PRAELECTIONES
THEOLOGICAE

QUAS

IN COLLEGIO ROMANO S. J.

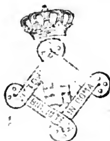
HABEBAT

JOANNES PERRONE

E SOCIETATE JESU

IN EOD. COLL. THEOL. PROF.

VOL. VIII. PARS I.

ROMAE

TYPIS COLLEGII URBANI

SUPERIORUM PERMISSU

1841.

TRACTATUS

DE LOCIS THEOLOGICIS

PARS PRIMA

LECTORI BENEVOLO

Jam pridem ab ipso meorum de re theologica praelectionum ingressu illud me praestiturum spoponderam, ut peculiari aliquando locos theologicos, quos nuncupant, tractatione explanarem. Id vero Dei Opt. Max. beneficio tandem perfecisse laetor. Prodit quippe in lucem primum disputationis hujus volumen, quod alterum non ita serius excipiet. Universa porro haec lucubratio tametsi postremo omnium loco edatur, primam nihilominus sedem post tractatum qui de vera religione a nobis inscriptus est, suo jure sibi vindicat. Etenim quae reliquae sunt theologicarum institutionum partes, ex principiis notis veluti aliunde atque exploratis, in peculiarium dogmatum evincenda veritate versantur. At vero haec quam auspicamur, posteaquam quod par est fundamentum in tractatu de vera religione praejactum fuerit, principia ipsa atque fontes, unde omnis in theologica disciplina veritatum series dimanat, proponit atque explicat, eorundem inter se nexum ac mutuam, quam vocant, dependentiam patefacit, et quod caput est, singulorum veritatem accurate demonstrat. Quae cum ita sint optimo jure factum est, ut tractationi huic locorum theologicorum appellatio inderetur: eandemque ob rem haud alio quam receptissimo illo titulo hanc operis nostri partem praenotandam censuimus.

Jam nos ipsi profitemur plura in hisce locis illustrandis fuisse complexos, quae arctissimam cum

iis necessitudinem habent, quae in altera parte tractatus de vera religione haud ita summis labiis delibata sunt. Verum utraque invicem disputatio plurimum distat. Etenim id unum illic intendimus ut continenti propositionum serie, efficaci illa quidem, sed arctiori et pressa, homini divinae revelationis necessitatem atque existentiam nuperrime edocto, nec in quanam societate exquirenda ea sit satis per seipsum internoscere valenti, verae Christi ecclesiae faciem ac praecipua lineamenta velut in tabula quadam expressa exhiberemus. Heic vero quoniam regulae proximae fidei nostrae dignitatem nancisci ecclesia debet, funditus enucleanda res est; natura ipsa atque intima ecclesiae constitutio exploranda, celeraque de Scripturis et traditionibus in propatulo ponenda; quae nisi solide in ipso Theologiae vestibulo constituta fuerint, omnis deinceps disputatio suis quasi nervis destituta nutet oportet.

Neque vero mirum cuique videri debet, quod locorum theologicorum explanationem duobus voluminibus vix exhauserimus. Nam quominus parciores in scribendo esse possemus, tum rei gravitas atque copia, tum instituti nostri ratio, nec non aetatis quae nunc est conditio prohibuerunt. Incredibile enim dictu est quanto vesaniae ac furoris aestu heterodoxi homines, quo inclinatum et prope collapsum protestantismum utcumque sustentent, in labefactanda catholicae ecclesiae imprimisque rom. Pontificis auctoritate, ceterisque sacrae Theologiae fontibus corrumpendis unanimes adlaborent. Nec facile explicari potest quam fallacibus eisque variis ac multiplicibus artibus utantur, quotque in dies teterrimas machinationes moliantur. Quandoquidem igitur illud perpetuo animo constitutum gesserimus ut prae obsoletis jamdiuque protritis, errorum qui in praesentia grassantur potissimam habe-

remus rationem, committere non potuimus, ut hasce vaferrimorum hominum technas paulo studiosius non consectaremur, quo ipsa manifestatione debilitatae et fractae conciderent.

Ceterum nihil inde nostrarum praelectionum moles justo amplius excrescit. Hic enim qui de locis est theologicis, atque alter de vera religione tractatus, apparatus loco ad universam theologiam haberi debent, iidemque propterea seorsum a reliquis edi atque in usum deduci possunt.

Nihilo tamen secius quo iis etiam collegiis morem geramus ac clericorum ephebeis in quibus brevior usura temporis ad theologiae curriculum absolvendum pro sua studiorum ratione conceditur, simul ac alterum tractationis hujus volumen publici juris effectum fuerit, ad ipsas hasce praelectiones nostras in compendium redigendas, si Deus annuat, aggrediemur.

Utinam laborum omnium nostrorum ille tandem fructus obtingat, ut quidpiam solidi emolumenti juventuti in spem catholicae ecclesiae adolescenti pariatur. Id enim vero est quo tendimus, quod discupimus. Id ut Deus Opt. Max. faxit enixis precibus flagitamus.

TRACTATUS

DE LOCIS THEOLOGICIS

PROOEMIUM

1. Nemo profecto qui sacras vel a limine salutaverit disciplinas conspicuum Dominicanae familiae decus illud ac lumen Melchiorem Canum merito non suspexerit, quem tractatus *de locis theologicis* inscribi solitus, suum veluti parentem agnoscit. Sive enim doctrinae spectetur firmitas, sive acumen ingenii, sive compta scribendi ratio ac perpolita: tam multa inibi eximia offeruntur, ut quid potissimum sibi primas vindicarit, addubites. Nihilominus cum per aetatem in qua vir praeclarissimus scripta edebat, numeris omnibus absolutum opus videatur, tum in praesentia minus idoneum, et auditoribus informandis minus accommodatum, suffragio doctorum virorum habitum est. Quapropter expetita fuit nova methodus qua hic tractatus in scholis traderetur ab ea diversa, quam sibi praeoptavit Canus, ceterique deinceps qui ad haec tempora eum imitati, aquas ex illo communi fonte in suos usus quodammodo derivarunt.

2. Et plura sunt quae me ad obsequendum huic sive monito sive desiderio, non movent dumtaxat, sed pene compellunt. Atque in primis agendi ratio protestantium, biblicorum, rationalistarum ac mythicorum in doctrinis catholicis insectandis, ob quam non amplius datur nobis tritum iter insistere ut apto cum iis armorum genere dimicemus. Etenim quemadmodum post adscitum in usus bellicos sulphureum pulverem, integra militaris ars sive

in extruendis arcibus, sive in impetu hostico repellendo, sive in ceteris, quae ad leges oppugnatorias spectant est immutata; ita variari debuit norma oppugnandi religionis hostes; posteaquam isti novis machinationibus ad catholicos aggrediendos uti coeperunt. Praeterea idipsum suadent progressus quos insequentibus temporibus scientiae fecerunt tum in arte critica, tum in exegesi, tum denique in philosophicis disciplinis ad quos exigi rem theologicam necesse est, ne reliquis disciplinis haec nostra inferior videatur. Huc accedit methodum a Cano adoptatam, ac deinceps a reliquis fere post ipsum, minus geneticam, ut loquuntur, sive scientificam videri posse. Ex ea siquidem haud levia dimanant incommoda, quae declinari vix, aut nullatenus etiam queunt.

3. Etenim Canus primo loco de Scripturis divinis agit, deinde vero de Traditione, hinc de Ecclesia et de Conciliis, quibus subnectit quae ad romanum Pontificem, Sanctos veteres, quos vulgo *Patres* nuncupamus, ac Theologos scholasticos pertinent; ut demum tres alios aperiat fontes, unde Theologus hauriat argumenta illa quae ipse vocat adscriptitia, ac velut ex alieno emendicata, rationem scilicet naturalem, auctoritatem philosophorum, et jurisconsultorum, postremo auctoritatem humanae historiae (1).

4. Verum enimvero quis unquam non viderit nequaquam posse quemquam de Scripturis sacris, prout *divinae* spectantur apte disserere, de ipsarum, ut ajunt, inspiratione, et canone, ut reliqua missa faciam, quin prius auctoritas illa constituta sit ex qua solum eae notae tuto nobis poterunt constare? Idem dic de divinis traditionibus et earum auctoritate, ac de reliquis quae ab Ecclesiae auctoritate ac testimonio, uti postea ostendemus, unice pendent.

(1) Lib. 1, cap. 3.

5. Quamobrem iter insistendo, quod et alias ingressi sumus in posteriori tractationis nostrae parte quam de *Vera religione adversus heterodoxos* inscripsimus, magis ad rem conficiendam opportunum nobis visum est exordiri ab ecclesia cujus praescriptionem, sive *anterioritatem*, ut ita loquar, cum jam constituimus, sic magis ac magis in hac ipsa tractatione confirmabimus. Ex hoc porro principio velut ex uberrima segete pronum erit colligere quae ad sacram Scripturam, et ad traditionem sive oralem, sive litteris, documentisque deinceps consignatam, aliave ratione ad nos deductam, referuntur. Quibus absolutis firmiterque constabilitis, pandetur via ad reliquas quaestiones agitandas de quibus acris controversia aetate potissimum hac nostra et contentio excitata est, de analogia videlicet rationis ac fidei.

6. Cum enim locorum theologicorum nomine veniant argumentorum sedes ac veluti domicilia, ut loquitur Canus, ex quibus theologi omnes suas argumentationes sive ad confirmandum, sive ad refellendum inveniant, patet, si rem strictius spectes ac prout scientiae nostrae natura exposcit, quae tota divinae auctoritati innititur, eos revocari debere ad verbum Dei sive scriptum sive traditum, quod constituit eam quam vocant *remotam* fidei nostrae regulam. Cum autem de genuino Dei verbo ac germano ejus sensu, sive revalationis objecto constare certo nobis non possit nisi per medium tutum ac infallibile, cújusmodi ecclesia est, quae constituit fidei regulam *proximam* nuncupatam, ut latius suo loco ostendemus, hinc fit, ut prius de ecclesia quam de Dei verbo agere debeamus. Etenim quoad nos prius constare debet medium, quam res quae per medium innotescit. Abjicere autem legitimum rectae rationis usum a theologicis disciplinis nec possumus nec debemus, adeo siquidem individuus est nexus inter rationem ac revelationem, quae ex eodem omnium bonorum fonte, Deo, dima-

uant, ut dissociari ab invicem nullatenus possint. Hunc propterea ordinem consectantes totum quod aggredimur opus in tres partes distribuere constituimus, in quarum prima universim quae ad ecclesiam spectant disputabuntur; in altera quae ad verbum Dei scriptum et traditum; in postrema quae ad rationis et fidei analogiam referuntur. Interseremus praeterea idoneis locis quae usui necessaria sunt, ut prospere feliciterque, qui adversarios fidei catholicae aggrediuntur, eos valeant impugnare.

7. Quoniam vero ecclesia *acephala* seu sine capite neque est neque intelligi potest, ideo de ecclesia integra quae in prima parte dicturi sumus accipienda erunt; quamvis ob rei de qua agitur gravitatem cogamur distincte de ecclesiae capite disputationem instituere. In duas proinde sectiones hanc primam tractatus partem dividimus in quarum priori de Ecclesia generatim, in posteriori de ejus capite, seu de romano Pontifice agemus.

PARS I.

SECTIO PRIOR

DE ECCLESIA CHRISTI

8. Christi Ecclesiae nomine significamus societatem illam, quam Christus Jesus cujus divinam missionem vindicavimus in Tract. de *Vera religione*, instituit, ut depositum asservaret caelestis doctrinae in terras ab se delatae, atque organum seu medium simul esset, quo haec ipsa doctrina conservaretur integra atque propagaretur.

9. De hac societate nobis inquirendum est quaenam sit ejus origo seu institutio; quomodo sit constituta; quaenam sint ejus notae; quae ejus dotes et munia. Totidem haec capita erunt in quae priorem hanc sectionem distribuemus.

CAPUT I.

DE CHRISTI ECCLESIAE INSTITUTIONE ET ORIGINE

10. Ut ex ipsa tituli inscriptione patet, controversia hic minime agitatur de ecclesia universim sumpta, quaeque ab ipso mundi exordio cum protoparentibus coepit, longo saeculorum tractu percrebuit, ac novam peculiaremque sub Moyse adepta formam in electo Dei populo usque ad Christum perseveravit. De hac enim ecclesia, seu potius de hisce diversis ejusdem ecclesiae statibus nulla intenditur nobis lis; praesertim cum hi status desierint, ut tertio locum cederent in quo ecclesiae per Christum in terris totius nunc perfectionis cumulus accessit.

11. Disserentes igitur de postremo hoc ecclesiae statu,

quem a suo institutore ac fundatore posthac vocabimus Christi ecclesiam, aut absolute ecclesiam, investigabimus ejus originem, ut eam colligamus antiquiorem esse quavis scriptura, quae de ipsa loquitur, et eidem praescribere. Hujus quidem veritatis semina ac velut fundamentum jecimus in allegato tract. *De vera religione* (1); ast quod illic in finem quem nobis proposuimus vix attigimus, nunc firmius statuemus, minutimque evolvemus ob gravissimas, quae exinde fluunt, consecutiones.

12. Porro cum illud nobis propositum sit ecclesiae originem et institutionem absque scripturarum divinarum subsidio ostendere, non earumdem usum rejicimus, imo, cum opus fuerit, ex iis testimonia adducemus. Verum quod alias monuimus (2), hic eis utemur ut documentis mere historicis, quorum auctoritas atque veritas ex solis argumentis criticis constent, prout ex solis criticis argumentis sacras litteras admittunt protestantes cum quibus potissimum nobis res est. Etenim cum protestantes rejiciant ecclesiae catholicae auctoritatem, coguntur confugere ad sola argumenta critica ad utramque constabiliendam. Hinc abstrahentes a divina sacrarum litterarum inspiratione et ab earumdem canone, ex libris illis sic testimonia promemus, quos ex criticis regulis protestantes authenticos et veros habent, perinde ac si ex Livio aut Tacito aliisve profanis scriptoribus testimonia afferremus quoad ea, quae referuntur de republica aut imperio romano. Ad sensum vero quod spectat, eum consectabimur quem exegeseos regulae a protestantibus pariter admissae requirunt.

13. Quibus ita constitutis pergimus ad ea perficienda, quae nobis hoc in capite proposuimus circa ecclesiae institutionem et originem insequentibus propositionibus.

(1) P. II. Prop. II. (2) Ibid. n. 17.

PROPOSITIO I.

Christus ecclesiam instituit et fundavit, ut per eam et in ea sui cultores mediis idoneis essent instructi ad aeternam salutem sibi comparandam

14. His verbis *factum* enunciamus cum *jure* conjunctum; institutionem videlicet ecclesiae, quae a Christo facta sit, et finem quem idem Christus sibi proposuit in ea instituenda, qui aeterna est Christifidelium salus mediis idoneis obtinenda.

15. Jam vero ejusmodi factum, seu instituta a Christo societas cultorum suorum triplici via nobis innotescit; ac primo quidem ex societate ipsa, quae adhuc perseverat ac floret, et a Christo conditore suo nomen habet. Quaevis enim societas est persona moralis, cujus membra sunt individua singula ex quibus illa coalescit et existit per vincula quibus societas ipsa constituitur. Porro persona haec moralis, quae numquam deficit et moritur ea ipsa est quae sua existentia de se testimonium dicit; objectum vero hujus testimonii sunt ea omnia quae de sua origine, institutione, doctrina, legibus, institutis, ac reliquis omnibus quae ad eandem societatem spectant, ipsa profitetur (1). Societas autem christiana vel ipso nomine suo, cultu, institutis testatur in universo quo late patet terrarum orbe se a Christo primi-

(1) In qualibet societate individua moriuntur, ast societas eadem semper perseverat pereuntibus individuis, quo fit ut institutiones, mores, consuetudines simul coeptae jugiter conserventur. His porro societas a societate, gens a gente discriminantur, nec melius possumus de institutis cujusvis gentis aut societatis nosse quam a peculiari gente aut societate cujus illa sunt propria. A graecis e. g. melius novimus quae ad graecos spectant, a romanis quae ad romanos, et ita porro. Hoc vero potissimum valet cum agitur de institutis religiosis. Quanam enim meliori ratione cognoscere possum quae ad Islamismum pertinent quam ab Islamitis; quae ad Buddhaismum, quam a Buddhistis, et ita de reliquis? Haec regula generalis est.

tus fundatam fuisse, et ultra XVIII. saecula ab sui origine numerare, omnigena nec unquam interrupta monumentorum ac documentorum serie id ipsum confirmans (1). Quapropter etiamsi deessent sacrae litterae, adeo factum istud compertum est, ut qui velit ipsum non dicam inficiari, sed vel in dubium revocare profecto amens sit.

16. Secundo, id ipsum evincitur ex omnibus christianae religionis motivis, quae vocant, credibilitatis, quaeque suo loco evolvimus et propugnavimus (2). Nam si haec motiva talia sunt, quemadmodum alias ostendimus, ut divinam prorsus esse patefaciant religionem a Christo institutam, simul patefaciunt institutionem et originem ecclesiae, quae identificatur cum religione ipsa. Equidem haud ignoramus re *in abstracto* spectata, aliud religionem esse, aliud ecclesiam, quum illa respiciat tantum cultum, aut etiam si lubet, latiori quodam sensu veritates quas religio proponit, haec autem tantum societatem colentium, aut profitentium veritates quas religio complectitur; verum et illud quoque novimus *in concreto* rem in idem recidere. Neque enim unquam religio consistere potest absque iis, qui eam profiteantur. Cum itaque motiva credibilitatis evincant divinam originem et institutionem religionis christianae in concreto, hoc ipso evincunt divinam originem et institutionem ecclesiae christianae. Haec autem majorem adhuc firmitatem ac robur accipiunt ex eo quod pleraque credibilitatis motiva afficiant societatem ipsam, seu ecclesiam a

(1) Huc enim referuntur successiones episcoporum, universalis ecclesiae praxis, acta conciliorum sive particularium, sive generalium, christianorum praeclara gesta, scripta patrum, templa, lapides aliaque ejusmodi monumenta, quae expendemus in altera hujus tractationis parte, ubi de mediis per quae perennis ecclesiae traditio ad nos pervenit, atque a nobis cognosci potest. Quae quidem omnia moralem historicam certitudinem summam constituunt omni exceptione majorem.

(2) In Tract. *De vera relig.* P. I. capp. III, et IV. ubi ex miraculis et vaticiniis, praesertim vero Christi a mortuis resurrectione, divinam ejusdem Christi missionem, ac religionis proinde et ecclesiae ab eo institutae divinitatem ostendimus.

Christo fundatam; ejusmodi sunt quae petuntur ex propagatione christianae religionis, ex martyrum fortitudine, ex ecclesiae item perpetua conservatione, quae duplex semper praeseferunt pro divina christianae ecclesiae origine ineluctabile argumentum; alterum quidem ex ipsa rei natura in omnibus suis adjunctis spectata; alterum vero ex adimpletis divini ipsius Conditoris vaticiniis, quibus ea praenunciavit futura ac certo adimplenda. Tot igitur suppetunt argumenta pro origine et institutione ecclesiae a Christo facta quot sunt motiva certissima religionis christianae.

17. Duplici ex hac via quarum altera a nobis ascendimus ad Christum usque, altera autem a Christo ad nos usque descendimus, factum quod enunciavimus ineluctabili adeo ratione imo evidentia constat, ut plane confecta res sit; idque absque ullo scripturarum adscito praesidio.

18. Nunc demum idipsum adstruimus ex sacris litteris, quas, ut praefati sumus, adjicimus velut documenta historica coaevorum scriptorum, qui nobis oeconomiam aperiunt quam Christus Servator noster in hac ecclesia instituenda atque fundanda sequutus est. Jam vero qui commentaria primum ediderunt de Christi gestis et dictis, eum nobis exhibent colligentem ex suis discipulis prius viros duodecim quos et apostolos nominavit (1). Hos voluit esse propagatores suae doctrinae (2), atque adeo diligentius instituit, ac suos effecit individuos comites (3), immo peculiari potestate instruxit (4), et auctoritate (5), amplissimumque illis commendavit munus praedicandi doctrinam suam per mundum universum (6), spondens sese eis praesto adfuturum, et Spiritum veri-

(1) Matth. x, 1 seqq. Marc. iii, 10. Luc. vi, 13.
(2) Act. Apost. i, 8. Ephes. ii, 20. Apoc. xx, 14.
(3) Matth. Marc. Luc. ll. citt.
(4) Marc. xvi, 15 seqq.
(5) Jo. xx, 21.
(6) Matth. xxviii, 19. Marc. xvi, 15.

tatis usque ad consummationem seculi ab eis numquam recessurum (1). In his Petrum elegit ut petram seu rupem ad fundamentum super quo aedificaret *ecclesiam suam* (2) semper constituram; eundem praefecit cunctis agnis et ovibus suis, eique munus eas pascendi commisit (3), et peculiari ratione, seorsum nempe a ceteris, claves ei contulit regni caelorum (4). Post apostolos et alios septuaginta duos discipulos elegit, ut illis essent tanquam adjutores in ministerio quod ipsis commiserat (5). Parvam hanc societatem in iisdem documentis post ascensum Christi in caelum conspicimus succrescere, ac sese in proximas regiones effundere (6), deinde vero in remotiores ac longe dissitas, ita ut brevi occupet universam terram juxta ejusdem Christi pollicitationem (7), ac denique per seculorum lapsum ex documentis ecclesiasticis prope innumeris eodem semper vigore pollentem ad nos usque pervenire.

19. Constat igitur juxta triplicem quam inivimus viam omni argumentorum genere luculentissime factum quod enunciavimus. Quod vero spectat ad *jus*, ad aeternam scilicet salutem mediis idoneis nobis comparandam tamquam finem quem Christus sibi proposuit in instituenda ecclesia sua, prout secundo loco ostendendum assumpsimus, non minus aperte adstruitur. Ac *primo* ex ipsa divina Christi missione, quam ei jamdiu vindicavimus (8). Objectum porro divinae missionis non aliud esse potest quam revocandi ac conjungendi homines cum Deo ultimo fine nostro sive in tempore sive in aeternitate; ut scilicet homines redeant ad illud principium a quo originem per creationem habent. In hoc autem consistit aeterna hominum salus. *Secundo* hoc ipsum conficitur ex

(1) Ibid. et Luc. xxiv, 49. Jo. xiv, 16.
(2) Matth. xvi, 18.
(3) Jo. xxi, 15-17.
(4) Matth. xvi, 19.
(5) Luc. x, 1.
(6) Act. Apost. ii-x, seqq.
(7) Rom. xv, 19. Coloss. i, 6.
(8) Tract. *De vera relig.* P. i, cap. iv.

professione ipsius ecclesiae a Christo institutae, quae non alium sibi praestitutum finem agnovit praeter aeternam felicitatem obtinendam ope divinae gratiae, et omnium virtutum, charitatis praecipue in Deum et proximum exercitio. Huc media omnia collineant ac revocantur. *Tertio* demum palam est repetitis effatis Christi conditoris ecclesiae relatis a scriptoribus coaevis, quibus protestatus est se in hunc mundum venisse, ut daret vitam, eamque abundantem ovibus suis (1), suis videlicet cultoribus; quae quidem vita gratiam complectitur in praesenti ceu germen, opera sancta tanquam fructum, aeternam vero beatitatem quasi ejusdem evolutionem ac terminum, quamque absolute interdum vocat *vitam aeternam* (2). Omnis ejus doctrina, praecepta, consilia, sacramenta etc. veluti totidem media eo tendunt, atque in id unum conspirant.

20. Cum propterea apertissime ex dictis factum cum jure conjunctum constitutum sit, patet quod proposuimus, Christum nempe ecclesiam instituisse atque fundasse ut in ea et per eam sui cultores mediis idoneis essent instructi ad aeternam salutem sibi comparandam.

DIFFICULTATES

21. Obj. 1. Vehementer errat, qui ex hodierna ecclesia sibi persuadet colligere posse originem et statum ecclesiae primigeniae. Etenim 2. *reactiones*, ut vocant, quae longa seculorum serie factae sunt adversus ecclesiam dominantem seu catholicismum, omnes, nulla prorsus dempta, sive quoad doctrinam, sive quoad internam constitutionem ecclesiae primitivae nomine prodierunt, seu ut revocarent ecclesiam ad pristinam originem et statum suum (3). 3. Quis porro probe dijudicaverit, utrum

(1) Jo. x, 10.
(2) 1. Jo. v, 11.
(3) Ita J. Salvador in op. cui tit. *Jésus-Christ et sa doctrine*. Pa-

ecclesia catholica desciverit a primaeva origine per successivas phases, quas adjuncta materialia rerum induxerunt, an vero ecclesiae particulares, quae protestantur se unice legitimas haeredes esse societatis a Christo institutae? 4. Sane ecclesia non illico perfecta enata est, sed tres distinctae ejus phases enumerantur, quarum prima se a Christo Jesu protendit ejusque discipulo Petro, in qua societas Christiana, seu potius schola judaica vix a synagoga discriminabatur, omnesque ritus legales adhuc servabantur; altera a Paulo coepit per quem abolita lex ritualis est, ac veluti divisionis murus erectus inter utrumque populum judaicum et christianum post acres pugnas quibus decertavit cum christianis primae phaseos, et cum Petro ipso; tertia a Joanne est constituta, qui utpote theosophus principium evolvit mysticismi, invexitque mutationem systematis suorum praedecessorum, et insinuavit ecclesiae ut ope novae interpretationis erueret ex scriptis evangelistarum et apostolorum formam positivae dominationis, spiritum rigidae politices, et ardorem insatiabilis ambitionis. Hinc in prima periodo idea symbolica Christi Jesu referebat *personificationem* judaicae gentis; in altera retulit *personificationem* totius humani generis; in postrema *personificationem* totius universi, quatenus omnia per Christum coeperunt, et in ejus unitatem per generalem restitutionem, seu ἀποκατάστασιν desinere debent (1)? 5. Quid mirum igitur si idem iter insistendo praesens ecclesia longe alia atque diversa sit a primaeva, nec propterea ex actuali ecclesiae existentia ullum possit capi argumentum pro ejus identitate originis et institutionis cum origine et institutione ecclesiae primitivae?

ris 1838, ubi tom. 1, pag. 1, loquens de origine christianismi scribit: « Les commotions les plus étendues dont il ait ressenti les effects, les schismes qui l'ont divisé aux époques où la puissance de son organisation semblait à jamais inébranlable, se sont tous accomplis au nom de l'église primitive ».

(1) Sic idem Auctor, qui haec evolvit lib. II, et III. op. cit. cf. praesertim tom. 1. pag. 154 seqq.

22. R. Ad 1. *N.* Nec enim debet permisceri quemadmodum ab adversariis fit, quaestio de existentia aut identitate alicujus societatis cum varietate, ut ita dicam, formarum quas eadem societas temporis lapsu inducere, seu adsciscere potuit. De posteriori hac quaestione idoneo loco agemus, interim argumentum de existentia perenni et continuata societatis christianae, sive ecclesiae a Christo institutae immotum permanet. Alioquin deberet concludi nationem gallicam e. g., germanicam aut anglicam non amplius existere ob diversitatem sive principiorum sive formae regiminis quam identidem subierunt.

23. Ad 2. *D.* Id est perduelliones particulares adversus ecclesiam dominantem factae sunt sub praetextu ecclesiam revocandi ad primaevam institutionem, *C.* reipsa id susceperunt *N.* Utique nulla perduellio, seu ut adversarii loquuntur, reactio contigit ex parte privatorum hominum adversus ecclesiam dominantem, id est catholicam, quin factio non obtenderet illam in melius revocare sive circa aliquem doctrinae theoreticae aut practicae articulum, sive circa ejus regimen. Verum praeterquam quod pallium istud cito decidit, et vera apparuit seditionis causa, privata scilicet ac personalis ratio (1), hoc ipso quod istae factiones quovis seculo, imo

(1) Non aliunde haereses aut sectae ortae sunt quam ex eo quod voluerint earum auctores privatum sensum suum opponere traditioni ac doctrinae ecclesiae universalis seu catholicae. Tertullianus, Epiphanius, Augustinus ceterique scriptores qui catalogum et originem singularum haereseon nobis reliquerunt, unanimes sunt in hac assertione. Nec alia extitit origo haeresum, quae tribus postremis seculis ortae sunt, nec alia erit earum, quae subsequentur. Praetextus varii sunt, ast una est vera causa, superbia quae omnium sectarum mater fecunda est. Apposite s. Augustinus Tract. XLV. in Jo. n. 5. variis commemoratis haereticis qui jactabant se veram doctrinam Christi tradere, tandem concludit: « Et quid opus est multa percurrere, et multa vana haeresum enumerare? Hoc tenete, *ovile Christi esse catholicam ecclesiam*. Quicumque vult intrare ad ovile, per ostium intret, Christum verum praedicet . . . sed Christi gloriam quaerat, non suam: nam multi quaerendo gloriam suam, oves Christi sparserunt potius quam congregaverunt. Humilis est enim janua Christus Dominus; qui intrat per hanc januam, oportet humiliet se, ut sano capite possit intrare. Qui autem se non humiliat, sed extollit, per

plures intra ejusdem seculi spatium ad nos usque contigerint, sunt totidem documenta quae invicte perennem ostendunt existentiam illius unicae ecclesiae adversus quam illae omnes protestatae sunt, quod nobis in praesentia sufficit.

24. Ad 3. Respondeo sectas ipsas idoneum hoc dare judicium. Nam cum earum unaquaeque propriae defectionis ab unica illa ecclesia dominante, nempe catholica, hoc vel illo seculo figat epocham, fateaturque eam jam extitisse, cum ascendamus de secta in sectam usque ad Apostolos et Christum, patet profecto sectas ipsas sollemne ferre judicium solam dominantem ecclesiam a Christo et apostolis provenisse, eamque propterea solam legitimam haeredem esse promissionum quas societati a se institutae Christus fecit. Quod vero attinet ad titulos quibus unaquaeque secta cohonestare extrinsecus nisa est propriam defectionem, eos paulo post excutiemus.

25. Ad 4. *D.* Id est nonnisi temporis lapsu totam vim suam, naturam, ac proprietates evolvit, prout adjuncta poscebant, *C.* totam, plenamque intrinsecam perfectionem consecuta non est a divino suo conditore *N.* Perfecta sane ecclesia prodivit cum a Christo instituta est; germina omnia ac elementa futurae illius majestatis et fulgoris ad quam matura pervenit in intima sua natura asservabat, etsi ea illico non explicuerit, et maturaverit. Ad hoc enim tempore, et opportunis rerum vicissitudinibus opus est, siquidem societas seu corpus morale evolvi debet ad instar corporis physici. Quapropter perinde ac infans iis omnibus naturalibus proprietatibus instructus est, quas crescente aetate exerit et prodit, sic

maceriam vult ascendere; qui autem per maceriam adscendit, ideo exaltatur ut cadat ». Et clarius adhuc Serm. XLVI. de pastoribus num. 18. « Diversis locis, inquit, sunt diversae (sectae): sed una mater superbia omnes genuit; sicut una mater nostra catholica omnes christianos fideles toto orbe diffusos. Non ergo mirum, si superbia parit discussionem, caritas unitatem ». opp. tom. v. col. 234.

ecclesia suis essentialibus proprietatibus praedita ab ipsa sua institutione temporis lapsu ac poscentibus rerum adjunctis eas in plena luce posuit et evolvit. Quod nec adversarius ipse quem impugnamus diffitetur imo contendit (1).

26. Exinde ruit per se, quod de triplici distincta periodo, seu ut adversarius loquitur, de triplici ecclesiae phasi adjectum est, seu verius gratis et ad arbitrium ab eo confictum. Etenim Petrus, Paulus et Joannes nihil aliud praestiterunt quam quod Christus jam effecerat. Christus dogma jam praedicaverat de futuro regno suo inchoando in terris et perficiendo in altera vita, complendoque per mortuorum resurrectionem; legem ac vaticinia in se implementum habuisse non semel testatus est; Petrus omnium primus accessum ecclesiae, pro collata sibi auctoritate, gentilibus dedit (2); Paulus pluribus ubicumque exantlatis laboribus gentilium et judaeorum conversionem promovit. Joannes obstitit gliscentibus haeresibus docetismi et cerinthianismi quarum altera humanitatem, altera divinitatem Christo detrahebat. Doctrina porro his omnibus erroribus contraria tum in evangeliis, tum in epistolis Pauli ac reliquorum apostolorum, ipso adversario fatente (3), continebatur. Ubi ig-

(1) Sic enim scribit op. cit. tom. 1. p. 45. « Sans doute le christianisme n'est point apparu tout à coup tel qu'il se manifeste après quelques siècles de durée : sa période d'origine elle-même embrasse plusieurs phases très-distinctes, dans chacune desquelles on voit un aspect particulier de l'édifice se développer sous l'influence d'un personnage principal ».

(2) Act. Apost. x, xv. 7.

(3) En ejus verba ex vol. II, p. 181. seq. « Entre les sectes nées sous les yeux des apôtres, il n'y avait une qui reconnaissait le fils de Marie pour le Christ, sa morale pour une morale divine; mais au lieu de prendre la résurrection des morts à la lettre, et dans son matériel, elle se proposait de la réduire allégoriquement au passage qui s'accomplissait chaque jour entre l'état de ténèbres et de mort où les ames se trouvaient avant la venue de Jésus-Christ et leur état ultérieur d'activité et de vie. Or les chefs de cette secte furent bientôt poursuivis et anathématisés par le plus puissant et même par le plus pratique de tous les apôtres. Paul leur opposa cette déclaration solennelle, que *s'il n'y avait pas de resurrection materielle des morts, Jésus-Christ non plus ne serait pas ressuscité; et si le mai-*

tur reperitur mysticismus primo invectus a Joanne? Ubi protensio ***personificationis*** symbolicae Christi Jesu?

27. Quod subjicitur de acri pugna quam Paulus juxta adversarium sustinere debuit adversus primae scholae sectatores et adversus Petrum ipsum, commentum est ab adversario excogitatum. Immo Petrus pugnare debuit cum judaizantibus (1) eo quod admisisset in ecclesiam gentiles absque mosaico ritu. In concilio Hierosolymitano pari consensu constitutum est non esse cogendas gentes ad ritus mosaicos servandos (2). Quod si Christus et apostoli morem ab initio gesserunt caeremonialibus institutis, prudenti quadam oeconomia usi sunt, ut facilius judaeos ad christianam religionem amplectendam adducerent, qua cessante, totus ille ritualis apparatus utpote supervacaneus sublatus est (3). Objurgatio autem quae a Paulo facta est Cephae, ac si adversario magis arridet, Petro (4) ad quam ipse alludit, pro objecto habuit dissimulationem

tre n'etait pas résuscité; s'il ne représentoit point en déhors de toute allégorie, le prémier né visible et palpable du royaume surnaturel qui devait s'accomplir, toute la prédication de la nouvelle école seroit vaine». Cf. etiam II. Timoth. II, 17, 18.

(1) Act. XI, 2 seqq.

(2) Ibid. XV, 7 seqq. Nec omittendum quod legitur Act. VI, 14. de B. Stephano adversus quem ejus adversarii accusationem intulerunt ex eo quod diceret: «Quoniam Jesus Nazarenus hic, destruet locum istum *et mutabit traditiones quas tradidit nobis Moyses*». Quae profecto referuntur ad abrogationem legum ritualium, et tamen spectant ad primam quam adversarius vocat christianismi phasin.

(3) Eadem ratio quae impulit Apostolos ad retineuda legalia, quo facilius judaeos inducerent ad profitendam religionem christianam, compulit pariter ad ea abjicienda ne ab eadem profitenda retraherentur gentiles.

(4) Non pauci critici innixi potissimum auctoritati Clementis Alex. tuentur Cepham a Paulo reprehensum diversum esse a Petro. Sane Clemens apud Eusebium lib. I. Hist. Eccl. cap. XI. ait «Cepham a Paulo reprehensum unum fuisse ex LXX. discipulis Petri Apostoli cognomine: Κηφᾶν ... ἕνα φησὶ γεγονέναι τῶν ἑβδομήκοντα μαθητῶν, ὁμώνυμον Πέτρῳ τυγχάνοντα τῷ ἀποστόλῳ. Idem censuit ex antiquis Dorotheus Tyri in commentario de LXX. discipulis apud Du-Cangium in chronico paschali, nec non illi quorum meminit s. Hieronymus in suis commentariis in Ep. ad Galatas; auctor chronici Alexandrini ad an. Christi XXX. pag. VI. aliique. Hanc sententiam mordicus tuetur Jo. Harduinus in peculiari de hoc argumento dissertatione, quae inter opera ejusdem selecta Amstelod. 1709. relata est p. 920 seqq. eandem tuetur Zaccaria, aliique passim cum ipso.

nem practicam, quae ethnicos conversos inducere facile poterat in errorem.

28. Ad 5. Resp. quinimo optimo jure ex dictis inferri identitatem praesentis ecclesiae cum ecclesia a Christo instituta. Ecclesia enim sequentibus aetatibus magis ac magis principia ac germina a Christo in ejus fundatione inducta, uti jam praestiterant apostoli, evolvit. Et quoniam invecta ab apostolis explicatio diversam ecclesiam non intulit, sed ad summum novam evolutionis periodum, ita eductio successiva eorumdem germinum ac principiorum, quae progrediente aetate facta est, non intulit diversitatem ecclesiae distinctae ab ecclesia primigenia seu originali, sed solum, ut diximus, diversitatem periodorum ejusdem evolutionis. Efficax propterea ac firmum consistit argumentum quod ex actuali ecclesia ducitur pro identitate hujus ecclesiae cum primaeva.

PROPOSITIO II.

Ecclesia a Christo instituta anterior est quavis Scriptura

29. Uti ex substrata materia liquet et ex ipsa propositionis enunciatione, hic agimus de *anterioritate* ecclesiae in ordine ad Scripturam novi testamenti, ad quam solam tractatum nostrum coarctavimus.

30. Existentiam porro christianae ecclesiae quibusvis libris anteriorem esse, res pariter *facti* est, quae sive spectata ejus origine ac natura, sive documentis ipsis, a nemine sanae mentis in dubitationem revocari potest (1).

(1) Sane Lessing in opp. *posthumis theologicis* scribere non dubitat « Non solum Jesu Christi historia cognita erat priusquam vulgaretur in Evangeliis, sed *universa christiana religio* jam tenebatur et exercebatur, cum nullum adhuc Evangelium scriptum fuerit. Recitabatur *Pater* (oratio dominica) quin legi posset in Evangelio s. Matthaei. Adhibebantur in collatione baptismi verba a Christo Jesu praescripta antequam ea litteris

31. Atque id evidens inprimis fit spectata ecclesiae origine ac natura; Nam Christus Servator noster ejus conditor et institutor nihil omnino litteris consignavit (1), sed prout ferebat aetatis illius consuetudo doctrinam suam vivae vocis oraculo tradidit; ut autem citius longe lateque propagaretur misit apostolos et discipulos in Judaeam primum (2), deinde vero in mundum universum, ut eam pari ratione, id est, viva voce disseminarent (3). Ne tamen alieni in hoc ministerium se obtruderent, ac prava dogmata ingererent, quaeque a magistri mente quavis ratione deflecterent, Christus peculiares ad id mu-

apostoli consignassent ». Possem aliorum protestantium ad hoc ipsum adstruendum auctoritates congerere, nisi ageretur de re quae a nemine in dubium vocatur. Cf. Céllerier : *Essai d'une introduction critique etc.* p. 260.

(1) S. Augustinus *De consensu evangelistarum* lib. I. cap. IX. Sub Christi nomine vulgatos memorat a manichaeis libros in quibus habebatur ars patrandi prodigia, quam Salvatorem exercuisse homines impurissimi autumabant. Ili porro libri statim cum execratione rejecti sunt. Idem epist. CCXXXVII. ed. Maur. al. CCLIV. memorat a priscillianistis compositum hymnum quem Christus Matth. XXVI. ad montem Olivetum pergens dixisse fertur, ac rejicit velut obscurum haereticorum figmentum. Gravior est controversia de mutuis Christi et Abgari Edesseni principis epistolis, quas ex Edessenae urbis archiviis erutas e syrorum lingua se transtulisse testatur Eusebius lib. I. cap. XII. Gelasius inter apocrypha has retulit epistolas; ac merito, cum ecclesia eas non receperit, et ante Eusebium, aut ut Grabio placet, in spicilegio Patrum I. seculi, ante Julium africanum, qui primus reperit, Christianos omnes latuerint. Attamen Tillemontius, Caveus atque Grabius propugnandas sibi esse duxerunt. Potissima eorum ratio ab Eusebii fide, candore ac eruditione oritur; haec porro ad id valuisse dicimus, ut nihil Eusebius obtruderet, quod in archiviis edessenis non extaret, non ut genuinum fieret quod inde deprompsit. Altera petitur ratio ex Ephremi syri (in testamento), Darii comitis (in epist. ad Agustinum CCXXX.) Procopii, Theodori Studitae, atque Gregorii II. auctoritate, qui eas cum honoris significatione memorant. Ast Procopius suspectas habuit, ceteri Eusebii fidem securius secuti sunt. Tertia ratio profertur ex eo quod nihil continent Christo indignum. Esto, sed inde non sequitur eas authenticas esse.

(2) Matth. X, 5. Act. XIII, 46. Clemens Alex. ex veterum traditione, apud Eusebium lib. V, cap. XVIII., refert Dominum praecepisse apostolis, *ne intra duodecim annos Hierosolymis* excederent.

(3) Cujus quidem assertionis, de consuetudine nempe tunc temporis recepta apud Judaeos de communicandis viva voce et per nuncios doctrinis, vadem damus judaeum Salvador, qui op. cit. tom. 1, pag. 160. scribit; « L'usage hébraïque de communiquer les enseignemens par la tradition orale bien plus, que par l'écriture, et l'exemple des docteurs contemporains les plus célèbres du pays empêcheraient encore de tirer de ce fait aucun argument décisif

neris homines delegit, in unum veluti corpus congregavit, auctoritate instruxit, legibus communivit, de perenni auxilio suo certiores effecit usque ad consummationem seculi (1); ipsis praeterea Spiritum veritatis quibuscum maneret in aeternum pollicitus est (2), atque ita demum efformata et instituta societate sua, seu ecclesia, ei praecepit ut *doceret* omnes gentes *omnia quaecumque* ipsi mandaverat (3). Apostoli Christo obsecuti sunt et viva voce doctrinam Christi judaeis primum, postea ethnicis tradiderunt; ex conversis ad Christi fidem quosdam delegerunt quibus idem ministerium committerent, nempe episcopos, qui ceteros eadem ratione informarent.

32. Quare ecclesia ita instituta et informata absque scripturarum subsidio, quae nondum editae erant, stetit ac perseveravit ad plures annos. Instruebantur fideles, credebant, regebantur, orabant, sacramentis muniebantur ac firmabantur antequam horum quidpiam fuerit scriptis mandatum.

33. Quod si temporis progressu apostoli aut discipuli Christi gesta et doctrinam litteris consignarunt, non ideo id effecerunt vel ut Christi monitis obsequerentur, vel ut facta omnia Christi Domini et universam ejus doctrinam in editis a se commentariis complecterentur. Contrarium potius professi sunt (4). Sumpta itaque occasione, quod non satis veritati consentanea circumferrentur de Christi dictis et factis a privatis hominibus, tres priores evangelistae sua commentaria ediderunt (5) aut saltem rogatu fidelium hoc praestiterunt (6) octo, decem, viginti

contre son existence » et ibid. p. 322. « A une époque où la communication la plus rapide des idées ne s'opérait qu' à l' aide de la parole, Jésus sentit bientôt la nécessité de choisir douze suppléans appelés à annoncer sa mission et à le représenter partout ».

(1) Matth. ult.

(2) Jo. XIV, 16.

(3) Matth. l. c.

(4) Jo. XX 30. XXI, 25. Item ep. II, 12. et ep. III, 13. II. Thessal. II, 14. Verum de hoc argumento postea.

(5) Luc. I, 1. Exinde enim orta sunt commentaria, quae Lucas hic leviter culpat.

(6) Matthaeum inter sextum et octavum an. post Christi ascensionem

*

eoque amplius annis post Christi in caelum ascensum, adeoque post institutam ecclesiam. Joannes vero ut se corruptoribus Christi doctrinae opponeret post sexaginta plus minus annos ab ecclesiae institutione suum evangelium exaravit (1). Eadem de causa ut fideles tuerentur a gliscentibus erroribus, et insidiantibus haereticis, qui jam coeperant intemeratum christianae fidei depositum suis novitatibus corrumpere ac foedare, epistolas suas scripserunt apostoli, aut etiam, ut, aliqua sibi oblata occasione, ipsos instruerent (2). Numquam autem eos in animo

evangelium scripsisse hebraico, seu potius syro-chaldaico idiomate in gratiam palaestinensium qui fuerant ad Christum conversi plerique interpretes tradunt innixi veterum auctoritati. Id enim testantur Papias apud Euseb. lib. III, c. 4. Irenaeus lib. III, c. 1. Eusebius lib. III, c. 24. Hieronymus praef. in evangelia, et in Catalogo, nec non lib. III. contra pelagianos; Epiphanius haeres. XXIX, XXX, et alibi; Chrysostomus Hom. I. in Matth. Augustinus De consensu Evangelistarum lib. I, cap. 2. Auctor synopseos athanasianae, aliique magno numero. Sic etiam Marcum Romae an. 43, aut 44. a romanis rogatum graece evangelium exarasse iidem ferme auctores ll.citt. referunt, adeoque X, vel XI. post Christi ascensionem anno.

(1) S. Hieronymus in *Catalogo* cap. IX. scribit: « Joannes Apostolus ... novissimus omnium scripsit evangelium, rogatus ab Asiae episcopis, adversus Cerinthum, aliosque haereticos, et maxime tunc Ebionitarum dogma consurgens, qui asserunt Christum ante Mariam non fuisse. Unde compulsus est divinam ejus nativitatem edicere. Sed et aliam causam hujus scripturae ferunt, quod cum legisset Matthaei, Marci et Lucae volumina, probaverit quidem textum historiae, et vera eos dixisse firmaverit, sed unius tantum anni, in quo et passus est, post carcerem Joannis, historiam tenuisse ». Ed. Vallars. tom. II, lib. III, c. 24. Clemens Alex. apud Euseb. lib. VI, c. 14. Epiphanius haeres. LI. § 19. aliique. Quibus omnibus ratum est propositum illi fuisse tum Christi divinitatem adversus exorientes haereses tueri, tum edita evangelia supplere. Plerique Irenaeo consentiunt asserenti lib. III, c. 1. Ephesi in Asia id contigisse. Idem asserit vetustior Polycarpus apud Victorem Capuanum; Petrus Alexandrinus in Chronico, quod *Alexandrinum* vocant, ejus authographum ea in urbe sua aetate servatum fuisse tradit apud Petavium in *Uranologio* p. 213. Porro Joannes Ephesum e Patmos insula Domitiano extincto repetiit an. XCVII. Quare vel hoc, vel insequenti anno Evangelio lucubrando vacavit, qui annus respondet sexagesimo tertio, aut sexagesimo quarto post ascensionem Christi Domini.

(2) Dum vero asserimus scriptores hagiographos *oblata sibi occasione* scripsisse, non ideo inficiamur divina providentia ita disponente id factum esse, ac propterea Deum eos ad scribendum excitasse, mentem manumque duxisse in iis seligendis quae ipse voluerit, id quod G. Palmer Prof. Oxon. de quo postea agemus, catholicos scriptores carpens, inde consequi putat; sed dicimus Deum qui omnia fortiter suaviterque disponit, hac usum esse opportunitate, ut obtineret finem quem intendit in illis scriptis, ut enucleatius exponemus.

habuisse plenam et integram, seu absolutam in suis scriptis christianae doctrinae normam praebere, patet ex his ipsis commentariis, quae peculiares narrationes aut doctrinas continent; quoad cetera discipulos suos remittebant ad ecclesiae magisterium (1).

34. Quae hic complexi sumus aeque referuntur ad Scripturas, atque ad doctrinam universam. Prius enim est existere, quam aliquid agere aut scribere et docere. Cum vero tum ex ipsa rei de qua agitur natura, tum ex luculentissimis documentis id ostenderimus, constat quod proposuimus, scilicet ecclesiam a Christo institutam anteriorem esse quavis Scriptura.

DIFFICULTATES

35. Obj. 1. Utique ratio et documenta concurrunt ad *anterioritatem* ecclesiae adstruendam prae Scriptura; verum hoc ipso nutat veritas historica ipsius ecclesiae, imo et Christi ipsius. 2. Etenim in hac hypothesi nihil vetat quominus cum Straussio aliisque mythicis ac rationalistis non paucis admittamus Christum ipsum prout in sacris litteris exhibetur, non aliud esse quam conceptum idealem aut symbolicum humanitatis ad summum perfectionis gradum evectae. 3. Hujus quidem typi conceptio orta ex connubio doctrinae, seu potius idearum judaicarum, et idearum orientalium expressa est in *personificatione* Christi Jesu ab hominibus utrique doctrinae initiatis. 4. Cum vero ejusmodi *personificatio* de ore in os transmissa fuerit, atque ut fit, amplificata, originem dedit primum evangelio aramaeo, deinde evangeliis reliquis, seu narrationibus de Christi fatis effatisque, prout adhuc le-

(1) Cf. epist. II. Petri, epist. Judae; item epist. Pauli ad Rom; ad Corinth. in quibus hoc ipsorum propositum aperte elucet. Cf. praeterea 1. Cor. XI, 16. 1. Tim. III, 15. Hebr. XIII, 17. ut pateat solitos apostolos fuisse fideles remittere ad ecclesiae magisterium, in iis quae ipsi non scripserunt.

guntur juxta varias, quae circumferebantur traditiones ex fonte mythologico derivatas. 5. Prout autem quisque affectus erat, alii systema judaico-orientale ad normam receptae tunc temporis interpretationis veterum vatum exposuerunt, uti tres priores evangelistae, qui propterea quaecumque de populi israëlitici *personificati* vicibus vates praedicarunt, ipsi accommodarunt Christo Jesu; alius autem, nempe Joannes, systema secutus graeco-orientale, utpote apud asiaticos commoratus atque in ipsa schola Alexandrina institutus, visibilem Deum in Christo Jesu visibilibus Graeciae diis substituit. 6. Facile autem fuit a Christo ad institutam quamdam ab eo societatem seu ecclesiam gradum facere; et quae de synagogae institutionibus, ritibus, regimine, hierarchia, sacerdotio constituta erant, tum quae de ejusdem temporali gloria ac majestate fuerant praedicta, tum quae de regeneratione temporali et felicitate omnium gentium opera judaeorum ex Dei cognitione erant denunciata Abrahae et Jacob, in fictitiam hanc Christi ecclesiam translata sunt. 7. Semina exinde futurae dominationis, auctoritatis, immo et ambitionis ac potentiae jacta sunt; temporis autem lapsu evoluta, ex mystica et spirituali auctoritate quae prius fuerat in terrenam et temporalem iterum delapsa est, ita ut ejusmodi temporis auctoritas et potestas provocaverit reactionem in se protestantismi, prout ipsa ecclesia christiana in synagogam jamdiu insurrexerat (1). Ergo.

(1) Ita Strauss *Vie de Jésus, ou examen critique de son histoire*. Traduct. de l'Allemand par E. Littrè. Paris 1839. tom. 1, part. 1, pag. 35, suiv. 105. suiv.; et Salvador op. cit. *Jesus-Christ et sa doctrine*. Paris 1838. Nempe eodem tempore duo scriptores alter protestans, judaeus alter vacabant scriptioni vitae Christi Jesu, et decertare inter se videbantur, quis alter alterum impietate superaret in evertenda christiana religione; eo vero successu res iisdem accidit, ut incertum adhuc sit, quis palmam alteri eripuerit, siquidem sunt ambo pessimi. Quamvis vero quoad rei summam et scopum sibi propositum inter se conveniant, contrariam tamen viam inierunt in principiis statuendis. Etenim Salvador veritatem historicam evangeliorum veluti basim suae inquisitionis assumpsit, Strauss autem eam rejecit imo evertere nisus est, ut mythicam ei basim sufficeret. Sic utrique inveniuntur falsi testes adversus Jesum.

36. Resp. Ad 1. *Neg.* quemadmodum haud nutat veritas historica romanae reipublicae, quantvis ejus exordia, et quae praeclare in ea gesta sunt, ne dicam post paucos annos, sed post plura secula scriptis fuerint consignata.

37. Ad 2. Seu ad 1. prob. *N.* Etenim etiamsi hoc paradoxum novum non sit, ac superiori seculo labente ab incredulo homine fuerit invectum, qui in Christo ejusque apostolis systema caeleste adumbrari sensit (1), adeo tamen absurdum est, ut nullius sanae mentis hominis suffragium tulerit, nec ferre unquam possit. Existentiam siquidem realem et historicam Christi Domini, ac conditae proinde per eum societatis, scilicet ecclesiae, tot regionum, aetatis illius morum, traditionum antiquarum, legum, linguae, opinionum popularium, sectarum, regiminis sacri et civilis, classium diversarum judaeorum tunc temporis vigentium adjuncta postulant, ut, illa sublata, nulla amplius istorum quae ad illam referuntur et cum illa connexa sunt, ratio dari possit, neque confingi potuerit. Gesta praeterea, praedicatio apostolorum ac vices arcto adeo nexu consociantur cum reali Christi existentia, prout in evangelio et scriptis apostolorum exhibetur, ut quodammodo cum ea identificentur. Tota denique Christi doctrina ac dogmata praecipua a reali ejus historia pendent, atque necessario eam exposcunt (2) nedum supponunt. Neque silentio praetereundum est fieri nul-

(1) Dupuis *Origine de tous les cultes, ou Religion universelle.* Paris l'an. III. *de la république une et indivisible.* Tribus voluminibus in 4. Haud dubium nihilominus est, ingens interpositum esse discrimen inter opus Dupuisii et opus Straussii, cum ille vel ipsam Jesu et apostolorum existentiam inficietur, iste vero eam admittat sensu quem innui, ac paulo post fusius exponam. Uterque ingentem eruditionem ostentat ad suum peculiare systema adstruendum.

(2) Porro juxta Strauss genealogia Christi, ejus admirabilis conceptio, nativitas, infantia prout referuntur a Ss. Matthaeo ac Luca, multo vero magis ejus a mortuis resurrectio, ascensus in caelum etc. mythica sunt omnia, quae non alium fundum historicum habent quam praeseferant dii aut semidii et heroes paganae antiquitatis. Suum systema circa mythicismum evangeliorum exponit in introductione §§. XIII, XIV. praesertim vero §. XV. *Caractères distinctifs des mythes dans le récit évangélique.*

lomodo potuisse, ut plures homines, illius praesertim indolis et conditionis, cujusmodi fuerunt apostoli atque evangelistae, in idem consilium convenerint, ad personam scilicet confingendam ex conceptu ideali, et ad doctrinam adeo sublimem promulgandam, qualis in evangelio traditur. Inventores enim, ut loquitur Rousseau, praestantiores essent heroe a se excogitato (1). Ad haec, si addantur documenta omnia judaeorum, et profanorum scriptorum (2), scripta itidem apocripha antiquissima apostolis fere coaeva (3), effectus omnes, qui sine existentia reali et historica a qua dimanant, nulla ratione obtineri poterant, plena adeo ac evidens illius certitudo exurgit, ut vel historiae omnes rejiciendae sint, et existentia Alexandri, Julii Caesaris aliorumque ejusmodi summorum virorum sit prorsus eliminanda atque ad ideas symbolicas revocanda, vel necessario, imo magis Christi Jesu realis seu historica existentia admitti debeat; quum nullius ex illis heroibus existentia adeo foecunda fuerit eventuum qui cum illis colligantur, uti est existentia Christi (4).

38. Ad 3. *N.* Et hoc enim commentum sero excogi-

(1) Sic enim scribit in Aemilio: « Il serait plus inconcevable que plusieurs hommes d'accord eussent composé ce livre, qu'il ne l'est qu'un seul en ait fourni le sujet . . . L'Evangile a des caractères si parfaitement inimitables, que l'inventeur en serait plus grand que le héros ». Integrum ejus textum exhibuimus in Tract. *De vera relig.* p. I, prop. II, not. (a), edit. primae Rom. His adde quae ex Hug profert Cellérier op. cit. *Essai d'une introduction critique au Nouveau Testament.* Genève 1823. sect. I. *De l' epoque* où les livres du Nouveau Testament ont été écrits et de leur authenticité § I. *Indices internes* etc. et section II. *Credibilité des écrits du Nouveau Testament.*

(2) In eodem Tract. l. c. p. 252. jamdiu animadvertimus Christi praecipua gesta, imo et miracula tum a judaeis tum ab ethnicis impugnatoribus christianae religionis admitti quoad partem historicam.

(3) Cf. codic. Apocryph. Novi Testamenti cum praefatione Fabricii.

(4) Jam innuimus Straussium non absolute negare existentiam individui Jesu nuncupati, sed solum existentiam *Christi* prout a scriptoribus sacris perhibetur quoad ejus conceptionem, ortum, infantiam, doctrinam, miracula, resurrectionem, ascensionem, quae partim exponit de mytho quodam historico, partim de mytho poëtico, partim de mytho mixto invectis a genio illius gentis ad quam pertinebat, ex praeconceptis opinionibus assectarum, ex traditione mythica.

tatum est a rationalistis absque ullo historico fundamento, sed per ineptas conjecturas deductum. In istorum enim systemate ejusmodi connubium fieri coepisset post dispersionem hebraici populi per duplicem captivitatem, primo decem tribuum sub Salmanasar, deinde duarum reliquarum sub Nabuchodonosor; perfectum denique esset seu consummatum postquam multitudo ingens judaeorum profecta est in Aegyptum, ibique, praesertim vero Alexandriae, synagogas et scholas habuerunt. Porro nullus est doctrinae articulus, qui ortus traditur ex illarum idearum consociatione, cujus aut expressa mentio non fiat in antiquioribus hebraeorum libris, aut saltem non occurrant ibidem vestigia (1). Cum itaque falsum sit assumptum adversariorum, hoc ipso concidit superstructum aedificium de *personificatione* orta ex connubio utriusque doctrinae, quae facta sit in Christo Jesu. Cum praeterea usus prosopopoejae vulgatissimus esset penes antiquos scriptores sacros, quî factum est, ut nunquam alias originem dederit typo symbolico, cujusmodi fingitur contigisse in Christo Jesu? Haec scilicet somnia sunt, quae respuit sensus hominum communis.

39. Ad 4. *Neg.* gratuitam suppositionem adversariorum, ut patet ex modo dictis. Jam alias animadvertimus evangelium aramaeum nunc ab ipsis rationalistis contemni (2); quod vero spectat ad evangelia reliqua, suppo-

(1) Sane de lapsu humanitatis jamdiu disseruerat Moyses Genes. III. Item de apparitione angelorum, ac de immediata actione seu communicatione divinitatis cum hominibus frequens mentio occurrit in Pentateuco; de futura corporum resurrectione celebre extat testimonium in Job. XIX, 26 seqq. de quo Cf. quae scripsimus in Tract. *De Deo Creatore* p. III, n. 850. not. (a). Circa immediatam manifestationem Dei Cf. quae adversus Schottum scribit auctor non suspectus Chr. Trid. Fritzsche in opusc. *De revelationis notione biblica*. Lips. 1828.

(2) Alias attulimus quae adversus ejusmodi archetypum evangeliorum scripsit Rosenmuller; hic praestat in medium adducere quae habet Cellerier op. cit. Deux. part. Divis. première, sect. II, pag. 258. ubi loquens de Michaelis ait: « Il a affirmé que les trois premiers évangélistes n'avaient point connu les écrits les uns des autres (quamvis veteres contra-

sita reali Christi historici existentia, reddi ratio de illis potest; illa sublata, numquam confingi potuerunt. Res enim quae in ipsis referuntur tales sunt, ut liquet ex responsione ad 1. difficultatem, quae nullo modo a fonte mythico, sicut profani homines loquuntur, prodire potuissent. Quod vero adjicitur de traditionibus variis, hae omnes procedebant ex realitate facti, et exinde originem duxerunt. Ex evangelistis porro quatuor, duo fuerunt testes oculati, Matthaeus scilicet et Joannes; reliqui vero duo, quae commentariis suis consignarunt de Christi gestis et doctrina acceperunt ab iis « qui ab initio ipsi viderunt, et ministri fuerunt sermonis (1) » ut loquitur s. Lucas, nempe ab apostolis aut discipulis Christi; quemadmodum de Marco referunt historica documenta evangelium conscripsisse, prout Petrum referentem audierat (2). Nul-

rium affirment), puisqu' ils étaient quelque fois en opposition. Son principe admis, les objections et les difficultés s'élèvent de partout, et on ne sait en particulier comment expliquer l' identité de tant de parties des deux permiers évangiles. Il l'a senti, et il a recouru à une supposition gratuite. Il a imaginé que l' un et l' autre avaient été en partie écrits d'après des documens antérieurs et inconnus. Après Michaelis, des savans célèbres, mais moins amis de la vérité que lui, ont voulu développer cette idée, et transformer cette affirmation vague en une hypothèse brillante, ingénieuse et décisive. Ils ont anéanti d' un trait de plume, les trois primiers évangiles, et les ont remplacés par un évangile primitif, source commune mais ignorée de tous ceux que nous possédons. Supposition bizarre, qui, contredite par tous les témoignages historiques, par tous les critères internes, non seulement renverse l' authenticité, la divinité, la véracité de nos évangiles; mais est combattue par toutes les règles de la critique, et ne peut prouver autre chose que l'extrême habileté des hommes qui, à force d' esprit et de talent, avaient réussi à en faire une hypothèse spécieuse. N' importe; attaqués avec toute la force de la science et de la vérité, obligés sans cesse d' abandonner quelque partie ruinée de leur édifice, ses auteurs, entassant conjecture sur conjecture, lui conservaient en apparence quelque ombre de solidité. Mais Hug l'attaque dans les formes et lui porte le coup décisif; maintenant il n'est plus permis même de douter sur cette question. ». Talis est origo et exitus hujus evangelii aramaei. Attamen Kuinoel, Wegscheider aliique passim mira securitate ipsi innituntur.

(1) Luc. 1, 2. Οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου.

(2) Id enim testantur Papias apud Euseb. lib. III, cap. ult. Clemens Alex. in deperdito hypothyposeon opere apud Euseb. lib. II, c. 15. et lib. VI, capp. 13 et 14. Auctor veteris in Petri priorem epistolam commentarii Clementi Alex. tributi (Biblioth. maxima Patrum tom. II.). Hieronymus de *Viris illustribus* in Marcum; Irenaeus lib. III, c. 1. Tertullianus cont.

li igitur amplificationi locus esse poterat in ejusmodi traditione.

40. Ad 5. *N.* Siquidem et haec pariter gratuita assertio est absque ullo historico fundamento, ac unice innixa praeconcepto adversariorum systemate. Pro certo enim assumunt prophetas nihil de Christo tamquam spirituali humani generis reparatore vaticinatos esse, nihil de ejus passione, morte ac resurrectione; quod ut obtineant mire detorquent scripturarum oracula, vimque iisdem inferunt, ut ipsi revera suas *personificationes* populi israëlitici constituant. Hos porro suo loco refellimus (1). Jam vero quum absque fundamento et contra communem veteris synagogae acceptionem (2) novam suam expositionem obtrudant mythici ac rationalistae, plane consequitur vana esse quae subjiciunt de tribus prioribus evangelistis, qui prosequuti sint normam, ut ipsi ajunt, receptae tunc temporis interpretationis accommodandi Christo vaticinia antiquorum vatum; consequitur praeterea inane esse quod affirmant de Joanne adoptante graeco-orientale systema sufficiendo visibilem Deum visibilibus Graeciae diis. Omnes enim evangelistae pari ratione de Christo scripserunt, de ejus divinitate et humanitate, de admirabili ejus conceptione et nativitate, de doctrina ac vitae genere, passione denique ac resurrectione. In peculiaribus tantum adjunctis et sermonibus persequendis alii parcius, alii uberius disseruerunt, prout uniuscujusque institutum exposcebat. Prae ceteris vero s. Joannes prosecutus est quae spectant ad Verbi seu Christi divinitatem, eo quod adversus diversas hae-

Marcion. lib. IV, § 3. Origenes apud Eusebium lib. VI, cap. 25. Epiphanius Haeres. LI. § 6; Chrysostomus Hom. XIX. in Acta; Augustinus *De consensu Evangelist.* lib. I, c. 2. et lib. XIII. contra Faustum c. 3. Theodoretus praef. iu *Historiam religiosam*.

(1) In tract. de Incarnat. part. I, Cf. etiam Bandini ord. praed. *Saggio di esegesi biblica*. Firenze 1835. Cui eo major fides adhibenda, quod origine hebraeus sit et in traditione judaica apprime doctus.

(2) Cf. Ray. Martini, in Pugione fidei cum praefat. et adnotationibus Du-Voisin; Schoëttgenium *Horae hebraicae et thalmudicae etc.*

reses tunc insurgentes conscripserit (1). Ceterum tria priora evangelia ipse probavit, et supplevit quae in prioribus omissa erant (2).

41. Ad 6. *D.* A Christo historico realiter existente facile fuit ad institutam ab ipso ecclesiam gradum facere, *C.* a Christo ideali et symbolico *N.* Nam ecclesia, eaque realis certe pendet a Christo ipso, utpote ejus auctore et institutore, velut catena cujus annulus primus Christo pendulus haereat. Ast Christi existentia, prout ab evangelistis exhibetur, sublata, nulla amplius institutionis et fundationis ecclesiae ratio reddi potest. Ecquis enim sic animo est comparatus ut innumeros exantlaret labores, poenas vel immanes subiret, sanguinem denique ipsum effunderet, uti praestiterunt apostoli atque discipuli, deinde vero tot martyrum millia, pro ideali ac symbolico mentis conceptu? Haec nugatoria sunt, imo absurda deliramenta, quae soli mythici et rationalistae glutire possunt. Judaeis autem ac judaizantibus relinquimus quae de veteris synagogae institutionibus, ritibus, regimine, hierarchia et sacerdotio, tum quae de ejusdem gloria ac majestate, tum demum quae de temporali regeneratione seu resurrectione applicatis seu translatis ab aposto-

(1) Recolantur documenta, quae paulo ante attulimus.

(2) Praeter auctoritatem Hieronymi supra relatam id constat ex aliis veteribus scriptoribus, qui id ipsum testantur. Sane Eusebius hist. eccles. lib. III, c. 24. « Perlatis jam, scribit, in omnium ipsiusque adeo Joannis notitiam supradictis tribus evangeliis, approbavisse ea Joannes, et veritatem scriptorum suo testimonio confirmasse dicitur: solam vero narrationem earum rerum quas Christus circa praedicationis initium gesserat, desiderasse ». Τῶν προαναγραφέντων τριῶν εἰς πάντας ἤδη καὶ εἰς αὐτὸν διαδιδομένων, ἀποδέξασθαι μὲν φασὶν ἀλήθειαν αὐτοῖς ἐπιμαρτυρήσαντα· μόνην δὲ ἄρα λείπεσθαι τῇ γραφῇ τὴν περὶ τῶν ἐν πρώτοις καὶ κατ' ἀρχὴν τοῦ κηρύγματος ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ πεπραγμένων διήγησιν. Clemens Alex. apud eundem Euseb. lib. VI, c. 14. subdit: « Joannes omnium postremus cum videret in aliorum evangeliis ea quae ad corpus Christi pertinent tradita esse, ipse divino Spiritu afflatus spiritale evangelium familiarium suorum rogatu conscripsit ». Epiphanius haeres. LI. § 19. (ed. Petav.) « Sanctissimus hic Evangelista, inquit, ordine ac successione quartus, ac, tametsi primus esset omnium, scribendi tamen tempore postremus, quae ante se praeclare erant aliorum opera degesta repetere noluit: sed ante ea, quae jam dicta fuerant, quae non erant dicta proposuit ».

lis in Christi ecclesiam ipsi comminiscuntur, prophetarum oracula crassiori quadam ratione interpretantes. Diversa providentis Dei ratio in synagogam ante et post rejectionem Christi continenti viginti plus minus seculorum serie, luculenter ostendit utrum reipsa necne ecclesia in jura synagogae successerit, an vero spectari debeat, ut adversarius contendit, tanquam collateralis synagogae secta (1). Illud autem verum est, plura quoad regimen, principium auctoritatis, aliaque non pauca, ut postea evolvemus, a Christo adoptata ex veteri synagoga et in ecclesiam suam translata; nam et illa fuit divinitus instituta et ordinata ad Christum ejusque ecclesiam.

42. Ad 7. *D.* Id est a Christo ipso ecclesiae forma determinata est, ex qua reliqua tamquam ex semine evoluta sunt quae ad ejus perfectionem pertinent, *C.* Ex ideali et symbolico conceptu *N.* Dimissis porro adversariorum calumniis de dominationis ambitu, deque ecclesiae seu ejus auctoritatis in terrenam et temporalem conversione ex mystica et spirituali; dicimus Christum ecclesiae suae formam dedisse, quae postea magis ac magis evoluta est, dum per temporum et rerum adjuncta totam majestatem suam ac gloriam explicare potuit. Huc referuntur ejus parabolae sub quibus futura haec amplitudo ac majestas est adumbrata (2). Dum vero protestantismus sub praetextu nonnullo-

(1) Cf. quae scripsimus adversus Salvador ac judaizantes reliquos in Tract. *De Incarnat.* p. 1, n. 180 seqq.

(2) Tales sunt parabolae de grano sinapis Matth. XIII, 31 seqq.; de fermento ibid. 33. De semine terrae dato quod crescit et fructificat Marc. IV, 26 seqq.

Hic juverit opponere Salvador ceterisque detractoribus externae majestatis quam ecclesia seculorum lapsu adepta est, veras ac profundas observationes hominis protestantis sed ingenui, scilicet Cl. Hurter qui in vita Innocentii III. lib. XIV. ex germanico idiomate in gallic. conversa haec praeclare scribit: « C'est ainsi que l'essence intérieure du christianisme enfanta, dans le cours des siècles, sa forme extérieure, l'Eglise, dont la hiérarchie était la base et le pilier. Une vie pleine d'activité juvénile et d'énergie morale, l'action et la réaction produites par l'enchainement des événemens, rendirent cette hiérarchie grande et forte, et en firent une aristocratie spirituelle qui avait ses racines dans les plus nobles prérogatives du genre humain, qui touchait le ciel avec sa couronne et répandait ses rameaux protecteurs sur tous les peuples pro-

rum abusuum, qui, spectata humana infirmitate, ex parte privatorum individuorum in eam irrepserant, vexillum rebellionis erexit, vitalem ipsam, ut ita loquar, ecclesiae constitutionem adortus est, et ejus, ut dicitur, reactio non tam in ecclesiam romanam seu catholicam, quam in ipsum christianismum, qualis a Christo institutus est vires suas convertit. Sane si rite principium fundamentale in omnibus suis legitimis consecutionibus indagemus, pervenimus ad ejusdem religionis christianae eversionem. Exinde enim socinianismus, postea vero rationalismus prodierunt, ac demum Strauss cum schola sua, quibus funditus religio christiana, imo et Christus ipse de medio tollitur (1).

fessant la foi chrétienne. Tout ce qui était éminent par la naissance, par les dons de l'esprit, par l'habileté et l'expérience des affaires, par ces vertus dont la récompense était la couronne impérissable que le christianisme présente à ses fidèles confesseurs, se trouvait au sein de l'Eglise. Par la position qu'elle réclama de la société pour son clergé, elle donna à celle-ci une direction plus noble, et à ses propres membres cet éclat extérieur qui, à la verité, ne rehausse pas la valeur morale intérieure, mais l'honore en la faisant apprecier, et lui assure une autorité imposante en la plaçant l'égale des plus grands et des plus puissans. C'est ainsi qu'elle éleva de la poussière sur le siège des princes ceux qui se distinguaient par quelques qualités, et les posa à côté des thrones, elle les entoura d'honneurs devant les hommes, de pouvoir et d'influence sur la marche des affaires du monde, et leur offrit à côté de la palme céleste la couronne terrestre » (Histoire du Pape Innocent. III. par M. Fr. Hurter trad. de Allem. par MM. Alex. de Saint-Cheron et J. B. Haiber. Paris 1838. tom. III, p. 6, 7.

(1) Hinc Salvador op. cit. Préface p. XIX. loquens de opere Straussii haec habet: « L'ouvrage du professeur de Tubingue a surtout un grand sens comme dernière expression de l'esprit du protestantisme. La réforme s'était fait illusion à elle-même, en se croyant un mouvement tout chrétien, un retour pur et simple aux doctrines évangéliques. Mon travail actuel expliquera mieux une vérité, que j'avais déjà énoncée, et qui, au premier aspect, a dû ressembler à un paradoxe. — Dans les destinées de l'ordre biblique et religieux, la réforme a été un commencement de réaction, une préparation inévitable au réveil de tout ce que la sève indestructible de l'hébraïsme renferme encore d'énergie morale et de pouvoir créateur pour faire arriver la famille humaine a son plus haut degré d'unité, à son meilleur état d'équilibre ». Ex judicio proinde hujus auctoris, qui acerrimus est adversarius catholicismi, et satis versatus in scriptis rationalistarum ex quibus plura mutuatus est ac sua fecit, patet protestantismum ferri in destructionem christianae religionis.

CAPUT II.

DE CHRISTI ECCLESIAE CONSTITUTIONE

43. Existentia et origine ecclesiae vindicatis, una cum ejus *anterioritate* novi testamenti Scripturis, ordo logicus postulat ut ad intimam atque essentialem ejusdem ecclesiae constitutionem, nec non ad ipsius formam (1) ut vocant, exteriorem accurato examine expendendam accedamus. Passim ecclesiam societatem nuncupavimus a Christo institutam. Haec porro societatis notio in nobis excitat ideam corporis moralis, seu moralis personae, quae ad instar hominis seu individui humani viventis agat atque operetur. Si de qualibet humana societate haberetur sermo hic sistendum foret, cum haec idea satis foecunda sit, nosque suapte natura ducat ad agnoscendam animam seu principium vitale ejusdem societatis aut moralis personae, per quod suas exerat vires, ac moveat molem cujus vitale principium est. Nos praeterea trahit haec ipsa idea ad formam exteriorem admittendam, seu corpus quod capite ac membris apte inter se dispositis et arcto invicem nexu consociatis constat, quorum diversa munia sint ac officia; tum denique nos inducit ad intimam ac mutuam animae et corporis internoscendam communicationem, sive commercium. Atque haec quidem omnia in societate a Christo instituta necessario admitti debent, cum sine iis, quemadmodum nulla viveris persona individua, sic nec ulla persona moralis, seu proprie dicta societas sit aut intelligi possit.

(1) Dum hic commemoramus exteriorem ecclesiae formam distinctam ab ea quam vocavimus intimam ac essentialem ejusdem constitutionem, minime intendimus alteram ab altera dispescere; cum juxta praesentem ecclesiae statum de quo disserimus inseparabiles sint, verum significare tantum volumus distinctionem, quae intercedit inter ejusdem ecclesiae animam et corpus, prout clarius ex tota expositionis serie patebit.

44. Ac nos quidem hic sistere possumus, cum omnia exinde habeamus, quae necessaria sunt ac sufficiunt ad veram Christi ecclesiam constituendam. Non defuerunt tamen, qui ulterius progressi, sibi in ecclesia quandam veluti incarnationis continuationem videre visi sunt. Juxta hos Christus Deus-homo voluit in ea perfectam suipsius imaginem ac similitudinem relinquere in qua et per quam ipsemet vivere quodammodo videretur, ac nobiscum etiam post visibilem suum in caelum ascensum conversari. Haec propterea societas Christum praeseferens, ut ipsi loquuntur, *divino-humana* est, subsistens in *unitate* personae cum utriusque naturae *communicatione*, quo fit ut elementum, ut vocant, divinum pervadat ac penetret elementum humanum, ipsumque regat ac dirigat, alat ac veluti informet, unitatemque ex utroque constituat. Quod divinum in hac persona morali seu societate inesse dicunt, constituit partem ejus intimam seu animam; quod vero humanum vocant, constituit ejus formam exteriorem ac visibilem, sive corpus quo velut organo anima exterius se prodit ac manifestat. Exinde fit ut ecclesia invisibilis aeque ac visibilis necessario esse debeat; invisibilis quidem quoad animam, visibilis vero quoad corpus; item fit ut ecclesia una sit, prout unus est Christus, sancta uti sanctus est Christus, indefectibilis quemadmodum indefectibilis est Christus, infallibilis sicut infallibilis et Christus, qui eam tamquam vivam imaginem sui ipsius atque perfectam esse voluit, imo per eam quodammodo se in his terris usque ad consummationem seculi perpetuare constituit, ita ut quod Christus habuit et habet natura sua, communicet per gratiam ac privilegium huic filiae seu sponsae suae. Dummodo haec rite intelligantur, prout natura similitudinum exigit, quae ad vivum resecari non debent, nihil reprehendendum in iis conspicimus, imo ad ecclesiae naturam et constitutionem

explicandam valde hanc ideam conferre existimamus eaque uti non abnuimus (1).

45. Verum quidquid de ea sit, ex iis quae paulo ante exposuimus patet hic agendum a nobis esse prius de ecclesiae anima, deinde de ejus corpore, ac denique de mutua communicatione seu commercio quod intercedit inter animam et corpus ejusdem ecclesiae. Quod quidem perficiemus distinctis articulis, ne si de omnibus simul agatur, confusio ingeneretur. Cum vero divina ecclesiae institutio a nobis vindicata sit a qua, ut postea ostendemus, scripturas sacras habuimus ac traditiones, eis deinceps ut divinae auctoritatis documentis ad rem nostram utemur.

(1) Ita Moehler *Symbolique* tom. II, ch. V, § XXXVI, et seq. ubi doctus auctor hanc ideam fuse exponit et evolvit. Haud me latet quibusdam expositionem hanc minime arridere verentibus ne nescio quem pantheismum redoleat. Ast si rite et ad mentem auctoris intelligatur, nullum ejusmodi periculum subest. Nam Moehler utitur incarnatione Filii Dei veluti similitudine ad significandam intimam unionem Christi cum ecclesia per gratiam sanctificantem, quae justis omnibus inhaeret, seu membris vivis ejusdem ecclesiae. Mens proinde auctoris est, Christum instituisse ecclesiam suam *ad instar* incarnationis, non autem quod veram ac proprie dictam incarnationem cum ipsa peregerit, quod vel suspicari nefas, imo impium et stultum est. Vera autem ratio cur isti censores Moehlerum reprehendunt, repeti debet ab ipsorum systemate circa gratiam sanctificantem, quam juxta protestantium placita in mero externo favore ac benevolentia Dei erga justum constituunt, ita ut ejus vi Deus benevolum se ipsi exhibeat. Quod quam abhorreat a doctrina Concilii Tridentini sess. VI, cap. VII. nemo catholicus ignorat.

Ceterum haec idea biblica est; Apostolus enim passim vocat ecclesiam Christi corpus, ut Coloss. I, 18-24. Ephes. I, 23. IV, 12. V, 23. etc. Eamdem patres commendant, inter quos s. Athanasius scribens in lib. de *Incarnat*. § 21. « Et cum Petrus dicat: *certissime sciat ergo omnis domus Israel, quia et Dominum eum, et Christum fecit Deus, hunc Jesum quem vos crucifixistis*: non de divinitate ejus dicit, quod Dominum ipsum, et Christum fecerit; sed *de humanitate ejus, quae est UNIVERSA ECCLESIA*, quae in ipso dominatur et regnat, postquam ipse crucifixus est: et quae ungitur ad regnum caelorum, ut cum illo regnet, qui seipsum pro illa exinanivit, et qui induta servili forma, *ipsam assumpsit* (edit. Maur. opp. tom. I, p. II, p. 887.) ».

ARTICULUS I.

De anima ecclesiae

46. Hoc nomine significamus in primis interiorem justitiam seu gratiam sanctificantem, qua homines justi Deo intime uniuntur, vitamque supernaturalem ac prope divinam viventes, aeternae vitae fructus emittunt; cum Christus « tamquam caput in membra, ut loquitur Tridentinum, et tamquam vitis in palmites, in ipsos justificatos jugiter virtutem influat, quae virtus bona eorum opera semper antecedit et comitatur et subsequitur, et sine qua nullo pacto Deo grata et meritoria esse possent (1) ». Significamus praeterea fidem, spem et charitatem sine quibus nemo profecto vivit, nec non alias praeclaras dotes quibus Deus eos qui eximia praesertim sanctitate praecellunt cumulare solet. Cum vero haec omnia quae animam ecclesiae constituunt, Dei dona sint, et ea dona quae Christus ipse tamquam caput eidem ecclesiae velut corpori suo mystico jugiter communicat, quibusque vivificat, ideo animam hanc elementum divinum, ut diximus, nonnullis vocare placuit, quod penetrat elementum humanum, nempe ecclesiae corpus.

47. Ecclesiae animam, seu invisibilem ac interiorem ecclesiae partem ultro admittunt protestantes, immo ex ea sola plures ex ipsis ecclesiam totam constare contendunt, ut hac ratione se ad ecclesiam Christi pertinere evincant, quamvis turpiter ab ipsa desciverint. In quo veteres haereticos imitati sunt, qui eadem de causa unicam ecclesiam invisibilem proclamarunt, nec praecise ex justis, sed ex solis electis seu praedestinatis coalescentem (2), si-

(1) Sess. VI, cap. XVI.

(2) Cf. Bellarm. *De ecclesia* lib. III, cap. I. cum notis Erbermanni; Becanum *Manuale controv.* lib. I, c. 3. FF. de Walenburch *De controversiis fidei* edit. Colon. Agripp. 1669. tom. I. tract. *De Unitate Ecclesiae* lib. I.

ve actu justi fuerint sive scelesti. Illos paulo post refellemus; interim insequenti propositione adstruimus quinam proprie ad potiorem hanc ecclesiae partem spectent, et quinam sint ab ea excludendi, ut deinceps ad alia gradum faciamus.

PROPOSITIO

Omnes et soli justi pertinent ad ecclesiae animam

48. Si omnes ac soli justi ad animam ecclesiae spectant plane consequitur eos solos hoc censu includi, qui actu justitia et sanctitate praediti sunt, ac propterea eos omnes ab illa removeri, qui quamvis ad vitam aeternam praedestinati, nondum sunt justitiam adepti, quicumque demum ii sint, id est, sive in ecclesiae corpus jam fuerint cooptati sive non; rursum si omnes includuntur in hoc censu qui actuali sunt justitia ornati, patet ad nobiliorem hanc ecclesiae partem pertinere quotquot eam sanctitatem possident, sive intra sive extra ecclesiae corpus actu inveniantur. Quibus ita compositis, sic accedimus ad veritatem enunciatae propositionis evincendam.

49. Illi omnes et soli ad ecclesiae animam pertinere dicendi sunt, qui actu vivunt vita illa supernaturali atque divina, quae ipsam ecclesiae animam constituit; per quam Dei spiritu aguntur, qui ipsos invadit ac penetrat, eisque intime inhaeret, ita ut idonei fiant ad eliciendos actus huic vitae consentaneos, seu ad emittendos fructus vitae aeternae. Atqui tales sunt omnes et soli justi. Ergo.

50. Etenim, ad majorem quod spectat, nemo est qui ambigat in iis quae recensuimus vitam de qua loquimur consistere, quae ratio est cur, ut vidimus, a nonnullis vocata fuerit elementum divinum penetrans humanum, et ex iis constat quae suo loco ostendimus (1). Gratia

(1) Cf. Tract. *de Gratia* p. II, n. 468 seqq. ubi in toto suo lumine collocavimus doctrinam ecclesiae catholicae et eidem adversantis syste-

*

siquidem sanctificante aut nascimur ad hanc vitam, aut reviviscimus, si postquam illam amisimus eam recuperamus, et in ea nutrimur et crescimus. Ex ea fides illa profluit quae per charitatem operatur cum ceteris virtutibus ac donis adnexis.

51. Porro omnes ac solos justos tali gaudere vita evidens est, quia ipsi soli gratia sanctificante instructi sunt, seu principio illo vitali, quo fit ut Deo adhaereant, ejusque spiritu moveantur et agant. Hanc notionem involvit ipsa *justi* denominatio, proveniens in re de qua agimus, ab illa justitia quae est complexio omnium virtutum divinarum quibus Deo chari efficimur, amici ac filii Dei, seu « divinae consortes naturae » ut loquitur Apostolus Petrus (1).

52. Quapropter asserere aut non omnes justos, aut non solos pertinere ad ecclesiae animam, esset propositio contradictoria; simul enim actu justi essent et non essent; viverent simul ac non viverent, quod repugnat et sensum absurdum inducit.

53. Ergo non soli electi nec omnes electi ad hanc ecclesiae animam spectant, cum plures possint esse electi qui actu non vivunt, aut quia nondum eam vitam adepti sunt, aut amissam nondum recuperarunt: plures item possunt esse reprobi qui actu eam vitam obtinent, quamvis eam ex propria culpa sint amissuri, nec rursum eandem sint adepturi. Id ipsum dicatur tum de iis, qui extra ecclesiae corpus adhuc sunt, attamen gratia sanctificante instructi fide et charitate flagrant, cujusmodi catechumeni esse possunt, tum de iis qui quamvis intra ecclesiae visibilis septa degant, sunt nihilominus peccato lethali inquinati, destitutique propterea gratia sanctificante et charitate.

matis protestantium circa naturam et effectus gratiae sanctificantis una cum nexu quem habent cum contrariis principiis ex quibus ejusmodi doctrinae profluunt, et corollariis, quae exinde deducuntur.

(1) II. Petr. 1, 4. Θείας κοινωνοὶ φύσεως.

Constat igitur quod enunciavimus, omnes et solos justos ad ecclesiae animam pertinere.

54. Priusquam vero istud argumentum concludamus, id apposite animadvertendum, quod licet fides proprie atque, ut scholis loqui mos est, formaliter vitam non tribuat cum est a charitate sejuncta, est tamen ejusdem vitae fundamentum, seu principium et radix, atque conditio sine qua vita haec haberi nequit; unum est de essentialibus ejusdem constitutivis. Hinc fit, ut, qui gravi patrato crimine amiserit charitatem, retenta fide ac spe, per hoc non omnem penitus vitam amiserit, nec propterea cesset ad ecclesiae animam quadantenus pertinere. Nam etsi fides sine operibus, seu sine charitate ex qua opera prodeunt meritoria « mortua sit in semetipsa », ut inquit s. Jacobus (1); nihilosecius permanet ad instar radicis aut bulbi quibus licet propagines ac stirpes discerptae sint et accisae, caelesti pluvia rigati iterum pullulare, virescere, ac novas emittere propagines possunt.

DIFFICULTATES

55. Obj. Aliam omnino ideam ecclesiae invisibilis exhibent ipsi christianae religionis propagatores; 1. s. Joannes enim supponit ad ecclesiae animam omnes et solos praedestinatos pertinere: « Ex nobis, inquit, prodierunt, sed non erant ex nobis, nam, si fuissent ex nobis, perman-

(1) II, 17. Apposite Card. Bellarm. lib. III. *de Eccles. Milit.* c. II, n. 11. hos diversos gradus eorum qui sunt in ecclesia exponit scribens: « Notandum autem est ex Augustino in breviculo collationis, coll. 3. Ecclesiam esse *corpus vivum* in quo est anima et corpus; et quidem anima sunt interna dona Spiritus Sancti, fides, spes, charitas etc. Corpus sunt, externa professio fidei, et communicatio sacramentorum. Ex quo fit, ut quidam sint de anima et de corpore ecclesiae, et proinde uniti Christo capiti interius, et exterius, et tales sunt perfectissimi de ecclesia; sunt enim quasi membra viva in corpore, quamvis etiam inter istos aliqui magis, aliqui minus vitam participent; *et aliqui etiam solum initium vitae habeant, et quasi sensum, sed non motum, ut qui habent solam fidem sine charitate* ».

sissent utique nobiscum : sed ut manifesti sint quoniam non sunt omnes ex nobis (1) » ; quibus congruunt quae scribit Paulus : « Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc : cognovit Dominus qui sunt ejus (2) ». 2. His inhaerens s. Augustinus : « Quidam, ait, qui filii Dei, propter susceptam vel temporaliter gratiam, dicuntur a nobis, nec sunt tamen Deo (3) », et iterum : « Quia ergo non habuerunt perseverantiam, sicut non vere discipuli Christi, ita nec vere filii Dei fuerunt, etiam quando videbantur esse, et ita vocabantur (4) » et alibi passim. 3. Haec omnia fundamentum habent in ipsius ecclesiae Conditoris verbis : « Alias oves habeo, quae non sunt ex hoc ovili . . . et ego vitam aeternam do eis ; et non peribunt in aeternum (5) ». Ex quibus intelligimus 4. Christum caput non esse nisi illius ecclesiae quam salvam faciet, et quam exhibebit olim gloriosam non habentem maculam aut rugam, ut loquitur Apostolus (6), quae certe constare non potest nisi ex omnibus et solis praedestinatis. 5. Ad haec accedit quod invisibilis ecclesia *idealis* potius sit et philosophica quam *realis* et *empirica* ; 6. atque etiam non satis tuta, siquidem ad ecclesiae animam cum non spectent nisi sancti, recte inferri posset ejusdem corpus, quod a tali anima informatur, non esse aliud quam *collectionem sanctorum*, et sic dilaberemur in ecclesiam absolute invisibilem, quod certe catholici non admittunt. Ergo.

56. Resp. *N. A.* Ad 1. prob. *D.* Ex adductis testimoniis Joannis et Pauli ecclesia invisibilis constat ex omnibus et solis praedestinatis in ordine ad consecutionem finis, *C.* in ordine ad praesentem justitiam *N.* Si ratio habeatur finis seu termini, profecto ecclesia haec invi-

(1) I. Jo. II, 19.
(2) II. Tim. II, 19.
(3) Lib. *de Corrept. et grat.* c. IX, n. 20.
(4) Ibid. n. 22.
(5) Jo. X, 16-28.
(6) Ephes. V, 27.

sibilis ex omnibus et solis praedestinatis exurgit, utpote qui omnes ac soli pervenient ad gloriosam Christi ecclesiam, quae in caelis triumphat; ast si ratio habeatur actualis ipsorum status, et conditionum quas recensuimus, apertum est neque ex iis omnibus, neque ex iis solis ecclesiam invisibilem coalescere, cum non omnes nec soli ad ecclesiae animam pertineant. Complures enim praedestinati actu non vivunt, seu instructi non sunt charitate, quandoque etiam nec fide, contra vero plures charitate actu sunt praediti, in qua non perseverabunt. Jam vero Scripturae textus qui adducuntur in priori significatione intelligendi sunt ut cum reliquis componi possint (1).

57. Ad 2. Eadem esto distinctio: sic enim s. Doctor mentem suam declarat postquam docuit justos non praedestinatos non esse veros filios: « Non quia justitiam simulaverunt, sed quia in ea non permanserunt (2) ».

58. Ad 3. *N.* Multiplici autem sensu *ovium* nomine significantur qui pertinent ad Christi ecclesiam, ac primo omnes justi, qui nobiliorem ejus partem constituunt, scilicet animam, uti ostendimus; deinde omnes praedestinati secundum aeternam praescientiam et praedestinationem, licet plures ex iis nonnisi in potentia, uti dicitur, quae certe ad actum reducetur, ad ecclesiam spectent; tertio relate ad ejusdem ecclesiae corpus de quo paulo post disseremus. Ex hac secunda animadversione patet qua de causa Christus dixerit se habere oves quae adhuc non sunt in ejus ovili, atque in aeternum haud perituras quas Pater ei dedit secundum praescientiam et aeternam praedestinationem (3).

(1) Cf. Bellarm. De eccles. lib. III, cap. VII, n. 21. ubi observat hoc intercedere discrimen inter diversum hominum statum, quod qui sunt oves, aut filii, aut membra secundum solam praedestinationem, non sunt actu, sed solum *potentia* tales. Praedestinatio enim, ut ipse loquitur, nihil ponit in homine, sed est actus in ipso Deo manens: at qui sunt tales secundum praesentem justitiam, sunt *actu* et simpliciter tales, quia in se revera habent id, unde tales appellantur. Quod confirmat auctoritate s. Augustini Tract. XLV. in Joan.

(2) Loc. cit. n. 20.

(3) Quo sensu s. Augustinus lib. IV. de Bapt. cap. IV, n. 4. scribebat: « Se-

59. Ad 4. *Neg.* Sed Christus est caput eorum omnium qui utpote viventes per fidem et charitatem de ea vita participant, quam ipsis idem Christus communicat per jugem influxum gratiae sanctificantis qua *formaliter* vivunt; tales autem sunt omnes et soli justi. Etenim « Si quis spiritum Christi non habet, ut ait Apostolus, hic non est ejus (1) » scilicet quoad animam.

60. Ad 5. *D.* Id est ejusmodi ecclesia non est physica, corporea ac visibilis, *C.* non est vera ac realis, licet invisibilis *N.* Haec duo permisceri inter se nequeunt, uti evidens est, ne plura adjiciamus ad hoc evincendum.

61. Ad 6. vel *N.* vel *D.* Si anima ecclesiae in sola justitia et charitate tota consisteret, Tr. si praeterea consistat in fide, quae quamvis mortua dicatur et sit respectu charitatis quae eam informat, attamen in se reipsa subsistit ac viget *N.* Sub finem hujus propositionis jam animadvertimus, eos qui fidem habent, etsi peccatores sint, quodammodo ad ecclesiae animam pertinere, ac propterea vitam aliquam inadaequatam, ut ita loquar, seu principium vitae retinere, quamvis in tali statu ad meritum eis non prosit ejusmodi fides utpote destituta charitate. Optima praeterea dispositio est haec fides quae, afflante gratia, statim germinare rursum potest, et amissam charitatem ac plenam vitam recuperare (2).

cundum ejus praescientiam, qui novit quos praedestinaverit ante mundi constitutionem conformes imaginis filii sui, multi etiam qui aperte foris sunt, et haeretici appellantur, multis et bonis catholicis meliores sunt. Quid enim sint hodie videmus, quid cras futuri sint, ignoramus ». Et tract. xl. in Jo. n. 12. « Secundum praescientiam Dei, inquit, et praedestinationem, quam multae oves foris, quam multi lupi intus; et quam multae oves intus, et quam multi lupi foris? »

(1) Rom. viii, 9.

(2) Ex hoc colligimus magnum esse beneficium vel ad solum verae ecclesiae corpus pertinere. Etenim quamvis non raro contingat quempiam in peccatis sordescere, dummodo tamen veram fidem teneat, semper habet unde resipiscat, et pharmacum morbis animae suae, uti experientia quotidiana ostendit. Contra vero qui extra veram Christi ecclesiam versantur et vera fide destituti sunt his quoque remediis destituuntur.

ARTICULUS II.

De ecclesiae corpore

62. Si ex dictis Christus ad modum humani individui societatem suam, nempe ecclesiam instituit, legitime infertur eam non sola anima, sed et corpore constare, ac propterea formam exteriorem habere, ac visibilem esse, prout superius adnotavimus.

63. Pari praeterea jure consequitur, ecclesiam, quod ad hanc formam exteriorem sive corpus attinet, non in mera fidelium aggregatione consistere, sed intimo et essentiali ordine atque, ut ita dicam, *organice* esse constitutam, sic ut constet ex membris invicem sociatis et subjectis pro diversitate officiorum quae unicuique membro competunt juxta Christi institutionem. Immo vero, quemadmodum in qualibet rite instituta societate, omnino necesse est ut alii praesint, alii autem subjiciantur omnesque arctissimo inter se nexu consocientur per modum unius, ut unam societatem aut corpus morale efficiant, illudque individuum reddant, ita plane ejusmodi ecclesiam Christi esse, societatum scilicet omnium perfectissimam ac nobilissimam, necesse est.

64. Duo hic proinde praestare debemus, quorum alterum est patefacere quibus coalescat pars haec exterior ecclesiae; alterum vero utrum, et in quas classes qui hanc ecclesiam seu societatem christianam conficiunt, distribuantur. Quoad primum vero ostendemus eam coalescere tam ex justis quam peccatoribus; quoad secundum evincemus eam in duos ordines distribui, clericos nempe et laicos, seu, quod idem est in coetum docentem ac discentem, regentem et rectum, activum atque passivum.

65. Quatenus ecclesiae partem exteriorem diximus constitui seu coalescere ex omnibus Christi fidelibus sive justis sive peccatoribus, patet eam generalim cum Bossue-

to definiri posse: « Ecclesia est societas hominum viatorum veram Christi doctrinam profitentium (1) ». Haec enim definitio nobis in praesentia sufficit, atque utpote generalissima, a nemine, qui visibilem ecclesiam admittat, respui jure potest, ita ut jam in ea protestantes consentientes habeamus.

His praemissis, sic jam ad priorem thesim adstruendam accedimus.

PROPOSITIO I.

Ad corpus ecclesiae, seu ad visibilem ecclesiam spectant omnes christifideles tam justi quam peccatores

66. Hic loquimur de fidelibus baptizatis qui nempe cooptati sunt in illam societatem quam Christus instituit, quaeque veram ejus doctrinam profitetur, neque ab ea quacumque demum de causa separati sunt. Sensus proinde enunciatae propositionis hic est, ita Christum instituisse visibilem suam ecclesiam ut coalescat aut coalescere possit tam ex justis quam peccatoribus; et hanc opponimus iis, qui ex solis justis et sanctis eam constitui autumarunt, cujusmodi ex veteribus fuerunt praecipue novatiani ac donatistae, ex recentioribus non pauci protestantes, licet ex diverso plane principio. Illi enim ita senserunt, ut cohonestarent proprium schisma (2), isti ut statuerent ecclesiam

(1) Conférence avec M. Claude, Oeuvr. de Bossuet ed. de Versailles 1816. tom. XXIII, p. 247. suivv.

(2) Novatiani non ideo negabant peccatores, lapsos praesertim in gravia crimina, esse in ecclesia quod statuerent ecclesiam invisibilem, sed ne communicarent cum libellaticis, et cum lapsis in gravia peccata post baptismum, quibus remittendis concessam a Christo ecclesiae suae potestatem inficiabantur; tum etiam ut se mundos profiterentur. Cf. Nat. Alex. H. eccl. sec. III, cap. III, art. IV. §. 1 seqq.

Sic neque donatistae professi sunt ecclesiam esse invisibilem, sed coarctatam affirmabant illam esse ad partem Donati, et ecclesiam catholicam arguebant praevaricationis eo quod traditorum contagio malorumque communione contaminatam autuma-

invisibilem ad contegendam propriam defectionem ab illa ecclesia quam deseruerant (1).

67. Jam vero Christum ita instituisse ecclesiam suam qua parte visibilis est, ut ad eam non minus justi quam

rent, quia Caecilianus juxta ipsos consecrationem episcopalem acceperat a Felice Aptungitano sacrorum librorum traditore, et cum Caeciliano ecclesia romana, adeoque catholica communicabat. Cf. cit. auct. sec. IV, cap. III, art. I § 1-4. Necnon Valesium in opusc. *De schismate Donatistarum*, Albaspinaeum in *observationibus* ad Optatum Milevitanum, card. Norisium *Historiae Donatistar.* p. I. opp. edit. Veron. 1732. tom. IV.

(1) Protestantes circa visibilitatem aut invisibilitatem ecclesiae semper ancipites fuerunt; interdum enim duce Luthero docuerunt ecclesiam esse invisibilem utpote congregationem sanctorum, ut hac ratione excluderent a Christi ecclesia romanum Pontificem et praelatos, atque sic contenderunt se esse in communione cum omnibus sanctis, id est haereticis, qui eos praecesserunt. Negabant propterea eam esse veram ecclesiam a qua discesserant. Idem docuerant Hussitae, et Wicleffitae protestantium antesignani, imo et Cathari sive Albigenses ut refert Hurter lib. XIV. vitae Innocentii III, ed. cit. tom. III, pag. 23. ubi referens istorum errores scribit: « Leur principale attaque fut dirigée contre *l'église visible* ... comme les catharéens, ils appelaient l'église la prostituée de Babylone, pleine de tous les vices, ils donnaient au Pape le nom du chef de l'erreur, aux prélats ceux de scribes, de pharisiens et d'assassins » Cf. etiam Bellarm. de ecclesia lib. III, c. II. et Bossuet *conférence avec M. Claude* l. c. Postea vero fassi sunt ecclesiam esse visibilem, et nisi sunt exponere de anima ecclesiae contraria majorum suorum effata. Sane Gerhard loc. theolog. XI, 106. cum annot. Cottae « Patet, scribit, distinctionem ecclesiae in *visibilem* atque *invisibilem* non esse divisionem generis in species, quasi duas specie fingeremus ecclesias sibi oppositas, uti perperam nobis affingunt ecclesiae romanae socii (utrum *perperam* ut affirmat Gerhardus, an *vere* catholici hoc protestantibus affinxerint patet tum ex dictis, tum ex iis quae scripsimus in tract. *De vera relig.* part. II, prop. IV, num. 67. not. (c)), sed esse dumtaxat *limitationem subjecti* secundum *diversos* suos *status*. Quemadmodum scilicet in eodem homine duplex datur relatio, *exterior* nempe, qua alios homines, atque *interior*, qua Deum respicit; ita et de toto aliquo coetu hominum, qui in certum doctrinae sanctioris typum consentiunt, hoc est de ecclesia vere enunciari potest, eamdem quoad formam externam *visibilem*, quoad internam vero *invisibilem* esse. Prout *visibilis* est, definitur congregatio seu coetus hominum viatorum, qui amplectuntur verbum Dei, sacramentisque utuntur. Prout *invisibilis* autem est, definitur coetus pie credentium, atque ad vitam sempiternam infallibiliter praedestinatorum ». Alia protestantium in hanc rem testimonia cf. apud FF. de Walenburch *de unitate eccles.* lib. I, c. V.

Cum vero urgerentur a catholicis protestantes, si ecclesia est visibilis, quaenam erat, et ubinam erat quando primum ab ecclesia catholica divisi sunt? Ut ab hac permolesta quaestione se liberarent plures iterum ad ecclesiam invisibilem relapsi sunt, ut patet ex difficultatibus quas urgent apud Palmer in recentissimo ejus *Tractatu de ecclesia Christi* p. I, cap. III. qui apud Anglicanos vocantur *dissidentes*. Nempe nesciunt ubi consistant.

peccatores pertineant, patet tum ex apertis Scripturarum sententiis, tum ex Christi ipsius scopo, ac demum ex sensu traditionali.

68. Et re quidem vera quod attinet ad Scripturarum sententias, evincitur thesis veritas ex eo quod ecclesia comparetur areae in qua cum frumento paleae continentur (1), tum ex illis omnibus parabolis in quibus Christus comparat ecclesiam suam sagenae missae in mare ex omni genere piscium congreganti (2); convivio nuptiali ad quod intraverunt boni et mali, et cui interfuit homo non vestitus veste nuptiali (3); decem virginibus ex quibus quinque erant fatuae, quinque vero prudentes (4); ovili in quo sunt oves simul et haedi (5). Quae quidem confirmantur ex Apostolo, qui I. Cor. V. 3. expresse jubet expelli ab ecclesia incestuosum Corinthium, qui proinde tamdiu in ecclesia permansit quamdiu ab ea expulsus non est; et in II. ad Timoth. II. 20. scribit: « In magna domo non solum sunt vasa aurea et argentea, sed et lignea et fictilia; et quaedam quidem in honorem, quaedam autem in contumeliam », ut alia ejusmodi non pauca praetereamus.

69. Nec minus evidenter constat si ratio habeatur ad scopum seu finem, quem Christus sibi praestituit in ecclesia instituenda. Voluit enim Christus ut ecclesia sua esset veluti lucerna quae omnibus luceret, ac civitas supra montem posita ut ab omnibus conspiceretur; ei demandavit munus praedicandi verbum suum, administrandi sacramenta, corrigendi delinquentes, admittendi resipiscentes ad poenitentiam, expellendi e sinu suo contumaces ac rebelles, regendi, gubernandi, aliaque ejusmodi pro opportunitate statuendi quae ad bene constitutam societatem necessaria sunt. Jam vero si soli justi pertinerent

(1) Matth. III, 12.
(2) Ibid. XIII, 47.
(3) Ibid. XXII, 2 seqq.
(4) Ibid. XXV, 1 seqq.
(5) Ibid. 33.

ad ecclesiam, cum hi non cognoscantur, ecclesia fieret prorsus invisibilis ac nullum munus exercere posset. Incertum semper quidem esset, utrum illi qui ejusmodi munia exercent sint de ecclesia nec ne. Quod plane adversatur consilio Christi in ea instituenda.

70. Sane Christus sub sensibili forma doctrinam suam discipulis consignavit in posteros sub sensibili quoque forma propagandam; sub forma sensibili ac visibili Spiritus Sanctus super eosdem discipulos in unum congregatos sese diffudit (1), cum nempe ecclesiae proprie dictae exordia coeperunt; Christus praeterea visibile sacerdotium, et sacrorum ministerium, illudque perpetuum, ut suo loco ostendimus (2), in eadem instituit; sacramenta denique, quae essent visibilia signa ad sanctitatem in hominibus efficiendam, augendam, aut reparandam (3) esse voluit. Quapropter luculenter patet in ecclesia fundanda Christo minime propositum fuisse societatem nescio quam invisibilem instituere, sed prorsus visibilem eam constituere voluisse, per quam potius tamquam per organum et instrumentum interior et invisibilis efformaretur, seu gigneretur sanctitas in ecclesia visibili (4).

71. Talem denique perpetuo extitisse sensum traditionalem constat ex iis quae patres adversus novatianos et donatistas disputarunt velut certum dogma propugnantes, peccatores in ecclesia esse. Ne prolixiores simus unum aut alterum textum ex iis afferemus. S. Augustinus in lib. III. contra litteras Petiliani c. XII. « Homo sum, in-

(1) Act. II, 2 seqq.

(2) In tract. *de ordine* n. 26 seqq.

(3) Cf. tract. *de sacram. in genere* n. 1 seqq.

(4) Hinc optime Moehler op. cit. §. XXXVII. « Les temps, inquit, étaient accomplis, l' Esprit-Saint se communique aux Apôtres et aux autres disciples du Sauveur. Lorsque le Paraclet descendit sur eux, ils n'étaient point dispersés, mais réunis dans un même lieu, et ne formant qu'un même coeur (ὁμοθυμαδόν); il leur avait même été formellement ordonné d'attendre le Saint-Esprit à Jérusalem. De plus, l' Esprit divin prit une forme extérieure, la forme de langue de feu; symbole de sa vertu qui purifie les coeurs de toute malice et les réunit dans l' amour. Il ne voulut venir d' une manière seulement intérieure, comme pour af-

quit, in area Christi: palea si malus; granum si bonus » et iterum lib. VII. de Baptismo cap. 51. « Nam et istos (graves peccatores) esse in domo (nempe in ecclesia), negare non possumus, dicente Apostolo, in magna autem domo non solum aurea vasa sunt vel argentea, sed et lignea, et fictilia etc. ». Sic etiam s. Hieronymus in dial. contra Lucifer. « Arca Noe, inquit, ecclesiae typus fuit . . . ut ibi pardus et haedi, et lupus et agni; ita et hic (in ecclesia) justi et peccatores, id est, vasa aurea et argentea cum ligneis et fictilibus commorantur (1) » ut alios omittam. Porro peccatores ex dictis non pertinent ad ecclesiae animam, ergo spectare saltem debent ad ejusdem corpus.

72. Tum igitur Christi dicta, tum ejus scopus in ecclesia instituenda, tum denique sensus traditionalis totius antiquitatis luculentissime concurrunt ad evincendum quod proposuimus, nimirum ad ecclesiae corpus seu ad visibilem ecclesiam pertinere omnes Christi fideles, sive justi fuerint sive peccatores, quo nomine omnes prorsus significamus malos et pessimos christianos, imo et incredulos et haereticos occultos, quamdiu ab ipsa societate aut ejecti non sint, aut separati.

DIFFICULTATES

73. I. Obj. 1. Ecclesia, seu societas a Christo instituta debet esse sancta, uti etiam profitemur in symbolo apostolico; talis porro non esset, imo potius esset perversa et scelerata, si praeter justos, peccatores, facinorosos, et infideles praeterea et haereticos occultos in sinu suo complecteretur; 2. Christus esset ipsorum caput, ac

fermir une société invisible; mais de même que le Verbe s'était fait chair, l'esprit vint à son tour d'une manière accessible aux sens, accompagné d'un grand bruit, semblable à un vent impétueux ».

(1) n. 22.

regnum Christi constitueretur magna saltem ex parte ex diaboli regno, quae quidem praeterquam quod absurda sunt, 3. adversantur Apostolo scribenti ad Ephesios quod « Christus dilexit ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquae in verbo vitae, ut exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta et immaculata (1) ». 4. Quae verba exponens Hieronymus concludit : « Qui ergo peccator est et aliqua sorde maculatus, de ecclesia Christi non potest appellari, nec Christo subjectus dici . . . . peccator currat ad medicum . . . . et fiat de ecclesia, quae corpus est Christi (2) » ; Hieronymo ceteri patres assentiuntur, inter quos 5. s. Pacianus : « Ceterum, scribit, peccator et poenitens non est ecclesiae macula, quia quamdiu peccat et non poenitet extra ecclesiam constitutus est (3) », 6. s. Augustinus de magnis peccatoribus ait : « Non ideo putandi sunt esse in Christi corpore, quod est ecclesia, quia sacramentorum ejus corporaliter participes fiunt (4) » et iterum: « Quos non pertinere ad sanctam ecclesiam Dei, quamvis intus videantur, ex hoc apertissime apparet, quia isti sunt avari, raptores, fornicatores, invidi, malevoli et caetera hujusmodi ; illa autem columba (ecclesia) unica, pudica et casta, sponsa sine macula et ruga . . . quod non intelligitur nisi in bonis et sanctis, et justis (5) » ; qui praeterea inter bonos et malos hoc affirmat intercedere discrimen, quod boni sint in ecclesia et de ecclesia, mali vero sint quidem in ecclesia sed non de ecclesia (6). 7. Comparat etiam s. Doctor peccatores humoribus malis (7) qui profecto dici non possunt corporis membra. Demum, etsi daretur peccatores esse in

(1) v, 25 seqq.

(2) Comment. in ep. ad Ephes. lib. II, in v. 24.

(3) Epist. III. ad Sympron. in magna Biblioth. Patrum tom. IV, p. 239.

(4) Lib. II, cont. litter. Petiliani cap. CVIII.

(5) Lib. VI. de Baptismo cap. III.

(6) Ibid. lib. VII, capp. LI, et LII.

(7) Tract. III. in 1. epist. Jo. n. 5.

ecclesia, cum non sint nisi membra mortua, ad nihil inserviunt, cum nihil agere possint. Ergo.

74. Resp. ad 1. *D.* Debet sancta esse et revera est ex multiplici capite, *C.* ad exclusionem peccatorum *N.* Itaque ecclesia reipsa sancta debet esse ac semper est ut eam in symbolo profitemur 1. ratione partis suae potioris seu nobilioris, cujusmodi esse animam ecclesiae ostendimus; 2. ratione capitis quod est Christus; 3. ratione finis qui est sanctitas in hac vita, et gloria in futura; 4. ratione doctrinae; 5. ratione mediorum; 6. ratione plurimorum membrorum quae sanctitate praedita sunt. Si quae igitur membra ipsius ecclesiae infirma sint, imo et mortua, non sequitur eam propterea facinorosam, perversam aut sceleratam esse, quia ad hos peccatores producendos ecclesia ordinata non est; imo peccatores contra hanc ordinationem Christi ecclesiae agunt, contra naturam ipsius ecclesiae, contra finem, ita ut omnia pervertant quae ad ipsorum sanctitatem constituta fuerunt. Hujusmodi itaque homines sibi nocent dum male agunt, aut etiam perverse sentiunt non autem ecclesiae quae non foedatur ob istorum malam agendi aut sentiendi rationem, eamque constanter damnat, et peccatores ab illa perpetuo satagit revocare (1).

75. Ad 2. *D.* Sub aliquo respectu, *C.* sub omni respectu *N.* Quatenus peccatores eamdem fidem profitentur, subjiciuntur legitimis pastoribus, iisdem utuntur sacramentis, habent Christum ut caput ac pertinent ad vi-

(1) S. Augustinus constanter hanc veluti thesim adstruit adversus donatistas, non posse videlicet bonos contaminari ex consortio malorum, nec maculari ecclesiam ex pravorum malis operibus, quae ecclesiae nulla ratione imputari possunt, quibus corripiendis vigilat ecclesiastica disciplina. Ut nonnulla loca indicem, ita docet lib. VII. de Bapt. cap. XXV, n. 49. lib. II. cont. lit. Petiliani cap. LXXVIII, n. 174. lib. V. de Bapt. c. I. et alibi passim.

Placet vero hic adjicere verba s. Paciani ex ep. III. ad Sympron. l. c. quoniam et hujus auctoritas nobis objicitur. « Magna, inquit, in filios cura matris istius, et mollis affectus: honorantur boni, castigantur superbi, curantur aegroti, nullus perit, nemo despicitur, securi foetus sub indulgentia matris retinentur ».

sibile ejus regnum ; quatenus vero peccant ad diabolum spectant ejusque regnum : in quo nullum est absurdum.

76. Ad 3. *D.* Mundat Christus per merita sua ecclesiam fide et sacramentis in terris ut eam sibi aliquando exhibeat gloriosam, sanctam et immaculatam in caelis, *C.* ita ecclesiam sibi exhibet in terris vel *N.* vel subd. Quoad nobiliorem ejus partem, *C.* sub omni respectu *N.* Hunc apostoli textum alii exponunt de ecclesia militante, ita ut sanctitas quae inchoatur in terris, perficiatur in caelis ; alii exponunt de ecclesia triumphante, quia ibi solum sine macula et ruga gloriosa erit ; verum nihil vetat quominus de utraque ecclesia, seu potius de utroque ejusdem ecclesiae statu juxta datam distinctionem eum intelligamus (1).

77. Ad 4. *D.* Juxta Hieronymum peccator de ecclesia Christi non potest appellari aliquo sensu, quatenus nempe non vivificatur a Christo, *C.* absolute *N.* Etenim in v. 30. ejusdem capitis mentem suam magis exponit scribens: « Ecclesia de cunctis credentibus congregatur », qui certo non omnes sancti sunt.

78. Ad 5. *D.* Peccator extra ecclesiam constitutus est quoad animam, *C.* quoad corpus, seu simpliciter *N.* Sensus s. Paciani patet ex verbis immediate sequentibus ; subdit enim post recitata verba : « Ubi desinit peccare, jam *sanus* est ». Itaque peccator est membrum morbosum aut etiam mortuum, quod tamen adhaeret ecclesiae corpori

(1) Cf. Estium Comment. in hunc loc. ubi observat graecorum commentarios totum hunc Paulinum textum referre ad tempus vitae praesentis, in quo Christus ecclesiam suam ab omnibus peccatorum maculis baptismi sacramento mundans sibi exhibet pulchram, et omni genere virtutum ornatam. Quam expositionem secutus pariter est s. Ambrosius, ex recentioribus vero Liranus et Cajetanus probarunt. Quoniam vero pelagiani hoc loco abutebantur, s. Augustinus aliique exposuerunt eumdem textum de ecclesia triumphante. Utraque expositio vera est ; quod si distinguantur tempora, ita ut dicatur Christus praesenti tempore eam mundare, ut aliquando gloriosam et immaculatam sibi *exhibeat*, apprime ambae expositiones inter se cohaerent. Sed videatur ipse Estius. Cf. etiam Cornelium a Lapide, qui copiose pariter hunc textum enarrat.

cujus pars est (1). Talem esse mentem s. Paciani argumentum ipsius epistolae patefacit, quod est ostendere adversus novatianos posse ecclesiam peccatoribus ac poenitentibus filiis suis post baptismum peccatorum veniam dare.

79. Ad 6. *D.* Magni peccatores aut etiam peccatores absolute, non sunt de ecclesiae corpore prout vivum est, seu vivificatum per gratiam sanctificantem a Christo, *C.* non sunt de corpore Christi quatenus hoc conflatur a societate credentium sub legitimis pastoribus *N.* Cum enim corpus Christi mysticum quod est ecclesia sub duplici respectu considerari possit, et quatenus vivum est, ut paulo post ostendemus, et quatenus solum exterius est et a multitudine seu societate fidelium constituitur, praescindendo ab interiori eorum statu, fit ut interdum ss. patres, inter quos etiam s. Augustinus, in objectis locis negare videantur peccatores de corpore Christi esse, sive de ecclesia. Ast nomen *corporis et ecclesiae* coarctant ad significandum corpus quod vivum est, seu cujus membra vivunt per gratiam, quo sensu profecto peccatores non sunt de corpore ecclesiae, licet sint membra corporis vivi prout ad societatem credentium, sub legitimis pastoribus, pertinent. Hac animadversione facile explicantur apparentes antilogiae, quae nobis opponuntur sive ex Augustino, sive ex ceteris patribus, cum exploratum sit tum s. Augustinum, tum patres reliquos propugna-

(1) Nonnulli suspicati sunt hunc locum fuisse a novatianis interpolatum; Bellarminus vero lib. III. de eccles. cap. IX. ad arg. 7. censet s. Pacianum non loqui de omnibus peccatoribus, sed solum de peccatoribus *qui in haeresim labuntur*, eo quod paulo ante scripserit ecclesiam carere macula et rugis, quia caret haereticis. Quod quidem verissimum est; scribit enim s. Pacianus immediate ante objecta verba: « *Ecclesia est non habens maculam neque rugam*, hoc est haereses non habens, non Valentinos, non Cataphrygas, non Novatianos (non Lutheranos, addi posset, non Calvinistas, non protestantes etc.). In his sunt enim quidam sinus maculosi atque rugosi preciosarum vestium ornatibus invidentes ». Verum cum subdat: « *Caeterum*, peccator et poenitens etc. » per hanc particulam quae hic vim habet adversativam, non videtur loqui de haereticis a quibus peccatores et poenitentes secernit s. Doctor.

re adversus novatianos et donatistas commixtionem bonorum et malorum in ecclesia.

80. Ad 7. *D.* Ut denotet peccatores esse membra mortua, *C.* ut denotet non esse membra ecclesiae *N.* Ibi enim affirmat quod cum in die judicii exierint ex corpore ecclesiae hi mali humores, qui illud nunc gravant, bene se habebit. Nec debemus oblivisci has non esse nisi similitudines ac tropicas locutiones, quae non semper sunt urgendae praeter scopum principalem ad quem assumuntur.

81. Ad 8. *D.* Ad nihil inserviunt *sibi* quoad meritum nisi resipiscant, *C.* ceteris et quatenus instrumenta, aut ministri Christi sunt *N.* (1).

82. II. Obj. Juxta ideam quam nobis verae ecclesiae, Scripturae et patres exhibent, haec debet prorsus esse invisibilis ac proinde ex solis justis constare. Etenim 1. s. Paulus describens ecclesiam prout est in novo Testamento « Non enim accessistis, inquit, ad tractabilem montem, et accensibilem ignem . . . sed accessistis ad Sion montem, et civitatem Dei viventis, Jerusalem caelestem, et multorum millium angelorum frequentiam, et ecclesiam primitivorum, qui conscripti sunt in caelis (2) »; et 2. apostolus Petrus « et ipsi tamquam lapides vivi superaedificamini domus spiritualis. . . vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta (3) ». 3. Quae congruunt verbis Christi « Regnum Dei intra vos est » (4); imo 4. congruunt antiquis vaticiniis Isaiae LII. 1—2. « Non adjiciet ultra, ut pertranseat per te incircumcisus et immundus . . . Recedite, recedite, exite inde, pollutum no-

(1) Huc referuntur plurimi articuli in Wicleffo, et Huss proscripti in concilio Constantiensi, praecipue art. IV. Wicleffi « si episcopus, vel sacerdos existat in peccato mortali, non ordinat, non consecrat, non conficit, non baptizat ». Et art. XX. Huss « Si papa est malus, et praesertim si est praescitus . . . non est caput sanctae militantis ecclesiae, cum nec sit membrum ejus ». Cf. collect. concil. Labb. ex edit. Coleti Venet. 1731. tom. XVI, col. 756. seqq.

(2) Hebr. XII, 18 seqq.

(3) 1. Pet. II, 5.

(4) Luc. XVII, 21.

*

lite tangere, exite de medio ejus et ego recipiam vos, dicit Dominus », ut subdit Apostolus recitata verba exponens, qui praeterea rationem reddit quare recedere debeant justi a peccatoribus dicens: « Quae enim participatio justitiae cum iniquitate . . . quae conventio Christi ad Belial (1)? » 5. Hinc receptum illud apud patres veluti axioma, non posse habere Deum patrem qui ecclesiam matrem non habet; ex quo aperte sequitur ratione contrariorum nec posse habere ecclesiam matrem qui Deum patrem non habet, cujusmodi profecto sunt peccatores. Cui principio innixus 6. s. Augustinus « Ac per hoc, inquit, etiam nesciente ecclesia propter malam, pollutamque conscientiam damnati a Christo, jam in corpore Christi non sunt, quod est ecclesia, quoniam non potest Christus habere membra damnata (2). » 7. Sane si ecclesia est corpus vivum non potest habere membra mortua, quae nonnisi improprie corporis membra vocantur. Ergo.

83. R. N. A. ad 1. prob. *D.* Per oppositionem ad temporale foedus inter Deum et isräelitas initum, *C.* ad exclusionem ecclesiae visibilis *N.* Nempe antithesim hic instituit Apostolus inter modum quo initum primum foedus est, et modum quo initum novum; inter promissa quae in illo facta sunt, et promissiones quae factae sunt in novo; inter sanguinem quo vetus sancitum est, et sanguinem quo sancitum est novum; inter spiritum veteris, et spiritum novae legis. Initum enim est primum foedus cum terroris apparatu, secus ac factum fuerit in novo; promissiones illius foederis erant temporales, spirituales vero promissiones novi, et aeternae; sancitum illud est sanguine brutorum, sancitum vero hoc sanguine ipso novi mediatoris, Christi Domini; spiritus veteris testamenti erat timoris et minarum, spiritus novi est spiri-

(1) II. Cor. VI, 14 seqq.

(2) Lib. II. contra Crescon. c. XXI.

tus amoris, seu adoptionis et gratiae. Ad illud accesserunt hebraei corporeis vestigiis, ad istud christiani accesserunt et accedunt per fidem, qua praeterea anhelant ad patriam caelestem, ad consortium angelorum, et ecclesiam primitivorum descriptorum in caelis (1).

84. Ad 2. *D.* Id est concurrunt fideles ut lapides spirituales ad spirituale aedificium, seu non materiale, sed metaphoricum, *C.* spirituale seu invisibile *N.* Admonet Apostolus fideles quod vocati sint ad omnimodam sanctitatem, ad Deum rite colendum, et laudandum (2).

85. Ad 3. *D.* Regnum Dei, id est Messias, aut gratia, si placet, *C.* ecclesia nondum a Christo fundata *N.* (3).

86. Ad 4. *D.* In sensu litterali, *N.* in sensu mystico subd. per separationem ab infidelibus, *C.* a peccatoribus sive occultis sive manifestis *N.* Quo sensu exposuit Apostolus II. Cor. VI; 14. scribens: « Nolite jugum ducere cum infidelibus. Quae enim participatio etc. (4) ».

(1) Cf. in hoc testimonium Estium qui et heic observat nonnullos interpretari montem Sion de ecclesia triumphante; ast ipse censet rectius ab aliis intelligi de ecclesia, quatenus militantem simul et triumphantem comprehendit. Nam militantem excludi non permittit antithesis inter duo membra comparationis. Sina, ut ipse prosequitur, allegorice vetus testamentum significat ejusque filios; ita mons Sion et Hierusalem quam continuo nominat Apostolus, significationem habet novi testamenti et filiorum ejus, ut legitur Galat. IV. Hujus autem testamenti filii partim militant in terris, partim regnant in coelis. Hanc eamdem interpretationem dedit Cornelius a Lapide.

(2) Cornel. a Lapide in hunc loc. ubi non solum eum docte exponit, sed pessimas haereticorum consequentias diluit.

(3) Cf. Maldonatum, qui ostendit hic agi de Messia, ejusque regno ad mentem Pharisaeorum. Cf. etiam Lightfootum *Horae hebraicae in evangelium Lucae* opp. edit. Utraject. 1697. tom. III.

(4) In textu Isaiae litteraliter praedicitur solutio captivitatis babylonicae, judaeorum in patriam reditus, ac immunitas a vexationibus infidelium in terra palaestinensi, ut patet ex orationis serie. Cf. Sanctium in h.l. qui quamvis non excludat, imo supponat nostram interpretationem contendit in hoc capite prophetam sub typico Hierusalem sensu significare futurum ecclesiae splendorem ac majestatem; ad verba porro quae objiciuntur ab adversariis *non adjiciet ultra etc.* duplicem dat responsionem, quarum prior est de immunitate ecclesiae a dominatione principis infidelis; altera quae magis mihi arridet, est, non tam hic praedici quod reipsa futurum sit quam quod esse in ecclesia a Christo constituta debeat, aut quod, ut fiat, ipsa rerum natura postulat. Ast ipsum adi.

87. Ad 5. *D.* Si eadem ratione qua habent Deum patrem haberent ecclesiam matrem, et vicissim, *C.* si diversa ratione. *N.* Porro fideles etiam peccatores sunt filii ecclesiae per fidem, participationem sacramentorum et subjectionem legitimis pastoribus, sunt autem filii Dei per gratiam sanctificantem, charitatem et imitationem. Schismatici et haeretici non habent in sensu patrum nec ecclesiam matrem nec Deum patrem (1).

88. Ad 6. *D.* Docet Augustinus non esse in ecclesia peccatores eo modo quo in ea sunt justi, id est ut membra viva corporis vivi, *C.* non esse in ecclesia ullo modo, saltem ut membra mortua corporis vivi *N.* Hoc patet ex scopo s. Doctoris adstruendi adversus donatistas corpus ecclesiae constare tum ex justis tum ex peccatoribus, quos vocat humores corruptos in pectore manentes, adeoque in ecclesiae corpore (2).

89. Ad 7. *Neg.* Nihil enim impedit, quominus corpus vivum membrum aliquod mortuum habeat, quod scilicet motum non recipiat a toto corpore, ut experientia docet. Multo vero magis id locum habere potest in societate, quae nonnisi analogice corpus dicitur.

(1) Hoc revera sensu s. Cyprianus omnium primus scripsit in lib. *De unitate eccl.* p. 195. ed. Maur. « Habere jam non potest Deum patrem, qui ecclesiam non habet matrem »; hunc enim librum edidit adversus schismaticos novatianos, ut ostenderet extra ecclesiam catholicam nullam esse sperandam salutem. Nec alio sensu hoc effatum ceteri patres usurparunt, quam adversus haereticos et schismaticos extra Christi ecclesiam constitutos.

(2) S Augustinus hic disputans adversus Cresconium donatistam, vult ostendere perinde esse quoad valorem baptismi sive conferatur ab haeretico sive ab occulto aut manifesto peccatore; quia eadem ratione qua haeretici aut manifesti ac publici peccatores judicati sunt ab ecclesia, occulti peccatores judicati a Christo sunt, et qua tales ab eo damnati. Porro, ait ipse, quemadmodum Christus non habet membra damnata in corpore suo quod est ecclesia, sic licet isti videantur exterius ad ecclesiam pertinere, attamen non computantur in membris illius columbae unicae donec corrigantur et resipiscant. Evidens autem est hic loqui s. Doctorem de membris vivis ecclesiae qualia profecto non sunt peccatores; non autem de membris absolute, ut patet ex antithesi quam hic instituit s. Augustinus inter illos qui receperunt baptisma *foris* nempe ab haereticis, et illos qui idem susceperunt *intus* a peccatoribus. Cf. etiam Bellarminum l. c.

90. Inst. Ecclesia est objectum fidei, videri igitur nequit.

91. R. D. Quatenus ecclesia est ecclesia Christi, sancta et catholica, *C.* quatenus videtur *N.* (1).

PROPOSITIO II.

Ecclesiae corpus constituitur ex hierarchia divina ordinatione instituta, et ex laicis; seu constat ex clericis, et laicis divino jure ab invicem distinctis

92. *Hierarchia*, si vim nominis spectes, perinde valet ac *sacer principatus*, *sacrum imperium*, *seu principatus in rebus sacris* (2); si vero rem voce significatam, definiri solet « coetus seu ordo praesidum et sacrorum ministrorum ad regendam ecclesiam gignendamque in hominibus sanctitatem divinitus institutus ». Pertinet propterea hierarchia ad essentialem constitutionem visibilis ecclesiae utpote sic a Christo institutae atque fundatae. Quamobrem de hierarchia hic a nobis agendum erat.

93. Protestantes qui nullum agnoscunt a Christo institutum sacerdotium externum ac proprie dictum, sed contendunt omnes omnino fideles vi baptismi totidem esse sacerdotes, inferunt plenitudinem auctoritatis ex Christi ordinatione residere in populo, qui cum non possit per se implere munia sacerdotio adnexa, deputat ad haec obeunda peculiares viros, ipsisque per quamdam caeremo-

(1) Cf. de hoc argumento P. Fontana S. J. in *Constit. UNIGENITUS theologice propugnata* Romae 1721. tom. III. Cum enim Quesnellus sectariorum more vellet damnationem declinare, septem propositionibus nisus est insinuare ecclesiam esse invisibilem, nec ad illam pertinere nisi electos et justos. Sunt autem proposit. LXXII et sequentes usque ad prop. LXXIX. Has, ut solet, Fontana copiose et erudite confutat. Ut specimen exhibeam Quesnellianae doctrinae, ejus exscribam propositionem LXXII. quae ita se habet: « Nota ecclesiae christianae est quod sit catholica, comprehendens et omnes angelos caeli, et omnes electos et justos terrae et omnium seculorum ». Cetera sunt ejusdem tenoris.

(2) Cf. Svicerum in *Thesauro* ad vocem Ἱεραρχία.

nialem inaugurationem plus minusve auctoritatis tribuit pro majori vel minori gradu in quo eos collocat, a quo si amoveantur, omnem auctoritatem amittunt. Hos vocant *ministros*, quos inter praecipuos vocant etiam *episcopos* aut *praesidentes*, aut aliis titulis donant ratione gradus quem respective obtinent (1). Ex hoc eodem principio colligunt praeterea protestantes necessitatem absolutam suffragii quod ferre debet populus, seu ejus personam gerentes, principes nempe aut magistratus, ad validam ministrorum electionem (2).

94. Haud multum ab hoc protestantium placito neoterici distant illi, qui cum Edmundo Richerio sentiunt, Christum totam potestatem, quam tribuit per collationem clavium, contulisse corpori fidelium in solidum, quemadmodum Deus oculos e. g. dedit corpori, aut etiam facultatem visivam non oculis in se spectatis contulit, sed corpori quod cernit per oculos, audit per aures etc. Cum vero fideles nequeant per se ejusmodi potestatem exercere, deligunt ecclesiasticos viros, ac in primis rom. Pontificem, episcopos, presbyteros ac reliquos clericos ad peculiaria officia obeunda (3). Atque inde profluit illa *capitis ministerialis* denominatio a Richerio primum, deinde vero a synodo Pistoriensi romano Pontifici tributa (4); quae quidem denominatio utpote emer-

(1) Exinde intelligitur quid sint apud lutheranos qui *episcopi* vocantur, et quorum frequens apud eos fit mentio, quin tamen admittant hierarchiam.

(2) Talis est origo juris quod principes protestantes sibi tribuunt et exercent in sacra, frustra reclamantibus pastoribus, siquidem ejusmodi jus in eos profluit ex ipso protestantismi systemate.

(3) Ita Richerius in op. inscripto: *De ecclesiastica et politica potestate*. Hoc opus ter damnatum fuit Decr. 10. maj. 1613. 2. decemb. 1622. et 4. Mart. 1709. Richerius librum suum semel et iterum non solum retractavit, sed plane confutavit. Cf. opusc. Zaccariae cui tit. *Theotimi Eupistini de doctis catholicis viris, qui Cl. Justino Febronio in scriptis suis retractandis ab an.* MDLXXX. *laudabili exemplo praeiverunt, liber singularis*. Romae 1791. Cf. praeterea eumdem auctorem in *Anti-febronio*. Cesena 1770. pag. 87 seqq.

(4) Sane Richerius in sua Retractatione ita scribit: « Hanc propositionem, seu potius *haeresim* ex putridis Lutheri et Calvini fontibus me

gens a systemate, quod uti haereticum damnatum est, pariter ut haeretica proscripta fuit a Pio VI. in constit. *Auctorem fidei* (1).

95. Id ipsum de iis dicendum, qui sin minus verbis, re tamen in eandem concedunt sententiam, contendentes Christum ecclesiae suae seu hierarchiae potestatem *jurisdictionis* minime tribuisse, sed solam potestatem, seu potius ministerium *directionis*. Hinc episcopos vocant primos inter pares, ac idem sentiunt de rom. Pontifice respectu episcoporum. Vocant proinde ecclesiam *collegium*, non autem *statum*, *regnum*, *monarchiam*, *corpus*.

96. His porro omnibus haereticis erroneisque sententiis opponimus doctrinam catholicam, quae semper tenuit ac tenet in ecclesia esse hierarchiam divina ordinatione institutam quae constat ex episcopis, presbyteris et ministris (2), quaeque a populo, divino jure distincta sit. Non complectimur his verbis, ut patet, rom. Pontificem, de quo suo loco nobis apposite agendum erit; neque complectimur patriarchas, primates, archiepiscopos, archipresbyteros etc. utpote subdivisiones ab ecclesia processu temporis inductas. Verum eos tantum gradus significamus, qui una cum potestate ordinis comprehendunt potestatem jurisdictionis, ex quibus tanquam a sua radice surgit quodammodo auctoritas ipsa (3); nempe designamus coetum ecclesiasticum simul spectatum, quatenus divino jure distinguitur a populo.

hausisse non diffiteor, qui ambo impie falsoque contendunt, proprie et immediate jurisdictionem ecclesiae fuisse datam a Christo, non s. Petro, aliis apostolis et episcopis, nisi per accidens instrumentaliter et nomine ecclesiae etc. . . . Nec minus mihi ridiculum fuit dicere, eumdem Papam esse caput ministeriale, ac si esset ecclesiae minister, quemadmodum apparitores sunt ministri justitiae ».

(1) Prop. III. quam alias dedimus. Sic pariter prop. II. « Quae statuit *potestatem* a Deo datam ecclesiae, ut communicetur pastoribus, qui sunt ejus ministri pro salute animarum; sic intellecta, ut a communitate fidelium in pastores derivetur ecclesiastici ministerii, ac regiminis potestas, *haeretica* ».

(2) Conc. Trid. sess. XXIII. can. VI.

(3) Cf. Franc. Hallierium *De hierarchia ecclesiastica* Lutet. Paris. 1646. lib. I. cap. V.

97. Itaque hoc sensu directe adstruimus hierarchiam adversus protestantes, indirecte autem adversus richerianos, pistorienses ac reliquos novatores, quod scilicet Christus Dominus instituerit peculiarem coetum cui soli commisit regimen ecclesiae suae independenter a fidelibus quibuscumque, qui potius ab illo regendi sunt atque informandi in iis quae ad salutem aeternam conferunt.

98. Sic vero expositam doctrinam evincimus. Non aliter prorsus de ecclesiae regimine ejusque forma et origine sentiendum, ac judicium ferendum est quam ex voluntate ejusdem Fundatoris, quae innotescere nobis debet tum ex Scripturis, tum ex facto ipso ad nos usque protracto. Jam vero ex utroque fonte constat Christum commisisse fidelium suorum regimen una cum auctoritate quam illud suapte natura exposcit, non omnibus indiscriminatim, non multitudini, aut seculi principibus, sed peculiari coetui hominum quem sacerdotio externo, proprie dicto, ac certo ritu in ecclesiam suam continue propagando in triplici suo gradu episcoporum, presbyterorum et ministrorum insignivit. Ergo.

99. Ac primo quidem ad sacras litteras quod attinet, legimus Matth. XVIII. ex omnibus discipulis quos sibi Christus adjunxerat, claves regni caelorum, seu potestatem ligandi atque solvendi solis apostolis tradidisse; Ibid. XXVI. solis apostolis contulisse potestatem eucharistiam conficiendi; ac demum XXVIII. solis apostolis mandatum dedisse et auctoritatem docendi omnes gentes, ac baptizandi, quibus praeterea se adfuturum in hoc munere obeundo usque ad consummationem seculi promisit (1). Hanc potestatem contulit Christus immediate apostolis suis eadem ratione, qua ipse eam consecutus erat a Patre suo. Ut enim legitur Matth. XXVIII. Christus praemiserat: « Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra, *eun-*

(1) Cf. etiam loca parallela Marc. XVI, 17. Luc. XXIV, 47 seqq. Act. I, 8.

tes ergo docete etc. », atque ut habetur Jo. XX. 21. dixit eis: « Sicut misit me Pater, et ego mitto vos: haec cum dixisset insufflavit, et dixit eis · accipite Spiritum Sanctum etc. » Ex his igitur luculenter constat Christum in institutione ecclesiae suae tum missionem, tum administrationem sacramentorum, tum denique opportunam auctoritatem ad ejusdem ecclesiae regimen non populo, aut secularibus principibus, ab ipsis deinde delecto coetui communicandam, sed unice apostolis suis eorumque in sacerdotio successoribus immediate contulisse. Accedit ecclesiam praecise non caepisse in sua, ut ajunt, formali ratione ac solemni inauguratione, nisi die Pentecostes, cum ad Petri concionem tria hominum millia per baptismum in eam cooptata sunt (1); quomodo igitur iis nondum existentibus fidelibus conferre Christus potuit auctoritatem aliis communicandam?

100. Verum res luculentius adhuc patet ex facto constanti ab apostolis ad nos usque absque interruptione continuato. Ex quo enim societas christiana caepit, statim conspicimus apostolos eam quam a Christo adepti erant auctoritatem exercere, atque, ut diffunderetur, delectis a se hominibus communicare. Et quidem ab initio soli apostoli cum ministris seu diaconis sacro ritu initiatis (2); deinde vero cum sacerdotibus utraque praeditis potestate, presbyterali scilicet et episcopali (3), ac demum temporis exigui lapsu cum episcopis, qui ad praecavenda schismata presbyteris tali gradu destitutis superpositi sunt (4). Exinde habemus, sacerdotium illud quod in sua plenitudine Christus primum apostolis contulerat, veluti flumen trifariam in suis gradibus distinctum ad nos usque promanare. Nullum siquidem pene monumentum eccle-

(1) Ante id temporis non erat nisi ecclesia inchoata, atque ut ita dicam, in embryone, suisque veluti elementis.

(2) Act. VI.

(3) Cf. quae scripsimus in tract. *De ordine* n. 104 seqq.

(4) Cf. Ib. n. 57 seqq. et n. 110 seqq.

siasticum est vel a remotissima ipsa antiquitate, in quo aut seorsum, aut simul etiam mentio non occurrat episcoporum, presbyterorum et diaconorum. De his enim monumenta biblica passim, de his Clemens romanus immediatus apostolorum discipulus, nec non Hermas, Ignatius, Papias, Polycarpus discipuli pariter apostolorum, deinde reliqui omnes qui iisdem successerunt, mentionem faciunt. Horum omnium supervacaneum censeo testimonia in medium adducere quippe omnibus compertissima.

101. Quod autem potissime prae oculis ad rem nostram in his documentis habendum, auctoritas illa profecto est, quam ab ipsis ecclesiae primordiis exercuerunt summi pastores, ac sub ipsis reliqui secundo, ut diximus, aut tertio sacerdotii gradu insigniti, presbyteri nempe et diaconi. Atque ut exordiamur ab apostolis, legimus eos a Spiritu S. in opus ministerii assumptos fuisse, uti Paulum et Barnabam (1); Paulum item et Barnabam per civitates singulas presbyteros constituisse auctoritate propria per sacram inaugurationem (2); insuper Paulum testatum esse episcopos a Spiritu S. positos esse ad *regendum* ecclesiam Dei (3); praefecisse Timotheum ecclesiae Ephesinae (4), Titum Cretensi (5); iisdem regulas ac monita dedisse, ut scirent quomodo in commissis ecclesiis conversari, easque cum omni imperio gubernare (6); quibus dotibus praefulgere ii deberent quibus manus imponerent, seu ordinationem conferrent (7), nulla prorsus mentione plebis injecta, nisi ad summum ut bonum ab ea testimonium haberent (8). Apostolus Joannes pariter viros a se delectos praefecit ecclesiis Asiae quas funda-

(1) Act. XIII, 2 seqq.
(2) Ibid. XIV, 20.
(3) Ibid. XX, 28.
(4) 1. Tim. I, 3.
(5) Ad Tit. I, 6.
(6) Ibid. II, 15. et in epist. ad Hebr. XIII. vocat ecclesiae ministros *praepositos*, adjiciens v. 17. « Obedite praepositis vestris, et subjacete eis ».
(7) 1. Tim. 2-9. V, 22. etc. ad Tit. I, 6 seqq.
(8) 1. Tim. III, 7.

verat (1) : idem constat fecisse Petrum per universas occidentis ecclesias (2).

102. His vestigiis inhaerentes viri apostolici quos paulo ante commemoravimus, affirmant episcopos, presbyteros et diaconos a Domino ecclesiae in ordine seu gradu suo fuisse praefectos (3) ; vocant episcopos ecclesiarum praesides (4) , qui praesunt Dei loco , quibus proinde parendum sit ut Dei mandato , ut Deo Patri , aliaque ejusmodi pene innumera apud eosdem occurrunt (5) , ut recentiores praetermittam, quibus luculentissime edocemur tum semper extitisse hierarchiam divina ordinatione constitutam , quae constat episcopis , presbyteris et ministris , tum hanc a laicis divinitus distinctam semper spectatam fuisse ; tum demum auctoritatem , quae semper et constanter in ea viguit , non a plebe , non a mundi principibus , sed a Christo sive a Deo ei fuisse tributam (6).

103. Ex his non solum eruimus adversus protestantes Christum fidelibus universis nullum sacerdotium proprie dictum contulisse , nec proinde potestatem eidem

(1) Irenaeus et Clemens Alex. apud Euseb. lib. III. cap. XXIII. Hieronymus de *Viris illustr.* cap. IX.

(2) Tertull. *De praescript.* cap. XXXV. ed. Rigal. Innocentius I. ep. XXVI. ad Decent. §. 2. cum not. Coustantii ; s. Augustinus in *Breviculo Carthagin. collat.* , tum in lib. *De unico bapt.*

(3) Cf. Clement. Rom. I. ad Corinth. cap. XLII. apud Cotel. tom. I. p. 170. Ignat. Mart. in epist. ad Ephes. IV. et alibi passim ib. tom. II. Cf. Guillelm Beveregium *annotat.* in can. I, et II. apostol.

(4) Hermas Pastor. lib. I. vis. III. n. 5 seqq.

(5) Sic Hermas l. c. Clemens Rom. Ignatius apud Coteler. quem Cf. in indice ad voces *Episcopi, hierarchia*; nam nimis longum esset velle loca singula indicare. Sane episcopus vocatur passim *summus sacerdos* a Tertulliano lib. *de Bapt.* c. XVII. ab Ambrosio lib. III. *de Sacram.* c. V. a Hieronymo *adv. Luciferian.* et in epist. ad Aselliam etc. apud Hallerium cit. lib. IV. pag. 461 seqq. Certe antiquissimus auctor *Constit. apostolic.* lib. II. cap. XIV. inter cetera scribit: Οὐδὲ γὰρ δίκαιον κεφαλὴν ὄντα σε , ὦ ἐπίσκοπε , οὐρᾷ προσέχειν , τουτέστι λαϊκῷ . . . ἀλλὰ Θεῷ μόνῳ· ἄρχειν γάρ σε χρὴ τῶν ὑπηκόων , οὐ μὴν καὶ ὑπ' αὐτῶν ἄρχεσθαι· οὔτε γὰρ υἱὸς ἄρχει πατρὸς κατὰ τὸν τῆς γενέσεως λόγον. κ. τ. λ. « Neque etiam aequum est , o episcope , ut tu qui caput es , assentiaris caudae , hoc est laico . . . sed Deo soli. Nam oportet te subjectos regere , non ab iis regi ; cum nec filius imperet patri secundum rationem ortus etc. ».

(6) Cf. Petavii *De ecclesiastica hierarchia* libros quinque, praesertim lib. I. cap. II. seqq.

adnexam, ut fert illorum principium fundamentale ad evertendam ecclesiasticam hierarchiam, et distinctionem divinitus inductam inter clericos et laicos; sed praeterea colligimus adversus richerianos neque mediate, neque immediate Christum contulisse corpori fidelium potestatem clavium, ut eam deinde communicarent sive rom. Pontifici, sive episcopis aut presbyteris; ac denique adversus pistorienses inferimus sive romani Pontificis, sive episcoporum auctoritatem non *ministerialem* tantummodo esse, eo videlicet sensu, quod absque idonea potestate illis a coetu fidelium communicata munus sibi divinitus commissum exercere nequeant. Haec enim omnia aliena sunt a Christi mente in ecclesiae suae constitutione patefacta, nec illorum ullum occurrit in tota antiquitate vestigium (1).

DIFFICULTATES

104. I. Obj. Si ecclesiarum praesides ac ministri tum divina institutione, tum divinitus accepta potestate carent, nulla profecto existit ecclesiastica hierarchia divina ordinatione constituta, ac divino jure a laicis distincta; porro ita rem se habere facile evincitur. 1. Ac primo quidem quod attinet ad divinam institutionem; nam quae sunt divinitus instituta ea pendere ab humana auctoritate nullatenus possunt; jam vero ex populi suffragio pendere ministrorum electionem luculentum exemplum exhibent Acta apostolica sive in electione Barnabae ac Matthiae (2), sive in electione septem diaconorum (3); exhibent concilia, quibus passim constituitur, ut episcopo defuncto, ille in ejus locum sufficiatur quem *po-*

(1) Cf. opus cui tit. *Le storte idee raddrizzale, ossia esame teologico e canonico di certe nuove dottrine intorno la potestà costrettiva della chiesa etc.* Foligno 1794. Cujus auctor creditur Zaccaria.

(2) Act. I, 23.

(3) Ibid. VI, 3-5.

pulus elegerit, uti inter cetera conc. Nicaenum statuit in epistola synodica ad ecclesiam Alexandr. (1); exhibent ecclesiae patres inter quos s. Cyprianus testatur populi suffragium et consensum in electione ministrorum ecclesiae ex traditione divina, et apostolica observatione descendere (2). 2. Verum non modo carent ecclesiae praesides divina institutione, sed carent praeterea divinitus accepta potestate; Christus enim Matth. XX. 25-27. quocumque principatu interdixit apostolos ipsos dicens: « Principes gentium dominantur eorum; et qui majores sunt potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos, sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister; et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus ». Quapropter Petrus I. ep. V. 3. scribebat: « Neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo ». 3. Hinc etiam apostoli reliqui non se ecclesiae hierarchas, sed Christi servos, ministros, atque dispensatores Dei se esse profitebantur, ut in primis Paulus. 4. Igitur tridentini Patres recte quidem definire potuissent esse in ecclesia *hierodiaconiam*, aut *hieroduliam*, sacrum videlicet ministerium aut sacram servitutem, non autem hierarchiam, quod nomen imperii ab instituto Christi ejusque apostolorum omnino abhorret. 5. Quare Germania mirata est, inquit Sarpius (3), illius synodi Patres consecrasse vocem, quae a sacris litteris aliena est, veteribusque moribus, institutisque contraria. 6. Neque silentio praetereundum est hierarchiam hujusmodi ecclesiasticam cum civilis reipublicae hierarchia conciliari nullo modo posse. Ergo.

105. Resp. *N.* min. Ad 1. vero prob. *Neg.* iterum min. quoad omnes partes; atque in primis non suffragantur adversariis Acta apostolica; etenim ex principio

(1) Apud Theodoret. hist. eccles. lib. I. cap. IX.

(2) Epist. LXVIII.

(3) *Storia del concil. di Trento* lib. VIII.

ipsorum adversariorum, quod pendet a divino ac naturali jure constans esse debet, nec ulli mutationi obnoxium, alioquin irritum illico ac nullum censeretur quod contra utrumque jus fieret. Porro praeter duo illa facta ex capp. I. et VI. nobis objecta, nullum aliud ejusmodi occurrit exemplum de servata illa electionis forma; imo ut ex allatis probationibus constat, aut sola voluntate Dei immediate expressa, aut a solis apostolis, aut sola denique voluntate eorum, qui ab apostolis praefecti ecclesiis erant, juxta leges sibi constitutas facta ejusmodi electio est. Restat igitur ut dicamus in duplici illo casu ita se gessisse apostolos ex peculiari quadam ac prudenti oeconomia, quin voluerint normam seu legem immutabilem constituere, multo vero minus id fecisse necessitate compulsos, eo quod ita exposceret naturale aut divinum jus, alioquin ipsi se juris ejusdem violatores constituissent (1).

(1) Quae ut melius intelligantur, revocandum in mentem est systema protestantium circa sacerdotium ex quo pendet hierarchia. Cum Christus juxta ipsos noluerit peculiare sacerdotium externum et visibile instituere, sed fideles omnes voluerit praeditos sacerdotio vi baptismi, fit ut omnibus competat jus et potestas concionandi, consecrandi, administrandi sacramenta, ceteraque munia sacerdotalia obeundi. Attamen nemo singillatim jus istud potest in praxim deducere nisi ex delegatione communitatis, quae accepit in solidum hanc potestatem; ex quo sequitur suffragium populi ad eligendos ministros esse necessarium necessitate intrinseca et essentiali, ita ut nulla, et invalida sit electio absque suffragio communitatis, aut ejus saltem quae eam repraesentat; nullum plane et invalidum prorsus sit absque ejusmodi electione ministerium. In ipsorum enim hypothesi systema ecclesiasticum est omnino democraticum, ut in republica e. gr. Atheniensi quondam viguit. Quapropter omnia congeruut protestantes ex sacris litteris atque ex historia ecclesiastica documenta, quibus hanc suadeant necessitatem essentialem; quia nisi eam adstruant, nihil proficiunt, et totum corruit ipsorum aedificium. Cum vero impossibile id ipsis factu sit, quoniam ex scripturis et ex historia ecclesiastica innumera exempla suppetant electionum sive episcoporum, sive presbyterorum, sive diaconorum, quae factae sunt absque ullo plebis aut communitatis suffragio et interventu, imo in quibus haec exclusa sunt, hoc ipso patet totum everti ejusmodi systema.

Ceterum quoad electionem s. Matthiae cf. Calmet in dissert. *De electione per sortes*, et in Comment. *in Acta* cap 1. v. 26. Circa electionem autem diaconorum in qua major potest esse difficultas, non desunt rationes cur apostoli ita se gesserint. Ideo enim exquisiverunt suffragium multitudinis, ut ferret testimonium de ipsorum probitate et moribus, ne in suspicionem postea ipsi venirent, praesertim cum ipsis concredita esset

106. Sed neque iisdem suffragantur concilia, quorum decretis pro diversis temporibus varia omnino disciplina sancita est in ministrorum electione. Interdum statutum fuit ut episcopus et presbyteri eligerentur cleri et plebis suffragio, uti constat ex cit. Synodica epistola concilii Nicaeni; interdum ut a solis episcopis, nulla facta populi mentione, episcopus nuncuparetur, ut patet ex eodem concilio Nicaeno can. IV. (1); aliquando populi suffragium aperte exclusum est, uti a conc. Laodicaeno can. XIII. (2), et Bracarensi II. cap. I. (3). Id ipsum evincit usus peculiaris ecclesiae Alexandrinae, uti habemus ex s. Hieronymo, ubi « A Marco evangelista usque ad Heraclam et Dionysium episcopos, presbyteri semper unum ex se electum, in excelsiori gradu collocatum episcopum nominabant (4) ». Eadem varietas viguit in electione ceterorum ministrorum, quae ut plurimum a sola voluntate ordinantis pendebat. Quae quidem omnia innumeris propemodum documentis ecclesiasticae historiae firmata ab eruditis Thomassino (5), Hallierio (6), Nat. Alexandro (7) aliisque passim, luculenter ostendunt populi electionem non a jure divino, sed a varia ecclesiae disciplina et concessione unice esse repetendam.

107. Nec adstipulantur patres, qui potius saepenumero conqueruntur de usu illo qui in ecclesiis aliquibus obtinebat (8), donec penitus abolitus est. Quod si s. Cy-

bonorum temporalium administratio. Quare, ut observat s. Jo. Chrysostomus hom. XIV. in Acta, aut omnes aut plerique saltem electi sunt ex Hellenistis, ut patet ex eorum nomine, quia murmur excitatum erat ex parte graecorum. Cf. Cornel. a Lapide in h. l.

(1) Apud Harduin. *Acta concil.* tom. I. col. 328.

(2) Ibid. col. 783.

(3) Ibid. tom. III. col. 391.

(4) Epist. CXLVI. ad Evangelum. ed. Vallars. tom. I. col. 1076.

(5) *Vetus et nova disciplina* p. II. lib. I. capp. I seqq. praesertim cap. IV.

(6) *De sacris electionibus et ordinationibus* p. I. c. III. §. I seqq.

(7) Hist. eccl. Diss. VIII. in sec. I. *De jure christianae plebis in sacrorum ministrorum electione*, et Diss. IV. in sec. XI, et XII. *De investituris episcoporum.*

(8) Sane s. Hieronymus lib. I. contra Jovinian. scribit: « Nonnumquam errat plebis vulgique judicium: et in sacerdotibus comprobandis unusquisque suis moribus favet, ut non tam

prianus ep. cit. hujusmodi populi jus de traditione divina et apostolica observatione descendere docet, s. Martyr latiori significatione heic *traditionem divinam* commemorat, quatenus exemplis innititur ex divina Scriptura depromptis, minime vero quod reipsa ex divina aliqua lege illud proficisci autumaverit. Adde s. Cyprianum loqui de suffragio aut testimonio, quod populus ferret de moribus eligendorum, non autem de electione ipsa cujus *judicium* episcopo reservabatur, ut constat ex epistolae serie (1).

108. Ad 2. *N.* Ad allatas vero probationes desumptas ex Christi, et Petri verbis *D.* Improbant Christus et apostolus imperii aut potestatis fastum et abusum in ecclesiae pastoribus, *C.* potestatem ipsam et imperium *N.* Improbant scilicet in ecclesiae ministris elationem, jubentque ne potestatem exerceant nimis duram et imperiosam, quemadmodum exercebant principes gentium. Abusus porro legitimum rei alicujus usum supponit. Sane Christus Petro Jo. XXI. jam dixerat: « Pasce agnos meos .... pasce oves meas; » ac idem Petrus: « Pascite, qui in vobis est gregem Dei providentes non coacte, sed spontanee secundum Deum (2) ». At providere et pascere si-

bonum, quam sui similem quaerat praepositum ». Ed. Vall. tom. II. col. 292. cf. praeterea AA. citt.

(1) Sic enim scribit s. Martyr l. c. « Propter quod diligenter de traditione divina, et apostolica observatione observandum est, et tenendum quod apud nos quoque, et fere per provincias universas tenetur, ut ad ordinationes rite celebrandas, ad eam plebem, cui praepositus ordinatur, episcopi ejusdem provinciae proximi quique conveniant, et episcopus deligatur, plebe praesente, quae singulorum vitam plenissime novit, et uniuscujusque actum de ejus conversatione perspexit ». En itaque rationem quare juxta s. Cyprianum exquireretur suffragium plebis, ut praeberet testimonium de eligendi vita et moribus, idque consone ad Apostoli regulam 1. Tim. III, 7. « Oportet illum (episcopum) et testimonium habere bonum ab iis qui foris sunt ». Quod si ab ethnicis ipsis necesse est habere bonum testimonium, seu apud eos bona fama frui, quanto magis apud fideles? uti observat s. Jo. Chrysostomus. Exinde effluxit in ecclesia catholica disciplina de publice denunciandis nominibus ordinandorum, ut si quae vitia in iis sint, detegantur. Cf. Hallierium op. cit. *De sacris election.* p. I. cap. II. nec non Nat. Alex. diss. VIII. cit. sect. I. prop. III.

(2) Loc. cit.

ne potestate quis possit? Sed praeterea recolantur reliqua in probationibus adducta, ac omnibus patebit utrum Christus voluerit ministros suos omnis dignitatis ac auctoritatis expertes, an vero in finem ad quem eos destinaverat amplissima voluerit esse potestate praeditos. Deinde nonne protestantes contendunt hanc potestatem Christum contulisse populo universo? Itaque de potestate non potest esse controversia, sed quaestio circa ejusdem potestatis subjectum tota versatur. Quod semper prae oculis habendum est (1).

109. Ad 3. *D.* Apostoli hierarchae nomen sibi non vindicarunt, *C.* rem vocabulo significatam *N.* Quamvis enim apostoli passim se Christi servos et ministros appellaverint, atque dispensatores mysteriorum Dei, haec tamen eorum agendi ratio, causae quam propugnamus minime officit: siquidem ejusmodi nomina et officia non repugnant cum potestate ordinandi ecclesiae ministros, ferendi leges, judicandi et contumaces puniendi. Hanc porro sive ordinis, sive jurisdictionis potestatem apostolos generatim omnes, maxime vero Paulum exercuisse testatur omnis Actorum historia, testantur epistolae ejus.

(1) Etenim cum juxta dicta in systemate protestantium, et propterea Richerii, qui magna ex parte illud suum fecit, Christus constituerit veram ac puram democratiam, adeoque populum christianum universum sacerdotem effecerit, contulit in eundem populum fidelom potestatis plenitudinem, quae potestas nemini in particulari competit, sed tota residet in communitate. Quodlibet individuum singillatim sumptum nihil habet, nec quemvis vel minimum jurisdictionis actum exercere potest. Debet proinde a communitate ea communicari illi quem deligit in ministrum et juxta gradum in quo eum collocat. Contra vero in doctrina catholica Christus hanc potestatis plenitudinem contulit sacerdotio visibili, externo ac proprie dicto, ac praecise corpori episcopali cum et sub rom. Pontifice, ita ut episcopi seorsum sumpti, saltem quoad potestatis exercitium, nihil possint nisi dependenter a rom. Pontifice, ut suo loco ostendemus. Interim patet in quacumque hypothesi semper requiri veram ac propriam potestatem ad ecclesiae regimen, et totam controversiam unice versari circa subjectum cui Christus immediate eam voluit conferre. Cum vero ex dictis Christus non in populo, sed in corpore episcopali sub rom. Pontifice eam collocaverit, hoc ipso concidunt omnia protestantium argumenta, cum potestas ad regendum oriatur ex ipsa natura rei, supposita Christi institutione.

*

Quid ergo interest, si apostoli non vindicarunt sibi appellationem *hierarchae*, quando constat eos vindicasse sibi hierarchicam potestatem, eamque non populo, sed Deo acceptam retulisse? Esto igitur hierarchia sit nomen imperii; ast sacri et ecclesiastici imperii nomen est; quod ex dictis, neque Christi neque apostolorum instituto repugnat.

110. Ad 4. *D.* Non definierunt Tridentini patres esse in ecclesia *hieroduliam aut hierodiaconiam*, quia id non ferebat ipsorum scopus, imo eidem penitus ejusmodi voces opponebantur, *C.* secus *N.* Ideo Tridentini *hierarchiam* potius quam *hieroduliam* aut *hierodiaconiam* in ecclesia esse definierunt, quia duo nomina isthaec sacrum tantum ministerium significant absque ulla eidem adjecta spirituali potestate. Cum vero scopus Tridentinorum fuerit dogma catholicum, quod a protestantibus impugnabatur, sartum tectumque tueri; ideo debuerunt eam vocem consecrare, quae praeter ministerium illam complecteretur auctoritatem, quam Christus ministris suis communicavit, et in ecclesia semper obtinuit. Etsi vero antiquis patribus incognita fuerit hierarchiae vox (1), apud eosdem tamen ea nomina occurrunt, quae ad ejus notionem proxime accedunt; nam et Origenes vocavit episcopos ecclesiae *principes* (2); Chrysostomus item com-

(1) Primus qui perhibeatur in antiquitate usurpasse *hierarchiae* nomen est Dionysius vulgo areopagita nuncupatus, seculi v. scriptor (qui putatur aliquis monophysita aut saltem monophysismi errore infectus ab erudito Le-Quienio diss. II. Damascenica). Hic duos libros vulgavit, alterum *De coelesti hierarchia* in XV. Capita distributum, alterum vero *de ecclesiastica hierarchia* complectentem capita VII., quos inter ceteros latine reddidit, et una cum reliquis ejusdem auctoris operibus denuo vulgavit Balthassar Corderius S. J. qui praeterea adnotationibus ea auxit et illustravit. De auctore operum areopagiticorum praeclaram dissertationem lucubravit doctissimus P. J. F. Bernardus Maria de Rubeis Or. Pr. quae est IX. inter eas quas scripsit *De gestis et scriptis ac doctrina sancti Thomae Aquinatis*. Vol. in fol. Venet. 1750. In hac porro dissertatione vindicat de Rubeis hunc auctorem ab omni apollinarismi, eutychianismi, et monothelismi labe ac suspicione.

(2) Tom. XVI. in Matth. opp. edit. Caroli De la Rue tom. III. p. 723 seqq. ubi constanter Origenes vocat episcopum ἡγούμενον, et instituit compa-

memoravit ecclesiae *praefecturam* (1); Eusebius pariter et Chrysostomus episcopos passim vocant ecclesiarum *archontas* (2); latini autem patres vulgo episcopos dixerunt *ecclesiae praesidentes*, *principes* atque *praepositos* (3). Propterea cum citato Origene concludimus: « Paulus ecclesiarum rectoribus et principibus loquitur, his videlicet, qui judicant eos, qui intus sunt, id est, episcopis, presbyteris et diaconis (4) ».

111. Ad 5. *D.* Mirata est Germania protestans et quidem immerito, *C.* catholica *N.* Quid enim mirati non sunt protestantes? Porro catholici mirari non potuerunt a Tridentina synodo vocem consecratam fuisse, omnium jam sermone tritam ac novatorum errori confodiendo aptissimam, quaeque rem significat biblicis ac traditionalibus documentis firmatam (5).

112. Ad 6. *N.* Saepius enim jam animadvertimus ecclesiasticam hierarchiam, seu potestatem ad res divinas atque coelestes, civilem vero ad humanas referri atque terrenas; nihil proinde esse civili reipublicae formidandum ab ecclesiastica hierarchia, nec ullam fore perturbationem, si suis quaeque finibus contineatur. Jam vero exploratum est summa divini numinis providentia, duobus maxime praesidiis instructam esse humani generis

rationem inter seculi principes et principes ecclesiae, atque diversam rationem patefacit quam illi tenent in regimine civili et ecclesiastico.

(1) De sacerdotio lib. III. cap. 15. vocans episcopalum δυνάμιν edit. Maur. opp. tom. I. p. 393.

(2) Euseb. hist. eccl. lib. X. c. IV. in orat. panegirica de aedificatione ecclesiarum. Ed. Cantabrig. 1720. p. 479. Chrysostomus l. c.

(3) Tertull. lib. *De jejun. advers. Psychicos* cap. XIV. episcopos vocat *praepositos*; item Cyprianus epistolis IV, X, XXI. et alibi passim; et epist. LV. episcopatum nominat *sacerdotium princeps*. S. Hilarius comment. in Matth. cap. XXVII. eōs nuncupat *populi principes*. Alia plura ejusmodi testimonia cf. apud Hallierium op. cit. *De hierarchia ecclesiastica* lib. IV. cap. III. nec non apud Binghamum *Origines sive antiquitates ecclesiasticae* lib. II. cap. II. et apud Mamachium *Originum et antiquit. Christ.* lib. IV. cap. IV.

(4) Lib. II. in epist. ad rom. opp. edit. Paris. 1582. p. II. pag. 304. De quo commentario in epist. ad Rom. cf. Huetium in Origenianis lib. III. sect. II. §. 8.

(5) Adversus Sarpium cf. Card. Pallavicini *Istoria del concilio di Trento* lib. XXI. cap. XIII. §. 14 seq.

societatem ad felicitatem consequendam, quorum alterum ad divina ministeria, alterum ad civilem reipublicae statum pertinet, ita ut ex utriusque conspiratione et concordia omnis res christiana, atque civilis augescat et floreat (1).

113. II. Obj. 1. Si ecclesiastica hierarchia divina ordinatione constituta fuisset, et apostolica traditione declarata, certa et determinata esse deberet ecclesiastici regiminis forma; attamen magna adhuc viget inter catholicos ipsos ea de re concertatio. 2. Tridentini in eo canone nullam mentionem injiciunt rom. Pontificis, nec patriarcharum, archiepiscoporum, archipresbyterorum, parochorum, aliorumque ejusmodi dignitate pollentium, quos tamen catholici in ecclesiasticam hierarchiam inserendos esse contendunt. Ergo.

114. R. Ad 1. Viget inter catholicos controversia circa peculiarem regiminis formam, Tr. (2) circa regimen ipsum ejusque originem et subjectum *N.* Catholici omnes adversus novatores plane consentiunt, Christum instituisse ecclesiasticam hierarchiam, quae constat ex episcopis, presbyteris et ministris; Christum praeterea his solis potestatem seu auctoritatem contulisse regendi et gubernandi ecclesiam suam. Dogma propterea sartum tectumque est. Ipsorum concertationes attingunt tantum determinatam regiminis hujus formam, utrum scilicet ea sit pure monarchica, ut card. Ursius cum aliis contendit (3), an vero sit praeterea aristocratia permixta, ut

(1) Apposite Ivo Carnotensis epist. 240. ad Paschalem II. scribit: « Cum regnum et sacerdotium inter se conveniunt, bene regitur mundus, floret et fructificat ecclesia ». *Epist. Ivonis Carnot.* Paris. 1585. pag. 200. *b.*

(2) Quod intelligi debet de peculiari regiminis *monarchici* forma; nam quod monarchicum regimen a Christo in ecclesia institutum sit, in controversiam venire non potest, atque ut loquitur Duallius in op. *De suprema Rom. Pontificis in ecclesia potestate*. Paris. 1614, P. 1. q. 2. p. 108. *Id affirmant doctores omnes.* Nosque postea ostendemus.

(3) Dissert. *Qua ecclesiasticae monarchiae forma seu ratio explicatur* in op. *De Rom. Pontificis in Synodos oecumenicas et earum canones potestate*. Romae 1740. par. II. lib. VII. pag. 559 seqq.

Natali Alexandro cum suis magis arridet (1), an denique aristocratia et democratia temperata, ut Bellarmino et Gretzero placet, propterea quod fidelis quilibet per inferiores ecclesiae gradus potest ad summum potestatis apicem pervenire (2). Jam vero ejusmodi concertationes rem ipsam non attingunt; nec minores forsan vigent in ipsa civili republica circa peculiares uniuscujusque magistratus attributiones, privilegia, praeeminentias, quin propterea in dubium revocetur potestas civilis; idem dic de acerrimis controversiis quae circa jus in sacra, ut ipsi loquuntur, inter protestantes adhuc agitantur (3).

115. Ad 2. *D.* Quia propositum Tridentinis fuit eos gradus recensere, qui ex divina ordinatione jurisdictio-

(1) Diss. IV. in hist. eccl. sec. XV, et XVI. §. V.

(2) Bellarm. lib. I. *De Rom. Pontifice* cap. III. Gretzerus in *Defensione tertiae controversiae Bellarmini de Rom. Pontifice*. opp. edit. Ratisbon. 1737. tom. IX. cap. III. Videri possent primo intuitu Bellarminus et Gretzerus minus tribuisse monarchicae formae, quam tribuerit Nat. Alexander, siquidem illi non solum monarchiam aristocratia, sed praeterea democratia temperatam admiserunt. Ast si res penitius introspiciatur, rem longe aliter se habere patebit. Etenim Bellarminus et Gretzerus eo sensu affirmant ita temperatam monarchiam optimam esse in his terris regiminis formam, quatenus in ea habetur summus aliquis princeps, qui et omnibus imperet, et nulli subjiciatur, principes tamen in ea inveniantur, qui non sint vicarii regis, sive annui judices, sed veri principes, qui et imperio principis summi obediunt, et interim provinciam vel civitatem suam non tanquam alienam, sed ut propriam moderentur ac regant; quatenus demum in ea nec princeps summus, neque principes subjecti haereditaria successione dignitates illas acquirant, sed ex universo populo optimi quique ad eas evehantur. Hinc patet monarchicum ejusmodi regimen temperatum esse tum aristocratia sub priori respectu, tum democratia sub posteriori. Deinde ostendunt tale esse regimen ecclesiae, in qua vera est monarchia per summum Pontificem, aristocratia per episcopos, qui veri principes sunt et pastores, non autem vicarii summi Pontificis; adest denique democratia cum nemo sit ex omni christiana multitudine, qui ad episcopatum, imo et ad summi Pontificatus apicem evehi non possit. Contra vero Nat. Alexander diss. cit. nititur ostendere adversus Bellarminum et auctorem anonymum (Anton. Charlas), eo sensu permixtum aristocratia esse regimen monarchicum ecclesiae, quod suprema potestas sit auctoritas conciliorum, non autem rom. Pontificis qui illis subjicitur in sententia theologorum gallicanorum. Hanc sententiam suo loco expendemus; interim hic obiter observo argumenta omnia quae profert Nat. Alexander diss. IV. in sec. I. §. 2. ad adstruendum monarchicum ecclesiae regimen, si quid evincunt, evincere pariter monarchiam puram.

(3) Fuse has concertationes exponit Wegscheider §. 187.

nis fundamentum ac basim constituunt, *C.* ad reliquorum exclusionem *N.* Etenim soli recensiti gradus sunt, qui ex divina institutione vim tribuunt exercendae potestatis in ecclesiam. Patriarcharum porro, archiepiscoporum, aliorumque praesidum dignitates et officia omnium consensu ab ecclesiastica tantum institutione dimanant, et divinae illi ordinationi innituntur. Quamvis autem romani Pontificis primatus divinitus institutus sit, ordinem tamen minime constituit; quare patres Tridentini de eo in cit. canone nullam mentionem fecerunt, quia mens ipsis fuit eos tantum gradus commemorare, qui peculiari ritu divinitus instituto conferuntur (1).

ARTICULUS III.

De mutuo inter ecclesiae animam et corpus commercio

116. Cum ex hactenus constitutis ac vindicatis constet ecclesiam veluti humanum individuum, aut etiam ad instar quodammodo Christi ipsius fuisse institutam, ut ejus personam jugiter in terris visibilem referret, anima proinde et corpore praeditam, sequitur mutuum debere intercedere commercium inter ejusdem animam et corpus ex quo vita pendet et actio.

117. Nec enim ecclesia instar cadaveris est sine vita ac sine motu, sed viva est et operans. Atque ut presse

(1) Praeter auctores citt. cf. de hoc argumento etiam Petrum de Marca in dissert. *De discrimine clericorum et laicorum ex jure divino*, *et de forma regiminis a Christo instituta*, quae reperitur in collectione cui tit. *Opuscula Petri de Marca* archiep. Parisiens. vol. 1. in 8. paris. 1681. pag. 72 seqq. item Thomassinum *Vetus et nova ecclesiae disciplina* toto lib. 1. Mamachium op. cit. lib. IV. cap. III. *De forma et ratione gubernandae ecclesiae*; praecipue vero Zaccariam in *Antifebronio vindicato*. Cesenae 1771. p. 1. diss. II. *De forma regiminis ecclesiastici a Christo Domino instituta* pag. 181 seqq. praesertim cap. II.; nec non Moehler *Symbolique* tom. II. cap. V. §. XLIII. *De la hierarchie* pag. 81 seqq.

analogiam prosequamur, quemadmodum ad vitam constituendam praeter animam et corpus requiritur nexus inter utrumque, vi cujus commercium illud mutuum exurgit quo anima in corpus, corpus vero in animam agat; sic etiam in ecclesia, ut viva dici possit et sit, seu corpus vivum, necesse est ut suo modo hoc intercedat commercium, quo ejusdem ecclesiae anima in corpus, et corpus in animam vim exerat suam. Insuper ad eum modum, quo in humano individuo semine creto, prius evolvitur ac se prodit corpus, deinde animus, qui per corporis operationes innotescit, sic ecclesia incipit a generatione, quae ei obtingit per baptismum, ac si sermo sit de adultis per verbum Dei et per baptismum, quo quis cooptatur in membrum ecclesiae, donec per virtutum theologicarum exercitium anima, qua vivum ille membrum effectus est, se manifestat exterius. Demum quemadmodum corpus extrinsecus alimentis perceptis nutritur, et animus verbo seu institutione informatur, ita ecclesia verbo Dei reliquisque subsidiis exterioribus alitur, quae totidem gratiae ac sanctitatis vehicula sunt, ac animam penetrant, vivificantque. Interiorem porro hanc vitam seu sanctitatem, qua suo modo informatur, ecclesia exterius patefacit sive per sanctas operationes, sive etiam per supernaturalia dona atque charismata quibus a Deo honestatur (1).

(1) Praeclare Dr. Moehler in *Symbolica* cap. v. §. XLVIII. discrimen detegit quod interponitur inter doctrinam protestantium, et doctrinam catholicam circa originem corporis et animae ecclesiae, plane inter se contrarias. « Les catholiques, inquit, enseignent : L'eglise visible existe d'abord, puis vient l'église invisible, *c'est la première qui forme la seconde*. Les Lutheriens disent, au contraire : *l'eglise visible sort de l'invisible:* la seconde est le fondement de la première ». Id est juxta catholicos ex corpore ecclesiae provenit anima; juxta protestantes ex anima provenit corpus. Pergit porro eximius auctor : « Cette contrariété si petite au prémier coup d'oeil implique une énorme différence. Quand l'Evangile vint èclairer le monde, le royaume de Dieu n'existait qu'en Jesus-Christ et dans l'idée divine. Ce furent les apôtres qui, les premières reçurent la nouvelle de ce royaume; mais elle leur fut annoncée par la parole externe, par le langage humain; elle passa *du*

118. Cum ex hoc mutuo commercio, ut diximus, vita efflorescat, efflorescit et unitas, quemadmodum unitas personae seu individui in supposito humano ac vita ex animae et corporis mutuo commercio profluunt. Valde propterea interest mutuum ejusmodi inter animam et corpus ecclesiae commercium adstruere ob gravissima, quae exinde pendent corollaria, de quibus a nobis paulo post agendum erit. Sit igitur

PROPOSITIO

Mutuum existit inter animam et corpus ecclesiae a Christo institutae commercium, quo ipsam supernaturali modo jugiter vivere, et agere certissime deprehenditur

119. Ideo in propositione enuncianda adjecimus verba illa *supernaturali modo*, id est, divino, quia contendimus non vitam qualemcumque ecclesiae vindicare, sed eam quae ex intima ejus conjunctione cum Christo exurgit, quam *jugem* praeterea esse adstruimus.

dehors dans leur intelligence. Lorsque le fils de Dieu fait homme eût formé les apôtres, il leur donna la mission *extérieure* de semer au loin la doctrine du salut. Alors on voit les ouvriers évangéliques traversant des contrées où régnait, non pas le souverain Dominateur, mais le prince des ténèbres. Instruments du Christ qui agissait en eux, ils apportèrent l'image de l'homme céléste dans des coeurs qui jusque-là n'avaient reflecté que celle de l'homme térrestre. Or de même qu'ils avaient été envoyés par le Sauveur, à leur tour ils envoyèrent des disciples qui portèrent plus loin la divine parole: et c'est ainsi que, dans tous les siècles, de l'église visible a découlé l'invisible. Telle est aussi la marche qui entrainait l'idée de la révélation chrétienne: institution positive et permanente, enseignement determiné dans ses dogmes et ses preceptes, elle nécessitait un ministère vivant, et parlant, auquel pussent se rattacher ceux qui désiraient la connoître ». Quod deinde latius prosequitur exponens contrarium principium protestantium cujus absurditatem patefacit. Quum vero dicitur ex ecclesia visibili efformari ecclesiam invisibilem, intelligi debet, prout illa instrumentum et organum est quo Deus utitur ad communicandam gratiam sanctificantem habitusque virtutum; siquidem semper ipse prior est ad tangendum cor per gratiam *actualem*.

120. Cum porro ex dictis ad ejusmodi commercium constituendum duo concurrant, aliud ex corpore in animam, aliud ex anima in corpus ob mutuam actionem ac reactionem utriusque, seu quam exercent ad invicem; ad illud constituendum duo a nobis praestanda sunt, evincendum scilicet, et corpus ecclesiae agere in animam, et animam vicissim in corpus et per corpus ejusdem ecclesiae agere.

121. Et primum quidem vix probatione indiget, cum et protestantes ipsi fateantur per Dei verbum seu praedicationem evangelii, atque per sacramenta gigni in nobis sanctitatem, ac per baptismum in specie nos cooptari in ecclesiae corpus. Si qua controversia viget, haec tota versatur circa modum quo sacramenta hunc effectum producant, num scilicet per se et immediate, ut contendunt catholici, an vero mediante fide, ut autumant protestantes (1).

122. Superest igitur evincere quod anima agat in corpus ita ut exterius se prodat interior sanctitas tum per pia opera, tum etiam per extraordinaria illa dona quibus Deus consuevit insignem nonnullorum ecclesiae membrorum sanctitatem exornare, ac veluti sigillo obsignare.

123. Jam vero interiorem fidem per externam professionem, et cultum exteriorem qui Deo exhibetur, nemo est qui ambigat patefieri. Idipsum dicatur de spe cujus vi fit ut culparum remissionem a Deo petamus atque expectemus, preces ad eum fundamus, ut media idonea obtineamus quibus in officio perstemus, expugnemus salutis nostrae adversarios, ardua aggrediamur ad salutem nobis comparandam. Denique patefacimus charitatem tum in exequendis Dei mandatis juxta illud Christi effatum: « Qui habet mandata mea, et servat ea, ille est qui diligit me. Qui autem diligit me diligetur a Pa-

(1) Cf. Tract. *De sacrament. in genere* cap. II. n. 43 seqq.

tre meo : et ego diligam eum » (1) ; tum etiam per actus dilectionis in quos erumpimus ; tum demum in exercendis charitatis operibus et misericordiae in proximum ; quod et de virtutibus reliquis exinde prodeuntibus, aut illas comitantibus ob eandem rationem intelligi debet.

124. Cum autem exteriores ejusmodi actus, ac propterea exterior ipsa sanctitas, sive spectes principium ex quo dimanant ; sive motivum quo quis ad eos moliendos permovetur ; sive demum modum quo perficiuntur (ob defectus nimirum quibus saepe homines obnoxii sunt) incertum de singulis saltem individuis sit aut esse queat utrum ex principio supernaturali gratiae, aut ex naturali affectione ; utrum ex recto, vel pravo fine ; utrum ex intenso vel remisso animo procedant, fit ut nobis certo saltem, et absque omni deceptionis formidine de interiori animi conditione eorum qui sanctitatem exterius profitentur satis constare non possit. Huc accedit quod nulla ferme sit secta, seu ut vocant, particularis communio, quae veram sanctitatem ac proinde *vitam* sibi non vindicet, atque in alia quavis ab ea separata inesse non deneget (2). Deinde et

(1) Jo. XIV, 21.

(2) Saltem ita senserunt non ita pridem sectae omnes, ut suo loco expendimus, quae professae sunt intolerantiam religiosam. Etenim praeter ea qua attulimus in tract. *De vera relig.* par. II. prop. XII. n. 294. cum notis adnexis, Anglic. Palmer in op. cit. *Tractatus ecclesiae Christi* edit. 2. Lond. 1839. sect. III. quae est *De salute solum in ecclesia*, non modo ipse eandem doctrinam profitetur, sed insuper ostendit adhuc eandem profiteri independentes, quakeros, et ecclesias britannicas, quae in synodo Londinensi an. 1592. art. 18. anathema dixerunt contrariae sententiae et confirmat testimoniis Pearsonii, Beveridge, Wilsonii etc. Verum juverit verba afferre recentioris protestantis, nempe D. Pilet-Joly ministri genevensis, qui in opusculo cui tit. *Facilité, certitude, raison en matière de foi* 1839. adhortatur catholicos, *ut ingrediantur viam salutis*, quae juxta ipsum alia non est praeter eam quam praebet protestantismus. Cum enim in eo opusc. hanc proposuisset quaestionem : « Que faut-il que je fasse pour être sauvé ? » Contendit neminem posse tuto acquiescere donec invenerit idoneam ejus solutionem ; tandem concludit p. 75. « O vous, mon cher frère catholique romain, qui lisez ces lignes, *venez et voyez*... Vous le voyez, sous peine d' être plus ou moins *hypocrite*, il faut que vous soyez plus ou moins protestant. Mais trouverez-vous la paix dans cet état ambigu ? Votre ame est-elle tranquille ? Pensez-vous que le Seigneur admettra un compromis entre le mensonge et la verité ?... Le salut d'un tel homme serait une prime de félicité en faveur de *l'hypocrisie etc.* »

illud addendum quod nulla secta sit quae suam non jactet morum probitatem et integritatem prae reliquis quibuscumque. Quae cum ita se habeant, ne in re tanti momenti in ambiguo versaremur Deus certo testimonio ecclesiam suam communire voluit, ut tuto secerneretur ab illis sectis omnibus quae perperam ecclesiae sibi nomen usurpant, ac nomen quidem habent quod vivant, reipsa tamen mortuae sunt.

125. Consistit autem hoc testimonium potissime in jugi ac perpetua illa charismatum affluentia quam Christus pollicitus est ecclesiae suae, quamque in ea jugiter perseveraturam usque ad seculi consummationem spopondit; consistit item in mira foecunditate quam pariter jugem eidem ecclesiae suae promisit.

126. Porro charismatum affluentiam ecclesiae suae pollicitum esse Christum evincunt quae leguntur Jo. XIV. 12. ubi ait Christus : « Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quae ego facio, et ipse faciet, et majora horum faciet, quia ego ad Patrem vado » (1), loquitur autem de miraculis; item quae leguntur Marc. XVI. 17. 18. « Signa autem eos qui crediderint haec sequentur : in nomine meo daemonia ejicient; linguis loquentur novis : serpentes tollent : et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit : super aegros manus imponent et bene habebunt ». Item I. Cor. XII. 6 seqq.. Apostolus « Divisiones, inquit, operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus. Unicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alii quidem per spiritum datur sermo sapientiae ... alii sermo scientiae ... alteri fides ... alii gratia curationum ... alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum ». Quibus

Sed cf. quae adversus hoc opusculum praeclare scripsit D. Baudry in op. *Gémissemens d' un coeur catholique sur les prejugés d' un ministre de Genève*. Lyon 1840.

(1) Cf. in hunc loc. Cornel. a Lapide.

verbis complexus est Apostolus varia charismatum dona, quibus juxta Christi pollicitationes sua aetate abundabat ecclesia. Jam vero Christi verba dicta sunt iis quibus se affuturum Christus promisit usque ad consummationem seculi, seu societati a se institutae, et indefinita sunt, scilicet ad nullum determinatum tempus coarctantur. Imo cum ex Apostolo signa data sint infidelibus non autem fidelibus (1), pronum est inferre tamdiu perseveratura esse extraordinaria haec Dei dona, quamdiu infideles fuerint ad Christum per ecclesiam convertendi. Cum vero plenitudo gentium, ut idem loquitur Apostolus (2), nonnisi sub mundi finem ingressura sit in ecclesiam, patet usque ad mundi finem illa debere in ecclesia perdurare.

127. Atque hic jam attingimus alterum vitae testimonium quod Christus ecclesiae suae praebere voluit, nempe miram foecunditatem. Evidens enim est quod si ecclesia novos semper gignit Christo filios, imo populos ac gentes, eas revocando de infidelitatis et errorum tenebris in admirabile evangelii lumen; vita ac vigore praedita sit necesse est. Porro Christum ejusmodi tribuisse sponsae suae foecunditatem nunquam defuturam aperte ostendunt ejus verba, quibus apostolis mandavit praedicare evangelium omni creaturae, ac docere et baptizare omnes gentes (3). Quamdiu propterea remanent gentes convertendae, aut revocandae ad Christum, tamdiu permanet et objectum missionis et foecunditatis in ecclesia. Gentes vero omnes tandem aliquando fore ad Christum convertendas clarissima et veterum prophetarum et Christi ipsius repetita vaticinia praenunciant. Omissis enim quae passim in psalmis leguntur de futura gentium omnium conversione, Isaias cap. LIV. sic alloquitur ecclesiam « Lauda sterilis quae non paris :

(1) I. Cor. XIV, 22. Quamvis hic Apostolus non agat in specie nisi de dono linguarum, attamen, ut patet, eadem ratio viget pro ceteris donis extraordinariis.

(2) Rom. XI, 25.

(3) Ps. II, 8. XXI, 28. LXX, 11. LXXXV, 9. CXVI, 1. etc.

decanta laudem et hinni quae non pariebas, quoniam multi filii desertae, magis quam ejus quae habet virum, dicit Dominus. Dilata locum tentorii tui, et pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas: longos fac funiculos tuos, et clavos tuos consolida. Ad dexteram enim et ad laevam penetrabis: et semen tuum gentes haereditabit ». Quae verba de ecclesia Christi ex gentibus colligenda exponit Apostolus Galat. IV. 27. Sic alibi passim celebrat idem propheta ecclesiae triumphos (1). Christus autem Matt. VIII. 11. praenunciat quod « Multi ab oriente et occidente venient, et recumbent cum Abraham, Isaac et Jacob in regno caelorum » et quod suum evangelium praedicandum esset in universo mundo (2). Demum Apostolus loquitur de plenitudine gentium ad Christum convertenda (3).

128. Si igitur charismatum affluentia quibus ecclesiam suam cumulare Christus promisit, si foecunditas perennis in gentibus Chris'o procreandis qua divinitus ecclesia praedita est, argumento ineluctabili sunt eandem vivere vita supernaturali atque divina per intimam ejusdem cum Christo unionem, patet inter animam et corpus ecclesiae illud intercedere mutuum quod enunciavimus commercium, quo jugiter eam vivere supernaturali modo et agere certissime deprehenditur.

129. Ex hac sic constituta thesi non solum sensum intelligimus Christi verborum quibus haec vita ecclesiae declaratur, verum etiam germanum sensum assequimur loquendi usus, quem interdum patres adhibuerunt. Sane Christus ita apostolos suos alloquitur: « Vos autem videtis me, quia ego vivo et *vos vivetis*, in illo die vos cognoscetis quia ego sum in Patre meo, et *vos in me et ego in vobis* . . . Si quis diligit me sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus

(1) Cap. LIV, 1 seqq. cap. XLIX. cap. XI seq. etc.

(2) Matth. XXVI, 13. Marc. XIV, 9.

(3) Rom. loc. cit.

et mansionem apud eum faciemus (1) »; quo sensu scribebat Apostolus: « Spiritus vivit propter justificationem... si secundum carnem vixeritis *moriemini*: si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, *vivetis*. Quicumque spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei (2) ». Qui propterea de se ipso loquens ait: « Vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus (3) ». Ut alia pene innumera praeteream quibus plena sunt sacra eloquia. Huc pariter referuntur quae patres unanimiter scribunt, praesertim vero s. Augustinus, quod ii qui sunt extra corpus Christi non vivificantur a spiritu Christi: « Vis ergo, inquit, et tu vivere de spiritu Christi? In corpore esto Christi... Non potest vivere corpus Christi, nisi de spiritu Christi (4) ».

DIFFICULTATES

130. I. Obj. 1. Argumentum, quod ex mutua animae et corporis ecclesiae communicatione ducitur, vagum est et nullius frugis; 2. Nulla siquidem secta est, quae membra virtutibus praestantia non jactet, seque propterea vita frui supernaturali, quae exurgat ex intima cum Christo communicatione. 3. Si vero de fide in specie sit sermo; unaquaeque se veram fidem, ceteris communionibus exclusis, profiteri contendit. 4. Ceterum virtutes ac sanctitas res sunt relativae de quibus unusquisque judicat,

(1) Jo. XIV, 20-23.
(2) Rom. VIII, 11-14.
(3) Galat. II, 20.
(4) Tract. XXVI. in Jo. n. 13. ex his clarius intelliguntur, quae superius explanavimus s. Doctoris dicta, quibus affirmat peccatores esse quidem in corpore ecclesiae, non autem de ejus corpore; illos non pertinere ad unicam columbam castam, simplicem, pudicam etc. Quia peccatores sunt in ecclesia visibili, sed non sunt de ecclesiae corpore, quatenus non sunt membra viva, seu vivificata a Christo ex quibus componitur corpus vivum ejusdem ecclesiae, sed solum membra mortua corporis vivi; non autem significat peccatores absolute non esse in corpore Christi, ut patet etiam ex verbis, quae immediate subdit post ea quae adduximus ex tract. in Jo. « Non abhorreat a compage membrorum, non sit *putre membrum quod resecari mereatur*... sit pulchrum, sit sanum etc. ».

prout affectus est, seu animo comparatus, hinc opera poenalia, virginitas, coelibatus, quae in summo pretio habentur penes catholicos, abominabiles sunt penes protestantes; idem dic de pluribus aliis. Ergo.

131. R. Ad 1. *N.* Ex intima siquidem rei natura illud argumentum petitur; quodlibet enim individuum ex anima et corpore constans, vi illius commercii vivat necesse est. Quod autem de individuo physico dicitur, per analogiam individuo morali aptari potest ac debet. Sane cum ecclesia per modum corporis viventis a Christo instituta sit, cujus sanctitas ingeneratur per gratiam quam Christus in eam tanquam caput in membra, et vitis in palmites jugiter influit, melius cognosci nequit utrum eam vitam habeat, seu jugem hunc influxum, quam ex ejus externis operationibus. Si istae tales sint, ut nonnisi gratiae sanctificanti tribui possint, necessario constat de ejusmodi vita.

132. Ad 2. *D.* Nulla secta est quae membra non jactet praestantia virtutibus polyticis et appellativis, *C.* virtutibus divinis, profluentibus nempe ex consortio divinae naturae *N.* Nulla profecto secta reperietur, quae aliquot saltem ex suis membris virtute praestantia non jactet; at aliud est loqui de virtute naturali, externa, polytica, quam non inficiamur in singulis communionibns reperiri posse, aliud vero de virtute ex gratia sanctificante, et charitate profecta, quae in membris tantum per Christum sanctificatis inesse potest. Haec autem reperiri nequit nisi in eo corpore seu societate, cum qua Christus in intima sit communione. Talem autem esse illam societatem cum qua idem Christus se esse per extraordinaria dona manifestat, nemo sanus inficias iverit. Excipiendi tamen illi sunt, qui, ut ajunt, bona fide in aliqua secta versantur, quos spiritu saltem ad ecclesiam pertinere ostendimus.

133. Ad 3. *D.* Quaelibet secta veram se fidem profi-

teri contendit absque ullo fundamento, ac propriae persuasioni tantum innixa, *C.* reipsa profitetur *N.* Nam hoc ipso quod sectae inter se perpetuo discrepantes sibi persuadeant se unice veram tenere fidem, quae nonnisi una esse potest, aperte ostendunt fallacem necessario esse hanc earum persuasionem. Nulla secta prae alia sibi de hac possessione blandiri potest. Omnes siquidem, rejecta legitima auctoritate, privatum sensum illi suffecerunt ad veram fidem a falsa secernendam; privatus autem sensus in sectis omnibus nullius ponderis est. Exinde enim fluctuatio illa opinionum profluxit, exinde item feracissimum germen illud tolerantiae, ut vocant, religiosae, sponte sua pullulavit (1) cum quo vera fides consistere nequit.

134. Ad 4. *N.* Soli enim epicurei et increduli affirmare possunt virtutem et sanctitatem relativas esse. Quod si protestantibus non sapiunt opera poenalia, virginitas, ac coelibatus a quibus propterea abhorrent, id fit, quia dum ipsi ut fucum faciant incautis profitentur se tantummodo inhaerere sacris litteris, quas unicum controversiarum judicem proclamant, non evangelio, sed sibi solis credunt (2). Quoties propterea evangelium aliquid commendat, quod ipsis non arrideat, evangelium eludunt ac mire detorquent, ne quid ex eo incommodi capiant.

135. II. Obj. 1. Plane ridendos se praebent, qui in tanta in qua versamur scientiarum luce, adhuc commi-

(1) Haec *tolerantia*, scribit Wegscheider §. 186., quae dicitur recentioris aevi progenies nobilis; atque in nota (d) ad id confirmandum profert verba Rousseau in ejus epistolis de tolerantia « La religion protestante est tolérante par principe, elle est tolérante essentiellement: elle l' est autant qu' il est possible de l' être; puisque le seul dogme qu' elle ne tolère pas, est celui de l' intolérance ». Verum haec intelligi debent de tolerantia speculativa; siquidem in praxi nulli fere sunt intolerabiliores protestantibus praesertim erga catholicos.

(2) Quid enim clarius in Scripturis traditur, quam consilium coelibatus, ac paupertatis voluntariae, necessitas item bonorum operum ad salutem, necessitas poenitentiae? Sed quia haec protestantibus non arrident, ea in Scripturis non inveniunt.

niscuntur extraordinaria dona, prophetias, miracula, ac si superis placet, exstases, raptus, ut nobis suadeant imo et persuadeant penes Christi ecclesiam adhuc vigere supernaturalia charismata, quibus manifesta fiat mutua communicatio inter divinum humanumque elementum. 2. Ut enim omittamus donorum illorum affluentiam coarctari a patribus, nominatim vero a ss. Augustino (1), et Gregorio M. ad ecclesiae initia, quando fides erat miraculis nutrienda (2); 3. exploratum est nunc passim recipi a sapientibus viris systema mythicae expositionis quoad omnia illa veteris ac novi testamenti loca, quae immediatam Dei actionem praeseferre videntur. 4. Sane praeeunte Heyne, Eichornius, Paulusius, aliique non pauci protestantes utriusque foederis *lectiunculas* (3), in quibus referuntur Dei manifestationes, miracula, aliaque ejusmodi mira et extraordinaria eventa, exegerunt ad ethnicorum mythos ut sic fundum historicum veste seu apparatu mythico expoliarent, aperirentque quod sub illo symbolico velo tegebatur (4). 5. Deinde, quem latet et a vetustioribus haereticis et ab ipsis protestantibus miracula, imo et vaticinia, visiones praetendi, ac proferri ut argumentum ineluctabile divini in propriam sectam favoris? Celebres inter ceteras sunt visiones lutherani Swendenborgii. 6. Denique et illud exploratum est apud ipsos catholicos, miracula ac dona extraordinaria argumentum minime esse interioris sanctitatis, cum et ab impiis patrari possint. Ergo.

136. R. Ad 1. *D.* Si illi qui haec proferunt firmissimis documentis non inniterentur, *C.* Si validis ac firmis documentis innitantur *N.* Rident profecto increduli ac haeretici dum talia audiunt, et cachinnis etiam exci-

(1) In lib. *De vera religione* cap. xxv., n. 47.
(2) Hom. xxix. in Evangelia.
(3) *Legendas* vocant.
(4) Apud Strauss *Vie de Jésus-Christ*. tom. 1. prem. part. *Introduction* §. v seqq.

piunt ; ast rident ut insani ridere solent ea quae non percipiunt. Aliud porro est contemnere , ut passim faciunt adversarii nostri , aliud vero ad rigidum examen revocare , quae proferuntur , quod tamen ipsi constanter negligunt. Excaecati ut sunt, ac propria scientia quam buccinant inflati dedignantur illa expendere : quod si facerent , nullus dubito quin ab ejusmodi risu se reciperent , praesertim si , ut decet , in negotio adeo gravi veritatis amore id praestarent ac animo anticipatis judiciis vacuo.

137. Ad 2. *D.* Patres donorum illorum affluentiam coarctant ad ecclesiae primordia *relative* , *C. absolute N.* Nempe s. Augustinus , s. Gregorius M. ac patres reliqui quoad universalitatem, et multitudinem fidelium affirmant cessasse illa charismata , quae olim communia erant in ecclesia (1). Hoc enim commune donum non erat amplius necessarium post sufficientem evangelii promulgationem. Numquam vero affirmarunt cessasse omnino in ecclesia charismata illa , quae ipsimet in sanctis celebrarunt , atque spectarunt ut peculium solius verae Christi ecclesiae proprium (2) , ejusque praecipuum ornamentum.

(1) Sane s. Augustinus quae in objecto loco ex lib. *De vera relig.* scripserat , nempe : « Cum ecclesia catholica per totum orbem diffusa atque fundata sit , nec miracula illa in nostra tempora durare permissa sunt, ne animus semper visibilia quaereret , et eorum consuetudine frigesceret genus humanum quorum novitate flagravit » haec, inquam sic temperat lib. I. *Retract.* cap. XIII. n. 7. « Sed non sic accipiendum est quod dixi , ut nunc in Christi nomine fieri miracula nulla credantur. Nam ego ipse quando istum ipsum librum scripsi, ad mediolanensium corpora martyrum in eadem civitate caecum illuminatum fuisse jam noveram , et alia nonnulla, qualia tam multa etiam istis temporibus fiunt , ut nec omnia cognoscere , nec ea quae cognoscimus enumerare possimus ». Sic etiam s. Greg. M. ea quae scripserat in hom. XXIX. in Evang. , exponit lib. XXVII. *in Job.* cap. XVIII. n. 36. ed. Maur. « Tunc quippe sancta ecclesia miraculorum adjutoriis indiguit, cum contribulatio persecutionis pressit. Nam postquam superbiam infidelitatis edomuit , non jam virtutum signa , sed sola merita operum requirit , *quamvis et illa per multos , cum opportunitas exigit , ostendat* » , et n. 37. « Quid est ergo mirum , inquit , si propagata fide , *crebro* miracula non fiunt ? » Hinc videmus utrumque plura miracula sua aetate patrata referre.

(2) Patres reipsa passim affirmant ab haereticis , seu penes haereticos nulla fieri miracula ; unius vel alterius verba afferre sat erit. s. Irenaeus lib. II. cap. XXVI. ed. Mass. n. 3. loquens de haereticis ait: « Nec

138. Ad 3. *D.* Id est penes incredulos sub larvato christianorum nomine, *C.* penes vere christianos *N.* Diffiteri non possumus ejusmodi systema perinde ac rationalismum quibus funditus christiana religio evertitur, esse fructum naturalem protestantismi (1). Exurgit enim tam systema mythicum, quam rationalismus ex posito fundamento protestantismi, quod est libertas examinis et interpretationis individualis bibliorum. Hic erat rerum exitus expectandus, cum et causa suos effectus et arbor fructus suos emittere debeat. Ceterum ejusmodi systema mythicae interpretationis et in se absurdum est, et incredulitatem prodit eorum, qui illud invexerunt, ut ex mox dicendis clarius patebit.

139. Ad 4. *D.* Falso principio ducti, *C.* jure ac merito *N.* Ideo enim Heyne, Eichornius, Paulusius aliique ejusmodi homines in hanc sententiam venerunt, quod assumerent 1. Verum esse fundamentum historicum scri-

enim caecis possunt donare visum, neque surdis auditum . . . neque debiles aut claudos, aut paralyticos curare, vel alia quadam parte corporis vexatos . . . Tantum autem absunt, ut mortuum excitent »; Sic s. Augustinus lib. XIII. cont. Faustum manich. cap. V. « Miracula, inquit, non facitis ». Alia plura ejusmodi testimonia tibi exhibebit Jodocus Coecius *in Thesauro catholico* lib. VIII. *De signis ecclesiae* art. XIV.

(1) En verba Strausii op. cit. *Introduction* §. V. pag. 21 seqq. « Lorsque l' empire romain ayant été christianisé, et les grandes hérésies ayant été connues, le principe chrétien acquit une domination de plus en plus exclusive; lorsque les écoles de la sagesse païenne se fermèrent, et que des peuplades incultes de la Germanie se soumirent à l' instruction de l'eglise; alors le monde, durant les longs siècles du moyen âge, vécut satisfait du christianisme tant pour la forme que pour le fond; et toute trace disparut de ces conceptions interprétatives qui supposent une rupture entre la civilisation du peuple et du monde, et de la religion. *La reforme porta le premier coup à la prospérité de la croyance de l' église*; elle fut le premier signe d' existence d'une culture qui, comme cela s' était vu jadis dans le paganisme, et le judaïsme, avait désormais pris, au sein même du christianisme, assez de force et de consistence pour réagir contre le sol, qui l' avait portée, c' est-à-dire contre la religion reçue. Cette réaction, tournée d' abord seulement contre l' église dominante, *forma le drame noble mais rapidement terminé de la réforme*; plus tard elle se dirigea vers les documens bibliques, et, se manifestant au débat par les arides tentatives révolutionnaires du déisme, elle est arrivée jusqu' aux temps les plus modernes par des transformations variées », En opus protestantismi.

ptorum ethnicorum, quum tamen constet illos mythicas narrationes referre post plura secula a tempore quo illa gesta supponuntur, dum quae historici hebraei et christiani supernaturalia referunt, eadem aetate qua illi scripserunt magna saltem ex parte contigerint, et eorum plerique testes oculati et pars gestorum fuerint (1). Quod assumerent 2. eandem esse rationem mythorum apud profanos scriptores et factorum supernaturalium apud scriptores sacros, cum tamen infinito, ut ita dicam, intervallo haec ab invicem distent; mythus enim cujus origo probabilius ab aegyptiis sacerdotibus coepit ac deinde ad alias gentes propagatus est (2), non fuit nisi involucrum ad tegendas res notissimas sub mysterii velo; contra vero facta illa, quae referuntur a scriptoribus sacris, ordinata sunt ad revelandas ignotas veritates. Quod assumerent 3. aliquam intercedere necessitudinem et convenientiam inter mythos ethnicorum et facta supernaturalia, quae a scriptoribus utriusque foederis perhibentur; cum tamen mythi ex imaginationis aestu, quem constanter redolent, conficti, sub turpibus plerumque figuris et imaginibus, absque scopo et nexu congesti fuerint, populosque ad pravos mores induxerint; contra vero facta supernaturalia absque apparatu et verborum ambage cum omnibus ingenuitatis ac veritatis characteribus referuntur ac ve-

(1) Certe Moyses eorum quae refert in libris Exodi et Numerorum testis extitit ocularis, imo et pars magna fuit; refert enim prodigia ingentia, quae patrata sunt sive in Aegypto sive in deserto coram universo populo aegyptiaco et israelitico. Id ipsum dicatur, ut alios praetermittam de apostolis Matthaeo et Joanne, qui iis interfuerunt quae litteris consignarunt, iisque pariter tradiderunt qui eorundem gestorum spectatores fuerant. Jam vero quid commune est in his narrationibus cum iis quae ediderunt Sanchuniaton aegyptius, Berosus chaldaeus, Diodorus siculus, aliique ejusmodi, qui res referunt pluribus ante seculis gestas, quaeque vere ad partem mythologicam historiarum suarum spectant?

(2) Opus non est longa discussione ad hoc evincendum, cum habeamus testem non suspectum, qui id non solum affirmat, sed contendit. Talis est Salvador in op. cit. *Jésus-Christ et sa doctrine* tom. I. ch. II. *etat des esprit et des croyances dans l'Orient et dans la Grèce* cum notis respectivis. Cf. etiam *Réone des etats du Nord*. Paris 1835. tom. II. art. I. pag. 70 seqq. *Philosophie de la mythologie par M. Schelling.*

luti gesta sub illorum oculis a quibus haec commentaria sunt scripta exhibentur; omnia simul arete consociata sunt, atque caste sancteque ad unum conspirant, scilicet ut et Dei providentiam maximo in lumine ponant, et veri numinis cultum, virtutis amorem, horroremque vitii ubique penes populos commendent persuadeantque. 4. Demum, aliis praetermissis, quod assumerent gentes omnes suam habere epocham mythologicam, non exceptis hebraeis atque christianis, cum tamen ex dictis et ex facto ipso certissime constet neque hebraeos neque christianos unquam ejusmodi epocham habuisse; illud enim inter origines ethnicas et sacras perpetuo interponitur discrimen, quod inter opus Dei et hominum inventa intercedit (1).

140. Ad 5. *D.* Id est supposuerunt interdum etiam haeretici miracula, *C.* vere habuerunt *N.* Invidentes haeretici huic ecclesiae decori quod negare ipsi non potuerunt, nisi sunt miracula obtrudere; at cum consilium in irritum eeciderit, aliam viam iniverunt contemnendo ecclesiae a qua discesserunt miracula, aliaque charismata quibus in sanctis suis quovis tempore, ut postea ostendemus, vera Christi ecclesia abundavit. Ad protestantes

(1) Diversa, ut notum est, existunt systemata eruditorum circa rationem explicandi antiquam mythologiam. Sunt qui adoptant explicationem Evehemeri juxta quam mythologia non praesefert nisi eventus historicos quorum homines auctores fuerint, dii autem non fuerint nisi duces, nautae, viri bellicosi. Haec explicatio historica mythologiae ab ejus auctore et defensore *Evehemeritica* dicta est. Hanc expositionem avide arripuerunt epicurei utpote quae magis congrueret ipsorum systemati, quod nulla detur providentia, et omnia casu ac fortuito eveniant. Hanc pariter magna saltem ex parte adsciverunt mythici recentiores eamque applicant sacrae Scripturae. Alii adoptant explicationem symbolicam, alii mixtam, eamque evolvit Kreuzer cum suis modificationibus in sua *symbolica*; alii censent aut physicam aut ethicen sub mythis contineri. Alii alia ratione rem exponunt. cf. art. cit. necnon Natalis Comitis *Mythologiae sive explicationum fabularum* lib. x. Venet. 1581. Montfaucon *l' antiquité expliquée*. Paris 1719. tom.1. *Discours preliminaire sur l'origine de l'idolatrie, et sur les idées que les päiens avaient de leurs divinités* §. iv. Banier *La mythologie et les fables expliquées par l' histoire*. Paris 1738. Quidquid porro sit, ex hac ipsa varietate opinionum et sententiarum patet quam labile sit fundamentum mythicum, ut conferri possit cum narrationibus biblicis.

praecipue quod spectat, si penes ipsos miracula ederentur, numquam devenissent ad systema mythicum excogitandum; cum vero nihil unquam supernaturalis apud illos eveniat, in eam plures ex illis proruere opinionem qua omnia eliminarent miracula ex populo hebraico, atque ex evangelio. Illi vero penes quos talia facta non semel contingunt, longe absunt ab absurda ac impia ejusmodi sententia. Quod si visiones lutherani Swendenborgii aliquam celebritatem nactae sunt, potissime repeti id debet ab illa visione in qua ipse exhibet parentem suum Lutherum detrusum ad inferos (1). Ceterum fanaticus hic vir qui denuo stupidum excitavit anthropomorphismum negligendus omnino est (2).

(1) Schwendenborg enim natus est ex episcopo Sveco lutherano, et in ea secta enutritus; obiit autem an. 1772. Porro in op. cui tit. *Vera christiana religio, continens universam theologiam novae ecclesiae ab Emmanuele Schwendenborg, Domini Jesu Christi servo.* Amstelod. 1771. pag. 481. hanc inter ceteras visionem refert. Vidit in quadam regione Lutherum audacem et superbia tumentem, qui congregabat discipulos suos, et collocabat justa se eos qui majori zelo suam defenderant doctrinam. Lutherus modo dogmatico incessanter haec verba ingeminabat: *sola fides justificat.* Sed heu! astitit Angelus qui ei declarat, ejusmodi doctrinam falsam esse, nec cum pervenire posse ad gloriae regionem, quin illam deserat. Quibus verbis reformator velut a fulmine perculsus est; diu recusat se subjicere, ast tandem incipit dubitare in corde suo. In alio vero itinere Schwendenborg invenit Lutherum in tertia regione, quae species est purgatorii, in qua datur opera conversioni impiorum, eorum scilicet, qui aliquo crimine aut errore inquinati sunt. Tunc Angelus dicit Schwendenborgio Lutherum videri sua commenta agnoscere, spemque effulgere eum revocandi in viam rectam. « Quapropter, dicebat Lutherus, non miror quod ego erraverim, *sed miror quod unus delirans tot deliros potuerit producere* ». Cf. etiam Moehler *Symbolique* tom. II. p. 310 seq.

(2) Ita in op. *Les merveilles du ciel et de l'enfer* par Emmanuel de Schwendenborg. Trad. du latin par A.J.P. Berlin. 1782. tom. I. n. 78 seqq. ubi inter cetera scribit: « La divinité fait le ciel, le ciel a la forme humaine, d'où l'on doit conclure que la divinité a aussi la forme humaine; car l'humanité de Dieu est divinisée »; et n. 81. 82. « L'idée que chaque homme a d'un Dieu sous forme humaine lui est influée du ciel, où l'on ne connait Dieu que sous cette forme ». Demum, aliis omissis, n. 86. « Les célicules ne peuvent revenir de leur étonnement quand'ils pensent et voyent que des gens de ce monde, qui se croyent plus éclairés que les autres, pensent que Dieu est invisible et incompréhensible, et regardent comme des sots et des imbecilles ceux qui n'en ont pas la même idée qu'eux ». Attamen hujus visionarii opera in plures linguas vertuntur, et plures sectatores inter protestantes acquirunt et defensores. Talis est indoles humani ingenii, cum semel viam veritatis deseruit!

141. Ad 6. *D.* Miracula aliaque extraordinaria dona non semper ineluctabile argumentum suppeditant sanctitatis in nonnullis casibus peculiaribus, Tr. vel *C.* cum haec ordinaria sunt et permanentia *N.* Alioquin nullam pariter vim haberent ad divinam missionem Christi et apostolorum evincendam, quod profecto adversarii non admittunt (1).

142. III. Obj. Saltem nullum colligi potest argumentum pro ecclesiae vita ex ejus foecunditate; 1. Alioquin enim peccatores, qui certe vivi non sunt nullum fructum edere possent ex suis missionibus; 2. Nullae sectae possent aliquo felici successu evangelium infidelibus annunciare, cum tamen experientia contrarium evincat. 3. Notum est illud Augustini effatum, quod Christus seu ecclesia etiam per uterum ancillarum procreet sibi filios. Ergo.

143. Resp. N. A. Ad 1. prob. *Neg.* Siquidem Christus non individuis sed societati ipsi donum foecunditatis pollicitus est: cum vero peccatores, licet sint mortui in se ipsis, sint tamen membra corporis vivi quod per ea praedicat et operatur, fit ut vi legitimae missionis uberes interdum ex laboribus suis colligant fructus. Hae autem missione destituti sunt sectarii, utpote ab ecclesia separati.

144. Ad 2. *N.* Experientia enim potius contrarium luculentissime ostendit. Quamvis enim media omnia ad-

(1) Cf. Maldonatum in cap. VII. s. Matth. v. 22. ubi copiose ostendit discrimen quod intercedit inter donum miraculorum extraordinarium in casibus singularibus, et donum istud, quum frequens et permanens est, concluditque: « Nam etsi non necessario sequitur, cum qui miracula faciat veram habere fidem (et in casu nostro *veram sanctitatem*); tamen necessario sequitur, eam, in qua frequentia et quasi ordinaria miracula fiant, veram esse ecclesiam... Nulli generaliter hominum societati, nisi ecclesiae suae ordinariam faciendi miracula concessit (Deus) facultatem. Magis etiam necessarium est, quod altera ex parte per negationem ducitur, in qua miracula nulla fiant, eam veram ecclesiam esse non posse, quia scimus Christum ecclesiae suae potestatem ad facienda miracula dedisse ».

hibuerint, ac etiam adhibeant sectae ad infideles Christo adducendos, ut suo loco probavimus (1), nullo tamen felici exitu id praestiterunt, et in irritum omnes earum conatus cesserunt. Non enim hic agitur de uno vel altero individuo, sed agitur de conversione populorum, qualem reipsa vera Christi ecclesia operata est; ita ut nulla prorsus gens sit ad Christum adducta, quae conversionem suam non referat illi acceptam (2). Haec est illa mira foecunditas quae ineluctabile prorsus perhibet argumentum vitae qua a Christo praedita est unica ejus sponsa.

145. Ad 3. *D.* In ordine ad valorem baptismi ab haereticis collati, *C.* in ordine ad haereticorum foecunditatem in gignendis Christo filiis *N.* Augustinus enim illud protulit effatum ad dissolvendam difficultatem rebaptizantium, qui contendebant nullum esse baptisma ab haereticis administratum eo quod solius sponsae Christi proprium sit filios ei procreare (3). Numquam vero aut s. Augustinus aut patres reliqui in sectis agnoverunt illam foecunditatem de qua loquimur, imo iis aperte eandem denegarunt (4).

CAPUT III.

De ecclesiae notis

146. Si ecclesia Christi vivens est vi mutui illius commercii quod ei vindicavimus inter animam et corpus qui-

(1) In Tract. *De vera religione* prop. x.

(2) Cf. ibid.

(3) Cf. in lib. 1. *De baptismo* cap. x. n. 14.

(4) Nota sunt verba Tertulliani quibus graphice haereticos depingit in lib. *De Praescript.* cap. XLII. « De verbi administratione quid dicam, cum hoc sit negotium illis (haereticis), non ethnicos convertendi, sed nostros evertendi? Hanc magis gloriam captant, si stantibus ruinam, non si jacentibus elevationem operentur . . . Nostra suffodiunt ut sua aedificent ». Cf. in hunc textum notas P. La-Cerda n. 244 seq.

bus constat, debet necessario distingui ab iis nothis ac spuriis societatibus, quae sibi ecclesiae gloriam vindicant, ac nomen quidem habent quod vivant at reipsa mortuae sunt. Deprehendi autem debet vera Christi ecclesia per signa, quae in omnium oculos facile incurrant, ac illius ita sint propria ut nulli alii societati quae Christi non sit, convenire possint. Haec porro signa, characteres, seu indicia ea sunt quae vulgo *notas* nuncupamus (1).

147. Hae notae quae praestant ut cognitio nobis verae ecclesiae affulgeat, non debent ad arbitrium confingi; alioquin unaquaeque secta prius notas quae magis sibi arriserint reperiet, easque sibi deinceps adjudicabit, ut se unice veram esse Christi ecclesiam inferat; nullusque erit controversiae exitus, uti reipsa ab haereticis semper factum est (2). Debent proinde notae ex intima ac essentiali ipsius ecclesiae a Christo institutae constitutione sua sponte enasci.

148. Cum vero ex hactenus vindicatis ecclesia a Christo fundata constet, ad modum viventis humani individui, anima, corpore et vita quae vi utriusque conjunctionis et commercii exurgit, sequitur non alias notas verae Christi ecclesiae assignari posse quam quae ex ejus-

(1) Bellarminus lib. IV. *De ecclesia militante* cap. II. tres conditiones assignat, quae concurrere debent ad veras notas constituendas, ac 1. quod debeant esse *propriae* et non communes; 2. debeant esse *notiores* ea re cujus sunt notae; 3. debeant esse *inseparabiles* a vera ecclesia cujus notae sunt: quas quidem conditiones ibidem fuse evolvit.

(2) Cf. Bellarm. loc. cit. ubi recenset notas ab haereticis excogitatas, ostenditque eas insufficientes ac ineptas esse ad propositam inquisitionem; sunt autem 1. vera et incorrupta praedicatio evangelii; 2. legitima administratio baptismi; 3. legitimus usus eucharistiae; 4. legitimus usus clavium; 5. legitima electio ministrorum; 6. oratio publica, psalmodia et catechismus lingua vulgari; 7. mysterium crucis, id est, tribulationes intus et extra; aliaeque ejusmodi postea invectae.

Etiam Guillelmus Palmer in op. cit. *De ecclesia Christi* par. 1. cap. II. excludit has diversas notas, praesertim eam quae statuitur in *veritate doctrinae*, cum maxima hominum pars idonea non sit ad examen istud instituendum, et tamen quaelibet secta contendat se tenere veram et orthodoxam Christi doctrinam. Ea tamen hic interserit, quae nobis non probantur, et suo loco excutiemus.

modi constitutione ac natura profluunt. Eae autem sunt unitas, sanctitas, catholicitas et apostolicitas, quas nempe jam a IV. rei christianae seculo recensuerat concilium Constantinopolitanum in fidei symbolo illis verbis: « Credo unam, sanctam, catholicam et apostolicam ecclesiam (1) ».

149. Has igitur et non alias esse verae Christi ecclesiae notas, nec ulli prorsus societati, praeterquam soli ecclesiae Romanae convenire seu competere posse ostendendum nobis est. Quod quidem praestare insequentibus propositionibus aggredimur.

PROPOSITIO I.

Verae Christi ecclesiae notae sunt unitas; sanctitas, catholicitas et apostolicitas

150. Quamvis nonnulla dixerimus in tractatu *De vera religione* (2) de ecclesiae unitate, quae tamen illic disseruimus non debent permisceri cum iis de quibus in praesentia agimus. Etenim illic de unitate disseruimus prout ecclesiae proprietas essentialis est, heic vero eam pertractamus quatenus est indicium externum, character, signum aut nota externa qua ducimur ad illam ecclesiam cognoscendam quae tali proprietate praedita est: quod et de notis reliquis est intelligendum. Proprietates enim intimae sunt et ad rei essentiam pertinent; notae autem sunt extrinsecae, atque essentiae ac proprietatum

(1) Hac autem non sunt nisi explicita expositio notarum, quae in symbolo apostolico continentur illis verbis: « Credo sanctam ecclesiam catholicam ». Nam *ecclesia* in singulari numero ponitur, ac propterea *una* significatur, quae dicitur *sancta et catholica*; quod si ecclesia catholica est, debet necessario pariter esse *apostolica*, ut ex dicendis perspicuum fiet. Quod vero spectat ad alias sive plures sive pauciores notas assignatas a nonnullis patribus, et theologis, illae vel reducuntur ad quatuor recensitas, vel eas implicite continent.

(2) P. II. prop. IV.

manifestationes, quae ex intrinsecis proprietatibus efflorescunt. Nonnulla tamen et de his proprietatibus ob materiae necessitudinem hic adjicere debemus.

151. Verum priusquam has notas verae ecclesiae Christi vindicemus, nonnulla praemonenda sunt tum de notis ipsis, tum de earum natura et ordine *genetico*, seu ratione qua altera ex altera gignitur, ut inde demum inferamus ita se illas habere per modum unius, ut vel omnes vel nulla competat ecclesiae.

152. Itaque inprimis deprehendimus hasce notas extrinsecas necessario originem ducere ab ipsa rei natura, seu ab essentiali ecclesiae constitutione prout a Christo instituta est, ita ut ex ipsis vera Christi ecclesia veluti a sua externa specie et physionomia internoscatur, et secernatur a quavis societate, quae Christi non sit. 2. Ab eisdem notis nec solam animam, nec solum corpus ecclesiae debere nobis patefieri, sed utrumque simul prout in mutuo commercio seu communicatione reperiuntur, scilicet prout ecclesia corpus *vivens* est, et vita quidem divina ac supernaturali.

153. Ad secundum quod spectat, observamus talem esse naturam ac indolem harum notarum, ut necessario nexu adhaerescant suo principio ex quo profluunt. Hinc ut unitas esse possit, non solum debet esse plena et formalis, sed debet praeterea secum necessario praeseferre principium ex quo haec ipsa unitas constituitur; nempe non sufficit ut habeatur eadem fidei professio, idem sacramentorum usus, communicatio mutua membrorum; sed requiritur insuper principium auctoritatis ex qua sola in omnibus eadem fidei professio oritur; principium, inquam divinitus institutum, visibile efficaxque quod in ecclesiam universam influat, illamque regat ac moderetur, ut exurgat vera ac intima connexio inter caput et membra, inter membra singula ad invicem, ac demum inter animam et corpus. Id quod et de ceteris notis

suo modo intelligi debet, prout in nota sanctitatis manifestum est, quae absque gratia sanctificante et charitate ex qua gignitur, consistere non potest, atque item de notis catholicitatis et apostolicitatis, quae concipi nequeunt absque unitate a qua dependent.

154. Ad postremum quod attinet adnotamus tres posteriores notas *virtualiter* includi in priori, nempe in unitate, atque ab ea tanquam communi fonte dimanare. Etenim si unitas quae a principio auctoritatis constituitur, caput simul et membra complectitur, nec non corpus et animam, profecto sequitur, ecclesiam quae pro nota characteristica habet unitatem, debere pariter tanquam notam suam habere sanctitatem, qua dignoscitur ipsam vivere, nec non catholicitatem ut ipsius ecclesiae cognoscatur semper et ubique identitas, ac demum apostolicitatem ratione ejusdem originis ac doctrinae. Unde liquet, uti jam praemonuimus, ita inter se notas istas colligari, ac mutuo nexu ab invicem dependere, ut nulla tolli possit, quin ceterae corruant, aut ulla earum reperiri quin reliquae coëxistant (1). Restat igitur, ut primum inspiciamus utrum ejusmodi notae debeant verae Christi ecclesiae competere, an vero aliae requirendae sint. Nos porro affirmamus recensitas notas et non alias verae Christi ecclesiae necessario competere (2), quod quidem ostendere arduum negotium non est.

155. Sane si notae externae alicujus rei tales natura

(1) Atque hic obiter animadverto a nonnullis theologis constitui *unitatem* non jam ceu notam, ut vocant, *positivam*, ita ut ex eo quod in aliqua communione unitas reperiatur inferri legitime possit, eam esse veram Christi ecclesiam, sed solum uti notam, seu signum *negativum* exhiberi, quatenus si in aliquo coetu desit, legitime inferri possit eum non esse veram Christi ecclesiam. Quod quidem mihi videtur non satis accurate, imo nec vere ab ipsis adstrui. Impossibile enim est, ut si unitas qualis requiritur ad notam constituendam, reperiatur, colligi inde non possit societatem in qua conspicitur esse veram Christi ecclesiam.

(2) Quae quidem intelligi nequeunt de numero, ut ita dicam, materiali, sed de re, ita ut non alia nota assignari possit, quae cum recensitis componi nequeat, aut ad illas revocari, juxta ea quae paulo ante diximus.

sua esse debent, ut nos certo et absque deceptionis periculo ducant in ejus cognitionem, ita oportet eas nobis exhibere rem cujus notae sunt, ut ipsi soli conveniant ac nulli alii praeterea: atqui ejusmodi sunt quatuor quas recensuimus notae: ergo. Major per se patet; minorem vero sic evincimus. Ex superius vindicatis vera Christi ecclesia ea sola est quae per modum unius a Christo instituta est ad instar individui viventis ex anima et corpore, et quidem corpore integro quale exurgit ex capite et membris ita inter se coordinatis, ut caput praesit, membra arctissime inter se connexa eidem subsint, ab eoque regantur, motumque, ut ita dicam, ab eodem accipiant. Jam vero recensitas notas nos ducere in hujus ecclesiae cognitionem patet vel levi instituto singularum examine, quod sic per partes aggredimur.

DE NOTA UNITATIS

156. Unitas ecclesiae in scripturis constanter praedicatur. Christus enim vocat ecclesiam *regnum suum*, *ovile*, *domum*, *ecclesiam suam* semper in singulari numero, Apostolus vero passim Christi ecclesiam vocat *corpus Christi*, quod certe nonnisi unum esse potest. Supervacaneum autem esset congerere sanctorum patrum testimonia ad hoc confirmandum, cum et adversarii ipsi id fateantur (1).

157. Haec autem unitas exurgit ex unitate *fidei* et *charitatis*, seu *communionis*, quo fit ut ii omnes qui ad

(1) Plura testimonia Dr. Palmer op. cit. *De ecclesia* p. I. cap. IV. sect. II. congerit ex Calvino, ex anglicanis, presbyterianis, methodistis etc. qui unanimiter profitentur grave esse peccatum scindere unitatem, ac omnes teneri ad communionem cum iis qui censentur veram Christi ecclesiam constituere. Verum illud sedulo animadvertendum est cum FF. de Walemburch in controv. *De notis seu signis ecclesiae* par. post. §. IX. quod licet protestantes omnes, saltem ipsorum tempore, agnoverint ecclesiam unam, nullas tamen confessiones protestantium ponere unitatem tanquam notam, vel signum verae ecclesiae.

unitatem ecclesiae pertinent eandem fidem profiteri et eandem tenere communionem debeant. Si utraque aut alterutra desit, ecclesiae unitas nec est, neque concipi potest. Etenim ad unitatem fidei quod spectat, nota sunt Apostoli verba: « Unus Dominus, una fides, unum baptisma (1) »; ad unitatem vero charitatis seu communionis quod attinet, praeter quam quod Christus mortuus perhibetur, « Ut filios Dei, qui erant dispersi congregaret in unum (2) » id est ut in unam ecclesiam coadunaret illos, qui partim ex judaeis, partim ex gentibus in ipsum essent credituri, eam Patri suo maxime commendavit dicens Jo. XVII. « Pater sancte serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut et nos », et paulo post rogat ut haec ecclesiae suae unitas in fide et charitate perpetuo duratura sit: « Non pro eis rogo tantum, sed et pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me et ego in te, ut et ipsi in nobis unum sint ». Utrumque complexus pariter est Apostolus scribens ad Ephesios: « Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Unum corpus et unus spiritus . . . donec occurramus omnes in unitatem fidei . . . veritatem autem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia qui est caput Christus. Ex quo totum corpus compactum, et connexum per juncturam subministrationis secundum opera-

(1) Ephes. IV, 5.

(2) Jo XI, 52. Ubi pariter animadvertendum est, cum dicimus notam unitatis exurgere, seu conflari etiam ex unitate *charitatis*, hoc nomino hic minime significari charitatem illam, qua nos mutuo diligere debemus veluti virtutem personalem et privatam, qua vel cum infidelibus ipsis conjungi debemus, qui extra ecclesiam sunt; sed significamus charitatem specialem totius christiani populi propriam, qua omnes absque divisione adhaeremus pastoribus et episcopis ad idem corpus constituendum, profitentes eandem fidem et tenentes eandem communionem. Hoc sensu patres ut notam essentialem ecclesiae constituunt charitatis unitatem; hac de causa adjecimus illam explicationem *seu communionis*. Alioquin privatus homo ex eo quod alium odio prosequeretur, scinderet unitatem ecclesiae, et extra ecclesiam esset, quod est absurdum, ac nemo unquam ne somniavit quidem. Cf. Maldonat. in hunc loc.

tionem in mensura uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in aedificationem sui in charitate (1) »; et alibi passim.

158. Nec aliam notam unitatis ecclesiae, prout exterior ac visibilis est, agnoverunt sancti patres praeter eam quae exurgit ex duplici capite, nempe ex fide quae una in omnibus est, et ex charitate seu communione cujus vinculo omnes colligantur. S. Ambrosius ecclesiam definit « Congregationem, quae in unum connexum corpus atque compactum unitate fidei et charitatis assurgit (2) », et ante ipsum Tertullianus: « communicamus, scribebat, ecclesiis apostolicis, quod nulli doctrina diversa (3) », nempe ob ejusdem fidei unitatem. Idem docet s. Augustinus in libro de unitate ecclesiae (4), et reliqui unanimiter. Quapropter episcopi africani in Sardinia exules: « Membra, inquiunt, ecclesiastici corporis . . . in unitate fidei compages retinet unitatis (5) ».

159. Hinc duo sunt, quae homines ab ecclesia potissimum excludunt; haeresis, qua tollitur unitas fidei, et schisma quo adimitur charitatis seu communionis unitas. Ex alterutrius, aut utriusque defectu quovis tempore ecclesiae patres sectas ab unica vera ecclesia Christi

(1) Loc. cit. v. 3—16.

(2) *De officiis* lib. III. cap. III. n. 19. edit. Maur.

(3) *De praescript.* cap. XXI. edit. Rig.

(4) Cap. IV. ubi scribit: « Totus Christus caput et corpus est. Caput unigenitus Dei filius, et corpus ejus ecclesia, sponsus et sponsa, duo in carne una. Quicumque de ipso capite ab scripturis sanctis dissentiunt (id est, non tenent veram fidem), etiamsi in omnibus locis inveniantur in quibus ecclesia designata est, non sunt in ecclesia. Et rursus quicumque de ipso capite scripturis sanctis consentiunt, et unitati ecclesiae non communicant, non sunt in ecclesia; quia de Christi corpore, quod est ecclesia, ab ipsius Christi testificatione dissentiunt ». Quae deinde fuse evolvit, ut ostendat quod, alterutra conditione deficiente, aut unitatis fidei, aut unitatis communionis, nemo possit censeri esse in vera Christi ecclesia, quae utramque unitatem in suo conceptu involvit, et includit.

(5) In epist. Synodica, quae creditur s. Fulgentii, data an. 521. apud Harduin. *Acta conc.* tom. II. col. 1055. Alia plura patrum in hanc rem testimonia, cf. apud Nicole in op. *Unité de l'église* lib. I. ch. VII. nec non apud Thomassinum in op. *Traité de l'unité de l'église*. Paris 1687. tom. II. part. I, et II. apud Ballerinium *De vi ac ratione primatus*. Sern. 1766. cap. X.

distinxerunt, et contra eas sive simul sive seorsum sumptas pugnarunt, ut illas extra viam salutis aberrare ostenderent. Quoniam vero Christus ecclesiam suam unam esse voluit tum unitate fidei tum unitate charitatis, debuit eam instruere mediis idoneis ad utramque unitatem sartam tectamque servandam, cum finis sine mediis obtineri nequeat. Ex hoc vero infertur quod ab initio praemisimus, unitatis notam non solum complecti unitatem fidei et communionis, sed praeterea principium ex quo unitas haec profluit et conservatur, quod quidem aliud esse non potest, nisi auctoritas. Hac enim solum fit ut fidei et charitatis seu communionis unitas tum in membris singulis, tum in toto corpore haberi possit et conservari. Quapropter illa sola unitas ceu nota verae Christi ecclesiae haberi debet quae utrumque complectitur, unitatem scilicet fidei et communionis cum medio idoneo eam producendi et jugiter conservandi. Ex quo pariter legitime infertur eas societates non posse spectari ut veras Christi ecclesias, quae ejusmodi nota destitutae sunt (1).

DE NOTA SANCTITATIS

160. Sanctitatem notam esse verae ecclesiae nemo est qui ambigat. Christus enim venit in hunc mundum, et passus est, ut « illam (ecclesiam) sanctificaret (2) » et elegit nos « ut essemus sancti et immaculati (3) » seu « Dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni ini-

(1) Hoc etiam agnovit et fassus est Palmer in op. cit. part. I. cap. IV. sect. II. ubi in conclus. n. 2. scribit: « Quoniam Deus praecepit unitatem in ecclesia sua, et quoniam Christus adeo eam optavit, et oravit pro ipsa, necessario sequitur quod ipse debuerit *media* suppeditare ad hanc unitatem servandam: ideoque quod omnis societas quae media non possidet ad servandam unitatem communionis, et cujus principia fundamentalia eam adstringunt ad tolerandam, aut etiam ad fovendam divisionem *absque termino*, non possit esse ecclesia Dei ». Notanda sunt verba illa *absque termino*, quae omnino cohaerent systemati quod paulo post exponam hujus auctoris anglicani.

(2) Ephes. V, 26.

(3) Ibid. I, 4.

quitate, et mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum (1) ». Hic enim est finis proximus et immediatus quem sibi Redemptor noster proposuit in sua ecclesia instituenda. Nec ulla secta est quae non profiteatur ecclesiam Christi sanctam esse (2). Difficultas, si qua est, versatur circa modum quo haec nota prout visibilis est, internoscatur. Cum vero communiones omnes sive merito sive immerito sibi arrogent sanctitatem quae provenit tum ex ratione capitis et plurimorum saltem membrorum, tum ex ratione doctrinae, et sacramentorum, ne longam ac difficilem discussionem ineamus, juxta methodum quam proposuimus, dicimus hanc notam deprehendi ex interioris vitae supernaturalis manifestatione. Haec autem manifestatio non solum fit per exercitium virtutum omnium et consiliorum etiam evangelicorum, in summo gradu, seu uti vocant *heroico*, verum etiam per charismatum affluentiam, miraculorum praesertim, ac vaticiniorum, quam ecclesiae suae nunquam defuturam Christus promisit, et per foecunditatem perennem, quam ei pariter juxta dicta Christus pollicitus est.

161. Si qua igitur societas ea doctrina instructa non sit quae ad sanctitatem homines informet, multo magis si eam doctrinam profiteatur, quae sanctitati adversetur, quaeque opera bona minime promoveat, aut etiam excludat, absque alio indicio evidens est eam hac nota sanctitatis esse destitutam, nec proinde veram esse Christi ecclesiam. Si praeterea non praeseferat indubia signa ac ineluctabilia Dei testimonia quibus interior supernaturalis ejus vita, quae in gratia habituali, virtutibus theologalibus

(1) Tit. II, 14.

(2) Id reipsa profitentur confess. Helvet. poster. cap. XVII. prior art. XIV. Belgica art. XXVIII. Basileensis art. V. Bohemica art. VIII. August. art. VII. Saxonica art. XII. Catech. gall. *Dom*. 15. catech. Heidelberg. q. 23. Ursinus *Dom*. 21. *quaest*. 54. §. 4. Nihilominus, prout iidem Walenburchici observant loc. cit. §. XXVI. nullae protestantium confessiones ponunt sanctitatem, tanquam notam vel signum verae ecclesiae.

*

ceterisque adnexis consistit, exterius aperte manifesta sit, quamvis sanctitatem jactet, numquam certo nobis constabit utrum notam verae ecclesiae habeat nec ne. Fucata enim sanctitas absque ejusmodi divino testimonio esse potest; nota autem ita certa esse debet ac indubia, ut in omnium oculos facile incurrat. Cum vero ex dictis haec nota sanctitatis certa ac ineluctabilis non sit, nisi per exteriorem vitae manifestationem se prodat, ea qua exposuimus ratione, patet illam solam societatem quae ejusmodi nota sanctitatis sit insignita, veram posse dici et esse Christi ecclesiam.

DE NOTA CATHOLICITATIS

162. *Catholicitatem* seu *universalitatem* pariter notam esse verae ecclesiae Scripturarum oracula ac patrum omnium consensus luculenter ostendunt. Etenim Deus Genes. XII. 3. XXII. 18. XXVI. 4. XXVIII. 14. collat. Act. Apost. III. 25. et Gal. III. 9. promisit Abraham, Isaac et Jacob quod gentes omnes in eorum semine, scilicet in Christo, benedicendae essent; Psalmo autem II. 8. Deus item sic alloquitur filium suum: « Postula a me et dabo tibi gentes haereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terrae ». Quae quidem aliaque ejusmodi pene innumera divinorum eloquiorum oracula nullus christianus dubitat ad Christi ecclesiam pertinere. Huc etiam spectant Christi ipsius promissiones et vaticinia, siquidem Matth. XXVI. 13. et Marc. XIV. 9. Christus praedicit evangelium suum praedicatum iri *in universo mundo*; misit apostolos suos Matth. XXVIII. 19. ad docendas et baptizandas *omnes gentes*, seu ut legitur Marc. XVI. 15. eos misit « in mundum universum praedicare evangelium omni creaturae »; et reipsa idem evangelista Marcus ib. v. 20. eosdem exhibet praedicantes *ubique*; et Apostolus Rom. X. 18. « et quidem, inquit, in omnem

terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum »; in epistola vero ad Coloss. I. 6. loquens de evangelio testatur, quod « in universo mundo est, et fructificat et crescit sicut et in vobis ». Patres autem non solum catholicitatem ut notam verae ecclesiae propugnant unanimiter, sed praeterea exinde validissimum desumunt argumentum ut evincant, acatholicos, seu schismaticos et haereticos non constituere veram Christi ecclesiam, imo et in ea non esse, eo quod hac nota destituti sint (1).

163. Verum quod magis mireris est, quod omnes acatholici, seu sectae recentiores idipsum profiteantur; nam et ipsi admittunt catholicitatem esse verae ecclesiae proprietatem, recitant et ipsi articulum symboli apostolici « Credo sanctam ecclesiam catholicam (2) ».

(1) Horum testimonia profert Lud. Thomassinus in op. cit. *Traité de l'unité de l'église*, ubi p. I. exhibet auctoritatem patrum graecorum; in p. autem II. auctoritatem patrum latinorum, qui unanimes sunt in universitate verae Christi ecclesiae adstruenda. Ne longior sim unum aut alterum testimonium ex iis describam. S. Justinus in dial. cum Tryphone contendit ad Christum ejusque ecclesiam pertinere prophetarum oracula, quibus gentium ubique terrarum ad Deum conversio praedicitur, et reipsa in Christi ecclesia sortita esse suum effectum; Sic inter cetera scribit n. 100. Καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ ἐκφοβῶν καὶ δουλαγωγῶν ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν πεπιστευκότας κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν, φανερόν ἐστι. id est « Neminem autem esse, qui nos in Jesum per totum orbem terrarum credentes exterreat, et in servitutem redigat, in promptu est ». Quod quidem ibidem saepius inculcat, negatque hanc notam sive judaeis sive idololatris competere posse. Sic etiam s. Irenaeus lib. I. cap. 10. n. 1. ed. Mass. scribit: Ἡ μὲν γὰρ ἐκκλησία, καίπερ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ἕως περάτων τῆς γῆς διεσπαρμένη παρὰ δὲ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν ἐκείνων μαθητῶν παραλαβοῦσα τὴν εἰς ἕνα Θεὸν κ. τ. λ. « Etenim ecclesia tametsi per universum orbem usque ad extremos terrae fines dispersa, fidem eam ab apostolis eorumque discipulis acceptam, quae est in unum Deum etc. ». Plura alia cf. ejusdem s. Martyris in hanc rem testimonia apud Massuetum in Diss. III. Iren. art. IV. n. 40. Sic etiam inter latinos Tertullianus lib. V. cont. Marc. c. XIX. ed. Rig. in medium allato Apostoli testimonio de evangelio « Quod pervenit usque ad vos, sicut et in totum mundum » prosequitur: « Nam si jam tunc traditio evangelica ubique manavit, magis quam omnis haeretica, nedum Antoniani Marcionis, nostra erit apostolica . . . Eam enim et sic constabit esse, quae prior mundum replevit, illius scilicet Dei evangelio, qui et haec cecinit de praedicationibus ejus; in omnem terram exivit sonus eorum, et in terminos orbis verba eorum ». Sic etiam s. Cyprianus, sic reliqui omnes.

(2) Alias monui passim protestantes ex hoc symboli articulo expunxisse vocem *catholicam*; alii tamen quodam pudore suffusi eam retinue-

164. Ne igitur in ambiguo versemur, cum sectae omnes catholicitatem sibi vindicent, perspicue exponendum est in quo praecise haec nota universalitatis consistat. Duo porro in sua notione complectitur, quorum si alterutrum desit, multo vero magis si desit utrumque, ejusmodi nota haberi nequit: alterum igitur est ecclesiae per universum orbem diffusio juxta veteris testamenti vaticinia et Christi promissiones, alterum autem est ipsius ecclesiae identitas tum quoad fidem, tum quoad communionem quovis loco. Prius non inepte partem *materialem* catholicitatis vocaveris, posterius partem *formalem*. Hac identitate fit ut ecclesia eadem prorsus sit ratione doctrinae et communionis, ratione loci et ratione temporis.

165. Notionem hanc novam non esse, ceteris omissis, aperte patet ex antiquorum patrum doctrina. Sane s. Irenaeus ita describit hanc ecclesiae universalitatem, ut non solum asserat esse veram Christi ecclesiam « per

runt. Summa enim apud eos libertas est sive abjiciendi, sive retinendi in fidei confessione quod libuerit, et prout libuerit, regula quippe carent. Ceterum Palmer op. cit. p. I. c. VII. ostendit testimoniis adductis ex Calvino, et ex confessionibus Augustana, et Helvetica, catechismo genevensi, confessione Bohemica, catechesi Heidelburgensi, declaratione Thoruniensi, ex Presbyterianis, e Barclejo, ex Owenio, ex Auglicanis etc. omnes sectas admittere catholicitatem veluti notam verae ecclesiae. Inter Anglicanos hoc refert episcopi Pearsonii testimonium: « Magis obvia, ac generalis idea hujus *catholicismi* consistit in *diffusibilitate* ecclesiae quae missioni innixa est collatae ejusdem fundatoribus *ite et docete* etc. Ecclesia Christi in primaeva sua constitutione effecta est natura sua *diffusiva* . . . . Rationem hanc attulerunt veteres patres quare ecclesia fuerit *catholica* nuncupata, et ecclesiae natura ita describitur in scripturis. Ego video (prosequitur idem auctor) hanc ecclesiam, non jam ut judaeorum ecclesiam circumscriptam uno populo, uniusque gentis limitibus coarctatam, sed ob ordinationem, et mandatum Christi, et ob efficaciam potentiae suae disseminari inter omnes gentes, ac propagari in omnem locum, extendi ad omnes aetates ». Hinc merito concludit Palmer; « Fieri ne potest ut habeatur validior probatio de essentiali universalitate ecclesiae isto omnium aetatum, ecclesiarum et sectarum consensu? » Verumtamen et hic pariter animadvertendum est, nullas confessiones protestantium admittere ejusmodi ecclesiae diffusionem, ut *notam* aut *signum* verae ecclesiae. Cf. FF. de Walemburch loc. cit. §. XLV. Hallucinatur proinde Palmer permiscens catholicitatem in se spectatam quam praefatae confessiones quidem agnoscunt, cum nota ad discernendam veram ecclesiam, quam *nullae* admittunt.

universum orbem usque ad fines terrae seminatam (1) » apud « multas gentes barbarorum et per universum mundum » constitutam, circumeuntem mundum universum (2); sed praeterea insistit in eo potissimum quod *una fides sit*, *doctrina et traditio*, *una anima*, *unum cor*, *unum os*, *una et eadem praedicatio*, *ac regiminis ecclesiastici forma* (3). Tertullianus vero Marcionem perstringens, et in eo haereticos ceteros, postquam ostendit ecclesiam ubique esse diffusam, subdit: « Marcionis autem quum totum impleverit mundum, ne tunc quidem se defendere poterit de apostolica. Eam enim et sic constabit esse, quae *prior* mundum replevit, illius scilicet Dei evangelio, qui et haec cecinit de praedicationibus ejus: in omnem terram exiit sonus eorum, et in terminos orbis verba eorum (4) ». Negat scilicet catholicam esse posse Marcionis sectam, etiamsi per universum orbem diffusa fuerit, quia semper erit destituta catholicitate formali ex defectu identitatis doctrinae, quovis loco et quovis tempore.

166. Quapropter illa sola ecclesia hanc notam possidebit, adeoque erit vere catholica et vera ecclesia Christi, quae non modo materiali verum etiam formali catholicitate gaudet ex sua institutione et natura; quaevis autem societas utcumque diffusa, si hac destituta sit, neque Christi ecclesia erit, sed secta et synagoga Satanae (5).

(1) Loc. cit.
(2) Lib. III. cap. IV. n. 2. et cap. XII. num. 7. circa finem; lib. IV. c. XXXVI.
(3) Lib. I. cap. X. n. 2 seqq. Cf. etiam Massuetum diss. et loc. cit.
(4) Loc. cit.
(5) Pulchre Augustinus in lib. *De pastorib.* cap. VIII. docet ecclesiam esse ubique, et haeresim ubique. Sed ecclesiam esse *unam et eandem* ubique, haereses autem non easdem sed diversissimas, quae se invicem non noverunt, et proinde nullam earum esse catholicam. Origenes vero apud card. Hosium in *Confessione cathol. fidei* cap. XXI. « Catholici dicimur, scribebat, quia sentimus *idem* quod universus mundus ». Idipsum docet s. Cyrillus Hierosolym. catech. XVIII. n. 23. ed. Touttei.

DE NOTA APOSTOLICITATIS

167. Circa necessitatem hujus notae ad cognoscendam veram Christi ecclesiam nulla est controversia; omnes fatentur veram ecclesiam debere esse apostolicam. Christus enim missionem dedit apostolis instituendi seu fundandi ecclesias per universum mundum illis verbis: « Sicut misit me Pater et ego mitto vos (1). Euntes docete baptizantes (2) »; et Apostolus admonebat fideles superaedificatos esse « super fundamentum apostolorum et prophetarum (3) ». Joannes vero refert se vidisse civitatem Hierusalem, nempe ecclesiam, cujus murus habebat « fundamenta duodecim, et in ipsis duodecim nomina duodecim apostolorum Agni (4) ».

168. At enim: in quonam ejusmodi apostolicitatis nota consistit; quidnam in suo conceptu involvit? Praeter apostolorum doctrinam exposcit illa publicam, perennem, seu numquam interruptam ab apostolis ad nos usque successionem. Diximus autem *publicam successionem*, qua nempe, solemni et externa inauguratione ministrorum per ritum a Christo institutum et ab apostolis adscitum, propagatus fuerit coetus eorum qui in magisterio et regimine apostolis successerunt ad opus continuandum ab apostolis incoeptum, ad conversionem scilicet infidelium et fidelium sanctificationem. Diximus insuper *perennem seu numquam interruptam successionem* ad significandam *formalem* ejusmodi successionem; nec enim satis est ad apostolicitatis notam constituendam, *materialis*, ut ita loquar, ab apostolis successio; sed requiritur praeterea successio *formalis*, ita ut debeat, qui succedere apostolis dicitur in publico magisterio et ecclesiae regimine, conservare unitatem fidei

(1) Jo. xx, 21.
(2) Matth. ult.
(3) Ephes. II, 20.
(4) Apoc. XXI, 14.

et communionis cum ecclesiae universae capite et centro. Id quod inferius data opera ostendemus. Alioquin si quis ecclesiae cujusdam apostolicae seu ab aliquo apostolo aut apostolorum discipulo institutae episcopus in haeresim aut schisma incideret, uti e. g. Dioscorus episcopus Alexandrinus, dicendus esset apostolorum successor; quod absurdum quidem est.

169. Sane haec est tessera qua antiqui ecclesiae patres veram apostolicitatis notam a spuria distinxerunt. Sic inter ceteros loquitur Tertullianus adversus haereticos: « Edant ergo origines ecclesiarum suarum: evolvant ordinem episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille episcopus aliquem ex apostolis, vel apostolicis viris, *qui tamen cum apostolis perseveraverit*, habuerit auctorem et antecessorem. Hoc enim modo ecclesiae apostolicae census suos deferunt . . . Ad hanc itaque formam probabuntur ab illis ecclesiis, quae licet nullum ex Apostolis, vel apostolicis auctorem suum proferant, ut multo posteriores, quae denique quotidie instituuntur; tamen in eadem fide conspirantes, non minus apostolicae deputantur pro consanguinitate doctrinae. Ita omnes haereses ad utramque formam a nostris ecclesiis provocatae, probent se quaqua putant apostolicas. Sed adeo nec sunt: nec probare possunt quod non sunt: nec recipiuntur in pacem et communicationem ab ecclesiis quoquo modo apostolicis, scilicet ob diversitatem sacramenti nullo modo apostolicae (1) ». Eodem modo loquuntur Irenaeus (2), Cyprianus (3),

(1) *De praescript.* cap. XXXII. Quid hic significet Tertullianus *sacramenti* nomine, critici inter se non conveniunt. Nonnulli jusjurandum intelligunt, alii sacramentum baptismi ut La-Cerda, alii verisimilius cum Albaspinaeo accipiunt eam vocem de religione ipsa, seu religionis professione. Cf. Pamelium in hunc loc.

(2) Lib. V. cap. XX. n. 1 seqq.

(3) Epist. LXXIII. et in lib. *De unit. ecclesiae* edit. Maur. p. 195. et alibi passim.

Ambrosius (1), Hilarius (2), Augustinus (3), quorum testimonia paulo post exhibebimus.

170. Interim ex postremis Tertulliani verbis patet ad constituendam apostolicitatem non absolute requiri ut aliqua ecclesia ab apostolis immediate aut viris apostolicis instituta sit; sed sufficere ut ab apostolica ecclesia originem habuerit, et cum ea communicet in fide et charitate. Sic enim innumerae pene ecclesiae hac nota fruuntur quia in apostolica ecclesia inoculatae sunt (4).

171. Illa igitur omnis et sola societas apostolicitatis nota frui dicenda est adeoque vera ecclesia Christi censenda, quae utraque, materiali scilicet et formali successione, in publico et perenni magisterio et regimine ecclesiastico ab apostolis pollet; contra vero illae omnes societates a censu Christi ecclesiae sunt expungendae, quae sive alterutra, sive utraque successione ex quibus pendet catholicitatis nota, sunt destitutae (5).

172. Ex his quae de ecclesiae notis singillatim disseruimus constat quod ab initio hujus propositionis animadvertimus, ita inter se ejusmodi notas esse connexas ut una in altera includatur, aut certe ab altera pendeat, ut nulla divelli possit quin altera pereat; imo constat

(1) Lib. *De incarnat. dominicae sacramento* cap. v. n. 34. et lib. *De poenit.* cap. vii. n. 33.

(2) Comment. in Matth. cap. x. n. 9, 10. ed. Maur. et alibi.

(3) Lib. ii. cont. epist. Petil. cap. xxxviii. lib. *De unit. eccl.* cap. ii. *Brevic. collat. cum donatistis* cap. iii. seqq. etc.

(4) Ecclesiae tractu seculorum fundatae ideo apostolicae vocantur, quod ab ecclesia apostolica missi fuerint ad annunciandum evangelium et fundandas ecclesias viri ad hoc delecti, et hi ecclesias a se fundatas in communione fidei et charitatis cum ecclesia apostolica instituerint. Hoc igitur interest discrimen inter ecclesias immediate ab apostolis fundatas et eas quae insequentibus temporibus institutae sunt, quod illae vere et proprie apostolicae vocentur et sint, istae autem per participationem, ut postea uberius exponemus.

(5) « Esse ecclesiam apostolicam scribunt Walemburgici (loc. cit. §. xlix.) agnoscunt protestantes. Conf. Helvet. poster. cap. xviii. et omnes illi, qui continuatum evangelicae praedicationis ministerium admittunt. Imo et successionem personarum ac doctrinae pro nota ecclesiae habet Zanchius, tom. vii. de eccles. c. viii. col. 84. Verum nullae confessiones protestantium ponunt continuatam doctorum successionem, tanquam notam vel signum verae ecclesiae, licet Scriptura citata sit expressa ».

ita omnes posteriores tres in unitate contineri, ut earum quaelibet vim suam ab illa mutuetur; constat demum eas nos ducere in cognitionem certam illius societatis quae ad instar individui jugiter viventis a Christo instituta est, anima scilicet corpore, utriusque nexu seu commercio ac proinde vita pollentis. Ita vero singulae hac notae in sua formali ratione inter se comparatae sunt, ut unitas *divisioni*, sanctitas *vitae defectui*, catholicitas *differentiae*, apostolicitas *interruptioni* in successione opponatur.

DIFFICULTATES

Adversus ecclesiae notas in genere

173. I. Obj. Inutilis plane est de verae ecclesiae notis disceptatio; 1. Quia nisi prius cognoscatur quae sit vera ecclesia non possunt notae verae ecclesiae constitui, ipsius naturam et essentiales proprietates patefacientes; 2. quia ut aliquid pro nota habeatur debet esse notius re notata; jam vero quidquid pro nota verae ecclesiae assignetur, minus profecto notum erit ipsa ecclesia; 3. in hypothesi praesertim catholicorum, qui ecclesiae definitionem suo modo praestituunt, eamque visibilem esse contendunt, imo manifestam ad instar solis qui luce sua se prodit; 4 denique quia nec prodest ejusmodi inquisitio infidelibus neque catholicis neque haereticis; non prodest infidelibus, qui cum in Christum non credant, nequeunt solliciti esse de vera ejus ecclesia; non catholicis, qui cum fide jam teneant se esse in vera ecclesia notis non indigent ad eam internoscendam; non demum haereticis, qui numquam cum catholicis convenient in notis assignandis, adeoque supervacanea prorsus evadit haec de notis verae ecclesiae controversia. Ergo.

174. R. N. A. Summi enim momenti est tum nosse utrum via certa ac tuta pateat qua ad verae ecclesiae cognitionem deveniamus, hanc secernentes a sectis, illius appellationem et rem inique sibi usurpantibus (1), tum determinare quaenam signa sint ex quibus absque ambage illa deprehendatur, et a falsis secernatur, uti permagni interest secernere ovem a lupo, qui se illius pelle contexerit (2).

175. Ad 1. prob. *D.* Idest, nisi prius *theoretice* cognoscatur quae vera debeat esse Christi ecclesia, *C.* nisi prius cognoscatur *in concreto N.* Profecto cum notae esse debeant totidem signa certa, quae nos ducant in cognitionem verae ecclesiae, nisi prius theoretice noscamus quaenam debeat esse natura, quaenam proprietates essentiales verae ecclesiae, nunquam poterimus dignoscere notas constitutiva illa nobis manifestantes. Adstructis propterea origine, natura ac essentialibus ecclesiae proprietatibus, deprehendimus quae debeant esse notae ad discernendam in concreto ex tot societatibus vulgo christianis veram ecclesiam a Christo Jesu institutam (3). Sic prius definiendus homo, quam determine-

(1) Apposite pius et doctus card. Hosius in opp. cit. *De confessione fidei catholicae* cap. xx. « Quoniam vero, inquit, fieri videmus, quod sicut scripturas et earum verum intellectum sibi falso arrogant haeretici, ita et ecclesiae nomen, cujus auctoritate se premi videant, sibi temere et impudenter usurpant: ac sicut scripturarum professione, in qua pridem praescriptum est a catholicis, a quibus eas habere se negare non possunt: ita e piorum coetu homines impii pios omnes et in christiana fide, religioneque fixos et immobiles permanentes excludunt: illud nobis dicendum restat, quibus notis ecclesia, quae domus est Dei vivi, ab ea quam odivit Deus, ecclesia malignantium, discerni recte possit » opp. edit. Colon. 1584. tom. 1. pag. 17.

(2) Id demum fassus est Colovius, qui in *Synops. controv.* disp. 23. thes. 14 pag. 145. scripsit: « Quaestio de notis ecclesiae, et quaenam sit vera ecclesia, non est inutilis, sed *maxime necessaria, atque utilissima* ».

(3) Juverit et hic exscribere, quae laudatus cardinalis ibid. subdit post recitata verba: « Neque vero novum hoc est, quod qui hostes ecclesiae sunt, ipsi dici et videri volunt ecclesia: et Irenaei et Tertulliani temporibus factitatum hoc legimus. Sic enim de sui temporis haereticis scribit Tertullianus: *Faciunt favos et vespae, faciunt ecclesias et Marcionitae* (lib. cont. Valent.); Lactan-

mus notas quibus a brutis animantibus secerni debeat aliquod individuum humanum, cum in hoc non agatur nisi de applicatione.

176. Ad 2. *D.* min. Quidquid pro nota assignetur, minus notum erit ipsa ecclesia generice spectata, *C.* specifice et in concreto *N.* Etenim veram aliquam Christi ecclesiam existere notius est quibusvis notis; at non ita se res habet cum agitur de determinando in specie quaenam ea sit, ut patet ex controversiis diversarum, ut vocant, communionum, quae omnes pro certo sumunt veram dari ecclesiam, at deinceps unaquaeque se talem esse contendit. Sic notius est quid sit vita quam motus aut actio; attamen in dubio utrum aliquod peculiare individuum vita sit praeditum, id non agnoscimus nisi per motum aut actionem tanquam per illius signa, indicia, seu notas, quia in particulari magis nota est actio aut motus quam vita.

177. Ad 3. *D.* Praestituunt catholici definitionem ecclesiae Christi, eiusque proprietatum, *C.* ecclesiae propriae seu catholicae *N.* Nempe talis est methodus quam catholici in suo sectantur examine, ut prius, quod logica postulat, definiatur res de qua agitur, deinde proprietates declarentur quibus Christus instructam eam esse voluit, et quomodo constituta ab eo sit; ex his no-

tius quoque scribit, quod singuli quique coetus haereticorum se potissimum christianos, et suam esse catholicam ecclesiam putant (lib. IV. cap. 30. divin. instit.). Et ante eum Cyprianus de Novatiano memoriae prodidit, quod more simiarum, quae cum homines non sint, homines imitantur, cum ipse in ecclesia non esset, imo adhuc insuper contra ecclesiam rebellis extitisset, hoc sibi vindicabat, ut apud se ecclesiam esse diceret, ac nos haereticos faceret (In lib. ad Jubajan.); et qui sequutus utrumque videtur. Hilarius narrat de Anti-Christi synagoga, quod se Christi ecclesiam mentiebatur (lib. ad Constant.). Idem faciebant Augustini temporibus Donatistae (De unit. eccl.). Suo quoque seculo fuisse scribit Bernardus quosdam, qui se vocabant *apostolicos*, qui se ecclesiam esse dicebant, sed contradicebant ei, qui dixit: *Non potest abscondi civitas supra montem posita.* Quorum temeritatem imitati sunt proximis superioribus seculis pauperes de Lugduno, sive Picardi, Wicleffitae, et alii id genus haeretici: qui et ipsi sibi sicut sanam doctrinam, ita ecclesiae auctoritatem arrogant ».

tas eruunt quibus res haec, seu vera Christi ecclesia juxta praemissa ab iis societatibus quae perperam sibi ecclesiae nomen adsciscunt, tuto secernatur et dignoscatur; tandem inquirunt cuinam societati notae illae in concreto conveniant, atque hanc inferunt et non aliam veram esse Christi ecclesiam. Nec aliorsum iter ingrediuntur haeretici ipsi quando ad hanc inquisitionem adiguntur (1).

178. Ad 4. *N.* Sed omnibus aut reipsa maxime prodest ejusmodi controversia aut saltem prodesse potest, sub diverso tamen respectu.

179. Ac primo prodest infidelibus, quibus cum annunciatum fuerit evangelium ac velint, Dei gratia adspirante, in Christum credere ejusque religionem profiteri, si perspectas habeant notas quibus vera ecclesia a Christo instituta tuto a falsis secernatur, minime animo haerebunt cui societati nomen suum dare debeant ex tot quae sibi verae ecclesiae gloriam vindicant.

180. Prodest praeterea catholicis tum ut se tueantur ab haereticorum et schismaticorum incursibus; tum ut magis ac magis in sua fide confirmentur.

181. Prodest denique haereticis, ut si velint ex animo veram ecclesiam investigare, eam e vestigio deprehendant; quod si nolint, habeant unde ipsorum culpae isthaec perfidia vertenda sit. Nec enim satis est ad se coram Deo purgandos de propria defectione technas movere; alioquin pharisaei qui tot machinas instruxerunt ad-

(1) In Apolog. confessionis August. art. IV. §. 144. legitur: « Ecclesia non est tantum societas externarum rerum, sicut aliae politiae, sed principaliter est societas fidei, spei et Spiritus Sancti in cordibus, quae tamen habet *externas notas*, ut cognosci possit, videlicet puram evangelii doctrinam, et administrationem sacramentorum consentaneam evangelio Christi ». Bellarminus lib. IV. *De eccl. milit.* cap. II. §. 1. refert septem notas a Luthero assignatas ad veram ecclesiam secernendam: deinde §§. inseqq. refert sententias hac de re aliorum haereticorum. Ex his patet constantem hanc fuisse haereticis protestantibus agendi rationem. Quod tamen ipsi faciunt catholicis adscribunt, qui non alias notas assignant quam eas quae ipsi haereditario jure a symbolo Nicaeno-Constantinopolitano acceperunt.

versus Christi miraculum quo visum dedit caeco nato, de sua incredulitate excusarentur. Etenim, ut saepius admonuimus, notae verae ecclesiae non ex uniuscujusque arbitrio assignandae sunt, verum ex ipsa rei natura depromendae.

182. II. Obj. Dato etiam quod utile possit esse hoc examen, non aliae tamen notae assignari possunt praeter eas quas Christus ipse expressit. Porro Christus 1. alias omnino diversas assignavit ab eis quas obtrudunt catholici; nam 2. ut notam ecclesiae suae Christus dedit sinceram verbi Dei praedicationem, et verae fidei confessionem dicens Jo. X. 27. « Oves meae vocem meam audiunt »; ibi igitur est vera ecclesia, ubi praedicatur et auditur verbum Dei; et iterum ibid. v. 35. « Illos dixit deos ad quos sermo Dei factus est »; rursum vero ib. XV.3. « Vos mundi estis, inquit Christus, propter sermonem quem locutus sum vobis »: cum autem nemo inficiari possit illam esse veram ecclesiam, quae est munda coram Deo, quandoquidem decore cohonestatur, quae sincere praedicat Dei verbum et quae illud excipit, patet hanc esse verae Christi ecclesiae notam. 3. Quo sensu recte s. Jo. Chrysostomus scribebat: « Qui ergo vult cognoscere quae sit vera ecclesia Christi, unde cognoscet, nisi tantummodo per scripturas (1)? » Cui 4. consonat Augustinus dicens: « In scripturis discimus Christum, in scripturis discimus ecclesiam (2) ». et clarius adhuc: « Quaestio, inquit, inter nos versatur, ubi sit ecclesia: quid ergo facturi sumus? In verbis nostris eam quaesituri, an in verbis capitis sui D. N. J. C.? Puto quod in illius potius verbis eam quaerere debemus, qui veritas est, et optime novit corpus suum (3) ». 5. Sane scriptura, seu verbum Dei notius est ecclesia, quae per scripturam probatur. 6. Ut notam praeterea ecclesiae suae proposuit

(1) Hom. XLIV. in Matth.
(2) Epist. CV. al. CLXVI. n. 14.
(3) Lib. *De unit. eccles.* cap. II.

Christus legitimum sacramentorum usum, praesertim baptismi, asserens: « Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit (1) »; negari autem non potest ad veram Christi ecclesiam pertinere, qui salvantur. Non est igitur cur alias notas ab hominibus excogitatas quaeramus.

183. Resp. Ad 1. *N.* Hoc ipso enim quod Christus ecclesiam suam velut ovile, domum, ac regnum, imo ut regnum caelorum exhibeat, illudque duraturum usque ad saeculi consummationem, exhibet ecclesiam suam unam, sanctam, catholicam et apostolicam, ex quibus essentialibus proprietatibus, ut vidimus, notae totidem germinant exteriores, quibus ut talis ecclesia sua ab omnibus deprehendatur. Cetera quae de ecclesia sua Christus enunciavit aut in iis continentur aut eas supponunt. Vidimus insuper non abnuere plerosque protestantes quas recensuimus notas, verae saltem esse ecclesiae proprietates.

184. Ad 2. In sensu adversariorum *N.* Alioquin nulla esset ratio discernendi veram ecclesiam a Satanae synagogis; nullum siquidem est conventiculum quod sibi non arroget sinceram verbi Dei praedicationem. Si enim cuilibet societati fixum ratumque non foret se sinceram verbi Dei praedicationem habere, non constitueret coetum particularem ab alio quovis divisum (2). Quare cum

(1) Marc. ult.

(2) Quare in confess. August. art. II. et in apolog. IV, 136. dicitur: « Certissimum est, quod promissio salutis pertinet etiam ad parvulos. Neque vero pertinet ad illos, qui sunt extra ecclesiam Christi, ubi nec verbum nec sacramenta sunt, quia regnum Christi tantum cum verbo et sacramentis existit; » et in catech. maj. §. 503. « Quicumque extra christianitatem sunt, sive gentiles, sive turcae, sive judaei, aut falsi etiam christiani et hypocritae, quanquam unum tantum et verum Deum esse credant et invocent; neque tamen certum habent, quo erga eos animatus sit animo, neque quidquam favoris aut gratiae de Deo sibi polliceri audent aut possunt: quamobrem in perpetua manent ira et damnatione. Neque enim habent Christum Dominum, neque ullius Spiritus Sancti donis et dotibus illustrati et donati sunt ». Calvinus *Instit.* lib. IV. cap. 1. §. 4. « Extra ejus (ecclesiae) gremium, inquit, nulla est speranda peccatorum remissio, nec ulla salus ». Apud Wegsch. §. 183. not. (h). Ubi notandum est *ecclesiae* nomine proprium coetum adversarios significare; quo factum est, ut postea videbimus, ut sectae diversae invicem se anathematizarent.

Christus affirmat oves suas vocem suam audire; aut deos dici ad quos sermo Dei factus est; aut demum mundos eos esse quos ipse allocutus est, nihil aliud significat, quam eos, qui inveniuntur in vera ecclesia, illa praestare, ac ejusmodi donis frui, minime vero ex his veram ecclesiam agnosci. Haec enim omnia incerta sunt ac subjectiva, et plerumque etiam incerta vel ipsi subjecto, nec possunt propterea notam constituere.

185. Ad 3. *N.* Adducta enim verba non sunt s. Jo. Chrysostomi, sed incerti auctoris, ac referuntur ad Antichristi tempora (1).

186. Ad 4. *D.* Mediate, *C.* immediate *N.* Ideo enim ex s. Augustino in Scripturis discimus ecclesiam, quia Scripturae patefaciunt quaenam sint notae ex quibus cognoscimus ecclesiam (2); nec alius est sensus alterius loci qui ex Augustino objicitur (3).

187. Ad 5. *N.* Nam non novimus Scripturam nisi per ecclesiam, quae Scripturis Novi Testamenti anterior est,

(1) Objecta verba ex Hom. XLIX. deprompta, inveniuntur in edit. opp. s. Jo. Chrysostomi Parisiensi Sebast. Nivellii an. 1581. tom. II. col. 992. ubi larvatus hic Chrysostomus aperte loquitur de aetate Anti-Christi cui dabitur plura signa facere; nititurque ostendere in tanta rerum omnium perturbatione nullam aliam viam superesse ad agnoscendam veram ecclesiam catholicam, quam sacram Scripturam, cum in ea tunc defuturum sit donum miraculorum, et haeretici cuncta quae verae ecclesiae sunt, sibi sint vindicaturi. Sed eum cf. l. c.

(2) Sane s. Augustinus in lib. *De utilitate credendi* cap. XIV. n. 31. 32. totus in eo est, ut evincat adversus haereticos, nos Christum et Scripturas cognoscere, et in illum et has credere ob auctoritatem ecclesiae catholicae. Ejus verba suo loco proferam.

(3) Satis est seriem ejus orationis expendere, quae ita se habet: « Quaestio certe inter nos versatur, ubi sit ecclesia, utrum apud nos, an apud illos (donatistas). Quae utique una est, quam majores nostri catholicam nominarunt, ut ex ipso nomine ostenderent, quia per totum est. Secundum totum enim, καθ' ὅλον graece dicitur. Haec autem ecclesia corpus Christi est, sicut Apostolus dicit, *pro corpore ejus quod est ecclesia.* Unde utique manifestum est, eum qui non est in membris Christi, christianam salutem habere non posse. Membra vero Christi per unitatis charitatem sibi copulantur, et per eandem capiti suo cohaerent, quod est Christus Jesus ». Deinde ostendit ex Scripturis donatistas in ecclesia esse non posse, eo quod non sint in hac unitate. En in quo versaretur quaestio ad quam solvendam s. Augustinus provocat ad Scripturas.

uti ostendimus. Itaque prius nobis innotescere debet ecclesia quae veras Scripturas tanquam divinitus inspiratas tradit, nobisque patefacit verum earum sensum, quem ipsa immediate a Christo assecuta est; in his deinde veluti in publicis tabulis relatos deprehendimus titulos, ac privilegia quibus a Christo aucta est atque insignita. Sane nisi prius ecclesia ethnicis fidem praedicasset, et ipsi credidissent, numquam eos libros habuissent perspectos quos divinos, seu inspiratos divinitus nominamus. Quamobrem non solum in se, verum etiam quoad nos notior est ecclesia quam Scriptura (1).

188. Ad 6. *N.* Tum quia utrum legitima an vero illegitima sit sacramentorum administratio nobis exterius constare nequit, cum legitimitas afficiat jus, non autem solum actum materialem; tum quia privatorum defectu fieri potest, ut in nonnullis particularibus ecclesiis rectus non habeatur sacramentorum usus, quamvis propterea haud cessent illae esse vera Christi ecclesia (2); tum demum quia semper controversia moveri potest quaenam habenda sit legitima sacramentorum administratio, num ea e. g. quae in ecclesia Romana viget, an vero illa quae apud haereticos obtinet (3). Porro notae debent esse ita propriae verae ecclesiae, ut alii coetui convenire nullatenus possint. Exinde responsio patet ad objectum textum de baptismo: ecquis enim judicare poterit, an aliquis baptismate tinctus recte crediderit necne?

(1) Quare Bellarminus *De eccles.* lib. IV. cap. II. §. 283. ad propositam difficultatem haec habet: « Respondeo *simpliciter ecclesiam esse priorem et notiorem*, quam sit Scriptura. Nam ecclesia fuit ante Scripturam, et ipsi data est Scriptura a Deo, et ipsa eam aliis tradit et explicat ».

(2) Cf. Bellarm. ibid. §. 24. ubi id nonnullis exemplis confirmat.

(3) Sic ex. gr. lutherani et calvinistae divisi inter se sunt eo quod unaquaeque secta putet se solam habere legitimam sacramenti eucharistici administrationem. Idem dic de socinianis, methodistis aliisque haereticis.

DIFFICULTATES

Adversus notam unitatis

189. I. Obj. 1. Unitas eo saltem sensu quo exposita hactenus est nequit constituere notam verae ecclesiae, et certe adeo perfecta in nullo coetu haberi potest. 2. Etenim si sermo in primis sit de unitate fidei posse hanc conservari quamvis plures aut pauciores doctrinae articulos christiani profiteantur, imo haereticos etiam aut erroneos, exploratum est ex facto s. Cypriani cum Stephano; etsi enim hic doctrinam Cypriani condemnaverit, unitas tamen semper conservata est; 3. sic quamvis concilium aliquod oecumenicum quidpiam de fide definiverit aut damnaverit ut haereticum, qui sunt errore facti decepti, quin scindant unitatem, possunt contrarium profiteri ab eo quod in concilio definitum fuerit, ut patet ex ecclesiis occidentalibus in quaestione trium capitulorum definita a conc. oecumenico V. Idem dic de concilio Nicaeno II. rejecto ab occidentalibus, aut de concilii Florentini auctoritate relate ad Gallos, et conciliorum Constantiensis et Basileensis relate ad Italos, qui quamvis doctrinam profiteantur contrariam illi quae in hisce conciliis definita est, neque Galli propterea neque Itali haeretici censentur. 4. Fieri etiam potest, ut nonnullae ecclesiae particulares solidis innixae rationibus putent aliquam doctrinam definitam esse, quae reapse definita non sit, imo erronea sit aut etiam haeretica; hoc tamen errore facti deceptae in crimen haeresis non impingunt, nec solvunt unitatem. 5. Accedit nullam inveniri in sacris litteris promissionem quod quovis tempore unanimis ecclesia esse debeat in omnibus fidei articulis. 6. Quapropter *actualis* unitas circa omnes fidei articulos non potest esse nota aut signum ecclesiae; quia differentia

apparens circa doctrinas in societatibus christianis non suppeditat *sola* ullam probationem de differentiae realis existentia, prout unitas apparens non est argumentum unitatis realis; 7. eo vel magis quod apparens ejusmodi unitas potest esse unitas erroris, ut patet ex. gr. in sectis nestoriana atque eutychiana, quae non minus inter se apparenter conjunctae sunt, ac sint ecclesiae orientales seu graecae, et ecclesiae romanae. 8. Cum vero ad internoscendum utrum differentia aut unitas sit apparens tantum an realis, opus sit longa ac difficili discussione et examine, sequitur non posse unitatem esse notam aut signum verae ecclesiae (1). 9. Adde unitatem ecclesiae *moralem* tan-

(1) Hactenus fere Palmer in op.cit. *A treatise of the church of Christ*, seu *Tractatus de ecclesia Christi* ed. sec. Lond. 1839. part. I. cap. V. sect. III et IV. cujus difficultates in compendium redegimus. Atque hic juverit tum hujus tum ceterorum recentiorum Oxoniensis universitatis doctorum systema paucis exponere ut istorum mens in allatis et afferendis difficultatibus penitius dignoscatur. Hi igitur viam mediam ineunt inter illum quem ipsi vocant *ultra protestantismum et Romanismum*. Admittunt idcirco praeter scripturas etiam traditionem, non illo tamen sensu quo eam amplectuntur catholici, sed solum quatenus inservit ad scripturae dogmaticam interpretationem; rejiciunt propterea interpretationem privatam, seu sensu privato factam, quam acriter tuentur protestantes: venerantur etiam sanctorum patrum auctoritatem. Contendunt porro se esse catholicos seu pertinere ad ecclesiam catholicam, quae juxta ipsorum placita coalescit ex diversis sectis et communionibus dummodo servent hierarchiam et profiteantur principium auctoritatis in rebus fidei. Ecclesiam Romanam veluti partem agnoscunt ecclesiae catholicae, sed non in sensu exclusivo prout *Romanenses*, ut ipsi vocant, profitentur. Ut autem ita a se confictam catholicam ecclesiam adstruant, admittunt quidem et ipsi quatuor notas verae ecclesiae nobiscum: attamen rentur posse existere unitatem fidei etiamsi non omnes in eadem doctrina profitenda conveniant, ac etiam posse haberi unitatem communionis quamvis externa non habeatur inter partes omnes societatis christianae communicatio, quae in istorum systemate quandoque salva unitate penitus interrumpi potest, ac longo etiam temporis intervallo. Admittunt auctoritatem conciliorum oecumenicorum, ea tamen conditione, quod haec ab universa ecclesia catholica, ea nimirum quam ipsi sibi percommode excogitarant, probata fuerint, quo fit ut nulla alia concilia pro oecumenicis habeant praeter sex priora. Non agnoscunt absolute infallibilitatem ecclesiae, quamvis plurimum ejus auctoritati deferant; et ita porro. Quod enim attinet ad ceteras hujus novi systematis partes, eas oblata opportunitate evolvemus. Hic satis erit animadvertere recentiorem hanc Oxoniensem scholam huc pervenisse, ut ecclesiam quam vocant anglicanam ab universali protestantismi naufragio incolumem servaret. Eminent in hac schola Jo. Henricus Newman, E.B. Pusey, Gulielmus Palmer, Keble etc. Inter eos Palmer doctrina ac moderatione caeteris praestare no-

tum seu *externam* esse debere quae coalescere quidem potest ex iis omnibus qui in Christum credunt, quamvis proprias formas quilibet coetus habeat; quo sensu omnibus prorsus sectis non modo seorsum, sed simul etiam sumptis unitas conveniret (1). Ergo.

190. Resp. Ad 1. *N*. Cum enim ex dictis unitas non solum *materialem*, ut ita dicam, communionem seu professionem fidei in sua notione includat, verum etiam *formalem* quae exsurgit ex principio auctoritatis veluti medio unice idoneo ad eam gignendam et conservandam, liquet in sola illa societate hanc reperiri, quae legitimae auctoritati a Christo institutae in hunc finem subjicitur. Hac autem destitutae sunt omnes sectae.

191. Ad 2. *D*. Ante horum articulorum definitionem, Tr. post editam ab ecclesia definitionem *N*. Sic negamus s. Stephanum damnasse sententiam s. Cypriani; tantum enim edidit decretum de servanda recepta in ecclesia traditione ita ut in praxi nihil deberet innovari. Imo addo neque expressam hac de re datam esse definitio-

bis visus est; siquidem ex reliquis plures sive quod nondum reipsa olium exuerint quo adversus ecclesiam catholicam, nempe Romanam, ferebantur, sive quod affectent se liberare ab illo, quod ipsis objectum est, adagio: *tendimus in Latium*, nullum persaepe modum servant in ecclesia romana calumniis et conviciis proscindenda. Prout vero contingere solet iis qui viam mediam insistere volunt et certa regula carent, nova haec schola plures in ipsa Anglicana ecclesia nacta est adversarios, atque praeterea secum ipsa divisa est, ut suis locis expendemus. Quapropter diu in praesenti statu consistere non poterit, aut enim, quod summopere optamus, ad verum catholicismum perveniet, aut certo in pristinum protestantismum ac ultra protestantismum relabetur. Cum interim haud pauci ab hoc quem sibi tribuunt larvato catholicismo detineantur in propria secta, nec veram catholicam fidem profiteantur, ideo cogimur istorum doctorum placita refellere.

(1) Ita Wegscheider, qui §. 186, haec scribit: « Neque tamen impedit ista ecclesiarum pluralitas atque diversitas, quo minus inter se conveniant, ut omnes unum eundemque profiteantur atque colant religionis auctorem Jesum Christum . . . Quapropter summopere optandum est, ut non tam de adunandis vel confundendis ecclesiis, quae doctrinae formulas defendunt plano sibi oppositas, quam *de morali quadam consensione* inter singulos harum ecclesiarum sodales efficienda, et confirmanda sedulo jam cogitetur, ut, quicumque Christo nomen dederint, quamtumvis ceteroquin diversi, concordiae tamen mutuae studiosissimi sint et maneant ». Pro qua doctrina allegat Steudel, Koppen, et Böhr.

nem in ipso concilio Nicaeno, ut suo loco ostendimus (1).

192. Ad 3. *D.* Errore facti invincibili decepti et quin peculiares coetus faciant divisos ab ecclesia universali, *C.* errore vincibili et per coetus peculiares segregantes se ab ecclesia universali *N.* Et exinde responsio patet ad exemplum adductum ex occidentalium obluctatione in admittenda damnatione trium capitulorum emissa a concilio oecumenico V. Plures siquidem ab initio errore invincibili decepti varias ob causas quas hic non vacat recensere, recusabant sese subjicere illi definitioni, nec tamen separarunt se ab ecclesia; postea vero cum res satis cliquata esset, pervicaces in sensu suo veluti schismatici habiti sunt, nec nisi post aliquot seculorum tractum reconciliati sunt cum ecclesia atque in communionem recepti, ejurata nempe prius propria sententia, et admisso illius concilii decreto (2). Idem contigit circa concilium Nicaenum II. cujus genuina mente detecta ab omnibus occidentalibus Germanis et Gallis veluti oecumenicum habitum est (3). Quoad concilium Florentinum licet a nonnullis gallicanis ad tempus eandem ob causam subdubitatum fuerit utrum esset inter oecumenica accensendum, re demum melius discussa, omne dubium depositum fuit et communi calculo inter vere oecumenica recensetur a gallicanis ipsis (4). Contra vero concilia Con-

(1) In tract. *De sacram. in genere* cap. III. prop. I. num. 119 et seqq.

(2) Cf. de hoc argumento Christ. Lupum dissert. *De Quinta synodo generali* opp. edit. Venet. 1724. tom. II pag. 165 seqq. Sirmundum in *Propemptici* lib. II. cap. VII. opp. edit. Paris. 1696. tom. IV. col. 216. praecipue vero card. Norisium qui in *Dissertatione historica de synodo quinta* cap. IX. §. I seqq. erudite rem universe tractat. opp. edit. Veron. 1729. tom. I. col. 675 seqq. ubi ostendit episcopos Istriae, ac in genere *autocephalos* nuncupatos vere schismaticos fuisse atque ab ecclesia universa divisos extraque viam salutis constitutos, nec admissos ad unitatem esse nisi praemissa formula eis a s. Gregorio M. proposita.

(3) Cf. Ch. Lupum in diss. *De septima synodo generali* cap. XV. seqq. opp. edit. cit. tom. III. nec non Nat. Alexand. diss. III. in sec. VIII. atque diss. VI. ib. §. VII seqq. adversus Dallaeum.

(4) Sane non modo concilium Florentinum inter oecumenica recensetur a gallis conciliorum editoribus, Labbeo et Cossartio, Harduino, Cabassutio etc., sed peculiaris card. Lotharingiae aliorumque paucorum

stantiense et Basileense, quoad illas sessiones in quibus actum est de superioritate concilii supra Pontificem, apertissime constat numquam ab ecclesia universali ut oecumenica agnita fuisse plures ob causas quas suo loco expendemus.

193. Ad 4. Eadem esto distinctio, si tamen id aliquando saltem ad longum tempus contingere potest. Addo in utroque casu nullam unquam divisionem propterea locum habuisse.

194. Ad 5. Vel *N.* vel *D.* In articulis nondum solemniter ab ecclesia definitis, Tr. in definitis *N.* Tot enim extant in sacris litteris hac de re promissiones quot ecclesiae infallibilitatem adstruunt, quas pariter paulo post afferemus.

195. Ad 6. *N.* Dummodo ratio habeatur notionis quam dedimus unitatis prout nota seu signum verae ecclesiae est, patebit aut negandum unitatem esse Christi ecclesiae proprietatem, aut unitatem *actualem* verae esse ecclesiae notam. Sic inficiamur apparentem dumtaxat quandoque esse posse ejusmodi unitatem, post editam praesertim aliquorum articulorum definitionem, aut apparentem tantum differentiam; quotquot enim ad veram Christi ecclesiam pertinere satagunt, intellectum in obsequium Christi seu fidei ab ecclesia propositae captivare tenentur (1).

gallicanorum sententia rejicitur ac refellitur a Natali Alexandro, qui in dissert. X. ad sec. XV. et XVI. quae est *De synodo Florentina* art. 1. aperte ostendit vere oecumenicam esse hanc synodum ac ab universa ecclesia receptam. Praeterea difficultates petitas adversus hujus concilii oecumenicitatem ex decretis conc. Basileensis, et ex absentia episcoporum gallorum nervose solvit, concluditque: « Verum postquam attenta magis consideratione innotuit, Florentinum concilium synodorum Constantiensis et Basileensis sacrosanctis decretis de suprema conciliorum generalium auctoritate non repugnare (prout hic auctor rigidus gallicanus autumat) ipsum et galli plerique omnes theologi, excusso scrupulo, oecumenicum absque haesitatione appellarunt ». Eidem assentiuntur Tournely edit. Paris. seu potius Venetae tom. V. p. II. p. 158. De Marca, Bossuet, Facultas theologica Parisiensis et clerus gallicanus apud Berthier *Histoire de l' église gallicane* tom. XVI. liv. 48. Ad haec accedit quod nihil definitum fuerit in hoc concilio, quod definitum jamdiu non fuerit in superioribus conciliis, quodque ut dogmaticum professi non fuerint gallicani universi.

(1) Permiscet adversarius controversias quae oriuntur interdum in

196. Ad 7. *D.* Sed sine principio ex quo profluit ejusmodi unitas, ac sine medio eam conservandi, Tr. cum ejusmodi principio ac medio *N.* Porro fatente ipso adversario, quem impugnamus, non est censenda, veram habere unitatem nec propterea veram constituere Christi ecclesiam, illa societas quae hoc medio destituitur. Cum vero societates seu sectae quae ab adversario commemorantur se separaverint ab ecclesia universa, et excusserint a se auctoritatem per quam solum in unitate detinebantur, patet eodem jure quempiam ex his sectariis posse innovare prouti libet. Hinc sectae vere apparentem habere possunt unitatem seu potius *unionem*, nunquam autem realem unitatem. Etenim ut scite observat Tertullianus: « Idem licuit valentinianis quod Valentino, idem marcionitis quod Marcioni, de arbitrio suo fidem innovare (1) ». Quod vero dicitur de valentinianis et marcionitis idem dici debet de lutheranis, calvinistis, anglicanis ceterisque sectis, cum eadem ratio militet pro istis ac pro illis.

197. Ad 8. *D.* In hypothesi adversarii, *C.* juxta regulam constantem ecclesiae *N.* Haec enim regula est auctoritas infallibilis, ut postea ostendemus, qua posita jam consequitur absque ulla discussione aut examine,

ecclesia antequam ulla ab ea data sit definitio, cum iis quae perseverant ex parte pervicacium post emissum solemne ab ecclesia judicium. Id clarius constat ex eo quod ipse loc. cit. pag. 112 seq. commemoret controversias Jansenismi, item jesuitarum et dominicanorum et augustinianensium, nec non thomistarum et scotistarum. Jam vero ecquis est qui nesciat domesticas illas concertationes non spectare ad fidem, nec proinde per illas divisionem induci? Praesertim cum partes omnes disceptantes eo animo sint comparatae, ut illico se subjicerent ecclesiae judicio, si quod ab ipsa circa eas ferretur? Contra vero, nemo pariter est qui dubitet inter catholicos eos habendos ut ethnicos et publicanos, qui ecclesiae definienti auscultare detrectent. In horum censu jansenistae sunt qui latae a Pontifice romano ex cathedra condemnationi quinque Jansenii propositionum, cui accessit universae ecclesiae consensus, restiterunt. Magna perpetuo viget in hoc auctore quem impugnamus, idearum confusio: attamen huic soli innititur dum cohonestare studet schisma anglicanum, ut ex dicendis magis semper ac magis patebit.

(1) *De praescript.* cap. XLII.

satis esse attendere quid ecclesia definierit aut damnaverit, ut illico innotescat utrum unitas aut differentia sit realis vel apparens (1).

198. Ad 9. *N.* Alioquin ecclesia Christi foret ad instar turris Babel cum confusione linguarum. Coalesceret enim non solum ex diversis verum etiam ex heterogeneis et plane contradictoriis veritatibus, quod est absurdum. Ecclesia tempore apostolorum coaluisset ex apostolis et ex nicolaitis, simonianis, cerinthianis, ebionitis, quos tamen ab ecclesia apostoli repulerunt.

199. II. Obj. et inst. 1. Exterior communio in ecclesia interrumpi potest salva ejus unitate. 2. Nec enim spectata humana individuorum infirmitate aliter fieri potest absque speciali imo singulari divinae omnipotentiae auxilio; 3. porro neque ex Scriptura, neque ex traditione ostendi potest dari divinas pollicitationes quod ecclesia semper ita perfecte una esse debeat, ut numquam exterius divisa sit. 4. Scripturae enim affirmant quidem ecclesiam unum ovile esse unumque pastorem, unum regnum aliaque ejusmodi; verum hoc completum est in unione utriusque populi judaici et gentilis sub uno Christo; ceterum nuspiam in Scripturis expresse promittitur externam communionem aliquando interrumpi non posse. 5. Patres, si unum vel alterum excipias, Cyprianum e. g. aut Au-

(1) Exinde etiam patet supervacaneas prorsus esse discussiones quas idem Palmer ibid. faciendas contendit ad hoc ut aequum judicium feramus circa articulum aliquem, utrum nempe spectet ad veritates certo revelatas an vero ad opiniones tantum. Vult enim ut prius determinetur utrum differentia quae invenitur in puncto controverso sit tolerabilis nec ne; deinde ut dispiciatur an hae differentiae *apparentes in fide* potius verbales sint quam reales; insuper utrum oriantur nec ne ex eo quod contrariae partes mutuo se male intellexerint; demum utrum controversi articuli habiti fuerint veluti res *probabiles* absque animo determinato, aut veluti res *certae*, si sint doctrinae individuorum intra ecclesias, aut ecclesiarum ipsarum. Etenim ejusmodi disquisitiones supponunt a spiritu singulorum privato esse de his judicandum, quod tamen est systema protestantium ab adversario nostro rejectum; nec unquam ad ullam dirimendam controversiam inserviunt, ut experientia etiam docet. Catholicis via tuta et compendiosa, est ecclesiae definitio, qua sola omnis contentio cessat.

gustinum, nec ipsi contrarium docent. 6. Historia vero ecclesiastica innumeris prope referta est factis apertissimis in quibus salva unitate exterior communio interrupta est; sic e. g. licet s. Victor excommunicaverit ecclesias asiaticas, ac s. Stephanus se separaverit a s. Cypriano et episcopis africanis, s. Leo M. excommunicaverit s. Hilarium Arelatensem; attamen una semper et identica ecclesia catholica perseveravit quamvis diversae illius partes separatae ab invicem essent in communione externa. Idem contigit aetate s. Joannis Chrysostomi ac diu post ejus obitum; ecclesiae siquidem orientales et occidentales licet unam eandemque ecclesiam catholicam efficerent, minime exterius inter se communicabant. Idem contigit ex occasione schismatis Acaciani quod annos XXXV. perduravit, et *una* nihilominus ecclesia permansit. Quod a fortiori dici debet, ceteris praetermissis, de magno illo schismate occidentali quo ad quadraginta plus minus annos scissa ecclesia est primum inter duas, deinde inter tres, quas vocant, obedientias, salva tamen ecclesiae catholicae unitate. 7. Patet igitur unitatem non postulare communionis exterioris numquam interruptam continuationem, ac satis proinde esse quo aliquis in ecclesiae communione censeri possit, ut spiritu cum Christo ejus capite conjungatur; 8. patet *actualem* unitatem non esse ecclesiae essentialem, prout fatentur non pauci catholici theologi, atque inter ipsos Nicolius, qui admittit « actualem unitatem non consistere in *unione effectiva* totius ecclesiae, cum haec unio turbari possit a divisionibus et concertationibus quas Deus permittit », quibus in casibus dummodo partes sincere tendant ad unitatem, et agnoscant judicem communem ad quem referant suas controversias, cujusmodi est concilium oecumenicum, semper ad unitatem ecclesiae pertinebunt. 9. Qui igitur contendunt regularem se habere successionem ab apostolis, damnari non debent ab aliis ecclesiis formae et successionis apo-

stolicae, quin prius audiantur, praesertim ab iis qui spectant ad Romanam communionem; sed quaestio actualis schismatis, seu separationis ab ecclesia catholica candide est examinanda (1). Ergo.

200. Resp. Ad 1. *N.* Christus enim perfectam unitatem tamquam proprietatem essentialem ac tesseram voluit esse ecclesiae suae, ut constat ex allatis probationibus, quae proinde nunquam *formaliter* interrumpi potest, quin pereat ecclesia ipsa, ac deficiat nota qua a sectis quovis tempore unica vera ecclesia discerni possit.

201. Ad 2. seu ad 1. prob. *D.* Id est, necesse est, spectata humana infirmitate, *ut veniant scandala* ex parte individuorum, et *oporteat haereses* seu schismata *esse*, quae tamen idoneo medio divinitus instituto compescantur, *C.* quae inducant divisionem formalem in ipsa unitate ecclesiae *N.* Hoc enim posterius repugnat et est aperte contradictorium; esset enim ecclesia una et non esset, esset unita et divisa, identica et diversa. Si itaque spectata humana individuorum aut etiam multitudinis infirmitate, suapte natura oriantur scandala, con-

(1) Ita rursum Dr. Palmer qui op. cit. p. I. cap. IV. sect. III. pag. 71 seqq. prolixam hac de re instituit disputationem quam nos in compendium redegimus, ut nobis persuadeat ecclesiam catholicam coalescere etiam ex societatibus quas nos uti schismaticas damnamus, ac propterea inferat societatem anglicanam ad ecclesiam catholicam pertinere quamvis nullam cum catholica ecclesia, id est romana, communionem habeat. Ut hoc paradoxum adstruat nullum non movet lapidem, atque ex statu accidentali, ac temporario in quo juxta ipsum viguit in ecclesia aliqua divisio, quae, pacatis rebus, sublata est, ipse concludit ad statum divisionis permanentis et vere schismaticae, quae a tribus ferme seculis obtinet inter *ecclesiam* quam vocat britannicam seu anglicanam, et ecclesiam romanam seu catholicam. Ast nec vera sunt facta, quae Palmer objicit ex historia ecclesiastica, ad sensum et scopum quem intendit, ut patet ex responsionibus quas subjicimus. Ceterum hoc paradoxum jamdiu excogitaverat Jacobus I. Angliae Rex qui apud card. du Perron in *Réplique à la reponse du Roy* ch. LX. edit. Paris. 1633. pag. 474. aiebat; « L'église Romaine dont, la Grecque, l'Antiochienne, l'Egyptienne, l'Abyssine, la Moscovitique et plusieurs autres sont membres plus excellents à la verité en doctrine et en sincerité de foy les uns que les autres: mais toute fois membres de l'église catholique, de laquelle la masse et la contexture, quant à la forme externe, est jà long-temps dissoute et dessemblée ».

tentiones et divisiones, istae non separant ab ecclesia donec formali judicio de his pronunciatum fuerit. Hoc autem edito, qui se eidem subjiciunt pertinent ad unitatem; qui ei resistunt, schismatici efficiuntur atque ab ecclesia extorres, ac propterea ab unica salutis via. Ita divina omnipotentia prospicit ecclesiae unitati.

202. Ad 3. *N.* Tot enim habentur in scripturis hujus perpetuae unitatis promissiones, quot ecclesiam exhibent duraturam prout eam Christus instituit; instituit autem unam et individuam; promisit igitur unam et individuam eam perpetuo fore. Sane nisi velimus in partes scindi posse corpus Christi mysticum, quod est ecclesia cum qua praeterea Christus juxta Apostolum se copulavit indissolubili conjugio (1), concludamus oportet numquam interrumpi posse, juxta Christi promissa atque ipsius ecclesiae constitutionem, ejus unitatem. Nec alius unquam fuit sensus traditionalis, ut mox ostendemus.

203. Ad 4. *D.* Id est in ecclesia, quae utpote coalescens ex judaeis et gentibus conversis sub Christo una est, *C.* alio sensu *N.* Utique ecclesia coaluit ex gentibus et judaeis ad Christum conversis; sed coaluit ad unum et individuum ovile efficiendum, ad unum et individuum regnum Christi constituendum, ad unum ejus corpus efformandum quod Christus gratia sua informat ut vivum sit, regitur ab ejus spiritu, atque ad instar humani individui, ut superius exposuimus et ostendimus, vivit ac perseverat. Qui igitur culpabiliter ab hoc corpore divisus est, membrum hujus corporis esse desinit, nec vivificatur a spiritu Christi (2).

(1) Ephes. v. 32. in quem locum Cf. Bernard. a Piconio.

(2) Huc referuntur innumera prope s. Augustini testimonia, quibus ostendit donatistas, ac proinde schismaticos reliquos, qui divisi sunt ab ecclesia catholica, seu romana, non vivificari a spiritu Christi, quia non sunt de corpore Christi. Cum haec notissima sint, ac paulo ante nonnulla attulerimus, non est quare heic ea denuo afferamus. Cf. integrum ejus tractatum XXVI. in Joan.

204. Ad 5. *N.* Nec enim solus est Cyprianus qui vocet Christi ecclesiam *vestem inconsutilem* (1), aut solus Augustinus qui scribat : « Huic ecclesiae, quae per totam terram diffunditur, quisquis non communicat, cui non communicet vides, si cujus (Christi) ista verba sint audis (2) », sed Patres reliqui unanimiter. Etenim ad unum omnes ut tesseram verae ecclesiae Christi statuunt ejus *unitatem* et *universalitatem*, seu unitatem in eo positam quod ubique terrarum eadem sit ; ita Justinus (3), Tertullianus (4), Irenaeus (5), Clemens Alex. (6), Dionysius

(1) In lib. *De unitate eccl.* ed. Maur. p. 196. Hic Palmer contendit hunc typum adhibitum potius esse ut argumentum theologicum, quam veluti ex apostolica traditione provenientem ; atque admonet argumenta ejusmodi non sine examine esse admittenda, eo plane modo quo fit quoad motiva rationesque quae ab oecumenicis conciliis in suis decretis afferuntur, prouti ipsi docent catholici theologi. Verum praeterquam quod hi ipsi theologi docent secernendam in patribus thesim a probationibus, quia in thesi patres se gerunt ut testes fidei quae obtinebat sua aetate in ecclesia, et traditionis, in probationibus vero se exhibent ut theologos, evidens est hanc indivisibilem unitatem a s. Cypriano adstrui ut dogma inconcussum, quod passim ibidem inculcat, pluribusque rationibus confirmat. Describerem libenter integrum textum nisi nimis prolixus esset. Afferam tantummodo verba quibus s. Martyr thesim suam evincit ex ipsis Christi verbis : « Quis ergo, inquit, sic est sceleratus et perfidus, quis sic discordiae furore vesanus ut aut credat scindi posse, aut audeat scindere unitatem Dei, vestem Domini, ecclesiam Christi? Monet ipse in evangelio suo, et docet dicens : *Et erit unus grex et unus pastor.* Et esse posse uno in loco aliquis existimat aut multos pastores aut plures greges ? » Ex his postremis verbis Palmer occasionem sumit exponendi mentem s. Cypriani perinde ac si solum contenderit adversus novatianos haud posse in uno eodemque loco plures esse episcopos, minime vero quod unitas scindi non possit inter diversas ecclesias. Ast perperam ; etenim ibid. p. 195. de ecclesia universali se loqui ostendit scribens : « Sic et ecclesia Domini luce perfusa per *orbem totum* radios suos porrigit. Unum tamen lumen est, quod ubique diffunditur, *nec unitas* corporis separatur etc. », quae clara sunt adeo, ut non possint eludi.

(2) Lib. II. contr. litter. Petil. cap. LV.

(3) In dialog. cum Tryph. n. 116. ed. Maran. p. 209. ubi affirmat Christianos omnes esse *ad instar unius hominis* ὡς εἷς ἄνθρωπος πάντες ; seu ut alii legunt πιστεύσαντες. Eadem passim inculcat.

(4) Lib. V. cont. Marcion. cap. XVIII. et XIX.

(5) Cujus superius verba retulimus quibus de tota ecclesia per universum orbem disseminata affirmat *unam inhabitare domum, unam animam habere, unum cor, unum os* etc.

(6) Lib. VII. *Strom.* n. XVII. ubi praeclare indivisibilem ecclesiae catholicae unitatem commendat, vocatque ejus excellentiam. Cf. edit. Potteri Venet. 1757. tom. II. p. 898. seq.

Alex. (1), Epiphanius (2), Optatus (3), Hilarius (4), Ambrosius (5), ceterique subsequentes. In eo omnes conveniunt necessariam esse communicationem cum centro unitatis ut ecclesiae catholicae membra haberi queant, quorum patrum effata suo loco afferemus; in eo conveniunt iterum omnes ut affirment ecclesiam scindi nullo modo posse (6). Mirum est post adeo luculenta et vulgata testimonia adversarium affirmare potuisse ex patribus non constare unitatem esse debere actualem, perfectam ac sine interruptione.

205. Ad 6. *N.* vel *D.* Constat ex historia ecclesiastica interdum salva unitate communionem interruptam fuisse schismate materiali, aut interruptione imperfecta, *C.* schismate formali ac interruptione perfecta qua vere in partes discissa sit ecclesia *N.* Res plana fiet ex singulorum quae objiciuntur factorum discussione.

206. In primis seponenda sunt tria priora facta, siquidem exploratum nunc penes eruditos est neque s. Victorem excommunicationis sententiam tulisse in asiaticos,

(1) Epist. III. ad Novatian. opp. edit. De Magistris. Romae 1796. p. 123. in quam cf. not. edit. item ep. IX. ad Dionysium, quae est IV. de Baptismo ibid. p. 160.

(2) Haeres. LXXX. n. 10. 11. ed. Petav. item in *Expositione fidei* cap. VI. ubi ad rem nostram praeclare adnotat s. Epiphanius hoc intercedere discrimen inter ecclesiam sanctam catholicam et sectas, quod illa virgo semper sit, intemerata, ac *una* semper, sectae vero sive haereses in plures partes scindantur: en ejus verba: *Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο παρατηρητέον, ὅτι πολλάκις καθ' ἑαυτὴν παλιν ἑκάστη αἵρεσις σχίσασα εἰς πολλὰ μέρη, καὶ ὀνόματα διέστη κ. τ. λ.* « Quin et illud observatione dignum est, saepe numero quamlibet per sese haeresim scissam, ac divisam varias in partes, et vocabula distrahi etc. ».

(3) Lib. II. ed. Albaspin. Paris. 1631. pag. 48.

(4) De Trinit. lib. VII. num. 4.

(5) Loc. cit. collato cum lib. I. *de fide* cap. I. n. II. ubi exponit quo sensu dixerit ecclesiam *unum* corpus etc. scribens: « Non enim dividitur unitas, nec scinditur, et ideo nec corruptelae subditur, nec aetati ». ed Maur. Juxta Palmer vero unitas ecclesiae posset interrumpi et scindi, per diuturnum quoque imo indefinitum tempus.

(6) Praeter textum hic adductum ex s. Ambrosio, s. Jo. Chrysostomus Hom. XI. in ep. ad Ephes. totus in eo est ut ostendat ecclesiae unitatem scindi nullo modo posse, aut interrumpi, cf. n. 3. 4. 5. 6.: quoad reliqua testimonia cf. Thomassin tract. cit. *De l'unité de l'église*; item opusc. ex gallico idiomate conversum cui tit. *Trattato dello scisma.* 1718.

neque s. Stephanum adversus s. Cyprianum et africanos episcopos (1). Nescio porro unde adversarius didicerit s. Leonem excommunicasse s. Hilarium Arelatensem, de qua excommunicatione nuspiam in fastis ecclesiasticae historiae vestigium occurrit (2).

207. Aetate autem s. Jo. Chrysostomi nunquam fuerunt in universum divisae ecclesiae orientales ab occidentalibus, cum nunquam anathema latum fuerit ab Innocentio, aut concilio occidentalium adversus orientales (3): sed post Chrysostomi obitum Innocentius excommunicavit *homines* illos qui iniquam tulerant adversus eumdem Chrysostomum sententiam aut eos qui cum ipsis communicabant; nec omnino aliter voluit in communionem recipere reos episcopos quam prius sacris diptycis nomen Joannis restituerent, quod paulo post ab omnibus factum est. Hinc nulla hic habetur ecclesiae divisio, sed mulctatio tantum eorum qui se gravissimo crimine commaculaverant (4).

208. Schisma Acacianum pariter personale fuit, ac

(1) Quoad Asianos cf. Natal. Alex. diss. v. in sec. II. art. v. et Eusebium H. Ec. lib. v. cap. XXIV. cum not. Valesii. Quod vero spectat ad factum s. Cypriani ejusque assectarum cf. eundem Nat. Alex. diss. XII. in sec. III. art. I. prop. I.

(2) Cf. eruditas observationes fratrum Balleriniorum in dissertationem v. Quesnelli, quae apologiam pro s. Hilario Arelatensi, et pro antiquis Arelatensis ecclesiae juribus praefert, opp. s. Leonis tom. II. Venet. 1756. a pag. 899. ad pag. 1068. Ubi quamvis particulatim gesta omnia quae ad celebrem hanc causam spectant, expendantur, nec syllaba nec vocula occurrit de excommunicationis sententia lata a s. Leone adversus s. Hilarium; sed solum ex iis discimus s. Hilarium privatum fuisse juribus metropolticis, cui sententiae s. Hilarius humillime se subjecit.

(3) Cf. s. Jo. Chrysostomi vitam a Montfauconio adornatam tom. XIII. edit. opp. ejusdem sancti pag. 153. ubi auctoritate Palladii innixus scribit: « Secundum haec Innocentius papa utrique parti Joanni simul et Theophilo literas misit, *utriusque communionem* se admittere quidem dicens, *ne ecclesiam scinderet*, judicium tamen a Theophilo latum improbans etc. ».

(4) Cf. Baronium ad an. 407. n. XXI. seqq. et Theodoretum Hist. Eccl. lib. v. cap. XXXIV. edit. Cantabrig. pag. 234. ubi inter cetera refert: *Τῶν δὲ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα πόλεων οἱ πλεῖστοι ἔφυγον μὲν τῆς ἀδικίας τὴν κοινωνίαν· τὸ δὲ τῆς ἐκκλησίας οὐκ ἐμέρισαν σῶμα.* « Orientalium vero urbium quamplurimi, communionem quidem sceleris refugerunt: *corpus tamen ecclesiae haudquaquam disciderunt* ».

si ipsum Acacium excipias qui in schismate defunctus est, ejus successores Euphemius et Macedonius schismaticis minime sunt accensendi, quamvis peculiares ob causas nomen Acacii minime e diptycis expunxerint: jamdiu praeterea nomen rom. Pontificis Felicis iisdem sacris diptycis, a quibus per incredibilem audaciam Acacius abstulerat, fuerat restitutum. Cum tamen Acacius plures habuerit fautòres, s. Hormisdas antequam plenam pacem restitueret orientalibus sub Justino iis celebrem formulam subscribendam proposuit (1).

209. Magnum vero schisma occidentale materiale omnino fuit, non autem *formale*; singulae enim obedientiae in tanta rerum perturbatione probabilibus rationum momentis innixae putabant sincera fide legitimo Pontifici subjici. Omnes porro in eo conveniebant, centro unitatis oportere conjungi, ut ad veram Christi ecclesiam possent pertinere: error si quis erat, versabatur circa personam. Una propterea ecclesia absque interruptione permansit. Verum de hoc schismate inferius iterum.

210. Ad 7. *Neg.* illationem, alioquin ecclesia fieret invisibilis, quod neque adversarius admittit.

211. Ad 8. *D.* Unitas actualis *materialis* non pertinet ad ecclesiae essentiam, Tr. *formalis N.* Neque alio sensu catholici theologi id fatentur. Materialem porro divi-

(1) Cf. Nat. Alex. Hist. Eccl. saec. v. art. xvi. de schismate Acacii, tum dissert. xi, et xx. in sec. v. cf. praeterea Bollandianos in *Act. sanct.* ad diem iv. Jul. tom. ii. ejusd. mens. p. 22 seqq. in vita ss. Flaviani et Eliae, nec non Petrum Ballerinium in Appendice ad §. 1. cap. 11 *De vi et ratione primatus*, ubi agit de sanctis viris, qui floruerunt in schismatibus Moletii Antiocheni et Acacii Constantinopolitani: *Num et quatenus caruerint communione sedis Apostolicae.* Observat porro tantum abfuisse ut Euphemius et Macedonius schisma foverint, ut potius omni nisu conati sint apostolicae sedis communionem jamdiu vivente Acacio interruptam revocare. Quod si nomen Acacii a diptycis non expunxerunt, non ea ratio fuit quod nutarent in fide, pro qua ambo fortiter dimicarunt, sed aliae fuerunt causae particulares, quae pro ejus temporis et loci circumstantiis satis aequae iisdem videbantur. Interim vero nomen rom. Pontificis Felicis jamdiu fuerat diptycis restitutum. Porro quid fecit ecclesia anglicana, ut in communionem ab ecclesia Romana reciperetur?

sionem illam voco quae enascitur ex concertationibus, tumultibusque qui identidem excitari ad tempus possunt peculiares inter ecclesias aut praelatos aut privata etiam individua ad invicem, donec per solemne judicium quaestio dirempta fuerit, dum tamen ista pergunt communicare cum universa ecclesia; formalem vero divisionem appello qua aliqua individua, sive ecclesiae singulares volentes scientesque ab ecclesiae catholicae aut a romani Pontificis communione se subtrahunt ut in coetus coëant eidem contrarios; aut solemni judicio ab ecclesia sunt separata. Isti porro cum extra ecclesiae unitatem sint constituti, non ecclesiam scindunt, sed ipsi ab ecclesia scissi sunt (1). Quod vero speciatim ad Nicolium attinet, ejus auctoritate non movemur, quamvis enim illius opus de unitate ecclesiae magni faciendum sit, ea tamen identidem in illo interserit, quae factionis jansenisticae, seu appellantium placitis faveant, de quorum grege ipse erat (2).

212. Ad 9. *D.* Contendunt se regularem ab apostolis successionem habere, sed non habent, *C.* reipsa habent *N.* Causa enim anglicana a tribus fere seculis jam

(1) Bene huc quadrant quae de Marcione scripsit s. Epiphanius haeres. XLII. edit. Petav. tom. 1. p. 303. ζηλώσας λοιπὸν, καὶ εἰς μέγαν . . . καὶ εἰπών· ὅτι ἐγὼ σχίσω τὴν ἐκκλησίαν ὑμῶν, καὶ βαλῶ σχίσμα ἐν αὐτῇ εἰς τὸν αἰῶνα· ὡς τἀληθῆ μὲν σχίσμα ἔβαλεν οὐ μικρὸν, οὐ τὴν ἐκκλησίαν σχίσας ἀλλ' ἑαυτὸν καὶ τοὺς αὐτῷ πεισθέντας. « Ille (Marcion) vehementius excandescens. . . et ecclesiam, ait, vestram ego dissociabo, in eamque schisma sempiternum immittam. Quod ille revera nec mediocre quidem injecit: non ita tamen ut ecclesiam, sed ut se potius ac suos discinderet ».

(2) Id patet ex ipsius verbis ex cit. Tract. lib. II. ch. V. « Secondement il est nécessaire de reconnaitre un juge commun auquel on se rapporte de ce différend qui est le concile général, ce qui empêche, que la division ne soit entière; puisque ceux qui, étant en division sur quelque point, convenant néammoins d'un juge commun, sont unis réellement par l'obéissance et la soumission à ce juge ». Quod quidem principium in sensu auctoris verum omnino non est; peccat praeterea Nicolius in applicatione, dum censuit adhuc pertinere potuisse jansenistas ad ecclesiae unitatem, quamvis a rom. Pontifice proscripta fuerit eorum doctrina accedente totius ecclesiae consensu, idque sub obtentu appellationis ad futurum concilium. Vapulat etiam Nicolius a Petro Ballerinio in cit. Appendice n. 14. in eo quod affirmat sententiam in Acacium et communicatores latam non fuisse ab ecclesiae corpore probatam. Cohaeret nempe Nicolius suae factionis principiis.

judicata est ; unica ratio anglicani schismatis extinguendi est reditus ad communionem cum romano Pontifice, et per hanc cum ecclesia vere catholica : alioquin, velint nolint anglicani, in eadem sunt conditione in qua fuerunt novatiani, donatistae, aliaeque schismaticae societates, prout paulo post plenius ostendemus (1).

DIFFICULTATES

Adversus notam sanctitatis

213. Obj. Sanctitas prout nota exterior est, seu signum verae ecclesiae semper dubia erit : 1. etenim unica ratio qua certo nobis de ea constare posset, esset ejusdem manifestatio per aliquod divinum testimonium, seu per miracula, aliaque charismata : jam vero quaestio de miraculis proprie ingredi nequit in notas verae ecclesiae; 2. Ipsa involvit nimis longas disquisitiones circa idem jus quod variae sibi communiones tribuunt; 3. quod si vero signorum operatio ostenderetur, haec haud necessario statueret sanctitatem eorum, qui illa patrarint, cum sanctitas absque ejusmodi signis consistere possit. 4. Deus certe uti peccatoribus potest ad magna quaevis opera perficienda (ut patet ex Balaam) aut permittere daemoni ut homines malos eorum ope decipiat. 5. Quamvis negari nequeat vera miracula post aetatem apostolicam patrata fuisse sive ad confirmandos fideles, sive ad infideles potissimum convertendos, cum vera adsit probabilitas, imo *certitudo* quod ejusmodi signa patrata fuerint ; vehementer tamen negandum est ea a nobis expendi debere eum in finem ut vera dignoscatur ecclesia : 6. Eo

(1) Cf. De hoc argumento card. du Perron op. cit. *Replique à la reponse du Roy de la grande Bretagne* ch. LXXV. quo saepe utemur, cum in eo pleraque argumenta a Palmer reproducta reperiantur jamdiu disjecta.

vel magis quod non appareat aliquod ex illis miraculis, quae sibi quandam fidem conciliari possint, patratum fuisse ad fidei vel disciplinae controversias dirimendas inter existentes communiones, quae christianismum profitentur (1). Ergo.

214. Resp. N. A. Ad 1. prob. *D.* Id est una esset ex praecipuis, *C.* unica *N.* Nec enim coarctare cogimur divinum testimonium ad manifestationem sanctitatis vigentis in ecclesia sua per sola miracula et reliqua charismata, cum plures ipsi viae suppetant ad hoc praestandum; ultro tamen fatemur miracula unum esse ex praecipuis, quando praesertim donum ejusmodi ordinarium est ac perenne, ut paulo ante declaravimus. Hoc porro sensu, quaestio de miraculis, ut loquitur adversarius, non solum ingredi potest, sed vere ingreditur in notas verae ecclesiae, cum juxta dicta Christus donum hoc in perpetuum ecclesiae suae pollicitus fuerit, et nulla societas quae Christi non sit, tali dono fruatur.

215. Ad 2. *N.* Longa siquidem disquisitione opus non est, cum nulla secta contendat penes se donum miraculorum ordinarium ac juge perseverare. Quod si aliquae sint, quae sibi tribuant nonnulla miracula, haec ad summum, facta essent singularia, et quod caput est, omni historico fundamento destituta, et quorum futilitas brevi detecta est, uti opportuniore loco expendemus.

216. Ad 3. *D.* Solitarie spectata, Tr. una cum adjunctis quae miraculorum operationem comitantur *N.* Haud inficiamur absolute loquendo miracula minime necessaria esse ad sanctitatem, quandoquidem haec cum illis

(1) Ita fere Palmer op. cit. part. I. cap. VI. pag. 141 seq. ubi plura congerit ad infirmandum argumentum quod deducitur ex miraculis quibus adstruitur ecclesiae sanctitas. Quoniam vero quae heic objiciuntur partim superius disjecerimus cum ageremus de commercio inter animam et corpus, partim expendi commodius possint cum agemus de applicatione notarum ad ecclesiam Romanam, hic ea tantum attulimus quae presse magis ad praesentem generalem quaestionem spectabant.

*

et sine illis consistere valeat, neque de hoc ulla movetur controversia. Verum contendimus non posse Deum cohonestare coetum aliquem, qui divinam sibi perperam arroget originem atque institutionem, multiplici et continuata miraculorum serie ceterorumque charismatum per longum seculorum tractum, nempe ab ortu illius usque in praesens, prouti contigisse in ecclesia catholica paulo post ostendemus. Sub hoc respectu debet nota haec impugnari: qui aliam init viam, diverticula quaerit et elabi conatur.

217. Ad 4. *D.* Potest, *C.* solet *N.* Alioquin dubitare possemus utrum Moyses, prophetae, apostoli, ceterique sanctissimi viri quibus Deus usus est ad magna molienda, fuerint mali homines ac peccatores, atque adeo nos decipere etiam potuerint utpote daemonis instrumenta. Haec absona omnino sunt; atque ex eo quod Deus interdum, et extraordinaria prorsus ratione, malis hominibus usus fuerit, aut etiam permiserit justo judicio suo, ut peccatores a daemone deciperentur, concludere ad ordinarium et consuetum suae providentiae ordinem paralogismus est; quem profecto intorquere in divinae revelationis notas increduli facile possent (1).

(1) Apposite FF. de Walemburch in controv. III. *De notis seu signis verae ecclesiae* art. *Usus controversiae de notis* etc. §. XVIII. ad similem difficultatem quae desumitur ex praedictione falsorum miraculorum, respondent: « Sicut per praedictionem falsorum miraculorum in veteri Testamento non tollitur vis et veritas miraculorum Christi, quae etiam a prophetis erant praedicta: ita per praedictionem falsorum miraculorum in novo Testamento, non tollitur vis et veritas miraculorum, quae contingunt in ecclesia Christi, juxta prophetiam Christi. Assignent nobis protestantes ecclesiam, in qua successivis temporibus contigerunt, et contingunt miracula. Hoc si non possunt; jam illorum cavillationes non tam erunt contra miracula ecclesiae catholicae, quam contra prophetiam Christi, ut illam destruant ». Hactenus illi. Nos vero addimus haec ipsa objici ab incredulis adversus veritatem divinae revelationis, ut patet ex iis quae in tract. *De vera relig.* disseruimus p. I. cap. III. ab adversariis proinde etiam solvi deberent. Accedit rarissima esse exempla in N. T. quod Deus vel per homines impios ediderit miracula, aut permiserit daemoni ut per praestigias homines deciperet malos: et si in N. T. excipias quod legitur de Caipha qui prophetavit, nullum prorsus exemplum occurrit de ejusmodi deceptione a Deo permissa. Licet vero Caiphas fuerit pessimus homo, disposuit tamen Deus, ut in eo quod ille pessima in-

218. Ad 5. *D.* Directe, Tr. indirecte, *N.* Quamvis daremus, quod tamen haud concedimus, miracula quae Deus post aetatem apostolicam per homines pios in ecclesia operari dignatus est, directe ordinata esse ad confirmationem fidelium (1) atque ad infidelium conversionem, nemo tamen negaverit, indirecte saltem ea conferre ad patefaciendum gratum acceptumque Deo esse coetum illum in quo solo ordinarie fiunt. Quaeri insuper jure posset ab adversariis, quî fiat, ut ejusmodi prodigia constanter ab hominibus tantum ad illum peculiarem coetum seu societatem spectantibus patrentur, minime vero ab aliis, nisi quia Deus aperte vult hominibus exhibere signum quo dignoscatur illam et non aliam esse societatem a se institutam?

219. Ad 6. Resp. I. *Neg.* Eadem nempe ratione qua olim Deus peringentia patravit miracula ad controversiam dirimendam de vera religione inter israelitas et judaeos (2), sic in novo foedere non destitit, cum opus fuit, eadem signa edere ad veram ecclesiam suam a falsis quibusque sectis secernendam (3).

220. Resp. II. *D.* Quia ad controversiam sive fidei

tentione protulerat, prophetia contineretur. Cf. Maldonatum in cap. XI. Jo. v. 51.

(1) Nescio quomodo sibi cohaereat adversarius dum contendit miracula fieri ad confirmationem fidelium, et nihilominus negat haec veram ecclesiam patefacere seu manifestare. In qua enim fide confirmarentur christiani? Num in falsa? At hoc absque impietate dici nequit, perinde ac si Deus ederet miracula ad confirmandos christianos in fide falsa. Num in vera? Sed si ita est, ergo hoc ipso per miracula Deus veram illam ecclesiam esse ostendit, in qua ejusmodi miracula eduntur.

(2) Cf. III. Reg. XVIII. 21 seqq.

(3) Plura identidem miracula edidit Deus sive antiquis sive recentioribus temporibus ad ecclesiae suae veritatem confirmandam atque a sectis sive haereticis sive schismaticis secernendam. Cf. quae in confirmationem disciplinae ecclesiae catholicae adversus sectam novatianorum refert ex Dionysio Alex. Eusebius H. E. lib. VI. c. XLIV. item quae per s. Basilium M. adversus sectam arianorum refert Garnerius in ejus vita, opp. tom. III. p. CIII. seq.; et quae in vita s. Joannis Damasceni adversus sectam iconomachorum referuntur apud P. Le-Quien tom. I. pag. XI seqq. ut alia pene innumera praeteream adversus alias sectas, quae studiosos historiae ecclesiasticae minime latent: haec speciminis gratia nobis attulisse sufficiat ad falsitatis arguendam adversarii assertionem.

sive disciplinae dirimendam opus miraculis non est, *C.* secus *N.* Deus enim satis providit hominibus in ejusmodi controversiis per infallibile ecclesiae magisterium, cui si fidem adhibere sectarii noluerint, neque prodigiis acquiescent, uti Christus ipse testatus est (1), et experientia identidem ostendit. Deinde cum ex dictis miracula, quae in vera ecclesia fieri consueverunt, saltem indirecte eam patefaciant, non est cur in eum finem alia edi miracula debeant.

DIFFICULTATES

Adversus notas catholicitatis et apostolicitatis

221. I. Obj. Nequit catholicitas ut verae ecclesiae nota assignari 1. quia nota talis esse debet ut ejus ope vera ecclesia quovis tempore agnosci queat; porro in ecclesiae primordiis nota haec Christi societati nondum aptari poterat; 2. quia interdum adeo coarctari ecclesia potest, ut intra unicam provinciam, aut regnum contineatur; 3. quare nonnulli theologi catholici, quos inter Bellarminus, receperunt se ad adstruendam catholicitatem *successivam*, non autem permanentem, cui sententiae imprudenter aliqui protestantes subscripsere eo quod sibi favere ipsis videretur; sed si ita esset in quonam differret christianismus a judaismo? 4. Nunquam promisit Christus ejusmodi ecclesiae suae per universum orbem diffusionem fore perpetuam. 5. Nondum verificaretur haec nota in ulla societate christiana, siquidem innumerae adhuc gentes sunt inter quas ecclesia necdum diffusa est, cum illis evangelium nondum sit annunciatum. 6. Nulla denique peculiaris communio christiana seorsum sumpta ubique terrarum propagata est, adeoque nulli competeret haec nota. Ergo.

(1) Luc. XVI, 19.

222. Resp. N. A. Ad 1. prob. *D.* Nondum ecclesia in suis primordiis materiali, ut ita dicam, diffusione fruebatur, ita ut sub hoc respectu aptari non posset haec nota, Tr. vel *C.* nondum natura sua erat catholica et ad illam diffusionem ordinata *N.* Catholicitas, uti ostendimus, natura sua profluit ex unitate ecclesiae, adeoque proprietas ipsi intrinseca est; propterea et nota haec ipsi perpetuo adhaerere debet. Quod si ab initio rei christianae nondum ecclesia ubique erat diffusa, cum ex Christi institutione ordinata esset ad hanc universalem diffusionem quam etiam ipse futuram praedixit, jure merito dici poterat, et natura sua erat catholica. Addo neque necessariam tunc temporis fuisse hanc notam, prout signum externum est ad veram discernendam ecclesiam, cum nullae adhuc sectae prodiissent cum quibus comparari posset. Cito vero ubique locorum diffusa est, ut vidimus ex apostolo Paulo, et tunc exortis sectis illico ex hac nota deprehendebatur vera ecclesia.

223. Ad 2. Vel *N.* vel *D.* Ita ut per communicationem cum eadem ecclesia, quae ubique locorum olim disseminata fuit, semper catholica maneat, Tr. secus *N.* Responsio ex mox dicendis patebit.

224. Ad 3. *D.* Id est, nonnulli theologi catholici docuerunt non semper necessariam esse diffusionem universalem simultaneam, *C.* docuerunt in sensu exclusivo posse esse successivam *N.* Etenim Bellarminus unice contendit cum Driedone, aliisque paucis, necesse non esse ad ecclesiam catholicam constituendam, ut uno eodemque tempore ***innotescat in omnibus provinciis et in omnibus fructificet***, prout statuerat cum s. Augustino (1), sed sufficere si successive fiat, ita tamen, ut in hypothesi quod ecclesia ad unam coarctaretur provinciam, manifeste constet eam communicare cum eadem eccle-

(1) Epist. XCIX. ad Hesychium *De fine mundi* al. LXXX. cap. XII. n. 46 seqq.

sia, quae alia aetate per universum terrarum orbem fuerit diffusa. Quidquid porro sit de singulari hac sententia, quam non cogimur amplecti aut adstruere, quaeque hypothetica potius est quam absoluta, patet eam nullo modo favere sectis quibuscumque, quae ostendere numquam poterunt communicationem cum ecclesia quae totum aliquando orbem occupaverit, multo vero minus confundi ecclesiam cum synagoga, quae ad unum tempus et ad unum locum ordinata erat, secus ac postulet institutio et natura ecclesiae Christi, ut in objecto loco accurate expendit Bellarminus (1).

225. Ad 4. *D.* Expresse, Tr. aequivalenter *N.* Huc pariter aptari potest responsio, quam simili difficultati superius dedimus cum objiceretur nuspiam Christum promisisse nullam unquam fore in ecclesia sua divisionem aut interruptionem in unitate. Nam hoc ipso quod Christus pollicitus fuerit ecclesiam suam fore perpetuam, pol-

(1) Lib. IV. *De notis ecclesiae* cap. VII. ubi quatuor circa notam catholicitatis observat, ac 1. ut ecclesia sit catholica requiri, *ut non excludat ulla tempora, loca, vel hominum genera*, in quo distinguitur a synagoga, quae erat ecclesia particularis, non catholica, utpote alligata tempori, nempe usque ad adventum Christi, item uni loco, et uni familiae, seu filiis Jacob; 2. non requiri ut sit in omnibus locis totius mundi, sed tantum *ut innotescat omnibus provinciis et in omnibus fructificet*, ita ut in omnibus provinciis aliqui sint de ecclesia: 3. non requiri ut hoc fiat simul, ita ut uno tempore in omnibus provinciis necessario esse oporteat aliquos fideles. Satis enim est, si fiat *successive*. Ex quo id sequitur, inquit, quod si sola una provincia retineret veram fidem, adhuc vere et proprie diceretur ecclesia catholica, dummodo clare ostenderetur, eam esse unam et eandem cum illa, quae fuit aliquo tempore, vel diversis in toto mundo, quemadmodum nunc quaelibet dioecesis dicitur catholica, quae est continuata cum aliis, quae faciunt ecclesiam catholicam; denique, quod etsi ecclesia non necessario debuit simul esse in omnibus locis, tamen hoc tempore debet necessario vel esse, vel fuisse in majori parte orbis terrae. Hac ratione exposita mens Bellarmini nihil habet quod repugnet. Attamen Palmer perstringit tertiam observationem Bellarmini, quasi vero ex ea sequeretur universalitatem debere esse successivam, ita ut ex una in alteram provinciam migrare deberet ecclesia semper coarctata ad unam provinciam ad instar judaismi. Hanc porro non esse Bellarmini mentem ex iis quae adduximus, manifestum est. Nec alia mens Driedoni fuit, cujus sententiam Bellarminus suam fecit, aut Cano, ut patet ex iis quae eleganter disputat lib. IV. cap. VI. in solutione decimi tertii argumenti. Quorum omnium ratio petitur ex identitate ecclesiae quovis tempore et quovis loco.

licitus est talem futuram cum proprietatibus suis omnibus essentialibus, unitatis nempe, sanctitatis, catholicitatis, et apostolicitatis, ac propterea cum notis quae exinde profluunt et efflorescunt. Sane de ejus regno, quod est ecclesia, scriptum est: « Regnum ejus regnum omnium seculorum (1) » et « Regni ejus non erit finis (2) ».

226. Ad 5. *N.* Etenim jam a tempore apostolorum verificata fuerat, testante Paulo, et adhuc verificatur, et verificabitur usque ad consummationem seculi juxta Christi vaticinium: « Et praedicabitur hoc evangelium regni in universo orbe, in *testimonium gentibus*, et tunc veniet consummatio (3) ». Igitur donec consummatio veniat, praedicatio evangelii in universo terrarum orbe perpetuum erit testimonium, seu signum aut nota verae ecclesiae. Quod vero jam inde ab aetate apostolica haec nota verificata fuerit testatur Paulus dicens: « Praedicatum est (evangelium) in universa creatura, quae sub coelo est ». Hoc porro praedicationis opus incoeptum ab apostolis jugiter per ecclesiam continuatum est ad haec usque tempora, et continuabitur usque ad secundum Christi adventum (4).

227. Ad 6. *D.* Physice ac mathematice, *C.* moraliter *N.* Nemo autem est qui contenderit ecclesiae diffusionem debere physicam esse, quod plane adversaretur Pauli expositioni, innumerisque aliis Scripturarum locis (5). Moraliter vero ecclesiam catholicam ubique terrarum semper fuisse et esse diffusam ad discrimen sectarum, paulo post ostendemus.

228. II. Obj. 1. Cum apostolicitas in successione doctrinae non autem in successione personarum proprie consistat, jure infertur nihil ex illa extundi posse quod

(1) Ps. CXLIV, 13. Dan. VII, 18.
(2) Luc. I, 33.
(3) Matth. XXIV, 14.
(4) Cf. FF. de Walemburch tom. II. de eccles. part. III. controv. III. par. post. §. XXVIII, seqq.
(5) Rom. X, 18. Coloss. I, 5. I. Tim. III., 15. ps. LXXI, 8. etc. Cf. s. Augustinum epist. cit. CXIX. ad Hesychium cap. XII. n. 46, seqq.

uni potius quam alteri societati christianae faveat. 2. Nulla est secta quae non jactet se habere doctrinam apostolicam ; 3. imo nulla est quae ideo exorta non sit ut corruptionem hominum vitio, tractu temporis inductam in doctrina apostolica convelleret , ac propterea ut doctrinam ad primaevam puritatem , ad verbum scilicet Dei sincere ab apostolis praedicatum revocaret. 4. Quod si quis contendat etiam in successione personarum apostolicitatis notam sitam esse, meminisse is debet haud paucas societates hanc praeseferre successionem in episcopis suis, cujusmodi sunt praeter romanam, nestoriana, eutychiana, graeca, russica etc. quas tamen omnes veram esse Christi ecclesiam nemo certo affirmabit. Ergo.

229. Resp. Ad 1. D. Apostolicitas consistit in successione doctrinae per successionem personarum , *C.* in sola successione doctrinae *N.* Hoc ipso enim quod juxta adversarios apostolicitas consistit in successione doctrinae , seu potius in doctrinae identitate, consistere eandem constat in successione personarum. Intelligi quippe nequit quomodo eadem propagari possit doctrina quin eodem tempore sibi invicem succedant qui eandem doctrinam propagent : nam « Fides ex auditu . . . quomodo autem audient sine praedicante (1) » ? Unica igitur et vera ratio cognoscendi utrum eadem vigeat doctrina quae semel ab apostolis tradita est, successio est eorum qui sine interruptione ab apostolis ad nos usque perseverant ; cum vero ejusmodi successio nonnisi in vera Christi ecclesia reperiatur, patet hanc notam nulli prorsus societati quae Christi non sit favere posse.

230. Ad 2. D. Nulla est secta quae eam se habere non jactet, *C.* quae vere habeat quod jactat se habere, *N.* Nam cum ex modo dictis ostendi nequeat absque personarum legitima successione identitas doctrinae cum ea

(1) Rom. x, 14.

quam apostoli praedicarunt, hac vero careant sectae prorsus omnes sive haereticae sive schismaticae, jure infertur numquam illas ostendere posse eam possidere doctrinam quae apostolica sit.

231. Ad 3. *D.* Id est nulla est secta quae hoc pallio contegere nisa non sit propriam perduellionem adversus legitimum verae ecclesiae magisterium, *C.* quae reipsa id fecerit *N.* Eodem pallio usi sunt antiqui docetae, cerinthiani ac gnostici quo suam tegerent perduellionem adversus magisterium apostolorum, ut scilicet eorum doctrinam revocarent ad puriorem Christi doctrinam perperam ab apostolis rudibus intellectam (1). Cum praeterea sectae contradictoria doceant, licet ad unam omnes eodem praetextu usae fuerint, argumento est ineluctabili, eas non revocasse ecclesiam ad primaevam apostolorum doctrinam, sed incredibili audacia sibi munus arrogasse docendi matrem suam, perinde ac si ab ipsa cui soli docendi munus Christus demandavit, perverse instituti essent (2).

232. Ad 4. *D.* Haud paucae societates christianae hanc praeseferunt successionem materialem, Tr. vel *C.* formalem *N.* Jam superius declaravimus quidnam intersit inter utramque successionem; quamvis propterea nonnullae societates, quae hierarchicum regimen servaverunt, ma-

(1) Ita testatur s. Irenaeus lib. III. n. 12. scribens de haereticis: « Putaverunt semetipsos plus invenisse, quam apostoli, . . . et apostolos quidem adhuc quae sunt judaeorum sentientes, annuntiasse evangelium, se autem sinceriores, et prudentiores apostolis esse ». Eandem impietatem renovasse ex protestantibus rationalistas ostendimus in tract. *De vera religione* p. II.

(2) Optime idem s. Martyr lib. I. ex contradictoriis haereticorum doctrinis, atque ex ecclesiae catholicae, in eadem tradenda, firmitate et constantia colligebat eos agi spiritibus erroris, hanc autem a Deo esse edoctam: sic enim disserit cap. IX. n. 5. « Bene habere putavimus ostendere primo, in quibus ipsi patres hujus fabulae (haereticorum) discrepant adversus se invicem, quasi qui sint ex variis spiritibus erroris. Et ex hoc enim diligenter cognoscere est, et ex ostensione, eam firmam, quae ab ecclesia praedicatur, veritatem, et ab iis, quod fingitur, falsiloquium ». Quod deinde prosequitur ibid. cap. X.

terialem episcoporum successionem aliqua ratione praeseferant, cum tamen nulla habeat successionem formalem, praeter romanam, ut inferius ostendemus, patet eas non potiori jure dici posse apostolicas, quo se potuerint vocare ecclesiam judaicam schismaticae tribus israeliticae, eo quod sacerdotes a Jeroboam vitulis aureis praefecti originem traxerint ex levitico genere (1).

PROPOSITIO II.

Recensitae verae ecclesiae notae soli Romanae ecclesiae et competunt et competere possunt, quae proinde ex eisdem sola vera esse ecclesia Christi dignoscitur

233. Propositio, ut patet ex ejus enunciatione, duas complectitur partes, alteram positivam, qua ecclesiae romanae adscribuntur et vindicantur quatuor recensitae notae; alteram negativam qua communionibus omnibus seu societatibus quibuscumque ab ecclesia romana divisis ac separatis, quaeque christiano nomine censentur eaedem notae prorsus ablegantur. Seorsum proinde unaquaeque pars assertae thesis evincenda est.

234. Ad technas autem omnes praeoccupandas adnotamus 1. hic nomine *ecclesiae Romanae* minime nos significare particularem ecclesiam quam romanus Pontifex immediate ac per se regit atque administrat (2), sed ecclesias universas quae cum romana communicant; 2. Ideo nos eas vocasse ecclesiam *Romanam*, non autem catholicam, tum ne assumere videremur quod est in quaestio-

(1) Cf. Massuetum adversus Grabium diss. III. Irenaica art. IV. n. 41. nec non card. Du Perron. loc. cit.

(2) Hunc sensum interdum adversarii affingunt ecclesiae romanae; sic confessio Helvetica post art. 17. pag. 51. in qua legitur: « Nec romanensem approbamus clerum, qui solam prope romanam ecclesiam venditant pro catholica ». Qui talia effutiunt, andabatarum more pugnant, et aerem verberant.

ne; tum ne relinqueremus effugium adversariis, qui quamvis abhorreant ab ecclesia catholica, eamque oppugnent, affectant nihilominus coetus suos peculiares *ecclesiam catholicam* denominare (1); tum denique ut excluderemus ecclesiae catholicae notionem, quam non ita pridem nonnulli invexerunt, perinde ac si ipsa esset collectio plurium sectarum, quae sibi invicem adversantur, dummodo regimen hierarchicum servent (2).

Quibus ita compositis sic incoeptum iter insistimus.

Unitas, sanctitas, catholicitas et apostolicitas ecclesiae romanae

235. Ac primo quidem unitatem romanae ecclesiae competere evincitur ex notione quam hujus notae exhibuimus, quaeque nimirum exurgit ex unitate fidei et communionis una cum medio ad utramque producendam et conservandam, idoneo, quod aliud neque est neque esse potest nisi principium auctoritatis. Porro ecclesiae romanae constitutio principio auctoritatis et quidem infallibilis in docendo, et supremae in regendo (quas dotes paulo post ei vindicabimus), innititur. Quo fit ut omnia et singula membra ejusdem ecclesiae teneantur ejus solemnibus definitionibus non solum corde, sed et mente se subjicere, si ve-

(1) Ita passim se vocat ecclesia anglicana; multo vero magis ecclesia russica aliaeque non paucae.

(2) Talo est systema doctorum Oxoniensium, praesertim vero Palmer, qui ex praejacto principio, quod paulo ante discussimus, dari posse unitatem ecclesiae, quamvis haec patiatur interruptionem in exteriori communione, infert part. I. cap. IX seqq. ecclesias orientales, nempe graeco-schismaticas, et ecclesias britannicas concurrere una cum *ecclesiis obedientiae romanae*, ut ipse loquitur, ad constituendam ecclesiam catholicam, cujus romana veluti pars collateralis sit. Quoad ecclesias luteranas et reformatas, *generali saltem quodam sensu*, etiam ad ecclesiam pertinere contendit, eo quod voluntarie minime se ab ecclesia catholica separaverint, sed ab ecclesia romana expulsae sint. Haec omnia inferius expendemus. Interim patet quaenam vigeat penes adversarios idearum, ut ita dicam, confusio, et quanto in pretio habeatur ecclesia catholica a qua licet divisae sint eorum sectae et damnentur veluti haereticae aut schismaticae, nomen tamen et communionem cum ipsa affectent. Tanta est vis veritatis!

lint in eadem permanere; fit ut membra ejus singula ita debeant et cum capite ejus visibili, romano Pontifice, et secum invicem communicare, ac pastoribus suis sub romano Pontifice obtemperare et subjici, ut tanquam ethnici et publicani habeantur quicumque sub quovis praetextu superioribus suis respectivis romano praesertim Pontifici ejusmodi subjectionem detrectant. Omnimoda proinde ex ipsa ecclesiae romanae constitutione profluit unitas, seu unum ovile, unus grex, unum regnum, una domus, unus spiritus, unum corpus, una fides, unus pastor, unum caput, unum fundamentum, cujusmodi nempe vidimus a Christo suam fuisse ecclesiam institutam. Vi propterea hujus constitutionis ecclesia romana hanc omnimodam unitatem servavit sive fidei, expellendo quovis tempore novatores in sensu suo pervicaces, sive communionis rejiciendo veluti schismaticos quoscumque, qui debitam ei subjectionem denegant. Tota historia ecclesiastica hujusce ecclesiae romanae agendi rationis testis est locupletissima.

236. Quum vero ex dictis in nota unitatis ceterae includantur aut ex ea suapte natura dimanent, pronum est inferre una cum illa posteriores notas ecclesiae romanae pariter competere. Sane cum nota sanctitatis prout exterior et visibilis est, uti ejus natura postulat, patefiat non modo exercitio omnium virtutum etiam in summo gradu, quatenus complectitur, etiam consilia evangelica (1), verum

(1) Merito s. Franciscus Salesius postquam pluribus ostendit Christum evangelica consilia dedisse ecclesiae suae, concludit, illam esse veram ecclesiam, quae quovis tempore ea executioni mandavit; sed lubet ejus verba juxta versionem italicam hic describere: « Egli, (Christus), inquit, li ha praticati, e li ha fatti praticare alla primitiva sua chiesa; tutti sono scritti, e registrati; e la vita istessa del Salvatore altro non è che un' instruzione per i suoi fedeli; dunque la chiesa ne debbe fare il proprio profitto, ed uno degli esercizj della cristiana religione è di praticare questa povertà, quest' ubbidienza, e questo annegamento di sè medesimo. E di fatto; la chiesa ha sempre frequentati tali esercizj in ogni suo stato, dunque son tutti proprj di lei: altrimenti a che utile tante esortazioni, se non dovessero essere praticate? D' onde ne segue, che nella vera chiesa, debba risplendere la vera perfezione della vita

etiam affluentia charismatum, praesertim miraculorum, quam Christus in perpetuum ecclesiae suae promisit, atque mira foecunditate in gentium conversione qua idem Christus eam praeditam voluit, si haec omnia in ecclesia romana semper reperta sunt ac reperiuntur, jure concluditur eam hac nota fulgere. Jam vero quovis tempore homines sanctitate eximia conspicuos eosdemque pene innumeros in illa floruisse, ille solus ignorat qui ejus fastos minime perlustraverit (1): item consilia evangelica viguisse et adhuc vigere in eadem ecclesia innumerae prope religiosorum familiae quae tum propriae perfectioni student tum proximorum utilitati, ineluctabile sunt documentum. Insuper prophetiae ac miraculorum dono, ceterorumque charismatum per aetates singulas quamplurimos in eadem ecclesia claruisse monumenta indubia testantur, quae nonnisi ab incredulis despici possunt (2), nec pauci ad-

cristiana ». *Collezione completa di tutte le opere di s. Francesco di Sales*. Brescia 1830. tom. VIII. disc. XIV. pag. 191. cf. etiam disc. VIII seqq. in quibus sanctus et doctus praesul qui tot tum voce tum scriptis de protestantium erroribus triumphos reportavit, evolvit singillatim argumenta, quae nos vix innuimus brevitatis gratia.

(1) Satis est ad hoc sibi persuadendum ut quis immensam evolvat Bollandianorum collectionem. cf. etiam Coccium in *Thesauro catholico* Colon. 1600. tom. I. lib. VIII. *De signis ecclesiae* art. XI. *Vitae morumque sanctimoniam esse certum ecclesiae signum*, ubi exhibet catalogum illustrium ecclesiae sanctorum ab origine mundi usque ad an. 1580. Christi; pag. 1099 seqq. Hic autem catalogus facile produci possed usque ad aetatem nostram; siquidem nullum effluit seculum in quo passim solemnes servorum Dei *beatificationes*, ac Beatorum *canonizationes* in quarum singulis quinque aut septem in sanctorum album referri solent post longum, et accuratam de virtutum omnium in summo gradu exercitio examen, de quo mox dicemus, non fiant. Sane a Pio VII. an. 1807. quinque, et a Gregorio XVI. totidem die 26. Maji 1839. Sanctis adscripti sunt. Sic ecclesia romana quae vera Christi ecclesia est, producit fructus suos.

(2) Cf. Jodocum Coccium op. et loc. cit. *De signis ecclesiae* art. XIII. *Perpetuis miraculis veram ecclesiam a falsa internosci*, ubi exhibet catalogum illustrium ecclesiae miraculorum ante et post Christum natum ad haec usque tempora; nempe 1580. Quamvis non omnia, quae hic auctor recenset miracula ad criticae severioris leges exigi possint; plura tamen sunt, quae in dubium absque levitate ac temeritate revocari nequeunt. Vid. etiam Segneri *L' incredulo senza scusa* p. II. cap. V-IX. Card. Gotti *La vera chiesa di Cristo* Bologna 1719. tom. I. cap. II. Bollandianos mens. septemb. tom. VI. edit. Antwerp. ad diem XIX. pag. 852. §. XXIX. « Ostenditur luculentissimis

versarii fatentur : rigidum praeterea examen quod de iis instituí solet quamvis rationabilem dubitationem de illorum veritate excludit (1). Mira demum foecunditate in gentibus convertendis praeditam eandem ecclesiam esse, fidem faciunt populi omnes qui ab aetate apostolica in Christum crediderunt (2). Cum igitur ex fructibus cognoscatur arbor, et ex actionibus vita, patet romanam ec-

testimoniis gratiam miraculorum perseverasse in ecclesia : inauditae calumniae Joannis Clerici id impudenter negantis ».

(1) Confecto examine, ac per decretum Pontificis dubio de virtutibus resoluto ; aliud proponitur a sac. rituum congregatione: *An et de quibus miraculis constet* ad effectum *de quo agitur* ? Hic jam supponitur confectus juridicus processus de *facti veritate*, et inquiritur in ejus valorem ac naturam, et gradum miraculorum, quae patrata ad invocationem alicujus servi Dei perhibentur. Ut porro felix hujus resolutionis exitus contingat, requiritur 1. Ut constet per testes de visu, aut etiam de auditu a testibus de visu, aut praeterea a testibus auditus de auditu, de utroque ut vocant, miraculi extremo, mortis e. g. et excitationis, morbi et sanationis. 2. Cum de hoc posteriori miraculorum genere sermo est, constare praeterea debet de septem concurrentibus ad vere et proprie dictum miraculum constituendum; quod scilicet morbus sit gravis, vel impossibilis vel curatu difficilis; quod morbus, qui depellitur non sit in ultima parte status, ita ut haud multo post declinare debeat; quod nulla adhibita fuerint medicamenta, vel, si fuerint adhibita, certum sit ea minime profuisse; quod sanatio subita sit atque instantanea ; quod sanatio sit perfecta, non manca vel concisa ; quod nulla notatu digna crisis praecedat temporibus debitis, et cum causa ; potremo quod sublatus morbus non redeat. 3. Ut vero tuto de iis constare possit praeter testes de quibus diximus, adsciscuntur a causae postulatoribus medici, pharmacopolae, chirurgi etc. ii nimirum omnes qui curam aegroti susceperunt ; deinde his adjiciuntur ab iisdem postulatoribus alii ad minus duo medici doctrina praestantes, ut circa morbi naturam et sanitatem suffragium ferant ; praeter quos duo alii a sacra congregatione deputantur, uti pro rei veritate iterum rem expendant, et suffragium in scriptis emittant, qui omnes et singuli, nonnisi interposito jurisjurandi sacramento suam possunt aperire sententiam . 4. Ut constet de invocatione sive expressa sive tacita per applicationem imaginis aut reliquiarum servi Dei, vel ab infirmo, vel ab alio aliquo . 5. Haec omnia ad trutinam ter revocantur, appositis semper novis Promotoris fidei seu oppugnantis animadversionibus, et donec cujusvis dubitationis vel levissima haud fuerit depulsa nubecula, non pronunciat s. Sedes veritatem miraculi, scilicet de illo constare. Si vero vel unus supersit in recensitis defectus, qui tolli non possit, miraculum plane rejicitur. Cf. Benedict. XIV. *De beatificat. et canonizat. sanctorum* lib. IV. p. I. cap. VIII. n. 2 seqq. Nunc provocamus acatholicos omnes, ut inveniant alicubi tribunal in quo severo adeo examini subjiciantur quaecumque causae. Attamen ipsi sunt qui rident miracula ecclesiae romanae !

(2) Nulla prorsus gens est, quae ad Christum conversa sit, nisi ecclesiae romanae seu catholicae ministerio. Cf. quae scripsimus in tract. *De vera religione* p. II. prop. X.

clesiam esse plantationem illam quam plantavit Pater caelestis; esse corpus vivum, corpus Christi mysticum vita ac vigore pollens, anima seu gratia sanctificante informatum cum virtutibus reliquis, quae ex ipsa et cum ipsa subsistunt.

237. Catholicam pariter esse romanam ecclesiam, seu ad eam spectare catholicitatis notam duo illa criteria, quibus haec nota juxta dicta distinguitur, apertissime conficiunt. Etenim ecclesia romana inprimis ubique semper diffusa est, ac ubique diffunditur, et ita diffunditur ut eadem plane sit sive unitate fidei, sive unitate communionis tum ratione temporis, tum ratione loci. Sane ad diffusionem quod attinet, universas provincias sive orientales sive occidentales ecclesiam romanam occupasse constat ex disputationibus patrum adversus haereticos, potissimum vero adversus schismaticos novatianos, donatistas, luciferianos etc. (1); post detectas indicas regiones illico ecclesiam romanam ad eas appulisse sat notum est; nulla est regio, nulla est mundi cogniti plaga, quamvis in eis aut infideles, aut haeretici et schismatici domiuentur, quae ecclesiae romanae plura aut pauciora membra non contineat. Imo etsi ubique fere gentium haec ecclesia persecutionem patiatur, potissime ab haereticis, tamen numerosior omnibus sectis est, etiam simul sumptis (2),

(1) Cf. apud Thomassinium op. et loc. cit. et apud FF. de Walemburch controv. III. part. II, 4. prob. ex patrib.

(2) Sane graeci schismatici quibus accensemus russos, quamvis isti patriarcham Cpnum minime agnoscant, numerantur 30,000,000. quibus alii adjicientes nestorianos, jacobitas, armenos, coptos, abyssinos etc. summam ex istis omnibus conficiunt 41,000,000 protestantes cum innumeris divisionibus suis numerantur in Europa 46,000,000. et in foederatis provinciis cum pluribus sectis 11,000,000. qui tamen numerus nimis auctus dicitur. Itaque ex his omnibus simul sumptis summa conficitur 98,000,000. Contra vero catholici per universum orbem numerantur 180,000,000. De parva anglicanorum fractione postea dicam. Cf. Franc. Patricium Kenrick coadjutorem episcopi Philadelphiae in provinciis foederatis Americae in *Theologia dogmatica* tom. I. Philadelphiae an. 1839. tract. II. de ecclesia pag. 117. Quod si ipsam Adriani Balbi computationem sequaris *Abrégé de Géographie pag.* 75. *Paris* 1834, qui schismaticis sive graecis, sive russis, sive orientalibus 62,000,000. protestantibus autem cujusque generis

et quotidie crescit et fructificat (1). Quod vero spectat ad identitatem, ea liquet vel ex ipsius constitutione, quae necessario ab omnibus et singulis membris suis exposcit unitatem fidei et communionis, prout exposuimus. Haec confirmantur 1. ex eo quod facta sit ejus propria *ecclesiae catholicae* denominatio, quamvis, ut diximus, aliqui coetus ab ea divisi eam sibi frustra usurpare tentaverint (2). 2. Ex eo quod adversus illam solam haereses omnes, schismata, factiones, sectae, increduli omnes quovis tempore conspiraverint et adhuc conspirent, et cum illis vires contra eam conjunxerint judaica perfidia, et pagana superstitio: 3. ex ipsa haud paucorum adversariorum agendi ratione, qui quamvis aperte ab ea divisi sunt, adhuc se tamen ad illam pertinere contendunt, ne schismatici aut haeretici audiant (3).

59,000,000, ecclesiae vero catholicae 139,000,000 tribuit (cui tamen computationi haud ita facile subscribimus), patet magnum semper intercedere discrimen inter numerum catholicorum, ac numerum heterodoxorum.

(1) Cf. *Annali della propagazione della fede*. Lione 1820 seqq.

(2) De ecclesia romana scripsit s. Irenaeus lib. III. cap. III. « In qua semper ab his qui sunt undique conservata est ea quae est ab apostolis traditio ». S. Cyprianus semper eam quae cum romano episcopo communicavit catholicam significavit; scribens enim ad Antonianum, ep. LII. ut eum certiorem faceret quod communicaret cum ecclesia catholica his verbis utitur: « Scripsisti etiam ut exemplum earumdem litterarum ad Cornelium collegam nostrum transmitterem, ut deposita omni sollicitudine jam sciret te *secum*, hoc est, cum *catholica ecclesia* communicare »; S. Augustinus contra *Epistol. Fundamenti* cap. IV. « In catholica enim ecclesia, inquit, . . . tenet ab ipsa sede Petri apostoli, cui pascendas oves suas post resurrectionem Dominus commendavit, usque ad praesentem episcopatum successio sacerdotum: tenet postremo ipsum catholicae nomen ». Sic patres ceteri quibus perinde erat romanam ac catholicam ecclesiam nominare. Quod uberius ex dicendis opportuno loco constabit.

(3) Hoc novum non est; siquidem habemus ex remotissima antiquitate quod etiam veteres haeretici et schismatici, perinde ac haeretici et schismatici nostri temporis, affectaverint pro suis coetibus *ecclesiae catholicae* denominationem. At frustra tum isti tum illi. Sic enim s. Augustinus illos refellebat: « Una est catholica, cui haereses aliae diversa nomina imponunt, cum ipsae singulae propriis nominibus, quae negare non audeant, appellentur. Ex quo intelligi datur, judicantibus arbitris, quos nulla impedit gratia, cui sit catholicum nomen, ad quod *omnes ambiunt*, tribuendum » (lib. de Util. Cred. c. VII.); et alibi: « Tenen-

238. Nota denique apostolicitatis romanam frui ecclesiam compertum fit ex numquam interrupta romanorum Pontificum successione a s. Petro ad nos usque, et episcoporum omnium per orbem ecclesiarum, quae cum ipso communicarunt et communicant in unitate fidei et communionis ad haec usque tempora. Adeo haec successio explorata est, ut neque ab adversariis in dubium revocetur sive quoad partem ejus materialem, sive quoad formalem. Extorquet ipsorum admirationem ejusmodi successio, qua fit, ut apostolica sedes decem et octo seculorum tractu adhuc perseveret inter tot vicissitudines sive religiosas, sive politicas quas Europa universa subiit, et ita perseverat ut in pleno vigore subsistat (1). Adeo firma est illa petra quam numquam vicerunt superbae inferorum portae! Quot tamen impetus ea sustinere non debuit? Ille solum ignorat qui hospes plane sit in christianae religionis historia; attamen insani conatus, splendidiores effecerunt ejusmodi triumphos, siquidem incassum omnes illi impetus cesserunt, et « mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium (2) ».

239. Quae cum ita se habeant, merito concludimus romanam ecclesiam illis fulgere notis quibus vera Christi ecclesia a falsis internosci debet, eamque propterea

da est nobis christiana religio, et ejus ecclesiae communicatio, quae catholica est, et catholica nominatur, non solum a suis, verum etiam ab omnibus inimicis. Velint nolint enim, ipsi quoque haeretici, et schismatum alumni, quando non cum suis, sed cum extraneis loquuntur, catholicam nihil aliud quam catholicam vocant; non enim possunt intelligi, nisi hoc eam nomine discernant, quo ab universo orbe nuncupatur (De vera relig. c. VII.) ».

(1) Iuverit hic describere verba protestantis Frid. Hurter juxta versionem gallicam Ab. Saint-Chéron Paris. 1838. in vita Innocentii III. lib. I. pag. 76. « En portant nos regards en arrière, scribit, et en avant sur la suite des siècles, en voyant comment l' institution de la papauté a survécu à toutes les institutions de l' Europe, comment elle a vu naitre et périr tous les états, comment, dans la métamorphose infinie des choses humaines, elle a seule conservé invariablement le même esprit, devons-nous nous étonner si beaucoup d' hommes la regardent comme le rocher dont la tête immobile s'élève au dessus des vagues mugissantes du cours des siècles? »

(2) Cantic. IV, 4.

*

veram esse ecclesiam a Christo Domino Salvatore nostro institutam.

Praedictarum notarum defectus in omnibus societatibus quae non communicant cum ecclesia romana

240. Ut compendio utamur, ad ostendendum nullis prorsus societatibus ab ecclesia romana divisis competere, aut competere posse recensitas notas, ea urgebimus argumenta quae iis omnibus communia sint.

241. Ac 1. communis est omnibus his coetibus defectus unitatis. Etenim omnes acephalae sunt, et proinde legitima illa auctoritate sunt destitutae, quae principium est unitatis tum fidei tum communionis. Hac porro sublata auctoritate, non solum omne dissolvitur unitatis vinculum, sed necessario oritur principium divisionum sive fidei, sive communionis, cum nemo sit, qui cogi possit ad eandem fidem profitendam, et ad eandem servandam communionem. Hinc eodem jure, quo quilibet *sacrorum emendatores* ab aevo apostolico usque ad nos, id est a nicolaitis et simonianis, usque ad quakeros, methodistas seu weslejanos, whitefieldistas, kilhamitas, jumperos, irvingitas etc. insurrexerunt adversus apostolos, et ecclesiam catholicam seu romanam, insurgere possunt adversus communionem seu coetum in quo instituta sunt individua singula, ac novos coetus condere. Sic eodem jure quo novatiani, donatistae, graeci, russi, anglicani, *parva* in Galliis *ecclesia* a centro unitatis, romano scilicet Pontifice recesserunt, eodem poterunt jure recedere a proprio patriarcha, primate, episcopo, aut sacerdote eorum subditi, et in novas societates coire (1). Sane experientia ostendit ita semper

(1) Sane eodem jure quo ex. g. Photius aut Michaël Caerularius se subtraxerunt ab auctoritate romani Pontificis, eodem poterunt singuli episcopi se subtrahere ab auctoritate patriarchae Constantinopolitani, imo

factum esse : quod si plena dissolutio integri coetus cujuslibet non contigit, ideo est aut quia homines non semper sibi cohaerent, aut quia causae exteriores et politicae plerumque obstiterunt (1). Quod si sermo sit de ultra-protestantismo, ut vocant, qui systema profitetur liberi examinis, res adhuc evidentior fit : exinde enim ortae sunt fluctuationes, mutationes, phases quibus sectae illius omnes obnoxiae fuerunt et sunt (2) ; exinde cuilibet fas est impune quodvis doctrinae caput, prout lubet, aut admittere aut rejicere aut immutare pro subjectiva persuasione ; exinde rationalismus et mythicismus prodierunt, qui sub christiani nominis larva atheismum aut certe nudum theismum invexerunt. Haec est ultima periodus ultra quam protestantismus progredi non potest (3).

a fortiori, cum hujus patriarchatus institutio ecclesiastica sit, auctoritas autem supremi capitis in universa ecclesia sit juris divini, ut postea ostendemus. Idem dic per analogiam de ceteris coetibus schismaticis. Idem de haereticis : si enim licuit innovare haeresiarchis adversus Christi ecclesiam, quare non licebit innovare contra peculiaria uniuscujusque haeresiarchae dogmata, eo magis quod nemo possit sibi tribuere infallibilitatem quam ecclesiae unde discessit, denegavit ? Et hoc adversus anglicanos quoque objiciunt dissidentes ipso referente Palmer qui perperam ut ab illorum ictibus suam tueatur ecclesiam ad speciosum sed gratuito confictum Oxoniensium modernorum systema confugit.

(1) Exinde oritur systema persecutionis quae in omnibus sectis acatholicis, apud quas obtinet principatus politicus, plus minus viguit ac viget. Satis est ad hoc sibi persuadendum lustrare publicas ephemerides, et publica documenta. Nimirum hisce armis ac praesidiis sectae, quae omni carent vita stabilitatem sibi quaerere conantur !

(2) Cf. quae scripsimus in tract. *De vera religione* p. II. prop. IX.

(3) Omnium sectarum et schismatum, nec non rationalismi et mythicismi fontem perbelle detegit et exponit cit. Hurter lib. XIV. vitae Innocentii III. pag. 4. 5. Cujus philosophicas, ut ita dicam, hac de re meditationes hic placet referre. « L'esprit humain, inquit, dans le pressentiment d'une dignité supérieure, dans la conscience de sa vaste activité, dans la joie de parvenir à s'élaucer dans les hautes régions d'où découle toute existence, et de pénétrer les profondeurs immenses, qui voilent le mystère de la vie, se roidit quand on veut lui imposer du dehors ce qu'il se croit capable de découvrir en lui-même. Souvent il regarde comme une barrière indigne de lui la prétention de lui assigner une source suprême de toutes connaissances, parce que dans son orgueilleuse suffisance, il croit porter en lui la vie et la force, pouvoir séparer à sa volonté la lumière des ténèbres, et fonder sur l'indépendance de son jugement la différence entre le bien et le mal. C'est

242. Cum vero notae reliquae juxta dicta in unitate, virtute saltem contineantur, et ex ea progignantur, jam patet, quod si nulli societati ab ecclesia romana sejunctae competere potest unitas, competere pariter ceteras notas non posse. Profecto sanctitas, qua corpus Christi mysticum, quod est ecclesia, vivit, nequit haberi ubi non est unitas; nam si membra nullo sint inter se nexu conjuncta, si careant capite, impossibile omnino est ut corpus constituant quale describit Apostolus (1), ac propterea a spiritu informetur ac vivat: tales porro sunt ex modo dictis societates omnes ab ecclesia romana se-

ainsi que dans tous les temps, l'ancienne défection s'est renouvelée sous mille formes, mais toujours la même dans sa nature. Il est vrai, l'Eternel, dans sa miséricorde, a envoyé Celui qui est le chemin de la vérité et de la vie, et par lequel les enfans égarés doivent retourner auprès de leur Père: mais pour les uns, ce chemin n'était qu'une de ces innombrables voies qui, dans tous les temps, pouvaient ètro tracées par les hommes les plus distingués; ils ne regardaient cette vérité que comme une de celles qui avaient été découvertes en grand nombre par des génies supérieurs, et cette vie uniquement comme un phénomène particulier de l'existence universelle dont le problème ne peut jamais être résolu dans sa mystérieuse obscurité. Les autres, au coutraire, reconnaissaient et acceptaient ce *chemin*, cette *vérité* et cette *vie*, comme un fait, mais soumettaient, soit le mode de connaissance, soit la mesure de l'acceptation, au jugement ou à la volouté des hommes. L'erreur des uns et des autres ne diffère que par la forme; la première appartient exclusivement à un système *qui ne veut pas connaitre le Christianisme*, et la seconde à celui, qui n'admet *la verité et la divinite du Christianisme* qu'autant que la faculté de connaître donnée à l'homme *peut les admettre*. La première erreur procède avec plus d'indépendance et de loyauté; l'autre avec plus de partialité et de séduction: l'une et l'autre sont la racine de *cette inimitié contre l'Eglise*, inimitié qui attaque principalement la *doctrine* sur laquelle elle repose, ou qui la dénature.

Une autre propriété de l'esprit humain, c'est que plus les développemens d'une institution son brillans, plus il met d'activité à rechercher un côté faible; plus cette institution s'efforce de perfectionner son organisation intérieure par une hiérarchie fortement constituée, plus il s'applique à en épier les imperfections; et plus un édifice s'élève audacieusement, plus aussi il s'occupe d'en sonder les fondemens, dans l'espoir de découvrir des défauts à ce monument qui étale à ses yeux l'ordre, la gloire et la puissance: par là il se croit autorisé à miner l'édifice, à séparer violemment ce qui a été réuni, à paralyser l'action de ce qui est fort ». Integer hic liber XIV. dignissimus est qui legatur in quo protestantismus graphice describitur in sectis quae medio eruperunt aevo, quaeque reformationi saeculi XVI. facem praetulerunt.

(1) Ephes. IV, 16.

junctae : omnes igitur vita supernaturali de qua loquimur, seu sanctitate plane sunt destitutae. Quod si sanctitate omnes ejusmodi coetus orbati sunt, impossibile pariter ipsis est ut exterius per notam visibilem manifestent eam sanctitatem quam non habent, non per professionem fidei quam juxta excusum systema libertatis examinis habere nequeunt, aut saltem non possunt integram conservare defectu auctoritatis (1) ; non per donum miraculorum ceterorumque charismatum quibus Deus ecclesiam suam praeditam voluit, cum ejusmodi dono coetus isti prorsus omnes destituantur (2) ; non per vitae sanctimoniam quae complectatur ipsa evangelica consilia, quaeque propria est verae ecclesiae Christi, siquidem societates istae, praesertim recentiores, ab iis summopere abhorrent (3) ; non per foecunditatem in gentium conver-

(1) Hujus rei luculentissimum exemplum habemus in ecclesia anglicana, quae defectu hujus auctoritatis impedire non potuit quominus asseclae sui in protestantismum dilaberentur: qui vero nunc ad pristinum statum eam revocare satagunt, *romanenses* audiunt ac *papistae*; idem dic de innumeris particulis in quas ecclesia illa dissecta est.

(2) Hinc Erasmus in *Diatribe de lib. arbitr.* loquens de Lutheranis : « Nullus, inquit, illorum adhuc extitit, qui vel equum claudum sanare potuerit », cui Lutherus in lib. *De servo arbitrio* respondebat : « A nobis, qui negamus liberum arbitriom miracola exigi non debent » ; et Calvinus praef. *Instit.* « Improbe faciunt, ait, quod miracula a nobis poscunt ». Attamen nemo ignorat fraudes ad quas identidem recurrerunt ut saltem miracula confingerent : ast, Deo obnitente, et hae incassum reciderunt. Cf. quae retulimus in tract. *De vera relig.* p. I. cap. III. num. 164. not. (e).

(3) Consulantur controversistae, praesertim vero Bellarminus in lib. II. *De monachis*. Profecto novissime E. B. Pusey regios professor in universitate Oxoniensi in opusc. cui tit. *Letter to the Right Rev. Lord Bishop of Oxford on the tendences to romanism* etc. seu *Epistola ad episcopum Oxoniensem circa tendentiam versus romanismum adscriptam doctrinis antiquitus propugnatis* etc. ed. 2. Lond. 1839, amare conqueritur de tyrannide quam exercet ecclesia anglicana dum omnes ministros suos cogit ad ineundum conjugium, ac eos impedit quominus *excellentiorem viam*, ut vocat Apostolus consiliom virginitatis seu coelibatus, sequantur. Id Christi et Pauli verbis palam adversari profitetur qui virginitatem non commendarunt modo, sed etiam aperte consuluerunt. Id christianae perfectionis nervos in sacris ministris elidere dolet. Quin etiam sacras virgines in anglicana ecclesia sicut in romana vitae castimonia florere vellet ! Egregia sane ac merito laudanda animi vota. Quae tamen quid aliud produnt nisi ecclesiam illam, quae hac vitae christianae perfectione omnino caret Christi ecclesiam esse non pos-

sione utpote sterilitate mulctatae. Et haec quidem in universum : si enim ad protestantismum et ad sectas ab eo progenitas singillatim oculos convertamus, praeter ignobilitatem originis quae accepta referenda est hominibus nequissimis et in omnem libidinem effusis, superbis, invidis, elatis omnique vitiorum colluvie inquinatis (1), tales in eo doctrinae vigent aut saltem viguerunt, ut sanctitas omnis eliminetur; e. g. Deum plures condidisse homines in eum tantum finem ut perpetuo damnarentur (2) ; in omnibus Adae posteris extinctum penitus esse liberum arbitrium, adeoque ferrea illos necessitate sive ad bona sive ad prava opera impelli (3); inutilia esse opera bona ad salu-

se ? Cf. pag. 209 seqq. Integrum ejus textum referremus nisi esset nimis prolixus.

(1) Cf. Lessium in op. *Quae fides et religio sit capessenda consultatio.* Inter *opuscula* edit. Antwerp. 1626. pag. 709 seq. Consid. IX. *Ratio quinta. Ex vitae et morum conditione.* Item in ejusd. appendice : *utrum Calvinus convictus fuerit sodomiae et ob eam causam stigmate inustus* Cf. etiam *Le ministre protestant aux prises avec lui même* par M. A. F. Lyon 1836. in app. pag. 167 seqq. *Les apôtres du protestantisme peints les uns par les autres.* Plura pariter in hanc rem suppeditat documenta Dr. August. Theiner in op. *La Svezia e le relazioni di essa colla santa Sede* etc. Roma 1838. part. I. cap. V. pag. 186 seq.

(2) Cf. Lessium in cit. *consultat.* et in cit. append. cap. III. *Utrum Calvinus docuerit Deum esse auctorem omnium scelerum.* Sed praestat ejusdem Calvini verba describere ; sic porro loquitur *Instit.* lib. III. cap. XXIII. §. 7. « Iterum quaero : unde factum est, ut tot gentes una cum liberis eorum infantibus aeternae morti involveret lapsus Adae absque remedio, nisi quia Deo ita visum est ? Hic obmutescere oportet tam dicaces alioqui linguas. Decretum quidem horribile, fateor : infitiari tamen nemo poterit quin praesciverit Deus quem exitum esset habiturus homo antequam ipsum conderet ; *et ideo praesciverit quia decreto suo sic ordinarat* ». Ed. Amstelod. 1667.

(3) En textum Lutheri quem excerpsi ex ejus libro *De servo arbitrio* : « Sic humana voluntas in medio posita est, ceu jumentum, si insiderit Deus, vult et vadit quo vult Deus . . . si insiderit Satan vult et vadit quo vult Satan, nec est in ejus arbitrio ad utrum sessorem currere, aut eum quaerere, sed ipsi sessores certant ob ipsum obtinendum et possidendum » opp. Luth. edit. Jenae 1557. tom. III. fol. 177. *tergo.* Ne plura alia testimonia referam, ea cf. apud Coccium op. cit. pag. 1038. qui congessit pene innumera ex Luthero, Calvino, Melanctone etc. Cf. etiam Bossuet *Deux. Avertissemens aux protestans* edit. Versailles 1816. tom. XXI. §. XIX. p. 117 seqq. nec non Th. Moore *Voyages d' un jeune irlandais à la recherche d' une religion.* Trad. de l'angl. Paris 1836. chap. XL. *Doctrine de Luther-esclavage de la volonte* pag. 244 seqq.

tem, imo prava opera ad sanctitatem conferre (1), aliaque sexcenta id genus errorum monstra, quae protestantismus docuit ac docet, quorumque vel ipsos ethnicos suppuderet.

243. Deest autem hoc ipso societatibus his omnibus catholicitas ejusque nota; si enim illis deest unitas, quomodo poterit penes eas identitas fidei et communionis inveniri? Historia variationum locupletissimum est argumentum ejusmodi defectus. Possemus hos omnes provocare coetus ad edendam fidei professionem quae communis vel uni illorum sit, et quae semper apud eum obtinuerit, si forsan excipias partem negativam et aversionem a communi ipsorum matre, ecclesia nempe romana seu catholica; nihil dicemus de particulis in quas unaquaeque societas dissecatur, quae vix numerari possunt, cum

(1) Alias hujus assertionis attulimus documenta. Cf. praeterea Moore op. cit. chap. LV. p. 335 seqq. ubi ostendit Amsdorfium et Agrippam Lutheri discipulos rejecisse obligationem legis Dei utpote judaicam et antichristianam; plures item sectas adhuc idipsum in Anglia docere; Fletcherum Wesleyi discipulum docentem methodistas accusare *legalitatem* bonorum operum, excusare adulteria, homicidia etc. Neque reponi potest hos homines aut sectas excessisse: siquidem haec necessario profluunt ex intima protestantismi doctrina, ut patet per se, et clarissimo in lumine collocavit Moehler in celebri sua *Symbolica*, et patet praeterea ex ipsis Lutheri principiis. Nam in lib. *De captiv. Babylon.* cap. *de baptismo*: « Vides, inquit, quam dives est homo christianus, sive baptizatus, qui etiam volens non potest perdere salutem quantiscumque peccatis, nisi nolit credere. Nulla peccata eum damnare possunt, nisi sola incredulitas », et in serm. *De piscatura Petri*: « Erga Deum non operibus, sed nuda fide indigemus. Debemus enim cum solo Isaac venire, hoc est, cum fide: servos et asinas, hoc est, opera deorsum demittere oportet. *Quanto sceleratior es*, tanto citius Deus suam gratiam infundit », haec aliaque ejusmodi Lutheri principia cf. apud Coccium op. cit. p. 1115. Ex his collegerunt Antinomiani *in confess. Mansfeldensi*: « Lex non est digna ut vocetur verbum Dei: si meretrix es, si scortator, si adulter, vel quicumque alius, tantum crede, et es in via salutis, cum in medio peccati haeres. Decalogus ad curiam pertinet, non ad suggestum: quibuscumque cum Mose res est, recta via tendunt ad diabolum, imo ad malam rem cum Mose. Dictum Petri: *certam facite vocationem vestram per bona opera*, est inutile. Quandocumque tibi talis incedit cogitatio, hoc vel illo modo in ecclesia rem geri debere, ut sint homines boni, honesti, sancti et casti, jam aberrasti ab evangelio etc. ». Ibid. Jam vero, ubinam pagani ipsi talia docuerunt? O praeclaros *sacrorum emendatores*! O egregios romanae ecclesiae *reformatores*!

haec notissima sint (1). Quod dictum est de identitate fidei patet dici pariter debere de identitate communionis, quae ex defectu capitis subsistere nequit: unaquaeque enim in propria regione ubi reperitur suum *consistorium*, ut vocant, suum praesidem, suos ministros habet, qui nulla ratione consistorio, praesidi, aut ministris alterius regionis subjiciuntur. Quapropter, quod consequens est, nulla universalis reperitur apud eos diffusio, sed quilibet coetus, et uniuscujusque coetus portio divisi sunt ab invicem et independentes juxta regimen cui subsunt; hinc quaelibet secta seorsum sumpta nonnisi angustum terrae angulum occupat. Carent proinde istiusmodi societates omnes catholicitate, et catholicitatis nota quoad utramque sui partem; materialem scilicet atque formalem.

244. Denique nullis ejusmodi coetibus competere, aut competere posse apostolicitatem ejusque notam, evidenter constat ex singulorum origine; unusquisque enim eorum erupit determinata epocha, quae ab historia assignatur e. gr. ante Lutherum nulli erat lutherani; nisi Henricus VIII. in Annae Bolenae oculis novum evangelium legisset, adhuc ignorarentur anglicani, et ita porro. Nulla omnino secta ascendit usque ad apostolos, aut perseveravit in communione fidei et charitatis cum legitimis successoribus apostolorum seu cum ecclesiis per legitimam ordinationem numquam interruptam apostolicis. Utrumque enim ad apostolicitatem et ad ejus notam constituendam requiri ostendimus. Jam vero nullus est coetus a romana ecclesia separatus qui hunc characterem praeseferat. Si qui autem

(1) Cf. ex antiquis s. Irenaeum adv. haereses lib. v, 1. Epiphanium lib. III. s. Augustinum *de haeresibus* lib. I. Theodoretum *haereticarum fabular.* lib. v. Philastrium Brixiens. *haereseologia* in biblioth. patrum de la Bigne ed. II. Paris 1689. tom. IV. ex recentioribus Bernini *Istoria di tutte le eresie.* Paletta *Storia ragionata delle eresie.* Veron. 1797. Pluquet, *Dictionaire des hérésies.* Grégoire, *Histoire des sectes.* Paris 1829.

aetate apostolorum exorti sunt, praeterquam quod fuere ab apostolis damnati et ab ecclesia rescissi, cito evanuerunt, adeo ut ex tot sectis tunc temporis aut paulo post exortis, sec. III. exeunte nulla superfuerit, si aliquot misere huc illuc palantes fortasse excipias.

245. Atque ut jam fructum aliquem capiamus ex his quae fusiori calamo pro rei gravitate de qua agitur disseruimus, tum de ecclesia romana cui omnes et singulas notas verae Christi ecclesiae competere ostendimus, tum de societatibus ab ea sejunctis quarum nulli pariter luculenter demonstravimus nec unam competere aut competere posse, ut illuc redeat oratio unde discessit, concludimus

246. 1. Ergo ecclesia romana est sola vera Christi ecclesia; est unicum corpus Christi mysticum individuum ac jugiter vivens, quod a Christo ejusque apostolis semper et ubique persėverat ac manet, unica ejus sponsa ac dilecta, una ejus columba sancta et immaculata.

247. 2. Ergo societates omnes quae identidem ab ea divisae sunt aut expulsae ob ipsarum pervicaciam, totidem sunt sectae antichristianae, Deo odibiles, jamdiu a Christo ejusque apostolis in earum antesignanis proscriptae et reprobatae, aut totidem humanae superbiae monumenta, « arbores autumnales infructuosae bis mortuae, eradicatae, fluctus feri maris despumantes suas confusiones, sidera errantia: quibus procella tenebrarum servata est in aeternum (1) ». Loquimur autem, ut patet de sectis; nam quod spectat ad individua quae ad eas pertinent, quid sentiendum de iis sit, exposuimus in tractatu de Vera religione (2).

(1) Epist. Judae vv. 12, 13. (2) P. II. prop. XI.

DIFFICULTATES

Petitae ex ecclesia romana adversus notam unitatis

248. Obj. Romanae ecclesiae unitas nominis dumtaxat est, non autem rei. 1. Deest enim illi in primis unitas fidei cujus regula adhuc nutat; alii siquidem in ea ecclesia contendunt hanc regulam constitui a rom. Pontifice cujus inerrantiam propugnant, alii vero mordicus pugnant pro infallibilitate, ut vocant, conciliorum oecumenicorum, neutri proinde eam competere concludendum est. 2. Sed quod magis mireris illud est, quod nondum convenerint Pontificii in recensione conciliorum oecumenicorum; Gallis enim oecumenica concilia sunt Constantiense et Basileense, Italis vero Lateranense V. et Tridentinum. 3. Verum non est cur haec fusius persequamur cum ex facto luculentissime constet nuspiam in ecclesia romana reperiri fidei unitatem. Etenim omissis acerrimis disceptationibus quae in scholis catholicis circa praedestinationem et gratiam, circa probabilismum ac singula fere ethices capita exardescunt, quo fit ut in plures factiones scindatur (1), his, inquam, omissis, nemo negaverit ecclesiam romanam refertam *haereticis* esse: fatentibus quippe romanensibus omnibus, doctrina Jansenii haeretica est; porro longe lateque per ecclesiam

(1) Ita passim protestantes recentiores, inter quos Gablerus in orat. *De tenuibus initiis, vera natura et indole doctrinae evangelicae.* Jenae 1818. pag. 18. Scribere non veretur: « Quantae lites, quanta dissidia, quanta odia, inprimis inter ordines monachorum, Dominicanorum, Franciscanorum, Jesuitarum, hucusque ecclesiam catholicam misere turbarunt! Non modo antiquiores doctores ecclesiastici, *patres* vocant, in quocumque fere doctrinae ecclesiasticae capite admodum inter se dissident, verum et recentiores romano-catholici, ipsique praesules romani, quorum decreta haud raro inter se pugnant. Atque etiamnum acres agitantur lites inter Pontificis romani asseclas et episcopales, ultramontanos et mere catholicos ».

universam janseniani diffusi sunt et a ducentis annis adhuc perseverant eidem ecclesiae mordicus adhaerentes. Nemo inficias iverit, refertam *incredulis* esse, et *indifferentistis* tam magno numero, ut eam obruere videantur ac fidem subjicere ejusdem membrorum. Constat praeterea eandem ecclesiam refertam esse *schismaticis*, ut liquet ex *episcopis constitutionalibus* eorumque asseclis qui in Galliis non communicant cum episcopis a Pio VII. constitutis; deest igitur etiam unio charitatis seu communionis. 4. Quae cum ita se habeant quo abit illa romanensium jactantia, quod in sua ecclesia omnimoda, plena ac perfecta vigeat unitas ad discrimen sectarum quae in frusta scinduntur? Ubi illa auctoritas infallibilis sive ecclesiae sive Pontificis quam tantopere commendant veluti principium seu medium efficax unitati conservandae quam neque agnoscunt filii ejus? 5. Ne vero haec amplificata videantur juverit ea confirmare auctoritate Gregorii XVI. qui in encyclica an. 1832 edita inter cetera haec habet: « Vere dixerimus horam nunc esse potestatis tenebrarum ad cribrandum sicut triticum, filios electionis. Vere luxit et defluxit terra infecta ab habitatoribus suis, qui trangressi sunt leges, mutaverunt jus, dissiparunt foedus sempiternum . . . Loquimur, ven. Fratres, quae vestris ipsi oculis conspicitis, quae communibus idcirco lacrymis ingemiscimus. Alacris exultat improbitas, scientia impudens, dissoluta licentia. Despicitur sanctitas sacrorum, et quae magnam vim, magnamque necessitatem possidet, divini cultus majestas ab hominibus nequam improbatur, polluitur, habetur ludibrio . . . vexatur acerrime romana haec nostra B. Petri sedes . . . et *vincula unitatis* in dies *magis labefactantur*, *abrumpuntur*; divina ecclesiae auctoritas oppugnatur, ipsiusque juribus convulsis substernitur ipsa terrenis rationibus, ac per summam injuriam odio populorum subjicitur, *in turpem redacta servitutem* . . . Personant hor-

rendum in modum academiae et gymnasia novis opinionum mostris etc. Alteram nunc persequimur causam malorum uberrimam, quibus afflictari in praesens comprobamus ecclesiam, *indifferentismum* scilicet, seu pravam illam opinionem, quae improborum fraude ex omni parte percrebuit etc. ». Vividioribus sane coloribus pingi ecclesia romanensis non poterat (1). 6. Quod si post haec aliqua unitatis umbra deprehenditur in ea ecclesia, coactiva potius dicenda est quam voluntaria, aut ex ejus natura progenita; etenim « historia luce clarius docet, ecclesiam catholicam per tot tantaque facinorum monstra nefanda, quibus crudelissime usa est ad haereticos extirpandos, impedire non potuisse, quo minus in ipso ejus coetu partium studiis dilacerato innumeri fere essent christiani, qui puriore imbuti cognitione a decretorum et cultus ecclesiae catholicae commentis longissime abhorrerent, nec, nisi clericorum astuta crudelique dominatione revincti, aut commodi sui perverso studio ducti, in sinu ecclesiae suae continerentur (2) ». Ergo.

249. Resp. N. A. Ad 1. prob. *N.* Omnes enim catholici unanimiter profitentur romanum Pontificem cum ecclesia seu corpore pastorum sive in concilio sive extra concilium esse prorsus infallibilem. Haec regula numquam nutavit aut nutat, quod in praesentia nobis satis est. Si qua praeterea controversia circa potiorem partem hujus regulae excitatur, eadem non attingit regulam ipsam, ac tota domestica est, cujus momenta ab unaquaque contendentium parte proferri solita, postea expendemus. Absurdum porro est ex eo quod non satis constet inter catholicos, utra auctoritas potiorem sibi vindicet partem, an scilicet Pontifex seorsum spectatus, an vero ec-

(1) Ita Palmer, cujus difficultates quas ipse in quatuor prolixis appendicibus tom. 1. a pag. 318. ad pag. 360. fuse persequitur, contraximus. Quae porro ipse tanto apparatu exponit si ad logicam methodum exigerentur, vix locum darent, uti dicitur, *subsumptae* in scholasticis concertationibus.

(2) Sic Wegscheider §. 30.

clesia seu concilium, concludere neque in Pontifice cum ecclesia seu concilio eam residere, perinde esset ac inferre, quod cum disputent physiologi utrum in cerebro an in corde, seu in systemate nerveo, aut vasculari proprie vita resideat, eam neque in toto homine residere (1).

250. Ad 2. *D.* In iis quae in praefatis conciliis adversus haereticos definita sunt et a rom. Pontificibus confirmata, *N.* in iis quae probata a rom. Pontifice non sunt, aut in disciplinaribus decretis Tr. Jam vero omnes pariter catholici in eo conveniunt definita in conciliis Constantiensi et Basileensi adversus wiclefitas, hussitas, bohemos et a Martino V. et Eugenio IV. confirmata sunt, plenam obtinere auctoritatem, et in hoc nulla est disceptatio. Ad reliqua vero quod attinet quae dogma non attingunt, neque perhibentur a rom. Pontifice probata, ad criticam devolvuntur, et nos pro opportunitate expendemus. Concilium Lateranense V. ob exiguum episcoporum numerum a nonnullis de ejus oecumenicitate dubitatum est. Ceterum nunc ab omnibus uti vere oecumenicum habetur etiam ab ipis Gallis (2); Concilium Tridentinum in fidei decretis ab omnibus omnino catholicis ut oecumenicum et infallibile habetur, et patet ex fidei professione, quae jussu Pii IV. ab omnibus elicitur in universa ecclesia (3).

(1) Attamen hic est paralogismus quo utitur Palmer op. cit. tom. II. p. IV. cap. VII. sect. I. p. 152 seqq. ubi nititur evincere infallibilitatem synodi oecumenicae celebratae et confirmatae a solo rom. Pontifico, esse in ecclesia romana *meram opinionem*. Ejus hac in parte systema peculiare postea discutiemus.

(2) Numquam enim in hoc concilio episcoporum numerus ad centesimum et vigesimum pervenit. Cf. Cabassutium: *Notitia conciliorum* sec. XVI. Praeter Cabassutium, Labbeus, Harduinus, aliique conciliorum galli collectores. Actum in eo potissimum est de extirpatione schismatis, rescissa sunt acta conciliabuli Pisani, proscripta pragmatica sanctio gallicana, definitum est animam rationalem esse immortalem, nec unam in pluribus hominibus, sed uniuscujusque propriam secus ac docuerint Averroes, Pomponatius aliique per id temporis delirantes philosophi. Si tamen audias Leopoldum Ranke in sua *Histoire de la papauté*, doctrina haec communibus suffragiis in oecumenico concilio proscripta, mentes italorum invaserat.

(3) Hoc fatetur Palmer, qui proinde hac de causa animum despondit

251. Ad 3. *N.* Neque contrarium evincunt disceptationes theologorum, cum omnes in dogmatibus conveniant; controversiae versantur dumtaxat circa *modum* ea conciliandi quae difficultatem praeseferunt, qui modus ut plurimum cum impervius sit, nil mirum si inter se non conveniant, et salva charitate uniuscujusque scholae theologi illi systemati adhaereat quod magis ad optatum finem conducere videatur, parati semper ad illud judicium amplectendum quod forte tulerit s. Sedes. Idem dic de institutoribus ethices christianae, qui sibi munus sumpserunt eam ad singulos casus practicos applicare, cum vero hi pro innumeris prope adjunctis varient, mirum esse non debet, si identidem ab invicem discedant. Si interdum in hoc perdifficili munere obeundo aliqui lapsi sunt, statim revocati fuerunt ex censura lata a s. Sede in erroneas aut falsas eorum theses (1).

circa unionem sectarum cum ecclesia romana.

(1) Huc spectant propositiones a rom. Pontificibus condemnatae, de quibus cf. Viva in *Trutina thesium damnatarum.* Exinde patet in ecclesia romana semper praesto esse remedium, cum aliqua irrepserit ex parte individuorum prava doctrina. Vix enim aliqua propositio damnata fuit, ut nemo theologorum catholicorum eam amplius defenderit. Proferant simile exemplum coetus quicumque ab ecclesia catholica sejuncti. Nunc vero ut ad Gableri aliorumque ejus symmistarum, qui exprobrant catholicis nullius frugis concertationes, quarum vix supersunt vestigia, sermonem convertamus, si urgeremus adversus illos controversias omnes easque gravissimas, dissidia, simultates acerrimas quae exortae sunt et passim adhuc novae penes ipsos exoriuntur, quaeque juxta systema fundamentale protestantismi de libertate examinis et independentia individuali numquam componi poteruut, vix integrum volumen iis complectendis sufficeret. Satis hic sit speciminis ergo vel praecipua nomina recensere sectarum quae ex solo lutheranismo suum habuerunt ortum: vix enim ille lucem aspexit, illico prodierunt anabaptistae, antinomiani, osiandriani, stancariani, majuristae, ansdorfiani, synergistae, flacciani, adiaphoristae, substantiarii, accidentarii, musculani, ubiquistae etc. quae rursum sectae subdivisae sunt, et iterum divisae, ut ita dicam, in infinitum, ac se invicem maledictis, anathematibus, conviciis omnigenis proscindebant. Cf. Jod. Coccium op. cit. *De signis ecclesiae* art. VII. ubi prolatis documentis ostendit Lutherum a Luthero, Melanchthonem a Melanchthone, Calvinum a Calvino, lutheranos a lutheranis, sacramentarios a sacramentariis, anabaptistas ab anabaptistis, antitrinitarios ab antitrinitariis mirifice dissidere; item art. VIII., IX. et X. in quibus idem argumentum fuse persequitur ostendendo quomodo lutherani a calvinistis ac reliqui sectarii ab invicem dissentiant ac mutuo se damnent; ibi-

252. Neque id evincunt plures paucioresve pervicaces doctrinae jansenianae asseclae sive occulti sive manifesti qui tanto temporis lapsu ubique fere ecclesiam a qua damnati sunt, infestarunt, quin eam maculaverint, eadem ratione qua olim manichaei, ac pelagiani haeretici qui numquam se ab ecclesia separarunt, illam haeresi sua non infecerunt (1). Quando doctrina aliqua ut haeretica solemniter ab ecclesia proscripta est, regula ac norma est constituta; quod si peculiaria individua pervicaciter eidem obsistunt, sibi ipsis nocent, non autem ecclesiae quae eos extra fidei ac propterea salutis viam esse pronunciat. Ejusmodi perduelles possunt quidem esse in ecclesia, quamdiu peculiari sententia extorres ab ea facti non fuerint, non autem de ecclesia, ut loquitur s. Augustinus. Quod si illi notorietate juris aut facti manifesti sint, quin resipiscant, in articulo mortis sacramentis privantur, ac deinde ecclesiastica sepultura (2). Idem ferri judicium debet de ejusmodi schismaticis, incredulis et *indifferentistis*, de quibus loquitur adversarius, cum eadem plane sit ratio. Omnes isti operarii iniquitatis sunt; illud

dem invenies singularia encomia quibus se mutuo commendant, quae talia sunt, ut nihil unquam adversus illos a catholicis simile prolatum fuerit. Et isti nunc exprobrant nobis domestica dissidia! Si Gablerus adiret Hollandiam ibi posset comperire quaenam pax inter ministros illos vigeat. Ceterum ab omnis erroris nota thomistas vindicat Bossuet: *Deuxième avertissement aux protestans* §. x. molinistas vero ibid. §. xviii. Itaque inter hos theologos aliosque catholicae ecclesiae doctores non agitur nisi de opinionibus liberis, in quibus profecto tuendis non laeditur charitas: quod si nonnulli privati interdum excesserunt in disputandi aestu, eos coercuerunt rom. Pontifices sapientissimis decretis et ad pacem cohortati sunt. Nonnulla decreta huc spectantia retulimus in tract. *De gratia* p. 1. cap. iv. n. 330 quibus alia adjici possent.

(1) Notum est quibus artibus se tegerent manichaei ne agnoscerentur in ecclesia catholica: huc spectant decreta s. Leonis M. et Gelasii de sumenda eucharistia sub utraque specie, ut hac ratione illi haeretici detegerentur. Quod vero attinet ad pelagianos, de ipsis scribit s. Augustinus lib. *De peccato orig.* cap. xvii. n. 18. « Eos propterea sectabantur, quia catholicae communionis videbant esse sociatos ». Eadem refert Marius Mercator apud *praedest. haeres.* 88.

(2) Plura documenta hujus agendi rationis exhibet historia eccles. in Galliis; recens est exemplum episcopi constitutionalis et jansenistae Grégoire, de quo alias scripsimus.

pravum semen quod inimicus homo, seu diabolus in agro dominico superseminat ex Dei permissione ad bonorum exercitium, et exitium malorum; sunt paleae ad comburendum destinatae (1).

253. Ad 4. Resp. tamdiu permansuram sartam tectamque in ecclesia omnimodam ac perfectam unitatem, quamdiu subsistet regula, seu medium utriusque unitatis, fidei nempe et communionis. Subsistet autem haec in seculorum finem juxta Christi filii Dei immutabiles pollicitationes. Contra vero tamdiu subsistet in sectis quibuscumque sive haereticis sive schismaticis confusio et insitum ipsis omnibus principium divisionis, quamdiu ad unicam Christi ecclesiam non se recipient, quae sola est columna et firmamentum veritatis. Quid porro interest, si aliqui filii nequam inter catholicos ipsos, qui sunt moestitia matris suae, quacumque possunt vafritie, enitantur sive romani Pontificis sive totius ecclesiae extenuare, ac etiam si possent, omnem eliminare infallibilem auctoritatem? Ecclesiae profecto non nocebunt, quae Dei virtute ac omnipotentia regitur; irriti erunt omnes eorum conatus, ac sibi solis damnationem consciscent ac confusionem. Tot seculorum experientiam vadem habemus. Quamvis enim plures quovis tempore *a veritate exciderint*, ac bellum atrox intulerint domestici hi hostes colligati cum hostibus externis ecclesiae Dei, « firmum fundamentum Dei stat (2) », ac aeternum stabit.

254. Ad 5. *D.* Et in objecta encyclica exponit ac deflet Gregorius XVI. mala totius christianismi, *C.* solius ecclesiae romanae *N.* Romanus enim Pontifex utpote totius ecclesiae caput excitat vigilantiam episcoporum ut

(1) Quo igitur abeunt omnia anecdota congesta a Palmer de jansenistis in Gallia, de pistoriensibus et tamburinianis in Italia, de clericis petentibus dispensationem aut etiam abrogationem legis coelibatus in Germania, aliaque ejusmodi? Omnes in eodem censu habendi sunt, nisi resipiscant.

(2) II. Timoth. II, 18, 19.

suos greges tueantur tum ab insidiis sive occultis sive manifestis luporum qui intra gregem ipsum versantur, tum a machinationibus et aperta vi luporum qui extra gregem sunt et eum undique circumstant, ut oves Christi mactent et perdant. Alias enim ostendimus ecclesiae semper dimicandum fuisse adversus duplicem hostium phalangem internam et externam, et ex ejus perpetuis triumphis divinam ejusdem intulimus veritatem (1). Itaque istorum hostium omnium nisus, molimina, conatus sive ad cultus majestatem labefactandam, sive ad unitatis vincula dissolvenda, sive ad auctoritatem divinam ecclesiae oppugnandam, sive ad sedis apostolicae jura convellenda, eamque in turpem servitutem redigendam, aliaque ejusmodi machinanda refert; at nuspiam affirmat impios hos homines praestitutum sibi finem obtinuisse, aut obtenturos unquam fore (2). His enim non obstanti-

(1) Tract. *De vera relig.* p. I. cap. IV. prop. IV.

(2) Exempla recentia sunt eorum qui fortiter restiterunt seculi principibus, qui in servitutem redigere voluerunt ecclesiasticam libertatem. Ecclesia catholica quovis tempore obstitit ejusmodi conatibus; pluresque martyres veneratur qui hac de causa vitam amiserunt. Contra vero anglicana communio ideo discessit ab ecclesia romana, ut se subtraheret a romani Pontificis auctoritate, ac se subjiceret regum suorum dominationi in negotiis ecclesiasticis, ut patet ex juramenti formula quod emittere subditi anglicani cogebantur, quae hujus tenoris est: « Ego N.N. palam testor et ex conscientia mea declaro, quod majestas regia unicus est supremus gubernator hujus regni, omniumque aliorum suae majestatis Dominiorum, ac territoriorum, *tam in omnibus spiritualibus, sive ecclesiasticis rebus, aut causis*, quam in temporalibus, et quod nullus extraneus princeps, persona, praelatus, status aut potentia habet, aut habere debet ullam jurisdictionem, superioritatem, praeeminentiam, *vel auctoritatem ecclesiasticam*, sive *spiritualem* infra (forte *intra*) hoc regnum etc. ». Cf. apud Bellarm. *Responsio ad apologiam pro juramento fidelitatis*. Opp. edit. Venet. 1721. tom. V. pag. 158. Quanam autem ratione supremum hunc spiritualem primatum exerceret inter ceteras regina *immaculata* Elisabetha specimen sume ex epistola ad quemdam praesulem, quamque tibi ex anglica lingua conversam hic subjicio « Audax praesul! Certior effecta sum te segniorem esse in munere tuo exequendo; Sed scias velim, *quod ego, quae te feci id quod es, te possum etiam infectum facere*; ac nisi munus tuum statim adimpleas, per Deum, te veste protinus exuam. Tua prout te gesseris-ELISABETHA. » Haec epistola ex actis dioeceseos Eliensis extracta publicis typis edita est in *London Magazine* Jun. 1761. Quorsum vero haec? Scilicet ut pateat quam inepte Palmer qui ut anglicani coetus dependentiam a re-

bus, « firmum Dei fundamentum stat » ac Dei promissiones non evacuabuntur. Accedit romanum Pontificem in hac encyclica dum ecclesiae, si placet, mala gravissima exponit, sacrorum eloquiorum phrasibus uti quibus veteres prophetae populi Dei mala reprehendebant, quin exinde concludi possit ex delinquentium numero et improbitate, ecclesiam illam veterem aliquod in se detrimentum passam esse. Et haec quidem adversam ecclesiae faciem inspiciendo, quo sensu Psalmista dicebat: « Omnes declinaverunt », et Apostolus: « Omnes quaerunt quae sua sunt »: quod si voluisset faciem alteram delineare, potuisset profecto cum iisdem scriptoribus sacris eam vocare Dei peculium, gentem sanctam, genus electum, ut in Scripturis moris est, sive cum laudant, sive cum vituperant.

255. Ad 6. *N.* Etenim si coactiva esset catholicae ecclesiae unitas, haec non coepisset nisi insequentibus seculis post instituta Inquisitionis tribunalia ad quae adversarius alludit; non vigeret in Galliis aliisque regionibus penes quas homines plena fruuntur libertate conscientiae in profitenda quam malunt religione; non vigeret a fortiori in provinciis in quibus dominantur protestantes: attamen catholicae ecclesiae unitas viguit sub paganorum persecutionibus, viguit postea pari prorsus ratione; immo catholici arctiori vinculo inter se constringuntur et ferventiores esse solent sub protestantibus, praesertim cum ab ipsis opprimuntur. Ergo non coactiva, sed omnino libera est ac voluntaria illa ecclesiae catho-

gimine civili in negotiis spiritualibus cohonestet, nobis saepe adeo objicit verba Pontificis Gregorii XVI. ut evincat non melioris conditionis esse ecclesiam catholicam, ob violentias quas interdum in eam nonnulli principes exercere nituntur. Potuisset pari ratione urgere vim quam in religionem christianam ethnici imperatores exercuerunt, aut in religionem catholicam principes acatholici. Quid evincit vis contra omne jus extrinsecus illata? Contra vero primatus quem exercet politicum regimen in ecclesiam anglicanam pendet ex ipsius ecclesiae constitutione et natura.

licae unitas. De tribunalibus Inquisitionis alias disseruimus, ubi ostendimus in his quae ad poenas infligendas haereticis pervicacibus spectant, esse potius civilia quam ecclesiastica; item exaggerata esse evicimus quae ab adversariis obtruduntur circa punitorum numerum, qui tamen reipublicae erant exitio (1); ac demum evanescere hunc numerum si conferatur cum numero catholicorum, qui ab anglicanis, calvinianis, lutheranis aliisque sectariis perempti sunt (2); quamquam longe diversa esset causa utrorumque (3).

Adversus notam sanctitatis

256. I. Obj. 1. Deest in ecclesia romana sanctitas do-

(1) Cf. *Tableau historique et pittoresque de Paris* par MB. de Saint-Victor. tom. III. prem. partie. Paris 1823. pag. 51 seqq.

(2) Cf. quae scripsimus in tract. *De vera relig.* p. 2. cap. IV. prop. II. n. 364 seqq. cum notis appositis.

(3) Nam catholici cum sint in possessione fidei suae jus habent eam retinendi; contra vero novatores, haeretici et schismatici dum novitates suas obtrudunt, aut legitimae auctoritatis jugum excutiunt, pugnant contra antiquam et receptam religionem, et contra legitimam auctoritatem, rei propterea constituuntur gravissimi sceleris coram Deo et societate, lites ac divisiones serunt, cunctaque perturbant. Experientia jugi compertum est numquam praevaluisse haereticam aut schismaticam sectam, quia bella, et seditiones gravissimas excitarit. Mirum proinde non est, si principes politici novatoribus obstiterint ex quibus omnia sibi mala impendere merito pertimescebant. Haec ipsa ratio est quam urget Gibbon in sua historia *De casu imperii romani*, dum satagit excusare romanos imperatores in dirissimis persecutionibus et cladibus quas intulerunt religioni christianae, cum nullam crearent molestiam judaeis, quamvis hi religionem profiterentur diversam a religione imperii romani. Deinde priusquam aliqua honestatis specie possent haeretici aut schismatici exprobrare catholicis poenas quibus interdum mulctarunt haereticos, deberent, inquam, prius ex suis fastis expungere doctrinam Calvini, qui *in Exposit. errorum Serveti* edixit *jure gladii coërcendos esse haereticos*; librum quem scripsit Beza an. 1554. *De haereticis a magistratu civili puniendis*; item doctrinam et facta Lutheri ac Melanctonis circa exterminationem et peremptionem anabaptistarum; delere deberent vestigia illius sanguinis qui in Anglia per tria fere continentia secula effusus est, tum in Germania, tum in Galliis; deberent a modernis legislationibus Sveciae, Russiae etc. abradere tot articulos, quibus qui redire volunt ad avitam matrem ecclesiam catholicam direptioni bonorum, ex lio aliisque gravissimis poenis subjiciuntur. Vere dum haec conspicio mihi videre videor sordidam effrontemque illam adulteram, quae prov. XXX, 20. « comedit, et tergens os suum dicit: non sum operata malum ».

ctrinae, cum foveat scelera ex absolutionis facilitate, quam in vitae exitu nec scelestissimis denegat; cum nullam fidem servandam haereticis doceat, cum juramenta, aliaque obligationum vincula sacerdotum arbitrio relaxare permittat; cum innumeras corruptelas nutriat in sinu suo. 2. Nec magis illius ecclesiae sanctitas elucet in membris suis: monasteria enim, fatente episcopo Riccio, plerumque non sunt nisi vitiorum sentina. 3. Plures Pontifices omni flagitiorum genere obstricti sunt; plerique episcopi sceleribus sunt coinquinati; sacerdotes innumeri scandalo sunt plebi christianae; laici ebrietate, jurgiis, facinoribus omnibus ea in ecclesia sordescunt. 4. Quod si plures in ecclesia romana sancti numerantur, nemo est qui nesciat plures ex incerta fama in sanctorum album fuisse relatos, cum non coeperit sanctorum, ut dicitur, *canonizatio* nisi sec. XII. invehi; medio praesertim aevo plerosque qui cucullum monasticum induissent sanctos habitos esse; nam superiore tantum seculo, certa lege in eorum sanctitatem quaesitum fuit, nec absque partium studii, aut turpis etiam lucri suspicione; antea vero res tota ab unius alteriusve ut plurimum judicio omnino pendebat (1). Ergo.

257. Resp. *N.* A. Ad 1. autem prob. *D.* Facilitas absolutionis scelera fovet nisi juxta praescriptas a jure divino et ecclesiastico regulas impertiatur, *C.* si juxta eas regulas quas quilibet sub gravi servare tenetur ne se implicet peccatis alienis *N.* Nemo porro ex doctrina ecclesiae catholicae exposita in concilio Tridentino rite absolvi potest qui sincere non doleat de peccatis praeteritis, et firmiter non proponat non peccandi de caetero (2). Si casus propterea contingat in quo haec regula non servetur, non ecclesiae doctrinae, sed aut confessariorum aut poenitentium vitio verti debet. Quod vero ad-

(1) Ita passim recentiores protestantes apud Kenrik op. cit. tom. 1, p. 190 seqq.

(2) Sess. XIV. cap. IV.

jicitur de absolutione quam in vitae exitu non denegat ecclesia etiam scelestissimis, alias diluimus: alluditur enim hac difficultate ad errorem praeconceptum haereticorum (1).

258. Negamus porro unquam docuisse ecclesiam catholicam haereticis fidem non esse servandam: perpetua haec est calumnia quam licet saepe adeo repulerint scriptores catholici, nonnulli haeretici et rationalistae sec. XIX. renovare non desinunt, quamvis eam ipsi doctrinam non semel adversus catholicos in praxim deduxerint (2).

259. Falsum praeterea est sacerdotum arbitrio permitti relaxationem juramenti aliarumve obligationum, si praesertim agatur de jure tertii. Quoad eas vero obligationes quae nullius jus violant, et Deo tantum fideles adstringunt, justa intercedente causa rom. Pontifex, aut praesules etiam, declarant, eas non obligare in peculiaribus adjunctis, in quibus cederent in perniciem animarum, cum saepe contingat nonnullos temere aut jurejurando aut voto se obstringere.

260. Corruptelae vero quas memorant adversarii, ex praeconceptis eorum opinionibus solum oriuntur: alludunt enim ad externum cultus apparatum, ad scapularis, aut rosarii, aliorumque ejusmodi usum ad quem diobolarii disputatores semper confugiunt (3): caecus porro non judicat de coloribus.

(1) In tract. *De poenitent.* cap. III. prop. I. n. 125 seqq. ubi plura alia disjecimus, quae hic denuo objici solent. et prop. III. n. 156. not. (a).

(2) Haec nobis protestantes et rationalistae ad haec usque tempora obtrudunt, licet nullum unquam documentum quo hanc accusationem evincant adeo atrocem proferant. Contra vero nos ex publicis factis quae vel hac ipsa aetate nostra contigerunt facile eis ostendere possemus passim ab ipsis violatam fuisse fidem publice ac solemniter catholicis datam, et juramenti religione firmatam. Verum cum de re nimis odiosa agatur, malo ea silentio praeterire; interea Cf. quae scripsi in tract. *De matrim.* ubi agitur *De matrimoniis mixtis.*

(3) Vix legas plebejos ejusmodi disputatores, aut provocatores, in gravissimis controversiis de ecclesiae veritate, infallibilitate, unitate etc. exagitatos, ut eos statim declinare non videas, ac elabi in reliquias, amuleta, rosaria, scapularia, aquam benedictam etc. Hic enim est locus ipsorum communis, qua ratione a sub-

261. Ad 2. *N.* Haec enim atrox calumnia unice innititur auctoritati irreligiosi nulliusque fidei scriptoris (1), et testimonio infelicis praesulis decepti a jansenianis quorum factionem fovit, quique ad saniora consilia Dei gratia revocatus palynodiam cecinit eorum omnium, quae falso et incaute antea protulerat (2). Ceterum monasteria sub vigilantia pastorum constituta sunt; si qua ibidem mala herba, ut fieri potest, germinaverit, illico eradicatur. Innumera vero commoda quae ex sanctimonialium pietate et charitate vel ipsa societas politica derivat, notissima sunt, ac non semel acatholicorum invidiam excitarunt (3).

stantialibus quaestionibus ad adiaphora se recipiunt, ut sic declamationibus vanis sibi ac ceteris illudant. Tanta est istorum caecitas et praesumptio.

(1) Haec enim innituntur auctoritate D. de Potter, qui in op. *Vie de Scipion de Ricci évêque de Pistoie et Prato, et réformateur du catholicisme, en Toscane sous le règne de Leopold.* Bruxelles 1825. totus in eo est ut extollat hujus illusi praesulis temeraria gesta. Porro cum episcopus Ricci meditaretur subtrahere a regularibus sacerdotibus spiritualem monasteriorum administrationem et directionem, magnificavit nonnullos abusus sive reales sive fictitios qui in ea irrepserant, ut patet ex op. cit. tom. I. cap. XII. et XV. et alibi passim, ubi hic auctor hanc crambem saepe repetit.

(2) Ut testatus est sa. me. Pius VII. in allocutione habita die 26. Junii 1805. in consistoriu secreto: inter cetera vero haec in praefata allocutione leguntur: « Filiali fiducia nobis significavit (Scipio Riccius Pistoriensis olim et Pratensis episcopus), se formulae, quam ipsi proponere nobis placuisset, sincero corde subscripturum. Nec fidei, quam nobis dederat, defuit. Formulam enim per ven. fratrem nostrum archiepiscopum Philippensem ei missam, legit, admisit, suaque manu signavit. Hac ergo formula, quam reparando scandalo publicam in cognitionem deduci concupivit, declaravit se pure, et simpliciter, omninoque ex animo accipere et venerari constitutiones a sede apostolica factas, quibus errores Baji, Jansenii, Quesnellii, et illorum, qui eos sectati sunt, proscribuntur, praesertim vero bullam dogmaticam *Auctorem fidei etc.* ». Hanc retractationem confirmavit Riccius litteris ad eundem ss. Pontificem datis. Jam vero eam De Potter frustra cavillationibus obscurare aut eludere nititur.

(3) Ecquis summis laudibus non celebravit *sorores* quas vocant, *de charitate*, religiosas *a s. Ursula* nuncupatas, *boni pastoris*, ut eximia alia instituta quibus referta est ecclesia catholica, silentio praetercam? Quot in Africam, in Americam, inter sylvestres et barbaras gentes se ex his contulerunt, ut partim sequioris sexus institutioni, partim nosocomiis se manciparent, et omnibus, quoquomodo possent, suppetias ferrent, puellae ut plurimum divites, nobiles, delicatae ex sola charitate in Deum et proximum? Talia exempla proferant protestantes et acatholici universim, si possunt; nos plura millia enumeramus.

262. Ad 3. *D.* Nonnulli Pontifices, aut etiam episcopi degeneres fuerunt, *C.* quot amplificant protestantes *N.* Haud dissimulamus nonnullos extitisse Pontifices qui pro temporum calamitate humanae infirmitati succubuerint; ex iis praesertim qui factionum vi in Petri cathedram obtrudebantur. Verum praeterquam quod « Petri dignitas in indigno haerede non deficit », juxta praeclarum s. Leonis effatum (1), paucissimi hi sunt si cum serie tot Pontificum comparentur qui et virtutis et doctrinae laude eam quovis seculo illustrarunt (2). Quod vero dictum est de rom. Pontificibus, debita proportione etiam de episcopis, ratione nempe habita ad illorum multitudinem, affirmari debet. Sanctissimi praesules numquam non floruerunt in ecclesia Dei (3). Idem dicendum de sacerdotibus, quin pluribus hoc argumentum persequamur.

263. Nunc in universum, ut omnes coetus complectamur, dicimus doctrinam ecclesiae filiis ejus ad omnigenam sanctitatem informandos idoneam prorsus esse, ut patet ex innumeris qui gloriae et decori eidem fuerunt et sunt. De iis vero qui vitam suam non componunt ad hujus

(1) Serm. III. De Natali ipsius III. cap. IV. edit. Ballerin.

(2) Divina profecto providentia factum est vix inter 258. Pontifices, quot a s. Petro ad Gregorium XVI. sedem apostolicam ingenti XVIII. seculorum lapsu occuparunt, vix decem plus minus numerentur quorum vita maculata fuerit, quique ut plurimum factionum ingruentium opera ad Petri cathedram evecti sunt, sub quibus tamen nullum unquam fides passa est detrimentum. Si quis aliorum principum successiones, praesertim haereticorum, expenderet, eaque severitate in singulorum gesta inquireret, qua inquisitum est in gesta rom. Pontificum, certe longe aliud spectaculum illi sese offerret intra paucorum seculorum tractum. Verum haec omnia levissimi quidam auctores dissimulant, ut nobis perpetuo nonnullorum romanorum praesulum scandala perpetuo obtrudant. Odium excaecavit cor eorum.

(3) Ut sistamus in praesulibus qui post reformationem in ecclesia floruerunt, quis non suspiciat s. Carolum Borrhomaeum, s. Franciscum Salesium, b. Barbaricum, b. Alexandrum Sauli, ut de innumeris pene aliis taceam qui doctrinae et sanctitatis laude Dei ecclesiam illustrarunt? Recens adhuc memoria est s. Alphonsi de Ligorio. Ubinam ejusmodi homines protestantismus et anglicanismus protulit aliquando? Cf. etiam de hoc argumento com. de Maistre in op. *Du Pape* liv. III. ch. III. Lyon 1821. tom. 2. pag. 80 seqq.

doctrinae regulam, imo ab ea turpiter deflectunt, id non regulae defectui, sed perversae ipsorum voluntati imputari debet; pollent quippe libero arbitrio, neque ex istorum pluribus aut paucioribus transgressionibus quidpiam logice concludi potest. Cum veteres manichaei eadem objicerent catholicis, sic ipsis respondebat s. Augustinus: « Vestrum oculum malevolus error in solam paleam nostrae segetis ducit: nam et triticum ibi cito videretis, si et esse velletis (1) ». « Fruges in agro, frumenta in area quaerite: apparebunt facile, seseque offerent ipsa quaerentibus. Quid nimis in purgamenta oculos intenditis? Quid ab opimi horti ubertate imperitos homines sepium asperitate terretis? . . . Sunt in ecclesia catholica innumerabiles fideles, *qui hoc mundo non utantur*, sunt *qui utantur tanquam non utentes* ut ab Apostolo dicitur (2) » ac demum, ceteris omissis, « Quam enim multos episcopos optimos viros, sanctissimosque cognovi, quam multos presbyteros, quam multos diaconos, et cujuscemodi ministros divinorum sacramentorum, quorum virtus eo mihi mirabilior et majore praedicatione dignior videtur, quo difficilius est eam in multiplici hominum genere, et in ista vita turbulentiore servare. Non enim sanatis magis quam sanandis hominibus praesunt (3) ». Eadem porro et nos respondemus nostrae aetatis haereticis qui illas ipsas criminationes nobis obtrudunt.

264. Ad 4. *D.* Ex iis quorum cultus in universali ecclesia receptus non est, Tr. ex iis quorum cultus receptus est in universa ecclesia *N.* Esto quandoque nimis se faciles praebuisse veteres nonnullos in decernendis sacris honoribus alicui qui sanctitatis fama percrebuerit: ut plurimum tamen istorum cultus intra particularis dioeceseos aut provinciae limites se continuit: martyrologium romanum

(1) Cont. Faustum lib. v. et xi.

(2) Lib. i. *De morib. eccles. cathol.* cap. xxxv. n. 77.

(3) Ibid. cap. xxxii. n. 69.

non semel ad trutinam revocatum est, et non pauca exinde nomina expuncta. Ceterum numquam non invigilavit ecclesia ne cultus indignis decerneretur (1), donec romani Pontifices ut cuicumque abusui aditum praecluderent ad se exclusive has causas revocarunt, et plura sapientia ac prudentia referta decreta in eum finem ediderunt; severissimas regulas sanxerunt; congregationem sacrorum rituum instituerunt quae doctis theologis qui consultorum munere funguntur utitur ad res singulas apte expendendas; a fidei promotore, aliisque idoneis viris juridici processus construuntur, nec nisi demum difficultatibus omnibus saepius discussis atque explanatis, quidquam Pontifex decernit super virtutibus in gradu eminenti, quibus fulsisse, ille de quo agitur, perhibetur (2). Cum vero ad hos processus conficiendos, atque

(1) Cf. Bened. xiv. *De beatif. et canoniz. Sanctorum*. lib. i. cap ii. seqq. praesertim cap. vi. et vii.

(2) Equidem tanta severitate, tot adminiculis, tanto testium apparatu juridicum istud de virtutibus examen ab apostolica sede instituitur, ut sit omnino asserendum nullum existere in universa Europa tribunal in quo eo rigore causae discutiantur, imo quod cum eo vel conferri possit. Ut autem aliquod ejus specimen praebeam, prout praebui de miraculis, hic est in causis sanctorum dijudicandis tenor. 1. Praecedere debet processus famae sanctitatis, et miraculorum in genere, qui conficitur ab ordinario illius de quo agitur, apud civitatem aut provinciam in qua conversatus et mortuus est; et alter processus de non cultu juxta decreta Urbani VIII. 2. Debet constare juridice, utrum ille processus juxta regulas praescriptas confectus fuerit; 3. Misso utroque processu ad s. Sedem sigillis munito et obsignato, atque debitis, ut vocant, formalitatibus aperto et probato: 4. postulatores causae instare debent pro *litteris remissorialibus*, ut conficiatur processus apostolicus super fama sanctitatis et miraculorum in genere; hae autem *litterae remissoriales* a sac. congregatione rituum tribus episcopis inscribuntur cum clausula, ut duo ad minimum procedant ad processum apostolica auctoritate construendum, quo confecto et approbato, 5. fit nova instantia pro expeditione aliarum *litterarum dimissorialium* ad processum conficiendum auctoritate apostolica super virtutibus et miraculis in specie. 6. Confecto pariter hoc novo processu et ad Urbem transmisso, eadem ratione ac prior aperitur; 7. Discussa hujus novi processus validitate ac probata a sac. congregatione, 8. demum post an. 50. ab obitu servi Dei, qui tunc primum *venerabilis* appellatur, excutitur dubium de virtutibus in specie, de tribus nempe theologalibus, fide, spe et charitate, ac de quatuor cardinalibus prudentia, justitia, fortitudine et temperantia ceterisque virtutibus adnexis. In singulis processibus tum ab officialibus tum a singulis testibus praemittitur juramentum de secreto servando, ac de veritate dicenda, subjiciuntur vero

eliminanda quae occurrunt dubia, pluribus impensis opus sit, exinde haeretici qui ultra corticem non intuentur, ansam sumpserunt suspicionem de turpis lucri amore ex parte romanorum Pontificum ingerendi.

265. II. Obj. 1. Miracula quae congerunt romanenses historico destituuntur fundamento atque ad critices regulas exacta plane evanescunt. 2. Sane longe distant testimonia quibus evangelica miracula probantur ab iis quae posteriora miracula commendant. Scriptores coaevi, oculati plurimorum testes, res gestas referunt in ipsa qua dicuntur contigisse regione inter hostes Christi ad novam inducendam religionem: 3. Contra vero alia miracula pleruunque post saeculorum lapsum narrantur ex vulgi fama: 4. ipsa enim quae maxime probanda videntur, utpote pontificii tribunalis examini subjecta, vix ante seculum ab obitu possunt in curia allegari: quo fit, ut progrediente tempore quaedam sancto alicui mira tribuantur, de quibus ne cogitavit quidem coaevus aliquis scriptor, sicuti de Ignatio a Lojola contigit. Procul etiam a loco res gestae saepius narrantur: miracula quippe Francisci Xaverii in Europa ex missionariorum litteris, hac ratione suae causae patrocinantium, claruerunt. 5. Plerumque etiam in papistarum provinciis abundant miracula, de quibus nullum in regionibus protestanticis occurrit vestigium. Tentando fiunt, seu periculum rei faciendo, infelici saepius successu, potius quam certa quadam vir-

testes interrogationibus seorsum a reliquis. His praemissis agitatur dubium: *utrum constet de virtutibus ad effectum de quo agitur*: Discutitur porro hoc dubium in tribus congregationibus, *antipraeparatoria* scilicet, *praeparatoria*, ac demum *generali* coram Pontifice omni severitate, ita ut nisi omnibus difficultatibus seu animadversionibus *fidei promotoris* plene satisfactum fuerit, felix causae exitus minime sit expectandus. Romanus autem Pontifex decretum in favorem causae non emittit, nisi duae ad minimum ex tribus partibus consultorum suffragium tulerint constare *De heroicitate* ut vocant, in virtutibus singulis. Ego vero in praxi comperi severius adhuc institui examen et discussionem praedicti dubii. Cf. Bened. XIV. op. cit. tum lib. 1. cap. XXII. tum lib. II. a cap. XXXV. ad LIV.

tute et Dei potentia. Quaecumque igitur allegantur, uti incerta habenda sunt, vel saltem quorum lateat causa, utrum nempe Deo auctore patrata dicenda sint (1). 6. Hinc nec inter romanenses videntur miracula sola censeri probationem sufficientem perfectae sanctitatis. Christianus Lupus scribit: « Non quaevis, licet miraculis illustrata, justitia ad canonizationem sufficit: esse debet eminens, et ab omni etiam famae naevo immaculata (2) »; atque ad hujus assertionis confirmationem exemplum adducit Roberti Lincolniensis episcopi, qui sese opposuit romano Pontifici, de quo scribit Henricus Chryghtonus: *hac de causa, quamvis Robertus perspicuis effulgeret miraculis, non est permissus canonizari* (3). 7. Baillet animadvertit viros miraculis et sanctitate claros interdum in sanctorum romanorum catalogum minime referri, eo quod turbaverint curiam romanam, aut aliqua ratione scandalum praebuisse censeantur (4). 8. Fatetur jesuita Salmeron posse miracula a falsa patrari ecclesia. 9. Espencaeus, alter theologus romanus, affirmat, miracula Deo ac daemoni Christo et antichristo esse communia (5). 10. Admissum est a patribus Irenaeo, Origene, Cypriano et Augustino haereticos signa ac prodigia patrasse, quod nec inficiantur romanenses (6). 11. Patrata sunt in magna quantitate a jansenistis (7); 12. Sibi miracula adscribunt non solum ecclesiae romanae, verum etiam orientales, auctore Nectario; nestoriani, eutychiani, prophetae hugonotti, irvingitae, aliaeque sectae quam plurimae. 13. Frustra porro romanenses contendunt miracula sua sola au-

(1) Ita Paley, *Evidencts of christianity* prop. II. ch. I. apud Kenrik op. cit. pag. 200.

(2) Tom. III. *Schol. in can.* p. 571. edit. Bruxell. 1673.

(3) Ibid.

(4) *Discours sur l'hist. de la vie des saints* §. XC. tom. I. Paris 1704. pag. 95.

(5) Espencaeus in 2. ad Tim.

(6) Tournely de eccl. tom. I. p. 153.

(7) Alluditur ad miracula potissimum quae facta perhibentur ad sepulchrum diaconi *Paris*, pro quibus adducuntur Mosheim hist. eccl. vol. V. p. 211. nec non P. Lambertus dominicanus in op. *Exposition des prédictions* etc.

thentica esse, ac sola mereri examinis investigationem: haec enim vana est praesumptio nullo modo veritate suffulta. 14. Plures vel ipsos inter romanenses, Vives, Canus, Lindanus, Milner aliique fatentur plura falsa miracula venditari. 15. Hinc factum est ut miracula romanensia jam in proverbium transierint veluti sycphantiae; satis est ea commemorare, ut risus incredulitatis excitetur. 16. Ergo merito D. Bouvier cum card. La-Luzerne inficiatur miracula constituere notam ecclesiae *positivam* (1).

266. Resp. Ad 1. *D.* Nonnulla, aut etiam plura quae vulgo circumferuntur miracula non satis firmo innituntur historico fundamento, Tr. vel *C.* omnia, praesertim ea quae a romana ecclesia solemni judicio comprobantur *N.* Nec enim catholici hebetes adeo aut plumbei sunt, ut non possint accurate secernere miracula quae in nonnullis *legendis* aut chronicis circumferuntur absque solido fundamento, ab iis, quae a scriptoribus fide dignis, coaevis, aut certis documentis innixis narrantur. Priora etiam catholici despiciunt, posteriora vero prout critica docet, amplectuntur; et haec sunt quae ipsi urgent veluti juge Dei testimonium quo sanctitas verae ecclesiae Christi commendatur, ac eam reipsa vivere patefit.

267. Ad 2. *D.* Id est, miracula evangelica specialem venerationem merentur utpote litteris consignata a scriptoribus divinitus inspiratis ad divinam Christi missionem ostendendam, *C.* miracula posteriora nullam vim habent ad evincendam divinitatem Christi ecclesiae si referantur ab auctoribus qui omnibus veritatis notis instructi sint *N.* Etenim ex praecellentia qua gaudent miracula evangelica nullum potest inferri praejudicium illis miraculis *quae ex Christi promissis fiant* in vera ejus ecclesia ad ipsius sanctitatem commendandam. Res proinde ad

(1) Ita Palmer op. cit. p. 1. ch. VI. et chap. XI. sec. III.

criticam devolvitur; quod si semel constiterit de posteriorum miraculorum veritate juxta severae critices regulas, haec omnem vim suam habent ad finem in quem patrantur,

268. Ad 3. *D.* Aliqua, *C.* omnia *N.* Responsio patet ex dictis in solutione primae difficultatis. Ceterum s. Irenaeus (1), Tertullianus (2), Cyprianus (3), Dionysius Alex. (4), Eusebius (5), Athanasius (6), Hieronymus (7), Paulinus (8), Sulpicius Severus (9), Augustinus (10), Gregorius M. (11), Bernardus (12), ut alios praeteream, ea referunt miracula vel quorum sese exhibent oculatos testes, vel quae a testibus coaevis et fide dignis acceperunt. Accedit nonnulla miracula fuisse publica et in omnium conspectu posita, cujusmodi fuit quod in Typacensi civitate persecutione vandalica saeviente factum est (13);

(1) Lib. II. *Cont. haeres.* cap. XXXII. ed. Mass. ubi ostendit, commune adhuc sua aetate fuisse miraculorum et charismatum donum in ecclesia catholica.

(2) Lib. *De anima* cap. LI. edit. Rig. in quem locum cf. notas P. La-Cerda, et Gretseri in *animadv. junianis.*

(3) Lib. *De lapsis* edit. Maur. p. 189.

(4) Epist. VIII. ad Philemon. Rom. eccl. presbyt. opp. ed. de Magistris Rom. 1796. pag. 156. et ibid. epist. XI. advers. German. presbyt. pag. 165. ubi etiam refert visiones sibi a Deo factas.

(5) Hist. eccl. lib. VI. cap. IX. ed. Vales. et lib. IX. *De martyribus Palestinae.*

(6) *In vita s. Antonii* n. 54. et 57. ed. Maur. opp. tom. I. par. II. pag. 836, et pag. 389 seqq.

(7) *In vita s. Hilarionis* n. 39 seqq. opp. ed. Vallars. tom. II. p. 36 seqq. et in lib. cont. Vigilant. n. II. ib. p. 397.

(8) *In poëmate* XXIX. ed. Muratorii Veron. 1736. et in append. col. 932.

(9) *De vita s. Martini* et de eadem *dialogi tres* ed. Hieronymi de Prato veronens. Veronae 1741. cf. etiam eruditi editoris dissertat. in eundem.

(10) *De civitate Dei* lib. XXII. cap. VIII.

(11) In quatuor libris *Dialogorum* in quos cf. praef. edit. Maur. opp. tom. II. p. 113 seqq.

(12) In lib. *De vita et rebus gestis s. Malachiae* cap. XVII. seqq. praesertim cap. XXIX. ed. Maur. vol. I. p. 680 seqq.

(13) De quo cf. Victorem Vitensem in hist. *Persecution. Vandalicae* lib. V. cap. VI. Miraculum istud vere magnum ita hic auctor describit: « Praecepit (rex Hunnericus) comiti cuidam ut in medio foro, congregata illuc omni provincia, linguas eis et manus dexteras radicitus abscidisset. Quod cum factum fuisset, spiritu Sancto praestante, ita locuti sunt, et loquuntur, quomodo antea loquebantur. Sed si quis incredulus esse voluerit, pergat nunc Constantinopolim, et ibi reperiet unum de illis, subdiaconum *REPARATUM* sermones politos sine ulla offensione

alia permanentia ut miraculum quod singulis annis Neapoli contingit de liquefactione et ebullitione sanguinis sancti Januarii dum sistitur in conspectu capitis s. martyris (1). Haec talia sunt ut a nulla severiori critica concutiantur.

269. Ad 4. *D.* Ita tamen ut eorum processus juridicus statim conficiatur, *C.* hoc constructo Tr. Vix enim aliquis fama sanctitatis insignis vita functus est, impetrata a s. Sede facultate, construitur ab episcopo loci processus *ordinarius* de miraculis quae ad servi Dei intercessionem patrata dicuntur: quo confecto, processus construitur *apostolicus*, qui sigillis munitus in archivio

loquentem. » Eadem referunt Procopius lib. 1. *De bello vandalico*, Aeneas Gazensis in dialogo qui inscribitur *Theophrastus*, Marcellinus comes in chronico, qui se testes de visu exhibent hujus miraculi. Istorum testimonia exhibet Ruinartius in *Commentario historico persecutionis vandalicae* par. II. cap. VII. ubi adjecit auctoritatem s. Gregorii M. et imperat. Justiniani, qui hujus miraculi meminit in constit. *De officio praefecti Praetorio* lib. 1. cod. Justin. tit. XV. qui et ipse testatur se vidisse « hos venerabiles fratres, qui abscissis radicitus linguis poenas suas miserabiliter loquebantur ». Cf. *Historia persecutionis vandalicae* opera et studio Domni Theodorici Ruinart. Paris 1694. Quid porro ad haec Paley?

(1) Nihil intentatum reliquum fecerunt heterodoxi et increduli, ut, si celebre hoc factum negare nequeunt, saltem miraculi vim aut inficientur aut extenuent. Sed frustra; siquidem non rudes aut plebeji homines tantum, sed viri apprime docti tum incolae tum advenae ex omnibus orbis partibus qui illuc confluunt, et spectatores sunt et critico illud examini subjiciunt, probant confirmantque miraculum. Legi ex antiquioribus meretur de hoc argumento dissertatio Bollandianorum tom. VI. mens. Septembr. die XIX. praesertim §. XXIV. Ubi Bollandiani luculentissime multiplicis hujus miraculi veritatem evincunt, et proterunt penitus stultas ne dicam impias difficultates Molinaei, Clerici aliorumque heterodoxorum. Ex recentioribus cf. cl. Ruffini in op. *Riflessioni critiche sopra il saggio filosofico intorno alle probabilità del signor conte La Place.* Modena 1821. *memoria* IV. p. II. §. 31 seqq. ubi egregie vindicat hoc miraculum ab impugnationibus La-Croix. Cf. item Fergola in *Discorso apologetico sul miracolo di s. Gennaro*, qui est ad calcem op. *Teorica de' miracoli.* Napoli 1839. ubi cum doctus auctor celebris physicus ac mathematicus ejus veritatem adstruxisset ac propugnasset adversus incredulos, qui difficultates petunt ex physica et chemia, apposite §. 29. concludit: « Gli atei nell' eludere la verità de' miracoli di nostra religione, e nel volerne smentire la certezza, sono costretti a dare in mille follie. Ed in questi ridicoli loro sbalordimenti o pertinacia la verità della cattolica credenza vie più traluce ». His adjicere possem me ipsum spectatorem hujus miraculi fuisse, qui oculis meis conspexi in ampulla sanguinem penitus coagulatum ac concretum, deinde post paucas preces eundem vividum ac plane liquidum, absque ullo apparatu chemico aut physico.

sac. congregationis asservatur donec perveniatur in causa ad horum examen. Transmisimus porro alterum distinctionis membrum, cum saepe contingat longe maturius expendi ejusmodi miracula, cujus rei exemplum recens habemus sive in causa s. Francisci de Hieronymo, sive potissimum in causa s. Alphonsi de Ligorio (1).

270. Atque hinc responsio liquet ad id quod subditur de miraculis quae sancto alicui tribuuntur post longum temporis lapsum ab ejus obitu de quibus, ut autumat adversarius, alte silent scriptores coaevi, aut de miraculis quae ex longinqua regione innotuerunt. Praeterquam enim quod haec falsa sunt sive quod attinet ad biographum s. Ignatii (2), sive quoad miracula s. Francisci Xaverii de quibus vix IV. post obitum anno, jussu Joannis III. Lusitaniae regis processus constructus est in Indiis (3), nisi sac. congregationi rituum de illis miraculis constiterit a testibus oculatis, aut testibus auditus a videntibus, ab ea rejiciuntur, adeo ut plures causae horum defectu testium suspensae manserint, aut penitus exciderint (4).

(1) Nam saepius ex Pontificis dispensatione ante tempus constitutum causae agitantur.

(2) Alludit adversarius ad vitam s. Ignatii a p. Ribadeneira conscriptam, qui, ne videretur Tridentino decreto contradicere de non vulgandis miraculis absque sedis apostolicae approbatione, miracula s. fundatoris silentio praeteriit; protestatur tamen his verbis miracula eidem non defuisse: « Mihi tantum abest, ut ad vitam Ignatii illustrandam miracula deesse videantur, ut *multa eaque praestantissima judicem in media luce versari* » edit. Neapol. 1572. eadem repetit in edit. Antwerp. 1587. et Matrit. 1586. Cum vero postea ab apostolica sede ea fuerint recognita, a subsequentibus s. Ignatii biographis vulgata sunt, praesertim a P. Daniele Bartoli, authenticis documentis firmata.

(3) Cf. Bartoli *Dell' istoria della compagnia di Gesù. L' Asia* par. 1. lib. 1. edit. Rom. 1667. pag. 59.

(4) Exemplo sit causa nostri V. Andreae Bobolae S. J. in cujus vita septem supra centum ab eo miracula patrata perhibentur; cum tamen ventum est ad ejus causam discutiendam juxta decretum Bened. XIV. die 27. Maj. 1749. *Non constare de martyrio et causa martyrii per directas probationes videlicet per testes de visu, contestes idoneos et aptos*; qui tamen indulsit ut denuo proponeretur idem dubium, ita tamen ut non posset resolvi, nisi praevio examine IV. miraculorum; cum inquam ad hanc causam denuo expendendam ventum esset sub Grego-

271. Ad 5. *N.* Ubique enim tum intra catholicarum provinciarum fines, tum in regionibus infidelium, et protestantium plura patrata perhibentur miracula. In Germania, in Americae provinciis foederatis, in Galliis edita exhibentur, ita ut ipsi protestantes illorum testes fuerint (1). Quod vero subditur, tentando potius quam certa quadam virtute et Dei potentia miracula fieri, quid significat? Nempe cum catholici de se non praesumant, Deum invocant ut ad intercessionem alicujus viri sancti, vel ejus qui ut sanctus habetur, si quidem ei visum fuerit, et velit glorificari in tali sancto, hoc vel illud facere, aut praestare dignetur. Deus vero qui dominus est donorum suorum id interdum concedit, interdum vero non concedit. Quid inde contra miracula? Addo non semel viros sanctos, interius eos Deo movente, imperasse ex certa virtute Dei sibique naturam obsequentem expertos fuisse (2). Cum falsae porro sint adversarii praemissae, patet evanescere ejus conclusionem, quin diutius in hisce immoremur.

272. Ad 6. *D.* Miracula sola, Tr. Miracula quae in testimonium sanctitatis patrantur. *N.* Jam vero Christianus Lupus nil aliud significare intendit quam quod in praxi fit in ecclesia romana, quippe quae non movetur ad decernendos alicui sacros honores, quin prius per rigidissimum examen tum de orthodoxa ejus doctrina, tum de virtute in gradu eminenti plane constiterit. Si quid

rio XVI. ex septem quae examinanda miracula proposita sunt, nonnisi de *uno* constare pronunciatum est ab eodem Pontifice decreto VIII. kal. Febr. 1835. Atque id quidem ex defectu testium.

(1) Percrebuerunt non ita pridem non pauca miracula edita nostra hac aetate tum in Germania, tum in provinciis Americae foederatis. Ego ipse vidi relationem ex America de instantaneis sanationibus quae ibidem annis proxime superioribus contigerunt, et quarum testes fuerunt ipsi medici protestantes, qui tamen ex anticipatis sectae suae judiciis, rogati noluerunt testimonium dare. De apparitione Crucis cuncto inspectante populo in Galliis apud *Migné* in dioecesi Pictaviensi alias disseruimus, cui etiam interfuerunt protestantes, qui miraculum testati sunt.

(2) Ut alia omittam cf. vitam s. Vincentii Ferrerii apud Bollandianos ad diem V. April. pag. 504 seqq.

propterea *obstativum*, ut vocant, in doctrinae ac virtutum processu sese offerat, ulterius congregatio sae. rituum non progreditur, quaecumque demum miraculorum pererebuerit fama prouti non solum in Roberto Licolniensi sed in pluribus aliis usuvenit (1).

273. Ad 7. *N.* Non solum enim in loco ab adversario objecto Baillet nil ejusmodi dicit, verum etiam contrarium plane scribit (2).

274. Ad 8. *D.* Fatetur Salmeron falsa miracula posse patrari in falsa ecclesia, *C.* vera *N.* Nam hoc constanter denegat Salmeron (3), ac pro certo assumit nonnisi in vera ecclesia vera edi miracula posse (4); eaque commendare sanctitatem eorum qui illa operantur expresse propugnat adversus Fabrum haereticum (5).

275. Ad 9. *D.* Vera aut apparentia, *C.* vera *N.* Etenim Espencaeus cum accurate expendisset quid daemo-

(1) Sane Christianus Lupus loc.cit. praeter exemplum Roberti plura alia adducit quae nihil habent commune cum oppositione ad rom. Pontifices, quae tamen adversarius dissimulat, quia non conferebant ad scopum suum.

(2) Agit enim in objecto loco de sanctis qui schismati materiali adhaeserunt. Verum illud magis mirari subest, quod Palmer pag. 143. not. (1) adducat auctoritatem Baillet ex testimonio Van-Espenii *in Jure canon.* p. 1. tit. XXII. c. VII. sect. 7. attamen non solum in cit. sect. sed neque in toto capite ullam Van-Espen mentionem facit Bailleti, saltem in editione qua utor, quae est Lovan. 1700. Multo vero minus ibid. reperiuntur quae Palmer adscribit Bailleto.

(3) Cf. ejus *Comment. in evangelicam hist.* Colon. Agripp. an. 1602. tom. IV. par. II. tract. II. p. 262. col. 2. Ubi agens de haereticis qui relicto vero Christo, novum sibi effinxerunt, subdit: « Nam iste eorum novus Christus sicut nullum testimonium habet a doctrina prophetica et apostolica (nam illi repugnat et contradicit), *nullum miraculum* potuit apud eos edere ».

(4) Tom. IX. tr. LI. pag. 406. scribit, miracula de quibus loquitur Christus Matth. XXIV. et Apostolus II. Thess. II. fore *falsa miracula*, edenda nempe ab Antichristo ejusque asseclis. Quippe *verum signum a solo Deo fieri potest.*

(5) Ibid. p. 408. scribit: « Adverte etiam miracula ad commendationem propriae sanctitatis *tantum a Sanctis* fieri » et pag. 409. sibi opponit ex *Comment.* Jac. Fabri Stapulensis: « Non enim sancti sunt, qui faciunt vera miracula, sed ille qui facit mirabilia magna solus: non ergo sanctis cultus propter signa haberi debet, sed auctori miraculorum, qui solus Deus est »; haec, inquam, cum sibi objecisset Salmeron duplici ratione solvit, ac 1. vera esse miracula sanctorum quia Deus in eis, et per eos faciebat; 2. quia Deus sanctos signis honestavit, ideo sancti colendi sunt.

*

nes possint vel non possint ex Dei permissione, cumque ostendisset illos, Deo permittente, quandoque praestigias aut apparentia miracula seu signa facere posse, inquirit in characteres quibus tuto possimus falsa et apparentia magorum et praestigiatorum opera a Dei et sanctorum operibus internoscere (1).

276. Ad 10. *D.* Eodem sensu quo id contendunt romani theologi, Tr. in sensu adversarii *N.* Sane s. Irenaeus aperte docet haereticos seducere « per magicas illusiones, et universa fraude (2) », negatque vera miracula ab ipsis fieri (3). Idipsum docet Origenes (4); s. Cyprianus loquitur hypothetice, ut inferat, quod etiamsi haeretici prophetarent, ac daemonia ejicerent, et virtutes magnas facerent in nomine Christi, tamen haec nihil ipsis proficere ad salutem (5); s. Augustinus haereticorum signa contemnit velut « figmenta mendacium hominum, vel portenta fallacium spirituum (6) »; comparat eorum prodigia cum prodigiis paganorum et judaeorum (7). Itaque falsum est, hos patres affirmasse hae-

(1) Espencaeus: *In posteriorem epistolam D. Pauli apostoli ad Timoth. commentarius, cum digressionibus* XXXIII. edit. Lutet. Paris. 1619. digress. XIV. pag. 384. jam praemiserat: « *Specie tenus* quae a vero Deo sunt creata (daemones) mutant, ut *videantur esse quod non sunt* » et pag. 382. agens *de magicis imposturis et praestigiis* solum affirmat posse Deum permittere ut homines mali praestigias faciant, et quidem *interdum*, ita tamen ut vincantur; passim etiam Deum illos prohibere occultis modis. Quando propterea idem auctor pag. 384. scribit: « Illud nostrae magis farraginis, cum miracula Deo et diabolo, Christo et Antichristo, Angelis et hominibus, bonis atque malis communia sint, haec ad falsitatem persuadendam, illa ad fidei veritatem confirmandam, quo ex lydio lapide internoscamus? » Evidens est, non loqui nisi de miraculis falsis et apparentibus, quae, Deo permittente, interdum a daemone per malos homines fiunt juxta praemissa, non autem de veris; hinc subdit regulas ex Augustino, et Origene, quas nos ipsi alias attulimus, quibus vera miracula a falsis internoscamus.

(2) Lib. II. cap. XXXI. n. 2. ed. cit.

(3) Ibid. subdens: « Nec enim caecis possunt (haeretici) donare visum, neque surdis auditum etc. ».

(4) Lib. II. *cont. Celsum* n. 51. et 52. edit. Maur. tom. I. pag. 425. integrum ejus textum adducerem, nisi esset nimis prolixus.

(5) Lib. *De unit. eccles.* edit. Maur. pag. 199.

(6) Lib. *De unit. eccles.* cap. XIX. n. 49.

(7) Ibid. Imo lib. XIII. contra Faustum cap. V. loquens de manichaeis: « Miracula, inquit, non facitis ».

reticos signa ac prodigia patrasse. Nuspiam hoc absolute affirmant. Sic neque romanenses, ut loquitur adversarius, id fatentur, atque inter hos Tournelyus nunquam concessit vera miracula ab haereticis fieri posse, imo expresse negavit. Hypothetice autem et ipse loquitur dum ait, quod etsi admitteretur vera fuisse miracula quae a novatianis patrata perhibentur, haec tamen non in haereseos, sed in fidei confirmationem facta essent (1).

277. Ad 11. *D.* Quae tamen juridice falsa ostensa sunt, *C.* vera *N.* De his alibi scripsimus (2).

278. Ad 12. *D.* Immerito, Tr. vel *C.* jure merito *N.* Ut vero insistamus in miraculis quae ecclesiis orientalibus, id est, ecclesiae graecae schismaticae tribuit Nectarius hierosolymitanus patriarcha, animadvertimus eum plura recensere ex sola incerta fama; nonnulla quae naturali prorsus ratione explicari possunt; illud vero quod tanquam *nobilissimum* urget et tam *christianorum quam infidelium* testimonio probatum, utpote quod singulis annis in omnium conspectu renovatur, de lumine scilicet, emicante ad crepusculum seu hora ante solis occasum sabbati sancti in vivifico Christi sepulchro, cujus et sese testem exhibet, paucis ab hinc annis detectum plane fuit

(1) Cf. in tract. de eccles. p. I. quaest. II. art. III. concl. I. in solut. difficult. §. IV. edit. Paris. seu Venet. 1765. pag. 77.

(2) In tract. *De vera relig.* p. I, cap. III. n. 167. Mirum proinde est Palmer vim facere in ejusmodi fictitiis jansenistarum prodigiis, et quod pejus est inniti auctoritati Lamberti effrontis jansenistae de quo ita legitur in *Mémoires pour servir à l'hist. eccles. pendant le dix-huitième siècle.* Tom. IV. pag. 670. « Mais le plus ridicule et le plus condamnable de ces ouvrages est *l'exposition des prédictions et des promesses.* Le P. Lamberty embrasse le millénarisme, et soutient, comme les protestans, que le Pape est l'antechrist. Il n'a pas honte de préconiser les convulsions comme une oeuvre surnaturelle et divine, et, dans un morceau fort long, *il veut faire admirer comme des prodiges un mélange honteux de fables, de tours de forces et d'impiétés.* Aussi ce passage fut-il blamé dans le parti même de l'auteur, et on y a mis des cartons. On ne peut assez s'étonner qu'au XIX. siècle, un homme, qui ne passait pas pour fou, un réligieux, un théologien, ait imaginé d'exalter encore des scènes révoltantes, des impostures manifestes, des blasphèmes monstrueux ». Talis porro est auctor quem nobis opponit Palmer.

veluti fraus graeculorum simoniacorum qui phosphori ope lumen illud accendebant; adeoque juge illud ac perinsigne miraculum prorsus evanuit (1). Crimine porro ab uno disce omnes. Quae de ceteris haereticis urget adversarius non moramur; quia cum nullum documentum proferat, non potuimus expendere. Sed responsio ex dictis in promptu est.

279. Ad 13. *D.* Si absque solido fundamento id romanenses contenderent, *C.* si tali innixi fundamento, ut neque ab adversariis rejiciatur *N.* Porro vel ipse Paley acerrimus romanae ecclesiae hostis fatetur probatissima inter omnia esse miracula, quae in causis canonizationis ab ecclesia romana admittuntur (2). Quod et alii fassi sunt (3). Non est igitur falsa praesumptio haec catholicorum, sed veritas extra omnem dubitationis aleam constituta.

280. Ad 14. Resp. et nos idipsum fassos esse. Quid inde? Num ex eo quod plura falsa miracula evulgantur, ideo quae vera esse certissime constat, rejicere de-

(1) Hoc equidem accepi ex ore illius ipsius qui fraudem Hierosolymis detexit universo spectante populo in quo plures europaei galli, angli, itali inveniebantur an. 1833., quique nunc Romae degit. Vix ipse effugit necem quam ipsi hac de causa schismatici inferre volebant: a turcis et a catholicis qui triumphum cecinerunt, ex illorum manibus ereptus est. De detectione istius fraudis publicae ephemerides Smyrnenses et Constantinopolitanae verba fecerunt an. 1834. quo anno patriarcha schismaticus armenus encyclicam ad suos dedit, qua eis prohibuit, ne se conferrent ad ignem sacrum s. Sepulcri cujus fraus comperta plane erat. Nectarius porro furiosus schismaticus plura refert sine critica, quae nunc ab omnibus eruditis risui habentur: nuspiam affirmat confectum aliquando alicujus miraculi processum fuisse. Ejus opus: *Confutatio imperii Papae in ecclesiam* a schismaticis anglicanis primum translatum ac vulgatum fuit Londini apud Jo. Taylor an. 1702. ut odium in ecclesiam romanam apud suos confoverent. Sed adeo incomptum et inconditum est ejusmodi opus, ut paucis fucum certe facere potuerit.

(2) Op. cit. *Evidences*, etc. prop. II. ch. 1. §. 1. cujus verba in linguam nostram conversa haec sunt: « Quorum (miraculorum) *probatissimum* extrahitur a documentis quae in medium afferuntur, dum conficitur processus eorum (sanctorum) canonizationis ritus, qui raro locum habet ante seculum ab ipsorum obitu etc.».

(3) Cf. Milner: *Excellence de la religion catholique*. Trad. de l'anglais Paris 1823. tom. I. *Lettre* XXIII. XXIV. ubi energice solvit difficultates propositas adversus miracula ecclesiae catholicae a Middletonio, Gibbonio, Douglas, quae ferme eaedem sunt ac illae quas denuo nobis objicit Palmer.

bemus? Quis unquam sobrius ita ratiocinatus est? Et en tamen scopulum in quem haeretici navem illidunt suam. Plura miracula sunt aut suspecta aut falsa, ergo nulli miraculo est credendum. Vere: *judicia Dei abyssus multa!*

281. Ad 15. *D.* Ab iis qui omnia spernunt, nec dignantur processus expendere, *C.* ab iis qui prudenter se gerunt *N.* Increduli certe sunt ad risum proclives; ast libenter rident etiam stulti. Cavendum ipsis est ne aliquando risus eorum non convertatur in luctum. Rident ejusmodi homines *sola* miracula *romanensia*, quia praeter haec nulla vera miracula eduntur de quibus ridere possint, quod ipsi bene norunt.

282. Ad 16. *D.* Qui tamen arguit adversus coetus protestantium ex defectu miraculorum, *C.* Secus Tr. Doctus hic auctor quoad substantiam nobiscum convenit pro certo statuens: « Sanctitatem signis divinis exterius manifestatam, veram indicare ecclesiam, ac proinde ipsius esse *notam positivam*, repugnat enim Deum talibus signis homines in errorem inducere (1) »; ac paulo post: « Et vero, inquit, sanctitas alicujus societatis *praecipue* per miracula demonstratur: atqui protestantes nulla in sui gratiam afferunt miracula apud ipsos patrata (2) ». Quod vero spectat ad distinctionem inter notas *positivas* et *negativas* (secus ac nobis videatur qui contrariam viam inivimus quam ipse cum card. de La Luzerne ingressus est) poterit abundare in sensu suo. Nec enim nobis cum catholicis, sed cum acatholicis res est.

(1) Tract. *de vera ecclesia* cap. II. prop. V. §. 2. edit. secunda. Paris 1834. tom. I. pag. 272.

(2) Ibid. prop. II. p. 285. Consulto omisi quae Palmer objicit ex Benedicto Labré addicto juxta ipsum jansenismo, quia numquam in parocecia pascha suscepit, aliaque ejusmodi, attamen miraculis claruit, ita ut his permotus Thayer ad ecclesiam catholicam fuerit conversus. Haec enim omnia Romae non ignorantur: causa Benedicti Labré adhuc agitatur in sac. congregatione Rituum, nisi proinde omnia fuerint discussa, et plane disjecta quae contra ipsam facere videntur, certe ulterius res non procedet. Inutile proinde est

Adversus notas catholicitatis et apostolicitatis

283. Obj. 1. Si ecclesia est *romana*, non est igitur catholica, sed *romanensis* vocanda; 2. Ecclesia enim vere catholica constare debet universis Christifidelibus qui saltem in articulis fundamentalibus profitendis consentiant; cum vero communiones omnes, quas sectas vocat, ecclesia illa repudiet veluti antichristianas, numquam eam catholicam seu universalem, sed particularem vocaveris, utut diffusam, ut ipsa autumat. 3. Ad summum dici potest eam constituere partem ecclesiae catholicae, cujusmodi partes sunt ecclesia graeca, multo vero magis russica, ecclesiaeque britannicae cum quibus conjuncta ecclesia romana veram efficiet ecclesiam catholicam. 4. Reipsa, subdit Palmer, hoc attibutum universalitatis, ecclesiae *permanens* attributum est, quae quovis tempore debet esse *universalis*. Porro sec. XV. obedientia romana ferme intra solam Europam coarctabatur, cum ea aetate nondum fundatae essent ecclesiae in altero hemisphaerio; ecclesia orientalis independens erat; quod si identidem pax cum graecis et eutychianis redintegrata est, haec non fuit nisi momentanea, apparens, nunquam vero generalis. 5. Ecclesiae proinde latinae non erant per id tempus universales; quod si tunc non erant, frustra insistitur in subsequente ipsarum incremento atque in praesenti earum amplitudine, quoniam juxta dicta *universalitas* debet esse attributum *permanens*. Cum igitur non fuerint universales a sec. XI. ad sec. XVI. sequitur, ipsas *partem* tantum constituere ecclesiae catholicae; seu, quod idem est, titulus catholicarum non est exclusive proprius ecclesiarum romana-

de his in praesentia litem serere. Quod attinet ad conversionem Thayer, quae Romae contigit, verissimum est, et merito de ea gloriantur catholici, cum is ferventissimus evaserit in America missionarius.

rum, sed ex aequo eodem fruuntur ecclesiae britannicae, et orientales, 6. quae numquam catholicorum titulum tribuunt aut concedunt cuivis schismati, quod rom. Pontifex excitaverit intra earumdem *jurisdictionem* (1). Ergo.

284. Resp. Ad 1. *D.* Si romanae nomen coarctaretur ad significandam peculiarem romanae ecclesiae dioecesim, *C.* si usurpetur ad significandas ecclesias omnes in toto orbe diffusas quae romano subsunt Pontifici, ac servant cum eo communionem fidei et charitatis *N.* Responsio patet ex dictis; sublata enim aequivocatione vocis ruit difficultas (2).

(1) Op. cit. p. 1. cap. XI. sect. III. pag. 296 seqq.

Ut autem postrema haec difficultas intelligatur, exponendum est systema auctoris ejusque asseclarum hac in parte. Hic igitur pro certo sumens ecclesias *anglicanas*, quas nobiliori magisque antiquitatem redolente nomine *Britannicas* appellare mavult, partem ecclesiae catholicae nihilo minus ac romana ecclesia constituere, schismaticos omnino esse declarat illos omnes Britannici imperii subditos qui catholicae romanae ecclesiae ibidem adhaereut sive ex anglicanismo ad ejus sese recipiunt communionem, quippe qui ecclesiae anglicanae unitatem scindant, ejusque episcoporum jurisdictioni reluctentur. Eadem plane ratione episcopos ac vicarios apostolicos quos sancta sedes in illis regionibus in quibus anglicana dominatur religio, constituit, theologi isti oxonienses veluti intrusos, schismaticosque traducunt. Quapropter catholico-romani ab illis in eodem prorsus censu habentur ac methodistae, quaequeri caeterique ab anglicana ecclesia dissidentes. Sic porro qui sinceram atque avitam catholicae ecclesiae fidem, omnium seculorum testimonio firmatam profitentur, qui communionem cum romano Pontifice, per tot ante saecula in britannicis illis ecclesiis agnitam tuentur, atque infaustum novae anglicanae ecclesiae schisma ab ecclesia universali repudiant ac detestantur, schismatis inuruntur nota, iisque adnumerantur sectis, quae ex anglicano ipso schismate eruperunt et rem catholicam magis magisque pessumdederunt. Ita ne vero? Illud autem sciscitari lubet, si ecclesia romana ab istis auctoribus, saltem ut pars ecclesiae catholicae omnino habeatur, eccur *episcopales* ipsi in iis regionibus in quibus eadem pacifice dominatur schismata excitare non verentur? Id certe Palmerio, juxta sua principia probari nequit, atque adeo fateri ipse visus est. Sed facta publica, quae facile afferre possem, rem ita se habere evincunt.

(2) Jure quoad hanc denominationem *ecclesiae romanae* qua designatur *ecclesia catholica*, aptare debemus responsionem quam dedit s. Pacianus difficultati ex denominatione *ecclesiae catholicae* objectae a schismaticis novatianis. Itaque s. Pacianus in ep. 1. ad Sympronianum, cum sibi ex persona novatianorum objecisset: « Sed sub apostolis, inquies, nemo catholicus vocabatur: esto, respondet, sic fuerit, vel illud indulge. Cum post apostolos haereses extitissent; di-

285. Ad 2. *N.* Ecclesia enim catholica constare omnibus illis et solis Christi fidelibus debet, qui unitatem omnimodam fidei et charitatis servant cum ejusdem ecclesiae visibili capite, quod postea ostendemus alium non esse nisi rom. Pontificem. Quicumque propterea ab alterutra, multo vero magis ab utraque abscedunt sive in paucis, sive in multis, sive in fundamentalibus articulis sive in non fundamentalibus, aut haeretici aut schismatici, ut plurimum vero et haeretici et schismatici sunt. Ita se gesserunt apostoli respectu sui temporis novatorum; ita se primitiva gessit ecclesia, quae nunquam novatianos, donatistas ac luciferianos ut catholicos habuit; ita semper denique constanterque se gessit ecclesia universa insequentibus seculis ad nos usque, his omnibus perpetuo illud ingeminans: *Nescio vos;* tum illud: *Qui non est mecum, contra me est.* Ridiculum porro est, ex eo quod nonnulli factiosi superbiae filii identidem vexillum perduellionis erexerint contra unice veram ecclesiam Christi, pluresque ad eandem traxerint seditionem, illa cesset esse catholica quia istorum restitit pervicaciae, inobedientiae et perduellioni.

286. Ad 3. *N.* Ecclesia siquidem catholica non indiget ejusmodi copiis auxiliaribus ad inamissibilem suam hanc proprietatem et notam catholicitatis constituendam aut conservandam. Ipsa se sola ex Christi institutione fortis est. Ignorat proinde quid sint ecclesia graeca, russica

versisque nominibus columbam Dei atque reginam lacerare per partes et scindere niterentur; nonne cognomen suum plebs apostolica postulabat, quo incorrupti populi distingueret unitatem, ne intemoratam Dei virginem error aliquorum per membra laceraret? Nonne appellatione propria decuit caput principale signare? » Igitur ad eum modum quo prius ecclesia, quae christiana dicebatur, ob vafritiem haereticorum et schismaticorum qui sibi hanc appellationem communem fecerunt, debuit vocari *catholica* ut a sectis distingueretur, sic cum postea iidem haeretici et schismatici factiones suas coeperint vocare ecclesiam *orthodoxam* et *catholicam*, debuit praeterea denominari *romana* ab ejus capite romano Pontifice, ut internosceretur a factionibus illud sibi nomen usurpantibus.

aut anglicana: scit se unicam esse veram ecclesiam, nec plures dari posse cum Christus unicam instituerit: illas proinde quae se ecclesias jactant rejicit ut schismaticas atque haereticas eodemque in censu habet, ac habuit arianos, macedonianos, nunc vero temporis lutheranos, calvinistas, dissidentesque reliquos, quos rejiciunt et ipsae communiones graeca, russica et anglicana velut haereticos. Parum autem, imo nihil refert, quod ejusmodi sectae sese catholicas vocent, interdum etiam romanas(1); nam usurpationis facile arguuntur in hac denominatione, prouti patres arguebant veteres sectas, quae eandem sibi denominationem per summam impudentiam tribuebant(2).

(1) Sane societas quae se vocat graeco-russam, quamquam nihil habeat cum graecis commune praeter schisma et errores, non solum plenis buccis se appellat *orthodoxam*, *universalem* seu *catholicam*, sed sub finem anni elapsi coepit se appellare etiam *romanam*, ut facilius illudat rudibus et imperitis illosque sic ad antiquam et avitam fidem et ecclesiam relinquendam atque ad amplectendum schisma adducat. Adnotat enim auctor supplementi ad ephemeridem augustanam 17. decembris 1839., n. 351. in ephemeride Petropolitana quae *Apis septentrionalis* nuncupatur, quaeque, ut ajunt, *officialis* est, inscribi synagogam russicam, *veram*, *universalem unitatem orientalis* ROMANAE *ecclesiae*. Ex his deprehendimus, 1. non obstantibus omnibus conviciis quibus ad haec usque tempora schismatici romanam ecclesiam inseculi sunt, ut odiosam redderent, eos tamen nunc se honestare hac ipsa appellatione ad venerationem sibi conciliandam. Tanta est vis veritatis! Deprehendimus 2. quantum invaluerit impudentia apud illos atque praesumptio, ut non vereantur se *romanos* dicere; ex quo fit, si eos audiamus, ut *romani* facti fuerint *russi*, *russi* autem *romani*. Quis haec risu non excipiat? Mirabilis profecto haec esset rerum conversio.

(2) En quomodo circa hanc denominationem ecclesiae catholicae sua aetate patres ecclesiae scripserint. Cum Fortunius donatista suam sectam ubique terrarum reperiri affirmaret, s. Augustinus petiit ab eo litteras communicatorias, adjiciens: « Hoc modo facillimo illam terminari posse quaestionem » ep. XLIV. ad Elacusium n. 3. Paulo ante duo alia exhibuimus ejusdem s. Doctoris testimonia, alterum ex lib. *De util. credendi* cap. VII., alterum vero ex lib. *de vera relig.* cap. VII. S. Cyrillus Hierosolym. catech. XVIII. monet iter agentem: « Neque id tantum quaeras simpliciter, ubi sit ecclesia, sed ubi *catholica* ecclesia. Hoc enim proprium nomen est sanctae hujus, et matris omnium nostrum, quae est sponsa D. N. J. C. Unigeniti Filii Dei ». Cui consonans s. Pacianus ep. 1. ad Sympronian. « Ego forte, scribit, ingressus populosam urbem hodie cum marcionitas, cum apollinariacos, cataphrygas, novatianos, et caeteros ejusmodi comperissem, qui se christianos vocarent; quo cognomine congregationem meae plebis agnoscerem, nisi

Nec enim de nomine, sed de re controversia est.

287. Ad 4. Neg. min. Nam licet ecclesia romana in sola Europa dominaretur sec. xv. ubique tamen gentium filios sibi obsequentes semper habuit et habet. Inter nestorianos in Chaldaea, inter eutychianos seu monophysitas in Aegypto et Armenia; ubique inter islamitas, in indicis plagis, ut taceam de aliis regionibus occidentalibus et septentrionalibus, plures quovis tempore Christi in terris Vicario obsecuti sunt et obsequuntur, eandemque cum ipso fidem et communionem professi sunt et profitentur. Fatente ipso Palmerio, non est necessaria ad universalitatem constituendam diffusio *physica* et *absoluta*, sed sufficit plane *moralis* (1), ut scilicet ubique aliqui sint qui ad veram Christi ecclesiam pertineant; idque merito, alioquin tribus prioribus seculis ecclesia catholica minime extitisset.

288. Nec refert, quod eo seculo nondum ecclesia romana fines suos in alterum hemisphaerium, seu continentalem terram protulerit, cum haec nondum detecta fuisset; nam idem adversarius pariter fatetur ad *moralem* universalitatem satis esse si in omnibus mundi *cogniti* regionibus inveniantur *adhaerentes*, ut ipse loquitur, verae ecclesiae, et haec fines suos protendat cum debita proportione in illas regiones, quae successive deteguntur (2).

289. Sic etiam nihil interest quod orientalis ecclesia independens fuerit, nec nisi precaria extiterit pax cum illa inita. Uti enim animadvertimus, catholicitas ecclesiae romanae nulla ratione pendet a schismate graeco, aut ab haeresi eutychiana; alioquin cessasset esse catholica quando tot orientales ecclesiae adhaeserunt Nestorio et

catholica diceretur? » Haec applicentur anglicanis, russis, graecis schismaticis, protestantibus, et normam tutam habebimus ad veros catholicos a fictiliis internoscendos.

(1) Op. cit. p. 7. cap. vii. pag. 148.

(2) Ibid.

Eutychcti, aut quando donatistae se ab ecclesia romana separarunt; quod nemo dicet.

290. Ad 5. *Neg.* omnes ejusmodi sequelas quae ex falsis praemissis deducuntur. Et nos pariter contendimus attributum, ac propterea notam catholicitatis permanentem esse oportere, jam vero cum ostenderimus catholicam semper permansisse ecclesiam romanam non obstantibus illis peculiaribus defectionibus, inferri nequit eandem ecclesiam *partem* quidem esse ecclesiae catholicae, minime vero absolute atque in sensu exclusivo catholicam esse. Velint itaque nolint sectae orientales et anglicanae, nunquam ipsae in censum venient catholicae ecclesiae, nisi erroribus et schismate ejuratis se recipiant in sinum ecclesiae romanae, cum eaque communicent in unitate fidei et regiminis cum debita subjectione ac dependentia a rom. Pontifice.

291. Ad 6. Resp. Ecclesiam romanam sollicitam non esse quid de catholicis commorantibus intra ditionem schismaticorum graecorum aut anglicanorum hi ipsi sentiant aut dicant. Etiam veteres ariani vocabant catholicos *homousianos*, pelagiani *traducianos*, et ita porro; tamen catholici semper fuerunt catholici, et illi haeretici aut schismatici. *Episcopalium* porro fundamentum, dum catholicos Britannicae ditioni subjectos *schismaticis* accensere non verentur, in falso supposito situm est, se nempe partem catholicae ecclesiae efficere cum tamen ab ea divisi plane sint, cum nullam cum ipsa nec externam nec internam habeant communionem, atque a catholicae unitatis centro prorsus abhorreant. Qui igitur schismatici sunt? An illi qui communioni catholicae ecclesiae, ejusque capiti fideliter adhaerent contra peculiarem schismaticam ecclesiam; aut potius episcopi hujus peculiaris ecclesiae nulla pollentes jurisdictione caeterique ad eam pertinentes, qui ab ecclesiae universalis unitate recedunt, et schisma fovere pergunt? Praeclare Augu-

stinus de Ticonio donatista loquens: « Non vidit, inquit, quod consequenter videndum fuit, illos videlicet in Africa christianos pertinere ad ecclesiam toto orbe diffusam, qui utique non *istis ab ejusdem ecclesiae communione atque unitate sejunctis*, sed ipsi orbi terrarum per communionem connecterentur (1) ». Id ipsum nos reponimus anglicanis.

292. II. Objic. 1. Suis tenebris obsita est apostolica romanorum Pontificum successio; dissentiunt antiqui scriptores circa immediatum Petri successorem quem alii Linum, alii Clementem fuisse scribunt; idem dic de Cleto et Anacleto quos alii quidem distinguunt, alii vero identificant; 2. incerti praeterea sunt nonnulli qui in serie Romanorum praesulum recensentur, adeo ut mira sit in illorum catalogo contexendo varietas; 3. Per annos plus minus septuaginta Pontificum sedes non Romae sed Avenione fuit; 4. Identidem Pontifices dubii eandem sedem occuparunt; pluribus ipsa annis saepe vacavit; haud pauci simoniaci fuerunt et intrusi qui sedem illam omni vitiorum coeno faedarunt. Quis porro ejusmodi successioni inniti potest ad apostolicitatem ecclesiae adstruendam (2)? Ergo.

(1) Contr. epist. Parmen. lib. 1. c. 1. Caeterum in publicis actis imperii britannici *romani* vocantur *catholici*. Quando in supremo illius consessu (*parlamento*) actum est de *emancipatione*, quam vocant, catholicis in britannica ditione degentibus conferenda, constanter *catholici-romani* vocati sunt: data autem est die 25. jan. 1829.

(2) Ita passim recentiores protestantes. Porro Palmer cum suis anglicanis nobis dat ecclesiam *particularem* romanam extitisse a s. Petro, ac plures alias ecclesias illius obedientiae, quae ab illa pacifice originem traxerunt, aut ab aliis ecclesiis apostolicis, jure posse uti *apostolicas* spectari. Verum contendit idem dici posse de orientalibus et britannicis sive anglicanis; quod quidem paulo post expendemus; interim ejus concessionem amplectimur una cum ejusdem ecclesiae romanae quam texuit, apologia a criminationo idololatriae, saltem in genere. Ibid. Sed num inter hujusmodi scriptores, errori propugnando addictos, doctrinae consensio expectanda est? Dum ita ab uno romana purgatur ecclesia, dum ea saltem est pars catholicae ecclesiae adeoque ut catholica agnoscitur et declaratur, plures ex oxoniensibus eandem ecclesiam in haeresim atque apostasiam tempore *Tridentini* concilii prolapsam esse contendunt, in eoque statu perseverare. Vide *Tracts for the times*,

293. Resp. ad 1. *D.* In nonnullis illius successionis individuis et adjunctis, *C.* successio ipsa *N.* Successio certissima est, omnium documentorum testimoniis confirmata, quam nonnisi scepticus in dubium revocare queat. Si qua autem in hac Pontificum continuata serie discrepantia est, haec non afficit nisi primorum Petri successorum mediatam aut immediatam post illius obitum successionem (1), atque Cleti et Anacleti ob nominis similitudinem, identitatem aut distinctionem: argumenta pro utraque sententia pugnant (2). Nos criticis ejusmodi controversiam dimittentes, in quacumque demum hypothesi dicimus eam nullius frugis esse ad infirmandam certitudinem successionis de qua agimus.

294. Ad 2. Resp. Esto; etiamsi de unius aut alterius pontificatu eoque brevissimo dubitaretur in adeo tot seculo-

seu opuscula oxoniensia v. p. 10. Londin. 1833-38., idipsum Pusey, ac Newman, in ecclesiam romanam vehementiori stilo iterare haud desinunt.

(1) Etenim s. Irenaeus lib. III. cap. III. n. 3. refert Linum consecratum in episcopum fuisse ab apostolo Petro, cui deinde postea successit, qui successorem habuit Anacletum quem excepit Clemens. Juxta Tertullianum b. Petro successit Clemens ab eo ordinatus. Hi porro facile inter se conciliantur, si dicamus s. Irenaeum locutum esse de Lino et Anacleto veluti de immediatis Petri successoribus, Tertullianum vero de Clemente tanquam de successore Petri mediato. Imo Godefridus Vendelinus censet Linum rexisse ecclesiam romanam adhuc vivente Petro per aliquot annos velut ejus vicarium, cum ipse Petrus Urbe abesset. Certe nihil prohibet quominus dicamus plures per id temporis, vigente persecutione et postulantibus ecclesiae adjunctis, consecratos in episcopos fuisse, qui deinde sibi invicem successerunt. Cf. opusc. inscript. *De Clementis et ejus epistolarum tempore divinatio* apud Cotelerium *PP. apostolic.* vol. I. pag. 138. seqq. In hujus sententiam convenit etiam Isaacus Vossius in epist. II. seu *Responsione ad Blondellum* ibid. vol. II. p. 443.

(2) Qui alterum ab altero distinguunt innituntur diversis utriusque Pontificis nominibus, patria, die festo, vitae gestis, catalogis, iconibus etc.; qui vero unum esse contendunt urgent nominis similitudinem, antiquos scriptores, qui si memorant Cletum, silent de Anacleto et vicissim. Schelestrate in op. *Antiquitas ecclesiae dissertationibus, monimentis ac notis illustrata.* Romae 1693. tom. I. diss. II. cap. II. expensis utriusque sententiae momentis concludit n. 14. « In tanta antiquorum discrepantia credimus, locum habere praeclaram Baronii regulam, quod in his, quae sunt romanae ecclesiae, major adhibenda sit fides ejus alumnis, quam ceteris ». Vossius l. c. pariter distinguit Cletum ab Anacleto.

rum longa nedum varia rerum vicissitudine, inter tot persecutiones, barbarorum incursiones, civilesque factiones, nihil profecto eidem successioni detraheretur. Quaenam est historia sive sacra sive profana quae decem et octo seculorum periodum complectatur, quae nodos interdum haud offerat extricatu difficillimos, et de quibus probabilius inter eruditos nunquam cessabit disceptatio? Nemo tamen sanus hac de causa suspectam historiam habebit. Idem dic de catalogi varietate in Pontificibus romanis recensendis.

295. Ad 3. *D.* Translata est residentia romanorum Pontificum Avenionem, *C.* romana sedes *N.* Hoc enim, ut postea ostendemus, fieri nequit. Porro Pontifices Avenione residentes universam per se regebant ecclesiam, per suos vero in Urbe vicarios episcopatum romanum administrabant.

296. Ad 4. Tr. Ant. Neg. Cons. Dato enim quod unus vel alter Pontifex dubius extiterit, ac si placet, etiam intrusus aut simoniacus, imo qui se vitiis polluerit, nihil exinde sequitur adversus continuatam Pontificum successionem; quemadmodum non censetur interrupta successio Pontificum judaeorum, quamvis regum graecorum, ac postea romanorum imperatorum potentia ac vi plures summum pontificatum adepti fuerint malis artibus, simoniace, atque adeo pessime illum administraverint (1). Accedente universalis ecclesiae consensu, si quod vitium irrepsit in electione, sanatum est. Ex his potius inhaerentibus humanae infirmitati defectibus admirabilem Dei in hanc sanctam sedem deprehendimus providentiam, quae nunquam passa est ut illa tot inter personales, ut ita dicam, defectus, ul-

(1) Cf. Joseph. Flavium *Antiquit. Judaic.* lib. xx. cap. x. ed. Havercampii, ubi enumerat omnes qui ab Aaron usque ad Phanusum, qui tempore belli a seditiosis constitutus est summus sacerdos, pontificatum gesserunt, ac refert summatim quomodo plures ad hunc honoris apicem pervenerint.

lum caperet detrimentum sive in iis quae ad fidem, sive in iis quae ad morum doctrinam pertinent. Exinde praeterea discimus non humana prudentia et industria, sed divina prorsus potentia regi illam ac sustentari (1).

DIFFICULTATES

Ex variis sectis

297. I. Objic. Penes protestantes unitas fidei viget et charitatis; viget praeterea medium utriusque conservandae. Etenim 1. in fide profitenda conveniunt quae complectitur praecipuos articulos: si qua apud eos reperitur libertas, haec non afficit fidei dogmata sed quaestiones adiaphoras, prout fieri consuevit inter theologos catholicos: 2. Charitas vero inter eos efficit ut unum Christi

(1) Quam diversam opinionem de summis Pontificibus, qui XI. prioribus seculis ecclesiam rexerunt, habuerit Hurter patet ex iis quae scribit in vita Innocentii III. lib. VIII. ed. cit. tom. II. pag. 346. ubi describens antiquam s. Petri basilicam inter cetera haec habet: « Ici, les mausolées de presque tous les papes, depuis saint Clément, publiaient par leurs inscriptions ou par des symboles, leurs actions, leurs qualités, leur piété: l'âme du chrétien était extraordinairement émue de voir réunie dans ce sanctuaire des plus profonds mystères l'enveloppe terrestre de tant de grands esprits qui avaient réglé, dirigé et représenté depuis dix siècles l'élément suprême de la vie des générations passées, et qui s'étaient distingués, comme autant de colonnes de la vérité, par leurs sentimens et leurs actions, par leur savoir et leurs moeurs ».

Apposite etiam Bellarminus praef. in libros de summo Pontifice n. 7. et S. scripsit: « Ac ne forte putaremus ob vitam incorruptam, et mores integerrimos summorum Pontificum tamdiu stetisse hanc sedem: permisit ad extremum Deus, ut etiam quidam parum probi Pontifices aliquando hanc sedem tenerent et regerent . . . . Itaque nihil est, quod haeretici tantum laborent in quorumdam Pontificum vitiis conquirendis. Nos enim agnoscimus et fatemur ea fuisse non pauca: sed tantum abest, ut iis gloria hujus sedis obscuretur, vel minuatur; ut iisdem potius vehementer crescat et amplificetur. Hinc enim intelligimus, non humano consilio, prudentia, viribus, romanum Pontificatum tamdiu consistere, sed quia haec petra ita a Domino roborata, divinitus fundata, angelorum custodiis septa, singulari Dei providentia et protectione munita est, ut adversus eam portae inferorum nullo modo praevalere possint, sive illis portis persecutio tyrannorum, sive rabies haereticorum, sive schismaticorum furor, sive scelera et flagitia designentur. »

corpus constituant, ac se veluti fratres complectantur, non obstante in nonnullis diversa sentiendi ratione. Quod vero ad media utriusque unitatis conservandae spectat; 3. notum est omnes agnoscere Scripturam sacram veluti supremum controversiarum tribunal, omnes pari consensu retinere symbolum Apostolicum, imo et symbolum Nicaeno-Cpnum, ac symbolum Athanasianum. 4. Quod si haec non sufficiant, non desunt generalia comitia, quibus omnes se subjicere debent; publicas habent et communes fidei confessiones, seu ut vocant, libros symbolicos; nihil igitur apud ipsos desideratur ad veram unitatem constituendam et conservandam.

298. Resp. *N. A.* Ad 1. prob. *D.* conveniunt in profitenda fide, quae complectatur praecipuos articulos juxta uniuscujusque arbitrium determinandos, Tr. quae reipsa praecipuos complectatur et creditu necessarios *N.* Transmisimus primum distinctionis membrum etiam in adversariorum hypothesi, cum notum sit 1. nullam sectam cum altera convenire in eadem fidei professione; 2. plures non solum diversa, sed plane contraria sentire et credere, ut patet ex articulo de reali Christi praesentia in eucharistia deque aliis non paucis; 3. plerosque protestantes omnem *symbolismum* plane rejicere, quem vocant per contemptum *fidem formulariam;* 4. plures item ad christianismi essentiam constituendam, omnem fidei necessitatem rejicere (1), cum juxta ipsos christianismi essentia consistat in cordis affectu, in affectu sentimentali, in charitate, cetera vero efficiant solam illam quam dicunt *formam* extrinsecam, supervenientem (2). Verum, hoc omisso, ecquis ignorat articulos *praecipuos* esse relativos? Alii enim sunt praecipui lutheranis, alii zwinglianis, alii calvinianis, alii denique,

(1) Cf. quae scripsimus in tract. *De vera religione*, p. II. prop. IV. n. 76. seqq. cum notis adnexis.

(2) Ibid. n. 85.

ut ceteros praetermittamus, genevensibus, quibus articuli de Trinitate, de divinitate Christi, de propagatione peccati originalis aliique ejusmodi non solum non sunt praecipui, sed nulli prorsus sunt. Ex his patet utrum libertas quae apud protestantes viget, afficiat fidei dogmata an vero adiaphoras tantum quaestiones, quae conferri possint cum controversiis in scholis catholicis sine ullo fidei dispendio agitari solitis. Si his omnibus addatur principium fundamentale protestantismi, quod hic consistat in plena examinis libertate (1), omnibus perspectum erit quaenam apud eos communis dari queat fidei confessio, quae praecipuos articulos complectatur; cum illo semel constituto, actum sit de quolibet articulo.

299. Ad 2. *D.* Charitas malignantium quae efficiat unum Christi corpus ad instar musivi cujusdam operis, *C.* proprie dicta, qualis nempe requiritur ad unitatem ecclesiae constituendam *N.* Non alia inter sectas protestantes *charitas* (utimur scilicet hoc nomine ex adversariorum ore, qui veras rerum notiones pervertunt) obtinet, quam ea qua exterius colligantur ad oppugnandam catholicam ecclesiam, quae propterea non charitas sed

(1) Praeter documenta quae in tract. cit. adduximus alia pene innumera praesto sunt: sic protestans minister genevensis Paschoud in opusc. *Qu'est-ce qu'un Protestant?* inculcat protestantismum consistere « dans la liberté d'examen, dans la liberté de croyance, et dans la liberté de culte pour tous et pour chacun » et in alio op. quod ministri protestantes tradunt legendum suis adeptis cui tit. *Recueil de passages de l'ecriture sainte*; ed. Genév. 1743. pag. 155. affirmatur quod vi ejusdem principii: « Chaque particulier a le droit de choisir la religion qui lui parait la meilleure ». Demum pastor ac professor genevensis Chenevière in op. *De l'autorité dans l'église réformée* p. 38. 66. seqq. scribit: « La loi de l'examen est constituée dans la réforme... Tous les membres de l'église ont le droit, et font bien d'examiner d'après leur raison et l'évangile, si les doctrines qu'on leur propose sont conformes à la parole de Dieu, sans que personne au monde soit fondé à les inquiéter, à les blâmer, à les punir. Sans cela nos dévanciers auraient très-mal agi en se séparant de l'église de Rome, et les récriminations de cette église contre nous seraient fondées ». Cf. *Le Guide du catéchumène Vaudois* par M. A. Charvaz évêque de Pignerol. Paris 1840. tom. 1. liv. 1. p. 15. suiv.

*

odium rectius nuncuparetur; hac dempta, nullo jam inter se foedere consociantur. Non solum enim in diversas abeunt sententias, uti saepius animadvertimus, sed intestinis et publicis discordiis mutuo se proscindunt et anathematizant (1). Unitas charitatis in eadem communione consistit cum ecclesiae capite ac singulis ejusdem membris.

300. Ad 3. *D.* Sensu uniuscujusque privato exposita, *C.* a legitima auctoritate *N.* Mirum est protestantes post tot seculorum experimentum adhuc jactare Scripturam veluti supremum controversiarum judicem, ac tribunal inappellabile, cum ipsa ex privatorum interpretatione quovis seculo omnium discordiarum imo et haereseon parens extiterit. Cum enim Scriptura liber sit mortuus, ejusque littera occidat, ut loquitur Apostolus, evidens est illius sensum inter protestantes a subjectiva uniuscujusque persuasione pendere. Spiritus ejus tunc solum vivificat, cum Scripturae adjicitur legitimus atque infallibilis interpres. Verum de hoc argumento postea. Idem dic de symbolis (in hypothesi quod ea admittantur; siquidem plerique ea nunc rejiciunt) quae cum nonnisi implicite plures articulos contineant, de aliis vero plane sileant (2),

(1) Recolantur quae paulo ante attulimus de hoc argumento. Dissensionum quae inter presbyterianos Americae septentrionalis exardescunt, recens exemplum refert cl. Kenrik coadjutor episcopi Philadelphiae in op. cit. *Theologiae Dogmaticae.* Philadelph. 1839. tract. II. *De Ecclesia* cap. VIII. *De unitatis defectu* in sectis p. 184. ubi refert in calvinianorum comitiis generalibus, singulis fere annis sententias obtinuisse et obtinere, quae alterna vice illius *scholae novae*, quae a confessionis vel principiis longissime abscedit, vel *scholae veteri* calvinianae favent. Quum autem commentationes in epistolam ad Romanos a quodam Barnesio Philadelphiae ante paucos annos editae, haereseos fuissent insimulatae, ipseque ex synodi auctoritate a munere praedicandi suspensus, comitia generalia Pittsburgi an. 1836 eum absolverunt: anno vero insequenti comitia generalia Philadelphiae habita, omnes *novae* scholae fautores et ecclesias in quibus eae circumferebantur opiniones a consortio suo absciderunt, qua ratione sexcenti fere *evangelici* praecones simul abscissi dicuntur. Talis est pax et concordia quae inter sectarios efflorescit.

(2) Nihil sane in symbolis expresse dicitur de justificatione, de sacramentis, de reali Christi praesentia in eucharistia aliisque ejus-

fit ut controversiis innumeris campus semper latissime pateat.

301. Ad 4. *D.* Quae tamen comitia, nulla intrinseca auctoritate pollent, sed solum extrinseca et *directiva*, Tr. quae vim habeant cogendi ad internum fidei assensum *N.* Plura utique per summam incohaerentiam penes protestantes celebrata ejusmodi comitia sunt, atque adeo interdum celebrantur; verum enimvero cum ipsi fateantur hujusmodi comitia errare posse, nec infallibilitate pollere, evidens est minime ipsis tribui posse judiciariam potestatem, sed solum declaratoriam, prout presbyteriani aperte confessi sunt (1). Dixi vero *per summam incohaerentiam* illa comitia ad fidei controversias dirimendas celebrari, quia repugnant essentiali protestantismi principio de libertate examinis ac omnimoda independentia a qualibet auctoritate. Idem intrinsecum vitium arbitrariis illis inhaeret fidei confessionibus, seu libris symbolicis quos adversarii quidem jactant, sed reipsa contemnunt (2). Ast de his hactenus, cum dicta sufficiant.

modi permultis, de quibus acris inter catholicos et sectarios, atque inter sectarios ad invicem controversia est. Sociniani abutuntur symbolo apostolico ad sua perversa dogmata vindicanda.

(1) In *Form Governement of the Presbyterian Church in America, as amended in* 1821. ch. 1. §. 7.

(2) Hujus rei vadem libentissime damus auctorem haud suspectum. Etenim Palmer op. cit. P. 1. cap. XII. pag. 388. et 389. aperte declarat lutheranismum et calvinismum vix non evanuisse ita ut sint potius argumentum historiae; « Quoniam, ut ait ipse, debiles reliquiae sine vita quas ipsi post se reliquerunt, quaeque adhuc illorum nomine designantur, non sunt nisi luctuosa monumenta systematum quorum imperfectiones et defectus, quicumque demum illi fuerint, nobilitata fuerunt sancto ardore ac zelo erga Deum ejusque revelationem (ut ipse *pie* autumat) ». Sed mira est ipsius auctoris conclusio: « Quum nunc confessiones fidei ob quas Lutherus, Zwinglius et Calvinus suum sanguinem profudissent, sepositae fere sint veluti antiquatae, aut subscribantur sub iis clausulis et declarationibus quae actum subscriptionis ad puram scenam ludicram revocant, quanam ratione possumus nos existentiam illorum fidei agnoscere? Oppressi ab audaci impietate neologismi, atque adeo ab incredulitate quae se pallio christiani nominis obtegit, quo possint fidei deteriora vulnera inferri, aut in praeceps dejecti mortalis lethargiae, apostasiae nimirum arianae et socinianae, lutheranismus et calvinismus, uti systemata religiosa, in regionibus in quibus ortum habuerunt plane videntur periisse! »

302. Inst. Quidquid demum sit de lutheranis, reformatis, dissidentibusque reliquis (1), nemo jure inficiari poterit tum ecclesiam orientalem sive graecam, et graeco-russam, tum ecclesias britannicas fidei et communionis unitatem praeseferre, imo partem constituere ecclesiae catholicae. Etenim 1. ecclesia graeca, ac propterea graeco-russa qua e est ab illa progenita, anterior est quacumque ecclesia, quandoquidem ex oriente progressa est ubi religio christiana coepit et exinde in alias mundi plagas est disseminata. 2. Eadem ecclesia suam hierarchiam per continuatam episcoporum successionem perpetuo conservavit, idemque dicendum de ecclesia graeco-russa ex quo per evangelicam praedicationem instituta est. 3. Utraque ecclesia centrum

(1) Dissidentium nomine significant anglicani illos omnes quos vocant etiam *separatistas* aut *non conformistas*, qui scilicet dissident ab ecclesia legali ac dominante, cujusmodi sunt *methodistae*, *baptistae, jumperi*, *unitariani*, *universalistae* . . . . . *socialistae* seu *oseenitae;* nam et haec secta novissime prodiit in Anglia. Addicti eidem sunt homines impudentissimi, qui Dei existentiam ut *probabilem* defendunt; daemonum, inferni, coeli, legis naturalis existentiam negant atque irrident, omnibusque cupiditatibus indulgent. In dies turpissima haec secta ibidem augescit magno etiam civilis reipublicae detrimento. Quod autem spectat ad professores ipsos oxonienses ut magis magisque pateat, quod nuper attigimus, quam parum inter se conveniant vel in rebus gravissimis luculentum afferam exemplum in argumento de quo agimus. Palmer methodistas dissidentes extra ecclesiam catholicam, adeoque et anglicanam in ejus hypothesi esse pronunciat; Pusey e contra weslejanos seu methodistas in cit. epist. vocat *sectionem* seu *portionem ecclesiae nostrae*; eosque commendat, opponitque eorum doctrinam doctrinae romanistarum. Palmer item, ut vidimus, ecclesiam rom. spectat uti partem ecclesiae catholicae, cum qua adhuc esse *conjunctas* ecclesias anglicanas contendit; attamen Newman ejus collega in op. *Lectures on the prophetical office of the church* ec., seu *Lectiones de munere prophetico ecclesiae, spectato in relatione ad romanismum et protestantismum popularem*. Lond. 1837. L. III. p. 101. seqq. ut postea videbimus; eam comparat *daemoniaco*, rom. Pontificem vocat *diabolum* etc.. His vero subscribit Pusey in ep. cit. In tractatibus vero editis a doctoribus ejusdem universitatis Oxoniensis et inscriptis *pro tempore praesenti*, v. VI. n. 20. p. 3. admirata ecclesiae catholicae seu romanae antiquitate, universalitate ac unitate, nec non pulchritudine ejus systematis concludunt: « Nos nequimus non fundere suspiria cogitando quod simus ab hac ecclesia *separati* ». En quomodo hae anglicanae ecclesiae columnae in ipsa catholicae ecclesiae notione inter se cohaereant: et quibus solidissimis fundamentis aedificium, quod ipsi tanta animi securitate extollunt, innitatur!

habet unitatis; ecclesia quidem graeca in patriarcha suo oecumenico, nempe constantinopolitano; graeco-russa vero in sancta synodo petropolitana permanente. 4. Quo factum est, ut hoc auctoritatis principio non solum unitas regiminis, verum etiam unitas fidei sarta tectaque in utraque ecclesia conservata fuerit; 5. quod enim attinet ad articulum de processione Spiritus sancti a Patre et Filio, praeterquam quod mera est opinio quae per duo ad minus secula ante Michaelem Cerularium tolerata est, quippe differentia graecos inter et latinos *verbalis* potius fuerit quam realis ut praestantiores latini theologi fassi sunt (1), si qua novitas in eo est, haec ex latinorum potius parte se tenet quam ex parte graecorum atque idcirco etiam russorum. 6. Neutra praeterea ecclesia se separavit ab ecclesia romana, sed haec utramque a sua repulit communione, cum haec tamen separatio probata non fuerit a majori ecclesiae catholicae parte; 7. dici propterea potest particulares ecclesias, romanam scilicet et costantinopolitanam ab invicem fuisse divisas, salva ecclesiae catholicae unitate. 8. Accedit, ecclesiam graecam, ac proinde russicam, nihil innovasse circa *primatum*, cum non inficietur posse romanum Pontificem, veluti primum episcopum juxta consuetudines ac synodos ecclesiae spectari, sed solum nunquam admisit hunc primatum *de jure divino*. 9. Quae cum ita se habeant merito episcopi graeco-uniti in ditione russica sub finem anni elapsi (1839), libellum supplicem dederunt autocrati, quo humillime eum rogarunt ut dignaretur illos in unitatem admittere sanctae apostolicae orthodoxae, et universalis ecclesiae a qua per vim majores sui fuerant divulsi; imperator vero benigne an-

(1) Ita Palmer op. et loc. cit. cap. IX. qui pro hac sententia adducit Magistrum sententiarum, s. Thomam, Bandinum, s. Bonaventuram, Scotum inter scholasticos, inter recentiores vero Bellarminum, Toletum, Azorium, etc.

nuit (1). Eaedem porro rationes militant pro ecclesiis britannicis, quarum origo, ut visibiles ecclesiae, antiquissima est, et per xv. continentia secula permanserunt in communione cum omnibus Christi ecclesiis; quod si postea a romana ecclesia divisae sunt; 10. hujusmodi separatio non fuit voluntaria; ecclesia romana est quae illas excommunicavit; ceterum ipsae semper cum ecclesia catholica conjunctae perstiterunt; 11. Quod si potestas civilis edictis vetuit communicationem cum ecclesia romana, id factum est ad praecavendos abusus romanorum Pontificum qui nihil unquam moliti non sunt ad ecclesias britannicas et dominationem temporalem sibi subigendas. 12. Itaque ecclesiae britannicae nullo modo schismaticae censeri possunt tum quia pergunt in unitate fidei sive respectu sui, sive respectu ecclesiae catholicae, cujus necessitatem veluti fundamentale principium inculcant;

(1) Ne haec pereant documenta, juverit hic ea transferre ex ephemeride officiali petropolitana *Apis septentrionalis* nuncupata mens. novembr. 1839. En igitur cujusmodi sit actus apostasiae episcoporum graeco-unitorum: « In nomine Patris et Filii et Spiritus s. . . . Nostra ecclesia a suo initio eadem erat quae et sancta, apostolica, orthodoxa catholica ecclesia, quae ab ipso Domino et Salvatore nostro Jesu Christo in Oriente instituta est, inde ex Oriente totum mundum illuminavit, et hucusque divinas institutiones christianae religionis, quin aliquid adjecerit ex spiritu adinventionis humanae, integras et haud immutatas asservavit. In illo benedicto omnino exoptato universali foedere, ecclesia nostra pars erat indivisibilis graecae-russicae ecclesiae, quemadmodum et majores nostri, sermone non minus quam genere, pars erant indivisibilis russicae gentis. Verum lugubris distractio provinciarum nostrarum a Russia vera earum patria, divellit quoque majores nostros a vera catholica unitate, subjecitque eos vis extraneae dominationis sub nomine *unitorum* arbitrio romanae ecclesiae. Quanquam vero haec ipsis, per publica quidem instrumenta, et orientalem liturgiam in nostra domestica russica lingua, et omnes sacras caeremonias . . . tutata fuerit, quinimmo ipsum transitum ad romanum ritum prohibuerit (manifestum argumentum quam purae et immutabiles crederentur antiquae nostrae orientales institutiones!), nihilo tamen minus astuta πολιτική Polonae quondam reipublicae, ipsique consona ratio latini cleri, qui ferre non poterat russicum spiritum patrium (*nationalitatis*), et ab antiquo ductam liturgiam orientalis ecclesiae, eo omnibus nervis tendebat, ut, si fieri posset, vestigia ipsa primaevae originis gentis nostrae, nostraeque ecclesiae eradicaret. Duplex hic conatus in causa fuit quod majores nostri post initam unionem miserrimam sortem experti sint. Nobiles post jura sua male habita, transierunt ad romanum ritum, ci-

tum quia se non separarunt ab ecclesia catholica; tum quia fides ecclesiarum britannicarum non innititur privatae interpretationi scripturarum tantum, sed interpretationi traditionali, quae est regula totius ecclesiae catholicae, prout aperte habetur in XII. articulo « Ecclesia

ves vero et coloni, qui moribus majorum in unione etiam asservatis renuntiare nolebant, perpessi sunt gravissimam persecutionem. Sed statim et ritus nostri, sacraeque ecclesiasticae caeremoniae, institutiones etiam et liturgiae graviter immutatae fuerunt . . . . Maxima pars unitorum (cum eorum provinciam Russia occupavit), jam tunc statim rediit ad unitatem cum orthodoxa orientali catholica ecclesia, jamque pars ipsi erant indivisibilis *universalis russicae* ecclesiae. Ceteri vero apud *beneficum* russicum regimen, quoad ejus fieri poterat, invenerunt *tutamen* contra praepotentem clerum romanum ». Post haec aliaque ejusmodi putida ac manifesta mendacia quae referre non vacat. proditores isti episcopi has emiserunt conclusiones:

« I. Statuimus denuo agnoscere unitatem nostrae ecclesiae cum orthodoxa catholica orientali ecclesia, ideoque ex hoc permanere una cum commissis nobis gregibus in unitate cum beatissimis patriarchis, atque in obedientia erga sanctissimam, regentem *universalem* russicam synodum.

II. Piissimum vero dominum et imperatorem *perquam humillime rogare*, ut nostram hanc decisionem sub suum almum suscipiat praesidium, *promoveatque executionem* excelsa sua ordinatione, suaque *imperatoria voluntate* ad pacem et *salutem animarum*, eo consilio, ut sub ejus *liberali* sceptro nos una cum tota russica gente, juxta antiquum apostolicum officium, juxta praescripta sanctorum universalium conciliorum, juxta traditiones episcopum doctorumque orthodoxae catholicae ecclesiae, uno eodemque ore, consono item corde laudare possimus Deum unum et trinum ».

Ad haec *Sanctissima Synodus* « gratias egit caelesti Pastori pro hoc novo incremento sui veri gregis, statuitque juxta regulas et exempla Sanctorum Patrum, episcopos, clerum et gregem universum ecclesiae usque adhuc graecae-unitae, in plenam recipere et illimitatam communionem sanctae, orthodoxae catholicae orientalis ecclesiae . . . . Imperator *dignatus est* manu propria his verbis rem decidere: *gratias rependo Deo et suscipio* ». Ita consummatum est hoc mysterium iniquitatis quod prius secreto, deinde publicum factum est; ac optime quidem, si Deus humanis fraudulenttis decipi posset!

Ut autem ad posteros istorum apostatarum praesulum infamia perveniat, heic eorum nomina subjiciam; sunt autem tres: primus Josephus Siemaszko, qui cum in scholis ordinis s. Basilii institueretur, ob praemium non adeptum se de ordine illo ulturum spopondit: promissis porro suis stetit; primus quippe ejus actus cum ad potestatis culmen in ecclesia sua (graeco-unita) evectus est, impetiit ordinem suum, cui primum novitios recipere sine gubernii venia prohibuit; tum vero eo quod novitios non haberet illum omnino abolevit. Homo superbiae et malarum artium plenus, totiusque doli ex parte catholicorum primarius artifex (tales enim semper sunt apostatae nostri). Nunc ab imperatore archiepiscopus Wilnensis renuntiatus, quae sedes schis-

habet . . . auctoritatem in controversiis fidei (1) ». Nihil igitur impedit quominus has ecclesias unitatem conservare affirmemus.

303. Resp. *N. A.* Ad 1. prob. Resp. I. Neg. suppositum, quod plures scilicet distingui possint ecclesiae a Christo institutae, ita ut una possit dici altera anterior aut posterior. Ecclesia a Christo instituta unica et individua est, quae in partes scindi non potest; eaque est ecclesia catholica cujus centrum et caput a Christo institutus est Petrus ejusque legitimi successores, ut postea ostendemus. Potuit autem aliquis populus prius alio in hanc unicam ecclesiam cooptari, quae incunabula sua Hierosolymis habuit ubi passus est Christus, et Petrus primum commoratus est. Cum vero Petrus ad arcem romani venerit imperii, hoc unicae ecclesiae centrum Romae constitutum est, ubi Petrus suam sedem fixit, ac mortuus est, eamque suis in primatu successoribus regendam reliquit.

304. Resp. II. *D.* Ecclesia graeca anterior est quacumque ecclesia *tempore*, Tr. *auctoritate N.* Hoc est sophisma quo ut observat Maistrius (2), utuntur adhuc graeci et graeco-russi ut sibi aliisque persuadeant ecclesiam orientalem, non obstante suo schismate ab ecclesia romana, veram esse ecclesiam. Verum si semel constiterit, uti inferius ostendemus, romanam ecclesiam seu romanum Pontificem esse centrum unitatis jure divino constitutum, esse omnium ecclesiarum matrem et magistram, quid refert quod aliqua societas anterior sit tempore ipsa imperii civitate principe ac metropoli, ut exinde super illam auctoritatem jactare possit? Si praeterea constiterit, ut pariter luculentissime evincemus,

matica nunc primum erecta est. Reliqui duo minorum gentium sunt, Basilius Lezynski et Antonius Zubko.

(1) Ita Palmer op. cit. p. 1. cap. x. cujus praecipuas difficultates in compendium redegimus.

(2) In op. *du Pape* liv. iv. ch. x. ubi egregie ejusmodi sophisma dissolvit ac plane conterit.

graecam seu orientalem ecclesiam per x. secula agnovisse primatum romani Pontificis jure divino, eique fuisse subjectam, major profecto antiquitas eam a crimine perduellionis in schismate quo se maculavit haudquaquam absolvet. Nunc addo parem non esse cum ecclesia graeca conditionem ecclesiae russicae quae duplicis imo triplicis schismatis nota sese foedavit. Ac 1. quidem schismatis quod commune habet cum graecis in ordine ad rom. Pontificem. 2. Schismatis quo se a patriarcha costantinopolitano sejunxit, quo fit ut nullam communionem servet cum ecclesia graeca, prout haec ipsa haud ita pridem publice declaravit (1). 3. Schismatis a patriarcha moscovita, qui a Petro I. abolitus est, ut sufficeret in ejus locum eam quam ipse appellavit *sanctam synodum permanentem petropolitanam* cujus caput ipse imperator pro tempore est, ejusque membra omnia ab imperatore deliguntur; quaeque sua omnia decreta, ut mitius loquar, sub influxu imperatoris emittit. Hanc certe synodum non constituit Christus.

305. Ad 2. *D.* Schismaticam, quaeque habet successionem materialem, *C.* successionem formalem per adhaesionem capiti in unitate fidei et regiminis *N.* Nempe non magis utrique ecclesiae haec materialis favet successio, ac faveat nestorianis, atque eutychianis sua, quamvis antiquior sit. Circa peculiarem ecclesiam russicam praeterea animadverto ipsam in unitate ecclesiae romanae fuisse fundatam (2), tum a graecis catholicis tum a la-

(1) Cf. Septimii Costanzi opuscula, tom. III. in schemate appendicis tertiae ad Ruthenos ab ecclesia catholica romana dissidentes §. 3. Romae 1807.; nec non *Dissertationem de origine christianae religionis in Russia*. Romae 1826. cap. II. Cf. etiam eruditum opus cl. Barth. Kopitar cui tit. *Hesychii Glossographi discipulus* etc. Vindobonae 1839. in append. xv. pag. 56. seqq. ubi egregie confutat W. A. Maciejowski commentaria edita Petropoli et Lipsiae 1839.

(2) Cf. *Considerationes historicas* etc. germanice editas a H. J. Smith quarum compendium exhibetur in *Annali delle scienze religiose* vol. III. n. 8. et 9. *settembre e ottobre, novembre e decembre* 1836. In posteriori igitur hoc fasciculo p. 419. seqq. narratur quo-

tinis, adeoque temporis tractu descivisse ab ejus communione et schismaticam evasisse: inaudita proinde arrogantia est hujus schismatici coetus nationalis, velle sibi *ecclesiae catholicae* atque *orthodoxae* nomen adsciscere.

306. Ad 3. *D.* Utraque ecclesia centrum habet unitatis *fictitium*, *C.* formale quale Christus instituit *N.* Nam etiamsi ecclesia graeca subsit patriarchae constantinopolitano, cum hic se separaverit, ac subduxerit ab auctoritate romani Pontificis ut se centrum et patriarcham oecumenicum constitueret, quare eodem jure, non poterunt se ab eo separare ad se constituendos auto-cephalos episcopi singuli? Par enim omnino ratio est. Ac reipsa ita factum esse paucis ab hinc annis, saltem ex parte videmus (1). Quod vero attinet ad synodum permanentem petropolitanam, tamdiu hujus durabit auctoritas quamdiu steterit russicum civile imperium. Quod si semel hoc dissolveretur, actum plane erit de fictitio hujusmodi centro. Itaque illud solum vere centrum est quod est divinitus institutum: cetera quae centra non sunt nisi in illorum opinione, qui haec sibi confingunt, utpote schismatica et haeretica in perpetua oscillatione versantur.

307. Ad 4. *D.* Tribus saltem haeresibus demptis, Tr. Secus *N.* Tales haereses sunt negatio processionis Spiritus Sancti etiam a Filio, existentiae purgatorii, et

modo cum die 27. julii 1833. ageretur de instituenda *Synodo permanente* ad instar *ecclesiae russae* restiterint omnes archiepiscopi et episcopi graeci huic clausulae; imo Synodum graecam tanta animi aversione actam fuisse contra ecclesiam russicam, ut plures episcopi, qui prius pileum russicum deferebant, in signum detestationis eum deseruerint ut Synodo interessent pileo graeco. Interim per hanc Synodum ecclesia graeca se subduxit a jurisdictione patriarchae constantinopolitani, sicut annis anteactis ecclesia russica se pariter separavit ac subduxit ab eodem constantinopolitano patriarcha; atque hinc factum est ut diversae istae ecclesiae divisae fuerint ab invicem, et effectae nationales, atque constantinopolitani patriarchae auctoritas ad nihilum redacta fuerit. Ita Deus punivit patriarcharum constantinopolitanorum superbiam, qui ab ecclesia romana, ut supremam auctoritatem obtinerent, turpiter defecerunt:

(1) Ibid.

primatus jure divino romani Pontificis, qui articuli solemniter definiti sunt in oecumenicis conciliis Lugdunensi II. et Florentino, ut suo loco ostendemus, subscribentibus graecis ipsis, imo et russicis episcopis (1). Dixi *saltem;* exploratum enim est longe lateque errores Gregorii Palamae ac thaboritarum in ecclesia graeca diffusos esse (2); quod vero ad errores attinet ecclesiae russicae satis est prae oculis habere quae scripsit p. Possevinus (3); ut omittam principium, ut ita dicam, dissolvens protestantismi plura jam illius sic dictae ecclesiae membra infecisse (4). Ita pura conservata est in utraque ecclesia fides.

308. Ad 5. *D.* In sensu adversarii, *C.* in sensu ecclesiae catholicae quae ipsum ut fidei dogma definivit *N.* Jam vero non privato uniuscujusque individui sensui in his standum est, sed auctoritati ecclesiae infallibili controversiarum judici. Quod autem adjicitur de intervallo quod effluxit inter Photium et Michaëlem Cerularium quo tempore *tolerata* dicitur contraria sententia, non aliud significat, nisi quod sublato schismate, ecclesia graeca nullam hac in parte ecclesiae latinae molestiam crearit: quum vero postea graeci crimini latinae ecclesiae vertissent quod profiteretur fidem de processione Spiritus Sancti etiam a Filio, tunc controversia excussa est et definita, uti constanter se gessit ecclesia (5). Falsum

(1) *Acta Conciliorum* Harduini tom. IX. col. 990.

(2) Satis est inter ceteros legere quae de Gregorio Palama scripsit Nectarius in op. cit. *Confutatio imperii Papae.*

(3) In opere cui titulus: *Moscovia* typis Birckmanicis 1587. in scripto: *Capita, quibus Graeci et Rutheni a Latinis in rebus fidei dissenserunt.* Item: *Errores alii Ruthenorum qui orientale schisma sequuti sunt, postquam Graeci ab ecclesia sese praeciderunt.* Pag. 38.-46.

(4) Cf. P. Rozaven in opere, quod opposuit Alexandro Stourdza, et inscripsit: *L'église catholique justifiée contre les attaques d'un écrivain qui se dit orthodoxe.* Lyon 1822. Cf. etiam Grégoire *Histoire des sectes religieuses.* Paris 1829. tom. IV. ch. XIII. *Raskolnicks*, et ch. XIV. *Sectes dérivées du Raskolnisme*, etc.

(5) Numquam enim, ut saepius

porro est latinos theologos veluti *verbalem* potius quam realem hanc controversiam spectasse, quum omnes unanimiter graecos impugnaverint et haereseos accusaverint, tractatusque ediderint adversus illos. Haec sunt plane somnia (1). Utrum vero novitas se tenuerit ex parte graecorum an ex parte latinorum, ex iis quae suo loco disputavimus abunde liquet (2).

309. Ad 6. *D.* Id est expresse ab initio et aperte, Tr. aequivalenter, et aperte etiam temporis lapsu *N.* *Numquam* ecclesia romana nisi provocata, atque omnibus prius conciliationis ac pacis viis pertentatis quempiam repulit e sinu suo. Provocamus adversarios nostros ut ex tota ecclesiastica antiquitate hanc usque in diem contrarium ostendant. Quum igitur Photius primum, seculo IX mediante, patriarcha intrusus classicum rebellionis cecinerit, carpserit ecclesiam latinam quod plures doceret errores, atque ipsum excommunicaverit Pontificem, quid mirum si hic separaverit se ab illius communione (3)? Idipsum contigit in schismatis instauratore sec. XI. Michaele Cerula-

alias animadvertimus, ecclesia consuevit definire nisi articulos in controversiam adductos, aut impugnatos a novatoribus. Licet vero Photius aliorum haereticorum graecorum exemplo et ipse attigerit quaestionem de processione Spiritus sancti, cum tamen ecclesia tunc temporis praecipue adlaboraret in flammis erumpentis schismatis extinguendis, vix de illa actum est; cum vero schisma cito sublatum fuerit, paxque quiesque in utraque ecclesia restituta, altum fuit de ea controversia silentium, donec opera nefarii Michaelis Cerularii recruduit schisma, quod ut ille consolidaret inter cetera quae objiciebat ecclesiae romanae, et hunc articulum in medium adduxit; quapropter ecclesia in concilio Barensi illum discussit et asseruit; quod iterum factum est in conc. Lugdunensi et Florentino graecis itidem et latinis praesulibus assentientibus.

(1) Vere dolendum quod haec reprehendere debeamus in viro docto et moderato, cujusmodi se praebet Palmer. Illud ad quod alludit auctor quem impugnamus afficit phrases adhibitas passim a patribus graecis, cum loquerentur de processione Spiritus s. a Patre *per* (διά) Filium, quam locutionem aequivalere alteri nempe a Patre et *ex* Filio, qua pariter graeci Patres usi sunt. In hoc porro solum citati doctores dixerunt illam esse quaestionem potius *verbalem* quam realem, non autem circa substantiam dogmatis.

(2) In tract. *de Trinit.* cap. V. prop. I.

(3) Cf. Constanzi op. cit. tom. II. in prooemio §. 13. seqq.

rio homine nempe audaci ac facinoroso, qui pariter insectatus est ecclesiam latinam, e sacris dypticis nomen Pontificis sustulit, atque indebita sibi jura arrogavit (1). Numquid ecclesia romana in culpa est? Ecclesia autem moscovitica et russica discessit ab ecclesia romana opera potissimum Phoziey missi a Cyrillo II. patriarcha constantinopolitano an. 1408. ad regendam ecclesiam kioviensem a qua ob errores suos expulsus receptusque a Basilio Basilide Moscoviae principe constitutus est patriarcha Moscoviae (2). Haec proinde natio quae hactenus magna saltem ex parte catholica fuerat, arte illius pessimi hominis seducta a communione romanae sedis sponte recessit, ac graecorum errores professa est (3). Ecclesia romana nihil interim unquam omisit quo illam ad unitatem revocaret. Restitit illa tamen. Ergo ne ecclesia romana in culpa est? Judicet adversarius ipse.

310. Ad 7. *N.* Agitur enim de schismate formali ex parte constantinopolitanae ecclesiae ab ecclesia catholica; romanae siquidem ecclesiae adhaerent « omnes qui sunt undique fideles » ut loquitur s. Irenaeus, exceptis haereticis et schismaticis, qui fideles non sunt. Quod vero dicitur, *salva unitate ecclesiae catholicae*, non sapit nisi monstrosum systema ab adversario excogitatum. Systema, plane contrarium sacris litteris ex quibus novimus a Christo universum gregem suum Petro, ac proinde legitimis ejus in hoc primatu successoribus fuisse commissum, ut postea ostendemus; systema contrarium toti antiquitati quae illud prorsus ignoravit (4).

(1) Ibid.

(2) Cf. Eundem tom. III. in append. I. §. V. seqq.

(3) Ibid. §. VII. nec non cit. *Dissertat.* cap. VII.

(4) Verum quod magis mireris illud est, quod Palmer qui tot paginas insumpsit ad persuadendum lectoribus suis posse conservari unitatem in et cum ecclesia catholica, non obstante actuali separatione, ipsemel postea paucis verbis destruat quod tanto molimine aedificare nisus est. Etenim agens op. cit. P. I. cap. XIII. adversus *separatistas* seu dissidentes ab ecclesia anglicana,

311. Ad 8. *N.* Etenim hoc ipso innovarunt, quod contenderint Christum instituisse ecclesiam acephalam negantes Petri ac proinde rom. Pontificum primatum de jure divino. Verum de hoc argumento idoneo loco.

312. Ad 9. *D.* Idest nonnulli episcopi per summam ignaviam et assentationem tum honoribus illecti, tum minis territi proditores facti sunt causae catholicae, *C.* ex vera persuasione *N.* Notoriae sunt artes, machinationesque omnes quibus gubernium russicum usum est ad graecos-unitos convellendos ab unitate catholicae ecclesiae atque ad schisma pertrahendos. Publicae item sunt persecutiones atrocissimae, violentiae apertae et crudeles, bonorum expoliationes, exilia quibus nobiles confessores obnoxii fuerunt ne causam Christi proderent (1). Quin hos imitarentur, maluerunt ignavi illi episcopi avitam deserere fidem et occidere animas suas suorumque subditorum quam adeptis honoribus et commodis nuncium remittere, qui olim animarum nostrarum episcopo, Christo scilicet, rationem proditionis suae sunt reddituri. Motiva quae isti homines ad propriam aposta-

hanc sibi ex eorum ore opponit difficultatem : « Potest dari separatio absque schismate, quoniam christiani possunt esse inter se conjuncti in corde et in spiritu quamvis officia religionis expleantur in diversis cultus locis » Respondet : « Christus jussit apostolos suos esse *perfecte unitos*, ut mundus cognoscere posset quod Pater eum miserit (Jo. XVII. 20. 23.). Ergo *quodcumque schisma intra ecclesiam adversatur voluntati suae* : et aperta separatio ab ipsa, est manifesta *inobedientia* a Deo. Quumque separata conciliabula seu congressus constituti sunt, et aemuli ministri satagunt proselytos facere ex ecclesia declarantes ejus cultum, regimen, regulas ita *antiscripturales* esse et erroneas, ut christiani teneantur ab illa exire ac se separare ; quinam praetextus potest magis inanis excogitari quam ille quo praetenditur interior communio affectionum, quae a quovis facto falsitatis arguitur ? » Quomodo hic auctor sibi cohaereat ipse viderit ; satis est enim haec applicare ecclesiis quas ipse vocat britannicas respectu ecclesiae romanae, a qua scissae sunt, ut tota ejus labefactetur theoria. Tanta est vis veritatis!

(1) Cf. quae scripsimus de saevitiis omnimodis quas exercuit et exercet regimen russicum adversus catholicos ut eos abducat ab unitate et pertrahat ad schisma, necnon exempla christianae fortitudinis quae praebuerunt plures ex ipsis in Tract. de matrimonio cap. IV. ubi agebamus de *matrimoniis mixtis*.

siam cohonestandam in medium protulerunt, non sunt nisi integumenta, quae neque Deum neque homines fallere possunt. Idem dici debet de fictitio illo supplici libello una cum *benigno* rescripto. Isti certe numquam legerunt in Evangelio: « Nihil est opertum quod non revelabitur, et occultum quod non scietur (1) »; aut illud: « Attendite a fermento pharisaeorum, quod est hypocrisis (2) ». Mendacia porro sunt quae dicuntur de vi qua majores eorum ab schismate divulsi sunt. Historica documenta contrarium ostendunt (3).

313. Licet vero origo ecclesiarum britannicarum antiquissima sit, origo tamen anglicanismi, seu schismatis recens est. Nam eo ipso quod adversarius fatetur per xv. continentia secula ecclesias britannicas permansisse in communione cum omnibus Christi ecclesiis, se suasque ecclesias condemnat quod postea ab ecclesia romana ac proinde a reliquis quae in universo terrarum orbe cum ea communicant se separaverint. Ex illo tempore schismaticae factae sunt, nihilque amplius commune habent cum antiquis britannicis ecclesiis quae intemeratam servarunt

(1) Matth. x. 26.

(2) Luc. xii. 1. In quae Salvatoris verba notus est commentarius ven. Bedae: « Duo autem sunt genera persecutorum: unum palam saevientium, alterum ficte fraudulenterque blandientium. Contra utrumque nos munire atque instituere volens Salvator, et supra ab hypocrisi pharisaeorum, et hic a carnificum caede praecipit non timere, quia videlicet post mortem nec horum crudelitas, nec illorum valeat simulatio durare ». Utroque persecutionum genere utitur regimen russicum; neutrum porro sustinere valuerunt ignavi illi defectores episcopi. Verum quod in immensum auget istorum crimen est supplex illa rogatio qua petunt ab imperatore, ut velit se suosque greges in communionem recipere *ad pacem et salutem animarum;* perinde ac si in sola russica ecclesia quis possit obtinere salutem; quicumque igitur extra ditionem russicam, ultra quam non extenditur illa synagoga, salvari non posset. Vae illis qui incipiunt in praeceps ruere; non est ubi consistant!

(3) Cf. Bollandianos *Acta Ss.* tom. ii. septembr. Dissertat. *de conversione et fide Russorum*, §. x. nec non card. Baronium in appendice *de Ruthenis ad communionem Sedis Apostolicae receptis* sub Clemente viii. *in Annalib.* ed. Lucensis tom. ix. pag. 658 seqq. Spondanum ad an. 1595. n. 14., etc.

cum ecclesia romana, id est catholica unitatem. Possemus urgere *dubium saltem* sive ex parte *juris* sive ex parte *facti* de valore ordinationum anglicanarum, ac propterea episcoporum successione (1). Verum opus non

(1) Praeter ea quae circa valorem ordinationum anglicanarum scripsi in tract. de *Ordine* n. 137. not. (a), specialem considerationem meretur quod novissime scripsit claris. ipse d. Lingard in opusc. relato in *Dublin Review* mens. maj. 1840. inscripto: *Ecclesia anglicana reformavit ne seipsam?* Ibi ostendit quam incerta, aut saltem quam problematica sit praetensio ecclesiae anglicanae habendi successionem apostolicam in episcopatu. Praescindendo enim ab authenticitate actorum lambethanorum, certum est, uti ipse animadvertit, valde dubitatum etiam ab initio fuisse de valore consecrationis archiepiscopi Parkeri (a quo solo proveniunt actuales episcopi anglicani omnes), nec solum a catholicis, verum etiam a gubernio ipso Elisabethae, sic ut necessarium prorsus duxerit recurrere ad omnipotentiam reginae ad eam ordinationem ab omni defectu sanandam. Haec porro *mandatum* edixit quo *ex plenitudine regiae suae auctoritatis supplebat cuilibet defectui in qualitate aut modo procedendi commissariorum* (id est episcoporum qui consecrarunt Parkerum) *ita id exigente tempore et necessitate*. Igitur sola ratio qua justificata est illa consecratio, fuit *exigentia casus*, secus quippe nova ecclesia recta fuisset ab episcopis non consecratis. *Radicalis* autem hic defectus magis manifestus fit e. eo quod sex insequentibus annis ad unamquamque consecrationem et confirmationem novi episcopi, insereretur in *commissione* metropolitani eadem clausula sanatoria proveniens ex plenitudine regiae potestatis, his nimirum verbis concepta: « Supplentes ex auctoritate suprema regia . . . nobis delegata quidquid in hac electione fuerit defectum, tum in his quae juxta mandatum nobis creditum, a nobis factum et processum est, aut in nobis, aut aliquorum nostrorum conditione, statu, facultate ad haec perficienda deest aut deerit, tum etiam eorum quae per statuta hujus regni Angliae, aut per leges ecclesiasticas hac in parte requisita sunt aut necessaria prout temporis ratio, et rerum praesentium necessitas id postulant ». Talis est clausula qua usi sunt quatuor episcopi qui consecrarunt Parkerum die 17. decemb. 1559. in sacello Lambethano. Parker vero die 20. januarii vices reddidit suis consecratoribus Barlowio et Scoreyo eos confirmando eadem *clausula sanatoria*. Jam vero opportune interrogat Lingard, nonne in hoc negotio aliquid circuli vitiosi intercessit?

Tandem an. 1566. actu *Parlamenti* definitum est, quod cum regina in possessione sit totius jurisdictionis, omnium privilegiorum, superioritatum ac praeeminentiarum spiritualium et ecclesiasticarum quibus fruiti sunt ejus praedecessores, cumque *suprema potestate et auctoritate sua dispensaverit ab omnibus causis ac dubiis cujusvis imperfectionis aut incapacitatis in confirmatione et consecratione episcoporum* per suas litteras patentes, ideo omnes actus et gesta in ejusmodi occasionibus, essent atque haberi ac judicari deberent bona, et perfecta (firma et rata) sub omni respectu et fine, non obstantibus quibuscumque in contrarium (*Statuta Regni* IV. 485.): ex tunc ac deinceps quodvis dubium habitum est tanquam prorsus sublatum, et clausula sanatoria omissa fuit. Judicet lector de ecclesiastica reginae Eli-

est ut nos in hanc disputationem conjiciamus, cum ex dictis satis sit urgere schisma, ut abruptam prorsus esse successionem illam liquido elucescat.

314. Ad 10. *D.* Ad cum modum quo non fuit voluntaria separatio Nestorii, Eutychetis, graecorum aliorumque ejusmodi, *C.* alio sensu *N.* Nullus haereticus ac schismaticus voluisset se separare ab ecclesia romana seu catholica, dummodo haec passa fuisset ut errores suos et perversam agendi sentiendique rationem impune retinerent. Cum vero hanc nequeat conditionem admittere ecclesia romana seu catholica custos et vindex fidei atque unitatis, data ipsis semper optio est aut ejurandi prava dogmata, aut excommunicationem subeundi. Ita se gessit etiam Lutherus, fatente ipso adversario: ita reliqui. Non est ecclesia romana ad instar arundinis quae ad omnem sese flectat ventum, sed est aedificium fundatum supra firmam petram, quod nec venti, nec pluviae vel turbines dimovere possunt. Quotquot proinde nolunt se subjicere, impingunt in hanc petram atque franguntur. Veritas enim Domini manet in aeternum. Certe si Henricus VIII. auctor schismatis potuisset, vivente legitima uxore, aliam ducere; si potuisset primatum sibi vindicare ecclesiasticum, omnia susque deque in ecclesiastica disciplina innovare impune, nunquam se ab ecclesia romana, id est catholica sejunxisset. Verum cum haec componi inter se minime possent, post plures comminationes frustra a rom. Pontifice factas, demum ventum est ad

sabethae, regumque anglicanorum potestate, nec non de ludicro hoc dramate, et conferat cum iis quae nobis obtrudit Guill. Palmer.

Nihil dicam de altero capite quo ordinationum anglicanarum validitas laborat, de forma scilicet adhibita consecrationis. Certe episcopi consecrati juxta formam Ritualis Odoardi VI. sub regno Mariae depositi sunt ob *nullitatem consecrationis*, eaque forma inserta in monumentis ac regestis illius temporis invenitur. Ab his tamen episcopis, eademque adamussim forma consecratus fuisset Parker. Nunc vero episcopi anglicani gloriantur de *successione apostolica!*

*

extremum illud excommunicationis remedium (1). Quod de continuata subditur conjunctione cum ecclesia catholica, ut saepe adnotavimus, intelligi debet de opere, ut ita dicam, musivo ab adversariis invecto; nam nulla alia datur ecclesia catholica praeter ecclesiam romanam cum qua identificatur (2).

315. Ad II. *D.* Ad praecavendos abusus fictitios, *C.* reales *N.* Quando in abusuum censum adnumerantur legitima jura romanorum Pontificum, certe plures recenseri possunt; sed si exercitium legitimae auctoritatis a Christo acceptae nulla ratione abusus dici potest, frustra obnitentes et perduelles, ut motivum schismatis abusus obtendunt. Quod porro dictum est de juribus rom. Pontificis idem dici debet de innumeris aliis quae juxta patrum doctrinam et praxim antiquissimam ecclesiae catholici tenent, adversarii vero juxta sua anticipata judicia tanquam totidem abusus insectantur (3). Calumnia vero apertissima est quod adjicitur de dominatione temporali quam sibi assumere romani Pontifices nisi fuerint. Proferant adversarii vel unicum casum in quo ipsi aliena jura invaserint aliquando. Quod si justis de causis Pontifices lata excommunicatione subditos quandoque solvebant a jurejurando quo isti suos erga principes ob-

(1) Cf. Card. Pallavicini *Storia del Concilio di Trento*, lib. II. cap. XV. XVII. et lib. III. cap. XV. Tum Nicolaum Sanderum: *De origine ac progressu schismatis anglicani lib. tres aucti per Eduardum Risthonum.* Romae 1586. et cum appendice Petri Ribadeneirae Coloniae Agrippinae 1590. nec non Lingard op. cit.

(2) Apposite s. Hieronymus sic urgebat Ruffinum in Apolog. I. n. 4. edit. Vallars. « Fidem suam quam vocat? Eamne qua romana pollet ecclesia? An illam, quae in Origenis voluminibus continetur? Si romanam responderit, *ergo catholici sumus* ».

(3) Sic prout quisque affectus est hunc censum exhibet; protestantes omnes inter abusus ecclesiae romanae referunt indulgentias, invocationem sanctorum, venerationem imaginum, etc. Sacramentarii adorationem eucharistiae, oblationem sacrificii, etc. Anabaptistae collationem baptismi infantibus, et ita porro: quae agendi ratio est vera *petitio principii*, ut loquuntur logici, dum pro certo assumitur quod adhuc in quaestione est.

stringebantur, ideo fuit, quia sic ferebat quondam jus publicum ab omnibus per id temporis admissum (1).

316. Ad 12. Resp. Imo vere schismaticae sunt, quia resectae sunt ac divisae ab ecclesiae capite, et a communione ecclesiae unicae catholicae; quia praeterea nullam habent fidei unitatem quum destitutae sint auctoritate certa atque infallibili quae unicum medium est unitatis fidei servandae. Quod patet quidem ex perpetua harum ecclesiarum fluctuatione, qua factum est, ut modo profiterentur purum protestantismum, modo partem errorum tantum, modo ad ecclesiam romanam accedere videantur, modo toto coelo ab ea abhorreant, adeo ut in ipsa universitate oxoniensi divisiones et schismata invalescant (2); itaque nec secum ipsi neque cum aliis ecclesiis fidei unitatem habent. Quod si necessitatem fidei veluti fundamentale principium inculcant, hoc nullius frugis est cum fidei regula apud illos non subsistat, ea nempe regula proxima, quae ad ejusmodi unitatem omnino requiritur.

317. Paradoxum vero est, quod affirmat adversarius, ecclesias anglicanas non separasse se ab ecclesia catholica, prout toties ipse inculcat, nos autem toties retudimus.

(1) Cf. Comte de Maistre *Du Pape* liv. II. chap. IX.: potissimum vero commendatissimum opus cui titulus: *Pouvoir du Pape sur les Souvrains au moyen age*. Paris 1839. in quo res de qua hic agitur docte eruditeque discutitur ac pleno in lumine collocatur.

(2) Difficile est in ea universitate (quod saepe a nobis animadverti opus est) duos scriptores invenire qui plene inter se consentiant etiam in articulis magni momenti. Satis hic sit commemorare Schuthleworth rectorem cujusdam collegii Oxoniensis, qui novae scholae se se acriter opposuit in gravissimo articulo de traditionibus ut suo loco videbimus. Universa academia in duas partes scissa est, aliis pugnantibus pro veteri schola, aliis vero pro nova; ecquis poterit has partes inter se et cum ceteris universitatibus conciliare? In catholica ecclesia hoc remedium semper in promptu est. Si qui vero sint qui rom. Pontificibus obedire detrectent, statim ab omnibus notantur, quod quidem recenti cunctisque comperto exemplo viri magnam prius adepti nominis celebritatem probare possem, qui veluti frondosa arbor fulmine icta illico exaruit!

Quaenam vero erit ejusmodi ecclesia catholica? Non romana quae cum ipsis non communicat; non orientalis, quae praeterquamquod nec ipsa catholica est, nec ullam pariter communionem cum ecclesiis anglicanis habet (1); Restant igitur ecclesiae lutheranae, reformatae, dissidentes, quas ipse adversarius pernegat esse ecclesias Christi (2). Velint igitur nolint, ecclesia anglicana est ecclesia *nationalis*, quae non protendit suam auctoritatem ultra civilem britannicam ditionem, imo super pauca membra ejusdem ditionis vel in Anglia ipsa dominatur (3).

(1) Praeclare card. Du Perron in *Replique à la reponse du Roy de la grande Bretagne*, ch. LX. animadvertit adversus regem Angliae, qui contendebat ecclesiae catholicae nomine significari unionem plurium societatum christianarum, romanae, graecae, russicae, etc., animadvertit, inquam, anglicanos profiteri in symbolo Athanasiano processionem Spiritus s. a Patre et Filio, ita ut qui eam non admiserit haereticus sit, et extra salutis viam, tamen contendere unam simul efficere ecclesiam catholicam. Hoc enim perinde est ac contendere ecclesiam catholicam ex omnibus sectis et haeresibus coalescere.

(2) Sic Palmer op. cit. P. 1. cap. XII. sect. IV. Post plura quae observavit circa lutheranos, reformatos et zwinglianos concludit, societates lutheranorum et calvinistarum quandoquidem omni hierarchia ac legitimo ministerio carent, non potuisse nec posse spectari *ut ecclesias Christi proprie dictas*; sed solum latiori quodam ac populari sensu utpote interius ecclesiae conjunctas. Quam quidem loquendi rationem fateor me non assequi. Etenim si non sunt proprie ecclesiae Christi societates illae, quomodo possunt interius conjungi cum ecclesia Christi? In hac hypothesi deberemus admittere ecclesiam quandam invisibilem. Vidimus quomodo ipse separatistis idem obtendentibus occurrere studuerit.

(3) Talis est status religionis in Anglia prout per epistolam accepi hoc ipso anno (1840.) ex illis regionibus: « Catholici, qui paucis ab hinc annis pauci et risui haereticorum expositi erant, nunc et numero et auctoritate pollent. In Anglia et Wallia universim numerantur catholic. 2,000,000. in Hibernia 6,427.712. in Scotia 250,000. Universim 8,377,712. Unde quum tota multitudo Magnae Britanniae et Hiberniae non excedat 27.250,000. patet quod nos tertia ferme pars sumus totius istius incolarum frequentiae. Protestantium omnis generis et sectae adnumerantur in Anglia et Wallia 14,539,318. in Hibernia 1,556.227. in Scotia 2,115,000. Universim 18,170,545. (quo in numero continentur etiam anglicani). Ceteri, id est differentia inter 27,250,000. totam nempe multitudinem', et 26.848,257. complementum omnium catholicorum et protestantium omnis ordinis et nominis, scilicet 401,743. vel judaei sunt vel infideles. Nostri in dies crescunt, et protestantes minuuntur, etc. ». Attamen Palmer cum suis nobis persuadere satagit ecclesiam anglicanam esse veram ecclesiam catholicam.

Itaque sunt hodie ecclesiae anglicanae quod olim ecclesiae donatistarum extiterunt, quae divisae erant ab unitatis centro ac proinde ab universa ecclesia catholica; quare omnia possumus adversus illas argumenta intorquere, quibus olim patres profligabant donatistas (1). Quod vero diximus de ecclesia anglicana; dici pariter debet de ecclesia graeca in novo regno constituta, de ecclesia russica, evangelica seu borussica aliisque ejusmodi; quae scilicet omnes ecclesiae nationales ac politicae sunt, quae ultra ditionis temporalis fines uniuscujusque status minime protenduntur (2).

(1) Inter recentiores qui in Anglia adversus novam Oxoniensem scholam rem catholicam scriptis propugnarunt, merito commendandus est cl. Nic. Wiseman, nuper episcopus mellipotom. institutus. Cf. varios articulos, quos ipse in Dubliniensi revisione (*Dublin's Rewiew*) edendos curavit, praesertim vero n. x. octob. 1838. et n. xiii. august. 1839., in quibus ecclesiam anglicanam funditus atque essentialiter schismaticam esse, nullumque ipsi jus ad apostolicam successionem, in quo oxonienses tantopere gloriantur atque confidunt, competere (independenter etiam a validitate ordinationum anglicanarum, quam tamen cl. auctor omnino denegat) totius ecclesiasticae antiquitatis testimonio evidenter demonstrat. Nil autem verius luculentiusque perpetua illa comparatione quam in secundo ex cit. articulis instituit inter schisma donatistarum, et anglicanum, sic ut ambo eaudem pene originem, easdem vicissitudines, ac progressus habuisse agnoscas oportet; ac proinde quod jamdiu ecclesiae patres judicium in schisma donatistarum protulerunt, idem nunc ecclesiam anglicanam frustra ab oxoniensibus lotam ac perpolitam, percellere et condemnare. Illud Optati Milevitani de schismatis donatistarum origine, quod hoc nempe « Confusae mulieris (Lucillae) iracundia peperit, ambitus nutrivit, avaritia roboravit (*De schism. donat.* lib. I. c. XIV. ed. Dupinii, p. 18.) » nonne historiam Annae Bolenae, ambitionem Henrici VIII. sese in caput ecclesiae erigentis, ipsius demum ejusque asseclarum in bonis ecclesiae diripiendis rapacitatem nobis adamussim repraesentat? Nonne illud Augustini « Eadem pars Donati in multa minutissima frusta conscissa est (*De Bapt. cont. Donat.* lib. I. c. XII.) », intestinas anglicanae ecclesiae divisiones innumerasque sectas, quae velint nolint oxonienses, ex ejus sinu velut ex equo trojano prodierunt, nobis ob oculos ponit? Ipsum oxoniensium principium, anglicanam ecclesiam partem esse verae et catholicae ecclesiae Christi, quamvis ea nullo unitatis ac exterioris communionis vinculo cum caeteris catholicae ecclesiae partibus copuletur, jam a Crescon̄io donatista adhibitum, atque ab Augustino explosum fuit (Cont. Crescon. lib. III c. LXII. LXVI.). Sed haec nonnisi pauca sunt ex iis quae cl. Auctor docte atque ingeniose congessit ad suum propositum omni ex parte evincendum.

(2) Atque hic sedulo animadvertendum est omnes ferme societates quae se ab ecclesia catholica sepa-

318. Sic etiam falsum est quod universim asseritur de ecclesiarum anglicanarum fide, eam scilicet non privatae interpretationi scripturarum sed sensui traditionali et ecclesiae auctoritati inniti. Etenim non pauca ejusdem ecclesiae anglicanae membra rejiciunt auctoritatem traditionis, vel si quam admittunt, ex ea tantum parte et juxta eum sensum admittunt qui cum sectae propriae erroribus componi queat (1). Triginta ipsi novem articuli qui ad arbitrium conficti sunt ut normam constituerent fidei ecclesiae anglicanae, diversimode intelliguntur, sic ut mira sit inter episcopos et doctores anglicanos etiam quoad substantiam, illorum diversa interpretandi ratio (2), neque ulla apud ipsos conciliationis via defectu auctoritatis existat. Quare in perpetua fluctuatione versantur, ut patet ex historia diversarum phaseon quas subierunt atque adeo subeunt an-

rarunt effectas esse nationales, uti ecclesia graeca in novo regno, ecclesia russica, ecclesia britannica, seu potius anglicana, ecclesia evangelica, etc. Quo fit ut societates istae factae fuerint veluti totidem formae religiosae regiminis civilis; sicque in illis omnibus politica et religio unum quid simul efficiunt. Ea tamen semper est conditio status religiosi ut e civili regimine omnino pendeat. Ex hac sola animadversione patet totam humanam esse, seu opus hominum illam modificationem quam subiit in illis regionibus christiana religio, secus ac eveniat in regiminibus catholicis. Ratio hujus discriminis est, quia religio catholica a Deo est et homini imponitur; acatholica vero est opus hominis, et *homo colit idolum suum.*

(1) Id liquet ex pluribus articulis qui saltem a plerisque anglicanis protestantibus rejiciuntur, et de quibus certissime constat ex traditione; cujusmodi ex. gr. est primatus jure divino rom. Pontificis, ut paulo post ostendemus, sacrificium quod in missa offertur, invocatio sanctorum, suffragium pro defunctis, etc. ut suo loco evicimus.

(2) Apposite Paley in op. *Philosophy* lib. III. P. I. cap. 2., qui tamen et ipse fuit protestans anglicanus, de triginta novem articulis sancitis a *Parlamento* scribit: « Qui contendunt nihil aliud posse justificare subscriptionem XXXIX. articulorum, praeter actualem fidem uniuscujusque illorum, ac singularum propositionum quae in illis continentur, supponere debent, auctoritatem legislativam sibi adblanditam fuisse de consensu decem mille virorum, idque in successione perpetua, nec dicam circa vel unicam propositionem, sed circa plures earumdem centenas. Difficile porro est sibi persuadere, quomodo id expectari a quoquam potuerit, qui ad *insanabilem diversitatem* humanarum opinionum in iis omnibus rebus quae incapaces sunt demonstrationis, animum intendisset ». Et sane magna viget inter anglicanos sententiarum diversitas etiam in substantialibus circa germanam intelligentiam plurium horum triginta novem articulorum.

glicanae ecclesiae (1). Concludamus igitur et nos, ecclesias hasce non obstante magno illo verborum apparatu et lenocinio quo adversarii nostri tenebras veritati ac luci offundere conantur, neque unquam habuisse, nec habere, aut habere posse unitatem propriam ecclesiae Christi, nisi revertantur ad communionem cum ecclesia romana cum qua per XV. secula in unione fuerunt, prout summopere et ex corde optamus amore ducti tam illustris nationis in qua sensus religiosus adeo excellit (2).

319. II. Obj. 1. Sanctitas non deest sectis, quae omnes eo tendunt ut homines a vitiis retrahant et ad virtutem seu sanctitatem informent. 2. Quamvis vero opera bona non requirantur ad formalem justificationem, non excluduntur tamen ut fidei ac justificationis fructus et indices. 3. Nemo porro negaverit sanctas esse ecclesias graecam, russicam et anglicanam quae plures inter sua membra sanctos enumerant. 4. Idipsum dicatur de catholicitate, cum protestantes ubique diffusi sint, et missionarios in omnes terrae plagas habeant, quod pariter praestant anglicani, et russi. 5. Quan-

(1) Profecto ecclesiae britannicae fuerunt catholicae primis annis regni Henrici VIII., deinde fuerunt partim *catholicae* partim *anglicanae* sub finem illius regni; fuerunt plene anglicanae sub Eduardo VI. ac rursum sub Elisabetha; presbyterianae sub Cromwel, etc. Cf. quae scripsimus Tract. *De vera relig.* P. II. n. 303. n. (a).

(2) In postremo fasciculo an. 1840. op. periodici inscripti *British critic*, quodque a protestantibus anglicanis conficitur, asseritur necessitas alterius cujusdam religionis, quum religio ecclesiae anglicanae non sit religio populi: « Quaenam autem, inquit, est religio apud nos introducenda? Est illa quae est *una*, *sancta*, *catholica et apostolica* ». Utinam isti homines larvam deponerent, et vel fidem ecclesiae vere catholicae, nempe ecclesiae romanae, amplecterentur, vel sibi ab his flebilibus modis frustra adhibendis temperarent; quum ejusmodi agendi ratio aliud nihil efficere queat, quam populum in indifferentismum dejicere, vel in suis erroribus confirmare! Ast mihi similes videntur illis mulieribus, quae venerunt usque ad partum, nec tamen defectu virium parere potuerunt, de quibus loquitur propheta. Ex una quippe parte sentiunt necessitatem se conjungendi cum ecclesia quae sola una, sancta, catholica et apostolica est, quaeque est sola ecclesia romana, ex altera vero perterrefiunt ex vano *papismi* aut *romanismi*, ut ita dicam, magico terriculo. Vincat Dei gratia in istorum cordibus. Hoc enim bonorum omnium desiderium ac votum est.

quam nec dissimulandum est actualem diffusionem minime requiri ad ecclesiam catholicam constituendam; alioquin dicendus fuisset *catholicus* arianismus qui seculis IV. et V. utrumque imperium orientale et occidentale occupavit. 6. Multo vero magis dicendae sunt omnes ecclesiae istae apostolicae; haec enim proprietas ac proinde nota non a longa successorum serie, sed ab apostolica doctrina desumi debet; apostolica porro doctrina ex scriptis apostolicis ediscenda est, potius quam ex hodiernorum pastorum dictis; nec aliter dici potest post tantum temporis intervallum ab apostolorum aetate. Cum vero apostolorum scripta omnibus pateant, illae societates dicendae erunt apostolicae, de quibus, ex collatione doctrinae cum doctrina apostolorum, constiterit integrum purumque Dei verbum conservare, prout de protestantibus, ceterisque ecclesiis quae inductam a romana ecclesia corruptionem sustulerunt, dubitari nequit. 7. Ecquis enim sanus dicat unius ecclesiae romanae testimonio standum esse circa conservationem apostolicae doctrinae, cum exploratum sit plerasque ecclesias apostolicas ab apostolorum doctrina defecisse? Ergo.

320. Resp. ad 1. *D*. Eo tendunt sectae ut homines retrahant a vitiis et informent ad sanctitatem, qualem sibi fingunt ac per media quae illam destruunt, *C.* vere et proprie *N*. In primis observamus hoc ipsum professas esse omnes antiquas sectas quarum nulla extitit unquam, quae sibi apparenter saltem non proposuerit homines ad virtutem et sanctitatem informare atque a vitiis abducere (1), quas tamen hodiernae sectae uti haere-

(1) Ita manichaei, donatistae, novatiani primis ecclesiae saeculis; cathari, albigenses, waldenses aliaeque innumerae prope sectae medio aevo exortae, quae omnes exprobrarunt catholicis malam vivendi rationem, seque puros et perfectos jactabant, adeo ut patres ac theologi debuerint ejusmodi diluere difficultatem. Ceterum quinam fuerint incorrupti mores istorum qui se perfectos jactabant, ex historia compertum est.

ticas et impias execrantur. Deinde animadvertimus unamquamque sectam concipere sanctitatem prout libet, quaeque consistere possit cum propriis cupiditatibus, ut patet ex iis, quae superius allata sunt, protestantium principiis, adeo ut satis ipsis sit Christum apprehendere per fidem, ut magni statim sancti efficiantur, quamvis sint omnibus sceleribus inquinati. Commoda profecto sanctitas. Denum dicimus omnem sanctitatem everti per ferream quam inducunt necessitatem, pleraeque saltem protestantium familiae, sive in ordine ad bonum sive in ordine ad peccatum. Neque illud omittendum est neminem ex catholicis protestantem seu sectarium fieri ut melior evadat, sed semper ut liberius vivat, ita ut quo pejores sunt catholici, magis ad sectas sint propensi; quo autem honestiores sunt sectarii, magis ad catholicismum inclinentur (1). Experientia docet sectas esse veluti cloacam maximam catholicismi in quam pessimi quique demum tanquam faeces delabuntur (2).

321. Ad 2. Neg. suppositum de ejusmodi justificatione per solam fidem obtinenda, ut suo loco ostendimus: praeterea ut ex modo dictis constat, impossibile est quodvis bonum opus in adversariorum doctrina ut fructus justificationis, cum per eam destruatur omnis

(1) Cf. Duas epistolas quas hoc de argumento scripsit cl. Maistrius ad quamdam matronam protestantem an. 1809. quae prius ineditae, typis deinde vulgatae sunt in *Memorial catholique* juin 1834., atque hac quidem prolixo illustrium virorum catalogo qui ex diversis sectis ad ecclesiam catholicam se receperunt, confirmari possunt. Vid. *Demonstratio catholica ex celebr. conversion.* cujus articulos ex *Revisione catholica* exhibent ephemerides *Voce della verità*, Modena 7. jul. n. 1395. seqq.

(2) Ut plurimum apostatae nostri, quod saepius notavimus, non sunt nisi sacerdotes ac religiosi pessimi, qui caelibatus sacri pertaesi uxorem ducere malunt. Acer tamen conscientiae stimulus eos perpetuo exagitat, nec pauci sunt qui sub vitae exitum palam id fatentur, ac denuo se reconciliant cum ecclesia quam turpiter deseruerunt ut propriis cupiditatibus morem gererent. Novissimum hujus rei exemplum his diebus praebuit Barnabas Rodriguez sacerdos hispanus qui in Angliam se receperat; morbo siquidem afflictus et Dei gratia praeventus palinodiam magno doloris sensu cecinit. Cf. *Annali delle scienze religiose* vol. xi. num. 32.

verae libertatis notio (1). Quod si hanc admittant, non habetur nisi opus moraliter honestum.

322. Ad 3. *D.* Ecclesiae illae plures sanctos recensent ex iis qui floruerunt ante ipsarum schisma ab ecclesia catholica, *C.* post schisma *N.* Sane ecclesia graeca inter sanctos suos numerat eos omnes qui floruerunt in ecclesia catholica ac propterea rom. Pontifici subjecti erant in ejusque communione; eadem ratione se gerit ecclesia russica quae colit ss. Methodium et Cyrillum apostolos suos, aliosque ejusmodi qui adhaeserunt rom. Pontifici, quique proinde etiam in ecclesia romana seu catholica coluntur (2). Demum anglicana ecclesia gloriatur de sanctis qui olim in ecclesiis britannicis floruere (3). Verum quis non videat nihil habere commune hos sanctos cum praesenti istarum ecclesiarum apostasia a qua sancti illi maxime abhorruerunt? Alioquin etiam nestoriani et donatistae de suis potuissent sanctis gloriari.

323. Ad 4. *N.* Quaelibet enim secta seorsum sumpta angustis limitibus circumscripta est. Si excipias partem Germaniae, Statusque foederatos Americae, vix invenies lutheranos. Idem dic de zwinglianis extra Helvetiae tractus, de hugonottis extra Gallias. Anglicanos et russos schismaticos extra proprii imperii fines frustra quaesieris. Quod vero speciatim attinet ad anglicanos, idcirco ipsi in provinciis foederatis Americae reperiuntur quod his angli dominati fuerint, neque supersunt nisi reliquiae quae in dies dilabuntur, atque deficiunt. Missionarii harum sectarum sunt viatores et mercatores qui in longinquas

(1) Hac de causa Pusey in epist. cit. accusat ecclesiam romanam quod tendat ad *pelagianismum*, quia agnoscit opera quae ope gratiae fiunt etiam ut *nostra*, seu ut ipse loquitur, opera *propria* tanquam *propria*. Attamen concilium Tridentinum vocat ea *dona Dei.*

(2) Cf. Constanzi in *Schemate appendicis primae* §. 2. pag. 3.

(3) Sane ut Palmer evincat ecclesiam anglicanam esse sanctam, provocat ad Sanctos qui in catalogis nostris habentur, quique *tempora* Angliae *catholica* illustrarunt.

regiones cum uxore filiisque se conferunt ut negotientur ac interea distribuant biblia ut copiosis fruantur proventibus quos percipiunt a societate; id quod suo loco satis ostendimus (1).

324. Ad 5. *N.* Requiritur enim juxta dicta ad catholicitatem constituendam diffusio tum successiva tum actualis una cum identitate doctrinae et communionis. Hanc nobis notionem praebent divina oracula quae ejusmodi diffusionem passim enunciant. Quare s. Augustinus « Ipsa est enim, inquit, ecclesia catholica; unde καθολικὴ graece appellatur, quod per totum orbem terrarum diffunditur (2) », et rursum: « Totum possidet, scribit, quod a viro suo accepit in dotem. Lego tabulas matrimoniales ejus, recitabo. Audite haeretici quid scriptum sit: *Oportet Christum pati et resurgere a mortuis et praedicari in nomine ejus poenitentiam et remissionem peccatorum per omnes gentes.* Omnes gentes totus mundus est. Ecclesia totum possidet quod a viro suo accepit in dotem. Quaecumque congregatio cujuslibet haeresis in angulis sedet: concubina est, non matrona . . . . Cognoscatur una sancta et vera regina catholica, cui regnum Christus tale dedit, quod eam per totum mundum diffundens, ab omni macula et ruga mundans, totam pulchram suo adventu praeparavit (3) ». De identitate vero doctrinae testis est Vincentius Lirinensis dum praeclare scribit: « In ipsa item catholica ecclesia magnopere curandum est, ut id teneamus, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est: hoc est etenim vere proprieque catholicum: quod ipsa vis no-

(1) In Tract. *De vera relig.* P. II. Prop. X.
(2) Epist. LII. n. 1.
(3) Serm. IV. *De symbolo ad catechumenos* n. 13. Si tamen hic sermo genuinus est s. Augustini foetus. Cf. admonitionem Maurin. edit. in Sermones de symbolo ad catechumenos. Antiquissimi saltem auctoris est.

minis ratioque declarat, quae omnia fere universaliter comprehendit (1) ».

325. Licet vero ariani imperatorum potentia freti longe lateque diffusi ad tempus extiterint, haec, uti ostendit cl. Maran, fuit potius vafrities episcoporum qui catholicorum sedes usurpabant; dum populi interea semper alieni fuerunt ab illa controversia (2). Divisi praeterea erant in plures sectas sibi invicem adversantes. Denique numquam ita diffusi sunt, ut catholicae ecclesiae praevaluerint. En quid s. Athanasius testis ocularis scribat ad imperatorem Jovianum: « Scito, religiosissime Auguste, haec ab omni aevo esse praedicata, hancque ipsam fidem patres, qui Nicaeae convenerunt, confessos fuisse, eamque suffragio suo comprobare universas totius orbis ecclesias, nempe Hispaniae, Britanniae, Galliae, totius Italiae, Dalmatiae, Daciae, Mysiae, Macedoniae, Graeciaeque et Africae universae, necnon Sardiniae, Cypri, Cretae, Pamphyliae, Lyciae, Isauriae, Aegypti, Lybiae, Ponti, Cappadociae, vicinas quoque nobis necnon Orientis ecclesias, paucis exceptis, qui Arii haeresim sequuntur (3) ».

326. Ad 6. *D.* Proprietas et nota catholicitatis ab

(1) Commonit. cap. II. apud Galland. Biblioth. PP. tom. x.

(2) *Divinitas D. N. J. C. manifesta in scripturis et traditione*, lib. II. cap. VI. §. IV. ubi « Tota, inquit, res videtur inter sacerdotes transacta, populis interim ab hac peste integris et intactis. Nam plebem occulta et dissimulata impietas nil laedebat, apertior et audacior ad iracundiam concitabat » ; quod deinde adductis veterum testimoniis lucidissime ostendit.

(3) Γίνωσκε, θεοφιλέστατε αὔγουστε, ὅτι ταῦτα μὲν ἐξ αἰῶνός ἐστι κηρυττόμενα, ταύτην δὲ οἱ ἐν Νικαίᾳ συνελθόντες ὡμολόγησαν πατέρες, καὶ ταύτῃ σύμψηφοι τυγχάνουσι πᾶσαι αἱ πανταχοῦ κατὰ τόπον ἐκκλησίαι, αἵ τε κατὰ τὴν Σπανίαν καὶ βρετανίαν, καὶ Γαλλίας, καὶ τῆς Ἰταλίας πάσης, καὶ Δαλματίας, Δακίας τε καὶ Μυσίας, Μακεδονίας, καὶ πάσης τῆς Ἑλλάδος, καὶ κατὰ τὴν Ἀφρίκην πᾶσαν καὶ Σαρδανίαν, καὶ Κύπρον, καὶ Κρήτην Παμφυλνίαν τε καὶ Λυκίαν, καὶ Ἰσαυρίαν, καὶ αἱ κατ' Αἴγυπτον, καὶ τὰς Λιβύας καὶ Πόντον καὶ Καππαδοκίαν, καὶ αἱ πλησίον ἡμῶν, καὶ αἱ κατὰ ἀνατολὰς ἐκκλησίαι, πάρεξ ὀλίγων τῶν τὰ Ἀρείου φρονούντων. Epist. ad Jovian. n. 2. ed. Maur. tom. I. P. II. p. 781.

apostolica doctrina desumi debet per seriem testium conservata, *C.* ab apostolica doctrina in se solum spectata *N.* Alioquin quaelibet secta sibi tribuet doctrinam apostolicam; cum vero saepe contrariae inter se sint, nullus unquam controversiae exitus haberetur. Methodistae contendunt se puram retinere apostolicam doctrinam, idem contendunt quackeri, idem baptistae, idem reliqui omnes. Sequamur igitur necesse est tesseram quam nobis antiquissimi ecclesiae patres tradiderunt ad internoscendam veram apostolicam doctrinam a spuria; porro tesseram hanc in legitima successione ecclesiarum apostolicarum patres constituerunt. Nam 1. Irenaeus ita haereticos sui temporis perstringebat: « Habemus annumerare eos qui ab apostolis instituti sunt episcopi in ecclesia, et successiones eorum usque ad nos (1) »; qui deinde rom. Pontificum qui a Petro ad suam aetatem floruerunt censum exhibet, atque concludit: « Eis qui in ecclesia sunt presbyteris obaudire oportet, his qui successionem habent ab apostolis, sicut ostendimus; qui cum episcopatus successione charisma veritatis certum, secundum placitum Patris acceperunt: reliquos vero qui obsistunt a principali successione, et quocumque loco colliguntur, suspectos habere, vel quasi haereticos, et malae sententiae, vel quasi scindentes et elatos, et sibi placentes (2) ». Tertullianus pariter eadem ratione haereticos insectatur: « Edant ergo origines ecclesiarum suarum, evolvant ordinem episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille episcopus aliquem ex apostolis, vel apostolicis viris, qui tamen cum apostolis perseveraverit, habuerit auctorem et antecessorem. Hoc enim modo ecclesiae apostolicae census suos deferunt: sicut smyrnaeorum ecclesia Polycarpum ab Joanne con-

(1) Lib. III. *Cont. Haeres.* cap. III.

(2) Lib. IV. *Cont. Haeres.* cap. XXVI. n. 2. ed. Mass.

locatum refert: sicut romanorum Clementem a Petro ordinatum itidem: perinde utique et caeterae exhibent, quos ab apostolis in episcopatum continuatos, apostolici seminis traduces habeant. Confingant tale aliquid haeretici (1) ». Ita s. Optatus (2), s. Augustinus (3) aliique passim.

327. Quo principio semel constituto jam sponte sua concidunt quae subjiciuntur de doctrina apostolica colligenda ex apostolorum scriptis, de collatione doctrinae cum doctrina apostolorum, aliaque ejusmodi quibus relabimur in controversiam de Scripturarum interpretatione, de sensu earum traditionali, ac jugi magisterio ecclesiae, quae appositis locis expendemus. Si verum esset quod de ecclesiis protestantium asseritur ac de corruptione inducta a romana ecclesia, verum pariter fuisset quod gnostici, manichaei, donatistae aliaeque ejusmodi pestes effutiebant, cum et ipsi clamarent se unice veram doctrinam intemeratam servasse quae corrupta fuerat ab ecclesia romana. Nulla vero ratio apparet quare protestantes, russi, anglicani gnosticis, manichaeis ac donatistis sub hoc respectu se praeferant.

328. Ad 7. Resp. cum s. Irenaeo ecclesiae romanae testimonio standum esse, « quia semper in ea conservata est ea quae est ab Apostolis traditio (4) »; quod quidem dignoscitur per nunquam interruptam rom. Pontificum a Petro ad nos usque successionem, ut idem s. pater argumentabatur. Deinde dicimus quia sola fundata est super firmam petram quam nunquam vicerunt aut vincent superbae inferorum portae, ut loquitur s. Augustinus; quae quidem est ratio quare, ceteris apostolicis ecclesiis ab apostolica doctrina deficientibus, sola ste-

(1) Lib. *De praescript.* cap. XXXII. edit. Rigalt.

(2) Lib. II. *Contra Parmen.* pag. 48. edit. Albaspinaei. Paris. 1631.

(3) Contra epist. *Fundam.* cap. IV.

(4) Loc. cit. ex lib. III. cap. III. n. 2.

terit ecclesia romana « Ad quam necesse est omnem convenire ecclesiam, id est, omnes qui sunt undique fideles » ut prosequitur s. Irenaeus (1).

CAPUT IV.

De ecclesiae dotibus

329. Ecclesiae origine, institutione et constitutione expensis ac vindicatis una cum notis ex quibus ipsa a quavis adulterina societate quae sibi christianae ecclesiae nomen arrogat, tuto internosci possit, superest ut inquiramus quibus dotibus seu praerogativis divinus conditor Christus eandem instruxerit. Hae autem dotes in eo a proprietatibus essentialibus differunt, quod istae a rei natura, uti exposuimus, profluant, illae quodammodo eidem supervenire concipiantur.

330. Praecipuae vero ecclesiae dotes sunt *indefectibilitas* in existendo, *infallibilitas* in docendo, *auctoritas* in regendo. Ejusmodi porro indefectibilitatem in existentia, infallibilitatem in doctrina, auctoritatem in regimine Christum ecclesiae suae concessisse aut negant prorsus omnes acatholicae sectae, aut ita exponunt, ut extenuent eas atque comminuant. Cum enim se illis destitui probe norint, nihil non moliuntur, ut verae saltem ecclesiae easdem eripiant.

331. Ne autem, cum res adeo gravis agitur, quidpiam in ancipiti relinquatur, et ut lucido, prouti par est, ordine singula disponantur totum hoc caput in tres articulos partiemur, ut distincte de unaquaque dote disseramus.

(1) Ibid.

Articulus I.

De ecclesiae indefectibilitate

332. Haec afficit, ut innuimus, existentiam ecclesiae a Christo institutae, ita ut illius vi ea perseveret usque in seculi finem in illa ipsa constitutione seu natura et proprietatibus suis tum internis tum externis in qua primitus existere coepit. Quare cum ex ortu suo ecclesia et anima et corpore, atque utriusque nexu ex quo pendet mutuum commercium, constiterit, ac propterea una individua, sancta, catholica et apostolica, eadem semper perseveret, necesse est ut et eisdem notis semper cognosci possit, et eadem quovis tempore ab omnibus deprehendatur.

333. Ex hac indefectibilitatis notione inferimus primo: eam distingui tum a visibilitate, tum ab infallibilitate, tum denique a perpetuitate: visibilitas enim exteriorem tantum ecclesiae partem attingit; infallibilitas autem docendi munus; perpetuitas demum nil aliud importat in sui notione nisi nudam durationem praescindendo ab ejus modo seu statu. Contra vero indefectibilitas dicit identitatem perpetuae permanentiae in sua natura.

334. Inferimus praeterea perperam ab acatholicis aut coarctari hanc indefectibilitatem ad visibilitatem; aut in eo constitui, quod numquam aliqui desituri sint, qui veram fidem profiteantur; aut in eo quod fidei essentialia, ut vocant, numquam ab ecclesia sint penitus defutura; aut denique haec omnia simul ab eis permisceri (1); ex dictis siquidem haec inter se nequeunt perturbari aut immisceri. His praemissis sit:

(1) Sic inter ceteros novissime se gessit J. Newman ex Oxoniensibus in ep. *Lectures on the prophetical office of the Church*, etc., seu

PROPOSITIO

Ecclesia Christi est indefectibilis

335. Etenim ex vindicatis ita a Christo instituta ecclesia est, ut quovis tempore omnibus hominibus per eam suppeterent media idonea ad salutem sibi comparandam; talis igitur quovis tempore perseverare debet, ut ab omnibus cognoscatur, et a qualibet secta jugiter secernatur. Jam vero talis non esset ecclesia, si aliquando posset aliqua ex parte deficere; nam identica amplius non esset; cessaret una esse, sancta, catholica et apostolica prout ejus natura juxta Christi institutionem postulat, nec amplius exterius praeseferret notas quibus ut vera ecclesia internosci posset: homines proinde possent decipi dum putarent veram ecclesiam esse societatem illam, quae reipsa non est nisi secta seu Satanae synagoga. Destituerentur eapropter mediis certis ac idoneis quibus in negotio omnium maximo sibi possent tuto prospicere. Quae omnia absona sunt et contra finem quem Christus in ecclesia condenda sibi praestituit.

336. Hinc cernimus Christum promissiones suas non ad certum tempus coarctasse, sed extendisse usque ad mundi exitum. Sane Matth. XVI. indefinite de ecclesia sua pronunciat: « Et portae inferi non praevalebunt adversus eam »; et ibid. XXVIII. « Ecce ego vobiscum sum *omnibus diebus* usque ad consummationem seculi », ut alia loca praeteream non minus aperta et decretoria (1): Haec porro omnia falsa essent si ex aliqua sua parte

Lectiones circa munus propheticum ecclesiae spectatum relate ad romanismum et protestantismum popularem. Lond. 1837. ut patebit ex iis, quae mox ex eo proferemus.

(1) Cf. Matth. XII. 25. Ephes. IV. 18., etc.

*

posset ecclesia aliquando deficere, et aliter se habere ab eo statu ac natura in qua semel instituta est.

337. Quod magis adhuc elucet ex duplici analogia juxta quam vidimus Christum voluisse instituere ecclesiam suam, ad modum scilicet individui jugiter viventis, seu personae moralis; et ad modum, ut nonnullis placet, divinae incarnationis per quam Christus ipse jugiter vivere pergat et operari in ecclesia sua, ac per eam se hominibus manifestare. Haec autem includunt ideam indefectibilitatis.

338. Demum factum ipsum perpetuae permanentiae Christi ecclesiae, scilicet ecclesiae catholicae cujusmodi perhibent omnia antiquitatis ecclesiasticae documenta, nec non praesens ejusdem status post tot secula perseverans, ineluctabili prorsus ratione confirmat indefectibilitatis a nobis assertae praerogativa Christi ecclesiam instructam esse (1).

DIFFICULTATES

339. Obj. Quae a catholicis proferuntur ad indefectibilitatem ecclesiae adstruendam nihili prorsus pendenda sunt. Etenim 1. quamvis vera ecclesia deficeret vel ex toto vel ex aliqua sua parte, non propterea sequeretur homines omni destitui salutis medio; posset enim Deus supplere mediis internis, possent homines spiritu saltem conjungi cum vera Christi ecclesia: praesertim cum error est omnino involuntarius et ineluctabilis; tunc enim nocere non potest, ut constat ex haereticis *materialibus*

(1) Cf. quae scripsimus in tract. *De vera religione* P. I. cap. IV. Prop. IV. de perpetua christianae religionis conservatione juxta Christi vaticinia et promissiones: quam nonnisi in ecclesia catholica seu romana ostendimus sortitam esse plenum exitum suum non obstantibus innumeris pene internis atque externis difficultatibus, ac jugi conspiratione tot ejus adversariorum ad eam, si fieri potuisset, penitus abolendam.

nuncupatis. 2. Nec quidpiam magis evincunt Christi promissiones; quamvis enim saepius promiserit Deus in V. T. populum hebraicum fore aeternum, seu in perpetuum duraturum, defecit tamen. 3. Ratio est quia licet promissiones a Deo ecclesiae factae sint perpetuae, possunt nostrae inobedientiae vitio limitari; nec desunt 4. exempla divinae voluntatis *arcane* frustratae, quia Dei promissa quoad illarum in specie executionem poscunt hominis cooperationem, Deus autem non tenetur miraculis efficere, ut illa numquam desit. 5. Neque *factum* pro catholicis rem confirmat; quamvis enim Christus et apostoli saepe inculcaverint unitatem, eamque perfectam, quamvis etiam in unitate Christus ecclesiam suam constituerit, certum tamen est in unitate ecclesiam non perstitisse, neque amplius hanc post tot divisiones unitatem subsistere (1). 6. Notum praeterea est Basilium, Hilarium, Hieronymum, Bernardum ecclesiae defectionem aetate sua deflevisse (2). 7. Notum pariter est concilium Basileense deposuisse Eugenium IV. eique suffecisse Felicem V. Eugenius tamen pontificatum gessit, ac reliquos, qui eum secuti sunt rom. Pontifices, habuit successores; magna profecto defectio ecclesiae habenda haec est (3). 8. Quis denique ignorat Christi verba Luc. XVIII. 8. « Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra? » Ea item Pauli II. Thess. II. 3. « Nisi venerit discessio primum, et revelatus fuerit filius peccati? » Quibus aperte praedicitur defectus ecclesiae totalis futurus, saltem tempore Antichristi. Ergo.

(1) Ita Newman op. cit. in Lect. VIII. quae est *De indefectibilitate ecclesiae catholicae* pag. 230. seqq. ubi omnia permiscet atque confundit.

(2) Apud Bellarmin. *De ecclesia milit.* lib. III. cap. XVI.

(3) Ita Calvinus in praefat. *Institut.* ubi prolato hoc argumento, subdit triumphum canens: « Hic deprehensi (catholici) haereant necesse est . . . Aut igitur ecclesiae formam aliter definiant, aut quotquot sunt, habebuntur a nobis (haereticis) schismatici, qui scientes volentes ab haereticis ordinati sunt ».

340. *Resp. N. A.* Ad 1. prob. *D.* Non sequeretur homines omni destitui salutis medio extraordinario, Tr. vel *C.* Ordinario. *N.* Jam vero quando Christus condidit ecclesiam suam intendit praebere hominibus medium ordinarium, seu potius collectionem mediorum, quibus omnes indiscriminatim uti quovis tempore possent ad salutem sibi comparandam. Si Deus voluisset ope interiorum mediorum nostram operari salutem, nulla fuisset ecclesiae instituendae ratio (1). Mediis internis, tum extraordinaria ratione nobis prospicit Deus, quando nulla alia suppetit via, neque nostra culpa factum est, ut media nobis ordinaria defuerint. Deus etiam posset hoc universum regere absque causis secundis, quod tamen non praestat, si excipias casus extraordinarios, cum nempe prodigia operatur. Quod vero adjiciunt adversarii de conjunctione per spiritum cum vera ecclesia, de errore ineluctabili, aut de haereticis materialibus, locum pariter habere tantum posset in hypothesi, quod Deus nullum aliud medium suppeditaret: cum vero constet Deum alia ratione voluisse hominum saluti consulere, per institutionem videlicet ecclesiae visibilis atque externae, quaeque ab omni secta facile semper discerni possit, patet inutile prorsus esse ejusmodi effugium ab acatholicis excogitatum qui nolunt veram ecclesiam agnoscere. Haec enim aliaque id genus tunc solum valerent, si omnis via interclusa esset ad veritatem inveniendam, sed si error voluntarius est, et ex sola pertinacia nolunt sectarii eam agnoscere, ipsi viderint si perniciem sibi consciscunt; Deus profecto in istorum gratiam aliam non inibit viam ad ejusmodi homines ab exitio revocandos.

341. Ad 2. *N.* Quo autem sensu Deus promiserit

(1) Hoc argumentum praeclare evolvit Frid. Lucas non ita pridem ex quakeris ad religionem catholicam conversus in op. *Reasons for becoming a roman catholic*, seu *Motiva ad religionem catholicam romanam amplectendam*. London 1839. sect. 15. pag. 81. seqq.

aeternum fore populum hebraicum non uno in loco ipse patefecit, sive cum Deut. xxiv. praedixit eum dispersum iri per universas mundi plagas; sive cum Dan. ix. ejus praenunciavit rejectionem, et alibi passim. Lex ipsa mosaica utpote typica futuram ejusdem foederis ac proinde populi cessationem non obscure indicabat. Nihil porro tale occurrit in Christi promissionibus respectu ecclesiae suae perpetuo mansurae; imo omnis conditio ab illis promissionibus aperte excluditur.

342. Ad 3. et 4. *D.* Si promissiones sint conditionatae, *C.* si sint absolutae *N.* Si enim Dei promissiones absolutae fuerint, numquam fieri potest ut effectum suum non sortiantur: siquidem ipsi Dei fidelitati et veracitati innituntur. Inobedientia proinde ac defectus cooperationis provenire quidem possunt ex parte individuorum, uti reipsa in acatholicis contigit, numquam vero ex parte ipsius ecclesiae, quia tunc Deus suis promissis plane deesset. Neque tamen ad hoc miraculis opus est, cum Deus subsidio et providentia sua omnia possit fortiter suaviterque sic attingere atque disponere ut finem suum cumulatissime obtineat.

343. Ad 5. *N.* Aliud porro est inculcare unitatem perfectam quae in mutua charitate inter singula ecclesiae membra et amore consistit, eamque commendare, aliud autem in ejusmodi unitate ecclesiae indefectibilitatem constituere. Prius verissimum est, posterius vero omnino falsum. Cujusmodi sit unitas quatenus proprietas ecclesiae est ac proinde nota, in superiori capite exposuimus. Itaque unitas cordium quae ex charitate profluit a singulis individuis pendet, qui possunt ab ea desciscere juxta Christi praedictionem: « Necesse est ut veniant scandala, verumtamen *vae homini illi* per quem scandalum venit (1). » Cui consonat Apostolus di-

(1) Matth. xviii. 7.

cens : « Oportet haereses esse (1) » id est divisiones et scissuras quae ex infirma hominum natura dimanant. Si enim Christus in ejusmodi perfecta animorum conjunctione constituisset ecclesiae suae unitatem, non hominum sed Angelorum ecclesiam condidisset. Ceterum si agatur de ecclesia universa, seu de toto corpore, ab illo neque ejusmodi charitas abesse potest ; potest autem abesse ex parte singulorum membrorum, salva essentiali ecclesiae ipsius unitate (2). Ex falsa porro adversario-

(1) I. Cor. xi. 19.

(2) Optime Maldonatus in illa Christi verba Jo. xiii. 35. « In hoc cognoscent omnes quia discipnli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem », optime, inquam, scribit : « Caveat lector ne existimet eos, qui fidem habent, caritatem autem non babent, Christi non esse discipulos. Nam et illi non solum nomine, sed re etiam ipsa discipuli sunt, cum ab eo discant, atque illi tanquam vero praeceptori credant ; ceterum imitatione morum ejus discipuli non sunt, quia quod Christus diligit, ipsi non diliguut. Et quia hoc etiam modo vult Christus omnes homines discipulos suos esse, et qui hoc faciunt, non solum veri, sed etiam perfecti discipuli ejus sunt, indicat alios, qui fidem habent, dilectionem autem non habent, suos non esse discipulos ; sic plane, ut si quis pater neget eos suos esse filios, qui sibi moribus dissimiles sunt, non quod vere non sint filii, sed quod non quales esse oportebat. *Frustra appellamur christiani* (scribit Leo serm. 6. De Nativit.) *si imitatores non sumus Christi, qui ideo se viam dixit esse, ut conversatio magistri forma esset discipuli, et illam humilitatem eligeret servus, quem sectatus est Dominus* ».

Ex hac observatione corruit quod ex falso principio infert Newman op. cit. pag. 241. « Sequitur solam antiquam, seu primitivam ecclesiam nobis posse praebere exemplum fidei suae, quamdiu in se unitatem exhibuit ». De qua porro loquitur ecclesia ? Si de ipsis ejus incunabulis disserit, quando « Multitudinis credentium erat cor unum et anima una », sequeretur ecclesiam paucorum dierum unice nobis posse praebere exemplum fidei, quod puto ipsum non admittere ; quod si loquitur de ecclesia insequentium seculorum, satis ei erit oculos conjicere in documenta historica, ut in eis inveniat quovis seculo exempla humanae infirmitatis. Ceteris omissis, sat erit verba describere Eusebii hist. eccl, lib. viii. c. 1. quibus statum ecclesiae nobis ab oculos ponit instante persecutione Diocletiani, nempe sub finem sec. iii. et initium sec. iv. « Cum ex nimia libertate, inquit, in negligentiam ac desidiam prolapsi essemus; cum alter alteri invidere, atque obtrectare coepisset; cum inter nos quasi bella intestina gereremus, verbis tanquam armis quibusdam hastisque nos mutuo vulnerantes; cum antistites adversus antistites, populi in populos collisi, jurgia ac tumultus agitarent; denique cum fraus et simulatio ad summum malitiae culmen adolevisset . . . Cum vero sensu omni destituti, de placando Dei numine ne cogitaremus quidem; quin potius

rum hypothesi provenit quod adjicitur de tot divisionibus post quas ecclesiae unitas subsistere nequit; ipsi enim pro certo assumunt ecclesiam catholicam constare ex pluribus societatibus christianis, ut superius vidimus, quae tamen hypothesis est gratuita et falsa. Si enim ecclesia est individua, atque, ut loquuntur patres, vestis Christi inconsutilis, dividi in partes non potest quin destruatur; qui enim ecclesiam scindere ac lacerare nituntur, non ecclesiam reipsa scindunt, sed se ipsos scindunt ab ecclesia (1): fiunt siquidem sectarii, haeretici atque schismatici.

344. Ad 6. *N.* Si enim unum Hieronymum exci-

instar impiorum quorumdam res humanas nulla sollicitudine ac providentia gubernari rati, alia quotidie crimina aliis adjiceremus: cum pastores nostri, spreta religionis regula, mutuis inter se contentionibus decertarent, nihil aliud quam jurgia, minas, aemulationem, odia ac mutuas inimicitias amplificare studente; principatum quasi tyrannidem quandam contentiose sibi vindicantes: tunc demum juxta dictum Jeremiae obscuravit Dominus in ira sua filiam Sion, etc. ». Quod si demum Newman loquitur de illa ecclesiae aetate in qua nullae adhuc prodierint haereses aut schismata, cum haec ab ipsa aetate apostolica coeperint. patet numquam nos invenire posse beatos illos dies in quibus ecclesia antiqua et primitiva praebuerit, juxta adversarium, fidei suae exemplum. Utique ipse alludere videtur ad schisma quod erupit ex parte graecorum: verum nulla est ratio cur in illo schismate sistamus, potius quam in schismate novatianorum, ac donatistarum aut anglicanorum.

(1) Hoc est quod perpetuo inculcat s. Cyprianus, praesertim vero in aureo suo libro *De unitate ecclesiae* ubi inter cetera pag. 198. edit. Maur. scribit: « Non enim nos ab illis (haereticis et schismaticis), sed illi a nobis recesserunt. Et cum haereses et schismata postmodum nata sint, dum conventicula sibi diversa constituunt, veritatis caput atque originem reliquerunt ». Eadem docet s. Augustinus passim. Attamen si adversarios audias, praesertim vero Palmerium, non lutherani, non calviniani aut zwingliani, non anglicani se separarunt ab ecclesia catholica seu romana, sed ecclesia romana seu catholica separavit se ab illis. Nempe non rami ab arbore divisi sunt, aut rivus a fonte, aut radius a sole, sed arbor divisit se a ramis, fons a rivo, sol a radio, quae quidem a sano et communi hominum sensu abhorrent, et pugnant cum ipsa rei natura. Interim advertant arborem sine ramis illis excisis virescere posse et fructus dare, item fontem sine rivo illo aquas emittere, solemque nova semper luce micare; arefieri vero ramos excisos ab arbore, putrefieri rivi aquas et denique evaporare sine fonte, evanescere radium sine sole. Haec sibi applicent sectarii ab ecclesia romana seu catholica separati: haec enim sors citius serius eos manet.

pias, ceteri patres non de ecclesia, sed de haereticis factionibus loquuntur (1); quo autem sensu asseruerit Hieronymus mundum miratum se esse arianum, alias exposuimus (2).

345. Ad 7. *D.* Quando jam defecerat in conciliabulum et latrocinium, *C.* cum adhuc legitimum esset *N.* Etenim norunt eruditi omnes, nemine penitus dissentiente, concilium Basileense in conciliabulum et schismaticam factionem defecisse, cum Eugenio IV. legitimo Pontifici opposuit antipapam Felicem V. qui paulo post infulam deposuit. Nullus intererat schismaticae illi sessioni s. Sedis legatus, eaque majori parte ex presbyteris componebatur, qui denique se subjecerunt Nicolao V. Eugenii successori (3).

346. Ad 8. *D.* In adductis Christi et Pauli testimoniis praenunciatur defectio plurimorum, praesertim vero malorum ab ecclesia, *C.* defectio ipsius ecclesiae *N.* Alioquin cum post Antichristi cladem gentes omnes et

(1) Sane Hilarius dum in lib. cont. Auxentium n. 12. scribit: « Male vos parietum amor cepit, male ecclesiam Dei in tectis, aedificiisque veneramini, male sub his pacis nomen ingeritis. Anne ambiguum est, in his antichristum esse sessurum? Montes mihi, et silvae, et lacus et carceres et voragines sunt tutiores », loquitur de sola ecclesia mediolanensi in qua Auxentius fretus imperatoris favore occupabat illius ecclesiae templa, eo quod dissimulasset verae fidei professionem, quam postea rebus immutatis deseruit. Cf. praefat. Maur. editor. opp. tom. II. pag. 587. seqq. impress. Veronae 1730. S. Basilius ep. XIII. ed. Maur. al 69. item epist. CCXLIII. al. 70. deplorat calamitates ecclesiarum orientalium, quae vexabantur ab haereticis *toleruntibus* illius aetatis, describit vaferrimam agendi rationem episcoporum arianorum, et auxilium implorat episcoporum occidentalium italorum et gallorum, qui tunc pace fruebantur. Homiliam XLIX. in Matth. sub s. Jo. Chrysostomi nomine objectam, jam monuimus spuriam esse.

(2) Tract. *De vera relig.* P. II. Prop. IV. n. 93.

(3) Cf. Bellarm. loc. cit. Harduin. *Acta concil.* tom. VIII. col. 1229. seqq. Nat. Alexand. diss. VIII. in sec. XV. et XVI. art. V. qui quamvis acerrimus sit concilii Basileensis propugnator, attamen fatetur, saltem ex defectu consensus ecclesiae, irritam fuisse et depositionem Eugenii et electionem Felicis. Verum omnino legendae sunt animadversiones in concilium Basileense quas cit. dissertationi apposuit Roncaglia. De hoc concilio iterum redibit sermo.

judaei ipsi convertendi ad Christum sint, veram ecclesiam nulla ratione internoscere amplius possent (1). Accedit, longe verisimilius verba Christi *de fidei perfectione* in pluribus, non autem de fide ipsa absolute debere intelligi (2).

Articulus II.

De ecclesiae infallibilitate

347. Dum ecclesia docendi munere fungitur, triplex officium exequitur, *testis* scilicet, *judicis* et *magistrae*. Testis quidem in proponendis fidei veritatibus quas a Christo accepit; judicis in dirimendis controversiis quae vel fidem attingunt, vel ad eam referuntur; magistrae denique in ministerio quotidiano, quo viva voce et praxi fideles iis omnibus instruit, quae ipsis intemerata doctrina et moribus informandis conferunt, eosque veluti manu ducit ad aeternae salutis iter capessendum.

348. Ad singula haec praestanda Christum ecclesiam suam infallibilitate instruxisse contendunt catholici, inficiantur acatholici omnes, ut ei substituant systemata vel spiritus privati, vel interioris nescio cujus afflatus Spiritus Sancti, vel privatae Scripturarum interpretationis aut alterius cujusvis inventi, postremis praesertim temporibus excogitati ad excludendam ab ecclesia infallibilitatis dotem, qua semel admissa, sectarii se penitus contritum iri persentiunt.

349. Jamvero necessaria hac praerogativa sub triplici quem diximus respectu, ecclesiam a Christo instructam esse ostendere aggredimur. Ne autem quae sumus expositui simul collecta legenti tenebras offundant, constituimus integram hanc gravissimam quaestionem in

(1) Cf. Rom. xi. 25. (2) Cf. Bellarm. loc. cit.

duas partiri propositiones in quarum altera generatim vindicemus infallibilitatem ecclesiae in proponendis docendisque iis quae ad fidem et mores pertinent, atque in dirimendis controversiis quae circa eadem objecta exoriri possunt, sive prout testis, sive prout judex, sive demum prout magistra est. Cum vero inter controversias quae ad fidem referri innuimus, potissima ea sit, quae afficit librorum sensum, seu, ut vocant, *facta dogmatica*, ejusdem ecclesiae infallibilitatem etiam in his dirimendis propugnabimus in altera propositione. Sit igitur exorsus a prima.

Propositio I.

Ecclesia Christi est infallibilis in iis omnibus quae ad fidem et mores pertinent

450. Christus ex dictis ecclesiae auctor ideo eam fundavit, ut per hanc homines doceret tutam salutis viam. Ergo eam infallibilitate instruxit sive ut testis est apud homines ejus doctrinae quam ab eo accepit, sive ut judex est in controversiis dirimendis quae oriuntur aut oriri possunt circa verum ejusdem doctrinae sensum, sive demum prout magistra est in ministerio suo exhibendo ad homines rite informandos.

351. Antecedens nec ab adversariis ipsis in dubium revocatur; ita porro evincimus consequens. Christus sibimetipsi seu in sui locum ecclesiam sufficit ad omnes homines in fide ac moribus docendos, eidemque missionem hanc difficillimam obeundam commisit ad omnes homines et in omnes aetates usque ad mundi finem; sigillum praeterea divinae hujus missionis eam praeseferre voluit in signis et portentis, ceterisque extraordinariis donis, ut per ipsa fidem penes populos sibi conciliaret in hoc munere exequendo; interius insuper gra-

tiae suae subsidio ipse omnium corda illustrat ac permovet, ut doctrinae sibi Dei nomine ab ecclesia propositae pronas admoveant aures eique obsequantur; aeternas denique poenas et supplicia comminatur obedientiam detrectantibus atque ecclesiae praedicationem respuentibus (1).

352. Jamvero haec omnia absque infallibilitatis dote ecclesiae concessa non modo concipi nequeunt, sed plane absurda essent, et a pietate divina prorsus aliena. Absurdum enim inprimis est posse ecclesiam falli, ac proinde homines decipere; quandoquidem Dei nomine, imo et in ejus locum suffecta munus illud implere debet, quod ipse prius inchoavit ac prosequendum eidem commisit apud omnes gentes per ejus ministerium illu-

(1) Preclare Möhler in cit. *Symbolica* cap. v. §. xxxvi. scribit: « Une fois consommée, l'alliance avec les enfans de Dieu doit durer jusqu'au trépas. Le baptême est la porte de l'église, l'admission dans la société des fidèles: il confère le droit, bien plus, il impose l'obligation de prendre part à toutes leurs joies, à toutes leurs douleurs. D'un autre côté, l'administration des sacremens, aussi bien que celle de la parole, a été identifiée par le Seigneur à l'apostolat: et encore à cet égard, ils sont à jamais attachés à la communauté, unis à elle d'une manière indissoluble. Ainsi donc l'union avec Jésus-Christ implique union avec son église. Les liens qui rattachent à Jésus-Christ, enchainent à l'église:, tous deux sont inséparables; il est en elle, et elle est en lui (Ephes. v. 29.-33.). Par ces raisons mêmes, l'église ne peut manquer à la partie de sa tâche, qui est de conserver la parole de Dieu; elle n'est point sujette à l'erreur. Comme chaque adorateur du Christ est incorporé à l'église par des liens indissolubles: comme c'est elle qui le conduit au Sauveur, et qu'il ne reste en Jésus-Christ qu'autant qu'il demeure en elle, c'est l'église aussi qui forme son coeur et son intelligence. Il ne peut donc lui réfuser sa confiance. Dès lors il faut que cette confiance soit méritée. Il ne faut point que le fidèle, qui s'abandonne à l'église puisse être induit en erreur; l'église par conséquent ne peut défaillir de la vraie doctrine ».

Ceterum quod spectat ad comminationes quas Christus interminat incredulis, refertae iis sunt sacrae litterae. Sic ex. gr. Matth. x. 14. mittens apostolos ad annunciandum regnum Dei: « Quicumque, ait ipsis, non receperit vos, neque audierit sermones vestros; exeuntes foras de domo vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris; Amen dico vobis: tolerabilius erit terrae Sodomorum, et Gomorrhaeorum in die judicii, quam illi civitati ». Marci. xvi. « Qui non crediderit condemnabitur » Jo. iii. 18. « Qui non credit, jam judicatus est ». Et alibi passim.

minandas quibus tutam salutis viam constituit patefacere. Absurdum praeterea est potuisse aut voluisse Christum divinam ecclesiae missionem miraculorum suorum sigillo communire quo homines invincibiliter ad errorem aut falsam doctrinam profitendam inducerentur. Quamvis enim daremus (quod falsum esse ostendimus), post sufficientem evangelii promulgationem ejusmodi extraordinaria dona in ecclesia cessasse, cum tamen illorum ope primi fideles in Christum crediderint, ac se in ecclesiam receperint, et propterea ad seram usque posteritatem illis, tanquam credibilitatis motivis, ecclesia auctoritatem sibi conciliaverit, ad scopum nostrum perinde est. Semper enim verum foret, Deum prodigiis concurrisse ad obsignandam uti divinam illius ecclesiae missionem, quae posset quovis tempore homines in erroneam aut falsam doctrinam inducere, et quae Dei nomine et auctoritate proponeretur. Absurdum pariter est Deum seu Christum gratiae suae subsidio homines inclinare, allicere ac flectere per pium credulitatis affectum ad obsequium et obedientiam praestandam ecclesiae a se institutae, si haec posset pro veritate errorem, pro vero cultu superstitionem, pro sanctis moribus perniciosos propinare. Multo vero minus posset Deus aeterna comminari supplicia incredulis et obedientiam detrectantibus, si possent ab ecclesia absolute decipi.

353. Diximus insuper hoc docendi munus Christum ecclesiae suae demandasse explendum apud omnes homines et in omnes aetates, nimirum apud omnes homines tum praesentes tum futuros usque ad seculi finem, quia ipse « vult omnes homines salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire (1) . . . et pro omnibus mortuus est (2) . . . et aequaliter cura est illi de omnibus (3) ». Porro infallibilitatis praerogativam ad id

(1) I. Timoth. II. 4. seqq.
(2) II. Cor. V. 15.
(3) Sapient. VI. 8.

munus rite obeundum ex quo pendet aeterna hominum salus, necessariam in primis esse quoad omnes homines praesentes ostendere operosum non est. Homines enim in duas distinguuntur classes, in eos scilicet qui jam intra septa ecclesiae sunt, et in eos qui sunt extra ecclesiam: rursum qui extra ecclesiam versantur, sunt aut infideles, aut haeretici, aut schismatici. Jamvero quoad ambas classes aeque necessaria est ecclesiae infallibilitas. Ac primo quidem necessaria est quoad eos qui jam in ecclesia inveniuntur ut recte instrui ac doceri queant, ne in errores sanae doctrinae adversantes proruant, tum etiam ut in unitate conserventur et contineantur. Si nullum enim esset infallibile tribunal quod absque erroris formidine dirimere controversias posset, quae quotidie exoriuntur sive circa germanum scripturarum sensum, sive circa quaelibet doctrinae capita, nulla esset catholicis ratio se ecclesiae decisionibus subjiciendi, et captivandi proprium intellectum ejusdem definitionibus. Unusquisque posset pro lubitu sentire et credere, turbaeque necessario nascerentur ac disputationes nullo unquam tempore absolvendae in articulis maximi momenti, et perpetua inde confusio. Sola siquidem auctoritas infallibilitate destituta ad compescendas controversias religionis minime valet, nec nisi tyrannidem saperet velle sola auctoritate homines ratione praeditos ad hoc potius quam illud fide credendum impellere (1).

(1) Cum libertas examinis, prout ostendimus, sit principium fundamentale protestantismi, hoc ipso est fons uberrimus dissensionum ac divisionum, ita ut biscentum sectae ex eo pullulaverint, et novae quotidie oriantur. Non alia ratione potuerunt lutherani, quos vocant orthodoxos (nam sicut habentur graeci *orthodoxi*, russi schismatici *orthodoxi*, anglicani *orthodoxi*, sic etiam sunt lutherani *orthodoxi*, calviniani seu reformati *orthodoxi*), et reformati impedire plenam propriae sectae dissolutionem, quam adoptando practice viam auctoritatis quam theoretice rejiciunt. Exinde tot apud ipsos coactae synodi, tot editae fidei professiones, ut possent aliquo modo in unam coire societatem et fidei professionem. Cum tamen nullo jure id praestare potuerint utpote infallibili auctoritate destituti, juxta principium illud Lutheri quod vir unus

354. Nec minus necessaria est ejusmodi ecclesiae infallibilitas quoad illos qui extra eandem ecclesiam versantur; nullum enim infallibilitate destituta ecclesia ad eos convertendos jus haberet; frustra missionarios ad illos mitteret, ut ipsos aut ab infidelitate, aut ab haeresi, aut a schismate abducerent; possent quippe reponere, se in pari conditione esse, atque ita fere ratiocinari: Possumus quidem nos errare ac decipi, at errare pariter ac decipi ecclesia vestra potest dum testem se exhibet illius doctrinae quam se a Deo accepisse contendit; errare potest in controversiis quae agitantur; itaque in pari statu nulla est ratio quare ad eam accedamus, vel subjiciamus nos judicio ac magisterio illius fallibili perinde ac nostro. Major autem minorve probabilitas haud excludit

spiritualis ac pius melius possit cognoscere veritatem quam universa ecclesia, nulla ratione valuissent illam dissolutionem impedire, quae suapte natura emergit ex principio essentiali et constitutivo protestantismi. Quapropter per principum sanctiones, per edicta politica, aut etiam per decreta consistorialia sub gravissimis poenis cogi membra singula debuerunt ad fidei professiones communi calculo profitendas; adigi ad id debent interposita juramenti religione, sive animi persuasionem habeant, sive non; nihil refert. Quis porro non videt ejusmodi agendi rationem absonam omnino esse, eversivam ipsius protestantismi principii, ac tyrannidem sapere, uti copiose ac luculenter ostendit D. De Baudry in op. cit. *La religion du coeur*. Paris 1840. Trois. Part. chap. III. art. 3. Quod quidem fassus est vel ipse advocatus Jayet, unum ex praecipuis membris magni consilii protestantici in Helvetia in suo *Compte rendu* pag. 322. his verbis: « *Je ne conçois pas une confession de foi sans l'infaillibilité*. La parole divine même, si elle présente quelque obscurité, ne peut être interprétée par des voix humaines. On nous a dit à la vérité que Dieu a employé des moyens humains pour se révéler à nous; mais n'oublions pas que ces voix humaines, qui nous ont transmis la parole de Dieu avaient le don du Saint-Esprit. Je ne conçois pas que le langage inspiré puisse être interprété par des voix qui ne le sont pas ». Sed videsis ipsum auctorem art. cit. *De la tyrannie qu'on exerce sur les consciences en établissant, pour règle d'enseignement une confession de foi, qui n'est pas infaillible*: pag. 331. seqq.

Atque hic obiter notetur singulare phaenomenon quod apparet in protestantismo: sine libertate examinis protestantismus natus non esset; cum practica hac libertate examinis penitus protestantismus extingueretur. En inter quas angustias coarctentur protestantes; necessaria est haec libertas ut vivant; necessario auferenda est ne moriantur! Ita Deus excaecat humanam sapientiam extollentem se adversus ecclesiam.

errandi formidinem, nec haberetur in eo nisi transitus ab opinione in opinionem. Cum tamen ecclesia mandatum a Christo acceperit praedicandi, ac docendi omnes gentes, cumque Christus poenas interminaverit obedientiam detrectantibus, necessario inferendum est divinam hanc missionem includere infallibilitatem, eique plane inhaerentem esse.

355. Porrigi autem debere hanc eandem infallibilitatem in omnes aetates usque ad mundi finem, non minus luculenter elucet. Etenim si Christus ecclesiam in locum sui suffecit ut id conficeret quod ipse in Judaea inchoaverat circa conversionem gentium; si eam dare constituit ut medium tutum quo homines ad veritatis a se praedicatae cognitionem pervenirent; si donis extraordinariis eam communivit quibus ipsa divinam missionem suam comprobaret; si denique ingressum in ecclesiam atque in ea perseverantiam voluit viam unicam esse omnibus hominibus salutem assequendi, evidens est coarctari non posse ecclesiae infallibilitatem ad tria aut quatuor secula ita ut ulterius non protrahatur. Nam quae motiva illam exigunt et exposcunt pro aliquo seculo, eadem militant pro omni seculo. Alioquin in longe deteriori conditione versarentur homines qui post ea secula orti sunt ab ea, in qua extiterint qui vitam degerunt tribus quatuorve prioribus illis beatis seculis; idque absque ullo eorum merito quibus priori illa aetate vivere contigit, et absque culpa eorum qui postea nati sunt. Quod quam absonum sit et a divina pietate alienum nemo est qui non videat. Primi enim certi omnino fuissent se tenere veritatem divinitus traditam; certi fuissent se in vera esse et unica salutis via quamdiu cum ecclesia crederent; non potuissent omni doctrinae vento jactari, aut naufragium facere circa fidem; contra vero reliqui incerti in his omnibus haerere deberent cum aeterni exitii

formidine. Igitur aut numquam ecclesia infallibilis fuit, aut talis semper est (1).

356. Sane divinae promissiones quibus praeclara haec ecclesiae dos innititur, absolutae sunt, Christus enim aperte edicit: « Et portae inferi non praevalebunt ad-

(1) Ex his patet quam absurda sit illorum novatorum sententia, qua statuunt ecclesiam immaculatam ac proinde infallibilem perstitisse usque ad tertium aut quartum seculum, ita ut omnes controversiae sint ad illam beatam epocham revocandae. Dum haec oggerunt novatores, profecto non attendunt ad solemnem ac indefinitam illam promissionem quam Christus fecit ecclesiae in apostolis suis dicens: « Ecce ego vobiscum sum (docentibus et baptizantibus) usque ad consummationem saeculi »; neque attendunt ad parem exceptionem, quam facere eodem jure potuissent singulae sectae, cum ab ecclesia damnatae sunt. Ariani enim excipere potuissent, ecclesiam infallibilem perstitisse usque ad sec. III.; manichaei usque ad sec. II.; gnostici usque ad sec. I.; docetae ejusmodi infallibilitatem periisse cum apostolis, imo cum Christo, prout reipsa vidimus gnosticos, testibus Irenaeo ac Tertulliano, ita sensisse, dum se apostolis praeferebant. Quod si semel admittatur, ad tempus ecclesiam infallibilitate instructam esse, nulla ratio assignari potest quare non sit perpetua, et possit aut debeat coarctari ad unum potius quam ad aliud seculum. Cum Newman op. et loc. cit. pag. 241. sibi hanc proposuisset difficultatem, quod nequeat scilicet assignari tempus quo coeperit ecclesia a veritate aberrare, respondet, hoc argumentum *nihil valere*, quia etiamnum sunt in ecclesia (suo modo concepta) tot scissiones, quin earum exordium cognoscatur, ac propterea id accidisse paulatim ac sensim sine sensu. Adjicit hoc esse *factum historicum*; satis esse ut *omnes* (haeretici protestantes) conveniant in admittendis quatuor prioribus seculis, uti seculis unionis et pacis; quod pluribus confirmare nititur pag. 244.-246. Juxta ipsum pag. 247. divisio coepit *aut* in concilio Sardicensi an. 347. *aut* non serius conc. Nicaeno II. an. 782. (in his duobus *aut*, fit saltus a sec. IV. ad sec. VIII. *Parva res!*). Nam in hoc inveniuntur plures errores, inter quos eminet decretum de cultu imaginum, quem ipse spectat ut corruptionem. Jam vero quid haec sibi volunt? Contendit ne Newman, Christum non stetisse promissis suis post elapsum sec. IV. *aut* seculum VIII. ac aliud ipso agente et incogitante, aut dormiente inimicum hominem superseminasse zizania in ejus agro? Quis dici ferat, Christum debuisse a distractione aut somno suo excuti a Luthero, Calvino, Zwinglio, Henrico VIII. aliisque ejusmodi libidinosis monstris ut prospiceret ecclesiae suae? Deinde, quo jure sui protestantes assignant IV. seculum? Praeterquam quod nos, adductis suo loco documentis, contrarium evicimus (vid. tract. *De vera relig.* P. II. prop. V. n. 97.), haec sentiendi ratio totum everlit christianae religionis systema, atque ea semel posita, nulla amplius suppeteret via revocandi ad bonam frugem incredulos, socinianos et rationalistas. Factum porro quod Newman vocat *historicum* unice innititur in anticipatis protestantium judiciis, ut liquet ex imaginum cultu sancito a conc. Nicaeno II. quem ipse vocat *corruptionem*, sed alii protestantes et anglicani probant, et nos ab omni labe vindicavimus in apposito tractatu *De cultu sanctorum*. Eadem ratione eodemque jure quo protestantes et

versus eam (1) », ac discessurus ex hoc mundo ad Patrem ait discipulis suis: « Ego rogabo Patrem et alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum, spiritum veritatis (2) », qui deinceps exponit cujusmodi sit officium divini hujusce Spiritus in aeternum nobiscum mansuri dicens: « Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem (3) ». Christus praeterea exhibetur absolute ut ecclesiae caput ac sponsus qui se illi copulaverit indissolubili conjugio; sic enim loquitur Apostolus: « Ipsum dedit (Deus) caput super omnem ecclesiam, quae est corpus ejus (4) », et iterum « Unum corpus et unus spiritus (5) » Vir caput est mulieris, sicut Christus ecclesiae, ipse salvator corporis ejus (6) »: loquens demum de Adae et Hevae conjugio ut typo conjunctionis Christi cum ecclesia « Sacramentum hoc, inquit, magnum est, ego autem dico in Christo et in ecclesia (7) ». Porro si spiritus velut interior ecclesiae doctor, ac veluti ecclesiae anima cum ipsa mansurus est ad docendam omnem veritatem in aeternum; si Christus in perpetuum est ecclesiae caput ut eam dirigat, et fidelis sponsus indissolubili nexu cum ea consociatus ut eam tutetur ac foveat, quî fieri potest, ut post pauca secula ecclesia deseratur sic ut ex veritate in errorem misere prolabatur, et filios suos ad prava dogmata credenda inducat, aut inducere possit? Haec plane repugnant. Quapropter Apostolus absolute vocat ecclesiam Dei vivi « columnam et firmamentum veritatis (8) » ejusmodi nempe, quae numquam possit a veritate

anglicani vocant corruptionem cultum sanctorum, sociniani corruptionem et idololatriam cultum Christo Deo exhibitum appellant. Verum de hoc argumento paulo post iterum recurret sermo in solutione hujus difficultatis.

(1) Matth. xvi.

(2) Jo. xiv. 16.

(3) Ibid. xvi. 13.

(4) Ephes. i. 22.

(5) Ibid. iv. 4.

(6) Ibid. v. 23.

(7) Ibid. v. 12.

(8) I. Timoth. iii. 15.

excidere, ita ut si ipsa corrueret totum labefactaretur religionis christianae aedificium.

357. Nec alium fuisse totius piae antiquitatis sensum testes in primis sunt antiquissimi patres graeci atque latini, inter quos s. Irenaeus: « Non oportet adhuc quaerere, scribit, apud alios veritatem, quam facile est ab ecclesia sumere; cum apostoli, quasi in depositorium dives, plenissime in eam contulerint omnia quae sint veritatis: uti omnis quicumque velit, sumat ex ea potum vitae (1) »; s. Alexander episcopus alexandr. « Unam ac solam, inquit, catholicam et apostolicam ecclesiam (confitemur); quae semper quidem inexpugnabilis est, licet universus orbis eam oppugnet: victrix autem et omnis impiae factionis haereticorum, qui adversus ipsam consurgunt (2) »; s. Athanasius: « Sufficit his dumtaxat verbis ad illa (paradoxa haereticorum) respondere: Haec catholicae ecclesiae non sunt; neque ea est patrum sententia (3) »; Eusebius affirmat Christum praenunciasse « Ecclesiam nullis unquam viribus expugnandam, ac ne ab ipsa quidem morte superandam: at penitus inconcussum illius robur mansurum esse praenuntiavit, utpote quae vi ejus ac potestate, sic tanquam immoto ac nullis omnino machinis perrumpendo scopulo, altis defixa radicibus niteretur (4) »; s. Jo. Chrysostomus: « Nihil,

(1) Lib. III. Cont. Haeres. c. IV. n. 1. edit. Mass.

(2) In epist. de Ariana haeresi, ad Alexand. Constantinopolitanum n. XII. *Μίαν καὶ μόνην, καθολικὴν, τὴν ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν· ἀκαθαίρετον μὲν ἀεὶ, κἂν πᾶς ὁ κόσμος αὐτῇ πολεμεῖν βουλεύηται· νικηφόρον δὲ πάσης τῆς τῶν ἑτεροδόξων ἀσεβεστάτης ἐπαναστάσεως.* In Biblioth. Patr. Galland. tom. IV. pag. 450.

(3) Epist. ad Epictet. Corinth. episc. n. 3. *Ἢ τοῦτο μόνον ἀποκρίνασθαι πρὸς τὰ τοιαῦτα, καὶ εἰπεῖν· ἀρκεῖ, ὅτι οὐκ ἔστι ταῦτα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, οὐδὲ ταῦτα οἱ πατέρες ἐφρόνησαν.* Edit. Maur. tom. I. P. II. p. 903.

(4) *Praepar. Evang.* lib. I. cap. III. ...*Ἐκκλησίαν . . . οὐδὲ συνεστώσαντω, ἐνθέῳ προγνώσει ἀήττητον καὶ ἀκαταμάχητον ἔσεσθαι, καὶ μηδεπώποτε ὑπὸ θανάτου νικηθήσεσθαι· ἑστάναι δὲ καὶ μένειν ἄσειστον, ὡς ἂν ἐπ' ἀσείστῳ καὶ ἀῤῥαγεῖ πέτρᾳ τῇ αὐτοῦ δυνάμει βεβηκεῖάν τε καὶ ἐῤῥιζωμένην ἀποφηναμένου.* Ed. Vigeri; Paris. 1628. pag. 7. 8.

inquit, ecclesia potentius; o homo, bellum solve, ne robur dissolvas tuum. Ne inferas caelo bellum .... Si ecclesiam oppugnes, vincere nequis: omnibus quippe fortior est Deus (1) »; s. Isidorus Pelusiota: « Per inferi portas divinus sermo impiorum hominum coetus, atque haeresum blasphemias intelligit, quibus omnibus obsistens Dei ecclesia eas quidem frangit et expugnat, ab iis autem vinci non potest (2) ». Nec aliter senserunt aut scripserunt patres latini; s. Cyprianus juxta Apostoli mentem comparans ecclesiam virgini intemeratae: « Adulterari, inquit, non potest Sponsa Christi: incorrupta est et pudica: unam domum novit, unius cubiculi sanctitatem casto pudore custodit (3) ». S. Hieronymus: « Poteram, scribit, diem istiusmodi eloquio ducere: et omnes propositionum rivulos uno ecclesiae sole siccare (4) », et rursum: « Ex quo intelligimus ecclesiam usque ad finem mundi, concuti quidem persecutionibus, sed nequaquam posse subverti: tentari, non superari: et hoc fiet, quia Dominus Deus omnipotens, sive Dominus Deus ejus, idest, ecclesiae, se facturum esse pollicitus est: cujus promissio lex naturae est (5) », et alibi: « Cui (ecclesiae) dicitur: *Surge*, *illuminare*, ut quae cecidit in incredulis (judaeis), surgat in fidelibus: et postquam surrexerit, illuminetur, ut nequaquam habeant erroris tenebras (6) ». S. Augustinus: « Ipsa est ecclesia sancta, ecclesia una, ecclesia vera,

(1) Hom. ante exilium num. I. Οὐδὲν ἐκκλησίας δυνατώτερον, ἄνθρωπε, λῦσον τὸν πόλεμον, ἵνα μὴ καταλύσῃ σου τὴν δύναμιν· μὴ ἔπαγε πόλεμον εἰς οὐρανόν ... ἐκκλησίαν δὲ ἐὰν πολεμῇς, νικῆσαι σε ἀμήχανον· ὁ Θεὸς γάρ ἐστιν ὁ πάντων ἰσχυρότερος. Ed. Maur. tom. III. pag. 415.

(2) Lib. I. ep. CCXXXVIII. Πύλας ᾅδου ὁ θεῖος λόγος ἐκάλεσε τὰς τῶν ἀθέων τιμωρίας, τὰς τῶν αἱρέσεων βλασφημίας, αἷς τίσι πάσαις ἀνθεστῶσα ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία, τὰς μὲν καταγωνίζεται, ὑπὸ δὲ τῶν οὐ καταχυριεύεται. Edit. Paris. pag. 67.

(3) Lib. *De unit. eccles.* ed. Maur. p. 195.

(4) *In Dial. adv. Lucifer.* n. 27. ed. Vallars. tom. II. pag. 201.

(5) *Comment. in Amos* lib. III. cap. IX. Ibid. tom. VI. pag. 358.

(6) *Comm. in Isai.* lib. XVII. cap. LX. ib. tom. IV. pag. 719.

ecclesia catholica, contra omnes haereses pugnans: pugnare potest, expugnari tamen non potest. Haereses omnes de illa exierunt, tanquam sarmenta inutilia de vite praecisa: ipsa autem manet in radice sua, in charitate sua. Portae inferorum non vincent eam (1) ». Et haec speciminis gratia, quibus quae superius attulimus mirifice confirmantur (2).

358. Testis deinde hujus dotis est ipsa possessio quam ecclesia ostendit perpetua sua agendi ratione ab aetate apostolica et seculis insequentibus usque ad nos, ut constat ex omnis aetatis documentis. Huic enim infallibilitati sibi a Christo donatae innixa ecclesia omnes exorientes errores absque ullo discrimine proscripsit, veritatem asseruit, contumaces sectarios anathemati subjecit incipiendo a nicolaitis, simonianis, docetis, cerinthianis usque ad lutheranos, reformatos, protestantes cum omnibus surculis suis.

359. Quae cum ita se habeant patet quod ab initio probandum assumpsimus, ecclesiam scilicet infallibilem prorsus esse in iis quae ad fidem moresque pertinent, sive ut testis est, sive ut judex, sive ut magistra, prout constat tum ex Christi institutione, tum ex repetitis solemnibus ejus promissionibus, luculentisque divinorum eloquiorum oraculis, tum ex sensu antiquitatis, tum denique ex perpetua ipsius ecclesiae possessione. Qui propterea neglecto immenso hoc divinae bonitatis beneficio hominibus collato, ut tuto pervenire valeant ad caelestem beatitudinem, ex se sibi prospicere posse praesumunt, comparari cum illis queunt, quibus in deserto columna ignea dux data est ad iter commonstrandum in terram promissionis. Si enim inter densissimas noctis tenebras audax quispiam beneficae illi viam collustranti igneae columnae

(1) Serm. I. de Symb. ad Catech. cap. VI. n. 15.

(2) Qui plura cupit consulat Walenburgicos in Tract. *De perpetua probat. fidei per testes* cap. XXVII. seqq.

ac populum dirigenti terga vertisset, reputans sibi posse sufficere, nec illo adjumento indigere, certo se exitio commisisset per obscurissimos deserti anfractus, ferarumque huc illuc discurrentium incursum, nec unquam terminum attingere potuisset. Ita plane qui in hac vita peregrinantes destinata malitia infallibilem ecclesiae auctoritatem posthabent, ut privato sensui indulgeant, certo se committunt aeternae mortis exitio, nec unquam pervenient ad promissam humilibus beatitatem quae in caelis est (1).

DIFFICULTATES

360. I. Obj. Commentum infallibilitatis ecclesiae adversatur ideae religionis christianae; perniciosum est; auctoritatem denique humanam substituit auctoritati divinae. Sane 1. Neque Christus neque apostoli unquam discipulis certam quandam praescripserunt fidei profitendae formulam unice tenendam, sed potius liberum Dei cultum moralem praeceperunt (Jo. IV. 23. 24. VIII. 32. II. Cor. III. 17. Gal. V. 1.), et doctrinam proposuerunt ita comparatam, ut perfici et possit et debeat (2). 2. Christus praeterea numquam alligavit religionis suae essentiam alicui formae, sed eam unice constituit in amore et charitate, quae dummodo sarta tecta teneatur, quaecumque demum sit verborum forma qua enuncientur fidei dogmata, perinde est ad religionis substantiam (3).

(1) Alias diximus, quod numquam satis ingeminare juvabit, orationem et humilitatem duas illas conditiones esse sine quibus ad veram ecclesiam adeoque veram fidem perveniri non potest. Qui proinde sincero corde veritatem inquirunt illis se communiant, et certissime ad eam pervenient; qui eas negligunt aut parvipendunt, utut magnas inquisitiones faciant, numquam illam assequentur.

(2) Ita Wegscheider §. 30.

(3) Tale est systema quod penes plures protestantes modo grassatur. Purus amor erga Deum, ajunt ipsi, in operatione activa, est unica religio. Eadem ratione, qua non est nisi unus Deus in immenso hoc universo, ita religio eadem ubique esse debet: quoniam vero Deus est purus substantialis amor, religio pariter amor esse debet non solum in terra sed et in caelo. In mundo

3. Quod si exoriantur controversiae, transactione veluti quadam sopiri possunt communi consilio ad pacem in societate fovendam et ad hoc adigi dissentientes possunt, quamvis in propria interius sententia permaneant (1). 4. Contra vero perniciosum est hoc infallibilitatis systema sive quia fovet fanatismum ac intolerantiam, quae non aliunde nata est, quam ex supposita ejusmodi praerogativa; 5. Sive quia fovet inertiam et extinguit omne proficiendi in scientiis colendis, exegesi praesertim biblica promovenda, studium. 6. Porro studium veritatis altius indagandae et rectius cognoscendae, quod Scriptura sacra valde commendat (Jo. v. 39. VIII. 22. 1. Jo. IV. 1. 1. Cor. x. 15. 1. Thess. v. 21.), a Deo ipso menti humanae, quamvis errori obnoxiae, insitum est, et quidquid, Deo hoc studium moderante, de vera religione temporis successu ab hominibus melius exploratum et cognitum fuerit, tanquam ab ipso Deo profectum vi humana opprimi nec debet nec potest (Act. v. 38.). 7. Hinc nostra aetate jam eo perducta res est, ut religio christiana, nisi bene distinctis ac separatis quae ad formam ejus mythicam, atque symbolicam pertinent ab iis quae vera atque aeterna ejusdem habenda sunt fundamenta, nova quadam luce collustrari et hominibus cultioribus

actuali amor purus erga Deum officia omnia producit pietatis, tam in divina voluntate facienda, quam in animi conformatione ad ipsam; item purus amor erga res creatas cujusvis ordinis et gradus officia vitae respectiva ac socialia gignit. Haec est basis ac fundamentum ethices evangelicae in mira ac varia pulchritudine et excellentia sua. Semel ac peramabile hoc principium in animo radices egerit, habitudines nostras, opera ac verba ducit ac regit; si vero defecerit non superest nisi unum nomen, pura puta forma et exterior professio: qui quidem status est tenebrarum, peccati ac mortis. Forma assimilari potest corpori humano pulchritudine praedito; sed amor in Deum est anima quae totum informat. Dolor, fides et oratio totidem media sunt a Deo electa ad perducendam animam in statum religiosum: ast amor est finis quem nobis proponere debemus in exercitio istorum aliorumque ejusmodi officiorum. Ille sapiens est, qui numquam a fine in usu mediorum necessariorum aberrat, etc.

(3) Ita Boehmerus ex sententia protestantium in *Jure ecclesiastico protestant.* Halae 1714. tom. 1. lib. 1. tit. 1. *De Summa Trinitate et fide catholica* §. XVI.

subtiliorique artium et litterarum cognitione imbutis denuo commendari non posset. 8. Tantum autem abest, ut ecclesiae institutum sola quadam formula certa et immutabili conservari atque contineri possit, quod temere nonnulli finxerunt, ut haec sententia ecclesiae antiquioris non minus, quam universae christianismi indoli repugnet (1). 9. Demum per infallibilitatis commentum substitui auctoritatem humanam auctoritati divinae aperte patet; nec enim amplius Scriptura seu verbum Dei regula esset fidei nostrae, sed auctoritas ecclesiae, sive hominum privilegio donatorum, qui sibi solis arrogant inspirationem divinam perpetuo cum ipsis permanentem; 10. Scripturae valor ab ecclesiae auctoritate penderet; 11. Id enim Scriptura diceret, seu illum sensum Scriptura praeseferret non quem reipsa habet, sed quem illi ecclesia tribuit. Ergo.

361. Resp. *N. A.* ad 1. prob. *D.* Neque Christus neque apostoli certam aliquam discipulis fidei profitendae formulam praescripserunt, nulla ad id cogente necessitate, Tr. necessitate aliqua postulante *N.* Christus enim et apostoli rem ipsam credendam proponebant captui discipulorum sese accommodantes quin solliciti essent de hac potius quam illa verborum formula, qua res credendae enunciarentur. Verum praesto erant ope vivi magisterii ad res ipsas enucleandas, si qua id ferret occasio. Si qui autem protervi obsisterent, ac pravis interpretationibus traditam sibi doctrinam temerarent, determinatis formulis ita eam proponebant, ut qui non acquiesceret, ab ecclesia illico expelleretur. Hinc factum est, ut quod in nucleo aut semine generalibus verbis continebatur, data occasione ex conflictu, magis ac magis evolveretur, et definitis formulis enunciaretur. Sic cerinthiani et docetae occasionem Joanni

(1) Ita Wegscb. loc. cit.

praebuerunt utramque in Christo naturam, divinam et humanam, altius inculcandi; hebraizantes in causa fuerunt cur Paulus virtutem evangelii supra legem clariori in lumine collocaret; Corinthiorum dissidia excitarunt Apostolum ad illa promenda oracula quibus ecclesiae auctoritatem commendat; idem dic de futura corporum nostrorum excitatione; de necessitate bonorum operum ad salutem, aliisque non paucis articulis, qui ab apostolis conceptis verbis propositi sunt, postquam de his mota quaestio aut dubitatio est (1). Quod vero contigit apostolorum aetate, insequentibus seculis eadem ratione per jugiter vivum ecclesiae magisterium factum est, novis semper exorientibus haeresibus aut controversiis.

362. Ceterum falsum absolute est, neque Christum neque apostolos discipulis certam quandam fidei profitendae formulam nunquam injunxisse. Etenim Jo. IX. 35. sciscitatus est Christus a caeco nato: « Tu credis in Filium Dei? » et ibid. XIV. 12. omnibus apostolis suis dixit: « Non creditis, quia Pater in me est et ego in Patre? » Matth. ult. « Euntes docete ..... baptizantes in nomine Patris, etc. ». Quapropter Philippus Act. VIII. 37. ab eunucho sub determinata forma fidei professionem exegit, priusquam illum ad lavacrum admitteret (2). Hinc Apostolus ad Timotheum scribebat: « Formam habe sanorum verborum (3) ». Falsum praeterea est quod subdit adversarius, Christum et apostolos liberum Dei cultum moralem praecepisse. Testimonia indicata ex Scripturis non evincunt nisi divinorum eloquiorum abu-

(1) Cf. Moehler: *Symbolique* tom. II. ch. v. §. XL. *Différence de forme entre la doctrine de l'écriture et la doctrine de l'eglise*, ubi hoc argumentum egregie evolvit.

(2) Sane cum eunuchus baptismum efflagitasset, interrogavit eum Philippus, an ex toto corde crederet? Cui respondit eunuchus: « Credo, Filium Dei esse Jesum Christum », quibus paucis verbis velut in compendio complexus est eunuchus quaecumque dum irent per viam ab evangelizante Philippo acceperat.

(3) II. Tim. I. 13.

sum, ut vel ex levi singulorum inspectione quilibet deprehendere potest (1). Idem judicium ferendum est de eo quod postremo loco adjicitur, Christum nempe et apostolos doctrinam ita comparatam proposuisse, ut perfici posset ac deberet, a gnosticis scilicet, ab arianis, a nestorianis, lutheranis, protestantibus, rationalistis, mythicis qui ita eam reipsa perfecerunt, ut in auras evangelium prorsus abierit.

363. Ad 2. *N.* Ut patet ex modo dictis; nam Christus jussit apostolos praedicare evangelium omnibus gentibus docentes eos servare *omnia quaecumque* ipsis mandaverat (2). Non mandavit autem solam charitatem servare; aliis porro verbis Marcus in loco parallelo Christum loquentem inducit, quibus illud *omnia quaecumque* magis declaratur; ait enim inibi Christus: « Qui crediderit salvus erit, qui non crediderit (subintellige *omnia quaecumque* tradidi vobis) condemnabitur (3) ».

364. Ad 3. *N.* Transactio enim fit de bonis propriis, non autem de re aliena; jamvero depositum fidei non est res cujus proprietas ad ecclesiam pertineat, sed tota Christi est; ideoque numquam fieri potest ut ab ecclesia transigatur vel de minimo fidei articulo cum haereticis, eo quod ipsis non arrideat: alioquin deberet etiam transigere cum libertinis circa praecepta quae illis molesta accidunt. Ejusmodi commentum acceptum referre debemus protestantibus, quibus, rejecta ecclesiae infallibilitate, nullum aliud praesto erat effugium ad controversias sopiendas praeter absurdum hujusmodi transactionis

(1) Etenim Jo. IV. 23. 24. ait Christus: « Deus spiritus est, etc. » II. Cor. III. 17. scribit Apostolus: « Dominus autem spiritus est: ubi autem Spiritus Domini ibi libertas; » Gal. V. 1. « State, inquit, et nolite iterum jugo servitutis contineri. » Judicet nunc lector, utrum haec testimonia liberum Dei cultum praecipiant. Primus enim textus est de ratione qua coli Deus in posterum debeat absque apparatu sacrificiorum leviticorum quae templo Hierosolymitano addicta erant; alii vero sunt de libertate a lege Mosaica rituali. Cf. Bernard. a Piconio, et Estium ad haec loca.

(2) Matth. ult. 19.

(3) Marc. XVI. 16.

systema. Diximus ad *sopiendas* controversias, non autem *ad dirimendas*, cum hoc ab ipsis praestari nullatenus possit (1).

365. Ad 4. *N.* Nam principium infallibilitatis nec fanatismum fovet, neque intolerantiam prout hic ab adversariis accipitur. Ac primo non fovet fanatismum; alioquin Scriptura, quae juxta adversarios ipsos est infallibilis, foveret fanatismum; fovissent itidem fanatismum Christus et apostoli utpote infallibilitate praediti, in doctrina evangelica tradenda. Itaque infallibilitas nullimode fana-

(1) Cf. grave et elegans commentarium *De fidei controversiis per amicabiles transactiones dirimendis adversus Boehmerum;* inter *Opuscula ad hierarchicam ecclesiae constitutionem spectantia.* Parmae 1789. vol. unic. in 4. Contendit enim Boehmerus loc. cit. *Fidem*, ut vocat, *formulariam* neque ab apostolis adscitam esse, neque tribus prioribus ecclesiae seculis, sed primum in conc. Nicaeno. Verum praeter symbolum apostolicum nuncupatum, quod certe vel ab apostolis est, vel ab ecclesiis apostolicis, in quo fidei formula continetur, exploratum est plures fidei professiones longe ante concilium Nicaenum in ecclesia obtinuisse. Fidei formulam exhibent constitutiones dictae *apostolicae*; exhibet s. Gregorius Thaumaturgus, ut plures alias omittam; de quo argumento legi omnino debet docta Petri Lazeri Soc. Jesu *De antiquis formulis fidei earumque usu exercitatio.* Certe ad symbolum fidei receptum in universa ecclesia jam provocabat Tertullianus illud *Regulam* appellans, ut suo loco ostendimus. Verum quod magis interest, illud est, quod Boehmerus dum et ipse fatetur, amicabiles transactiones nullum unquam felicem exitum habuisse easque ut ineptas prorsus traducit, transferat in imperatores ac principes jus *approbationis publicae*, quae uat per *confessiones fidei et symbola*, etsi concedat contingere posse ut hae *fidei confessiones et haec symbola ab imperatoribus probata*, a vera fide et recto Scripturae sacrae tramite sint aliena. Cf. Tit. cit. §. xxvi. seqq. Ex his patet, quod abjecto infallibili ecclesiae magisterio, via omnis adempta fuerit protestantibus controversias circa fidei dogmata exortas dirimendi; quum vero acres diuturnaeque contentiones inter pullulantes diversas sectas de fidei, religionisque constituendae ratione continuo exarserint, defatigati frustra sunt earum duces ac magistri eo quod finem nullum habituras eas viderent, donec omni spe veri inveniendi amissa, coacti primum sunt de simulata quadam religionis concordia transactionum ope concilianda cogitare; quasi nempe divina veritas a Christo ecclesiae tradita res ejusmodi sit, quae dividi, distrahi, aut in quamcumque libuerit partem flecti, aut torqueri possit. Cum vero neque ejusmodi transactio ullos fructus protulerit, demum ut finis aliquis controversiis utcumque imponeretur, confugerunt ad sententiam judicialem imperantium, ut civili auctoritate lites saltem sopirentur, ac tranquillitas publica non turbaretur, relicta interim unicuique de singulis articulis sentiendi libertate. Nihil tamen inde profecerunt uti ex hodierno progressu abunde liquet.

tismum nutrit; si qui vero exinde fanatismum conciperent, hoc illorum vitio esset vertendum, non autem infallibilitati. Idipsum pariter dicendum de intolerantia, politica nempe et civili, prout eam hic sumunt adversarii, quae certe ex infallibilitate ecclesiae non oritur. Siquidem exploratum est longe magis intolerantes esse acatholicos qui infallibilitatem respuunt, quam catholicos (1). Quod vero spectat ad intolerantiam religiosam sive theologicam, quae necessario ex infallibilitate profluit, haec resolvitur in hanc propositionem: Idem non potest verum esse ac falsum: aut: veritas cum errore simul consistere nequit.

366. Ad 5. *D.* Si infallibilitas ad modum inspirationis ecclesiae tribueretur, *C.* si ad modum peculiaris subsidii, sive, ut ajunt, adsistentiae *N.* Numquam porro catholici docuerunt donum infallibilitatis a Deo ecclesiae tribui ad modum inspirationis. Jam vero divina adsistentia non excludit, imo supponit humana media, ac proinde studium in veritate investiganda antequam judicium proferatur. Hinc patet haud removeri doctos ab exegesi biblica excolenda, a linguarum antiquarum exercitio, a monumentorum inquisitione persequenda, ceterisque adminiculis comparandis quae ad rectum judicium proferendum consueta via requiruntur. Deinde praeter dogmata alia plura sunt in quibus viri docti proprium exerceant ingenium. Demum omnibus semper ingenii cultu opus

(1) Equidem fateor catholicos in pluribus regionibus penes quas praevalent acatholici pace frui, ut in Anglia post datam catholicis emancipationem, et in provinciis foederatis Americae septentrionalis, atque alibi. Imo notum est haud paucos protestantes probos et honestos reperiri, qui benevolos se erga catholicos praebeant, quique interdum neque detrectent opibus ac largitionibus ad templa catholicorum erigenda concurrere. Ast neque illud dissimulare licet in nonnullis regionibus adhuc vigere despotismum religiosum, et persecutionis systema ita ut omnigena vexatione catholici torqueantur. Certum est non omnes protestantes aut schismaticos ejusmodi saevitiem probare, utpote quae adversetur civili omnium nationum europaearum cultui, qui nunc tantopere magni fit: attamen ejusmodi exempla recentia sunt et pervulgata.

est ad ea propugnanda quae ab ecclesia definita sunt, uti ex experientia constat. Sane non minus viris vere doctis abundavit et abundat ecclesia catholica quam sectae acatholicae. Igitur infallibilitas solum tollit animi haesitationem, et certum eum facit de veritate circa quam anceps esse posset.

367. Ad 6. *D.* Insitum menti humanae a Deo est studium veritatis altius indagandae et rectius cognoscendae per media idonea et in ordine suo, *C.* quacumque ratione. *N.* Veritates ordinis naturalis a mente humana investigari utique possunt ac debent, atque ulterius in ea investigatione et cognitione perfici ipsa semper potest. Ast non ita se res habet in veritatibus ordinis supernaturalis seu revelatis quae progressus in se incapaces omnino sunt, utpote a Deo datis. Potest autem homo harum sibi perfectiorem cognitionem comparare, sed sub magisterio ecclesiae, ejusque directione; potest praeterea inquirere in earum fundamenta, nexum, consecutiones, aliaque ejusmodi, minime vero easdem veritates cudere, ac intrinsecus perficere, quod absonum est. Dum voluerunt protestantes proprio marte in fidei veritates inquirere, easque determinare, reficere, eo non pauci progressi sunt ut alias post alias amiserint, neque retinuerint nisi christianismi nomen et larvam. Hoc porro est quod ab adversario, quem impugnamus, dicitur de *vera religione temporis successu ab hominibus melius exploratum et cognitum*, *Deo hoc studium moderante*, quibus verbis ipse impietatem cum blasphemia consociavit. Si quis autem conferat quae ex Scripturis adducuntur ad ejusmodi impietatem cohonestandam, eundem deprehendet quem superius adnotavimus Scripturarum abusum.

368. Ad 7. *D.* Apud protestantes, *C.* apud catholicos *N.* Novam enim ejusmodi lucem rationalistis, symbolistis, mythicis libenter ac ultro relinquimus. Nobis

enim fidei avitae simplicitas sat est. Cultiores autem homines quos adversarius designat, subtiliori sua artium ac literarum cognitione prius a supernaturalismo in naturalismum dilapsi sunt, deinde ex naturalismo in symbolismum, ex symbolismo in mythicismum quem distinxerunt praeterea in historicum et poëticum, ita ut scriptura universa effecta sit magnum poëma, ut Ilias homerica, vel Aeneis virgiliana (1).

369. Ad 8. Neg. agendi rationem quam tenet ecclesia in proponendis fidei dogmatibus per aliquam determinatam formam adversari antiquioris ecclesiae indoli; hoc enim falsum est. Vidimus siquidem plures haereses in vivis adhuc agentibus apostolis proscriptas fuisse, et determinatis formulis contradictorias erroribus illis veritates assertas. Ante concilium Nicaenum jam octoginta plus minus haereses profligatae sunt, et veritas catholica eadem ratione in tuto posita: voces *trinitatis*, *personae*, *naturae* aliaeque ejusmodi inductae sunt contra catholicae veritatis hostes, ut tesserae orthodoxae fidei (2). Quod si factiosi aliqui tunc temporis pariter restiterunt ecclesiae definitionibus, uti nunc eisdem resistunt protestantes, cuncti ab ecclesiae sinu ejecti sunt, et ipsa incolumis semper perstitit ac ita perseverat,

(1) Huic principio totum innititur systema rationalistarum, ac mythicorum, praecipue vero Straussii. Verum et hoc systema pendet a natura ipsius protestantismi, quae tota *subjectiva* est, seu a spiritu uniuscujusque privato tanquam a proprio fundo fides ac religio erui debet. Hinc pervulgata in Germania antithesis illa qua distinguitur in sua natura catholicismus a protestantismo quod ille nimirum sit *objectivus* quatenus fidem seu fidei objectum ab ecclesia recipit, iste sit *subjectivus* quatenus fidem seu fidei objectum de suo cudit sibique efformat.

(2) Harum formularum exemplum aliud occurrit in voce *ὁμοούσιον* *consubstantiale* quae jam sec. III. tesseram constituebat orthodoxae fidei circa Filii divinitatem, adeout Dionysius Alex. accusatus fuerit apud cognominem rom. Pontificem, quod eam vocem omisisset in ecclesia a patribus frequentatam. Cf. quae adversus Basnagium de hac voce erudite scripsit doctus De Magistris in praefatione ad opera s. Dionysii Alexandrini pag. XXXIV. seqq. Romae 1796.

quin ex perduellium defectione quidquam detrimenti capiat (1).

370. Ad 9. *N.* Ut enim constat ex probationibus, ecclesiae auctoritas spectari non debet ut auctoritas humana, sed velut organum divinitatis, ac perpetua seu jugis manifestatio Christi ipsius, qui eam sibi suffecit ut testem, judicem, ac magistram earum veritatum quas eidem ipse commisit, ac propterea infallibilitate instruxit. Scriptura est pars istius depositi perinde ac traditio; utriusque autem custos et interpres ecclesia est; illa vero nequit sola esse regula fidei nostrae, ut patet ex aberrationibus acatholicorum omnium, qui eam unicam ducem sequi voluerunt, rejecto ecclesiae testimonio ac magisterio, prout suo loco uberius evolvemus. Quod adjicitur de inspiratione paulo ante exposuimus.

371. Ad 10. *D.* Scripturae valor *extrinsecus* seu *relate ad nos*, *C. intrinsecus* et *in se N.* Certe, ut postea ostendemus, nonnisi per ecclesiam nobis constare tuto potest de inspiratione, numero et canone librorum divinorum.

372. Ad 11. *D.* Id est Scriptura per ecclesiae interpretationem illum verum ac germanum sensum praeseferret quem reipsa habet, *C.* sensum adscititium pro lubito ei tributum *N.* Nec enim ad arbitrium ecclesia Scripturae sensum affingit; sed duntaxat verum ejus sensum declarat juxta analogiam fidei, juxta sensum tra-

(1) Ex his constat quam ineptum sit quod Boehmerus loc. cit. adstruit, dum affirmat quod *fidei* definitio alienam a religionis natura coactionem inferat. Jam vero, num religionis naturam ignorabat Apostolus, cum formam doctrinae praescriberet ab omnibus servandam? Aut cum verbi administris potentiam datam testabatur II. Cor. x. 5. ut omnem intellectum redigerent in obsequium Christi? Ludit profecto Boehmerus dum haec oggerit. An forte hic agitur de coactione, quae libertati vim inferat, quam nec ipsa natura patitur? Agitur enim vero de necessitate officii, quam secum infert legitimum quodvis praeceptum, qua nempe intelligitur praescriptum officium ita necessarium esse, ut qui parere detrectet, et culpam contrahat, et subeundae poenae obnoxium se reddat. Cf. cit. *Comment.* pag. 81.

ditionalem, ac juxta illum sensum quem ipsa a Christo et scriptoribus ipsis divinis accepit. Soli acatholici qui hanc deserunt viam, reipsa Scripturae eum sensum tribuunt quem ipsa nec habet nec patitur, quando adnituntur aliquid ex Scripturis evincere quod rectae fidei adversatur; nec enim ipsi legitimi sunt Scripturarum interpretes, cum numquam Christus ejusmodi munus ipsis demandaverit. Exinde omnes haereses ortae sunt inter se pugnantes (1).

373. II. Obj. 1. Saltem ecclesiae infallibilitatem non adstruunt illa Scripturarum oracula quae ad eam evincendam catholici afferre solent. Etenim 1. quod Matth. XVI. dicitur de *portis inferi* de morte intelligi debet, ut liquet ex verbis Ezechiae, qui periculum ex quo evasit commemorans ait: « Ego dixi: in dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi (2) », quas vocat David *portas mortis* dicens: « Qui exaltas de portis mortis (3) »; sane שְׁאוֹל ᾅδης *infernus* mortem, vel mortis regionem, sepulcrum significat. Christus igitur pollicetur mortem

(1) Optime cl. Moehler *Symbol.* ch. v. §. XL. in hanc rem scribit: « Lorsque l'erreur a semé le doute et la division dans les esprits, quel moyen de discerner la vraie doctrine, de revenir à l'unité, sans un tribunal, vivant et infaillible? Hors de là, nous serions jetés d'opinions en opinions, et bientôt toute vérité nous échapperait. Aussi pour le dire en passant, partout où l'écriture a été proclamée la seule règle de foi, on n'a point compris les développemens du dogme, on les a même rejetés formellement. Souvent aussi les sectaires se sont précipités dans un autre abime. Après avoir roulé d'erreur en erreur, enveloppé d'épaisses ténèbres, ne rencontrant partout que le chaos, l'hérétique désespère de sortir jamais du labyrinthe des opinions. Alors dans son abattement, il rapporte à l'Ecriture tous les rêves, toutes les visions de l'époque, puis il proclame tout cela dogme de l'Evangile. Mais si l'on reconnait comme dogmes toutes les opinions, quelles qu'elles soient, qui se sont rattachées à l'Ecriture, à quoi dès lors aboutira l'histoire chrétienne? A' montrer que l'Ecriture, par cela même, qu'elle admet tous les sens, ne renferme aucun sens. Voici donc à quoi se réduisent toutes les objections contre l'église catholique: toutes vos définitions dogmatiques, nous crie-t-on, supposent que la lettre des Ecritures récèle un sens unique, à jamais immuable, et pourtant elle n'en a aucun, puisqu'elle les a tous. L'esprit humain, dans l'église chrétienne, n'a d'autre but que de mettre en lumière cette vérité, et dix-huit siècles n'ont pu la montrer à vos yeux ».

(2) Isai. XXXVIII. 10.

(3) Ps. IX. 15.

contra ecclesiam non praevalituram, quia fideles resurgent gloriose (1). 2. Quod si catholici pugnaciter contendant illis vocibus vere significari infernum, ideo Christus promisit numquam infernum praevaliturum adversus ecclesiam, quia semper Christus fidos ac devotos habebit, quos ipse novit; aut quia 3. non praevaliturus est infernus adversus ecclesiam Christum filium Dei ad instar Petri profitentem, non autem quoad reliquas veritates circa quas errores irrepere possunt. 4. Deinde Christus pollicitus est hanc firmitatem ecclesiae *catholicae* non autem ecclesiae romanae aut alii particulari ecclesiae. 5. Sane infernus non minus praevalere potest adversus ecclesiam erroribus practicis seu vitiis et peccatis, quam theoreticis; quantum vero praevaleat vitiis in ecclesia romana nemo est qui nesciat. 6. Quod vero attinet ad textum paulinum quo ecclesia dicitur columna et firmamentum veritatis, non majoris ponderis est; ecclesia enim de qua loquitur Apostolus est ecclesia ephesina, quae profecto utpote particularis, non est censenda infallibilis; 7. sensus itaque illius effati est, ecclesiam eatenus dici columnam veritatis, quatenus conservat Scripturas, quin ulla ei tributa sit auctoritas quae a solo Deo promanat (2). 8. Quid praeterea vetat quominus conditionatas dicamus Christi pollicitationes cujusmodi fuerunt quae antiquae synagogae factae sunt? Exploratum enim est ecclesiam judaicam non semel errasse praesertim vero in judicio Christi, dum manus hominum Spiritu Dei illustrata habuit illi fidem (3). 9. Sic pariter constat ecclesiam catholicam in pluribus errasse, sive cum praeter Scripturam adscivit traditionem ut fidei regulam; sive cum imaginum cultum probavit quem ante an. triginta a ce-

(1) Apud Bloomfield in hunc loc.

(2) Ita Mac-knight: *Préface*, to. 1. *Timothy*, sect. v. apud Kenrick, op. cit. pag. 241.

(3) Celebre hoc argumentum est quod minister Claudius objecit Bossuetio in collatione inter ipsos habita. Cf. *Conference avec M. Claude sur la matière de l'église*. Opp. edit. cit. tom. XXIII., pag. 291.

lebratione concilii Nicaeni II. reprobaverat concilium Constantinopolitanum, ac post annos septem iterum rejecit concilium Francofordiense et graeci adhuc reprobant; sive demum, cum tot alios articulos symbolis apostolico, nicaeno, et athanasiano adjecit (1). Denique 10. nemo est qui ignoret plures identidem veritates in ecclesia fuisse obscuratas praesertim circa gratiam, contritionem et sacramenta. Ergo.

374. *R. N.* Ant. ad 1. prob. Neg. verba Christi hic de morte usurpari in sensu adversariorum, cum huic interpretationi sensus traditionalis totius antiquitatis opponatur. Quamvis enim demus in objectis locis vocem inferorum aut mortem aut sepulcrum significare, quod non abnuimus, perperam exinde infertur in eadem significatione Christum Matth. XVI. eam usurpasse, ut aperte liquet ex Christi scopo et serie orationis. Etenim Christus hic vult rationem reddere quare firma futura sit ecclesia sua, et exponere cujusmodi sit firmitas quam

(1) Ita Newman oxoniens. in op. cit. lect. VIII. pag. 247. seq. ubi agit *De indefectibilitate.* In lect. autem III. ubi tractat *De doctrina infallibilitatis* excandescit contra ecclesiam catholicam seu romanam. Quoniam vero protestantes conqueruntur de catholicis quod nimis duros interdum se praebeant in controversiis quas cum ipsis agitant, juverit heic specimen exhibere moderationis quam servat Newman agens de ecclesia romana, id est, catholica. Hic igitur pag. 101. fatetur, ipsam esse ecclesiam per se nobilibus donis abundantem, justisque titulis; sed adjicit ineptam esse ad iis religiose utendum, utpote quae sit *astuta*, *obstinata*, *vilis*, *malitiosa*, *crudelis*, *inhumana* quemadmodum sunt *furiosi*. Eam comparat *daemoniaco*, affirmans quod donec Deus eam non sanaverit, tractari debeat, perinde ac si ipsamet esset *diabolus ille qui eam regit*. Porgit deinde ac profitetur non propterea inficiari in *romanismo* res bonas inveniri, hominesque bonos, quia *Satanas* semper consuevit bonum cum malo immiscere (pag. 102.). Opinio principalis hujus *diabolici* systematis, juxta ipsum, est infallibilitas ecclesiae. Quibus praemissis sibi ostendere assumit 1. quod *romanismus* spectet certitudinem clarissimam veluti necessariam ad fidem et spem christianam; 2. spectet dubium veluti pugnans cum assensu veritatis; 3. tendat ad efformandam completam et consistentem theologiam (haec possumus illi facile concedere); 4. in hoc vero efficiendo negligat auctoritatem et innitatur argumentis abstractis; 5. judicet ac disponat de systemate christiano ex praeconceptis fundamentis; 6. substituat spiritui amoris technicam et formalem obedientiam. Tria porro haec posteriora capita totidem calumniae sunt.

eidem pollicetur: porro rationem firmitatis ducit a petra supra quam eam aedificaturus sit; firmitatis autem naturam exponit talem fore ut etiamsi infernae omnes potestates in eam conspirent, numquam sint adversus eamdem praevaliturae. Quapropter vel ipsi acerrimi ecclesiae catholicae hostes hanc probant interpretationem. Rosenmüller sic enarrat Christi verba: « Quam (meam ecclesiam) nulla, ne potentissimorum quidem hostium vis destruet . . . Πύλαι ᾅδου, tartareae potestates, consultationes et molimina diabolorum, tyrannorum, et hostium ecclesiae. Nam שַׁעַר cui πύλη respondet, notat ejusmodi portam, ubi habetur judicium, vel imperium, aulam principis, dominandi potestatem, unde regia imperatoris Turcarum *Porta* nuncupatur: ᾅδης autem, שְׁאוֹל, *inferi* est *orcus*, *tartara*, tota umbrarum respublica (1) »: nec aliter exponit hunc locum Kuinoel (2), atque Calvinus ipse (3).

375. Ad 2. *N.* Christus enim loquitur de ecclesia sua visibili aedificanda supra petram, seu supra Petrum, qua de causa ei confert potestatem ligandi atque solvendi.

376. Ad 3. *D.* Una cum reliquis fidei articulis, *C.* solam Christi divinitatem *N.* Ecclesia enim debet profiteri integram fidem, seu omnes et singulos fidei articulos quos a Christo accepit, ut patet ex superius dictis: quapropter si vel in uno articulo ecclesia a veritate descisceret, jam eam vincerent inferorum portae. Accedit

(1) In *Schol. in Nov. Test.* ad hunc loc.

(2) Sic enim in suo *Comment. in libros Novi Testam. historicos* scribit in hunc loc. « Itaque sensus verborum Christi est: nulla hostium vis, ne potentissima quidem et maxima, evertere, destruere ecclesiam meam poterit ».

(3) *Comment. in harmoniam ex tribus Evangelistis* in hunc loc. ita exponit: « . . . Surgeret nova ecclesia, quae victrix staret contra omnes inferorum machinas. Tametsi enim vel ad fidem vel ad ecclesiam pronomen *eam* referri potest, posterior tamen sensus melius convenit, quod contra omnem Satanae potentiam invicta stabit ecclesiae firmitas: nempe quia inconcussa perpetuo manebit Dei veritas, cui innititur ejus fides ». Opp. edit. Amstelod. 1667. tom. VI. pag. 195.

professionem Petri in Christi divinitatem non fuisse nisi causam ob quam Christus potius super Petrum quam super reliquos apostolos peculiariter fundaverit ecclesiam suam, ut suo loco ostendemus.

377. Ad 4. *D.* Si ecclesia catholica distingui posset ab ecclesia romana, *C.* si una eademque sit ecclesia catholica et ecclesia romana *N.* Jam paulo ante ostendimus ecclesiae romanae nomine ecclesiam catholicam significari et vicissim.

378. Ad 5. *D.* Si infernus inducere posset ecclesiam ad labefactandam morum regulam, *C.* si non obstantibus individuorum peccatis, integra ac intemerata ipsa regula permaneat *N.* Dummodo ecclesia intemeratam ac integram servet morum regulam, individuorum vitia nullum ei nocumentum afferunt, sed qui peccant sibi nocent. Jam vero ecclesia non minus infallibilis a Deo constituta est quoad regulam morum, quam quoad regulam fidei. Eadem porro ratione qua errores privatorum non nocent ecclesiae fidei, sic ejus non nocent sanctitati illorum vitia. Ceterum futuros in ecclesia peccatores Christus praevidit ac propterea eidem contulit potestatem remittendi peccata; apud haereticas vel schismaticas sectas eadem saltem peccata vigent, at illarum ministri ejusmodi potestate minime fruuntur.

379. Ad 6. *D.* Si ecclesia in partes dividi posset, *C.* si individua sit *N.* Porro, ut paulo ante adnotavimus, ecclesia una ac individua est nec potest in partes scindi: quando propterea Apostolus scripsit ad Timotheum: « Ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quae est ecclesia Dei vivi, columna et firmamentum veritatis », loquitur de ecclesia Dei universa cujus portio in urbe ephesina Timotheo illius urbis episcopo pastorali curaé commissa erat (1).

(1) Huc referuntur quae scribit s. Cyprian. in lib. *De unit. eccles.* « Ecclesia una est, cujus a singulis in solidum pars tenetur ». Exinde

380. Ad 7. *D.* Si columna ac firmamentum alicujus aedificii destinata essent ad usum arcae vel archivii, *C.* si ad sustentandum ac fulciendum aedificium ipsum *N.* Nescio porro utrum Vitruvius vel aliquis alius artis architectonicae magister unquam ordinaverint columnas ac firmamentum alicujus domus ad usum archivii, et non potius ad domum sustentandam. Quod quidem si ita esset non solum ecclesia Dei, sed cujusvis civis domus posset pariter vocari columna et firmamentum veritatis, cum in ea servari eadem ratione potuerint ac possint Scripturae sacrae. Tales sunt protestantium nugae dum veritatem impugnant (1).

381. Ad 8. Resp. Vetant omnia, quae in probationibus attulimus, quaeque omnem excludunt conditionem. Quod si synagoga erravit in judicio Christi Domini, in primis animadvertimus eam non habuisse promissiones quas Christus fecit ecclesiae suae; illa ut alibi adnotavimus, peculiari ordine providentiali a Deo regebatur per seriem prophetarum aliaque adminicula extraordinaria, ideoque Deus nullas ei fecit pollicitationes (2). Contra vero diversa omnino ratione voluit Christus instituere ac regere ecclesiam a se institutam, id est per hierarchiam sub capite quod ei praefecit. Verum etiamsi admitteremus nonnullas promissiones veteri sinagogae factas a Deo esse, hae non protendebantur nisi ad Christum usque, ad quem veluti paedagogus populum perducere debebat, prout reipsa Deo opitulante perfecit. Cum igitur Christus advenit, ipsa jam perfun-

liquet quam ridicula sit illorum objectio, qui ex eo quod in Apocalypsi jussus fuerit Apostolus scribere *Septem ecclesiis*, concludunt plures ecclesias in Scripturis distingui. Perinde enim hoc esset ac si quis contenderet unicum non esse regnum vel imperium quod distributum est in plures provincias, quae tamen ad eundem principem pertinent ac regnum ipsum constituunt.

(1) Cf. Bellarmin. *De eccl. milit.* lib. III. cap. XIV. §. 5. seqq. ubi hanc ipsam propositam jamdiu a Calvino expositionem confutat.

(2) Cf. Tract. *De vera relig.* P. II. Prop. I. n. 8. seqq.

cta erat munere suo: qua de causa Servator noster divinam missionem suam miraculis ac vaticiniis comprobavit. Qui gratiae divinae obsecuti sunt, in eum crediderunt, ceteri in incredulitate permanserunt; sic populus ille tot scelerum quibus se contaminaverat, idololatriae praesertim atque frequentis apostasiae, poenas luit. Atque hac ratione adimpleta veterum prophetarum oracula sunt, qui hanc defectionem ac poenam eidem populo comminati fuerant, totiesque praedixerant (1).

382. Ad 9. *N.* Suppositi enim qui hic ab adversariis recensentur errores ecclesiae catholicae, totidem veritates sunt quas partim vindicavimus, partim paulo post adstruemus. Alioquin sabelliani pari jure potuissent ecclesiae crimini vertere professionem trium divinarum personarum in Deo; ariani professionem consubstantialitatis Verbi cum Patre; et ita porro haeretici reliqui. Concilium Constantinopolitanum VIII. quod nobis objicitur fuit conciliabulum schismaticorum (2). De concilio Francofordiensi alias scripsimus (3); sic etiam paulo ante excussimus quod de adjectione articulorum fidei heic rursum objicitur, et quo sensu intelligi id debeat, nempe de magis explicita expositione, seu de *modo* expositionis, non de fidei *substantia*, quae semper eadem est (4). Falsum pariter est, quod de graecis

(1) Cf. Bossuet in *Conféren.* cit. pag. 293. seqq., nec non quae scripsimus in Tract. *De incarn.* P. I. cap. III. Prop. I.

(2) De hoc conciliabulo Cf. Baronium cum critica Pagii ad an. 814. n. XXXIII. seqq. Exinde enim patebit illud non fuisse nisi concilium malignantium et furentium schismaticorum.

(3) In Tract. *De cultu sanct.* cap. V. n. 140. seqq. Cf. Bossuet *Du culte des images*. Opp. ed. cit. tom. XVIII. pag. 259. seqq. nec non Petav. *De incarnat.* cap. XIII. seqq.

(4) Quoniam protestantes nunquam cessant ab objectione, quod ecclesia suis definitionibus novos articulos adjecerit symbolo apostolico, aut symbolo nicaeno et athanasiano, inter quos eminet Newman, qui loc. cit. exprobrat catholicis quod suffecerint illis symbolis quibus constanter adhaerent anglicani *credo* (ut ipse vocat fidei professionem) Pii IV., juverit ad os adversariis obstruendum hic subjicere profundam theoriam cl. Moehler, qui in *Symbol.* loc. cit. haec praeclare habet: « Dès que la divine parole

affirmant adversarii, eos nempe respuere imaginum cultum. Mirum est eos talia in facto adeo pervulgato comminisci.

383. Ad 10. *N.* Hoc enim est commentum jansenistarum invectum, ut sua obtrudant apud imperitos, adeoque jure merito nota haereticali confixum est in constit. dogmatica

fut devenue foi humaine, de ce moment elle fut perçue, conservée, transmise par l'homme. Tout, jusqu'au récit évangélique, met en lumière la loi que nous constatons: dans le choix et la disposition du sujet, se retrouve le génie propre de chacun des historiens sacrés. Mais que sera-ce quand les apôtres traverseront les mers, lorsqu'ils porteront l'évangile aux extrémités du monde? Alors on voit s'élever du milieu de ceux, à qui ils prêchent, une foule de difficultés qu'ils sont obligés de résoudre, et pour cela il leur faut discuter, raisonner, comparer; opérations, qui mettent en jeu toutes les facultés de l'entendement. Ainsi la doctrine du Sauveur fut soumise à l'exercice de l'intelligence humaine. D'une part la divine parole fut analysée, et reçut des divisions logiques; d'autre part elle fut coordonnée, comparée avec elle-même; on ramena toutes les parties à certains points fondamentaux, on mit en rélief la base sur laquelle répose tout l'édifice. Dès-lors un point de vue plus clair et mieux circonscrit fut ouvert à l'esprit humain; car toutes les idées qui lui viennent du dehors, il faut qu'il se les assimile comme par une seconde création, s'il veut en avoir pleinement conscience. Ainsi élaborée en quelque sorte par le concours de l'intelligence humaine, la doctrine primitive se montra sous plusieurs faces différentes; mais resta-t-elle toujours la doctrine primitive? Nous pouvons répondre, oui et non: *oui* car elle est immuable quant à *son essence; non*, puisqu'elle change quant à l'*expression*. Assurément, du temps des apôtres, l'esprit divin présida à tous ces développemens; mais il n'est pas moins certain qu'ils ne s'opérèrent pas sans l'homme, sans l'activité, sans l'intelligence de l'homme. Comme dans les oeuvres chrétiennes la liberté et la grâce, le divin et l'humain se pénètrent réciproquement, ainsi en est-il dans le point dont il s'agit. Jamais il ne peut arriver autrement. Après la mort des apôtres, quand les évangiles, les épîtres et toutes les écritures furent entre les mains des fidèles, nous voyons encore la parole de Dieu assujettie, pour ainsi dire, à l'activité de l'homme. Lorsque l'église définit la doctrine primitive contre les hérésies, il faut de nécessité qu'elle change l'expression apostolique contre une autre plus propre à repousser l'erreur qu'elle veut condamner. Montrant la vérité divine sous tous les points de vue, les apôtres ne purent en conserver la forme première; l'église par conséquent ne le peut davantage. Puisque l'hérésie se reproduit sous mille faces différentes; puisqu'elle revêt toutes les apparences, emprunte toutes les couleurs, l'église aussi doit prendre diverses positions; elle doit se mettre en face de l'erreur, et opposer à ses nouvautés d'expressions une nouvelle terminologie. Qu'on examine le symbole de Nicée, par exemple, et l'on reconnaîtra ce que nous avançons. Ainsi la tradition transmet aux siècles futurs la vérité chrétienne sous une forme différente . . . Au surplus, si l'homme fi-

Auctorem fidei (1). Ecclesiae magisterium jugiter vivum est, ac propterea impossibile est aliquam fidei veritatem ita obscurari, ut error ecclesiam universam invadat ac populetur. Sane juxta ipsos ideo scholastici fuerunt pelagianismo infecti, quia non docuerunt gratiam humanas cogere voluntates, infidelium et peccatorum opera totidem esse peccata, et sic de ceteris dicatur. Itaque eorum est mens obnubilata, non autem obscuratae sunt in ecclesia catholica veritates.

Propositio II.

Ecclesia est pariter infallibilis in factis dogmaticis decernendis

384. Ut lux affulgeat implexae huic quaestioni, constituendum in primis est quid veniat nomine *facti dogmatici;* deinde accurate determinandum infallibilitatis, quam adstruimus, objectum.

385. *Facti* igitur *dogmatici* nomine, prout heic sumitur, significatur factum cum jure connexum, quod

dèle pénètre toujours plus avant dans la révélation évangélique, il semble le devoir aux attaques de l'erreur contre la vérité . . . Enfin la chûte des protestans imprima un mouvement d'ascension au catholicisme. Que l'on compare les auteurs des derniers temps avec les ouvrages antérieurs au concile de Trente, et l'on verra clairement que, dans la connaissance du christianisme, nous sommes à un dégré plus haut qu'avant la réforme. Tous les dogmes remis en question ont été commentés, discutés, placés dans un plus grand jour, assis sur des bases mieux reconnues, et plus affermies ». Si proinde ecclesia anglicana, ut ait Newman, contenta semper extitit solis symbolis apostolico, nicaeno et athanasiano, ideo est, quia illa ecclesia utpote infallibilitate et auctoritate destituta nullam potuit haeresim, nullum errorem damnare, atque ei contradictoriam veritatem opponere. Ita est de omnibus sectis. *Credo Pianum* damnat inter caeteros etiam errores anglicanorum circa primatum rom. Pontificis. Hinc illae lacrymae!

(1) Talis est synodi Pistoriensis 1. « Propositio quae asserit : *postremis hisce seculis sparsam esse generalem quandam obscurationem super veritates gravioris momenti spectantes ad religionem et quae sunt basis fidei, et moralis doctrinae Jesu Christi* » quae quidem proscripta est uti HAERETICA.

nempe determinat sensum alicujus scripti in ordine ad ejus orthodoxiam, vel heterodoxiam ab auctore intentum: ac totum proinde situm est in aliqua doctrina prout haec ab auctore textu, propositione aut sententia sua traditur ac docetur. Quo fit, ut si paucis illud complecti libeat, haud incommode dici queat: *factum a quo determinatur jus;* vel etiam: *jus in facto fundatum.* Doctrina quippe auctoris cujusque cum bifariam spectari possit, nempe tum in se, tum in tota orationis serie atque auctoris scopo, qui ex eadem orationis serie exurgit, factum dogmaticum respicit doctrinam in suo complexu, ex quo determinatur sensus et mens quae in auctoris libro seu scriptione elucescit. Objectum proinde definitionis ac propterea infallibilitatis ecclesiae, saltem directum, est *jus*, scilicet orthodoxia aut heterodoxia alicujus doctrinae, quae continetur in textu aut propositione cujusdam libri, prout ex totius orationis serie; seu ut vulgo dicitur, ex contextu et scopo ipsius auctoris eruitur.

386. Ex hac facti dogmatici notione colligitur 1. illud minime constitui ex textu, aut propositione *in se* ac solitarie, seu sine relatione ad sensum sive mentem auctoris spectata; fieri enim potest, ut propositio aliqua in se spectata sit orthodoxa, sit vero erronea aut haeretica in sensu auctoris qui eam tradit; ex. gr. in scriptore catholico haec propositio: *Fides justificat*, est orthodoxa, cum ea ex analogia fidei intelligi debeat: *Fides dispositive justificat una cum reliquis quae ad justificationem concurrunt;* at in scriptore lutherano eadem propositio est haeretica, cum juxta lutheranum systema intelligatur de *sola fide formaliter justificante.*

387. Colligitur 2. Mentem et sensum auctoris qui ad factum dogmaticum constituendum requiritur, haud esse mentem aut sensum *subjectivum* et personalem de quo solus Deus judicat, sed illum esse sensum *objectivum*,

qui exurgit ex libro ipso, serie orationis, parallelismo, et aliis quae hunc determinant sensum, ut ita loquar, externum.

388. Colligitur 3. Objectum definitionis ac proinde infallibilitatis ecclesiae nec esse solum factum prout a jure distincte spectatur, neque solum jus, sed jus cum facto inseparabiliter conjunctum. Nam *factum*, quod ex. gr. Lutherus aut Calvinus hoc vel illud scripserit non est objectum definitionis, sed praesupponitur ex historia, critica, etc. Sic etiam *factum* prout dicit mentem aut sensum objectivum auctoris, uti exposuimus, non est saltem directe objectum definitionis, cum pariter hic sensus ex contextu, et locorum parallelismo, ex collatione, ex complexu, scopo aliisque regulis critices colligatur, ac pariter praesupponitur tanquam, ut ita dicam, praeambulum certum. Itaque definitio infallibilis ecclesiae directe cadit in jus quod in facto fundatur (1), seu in orthodoxiam aut heterodoxiam alicujus doctrinae quae in tali textu aut propositione continetur in ordine ac relatione ad mentem sive sensum objectivum auctoris qui per eam exprimitur. Cum vero talis doctrina non possit infallibili judicio pronunciari decernique catholica aut haeretica nisi per relationem ad objectivam auctoris mentem, fit, ut non possit in concreto ecclesia infallibiliter decernere directe jus, quin simul indirecte decernat factum quod est basis, fundamentum et radix ex quo in concreto jus seu veritas aut falsitas, orthodoxia aut heterodoxia alicujus doctrinae exurgit, et cum quo, uti diximus, est necessario et inseparabiliter connexum atque ab eo dependens.

389. Janseniani ut eluderent damnationem quinque propositionum quae decerptae erant ex *Augustino* Jansenii, Arnaldo duce, coeperunt distinguere inter *jus* et

(1) Hac de causa in nostra facti dogmatici definitione etiam posuimus *jus* in recto, et *factum* in obliquo.

factum. Propositiones illas in se spectatas professi sunt merito proscriptas, easque se ex corde ut haereticas quoque damnare; verum tum eas contineri in Jansenii *Augustino*, ac in mente et sensu Jansenii haereticas esse, protestati sunt nulla se ratione adduci posse ut crederent, ac profiterentur. Nam, ut ipsi ajebant, hoc factum est mere humanum; circa factum autem humanum, ecclesiam infallibilitate minime pollere, penes omnes in confesso est. Ex quo inferebant se nec debere, nec posse obsequi, obluctante propria eorum conscientia, damnationi et censurae quinque propositionum in sensu auctoris (1). Hac ratione janseniani adnitebantur effugere promeritam damnationem, in quo pariter iterum iterumque fuerunt proscripti (2).

390. Ex nuper invecta distinctione janseniana inter jus et factum, coepit agitari haec controversia de infallibilitate ecclesiae in factis dogmaticis dijudicandis. Janseniani communi suffragio ejusmodi praerogativam ecclesiae denegant, catholici unanimi consensu illam eidem vindicant. Nos propterea cum istis sic assertam propositionem evincimus.

(1) Totam originem ac progressum hujus distinctionis copiose refert Tournely in Tract. *De Gratia* P. I. quaest. III. epocha tertia jansenismi. Cf. etiam *Oeuvres de Fénélon*. Versailles 1821. tom. X. *Avertissement de l'editeur*, Prem. Partie: *Précis dogmatique . . . des erreurs du jansénisme pour servir d'introduction aux écrits de Fénelon sur cette matière*. Art. I. §. XVII. *Deuxième subterfuge; le silence respectueux sur le fait de Jansénius*, pag. XXI. seqq.

(2) Huc spectat celebris *casus conscientiae*, quo fingitur clericus cui absolutio sacramentalis denegata fuit, eo quod declarasset, « se revera quinque propositiones simpliciter et absolute damnare, ac formulae fidei Alexandri VII. subscripsisse quidem; nihilominus quantum ad quaestionem *facti* seu attributionem illarum quinque propositionum libro Jansenii, existimare se religiosum sufficere silentium ». Quem casum quadraginta doctores parisienses his verbis resolverunt: « Doctores infrascripti, visa casus expositione, hujus ecclesiastici viri sententiam, nec novam esse, nec singularem, nec ab ecclesia damnatam, neque talem, ut confessarius possit ipsi sacramentalem denegare absolutionem, nisi eam retractaverit. Deliberatum in Sorbona die 20. julii an. 1701. ». Ast hanc responsionem Clemens XI. damnavit ac reprobavit apposito decreto dato die 13. febr. an. 1703. Cf. cit. AA.

391. Christi ecclesia, ex dictis, non solum testis est infallibilis depositi revelationis, quod a Christo et apostolis custodiendum accepit, sed est praeterea infallibilis judex in controversiis dirimendis, ac magistra infallibilis in ministerio quotidiano. Atqui neque judex infallibilis nec infallibilis magistra esset in docendo populum sanam doctrinam, nisi pariter infallibilis esset in factis dogmaticis.

392. Nam juxta praemissa ita jus est cum facto connexum et ab eo dependens, ut nisi saltem indirecte posset ecclesia infallibili judicio pronunciare de facto, nulla posset ratione decernere de jure, seu de orthodoxia aut heterodoxia alicujus propositionis. Cum vero ad sartam tectamque servandam Christi doctrinam penes fideles, atque ad eos retrahendos a pascuis venenatis, eosque sana doctrina instituendos omnino opus sit tum infallibili judicio, tum infallibili magisterio, plane consequitur non minus quoad jus, quam quoad factum ex quo illud pendet, debere ecclesiam infallibilitate pollere. Alioquin cum ecclesia ne fideles pravis dogmatibus imbuantur aliquot propositiones, seu doctrinam in aliquo libro contentam damnat, eosque lectione talium librorum interdicit, isti obsequi ac obtemperare minime tenerentur; possent quippe reponere, ecclesiam in hoc suo judicio falli potuisse, ac reipsa deceptam esse, dum existimavit hunc esse auctoris sensum, et ex falsa hac suppositione damnasse tanquam haereticas aut erroneas propositiones veras atque orthodoxas. Non posset praeterea ecclesia lupos a grege arcere; cum enim istorum doctrinam ecclesia proscriberet, semper possent auctores excipere, ecclesiam mentem suam non esse assecutam, ideoque perperam doctrinam illam damnasse. Quae quidem omnia, ut patet, inane ac supervacaneum redderent commissum ecclesiae a Christo magisterium, et judicium in controversiis fidei ac morum dirimendis.

Via lata pateret erroribus omnibus tum theoreticis tum practicis ingenti fidei morumque jactura.

393. Rursum: Christus instituendo ecclesiam, sibi ut finem proposuit suppeditare per eam hominibus medium tutum ad salutem, adeoque, uti ostendimus, eam infallibilitate instruxit: jam vero non minus necessaria est ad hunc finem obtinendum infallibilitas in factis dogmaticis, quam sit infallibilitas in genere; ergo nisi absurde affirmare velimus, Christum idoneis mediis ad finem obtinendum ecclesiam suam minime communivisse, fateamur necesse est et hanc infallibilitatem in factis dogmaticis decernendis eidem contulisse. Etenim ejusmodi infallibilitas, ut vidimus, non minus quam generalis illa, necessaria est sive ad secernendam veram a falsa doctrina, sive ad impediendum quominus falsi doctores incautos decipiant, sive demum ad fideles rite sana doctrina informandos. Cum enim universim receptum sit, ut auctores in scriptis seu libris propria sensa exponant, si ecclesia praedita a Christo non esset infallibilitate in judicanda orthodoxia aut heterodoxia doctrinae, prout ex contextu eruitur, seu prout jus facto innititur, jam non posset ullo modo fungi munere sibi commisso.

394. Attamen Christus Jo. *xxi.* dixit Petro: « Pasce oves meas... pasce agnos meos » Petrus adhortatur episcopos scribens: « Pascite qui in vobis est gregem Dei (1) », et Paulus sic alloquitur majores natu quos ex Epheso congregaverat: « Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Dei », rationem vero reddens hujusmodi admonitionis subdit: « Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces non parcentes gregi. Et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes perversa, ut

(1) I. Petr. v. 2.

abducant discipulos post se. Propter quod vigilate (1) ». At inutilis prorsus fuisset haec vigilantia episcoporum, si certo et infallibiliter non potuissent judicare utrum quae locuturi aut scripturi essent illi novatores vera an falsa, catholica an haeretica fuerint. Demum frustra mandasset idem Apostolus Tito curare ut senes sint « sani in fide (2) », si neque Titus neque episcopi reliqui etiam simul sumpti cum ecclesiae capite de doctrina orthodoxa, aut haeretica, prout ab auctoribus asseritur, judicare ac decernere absque erroris ac deceptionis suspicione possent, prout nec possent rite pascere gregem sibi commissum. Quae quidem omnia absona sunt et absurda.

395. Quare ecclesia hac potestate continenti seculorum omnium serie usa est, quin ullus unquam, si haereticos forsan excipias, reclamaverit, imo qui ratum et infallibile non habuerit ejus hac in re judicium. Sane ecclesia in concilio Nicaeno damnavit Arii *Thaliam* utpote erroribus, haeresibusque refertam (3). Damnavit scripta Nestorii in concilio Ephesino et Chalcedonensi eadem de causa; contra vero probavit scripta Cyrilli adversus eundem exarata, utpote orthodoxa (4) et ita porro se gessit insequentibus seculis, cujus illustre exemplum prae caeteris suppeditat concilium v. oecumenicum in damnatione trium capitulorum (5) ut reliqua missa faciam.

396. Sive igitur spectes munia quae Christus ecclesiae imposuit, sive ejus finem in ecclesia instituenda; sive praxim constantem quam perpetuo ecclesia tenuit, liquet, eam in factis dogmaticis decernendis aeque infallibilem esse, prout ostendendum assumpsimus (6).

(1) Act. xx. 28.-30.

(2) Cap. II. 2.

(3) In epist. synodica apud Socratem H. Ec. lib. I. cap. IX. circa finem; necnon apud Sozomenum lib. I. cap. XXI.

(4) Cf. *Acta concil.* Harduini tom. I. col. 1363. item tom. II. col. 115. seqq.

(5) Ibid. tom. III. col. 193. et 194.

(6) Cf. de hoc argumento Fénélon opp. ed. cit. tom. XI. *Troisiéme instruction pastorale contenant les*

DIFFICULTATES

397. I. Obj. 1. Ecclesia non est infallibilis nisi quoad ea, quae in divina revelatione continentur; jam vero factum dogmaticum ex. gr. Jansenii, seu sensus et mens Jansenii in damnatis quinque propositionibus, prout in ejus *Augustino* continetur, aut ex eo eruitur, neque directe neque indirecte in revelatione continetur; fatendum proinde est ejusmodi infallibilitatem ecclesiae minime competere. 2. Sane sensus alicujus propositionis, aut textus aut etiam libri ex solis critices et hermeneuticae subsidiis colligi potest, ex lectione, collatione, phrasibus, loquendi usu aliisque ejusmodi adminiculis, quae sunt pars logicae, non autem objectum infallibilitatis. 3. Ecquis enim unquam dicet ecclesiam infallibilitate instructam esse in interpretatione, et vero sensu determinando Tullii, ex. gr. Taciti, Virgilii? Quare igitur censenda erit infallibilis in intelligendo opere Jansenii? 4. Repugnat praeterea, ecclesiam posse novos fidei articulos credendos proponere de quibus nihil aut in verbo Dei scripto, aut in verbo Dei tradito continetur; ita porro se gereret ecclesia, si fide tenendum esset talem esse Jansenii sensum in suo *Augustino*. 5. Cum igitur nonnisi humana deprehendi possit industria verus sensus alicujus auctoris, restat ut dicamus, non fide di-

preuves de la tradition concernant l'infaillibilité de l'église touchant les textes dogmatiques, ou hérétiques. Item: *Réponse de M. l'évêque de Cambrai à un évêque* cum aliis epistolis de eodem argumento quae continentur, tom. XII. *Instruction pastorale sur le livre intitulé:* JUSTIFICATION DU SILENCE RESPECTUEUX; tom. XIV; necnon: *Lettre sur l'infaillibilité de l'église touchant les textes dogmatiques*, ibid. *Dissertatio de ecclesiae infallibilitate circa textus dogmaticos, occasione libelli cui titulus:* VIA PACIS. Tom. XV. consulat. praeterea Tournely in Tract. *De Ecclesia*, quaest. V. art. III. *De auctoritate Summi Pontificis et ecclesiae universae in censura librorum, seu ut vocant, in factis dogmaticis*; Bolgeni: *I fatti dommatici*, vol. 2. in 8. tum in opusc. *L'economia della fede*, vol. un. Brescia 1790.

vina, sed fide duntaxat humana ad summum nos tenere aut credere factum dogmaticum ab ecclesia definitum, quae non excludat omnem errandi formidinem. Ergo.

398. Resp. ad 1. *D. Maj.* Ecclesia non est infallibilis nisi circa ea, quae in divina revelatione continentur, prout *testis* est, Tr. prout est *judex* et *magistra N.* Etenim ecclesia praeter officium testis eorum quae in revelatione continentur, habet officium judicis controversiarum et magisterii perpetui. Prout vero ostendimus, non posset ecclesia utroque ejusmodi munere fungi, nisi esset infallibilitate a Christo munita. Utique sensus Jansenii qui in ejus *Augustino* continetur, non reperitur sive directe, sive indirecte in revelatione, cum agatur de facto post tot secula a data revelatione secuto, neque in hoc factum solitarie atque in se spectatum cadit ecclesiae judicium ac definitio. Verum jus, seu orthodoxia aut heterodoxia propositionum Jansenii, aut alterius cujuscumque, quod facto innititur, et a quo pendet sive directe sive indirecte, in revelatione divina continetur ratione contradictoriae doctrinae, aut quoquomodo a doctrina revelata dissentientis. Quum vero definitio ecclesiae, ex dictis, afficiat directe jus ipsum quod facto innititur, et quo deficiente deficeret jus in concreto definitum, patet non posse ecclesiam directe, et infallibili ratione judicare de jure, quin indirecte et infallibili judicio decernat etiam de facto, ob intimam utriusque ac inseparabilem connexionem et dependentiam.

399. Ad 2. *D.* Si factum, id est sensus auctoris, seorsum a jure spectetur, Tr. vel *C.* Si spectetur quatenus est juris fundamentum a quo illius veritas et infallibilis certitudo pendet, uti exposuimus *N.*

400. Ad 3. Neg. paritatem, in adductis enim exem-

plis non viget eadem ratio, quae viget in factis dogmaticis, ut per se patet.

401. Ad 4. *D.* Et ecclesia in factis dogmaticis decernendis solum declarat infallibili judicio connexionem juris cum facto a quo illud pendet, *C.* et novos absolute condit fidei articulos *N.* Hoc enim tantummodo intercedit discrimen inter caeteras dogmaticas ecclesiae definitiones et facta dogmatica, quod in illis ecclesia decernat solum de jure absque ulla relatione ad factum, ex. gr. B. Virginem esse *Deiparam*; in his vero decernat praeterea connexionem seu intimam relationem juris cum facto ex. gr. vocem *Christiparam* in sensu in quo eam usurpabat Nestorius esse haereticam; adeoque ut diximus ecclesiae definitio cadit directe in jus, indirecte vero in factum, in quo si ecclesia falleretur, falleretur etiam in jure decernendo (1).

(1) Cf. Simonnet: *Institutiones Theologicae*. Tract. IX. *De regulis fidei*, Disputat. IX. art. XI. ubi data opera enucleat et solvit difficultatem petitam ex natura actus quo credi debet orthodoxia aut heterodoxia textuum dogmaticorum decisa ab ecclesia. Inter cetera autem adnotat, juxta multorum doctorum catholicorum sententiam, heterodoxiam textus dogmatici ab ecclesia decisam, firmissime judicari posse per fidem, quam vocant *ecclesiasticam*. Hi enim doctores triplicem fidem distinguunt, *divinam* scilicet, quae nititur auctoritate divina; *humanam* quae nititur auctoritate humana; et intermediam, quae *ecclesiastica* nuncupatur, quia nititur auctoritate ecclesiae aliquid definientis cum speciali Spiritus Sancti assistentia, quacum in sua definitione errare non potest. Ex his *humanam* non omnino certam habent, utpote errori obnoxiam; *divinam* vero infallibilem immediate et per se; *ecclesiasticam* infallibilitate participata et accepta; adeoque gradu inferiori quam sit divina, et superiore humana certitudine.

Fénélon clarius hoc ipsum exponit in secunda instructione pastorali super casum conscientiae, ubi agens de hac theologorum disceptatione circa nomen, quo haec designari fides debeat, haec scribit: « Voilà ce qu'on pourrait dire de part et d'autre, pour examiner, s'il est permis ou non, de donner le nom de *foi divine* à une telle croyance. On peut disputer à cet égard dans les écoles sur ces deux points. Le premier ne regarde qu'une question de mots sur le terme de *foi divine*, qui peut être pris dans un sens plus ou moins rigoureux; les uns entendant par ce terme la seule foi divine, qui est une vertu théologale; les autres y comprenant toute croyance qui est appuyée ou immédiatement, ou de moins médiatement sur le fondement de l'autorité divine. Le second point se réduit à savoir comment chacun tourne son acte de foi. Les uns voudront dire simplement: je crois l'hérétiçité d'un

402. Ad 5. Neg. Conseq. Quaecumque enim demum sint media et industriae quibus ecclesia utitur in cognoscendo sensu seu mente alicujus auctoris, objectum plenum definitionis per modum unius erit fidei objectum divina fide credendum ob rationes paulo ante adductas. Dum vero Deus ecclesiae suae assistit, non excludit humana media, prout ea in definitionibus pure dogmaticis non excludit.

403. II. Obj. 1. Pugnat adversus hanc doctrinam novitatis praejudicium; cum non coeperit propugnari nisi postremis hisce temporibus; 2. Profecto patres Leo M. (1), Pelagius II. (2), Gregorius M. (3), aliique passim communi calculo docuerunt, sola fide excepta, posse retractari quidquid in conciliis definitur; 3. Atque hinc factum est ut posteriores duo Pontifices a communione minime separaverint eos, qui abnuebant definitionem concilii oecumenici V. circa tria capitula; 4. Cujus quidem avitae fidei exemplo sunt prorsus ineluctabili inter ceteros Bellarminus et Baronius quorum prior loquens de damnatione Honorii facta in sexta synodo, pluribus allatis in ejus defensionem, demum concludit: « Quod si aliquis non possit adduci, ut credat corruptam sextam synodum, is accipiat alteram solutionem, quae est Joannis a Turrecremata lib. 2. de ecclesia cap. 93. qui docet, patres VI. synodi damnasse quidem Honorium, sed ex falsa informatione, ac proinde in eo judicio errasse. Quamvis

tel texte sur la seule parole de l'église, que je sais d'ailleurs être infaillible. Les autres disent: je crois l'infaillibilité de l'église en tant que révélée, sur un tel texte ». Opp. ed. cit. tom. x. pag. 468. seqq. Cf. pariter in responsione ad secundam epistolam episcopi sancti Pontii §. xv. opp. tom. xii. pag. 546. seqq: cons. Muzzarelli in op. *Il buon uso della Logica* opusc. xxiv. *Se un fatto dommatico sia oggetto di fede teologica*, ubi ostendere multis conititur cum pluribus theologis factum dogmaticum ab ecclesia definitum esse reipsa objectum fidei divinae atque theologicae.

(1) Epist. cxix. ad Maximum Antioch. cap. v. ed. Ballerin.

(2) Epist. ii. ad Eliam Aquilej. et alios episcop. Istriae in *act. Concil.* Labbaei tom. v. col. 631.

(3) Epist. ii. ad Constant. Mediolan. edit. Maur. tom. ii. col. 683.

*

enim generale concilium legitimum non possit errare, ut neque erravit hoc sextum, in dogmatibus fidei definiendis, tamen errare potest in quaestionibus de facto. Itaque tuto dicere possumus, hos patres deceptos ex falsis rumoribus, et *non intellectis Honorii epistolis*, immerito cum haereticis connumerasse Honorium (1) »; Alter vero, nempe Baronius, cum et ipse longam texuisset ejusdem Honorii apologiam, tandem concludit: « Idipsum dixerim in iis quae ad fidem spectant, ut plane religio sit vel latum unguem ab iis, quae in sancta synodo sunt statuta recedere; at in iis, quae ad personas pertinent, et *scripta ipsorum*, non ita rigide reperitur custodita censura. Nam patens exemplum est de V. synodo, quae tria capitula condemnavit, de quibus a sacrosancto concilio Chalcedonensi videri poterat aliter actum, nempe de Theodoro, Theodoreto, et Iba. In his enim quae facti sunt, contingere posse ut unus quisque fallatur nemini dubium est: et tunc illud Pauli ad Corinth. usurpari posset: *Non enim possumus aliquid adversus veritatem sed pro veritate* (2) ». 5. His consonat card. Pallavicinus, qui aperte fatetur controversiam de *sensu* trium capitulorum de quibus disputatum fuit in V. synodo non pertinuisse ad infallibilem auctoritatem ecclesiae, neque de fide esse (3). 6. Certum igitur exploratumque fuit omni retro aetate ecclesiae judicium in factis dogmaticis fidei regulam minime constituere.

404. Resp. ad 1. *D.* Non coepit propugnari haec doctrina nisi postremis hisce temporibus sub hac determinata formula, *C.* quoad rem ipsam *N.* Ostendimus enim hac constanter potestate ecclesiam a suis primordiis usam esse, omnesque fideles ei paruisse aeque ac in ceteris de-

(1) Lib. IV. *De summo Pontif.* cap. XI.

(2) Ad an. 681. n. XXX. edit. Lucens. 1742. tom. XII. p. 32.

(3) *Hist. Conc. Trid.* lib. XI. cap. XVIII. n. 9. edit. Rom. 1656. tom. I. pag. 957.

finitionibus pure dogmaticis. Cum vero janseniani eam in dubium revocaverint, imo inficiati fuerint, ut promeritam damnationem declinarent, coepit conceptis ea verbis in scholis propugnari, ac nova formula donata est, ut saepenumero evenit (1).

405. Ad 2. *D.* Adducti patres docuerunt, sola fide excepta, posse retractari quidquid definitur in conciliis non approbatis a romanis Pontificibus, *C.* in approbatis, subd. Posse retractari quidquid ad fidem nec directe nec indirecte spectat, *C.* quidquid directe solum ad eam non pertinet *N.* Quae ut intelligantur, animadvertendum est, s. Leonem M. in epist. ad Maximum antiochenum episcopum testari, se non misisse legatos suos ad concilium Chalcedonense nisi cum facultate tractandi de rebus fidei; quidquid propterea in eodem concilio, agentibus licet legatis s. Sedis, praeter fidem gestum est, non habere firmitatem. En ejus verba: « Si quid sane ab his fratribus, quos ad sanctam synodum vice mea misi, praeter id quod ad causam fidei pertinebat gestum esse perhibetur, nullius erit penitus firmitatis: quia ad hoc tantum ab apostolica sunt sede directi, ut excisis haeresibus, catholicae essent fidei defensores (2) ». Haec ipsa

(1) Fenelon in cit. tertia *Instruct. pastorali*, (quae prostat tom. XI.) adductis et expensis singillatim patrum graecorum et latinorum, testimoniis, nec non conciliorum oecumenicorum et romanorum Pontificum, atque praecipuorum scholasticorum, luculentissime ostendit traditionem universim receptam de infallibilitate ecclesiae in factis dogmaticis semper viguisse. In dissert. autem I. de ecclesiae infallibilitate circa textus dogmaticos (quae extat tom. XV.), cap. II. demonstrat, hac sublata infallibilitate, totam ruere infallibilitatem ecclesiae; decipi enim semper posset in intelligendis textibus patrum, in intelligendis propositionibus haereticorum, decretis conciliorum; ac proinde posset praebere ut haereticam, doctrinam quae reipsa orthodoxa est, aut e converso judicare ut orthodoxam doctrinam quae sit haeretica, et sic eludi posset quodvis ecclesiae judicium. Ex hoc praeterea fieret, ut infallibilitas ecclesiae *theoretice* semper admitteretur, *practice* semper eluderetur; omnia illius anathemata lata in doctrinam quam judicavit haereticam, e. g. Nestorii, Pelagii, Lutheri, Calvini essent inane terriculum; tunc ipsa inermis, et succiso censurae nervo, imbecillis jaceret; unde portae inferi praevalerent adversus eam. Haec autem omnia exemplis illustrat, quae ibidem videri possunt, ne prolixior sim.

(2) Loc. cit.

porro eadem verba applicant Pelagius II. et Gregorius M. ad quintam synodum in causa trium capitulorum, ut evincant etiam in hypothesi, quod synodus Chalcedonensis tria illa capitula probasset, nihilo secius eadem damnando, synodum V. non pugnasse cum concilio Chalcedonensi, quia quae de tribus capitulis Chalcedone gesta sunt non fuerant a s. Sede probata. En iterum Pelagii verba ex epistola ad Istriae episcopos: « Aperte nobis licentia tribuitur, ut quidquid illic (in synodo Chalcedonensi) extra fidei causas de personis gestum est, retractetur. Specialis quippe synodalium conciliorum causa est fides. Quidquid ergo praeter fidem agitur, Leone docente, ostenditur, quia nihil obstat, si ad judicium revocetur (1) ». Eadem loquitur ratione s. Gregorius M. qui fuit a secretis Pelagio II.

406. Ad 3. *D.* Non separarunt praefati Pontifices a communione eos qui detrectabant recipere definitionem V. synodi, re nondum luculenter perspecta, *C.* re maturius discussa *N.* Magna enim perturbatio in ecclesiis occidentalibus orta est ex occasione damnationis trium capitulorum: rebantur quippe plerique quintam synodum Chalcedonensi fuisse contrariam hac in causa, cum tamen reipsa in concilio Chalcedonensi actum esset de solis personis, in synodo autem V. de solis scriptis. In tali autem rerum statu prudenter Pontifices existimarunt dissimulandum esse cum reluctantibus, donec temporis tractu res melius in aperto poneretur, uti factum est (2).

(1) Loc. pariter cit.

(2) Et haec cohaerenter ad praeclara hac de re edita a s. Augustino monita, qui lib. III. cont. Parmenian. cap. II. n. 13. statuit, tunc quemque percellendum anathemate, « Ubi periculum schismatis nullum est, » aut « quando ita cuique crimen actum est, et omnibus execrabile apparet, ut vel nullos prorsus, vel non tales habeat defensores, per quos possit schisma contingere ». Et iterum epist. XXII. n. 5. « Non aspere, quantum existimo, non duriter, non modo imperioso istae tolluntur: magis docendo quam jubendo, magis monendo quam minando. Sic enim agendum est cum multitudine: severitas autem exercenda est in peccata paucorum ».

Hic autem obiter animadverto hanc difficultatem, quae ab adversariis

Tenebris itaque dissipatis s. Gregorius M. neminem ad ecclesiae pacem admisit, quin prius contestatus esset se V. illam synodum admittere et venerari, damnassetque tria capitula. Imo receptum est ut cum praesul aliquis inaugurareturi, debuerit profiteri se illam synodum recipere (1).

407. Ad 4. *D.* Bellarminus et Baronius de Honorii persona adeoque de facto mere personali locuti sunt, *C.* de facto dogmatico *N.* Id liquet 1. ex utriusque scriptoris verbis. Etenim Bellarminus disserit de eo in quo patres VI. synodi decipi potuerunt, nimirum *ex falsis rumoribus et non intellectis Honorii epistolis*, nempe quoad consilium Honorii in sopienda controversia per quandam oeconomiam. Jam vero nonnisi facta particularia atque personalia a falsis rumoribus pendent, perinde ac a mente personali scriptoris consilium circa agendi rationem (2). Baronius pariter aperte scribit « In iis quae *ad personas pertinent et scripta ipsorum*, in ordine videlicet ad consilium aut mentem subjectivam. Utriusque enim scopus est defendere personam Honorii, quem in haeresim neutiquam lapsum merito affirmant, etiamsi patres VI. synodi ipsum inter haereticos, id est, haereticorum fautores connumeraverint (3). Liquet 2. ex eo quod in decreto dogmatico concilium VI. ne verbum

urgetur ex agendi ratione eorum qui restiterunt definitioni concilii v. eo quod contrarium ipsum censuerint definitionibus editis in concilio Chalcedonensi, rem nostram magis probare. Nisi enim pro certo illi habuissent, oecumenica concilia infallibilia esse in factis dogmaticis, nulla causa fuisset quare restiterint decretis concilii posterioris, seu synodi v. perinde ac si haec adversaretur decreto infallibili concilii Chalcedonensis, quod ab omnibus ut oecumenicum habebatur, dubitabatur autem ab istis utrum talis pariter censenda esset quinta synodus.

(1) Cf. apud Jo. Garnerium S. J. *Liber diurnus Romanorum Pontificum*. Paris. 1680. in *Secunda fidei professione*. pag. 35. et pag. 38. seq.

(2) Cf. eruditam *Relationem Card. Caroli Alberti Cavalchini ponentis in causa ven. servi Dei Bellarmini*. Romae 1753. n. 267. seqq. pag. 208. seqq. ubi apertissime ostenditur in objecto loco Bellarminum, non de facto dogmatico, sed de facto personali Honorii egisse.

(3) De quo argumento ex professo paulo post agemus.

quidem habeat de epistolis Honorii; in hoc porro solo infallibilia concilia sunt (1) ». Quod si Baronius ac Bellarminus aperte non distinxerunt inter mera facta et facta dogmatica, ideo est, quia illorum aetate nondum illa formula inducta fuerat; hinc merito illis aptari possunt Augustini verba de pelagianis nonnullorum pro se veterum auctoritatem obtrudentibus: « Vobis nondum litigantibus, securius loquebantur (2) ».

408. Ad 5. *Neg.* Pallavicinum fassum esse *sensum* trium capitulorum a V. synodo damnatum non pertinuisse ad infallibilem auctoritatem ecclesiae; sic enim scribit: « Observat (s. Greg. M. in epist. ad Constantium mediolanensem antistitem) dissidium non in dogmatibus verti, sed in *hominibus de quibus* actum fuerat in concilio Chalcedonensi post firmatam integre doctrinam, ac proinde controversiam non esse de articulo fidei, et qui ad ecclesiae auctoritatem nulli obnoxiam errori spectaret (3) ».

(1) In posterioribus enim actionis XVI. verbis, profitetur synodus, se in posterum edituram fidei professionem: « Sancta synodus dixit: sufficienter quidem habent quaeque usque nunc gesta sunt, ac decertata, et ad praesentem dogmaticam inquisitionem intendunt. *In sequenti vero inspiratione sancti et vivifici Spiritus definitionem rectae fidei convenientem synodaliter statuemus* ». Subsequens porro definitio fidei, quae redacta et edita est act. XVII, et XVIII. titulum habens: « Definitio orthodoxae fidei facta in regia urbe etc. » nihil prorsus habet de damnatione epistolarum Honorii.

(2) Lib. I. cont. Julian. cap. VI. n. 22. Verum de mente cardd. Bellarmini, Baronii, Turrecrematae aliorumque, quorum auctoritate abutuntur janseniani cf. Fenelon ed. cit. tom. VI. *Troisième instruction pastorale* chap. XXXIV—XXXVII. ubi copiose rem totam ita evolvit, ut nullum dubium supersit.

(3) En ipsa ejus verba l. c. « Ma perciò nacque scisma poi fra cristiani: opponendo gli eutichiani, e gli altri condannati nel Calcedonese, che la chiesa romana erasi ritirata da questo con approvare il Constantinopolitano secondo (*quintam synodum*). Or s. Gregorio in più luoghi va dissipando questa apparente ripugnanza, e dimostrando che quanto alla dottrina accordavansi que' due concilii in rifiutar l' eresie de' tre nominati (Theodori, Theodoreti et Ibae). E ciò meglio che altrove dichiara egli scrivendo a Costanzo vescovo di Milano, dove osserva (ciò che dicemmo) la diversità consistere non intorno a' dogmi, ma intorno alle persone: delle quali s' era trattato nel concilio Calcedonese dopo avere interamente stabilita la dottrina: onde *non era quello un arti-*

409. Inst. Saltem Zosimus rom. Pontifex probavit libellum sibi a Caelestio oblatum, tanquam catholicum, cum tamen pluribus erroribus refertus esset. Ergo.

410. R. D. cum s. Augustino, probata est a Zosimo voluntas emendationis, *C.* falsitas dogmatis *N.* Cum enim, eodem referente Augustino, Caelestius professus esset, se in hoc libello ea posuisse de quibus adhuc dubitaret, et de quibus vellet a Pontifice instrui; cum praeterea viva voce adjecisset se consentire iis, quae ab Innocentio in quaestione pelagiana scripta fuerant, ideo rom. Pontifex libellum Caelestii catholicum dixit, quia « et hoc catholicae mentis est, ut idem loquitur s. Augustinus, si qua forte aliter sapit, quam veritas exigit... detecta ac demonstrata respuere (1) ».

ARTICULUS III.

De auctoritate ecclesiae

411. Hic *auctoritatis* vocem usurpamus in ordine ad regimen ecclesiasticum juxta ea quae hujus capitis initio praemisimus. Auctoritas proinde sic accepta pro objecto habet potestatem ecclesiae *legislativam* et *coactivam*. Potestas legislativa est potestas ferendi leges illas quae Dei populum seu fideles regunt ac dirigunt in iis omnibus, quae ad exteriorem disciplinam, seu politiam ecclesiae spectant. Haec porro disciplina complectitur exteriorem Dei cultum, liturgiam, sacros ritus, psalmodiam, sacramentorum administrationem salva eorum substantia, formam sacrarum electionum canonicam, atque ministrorum institutionem, jejunia, vota, festos dies ac similia (2). Ecclesiastica igitur disciplina est re-

colo di fede, e che appartenesse alla infallibilità della chiesa. ».

(1) Lib. II. *cont. duas epistol. Pelagianor.* cap. IV. n. 5.

(2) Cf. Muzzarelli: *Il buon uso della logica*. Opusc. V. *Disciplina*

gula practica et externa praescripta ab ecclesia ad retinendos in sua fide Christifideles, eosque ad aeternam felicitatem facilius perducendos. Ex quo patet quam incaute nonnulli dictitent, disciplinam parum interesse fidei, ac satis esse ut dogmata intacta consistant (1).

412. Recentiores protestantes post Pfaffium et Boehmerum contendunt ad quemlibet christianum coetum ex ecclesiasticis et laicis conflatum spectare potestatem sanciendi leges disciplinares. Eadem haeret anglicanis sententia, qui ut aliquo modo cohonestent titulum supremi ecclesiae anglicanae capitis quem sibi Henricus VIII. Eduardus VI. Elisabetha, aliique deinceps sibi usurparunt una cum suprema potestate in res sacras et ecclesiasticas ad exclusionem auctoritatis rom. Pontificis, nihil non moliuntur ut evincant hanc principibus competere potestatem saltem in res disciplinares. Quodque magis mireris, adnituntur ostendere regiam hanc supremam potestatem, si fieri posset, ex principiis et praxi catholicorum (2). Quod si catholicorum nomine intelligant eos

ecclesiastica. Edit. Rom. 1807. tom. II. pag. 5, seq. ubi ad quinque capita revocat objectum disciplinae ecclesiasticae; nempe 1. ad cultum divinum, qui consistit in administratione sacramentorum, in sacris ritibus, ecclesiasticis caeremoniis; 2. ad politiam et correctionem cleri; 3. ad divisionem particularium dioeceseon; 4. ad rectam dispensationem bonorum ecclesiasticorum; 5. ad regulam morum in ordine ad Deum, ad proximum, et ad nosmetipsos.

(1) Cf. Zaccaria in op. cui tit. *Comandi chi può, ubbidisca chi deve, o sia dissertaz. III. della forza obbligatoria dell' ecclesiastica disciplina.* Faenza 1788. pag. 41. plures recenset catholicos neotericos ita sentientes post protestantes. Ab hac dissertatione duae aliae de hoc ipso argumento ejusdem cl. auctoris sejungi nequeunt, altera nempe cui titulum fecit: *Lasciamo star le cose come stanno*, o sia *dissertaz. I. sulla mutabilità poco intesa da' più della disciplina ecclesiastica.* Faenza 1787. altera vero quam inscripsit: *Rendete a Cesare ciò che è di Cesare; ma si a Dio rendete quel che è di Dio*, o sia *Dissert. II. sulla podestà regolatrice della disciplina.* Faenza 1788.

(2) Ita nova schola Oxoniensis in qua eminet Palmer qui in op. cit. vol. I. part. II. cap. III. ubi agit de ecclesiastico primatu, ac de actis civilis potestatis sub regnis Henrici VIII. et Eduardi VI; deinde vero cap. V. ubi disserit de regno Elisabethae, totus in eo est, ut evincat non aliud ecclesiam anglicanam tribuisse regibus suis quam quod suis catholici principibus tribuunt. Quod paradoxum lectoribus ut suadeat imo et persuadeat, historiam reformationis an-

qui veram ecclesiae doctrinam sequuntur, nihil magis a veritate abhorret quam ista anglicanorum assertio, uti mox ostendemus: sin vero intelligunt aulicos regalistas, qui uti in aliis, sic et in hoc articulo a doctrina eccle-

glicanae, ut vocant, velnti a *priori* conscribit, id est, non juxta documenta, quae aut nulla profert aut mutila ac detruncata, sed pront sibi eam evenisse mente concepit. Si ipsum audiamns non politica et civilis potestas suam ecclesiae imposuit politicam ac tyrannicam reformationem, sed clerus ipso ultro seipsum et ecclesiam mire foedatam reformavit in quo potestas civilis nihil aliud fecit quam suppetias ferre, ut negotinm feliciter optatam ad metam perduceretur. Quod si Henricus adegit clerum ad ipsum declarandum *supremum ecclesiae Anglicanae caput* (tunc enim primnm coepit ab Henrico VIII. *Anglicanae* denominatio invehi), id nonnisi sub expressa clausula: *Salva lege Christi*, clerus effecit. Si praeterea Henricus ejusque successores Eduardus et Elisabetha sese ingesserunt in negotiis omnibus ecclesiasticis, omniaque sus deque verterunt adeout ex catholica quae prius erat ecclesia per novam metamorphosin facta fuerit protestans, haeretica, et schismatica; haec omnia si auctori nostro fidem adjungas, non afficiunt nisi res exteriores disciplinae, vel ad summum violentae usurpationes fuerunt contra ipsius ecclesiae constitutionem, quae de cetero post ejusmodi reformationem identica omnino permansit, nimirum qualis prius erat; ad eum plane modum (ut quidam ex Oxoniensibus, D. Hooke, nuper ajebat, an lepide aut serio nescirem), quo qui mane surgens lavit faciem suam, eadem certe persona quae erat ante lotionem, habetur et est. Optime haec quidem *a priori* excogitata sunt, ast si historica documenta consulamus non item. Constat enim 1. Henricum ob denegatum sibi conjugium a Clemente VII. se rebellasse ecclesiae romanae quae hactenus, ut in universo mundo, sic etiam in Anglia habuit semper atque exercuit primatum; 2. *Reformationem* anglicanam invito ac obluctante clero factam fuisse a potestate laica, rege nempe ejusque SERVI (quem dicunt) PARLAMENTI lege; 3. Henricum vere sibi et rem et titulum supremi capitis ecclesiastici in ecclesia anglicana usurpasse, et clausulam illam quae testis est reluctantiae cleri ejusque perseverantiae in avita fide circa primatum juris divini in rom. Pontifice, paulo post sublatam fuisse ac penitus abolitam, ita ut clerus ipse non aliam habuerit optionem nisi aut emittendi juramenti de absoluto primatu regis, aut vitam amittendi. 4. Hunc primatum regium non solum sese extendisse ad res disciplinares, quod etiam nefas fuisset, sed ad jurisdictionem ipsam episcopis in cura animarum conferendam, ita ut hi effecti fuerint ejus vicesgerentes, et ad fidem ipsam, quae non obligabat quin prius singuli articuli probati ac *confirmati* essent a rege; 5. tantum distare ecclesiam anglicanam ab ecclesia catholica, quae prius in Anglia obtinuit, quantum etiamnum ecclesia protestans anglicana differt ab ecclesia catholico-romana. Dixi ecclesiam *protestantem*; cum statuto legis decretum sit non alium posse esse regem Angliae, adeoque ecclesiae anglicanae caput, quam *protestantem*. Si caput porro est protestans, corpus poteritne esse catholicum? Cf. opusculum cui tit. *ecclesia anglicana reformavitne se ipsam*? Quod est celebris D. Lingardi et insertum in *Dublin Review seu revisione dubliniensi* mens Maij 1840. ubi omnia documenta invenies quae huc spectant. Adsesis quoque aucto-

siae catholicae recesserunt, facile id ipsis dabimus. Siquidem non defuerunt haud pauci neoterici inter ipsos etiam catholicos qui, magno ecclesiae totius scandalo, protestantium vestigia premere minime veriti sunt docentes nullam proprie dictam auctoritatem legislativam competere ecclesiasticae potestati in res pertinentes ad exteriorem disciplinam, quae afficiat homines prout cives sunt, et quae cum ordine politico reipublicae sunt connexae. Hujus enim exterioris disciplinae sanciendae potestatem princi-

ris ipsius *Historiam Angliae* (vol. VI. et VII.) adeo commendatam et gallice atque italice redditam.

Ad auctores vero catholicos ad quos provocat Palmer, quod attinet, notandum est istos alios non esse nisi eos qui continentur in *Report from select committee* etc. seu *relatione comitatus selecti* etc. quae jussu *camerae quam vocant communium* edita est 25. Jun. 1815. Lond. vol. 1. fol. constans pag. 544. Haec porro relatio continet responsa officialia data a ministris diversorum Europae statuum circa modum quo illi se habent in ordine ad catholicos et ad s. Sedem: quae quidem provocata fuerunt an. 1812. a D. (Lord) Castelreagh, deinde vero a D. Bathurst an. 1815. ad negotium emancipationis catholicorum in Anglia maturandum. Jam vero ejusmodi responsa data ut plurimum ab iis qui erant a secretis ministeriorum, nec sine suspicione corruptionis ope pellucidi auri britannici, nullo modo spectari possunt ut germana guberniorum responsa, multo vero minus ut talia quae verum statum relationis potestatis civilis cum ecclesia catholica illis in regionibus prae se ferant. Exhibent siquidem doctrinam Rechberger, et Caraccioli ex parte Austriae; quisquilias Giannoni contra ecclesiam et s. Sedem ex parte Neapoli; excerpta Pithoei et Dupinii, acta declarationis 1682. *pragmaticam sanctionem* schismatici concilii Basileensis an. 1438; nec non varia decreta conventionis nationalis an. 1791. ac duas conventiones Napoleonis ex parte Galliae. Referunt quoad Hispanias documenta ministeriorum Aranda, Montana y Luyando et sociorum, atque declamationes constitutionales regentiae 1814. contra s. Sedem ejusque repraesentantes Matriti. Exhibent quoad Lusitaniam Theses academicas propugnatas Conimbricae an. 1783. 1785. 1786. 1796. 1798. 1799. opera Jo. Joachimi Pereira, Jos. Mourao, Ant. Pereira, Jos. de Lemos-mello etc. qui omnes notorii fuerunt jansenistae; nec non leges Pombalii ejusque consilii ministerialis etc. Cf. op. cui tit. *Sammlung* etc. seu *Collectio nonnullorum documentorum officialium magni momenti ad inserviendum historiae emancipationis catholicorum in Anglia* edita a cl. Aug. Theiner. Mogunt. 1835. et opusculum Lingardi: *Observations on the laws* etc. seu *Observationes circa leges et ordinationes quae subsistunt in statibus externis, relativas ad negotia religiosa subditorum romano-catholicorum* 1817. quod postea insertum est in alio ejusdem op. *A collection of tracts*, seu *Collectio opusculorum de variis argumentis connexis cum principiis civilibus et religiosis catholicorum.* Lond. 1826. in 8. p. 447-479. Ex hisce palam fit qui nam sint auctores catholici ad quos confugit Palmer et in quibus tutissime conquiescit veluti monumentis indubiae fidei atque ineluctabilis auctoritatis.

pibus tribuunt: potestatis autem legislativae ecclesiasticae objectum illud solum esse contendunt, quod pertinet ad doctrinam evangelicam fidei et morum atque sacramentorum administrandorum.

413. Horum doctrinam suam fecit synodus Pistoriensis prop. IV. affirmans: « Abusum fore auctoritatis ecclesiae transferendo illam ultra limites doctrinae ac morum, et eam extendendo ad res exteriores, et per eam exigendo id, quod pendet a persuasione et corde, tum etiam multo minus ad eam pertinere, exigere per vim exteriorem subjectionem suis decretis ». Haec porro propositio a Pio VI. in constit. *Auctorem fidei*: « Quatenus indeterminate illis verbis *extendendo ad res exteriores* notet velut abusum auctoritatis ecclesiae usum ejus potestatis acceptae a Deo, qua usi sunt et ipsi apostoli in disciplina exteriore constituenda et sancienda; *haeretica* » declaratur atque ut talis proscribitur. « Qua parte vero insinuat, *ecclesiam non habere auctoritatem subjectionis suis decretis exigendae aliter quam per media, quae pendent a persuasione*; quatenus intendat ecclesiam non habere collatam sibi a Deo potestatem non solum dirigendi per consilia et suasiones, sed etiam jubendi per leges, ac devios, contumacesque exteriore judicio, ac salubribus poenis coërcendi, atque cogendi » ab eodem Pontifice damnatur ex Bened. XIV. in Brevi *Ad assiduas* anni 1755. primati, archiepiscopis, et episcopis regni Polon. ut *inducens in systema alias damnatum ut haereticum* (1).

(1) Cum enim P. La Borde oratorianus librum edidisset cui tit. *Principes sur l'essence, la distinction, et les limites des deux puissances spirituelle et temporelle*, proscriptus iste fuit decr. v. Aug. 1753. *a congreg. ss. Inquisitionis*. Nihilominus jansenianorum zelo et industria hic liber non solum saepe in Galliis recusus est, sed praeterea in linguam polonicam conversus, magno illius regionis detrimento diffundebatur. Quapropter Benedictus XIV. litteris suis sub diem 4. Mart. 1755. excitat vigilantiam praesulum illius regni « adversus vaniloquos et seductores, ut ipse loquitur, docentes quae non oportet, qui constitutos a Deo

414. Ex qua censura intelligimus duo juxta doctrinam catholicam asserta esse a Pio VI. circa ecclesiae auctoritatem, scilicet potestatem leges disciplinares condendi, et potestatem coactivam circa devios et contumaces quarum ambae a Deo eidem collatae sunt. Priusquam vero utramque potestatem ecclesiae vindicemus, praemittimus nos hic loqui de *jure*, non autem de *praxi* utriusque potestatis. Ad praxim enim quod spectat, novimus plures factas esse a s. Sede conventiones cum diversis seculi principibus ad quaevis in earum exercitio jurgia tollenda. Cum praeterea potestas coactiva non modo complectatur poenas spirituales sed afflictivas etiam et corporales, perinde est sive ecclesia eam exerceat immediate per se, sive per principes laicos; imo addimus ecclesiam quoad earum irrogationem diversa ratione et gradu pro temporum, locorum ac rerum adjunctis sese gessisse (1). His praemissis sit

civilis potestatis fines amplificare et transire moliuntur, ecclesiae vero jura coarctare, imminuero, atque convellere student; et divinis humana miscentes imperium et sacerdotium seditiose committunt ». Ita quidem Pontifex §. 3.: in §. *autem* 1. loquens de libro ipso eum traducit uti « pravum ac perniciosum systema jampridem ab apostolica sede, praesertim vero a Joanne XXII. praedecess. nostro, constit. incip. *Licet juxta doctrinam*, reprobatum, ac pro *haeretico* expresse damnatum, fallacibus ratiunculis, fucatis et ad religionem compositis verbis, contortisque scripturarum et patrum testimoniis, impudens scriptor obtrudit, quo simplicibus et minus cautis facilius imponat ».

(1) Hic porro detegenda est illorum fraus, qui ut odiosam ecclesiae coactivam potestatem efficiant, eam ita referunt perinde ac si illa semper prae manibus ferrum et ignem gereret. Quae agendi et loquendi ratio quam calumniosa sit et injuriosa ecclesiae, nemo est qui non videat. Attamen immunem a putida hac calumnia se non servavit pseudo-synodus pistoriensis, quae cum in rerum indice posuisset: « La chiesa non ha forza coattiva », remittit lectorem ad pag. 81. ubi legitur: « La mente non si persuade colla sferza, ed il euore non si riforma colle prigionie e col fuoco ». Quasi nempe ecclesia hisce mediis in exercitio potestatis suae coactivae uteretur.

PROPOSITIO

Ecclesia divinitus accepit potestatem independentem atque supremam sanciendi per leges exteriorem disciplinam, cogendique fideles ad earum observationem, et coërcendi salutaribus poenis devios et contumaces

415. Tres partes habet propositio, nimirum 1. ecclesiam a Deo accepisse *potestatem sanciendi per leges exteriorem disciplinam*; 2. hanc potestatem in ordine suo *independentem* esse atque *supremam*; 3. eandem esse *coactivam*. Cum vero arctissimo nexu sint ejusmodi partes inter se consociatae, ideo per modum unius sic illas evincimus.

416. Ecclesia divinitus instructa est potestate independente atque suprema condendi leges disciplinares, eaque coactiva, si id exigat ipsa ecclesiae constitutionis natura prout a Christo instituta est; et praeterea ex Christi ordinatione ejusmodi potestatem jugiter exercuerint apostoli eorumque successores. Atqui.

417. Sane juxta hactenus vindicata, Christus ecclesiam suam veluti societatem in ordine suo perfectam, proprie dictam et externam constituit, in qua alii praeessent, subessent alii; hanc suam societatem *regni* nomine passim insignivit; instruxit demum eos quos huic suae societati seu regno praefecit illa omni auctoritate quae ad eam recte regendam et gubernandam necessario requiritur, subditis vero seu membris ejusdem societatis mandatum dedit se subjiciendi superioribus ac praepositis suis, eosque audiendi perinde ac si semetipsum audirent. Jam vero perfectae ac visibilis societatis natura postulat, ut qui praesunt ea decernant quae ad bonum ejusdem regimen necessaria sunt pro variis temporum, locorum, rerumque

adjunctis; quaeque pro adjunctorum varietate augeri, mutari, atque etiam abrogari debent ut faciliorem efficiant principiorum essentialium ipsius societatis observationem, eorumque veluti sepem, custodiam ac munimentum, ut ita loquar, constituunt. Hoc sane cernimus in omni rite instituta civili societate, in qua praeter regni aut status leges fundamentales, aliae plures adjiciuntur quas praesens opportunitas exigit. Porro sine potestate legislativa eaque obligatoria et coactiva, quae propria sit praesidum ipsius societatis, haec nec esse nec intelligi possunt. Auctoritas enim et subjectio duae sunt ideae relativae, uti pariter relativae sunt lex et sanctio, adeoque et coactio. Lex siquidem sine sanctione, sanctio sine vi coactiva subsistere nequeunt in praesenti rerum ordine. Quorsum vero Christus hujus societatis institutor et auctor eidem superiores et praesides sine auctoritate praefecisset? quorsum subditis obedientiam et subjectionem erga superiores suos commendasset ac praecepisset, si praepositi nihil ad subditorum, imo et ad ipsius societatis bonum constituere possent, nec illos cogere ad ea quae sancita sunt custodienda, aut illos salutaribus poenis mulctare qui sese contumaces exhibuerint? Haec omnia ab ipsa societatis notione, ac multo magis ab idea societatis perfecte adeo constitutae, cujusmodi est Christi ecclesia (1), prorsus abhorrent.

418. Reipsa Christus Matth. ult. sic apostolos suos affatur: « Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra, euntes *ergo* docete omnes gentes . . . docentes eos ser-

(1) Cum propterea M. Ant. De Dominis hanc propositionem emisisset: « Qui de republica ecclesiastica sicut de puris humanis philosophantur, mihi videntur non parum a recto tramite aberrare: non modo quia in ea requirunt veram jurisdictionem externam, ubi tamen omnis gloria ejus ab intus etc. ». Facultas theologica Parisiensis an. 1617. eam hac censura notavit: « Haec propositio, qua parte veram jurisdictionem, id est, vim coactivam et subjectionem externam ecclesiae denegat, est haeretica, et totius ordinis hierarchici perturbativa, atque confusionem babylonicam in ecclesia generans ».

vare omnia quaecumque mandavi vobis (1) ». Divinitus igitur tenent apostoli auctoritatem de iis quae et credenda erant a fidelibus atque servanda. Hanc potestatem sibi a Christo tributam Apostolus vindicat dicens : « Nam et si amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, *quam dedit nobis Dominus* in aedificationem, et non in destructionem, non erubescam (2) » : coactivam autem esse quam sibi vindicat potestatem, liquet ex iis verbis quae paulo post subdit : « Praedixi et praedico, ut praesens, et nunc absens iis qui ante peccaverunt, et ceteris omnibus, quoniam si venero iterum, non parcam. An experimentum quaeritis ejus, qui in me loquitur Christus (3) » ? Hinc Act. XX. idem Paulus praesulibus ajebat: « Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit episcopos *regere* ecclesiam Dei ». Ecclesia igitur praedita est potestate gubernandi gregem sibi commissum : atqui recti regiminis ratio postulat potestatem imperandi, ordinate disponendi, exteriorem disciplinam constituendi, eamque legibus sanciendi : notum quippe est, inquit Gerdilius, Christum ecclesiam visibilem fundasse visibilibus officiis administrandam, cujus proinde potestatis ministerium spirituale dicitur, non quod externam actionem excludat, sed quod ad finem spiritualem dirigat (4).

419. Apostoli autem ejusmodi *autonomia*, seu potestate legislativa tanquam *propria* juxta Christi institutionem usos esse patet ex eo quod ipsi non pauca praescripserint circa exteriorem disciplinam. In concilio Hie-

(1) Matth. ult.
(2) II. Cor. x. 8.
(3) Ibid. XIII. 2. 3.
(4) Cf. in *Saggio d' instruzione teologica. De locis theologicis* art. *Connessione de' tre primi luoghi teologici, scrittura, tradizione e chiesa*. Opp. ed rom. tom. x. nec non in op. *Esame de' motivi della opposizione fatta da monsignor vescovo di Noli alla pubblicazione della bolla* AUCTOREM FIDEI. Part. II. art. XVI. opp. cit. ed. tom. XIV. et in opusc. *Catholici dogmatis de immuni ecclesiae auctoritate in sanciendis disciplinae legibus. Documenta ab oecumenica synodo Tridentina petita*. Opp. tom. XV.

rosolymitano collecti statuerunt politiam externam quoad legales ceremonias, et legem abstinendi a sanguine et suffocato. Paulus I. Cor. VII. indixit modum quo ineunda essent fidelium conjugia cum infidelibus, et ibid. XI. quomodo decenter cogendi essent publici fidelium conventus, aliaque exterioris disciplinae capita oretenus stabilienda, subdens: « Caetera autem, cum venero, disponam (1) ». Instruxit praeterea Timotheum ac Titum in epistolis ad eos datis qua ratione gerere se deberent circa episcoporum, diaconorum et viduarum electionem, arcetque neophytos ac bigamos ab ordinationibus sacris. Absurdum autem et absonum est vel suspicari, apostolos disciplinares has leges constituisse ex principum seculi auctoritate, venia, aut dependentia (2).

420. Quod si haec legislativa potestas a Christo collata fuit apostolis in ecclesiae suae utilitatem, patet ad eorum successores transfundi debuisse. Profecto, si viventibus adhuc apostolis pro multiplicata fidelium copia, et aucta et mutata fuit disciplina, quanto magis post tot discrimina rerum usque ad seculi consummationem augeri, variarique debuit, atque debebit?

421. Hinc factum est, ut post apostolorum mortem tum a rom. Pontificibus, tum a conciliis editae semper fuerint constitutiones disciplinares, quas a sola auctoritate ecclesiae tanquam a legitimo fonte et originario jure promanare affirmat s. Augustinus (3). Quo namque tendit ecclesiae disciplina, nisi vel ad exteriorem religionis cultum, vel ad morum sanctitatem? Atqui utrumque objectum cum suis subdivisionibus paulo

(1) I. Cor. XI. 34.

(2) Hinc merito s. Thomas 3. P. q. 83. art. 3. agens de ritibus ab ecclesia praescriptis in divinorum mysteriorum celebratione scribit: « Quod ea quae per ecclesiam statuuntur, ab ipso Christo ordinantur » et art. 5. « Sed in contrarium est ecclesiae consuetudo, quae errare non potest, utpote a Spiritu S. instructa ».

(3) In duabus epist. ad Januarium quae in edit. Maur. sunt LIV. et LV. quae ambae sunt de eodem argumento, nempe de disciplina et ritibus ab ecclesia institutis.

ante expositis immediate et natura sua ad finem spiritualem dirigitur; ergo pertinet ad solum ecclesiae forum. Quapropter sic s. Ambrosius alloquebatur Valentinianum imperatorem: « Noli te gravare, Imperator, ut putes te in ea, quae divina sunt, imperiale aliquod jus habere... ad imperatorem palatia pertinent, ad sacerdotem ecclesiae (1) »: atque magnus Hosius cordubensis ita ad imperatorem Constantium scribebat: « Ne te rebus misceas ecclesiasticis: neu nobis his de rebus praecepta mandes; sed a nobis potius haec ediscas. Tibi Deus imperium tradidit, nobis ecclesiastica concredidit. Ac quemadmodum qui tibi imperium subripit, Deo ordinanti repugnat; ita metue ne si ad te ecclesiastica pertrahas, magni criminis reus fias: *Reddite*, scriptum est, *quae sunt Caesaris Caesari, et quae sunt Dei Deo.* Neque nobis igitur terrae imperare licet, neque tu adolendi habes potestatem (2) »; sic reliqui patres passim. Omnium autem manibus teruntur constitutiones Pontificum, et acta conciliorum ejusmodi legibus disciplinaribus referta cum poenae comminationibus in transgressores propria auctoritate datis, quin eas heic exscribere debeamus (3).

(1) Epist. xx. n. 16. ed. Maur.

(2) In epist. Hosii ad Constantium imp. apud s. Athanas. in *Historia Arianorum* n. 44. Μὴ τίθει σεαυτὸν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά, μηδὲ σὺ περὶ τούτων ἡμῖν παρακελεύου· ἀλλὰ μᾶλλον παρ' ἡμῶν σὺ μάνθανε ταῦτα. σοὶ βασιλείαν ὁ θεὸς ἐνεχείρισεν, ἡμῖν τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐπίστευσε· καὶ ὥσπερ ὁ τὴν σὴν ἀρχὴν ὑποκλέπτων ἀντιλέγει τῷ διαταξαμένῳ θεῷ· οὕτω φοβήθητι μὴ καὶ σὺ τὰ τῆς ἐκκλησίας εἰς ἑαυτὸν ἕλκων, ὑπεύθυνος ἐγκλήματι μεγάλῳ· ἀπόδοτε γέγραπται, τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ: οὔτε τοίνυν ἡμῖν ἄρχειν ἐπὶ τῆς γῆς ἔξεστιν, οὔτε σὺ τοῦ θυμιᾷν ἐξουσίαν ἔχεις. Edit. Maur. opp. tom. 1. P. 1. pag. 371.

(3) Cf. Gerdil. opp. citt. praesertim in *Esame, etc.* et *Catholici dogmatis, etc.* In priori siquidem opere l. c. id ostendit ex *Canonibus Apostolicis*, et *Constitutionib. Apostol.* in quibus collecta sunt tribus prioribus ecclesiae saeculis sancita; idque pariter demonstrat ex institutione poenitentiae canonicae, ex occasione novatiani schismatis, etc. In posteriori autem id ipsum evincit ex undecim canonibus conc. Tridentini, necnon ex statutis ejusdem concilii circa reformationem; ex quibus omnibus luce ipsa meridiana clarius constat, ecclesiam quovis tempore agnovisse et exercuisse potestatem sibi a Christo collatam supremam, independentem et coactivam in legibus disciplinaribus sanciendis.

422. Constat igitur quod probandum assumpsimus tum ex ipsa ecclesiae constitutionis natura, tum ex apostolorum eorumque successorum jugi ac continenti praxi, seu perpetuo usu et exercitio, ecclesiam divinitus accepisse potestatem independentem atque supremam sanciendi per leges exteriorem disciplinam, cogendique fideles ad earum observantiam, necnon coërcendi salutaribus poenis devios et contumaces.

423. Nunc vero coronidis gratia adjicimus non aliunde originem traxisse contrariam doctrinam quam ex praepostero protestantium systemate de identitate status et ecclesiae, ita ut ille ipse qui moderaretur res civiles moderaretur res ecclesiasticas, essetque simul summus pontifex et imperator. Hoc principium quod servos fecit ac territoriales coetus protestantes primum coepit in Germania, propagatum deinde est in Angliam, ac Russicum imperium ubi ad principis nutum ac voluntatem omnia pendent quae ad negotia religiosa spectant (1). Exinde regalistae catholici et aulici ministri non pauci sua dictamina hauserunt quibus subjiceretur civili po-

(1) Optime in hanc rem ajebat non ita pridem D. Saint-Marc Gerardin; unionem, seu potius identitatem ecclesiae ac status civilis constituere principium protestans. Separatio potestatis temporalis a potestate spirituali videtur protestantibus paradoxum, ac malum periculo plenum. Unitas status est ipsorum pulchrum ideale in politica. Hac ratione instituta est reformatio quae divisit se ac subtraxit a potestate ecclesiae romanae. Verum hoc ab ipsis effectum est, ut se subjicerent potestati temporali. Contra vero principium catholicismi est omnino diversum ac plane contrarium; neque admittit ejusmodi status unitatem quam adeo suspiciunt ac deperiunt nonnulli juris publici scriptores protestantes. Juxta catholicos duae sunt potestates, duae supremae auctoritates; potestas scilicet spiritualis ac potestas temporalis; corpus et anima, actio et cogitatio. Independentia ecclesiae catholicae *personificatur* in Pontifice, principe independenti ac supremo, qui ex sede romana ubi residet imperat omnibus conscientiis catholicis. Gubernia protestantia nequeunt se accommodare ideae, quod non possint ex proprio arbitratu disciplinam ecclesiae mutare, ac reperiatur in ipsorum statu lex quae ab ipsis non pendeat, potestas a sua distincta. Principium catholicum pro nobis est verum fundamentum civilis culturae (*civilizationis*), quoniam ipsum est defensio ac tutela dignitatis humanae. Ita in *Journal des Débats* 22. Juil. 1838.

testati ecclesiastica libertas, frustra reclamantibus adversus ejusmodi impietatem, qua hoc fidei dogma evertitur, romanis Pontificibus una cum ecclesiae universae praesulibus ob ingentia mala, quae ex hac agendi ratione profluunt in ejusdem ecclesiae detrimentum (1).

(1) Tendunt enim haec omnia a protestantibus invecta ad ecclesiae catholicae destructionem, et ad hoc ab ipsis fuerunt ordinata. Semel enim ac tollitur ab ecclesia libertas qua divinitus gaudet, fit ut rom. Pontifex nullam amplius in catholicos in illorum regionibus constitutos exercere possit auctoritatem, nec abusus corrigere, nec devios ad sanam frugem revocare, nec observationem canonum ac disciplinae urgere; ac pessimi homines, qui nunquam desunt, hac immunitate freti omnia pervertunt. Episcopi ad miseram servitutem redacti nedum quidpiam in bonum animarum statuere possint, impediuntur quominus vel ipsas pastorales instructiones absque politiae praevia revisione ac placito aut recitare aut publicis typis vulgare queant. Nequeunt ordines cuipiam conferre absque praevio gubernii placito, ut innumera pene ejusmodi alia mala silentio praeteream, quae notissima sunt ex publicis documentis.

Ne vero haec nimis exaggerata videantur afferam quae leguntur in art. *Etat du catholicisme dans le royaume de Wurtemberg extrait de la Revue européenne*, juin. 1833. « En 1818., plusieurs députés et conseillers de princes protestans de l'Allemagne, entr'autres de Wurtemberg, de Bade, de l'électorat et du grand duché de Hesse, de Nassau, du Mecklembourg, de Weimar, des duchés de Saxe, d'Oldembourg, de Waldek, et des villes libres de Lubeck, Brême, et Francfort-sur-le-Mein, se réunirent dans cette dernière ville, sous la présidence du ministre Wurtembergeois Wangenheim assisté de M. le doyen Jaumann, pour délibérer sur les affaires de l'église catholique en Allemagne et fixer les bases de son organisation. Voici les points principaux sur lesquels on tomba d'accord: 1. L'église catholique sera réduite aux droits qui découlent de ses principes *essentiels*. Or, dans l'esprit de la conférence, les principes *essentiels* devaient être tirés, non du droit canonique, mais des droits *rationels*, naturels et publics de l'état et de l'église, tels qu'ils sont imaginés par les protestans, le tout d'après son système territorial et épiscopal et conformément aux doctrines de Febronius. 2. Les conclusions du concile de Bâle et les ordonnances du droit ecclesiastique autrichien, celles surtout de l'empereur Joseph II. 3. La libre communication avec Rome sera tout-à-fait supprimée. 4. L'évêque n'aura qu'une influence extrêmement générale et indéterminée sur les écoles inférieures et supérieures confiées exclusivement à l'état. Même, dans les établissemens d'instruction théologique, on ne laissera à l'évêque qu'une très faible part d'action: et, pour ce qui regarde les séminaires, ses mains seront complétement liées. 5. Le patronage des cures et des bénéfices, conformément au système territorial protestant et en conséquence du principe: *Cujus est regio, illius est religio*, sera dévolu au seigneur du pays. 6. Il est accordé au prince, en cette qualité, une si grande influence sur la nomination des évêques, des curés et de chanoines, et sur la composition essentielle du chapitre, que la véritable liberté de l'église ne peut réellement se concilier avec cet état de choses. 7. Pour ce qui est des

DIFFICULTATES

424. I. Obj. 1. Apostolorum et synodorum decreta ante Constantinum promulgata ad eam disciplinae partem spectant, quae ecclesiae constitutioni est essentialis et fidei christianae ita est adnexa, ut inde separari nequeat. 2. Idque ex ipsa institutione Christi, qui professus est se non venisse legem solvere, sed adimplere, porro exploratum est in veteri lege utramque potestatem civilem et sacram fuisse conjunctam. 3. Hinc Apostolus, Rom. XII, 1. commendat obedientiam sublimioribus potestatibus, id est principibus, qui ideo appellantur *sublimiores* potestates, quia eorum auctoritas aliam quamcumque praetergreditur; 4. quare idem Paulus ad Caesarem appellavit. Ergo.

425. Resp. ad 1. *N.* Quid enim commune habent apostolorum leges de abstinentia a sanguine et suffocato, de non admittendis ad sacram ordinationem neophytis et bigamis, de silentio mulierum in ecclesia, de velando earumdem capite, aliaeque ejusmodi, cum essentiali ecclesiae constitutione, aut fide christiana? Id ipsum dicatur de poenitentiis canonicis sec. ecclesiae secundo labente, aut initio seculi III. ab ecclesia prae-

mariages mixtes, de la rupture du lieu et de l'éducation des enfans issus de ces mariages, on a fait prévaloir des principes diamétralement opposés à la doctrine et la discipline générale de l'église. Bref, ce qui ressort de cette conférence, c'est un esprit de mesquine police ecclesiastique et d'empiètement sans fin de la part du gouvernement, c'es l'*incorporation* de l'église à l'état avec des garanties d'une souveraine indignité au profit de celui-ci, particulièrement la *liberté du mariage* pour les ecclésiastiques avec laquelle on se flatte d'asservir complètement le clergé ». Quomodo vero adnisi sint protestantes haec executioni mandare cf. ibid. His basibus innixae prodierunt constitutiones variae illis in regionibus. Attamen non pauci qui se dicunt catholicos illis se conjungunt ad perniciem animarum et destructionem ecclesiae catholicae. Vere hic libet illud regii Psaltis ingeminare « *Filii matris meae pugnaverunt contra me* ». Notandum tamen hic est novum Borussiae regem ingenti bonorum omnium laetitia non parum ab his principiis recessisse.

scriptis. Quae leges si ecclesiae constitutioni essentialiter connecterentur et fidei catholicae, nulla unquam data fuisset ab ecclesia dispensatio, multo vero minus abrogatae fuissent (1).

426. Ad 2. *N.* Componi enim nequit ejusmodi doctrina aut cum allatis Christi et Pauli verbis, aut cum apostolorum praxi a quibus solis ordinata est disciplina, nullo prorsus adhibito principum subsidio, immo repugnantibus immaniter seculi potestatibus. Componi praeterea nequit cum adductis patrum testimoniis, quibus adjicimus s. Athanasium sic interrogantem Constantinum imperatorem : « Quandonam ecclesiae decretum ab imperatore accepit auctoritatem (2)? » ; s. Jo. Damascenum, qui ita alloquitur Leonem Isauricum : « Tibi parebimus, o imperator, in his quae ad hujus seculi negotia pertinent . . . Verum ad res ecclesiae statuendas pastores habemus, qui nobis verbum loquuntur, atque instituta ecclesiastica tradiderunt (3) » ; componi denique nequit cum iis, quae in oecumenico concilio Chalcedonensi ad patres dixit Marcianus imperator : « Decorum est a vobis haec regulariter (disciplinae negotia) potius formari per synodum, quam lege nostra sanciri (4) ».

(1) Ut quisque certior eorum fiat quae hic asserimus, satis ei erit oculos conjicere in indicem capitum octo librorum *Const. Apostolicar.* apud Cotelerium tom. I. In illis deprehendet innumera prope sancita fuisse quae ad essentialem ecclesiae constitutionem pertinere, aut a fide christiana inseparabilia esse nemo nisi amens affirmaverit. Exemplo sunto ex lib. I. cap. III. VI. X. ex lib. II. cap. XX. XXI. XXV. XXVIII. XXXV., etc. quorum pleraque tractu temporis abolita sunt.

(2) Πότε γὰρ κρίσις ἐκκλησίας παρὰ βασιλέως ἔσχε τὸ κῦρος; In cit. Hist. Arian. n. 52. pag. 376.

(3) Orat. II. *De imagin.* n. XII. Ὑπείκομέν σοι, ὦ βασιλεῦ, ἐν τοῖς κατὰ τὸν βίον πράγμασι . . . ἐν δὲ τῇ ἐκκλησιαστικῇ καταστάσει, ἔχομεν τοὺς ποιμένας, τοὺς λαλήσαντας ἡμῖν τὸν λόγον, καὶ τυπώσαντας τὴν ἐκκλησιαστικὴν θεσμοθεσίαν. Opp. ed. Le-Quien, tom. I. pag. 336. Plures alias ejusmodi s. Jo. Damasceni in hanc rem sententias in hoc eadem paragrapho videsis.

(4) Apud Harduinum *Acta Conc.* tom. II. col. 487. cf. ibid. tom. V. col. 920.-921. celebrem allocutionem quam habuit imperator Basilius in VIII. concil. oecum. Constantinopolit. ubi inter cetera haec protulit : « Quamquam datum non sit istis (laicis) secundum canonem

427. Quamvis igitur verum esset, quod tamen falsum est (1), in veteri synagoga obtinuisse ut reges jus haberent in sacra; in lege evangelica iis standum est quae a Christo Domino sunt praescripta. Dum autem Christus professus est se non venisse legem solvere, loquitur de praeceptis moralibus, ut constat ex tota orationis serie.

428. Ad 3. *D.* Imperavit Apostolus obedientiam principibus in negotiis civilibus, *C.* in negotiis ecclesiasticis *N.* De his enim ne verbum quidem edicit in adducto textu. Nemo porro qui insanire nolit civilem ac politicam potestatem ecclesiastica nobiliorem esse, affirmare potest. Si enim utriusque objectum et finis perpendatur, liquet manifeste ecclesiasticam civili longe praestare. Vox autem illa comparativa *sublimioribus* haud significat comparationem referendam esse ad ecclesiasticam potestatem de qua, ut diximus, nulla ibi mentio fit, sed ad potestates, seu potius ad homines potestate civili praeditos inter se. Accedit quod graecus textus ὑπερεχούσαις non praeseferat sensum comparativum, sed positivum *sublimibus*, vel ad summum *valde sublimibus*, in excelsiori statu constitutis (2).

dicendi quidpiam de ecclesiasticis causis: opus enim hoc pontificum et sacerdotum est, etc. ».

(1) Cf. Salvador: *Hist. des institut.* de Moïse. Paris 1828. tom. I. liv. II. ch: I. *Magistrature sacerdotale* pag. 129. seqq.

(2) Cf. Estium in hunc loc. Hic me cohibere non possum ab afferendis quae praeclaro in hanc rem scribit Hurter protestans in vita Innocentii III. lib. XIV. ed. cit. tom. III. pag. 3. « Dans tous les temps où les persécutions ont été les plus cruelles, elle (l'église) a trouvé des hommes, qui ne tremblaient pas de braver la rage des vagues et les dangers les plus menaçans pour la gloire du Seigneur et l'utilité de la chrétienté; elle compte tant de personnages sublimes qui ont été plus distingués par la dignité de leurs sentimens, que par l'éclat extérieur qu'ils recevaient de leurs fonctions pastorales! La liberté intérieure de la conscience s'arme de ces paroles de l'Apôtre: *Il faut plutôt obéir à Dieu, qu'aux hommes:* ce sont *de lâches serviteurs* qui se servent comme d'un bouclier commode, de l'extension qu'ils savent donner dans toutes les circonstances à ces autres paroles: *Que tout le monde soit soumis à l'autorité* »; prout se gesserunt episcopi praevaricatores Angliae, cum Henricus VIII. his verbis abuteretur, atque semper aulici se gerunt, quoties se tulerit occasio.

429. Ad 4. *D.* Apostolus appellavit ad Caesarem, quia falso accusatus erat de delicto civili et politico, nempe de seditione, *C.* ob negotium ecclesiasticum *N.*

430. II. Obj. Disciplina exterior pertinet ad politicum reipublicae ordinem, ad hominum scilicet actiones, quatenus cives sunt, atque ad res temporales et sensibiles, propterea a reipublicae magistratibus et imperatoribus moderandas. 2. Quare videmus concilia quamplura in antiquitate etiam generalia ad imperatores propria acta transmisisse, ut ab iis confirmarentur. 3. Quid? quod codices Theodosianus et Justinianeus, nec non statuta Francorum regum plura constituant ad res disciplinares pertinentia, et ea confirment quae in conciliis edita prius fuerant decreta, episcopis non solum probantibus, verum etiam expostulantibus? 4. Notum denique est et pervulgatum imperatorem Constantinum se ipsum dixisse *episcopum externum*, ac nonnullos imperatores aut reges vel a rom. Pontificibus vel a conciliis vocatos fuisse *sacerdotes*, *ecclesiae rectores*, *pontifices* etiam; qui propterea 5. teste Thomassinio aliisque scriptoribus catholicis regiam potestatem exercuerunt *superintendentiae* in negotiis et decretis ecclesiasticis, in condendis legibus disciplinaribus, corrigendis abusibus, decernendis ritibus sacris, etc. (1). Quae omnia aperte ostendunt negotia disciplinaria subjici natura sua principum auctoritati, aut saltem ecclesiae in his potestatem absolutam non esse atque supremam, sed omnino dependentem a civili regimine. Ergo.

431. Resp. ad 1. *N.* Ut enim imbecillitas propositi argumenti patefiat, satis est animadvertere, quod si ideo exterior disciplina ad principes pertinet, quia in politicum regimen nimis influit, et in status utilitatem, nullus ergo erit in religione, inquit card. Gerdilius (2),

(1) Ita Palmer op. cit. pag. 461. seqq. (2) Cf. op. cit.

ritus tam sacer, nulla tam religiosa functio, nullum sacerdotale munus et officium, de quo eam ob causam, quod externam actionem, atque veluti materiam requirant, nequeat seculi potestas decernere, suoque examini ac judicio vindicare. Res omnes spirituales, ipsa fidei et morum doctrina in potestatis civilis arbitrium rejiceretur, quia potestas ecclesiastica nequit agere quoad haec objecta, nisi ope externi et sensibilis ministerii, suaque decreta et judicia exteriores et sensibiles civium operationes respiciunt. Haec obtendentes magistratus civiles jure evertere possent omnia Deo dicata templa, quia ex lignis construuntur atque lapidibus, omnes interdicere religiosos conventus, dies festos, totumqne divini cultus exercitium, quoniam et animo et corpore exhibentur actus religiosi. Omnia denique juris erunt civilis magistratus, cum in hac adspectabili rerum universitate, quod sit mere spirituale, nihil omnino existat. Si civilis potestas totam disponere potest exteriorem disciplinam, quae mutabilis est, salva substantiali religionis integritate, principes ergo possent se eximere ab observatione praeceptorum ecclesiasticorum, praescripti jejunii, abstinentiae ab esu carnium, annuae confessionis, sacrae synaxis in paschate recipiendae, aliorumque ejusmodi; possent in ditione sua novum condere disciplinae codicem, conjugium permittere clericis majoribus, indicere communionem sub utraque specie, mutare liturgiam prout reges anglicani, qui sibi primatum in ecclesia usurparunt, per summum nefas praestiterunt; qua in hypothesi totidem fierent ecclesiae territoriales qualis evasit reipsa sic dicta ecclesia anglicana. Quae omnia et singula absurda esse nemo est qui non videat, nec ab ipsis denegatur adversariis; imo neque a protestantibus ac projectis rationalistis, parum tamen sibi suisque principiis cohaerentibus (1).

(1) Sane Melanchthon in *Exam. Ordinandorum*: « Non condant,

432. Ad 2. *D.* Quamplura concilia acta sua miserunt ad imperatores ut confirmarentur in ordine ad eorum custodiam et executionem, *C.* in ordine ad intrinsecum robur ac firmitatem iis tribuendam *N.* Ideo enim interdum potestas civilis canonicis sanctionibus adjecta est, non ut istis vim conferret obligandi fideles, qua ex semetipsis carerent, verum ut canonum custodiam confirmaret transgressores puniendo, uti declaratur in capitulari Childeberti regis: « Ut plebs, quae sacerdotis praecepta non ita ut oportet custodit, nostro etiam corrigatur imperio (1) ». Quod pariter liquet ex celebri Valentiniani III. Novella in qua legitur: « Erat quidem ipsa sententia per Gallias, etiam sine imperiali sanctione valitura. Quid enim tanti Pontificis (Leonis M.) auctoritati non liceret? Sed nostram quoque praeceptionem haec ratio probavit . . . nec usquam alteri ecclesiasticis rebus arma miscere aut praeceptis romani Antistitis liceat obviare (2) ». Atque hac de causa principes pro

inquit, magistratus dogmata in ecclesia, nec instituant cultus ». Magdeburgenses Centuriatores apud Duwalium pag. 357. scribunt: » Sint sane magistratus membra ecclesiae, flagrent magno zelo pietatis, sed non sint capita ecclesiae, quia ipsis non competit iste primatus ». Et clarius adhuc Musculus in *Loc. communib.* cap. de *Magistrat.* sect. ult. « Haec, inquit, constitutio disciplinae ecclesiasticae per principes nihil aliud esset, quam versionem facere, et arbitrariam religionis constituendae potestatem Pontificum magisterio ereptam magistratibus adsignare ». Demum, ceteris omissis, Wegscheider ipse §. 183. scribit, quod « Reformatores . . . . ecclesiae ipsi facultatem tribuerunt, minime vero cum civili potestate, quae ad justitiam externam spectat, commiscendam, tum ministros . . . vocandi, eligendi, et ordinandi, tum caeremonias atque ritus, sicut omnem disciplinam ecclesiasticam ad Evangelii praecepta temporumque rationes immutandi », et in not. (*L*) refert artic. Smacald. « Evangelium tribuit his, qui praesunt ecclesiis, mandatum docendi evangelii, remittendi peccata, administrandi sacramenta, praeterea jurisdictionem, videlicet mandatum excommunicandi eos, quorum nota sunt crimina, et resipiscentes rursum absolvendi. Ac liquet hanc potestatem jure divino communem esse omnibus qui praesunt, sive vocentur pastores, sive presbyteri, sive episcopi ». Quam male isti sibi cohaereant patet ex iis quae de protestantium systemate scripsimus cum ageremus de *ecclesiastica hierarchia.*

(1) Tom. 1. *Capitul.* pag. 6.

(2) Inter epist. s. Leonis edit. Ballerinior. ep. XI. pag. 643.

synodalium constitutionum confirmatione concilia et episcopi nonnunquam rogarunt. Sane conciliis oecumenicis pene omnibus efflagitantibus, principes ad tuenda dogmatica decreta, atque ad haereticorum compescendam audaciam edicta promulgarunt; num igitur ipsorum pariter erit dogmaticas sancire definitiones? Quapropter eadem ratione qua nonnisi principum tutelae fuerunt dogmatica decreta subjecta, sic eorumdem tantum tutelae ac patrocinio commendatae sanctiones disciplinares fuerunt (1).

433. Ad 3. *D.* Ita tamen ut codices illi atque statuta omnem obligandi vim a canonicis sanctionibus derivaverint, *C.* per se *N.* Ut enim observat vel idem Nat. Alexander, eatenus constitutiones illae imperiales valuerunt, quatenus sacris canonibus consentiebant (2);

(1) Cf. Zaccaria in op. cit. *Comandi chi può*, cc. pag. 156. seq. ubi quamplurima exhibet ejusmodi documenta. Alia pariter cf. apud Gerdilium in *Trattato del matrimonio*. Opp. ed. rom. tom. xv. pag. 190. seqq.

(2) *Hist. eccles.* sec. vi. cap. vii. art. ii. *De Justiniano*, ubi in primis observat, in hunc imperatorem injurios se praebere, qui assererent ipsum ecclesiae auctoritatem sibi usurpasse. Veteres enim canones renovavit dumtaxat, aut legibus suis velut quibusdam supplementis interpretatus est, novas ecclesiae regulas non praescripsit. Id unum quippe fuit ejus consilium, ut vetustatis vindicem, atque ecclesiasticae disciplinae assertorem se praestaret, ut ipse profitetur in rescripto ad Dacianum africanum episcopum, concilii Byzaceni caput. « Semper, inquit, nostrae serenitati cura fuit servandae vetustatis, maxime disciplinae, quam nunquam contempsimus, nisi et in melius angeremus . . . quia constat esse caelitus constitutum quidquid apostolica decernit auctoritas . . . Nos tutores sumus vetustatis, et vindices ». Quae igitur de causis ecclesiasticis instituit Justinianus, vel e canonibus, vel e moribus in ecclesia receptis hausta sunt, ut testatur ipsemet pluribus in locis, praesertim in Novella LXXXIII. ubi: « Si vero, inquit, ecclesiasticum sit delictum, egens castigatione ecclesiastica et mulcta, Deo amabilis episcopus hoc discernat, nihil communicantibus clarissimis provinciae judicibus. Neque enim volumus talia negotia omnino scire civiles judices secundum sacras et divinas regulas, *quas etiam nostrae sequi non dedignantur leges* »: pergit deinde ostendere, quod, si quas novas imperator leges tulit de ecclesiastica disciplina, vim illae nullam habuerint, nisi quia ab ecclesia receptae et approbatae fuerunt. Quod porro dictum est de Justiniano idem dici debet de imperatoribus qui eum praecesserunt aut subsecuti sunt, aeque ac de legibus francorum, longobardorum, aliorumque, prout fuse ostendunt Gerdilius et Zaccaria. Opp. et ll. citt.

quare ab iisdem imperatoribus, praesertim vero Theodosio, nonnullae leges retractatae sunt tanquam et sacris canonibus et clericali dignitati detrahentes; quod si aliae vim obtinuerunt, id factum est postquam ecclesia eas adoptavit ac suas fecit. Quod vero spectat ad leges ecclesiasticas, quae in regum Francorum capitularibus occurrunt, et sub Caroli M. nomine circumferuntur, non a laica, sed *ab episcoporum auctoritate* latae fuerunt, testante eodem Carolo M. ubi ait: « Aliqua capitula quae magis vobis (episcopis) necessaria videbantur subjunximus ». Loquens autem de quibusdam disciplinae legibus haec habet: « Ista vero omnia, quae vires nostras excedunt, in judicio episcoporum juxta canonicam sanctionem definienda reliquimus »; « Nec enim, subdit Nat. Alexander, auctoritatem leges mere ecclesiasticas ferendi sibi arrogavit rex maximus, sed earum executionem imperavit (1) ».

434. Ad 4. *D.* In ordine ad defensionem externam ecclesiae, *C.* in ordine ad potestatem in ecclesiam exercendam *N.* Mirum est quam abusi fuerint aulici scriptores festivo ejusmodi dicto, quod Constantinus inter epulas per jocum protulit! Non aliud effato illo piissimus imperator significare voluit, quam quod episcopi ad bonum ecclesiae constituissent, ipse velut ecclesiae defensor adniteretur executioni mandare (2); aut etiam, quod

(1) *Hist. eccl.* sec. VIII. cap. VII. art. VIII. *De Carolo M.*

(2) En quomodo rem totam referat Eusebius lib. IV. *De vita Constantini.* Cum praemisisset cap. XXIII. legem cum dedisse ad praesides provinciarum, ut diem dominicam etiam ipsi venerarentur, et dies festos martyrum cum reliquis solemnitatibus, subdit cap. XXIV. « Quocirca non absurde, cum episcopos aliquando convivio exciperet, se quoque episcopum esse dixit, his fere verbis usus nobis praesentibus; vos quidem, inquit, in iis quae intra ecclesiam sunt, episcopi estis. Ego vero in iis quae extra geruntur, episcopus sum a Deo constitutus. Itaque consilia capiens dictis congruentia, omnes imperio suo subjectos episcopali sollicitudine gubernabat; et quibuscumque modis poterat, ut veram pietatem consectarentur, incitabat ». Quis porro in his non videat piissimum imperatorem nil aliud adductis verbis significare voluisse,

forent episcopi in ecclesiae regimine, idipsum esset ipse quoad politicam et externam auctoritatem. Cetera autem nomina *sacerdotum*, *pontificum*, *ecclesiae rectorum* improprie iisdem interdum tributa fuisse nemo ignorat; atque ita fuerunt principes nuncupati, ob rationem quam s. Leo M. qui ejusmodi titulis Leonem Augustum insignivit, exponit, ad eum adducit, scribens: « Debes incunctanter advertere regiam potestatem tibi non solum ad mundi regimen, sed maxime ad ecclesiae praesidium esse collatam: ut ausus nefarios comprimendo, et quae bene sunt statuta defendas, et veram pacem his, quae sunt turbata, restituas (1) ».

435. Ad 5. *D.* Talem exercuerunt potestatem principes ex jure sibi proprio, teste Thomassino, *N.* testibus

quam se effecturum, ut pietas vigeret, et ecclesiae leges servarentur, ac ethnici ipsi ad christianam religionem amplectendam adducerentur? Optime Petrus de Marca in *Concordia sacerdotii et imperii* lib. II. cap. X. n. VII. « Solet, scribit, ad asserendam principibus tuendae ecclesiae auctoritatem proferri celebris illa Constantini ad episcopos oratio, qua illos intra ecclesiam, se autem extra ecclesiam constitutum episcopum dixit apud Eusebium. Sed si haec probatio in tetricum lectorem incideret, reponere posset verbis graecis aliam inesse sententiam, quae ad personas, non ad res ipsas sit referenda; ita ut significetur episcopos eorum curam gerere, qui ecclesiae adscripti fidem christianam profiterentur, se vero gentilium, qui essent extra ecclesiam, saluti consulere, sacrificiis paganorum vetitis, dominicae diei cultu et feriatione praecepta etiam ipsis gentilibus, quemadmodum superioribus et sequentibus capitibus explicuit Eusebius. Quare satius est ab eo argumento abstinere ». Sane graeca verba ita se habent: Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν τῶν εἴσω τῆς ἐκκλησίας, ἐγὼ δὲ τῶν ἐκτὸς ὑπὸ θεοῦ καθεσταμένος ἐπίσκοπος ἂν εἴην. Cf. etiam Allatium *De consensu utriusque ecclesiae*, pag. 230. seqq. et Mamachium *Origin. et antiquit. Christ.* tom. IV. pag. 113.

(1) Epist. CLVI. ed. Ballerin. cap. III. Quo sensu pariter conc. Chalcedonense (tom. II. *Act. concil.* Harduini col. 490.) vocavit Marcianum *Sacerdotem et Regem*; et Gregorius II. exhortabatur Leonem Isauricum (apud eund. Harduin. tom. IV. col. 18.), ut esset *Rex et Pontifex*; a concilio vero Moguntino an. 813. apud Hartzeim *Concil. German.* tom. I. pag. 405. vocatur Carolus M. *Rector ecclesiae*, *Rector verae religionis*. Quae quidem aliaque ejusmodi quibus abutuntur adversarii ad eum modum intelligi debent quo interdum fideles vocantur *reges* eo quod scriptum sit: *Fecit nos regnum*; sic reges sunt sacerdotes juxta illud: *Regale sacerdotium*. Porro eadem ratione qua fideles nonnisi improprie dicuntur *reges*, ita nonnisi improprie principes dicuntur *sacerdotes*.

aliis scriptoribus catholicis, subd. aulicis et regalistis ecclesiae proditoribus, qui catholici non retinuerunt nisi nomen et larvam, *C.* qui sinceri catholici sint *N.* Etenim ad Thomassinum in primis quod attinet falsum est ipsum tribuere saltem jure proprio principibus ejusmodi potestatem, quae non esset nisi mera usurpatio. Contrarium enim hic auctor affirmat in ipso qui nobis objicitur loco (1); imo animadvertit episcopos in concilio collectos, ne quidpiam detrimenti auctoritas ecclesiastica pateretur sive ex nonnullis non satis accuratis formulis quibus interdum usi sunt Carolus M. et Ludovicus Pius, aliique, sive ex earum abusu, sollicitos fuisse in limitibus civilis potestatis circa res ecclesiasticas stabiliendis. Imo observat patribus minime excidisse illud Isidori Hispalensis episcopi, potestates temporales ecclesiae minus necessarias fuisse si non reperirentur praefractae quidam homines mentis, qui nisi regia potestate frangerentur ad obsequium, nunquam animum adducerent episcopis morem gerere. « Ceterum, inquit Isidorus, intra ecclesiam potestates necessariae non essent, nisi ut quod non praevalet sacerdos efficere per doctrinae sermonem, potestas hoc imperet per disciplinae terrorem (2) ».

436. Ad reliquos vero auctores quos adversarius catholicos dicit, reponimus ipsos in hac doctrina refragari fidei dogmati de auctoritate divinitus ecclesiae tradita sanciendi leges disciplinares (3), dum satagunt hanc potestatem ecclesiae eripere eamque in principes seculi transferre. Istorum opera ab ecclesia proscripta sunt:

(1) Satis est legere quae scribit Thomassinus loc. cit. §. XII. et §. XIV. ut quisque sibi persuadeat, numquam in animo habuisse hunc auctorem tribuere principibus spiritualem aliquam jurisdictionem in ecclesiam. « Nec episcopos fefellit, scribit, quo tandem evadere posset haec grandiloquentia Principum alioqui religiosissimorum, et quam distortum in sensum eam verborum gloriam malitiosus, aut imperitus interpres, ubi liberet, deflecteret ».

(2) Ibid. n. XIV.

(3) Cf. Gerdilium opusc. citat. *Catholici dogmatis de immuni ecclesiae auctoritate*, etc.

tantum abest ut isti catholici sinceri dici possint, aut ecclesiae catholicae doctrinam et sensum eos proferre (1).

437. III. Obj. 1. Juxta s. Optatum Milevitanum. « Non respublica est in ecclesia, sed ecclesia in republica est (2) »; reipublicae igitur caput disciplinae est moderator. 2. Rom. Pontifex extranea est potestas quoad ditionem non suam, nequit propterea ibi regere disciplinam. 3. Ecclesia saepe abusa est auctoritate sua in legibus disciplinaribus ferendis; possunt igitur imo et debent principes in suis provinciis impedire quominus saltem absque *placito regio* decreta disciplinaria promulgentur, atque vim obligandi habeant; 4. praesertim cum fieri possit, ut spectatis ditionis suae adjunctis, noxia publico bono evadant, ac sint, ut vulgo dicitur, in collisione cum legibus civilibus. Ergo.

438. *R.* ad 1. *N.* conseq. Sensus enim hujus effati quod tantopere extollunt neoterici ac suum effecerunt, apud s. Optatum longe diversus est ab eo quem sibi fingunt. Optatus siquidem, ut verbis utar doctissimi Albaspinaei, voluit dicere, imperatoribus romanis non esse maledicendum, sed pro eis orandum secundum Apostolum, quia quietam magis vitam christiani cum eis agerent, quam cum aliis nationibus, apud quas, quod essent barbarae, non licebat christianos tam quiete vivere. Igitur *respublica non est in ecclesia:* est, ecclesiam non facere bella, non leges figere, non populos sub legibus coërcere, non res civiles exercere, et similia: *ecclesiam* autem *esse in republica*, christianos sub le-

(1) Talis est Rechberger in *Enchiridio juris Canonici Austriaci*, quo saepe abutitur Palmer, quod opus ab utraque potestate damnatum est; siquidem a s. Sede in *indicem* librorum prohibitorum est relatum, atque ab Imperatore Austriae eliminatum ab omnibus imperii scholis. Quod vero addit Palmer ex Petro de Marca de Molinaeo, Fouchetio, Pithoeo, Pasquierio, Hormanno, Servino, infideli prorsus ratione ab ipso affertur; nec praeterea animadvertit Petrum de Marca adversus hos opus suum conscripsisse.

(2) Lib. III. pag. 64. edit. Paris. 1631.

gibus imperatorum vivere, protegi, quietam vitam sub eis, et ex eorum protectione ducere, et similia (1). Sane Optatus explicans semetipsum post recitata verba immediate subdit: « Id est, in imperio romano ». Quod vero spectat ad sensum hujus effati, prout suum effecerunt neoterici, reponimus falsum esse principium quod ab iis assumitur, ecclesiam scilicet supervenisse statui jam constituto, ab eoque ita receptam ut illi dominari possit; siquidem vera religio anterior est omni republica, seu statu ac societate; adeoque ipsa statum in sinum suum recepit, non autem status religionem seu ecclesiam. Ecclesia Christi recepit in se rempublicam quatenus respublica conversa est ex superstitionibus suis ad veram fidem, ac propterea cives ingressi sunt in ecclesiae gremium. Ecclesia et respublica minime spectari debent ut duo status, sed ut anima et corpus ejusdem status et societatis (2); quemadmodum vero corpus non debet dominari in animam, sed potius eidem subesse in iis, quae ad animam pertinent, sic nec potest nec debet civilis respublica dominari in ecclesiam. Finis immediatus ecclesiae est interior et spiritualis felicitas, finis immediatus reipublicae est felicitas exterior et temporalis; finis ultimus útriusque est felicitas aeterna subditorum (3). Quamobrem praeclare Gelasius rom. Pontifex scribebat ad Anastasium imperatorem: « Duo sunt quibus principaliter mundus hic regitur, auctoritas sacra Pontificum et

(1) In notis ad lib. III. cit. edit. pag. 145.

(2) Sic praeclare scribit s. Isidorus Pelusiota ep. CCXLIX. lib. III. opp. edit. Paris. 1638. « Ex sacerdotio et regno, rerum administratio conflata est. Quamvis enim permagna utriusque differentia sit (illud enim veluti anima est, hoc velut corpus), ad unum tamen et eundem finem tenduut, hoc est ad humanum salutem ».

(3) Cf. Zaccaria cit. Dissert. III. pag. 180. Hinc Ivo Carnotensis in ep. LI. ad Henricum Angliae regem scribebat: « Sicut sensus animalis subditus esse debet rationi, ita potestas terrena subdita esse debet ecclesiastico regimini, et quantum valet corpus, nisi regatur ab anima, tantum valet terrena potestas, nisi informetur, et regatur ab ecclesiastica disciplina ». Ed. Paris. 1585. fol. 52. *tergo*.

regalis potestas. In quibus tanto gravius est pondus sacerdotum, quanto etiam pro ipsis regibus Domino in divino reddituri sunt examine rationem (1) ».

439. Ad 2. *N.* Haec enim assertio schismatica est et haeretica, ut pronunciavit congregatio s. Inquisitionis sub Innocentio X.; et recte quidem, quia rom. Pontifex primatum jurisdictionis tenet in universam ecclesiam, prout definivit concilium Florentinum (2).

440. Ad 3. Resp. dicterium ejusmodi esse ecclesiae injuriosum, quod nulla ratione ab adversariis poterit honestari. Verum etsi daretur, hoc exurgeret argumentum: ecclesia interdum abusa est potestate legislativa, ergo hanc non habet, neque habere debet. Quae quidem si valeret argumentandi ratio, hoc pariter institui posset argumentum: potestas civilis interdum abusa est auctoritate legislativa, ergo eam non habet neque habere debet. Nescio porro utrum hoc politicis arrideat.

441. Quod vero attinet ad *placitum regium* novissime invectum aulicorum hortatu (3), dico illud plane injustum esse, quia princeps fieret ex ecclesiae filio ac subdito ejusdem judex ac dominus, arbiterque ecclesia-

(1) Epist. IV. apud Harduin. *Acta conc.* tom. II. col. 893.

(2) Cf. Zaccaria opusc. cit. pag. 183. nec non celeberrimum opus Jo. Antonii Bianchi ord. min. de observantia: *Della potestà e della politica della chiesa*. Roma 1745. tom. III. lib. I. cap. I. §. VI.

(3) Nullum in tota antiquitate ab aetate Constantini M. usque ad sec. XV. exemplum offenditur, ex tot imperatoribus ac principibus christianis in universo mundo, alicujus qui contenderit, nedum circa materiam tantum disciplinarem, subjiciendum aliquod concilii decretum, aut constitutionem pontificiam placito regio. Cf. Zaccaria op. cit. pag. 216. et Bianchi op. pariter cit. tom. IV. p. 346. seqq. Verum juverit de novissimo hoc regii placiti invento judicium afferre quod tulit D. Pek membrum consilii Flandrici his verbis: « Quam consuetudinem (*placiti regii*) et multas alias ejusdem farinae non posse jure satis defendi puto, ut quae libertati ecclesiae plurimum adversantur, ac proinde non valent apud justos et catholicos judices, qui timorem Dei habent, licet forte valeant apud eos apud quos quidquid lubet licet, et qui ecclesiam oderunt, eamque principibus secularibus libenter in omnibus subjicerent: confusionem passuri in magno illo die, cum ad judicandum eos veniet, cujus sponsam hic contempserunt, et injuria affecerunt ». Cf. *Mémor. cathol.* Févr. 1826.

sticae disciplinae, ideoque limites potestatis suae transgrederetur. Quid dicerent aulici, si ecclesia aut romanus Pontifex nollet principum decreta vim habere, nisi prius ipse probasset sub obtentu, quod possent esse juribus ecclesiasticis noxia? Non clamarent, ecclesiam hac ratione invadere jura principum? Experientia satis ostendit quinam injiciantur compedes ecclesiasticae potestati ex ejusmodi placitis regiis. Principes acatholici jus placiti regii sibi pariter vindicarunt (1); notum porro est quid catholicis in ditione principum protestantium hac de causa evenerit, quot vexationibus subjiciantur, quot oriantur dissidia. Hac ratione istorum principum patrocinium non semel vertitur in apertum super ecclesiam dominatum, alicubi vero in vigentem persecutionem.

442. Ad 4. *D.* Ita ut possit alia legitima ratione reipublicae bono prospici, *C.* ita ut alia via non suppetat *N.* Si enim casus hic contingeret, in negotiis praesertim mixtis, possent principes ejusmodi incommoda rom. Pontifici patefacere, qui pro sua in bonum universale sollicitudine, si rem ita esse compererit, procul dubio sanctiones ecclesiasticas, ubi id poscerent rerum adjuncta, aut tollet, aut mitigabit, prout semper praestitit s. Sedes, quin opus sit indebitam sibi arrogare auctoritatem, ut aulici contendunt.

443. Juverit gravissimum hoc argumentum absolvere verbis, quibus utebatur s. Hilarius Pictaviensis in lib. contra Auxentium: « Miserari licet nostrae aetatis laborem, et praesentium temporum stultas opiniones ingemiscere, quibus patrocinari Deo humana creduntur, et ad tuendam Christi ecclesiam ambitione saeculari laboratur (2) ».

(1) Ut fere omnes principes acatholici Germaniae, cujus rei praesto haberem documenta quae possem hic exhibere, nisi ageretur de re notissima; quo fit ut catholica ecclesia sub principibus protestantibus hac de causa ut plurimum vexetur, vexentur episcopi, ac in universum religionis ministri, ut constat ex publicis ephemeridibus, praesertim vero ex *l'Ami de la religion.*

(2). N. 3. opp. ed. Maur. tom. II. col. 594. Veron. 1730.

SECTIO POSTERIOR

DE ROMANO PONTIFICE

444. Licet ea, quae hactenus pertractavimus, ecclesiam integram atque perfectam afficiant, seu societatem universam a Christo ad instar individui viventis constitutam, ac propterea capite ac membris constantem; attamen juxta praemissa agere speciatim de ecclesiae capite nobis proposuimus sive ob argumenti praestantiam, sive ob adversariorum qui illud quoquomodo aggressi sunt multitudinem. Cum enim agitur de ecclesiae capite, agitur de summa rei a qua ipsius ecclesiae existentia et salus omnino pendet (1). Adversarii autem qui ipsum impugnarunt sunt acatholici omnes, qui vires omnes suas ad illud labefactandum nullo non tempore exercuerunt.

445. Quaecumque de hoc capite dicturi sumus revocari facile possunt ad primatum quem Christus ecclesiae institutor et auctor contulit super hanc ecclesiam suam Petro; ad successionem in hoc primatu; ad hujus primatus naturam; ad illas denique dotes ac praerogativas

(1) Verissime card. Bellarminus in praefat. in libros de summo Pontifice n.2. scripsit: « De qua re agitur, cum de primatu Pontificis agitur? Brevissime dicam, *De summa rei christianae* ». Quod ex recentioribus pariter agnovit et professus est inter anglicanos Guill. Palmer Oxoniensis, dum in op. saepius citato par. VII. de rom. Pontifice cap. I. vol. II. p. 477. asserere non dubitat: « Doctrinam de primatu episcopi romani in ecclesiam universalem cardinem esse circa quem reliquae omnes volvuntur controversiae quae inter ecclesiam romanam et ecclesias ceteras incalescunt; quoniam si Christus Dominus primatum ex officio, proprium alicujus episcopi instituit in ecclesia catholica, qui semper perdurare debeat; et hunc primatum haereditaverit episcopus romanus, illico consequitur ecclesiam catholicam coarctari ad solam ecclesiam obedientiae romanae; et concilia, doctrinam ac traditiones illius ecclesiae obsignatas esse auctoritate totius mundi christiani ». Id ipsum patet ex immani omnium haereticorum et schismaticorum furore adversus ejusmodi primatum a quo contriti sunt.

quibus eum Christus instructum ac insignitum voluit. De his propterea singillatim, ea qua per nos fieri poterit diligentia, pertractandum erit, non modo contra acatholicos, verum etiam adversus catholicos non paucos, qui quamvis primatum divino jure admittant in ecclesia, ipsius tamen vim extenuare, quoad ejus fieri potuit, sategerunt, ut vix illum ad purum nomen non redegerint.

CAPUT I.

De Petri primatu

446. Capitis nomine in subjecta de qua agimus materia significatur primatus honoris seu praeeminentiae et jurisdictionis. Qui contendunt Christum instituisse ecclesiam acephalam seu sine capite, inficiantur Servatorem nostrum alicui peculiari individuo primatum illum contulisse; ex quo inferunt nullum a Christo caput ecclesiae fuisse praefectum. Alii vero existimant hunc saltem primatum immediate alicui individuo non fuisse a Christo collatum, sed universae ecclesiae, quae proinde potest illum per quemlibet exercere, eum ex uno in alium transferendo (1). Nos vero catholici asserimus Christum tum praeeminentiae ac jurisdictionis primatum instituisse in ecclesia seu caput ei praefecisse et quidem in peculiari individuo, nempe Petro; tum hunc ipsum primatum haud immediate ecclesiae sed immediate Petri personae contulisse. Quae ut ex ordine evincamus sit:

(1) Tale est systema Richerianum, Jansenianum, Febronianum etc. ut paulo post videbimus.

PROPOSITIO I.

Christus contulit Petro primatum honoris et jurisdictionis in universam ecclesiam, cui propterea eum caput praefecit

447. Christus Petro primatum contulit non solum ordinis seu honoris ac praeeminentiae, sed verae jurisdictionis in universam ecclesiam suam, adeoque ecclesiae suae caput illum constituit, si super ipsum suam se promisit aedificaturum ecclesiam, et claves regni caelorum se ei daturum pollicitus est, ac reipsa utrique promisso stetit, eidem soli credens pascendum seu regendum universum gregem suum. Jam vero duo priora constant ex Matth. XVI. Quum enim interrogasset Christus discipulos suos: « Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus dixit: Tu es Christus, filius Dei vivi. Respondens autem Jesus dixit ei: beatus es Simon Bar-jona: quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in caelis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, et portae inferi non praevalebunt adversus eam. Et tibi dabo claves regni caelorum. Et quodcumque ligaveris super terram erit ligatum et in caelis: et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in caelis ». Postremum vero, seu promissi solutionem exhibet s. Joannes cap. XXI. illis verbis, quibus Christus redivivus eundem Petrum affatus est: « Pasce agnos meos... pasce oves meas ».

448. Porro in priori testimonio Christus Petro sub gemina fundamenti et clavium metaphora aperte significat se eidem supremam potestatem collaturum, eumque suum constituturum vicarium in ecclesia visibili a se paulo post aedificanda. Quod enim est fundamentum in caementitio

aedificio erit Petrus in aedificio spirituali, nempe ecclesia. Ast vero fundamentum illud est quod universum aedificium sustentat ac regit, ergo et Petrus ille erit ex Christi institutione cui omnis in ecclesia potestas, omnis legum vis tanquam firmo fundamento inniti debebunt. Quod non minus aperte patet ex altera clavium metaphora, qua in eodem testimonio usus est Christus. Etenim penes omnes gentes, praesertim vero hebraeam receptum est, ut claves alicui conferantur tanquam insigne aut symbolum potestatis in domum aut civitatem cujus claves traduntur, ut non pauca loca Scripturarum parallela confirmant (1). Cum itaque Christus ecclesiae suae claves Petro se daturum promiserit, consequens est promisisse hoc ipso Christum, se eum constituturum principem supremum totius ecclesiae cum potestatis plenitudine quodcumque solvendi ac ligandi, seu constituendi leges, subditos obligandi ad ipsas observandas, puniendi transgressores, efficiendique quidquid ad ecclesiae ipsius bonum et utilitatem pro locorum, temporum, personarum ac rerum adjunctis ipse conferre judicaverit (2).

(1) Cf. Jahn: *Archaeologia biblica.* Vien. 1814. §. 37. ubi scribit: « Claves ex metallo confectae, non erant nisi potentioribus et nonnumquam ansa eburnea ornatae. Clavis hujus generis aevo monarchiae hebraicae a dispensatore domus regiae tanquam insigne muneris, in humero gestabatur ». Sane Isa. XXII. 22. legimus de Eliacim filio summi sacerdotis Helciae: « Et dabo clavem domus David super humerum ejus: et aperiet, et non erit qui claudat; et claudet et non erit qui aperiat ». Quin et suprema Christi potestas apoc. III. 7. eodem clavium symbolo designatur: « Haec dicit sanctus et verus qui habet clavem David » cf. Calmet in loc. cit. Isaiae.

(2) Juverit ad confirmandum quod diximus de suprema potestate Petro a Christo promissa sub gemina *petrae* et *clavium* metaphora expositionem in medium afferre hominis profecto minime suspecti, judaeo-increduli Salvador, qui in op. cit. *Jesus-Christ et sa doctrine* tom. I. lib. II. ch. I. p. 325. haec in rem nostram habet: « D'abord, au sujet du nom et des clefs de Pierre, à qui les trois listes des apôtres rapportées par les evangiles accordent toujours le premier rang . . . L'attribution qui lui fut faite par Jésus du mot syriaque *Kephas*, signifiant *pierre*, répondait à une double métaphore: à la fermeté de son ame, que le langage poétique de nos jours aurait comparée, dans le même esprit, à un rocher, et à cette circonstance, qu'en se présentant au maitre de Nazareth comme son premier défenseur, puis en confessant le premier sa qualité de Christ, il

449. Nec minus luculenter patere promissae potestatis collationem apud Joannem loc. cit., verba ipsa significant quibus Christus non unam aut alteram gregis sui partem, sed gregem suum plane universum eidem pascendum commisit, seu universam ecclesiam, quae ex agnorum et ovium collectione coalescit. Ne quis vero arbitraretur officium dumtaxat ministeriale praebendi cibum agnis et ovibus Christum Petro conferre voluisse, praeter vocem βόσκε, quae proprie significat *pasce seu ciba*, aliam vocem addidit v. 16. dicens: ποίμαινε τὰ πρόβατά μου, quod est *pascere cum imperio*, *pascere praesidendo*, prout etiam ex usu loquendi Scripturarum, ac locis parallelis aperte conficitur (1).

avait mérité de passer pour la pierre fondamentale de l'édifice de Jésus et d'être chargé des clefs symboliques. Dans le nouvel ordre d'idées, la signification ajoutée à ces clefs comportait non-seulement le droit d'approuver et de désapprouver ce qu'il fallait faire ou ne pas faire, mais le droit d'ouvrir ou de fermer du même coup aux prosélytes et aux disciples, selon l'exigence des cas, les portes actuelles de l'association et le passage aux félicités de la résurrection prochaine. Loin de chercher leur origine dans les coutumes des romains, ou chez toute autre nation, on doit le demander à la patrie des fondateurs de l'institut chrétien ». Deinde refert textum cit. Isaiae.

(1) Sane ps. II. 9. ubi vulgata habet: *Reges eos*; graeca versio habet ποιμανεῖς αὐτούς *pasces eos* prouti pariter vertunt interpretes syrus et arabicus apud Waltonum. Sic quod legitur Matth. II. 6. *Regat populum meum* graece habetur: ποιμανεῖ τὸν λαόν μου, nempe: *pascat populum meum*. Verum his aliisque ejusmodi omissis, lubet ad dictorum confirmationem verba afferre Jahnii, qui in sua Archaeologia biblica ad calcem §. 42. scribit: « Itaque in biblicis reges dicuntur *pastores*; רֹעֶה רֹעִים nuncupatio nequaquam est subjecta, sed sublimis et honorifica; quare hoc nomen persaepe Deo tribuitur, qui erat rex hebraeorum; proprie haec compellatio dicit *rectorem* et *curatorem*, conf. Ps. 23, 1-4. 8, 2. Jes. 40, 10. 63, 11. Jer. 10, 21. 22, 22. 23, 1. 31, 11. 36, 40. 50, 6. 51, 23. Mich. 5. 5. Nahum 3, 18. Ezech. 10, 24. 34, 2-23. 37, 24. Zachar. 10. 3. 8, 26. 11, 5. In antiquo quidem foedere haec tropica pastorum notio perpetuo indicat regem, aetate vero Christi nomine pastorum פַּרְנָסִים, condecorabantur praeceptores judaeorum, quod primum ex schola stoicorum descendit, qui solos sapientes statuerunt esse vere reges. Hoc modestius saltem, quam a stoicis dictum fuit, a judaeis adoptatum est, et deinceps in ecclesiam christianam transiit, ut qui doctrina regerent, et curarent fideles, pastores dicerentur, Ephes. 4, 21. Matth. 9, 36. Joh. 10. 11-14. Hebr. 13, 10. 1. Petr. 2, 25. 5, 4. 1. Cor. 4. 8. » Hactenus quidem Jahn; adnoto tamen nonnul-

450. Id autem vel ex proposito ipso Christi confirmatur quod fuit ecclesiam condere ad normam veteris synagogae, utpote typicae, insertis tamen nonnullis variationibus ad novam suam societatem magis idoneis. Jam vero synagoga vetus constituebatur ex summo sacerdote, seu pontifice supremo, deinde vero ex sacerdotibus atque levitis, ac demum ex laicis. Atque hujus quidem rei vadem damus hominem, qui studio partium abripi non poterat, ac si quibusdam favet, favet potius protestantibus quam catholicis, quibus, uti par est, infensum ubique se prodit. Hic est judaeo-incredulus Salvador libere edicens summum pontificatum una cum aliis subditis distinctionibus ad christianismi essentiam pertinere; ex quo infert, immerito protestantes ambitioni atque usurpationi romanorum praesulum pontificium apicem et auctoritatem qua pollent tribuisse. In hoc vero ipsos plane ignaros se patefecisse consilii Christi, atque essentialis ecclesiae constitutionis contendit (1).

la ex cit. testimoniis ex N. T. non esse ad rem; alia vero exhibere pastorem qui non solum *doctrina*, sed etiam *auctoritate* regat, ut Joh. x, 12-14. 1. Pet. II. 25. v. 4.

(1) En iterum ejus verba ex op. cit. tom. II. p. 296. seqq. « J'ai déjà fait remarquer, ait ipse, qu' un temps moral très-long était nécessaire pour que les formes extérieures de la société de Jésus se missent en rapport avec sa propre nature. C'est même à cause de cette vérité si simple qu'on est forcé de reconnaître *l' imperfection* de la plus part des argumens tirés de l' état de l'église des apôtres, par les *sectes chrétiennes dissidentes*. Leur conclusion qui arrivait à dire, qu' il n' existe aucune solidarité entre l' organisation primitive, et les modifications amenées par le développement catholique de la doctrine, repose *sur une confusion flagrante des faits*. J'en apporterai quelques preuves; par exemple, est-il permis de se ranger chrétiennement de l' avis des communions réformées, quand elles récusent la légitimité originaire d'une *assemblée centrale et régulatrice, et la majesté d' un Pontife supérieur*? . . . A plus forte raison, la convenance d' une église centrale dût leur (discipulis Christi) apparaître, lorsque la société nouvelle toute séparée d' avec les Juifs eut expressément déclaré qu' elle était à elle seule le corps du vrai peuple, ou l' Israel général. A plus forte raison, ils durent céder à cette convenance lorsque la croyance qui avait prédominé sans réserve dans l' ame des premières générations des chrétiens, au sujet de la proximité extrême assignée par le fils de Marie à la fin du monde actuel et à la résurrection primitive des morts, ne se fut pas réalisée (juxta auctoris systema). On se vit obligé à chercher tous les moyens capables de pré-

451. Atque hinc factum est ut Scripturae nobis Petrum exhibeant veluti ceterorum apostolorum principem, a Christo singulari prorsus ratione prae ceteris distinctum et honestatum, ac munia sui primatus exercentem. Etenim in eis reperimus Petrum in apostolorum censu constanter primo loco commemorari (1), quamvis ipse prior non fuerit ad apostolatum vocatus (2); primum item apostolorum qui Christum redivivum intuitus sit (3); primum qui edixerit alium Judae proditoris loco sufficiendum (4); primum qui judaeis Christum praedicaverit (5), ac tum ipsos tum gentiles in ecclesiam admiserit (6); qui sententiam in concilio tulerit (7); qui ecclesias universas inviserit (8); qui scripta Pauli probaverit (9); cum quo idem Paulus evangelium suum contulerit, « ne forte, ut ipse loquitur, in vacuum curreret, aut cucurrisset (10) ». Exhibent praeterea eaedem Scripturae Petrum solum cui fratres suos (apostolos) Christus mandavit con-

venir l'esprit de séparation et de ruine, qui menaçait déjà l'existence de l'église. Le sacerdoce de la loi avait été destiné à lier entr'eux et à maintenir tous les élémens de l'ancien peuple; la nécessité des circonstances, jointe à la volonté perpétuelle chez les disciples de Jésus d'accomplir les textes anciens, leur imposa d'y substituer un sacerdoce correspondant... Lorsqu'elle (ecclesia) fut venue à faire passer ses magistrats de leur état originaire d'anciens à l'état de prêtres, de leur état originaire de surveillans à celui d'évêques, ou de princes des prêtres, cette église ne songea nullement et ne dut pas songer à scinder le caractère nouveau que ses fonctionnaires recevaient; elle n'en détacha point les pouvoirs qui étaient dévolus dans la mère patrie à leur titre précédent. Bien loin de là, elle fût conduite à concentrer *dans un Pontife supérieur*, imité, selon l'ordre de ses idées, du grand Pontife de la loi, tous les droits qui appartenaient à des magistratures très-distinctes dans l'organisation intérieure d'Israël; et avec le temps, elle fut conduite à concentrer sur ce même Pontife et sur ses émanations, tous le droits et tous les priviléges des castes sacerdotales tant de l'orient, que de l'occident dont l'église chrétienne se regarda de plus en plus comme l'héritière naturelle ». Et alibi passim eadem inculcat adversus protestantes.

(1) Matth. x. 2. Marc. III. 16. Luc. VI. 14. apud Matthaeum expresse dicitur *primus*.
(2) Jo. I. 33-41.
(3) Luc. XXIV. 34.
(4) Act. I. 15. seqq.
(5) Ibid. II. 14. seqq.
(6) Ibid. X. 34. XV. 7.
(7) Ibid. XV. 7.
(8) Ibid. IX. 32.
(9) II. Petr. III. 15. 16.
(10) Gal. II. 2.

firmandos, eaquepropter precem peculiarem pro eo fuderit (1). Quid porro haec omnia sibi volunt, nisi Christum reipsa constituisse Petrum fundamentum, caput, principem ecclesiae suae?

452. Sane si Christus, ut ex demonstratis abunde liquet, ecclesiam suam ad instar humani individui condere constituit anima et corpore praediti, adeoque ut personam moralem, ac societatem visibilem; quin velimus ipsum voluisse hanc societatem, prout visibilis est atque adspectabilis, sine visibili moderatore ac principe, hoc corpus acephalum nimirum sine capite constituere, fateamur necesse est eidem caput praefecisse quod universum corpus regeret, principem qui societatem moderaretur suam, ac sui ipsius in caelum abeuntis personam in his terris gereret; quem ex Scripturis non alium nisi Petrum esse deprehendimus.

453. Sive igitur verba spectemus quibus Christus Petro promissiones amplissimas fecit in praemium confessionis divinitatis suae apud Matthaeum; sive verba quibus in praemium peculiaris amoris quem Petrus post resurrectionem eidem Christo professus est, solvit quod promisit apud Joannem; sive Christi spectemus propositum in condenda ecclesia sua, atque ejusdem ecclesiae constitutionem ac naturam; sive demum quae de eodem Petro nobis Scripturae referunt, constat quod proposuimus, nempe Christum contulisse Petro primatum honoris et jurisdictionis in universam ecclesiam, eumque propterea illi caput praefecisse.

(1) Luc. XXII. 32. Cf. Bossuet *Sermon sur l' unité de l' église. Premier point*: ubi eloquentissime et energice quae nos hic vix indicavimus explanat et evolvit. *Oeuvres de Bossuet* ed. Versailles 1816. tom. XV. pag. 435. seqq. nec non com. J. De-Maistre in op. *Du Pape* tom. I. liv. I. ch. VI.

DIFFICULTATES

454. I. Obj. 1. Prolata ex Scripturis testimonia non evincunt nisi quandam personalem b. Petri praeeminentiam meri ordinis, non autem verum ac proprie dictum primatum potestatis ac jurisdictionis super apostolos reliquos. 2. Quae quidem personalis praeeminentia Petro obtigit aut ob ejus zelum, et dilectionem erga Christum, ob exantlatos pro Christo labores uti existimarunt s. Augustinus, et s. Cyrillus (1); aut quia ceteris erat apostolis natu major ut placuit Hieronymo, Chrysostomo et Cassiano (2); aut quia *primus* inter ceteros vocatus fuit Petrus ad apostolatum, uti sentiunt Epiphanius, Cyprianus, Hilarius, Basilius, Gregorius M. et Chrysostomus (3); aut denique ob ejus publicam confessionem Christi, uti rati sunt Gregorius M., Basilius, Epiphanius, Optatus, et Ambrosius (4). 3. Sane Scriptura apostolos omnes exhibet pares et suprema potestate praeditos dum ipsis Christus sive collective sive distributive dixit: « Quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros etc. (Matth. X. 14.). Ego rogabo Patrem et alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum spiritum veritatis (Jo. XIV. 16.) »; et post resurrectionem suam omnibus eadem ratione dixit: « Sicut misit me Pater et ego mitto vos . . . accicipite Spiritum S. (Jo. XX. 21. 22.) »; tum « Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra; euntes ergo etc. (Matth. XXVIII. 19.) ». Nemo porro negaverit ejusmodi potestatem apostolis absque ullo discrimine a Christo collatam esse *supremam*; ergo non potuit Petrus ceteris antecellere potestate aut dignitate *officii*, sed solum

(1) Apud Du-Pin, *De antiq. eccles. disciplina* ed. 1686. p. 312.
(2) Ibid. Tournely, *De eccles.* tom. II. p. II.
(3) Du-Pin, Tournely ibid.
(4) Tournely ib. p. 12.

personalibus respectibus. 4. Quapropter invenimus Petrum ceteros quidem zelo et *activitate* superasse, ast nullum reperimus exemplum auctoritatis ab eo supra illos exercitae. 5. Sane aperte Scriptura docet Deum quosdam posuisse in ecclesia: « *primum* apostolos, secundo prophetas etc. (I. Cor. XII. 28.) ». Duodecim igitur apostoli fuerunt *primi* in ecclesia, non autem solus Petrus. 6. Haec eadem conclusio traditione fulcitur; Tertullianus siquidem scribit: « Apostolos habemus auctores (1) »; Cyprianus: « Quamvis apostoli omnibus post resurrectionem suam *parem* potestatem tribuat et dicat: *Accipite Spiritum S.* . . . tamen ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit. Hoc *erant utique apostoli quod fuit Petrus*, *pari consortio praediti et honoris et potestatis*: sed exordium ab unitate proficiscitur, ut ecclesia una monstretur (2) »; Ambrosius: « Hic Petrus, ubi audivit: *vos autem quid me dicitis*? Statim loci non immemor sui primatum egit: primatum confessionis utique non honoris; primatum fidei, non ordinis (3) » et iterum: « Denique audi dicentem: tibi dabo claves . . . quod Petro dicitur, ceteris apostolis dicitur (4) ». Hieronymus: « Joannes et Jacobus quia plus ceteris petierunt, non impetraverunt, et tamen non est dignitas eorum imminuta, quia reliquis apostolis *aequales* fuerunt (5) »; Chrysostomus vocat apostolatum non solum « fastigium dignitatum, sed etiam radicem ceterarum et fundamentum, affirmatque apostolorum fidei gentium omnium ac totius orbis terrarum curam fuisse commissam (6) »; Cyrillus Alex. vocat apostolos *judices universales*, *rectores totius mundi*, et in ep. ad Nesto-

(1) *De haeres.*
(2) *De unit. eccles.*
(3) Lib. *De Incarn.* c. IV, tom. II. p. 710.
(4) In ps. XXXVIII.
(5) Adv. Jovin.
(6) Homil. *De util. lect. script.* tom. III. p. 75. 77.

rium dicit *Petrum et Joannem fuisse pares in honore ac dignitate* (1); Victor Carthag. « Ad quam (ecclesiam), scribit, omnes beatissimi Apostoli, pari honoris et potestatis consortio praediti populorum agmina convertentes perduxerunt (2) »; Isidorus Hispal. « Ceteri, inquit, apostoli cum Petro par consortium honoris et potestatis acceperunt (3) »; Conc. V. oecumenicum declarat: « Licet enim Sancti Spiritus gratia et circa singulos apostolos abundaret, ut non indigerent alieno consilio ad ea quae agenda erant (4) ». Tandem Nicolaus Cusanus: « Scimus quod Petrus nihil plus potestatis a Christo recepit aliis apostolis. Nihil enim dictum est ad Petrum quod aliis etiam dictum non sit... Ideo recte dicimus omnes apostolos esse aequales cum Petro in potestate (5) ». Ergo.

455. Resp. Ad 1. *N.* Haec enim meri ordinis seu personalis praeeminentiae praerogativa, absque vera potestatis jurisdictione, inepta prorsus fuisset scopo seu fini quem sibi proposuit Christus in condenda ecclesia sua ad instar individui viventis. Instituisset enim corpus sine capite, societatem sine supremo rectore, quae non una sed multiplex fuisset, quot scilicet ab apostolis singulis fundatae essent ecclesiae, quotque deinceps post ipsos instituerentur, utpote nullo inter se vinculo ac nexu colligatae, ut patet ex coetibus protestantibus et schismaticis, qui sunt territoriales ac veluti possessiones aut proprietates soli, seu regiminis quod iis praeest (6). Christus autem in singulari semper loquitur de *ecclesia sua*, *de regno suo*, *de ovili suo*. Apostolus vero commemorat *corpus* Christi, non autem membra huc illucque dispersa, aut

(1) *Act. conc.* Hard. tom. 1. col. 1287.
(2) Epist. ad Theod. Papam.
(3) De officiis lib. II. c. 5.
(4) *Acta conc.* tom. III. col. 188.
(5) De concord. cathol. lib. II. c. 13.
Hactenus Palmer op. cit. par. VIII. de rom. Pontif. cap. 1. p. 477. seqq.
(6) Exinde receptum est ac vulgatum apud acatholicos velut axioma, principium illud: « Cujus est regio illius est religio ».

corpus sine capite, tunc enim ***truncum*** plane vocasset (1).

456. Ad 2. *D.* Idest quatuor allatae ex ss. patribus rationes eo referuntur ut motiva quare Christus primatum Petro potius contulerit quam alteri apostolo, *C.* referuntur ad rationem reddendam cur Christus primatum ipsum instituerit in ecclesia *N.* Hae nempe duae quaestiones in doctrina patrum simul permiscendae non sunt, uti adversarii faciunt. Adducti enim patres in locc. citt. ut eos legenti patet, rationes aliquas, easque conjecturales indicant, quare Christus Petro potius quam alii ex apostolis voluerit primatum conferre, quod non abnuimus. Quando vero iidem patres disserunt de primatu ipso, et rationem afferunt quare illum in ecclesia sua instituere Christus voluerit, unanimes sunt in adstruenda unitate ecclesiae veluti motivo cur Christus ad illum instituendum permotus sit. Nimirum docent unitatem ecclesiae catholicae, induxisse Christum, ut unicum supremum pastorem ei praeficeret, unum caput, unum pontificem necessaria potestate et auctoritate praeditum ad unitatem constituendam, custodiendam ac conservandam, cum voluerit ecclesiam suam unam esse, ac talem jugiter perseverare (2). Quod nec infensissimi sedis apostolicae hostes diffitentur (3); ac nos paulo post ejusmodi patrum testimonia afferentes, luculenter ostendemus.

(1) Nec obest quod Christus sit ecclesiae caput; nam hic agitur de *capite visibili ecclesiae visibilis* quod certe Christus non est ex quo ascendit in caelum.

(2) Quod patres minime inter se permiscuerint duas has quaestiones argumento ineluctabili est diversa ipsorum agendi ratio in unaquaque earum. Etenim cum quaerunt quare Petro potius quam alteri apostolorum Christus contulerit primatum ancipites sunt, ac mira inter ipsos apparet sententiarum varietas; quum vero inquirunt in rationem quare Christus instituerit primatum in ecclesia sua, una eademque sententia ac doctrina est exploratae traditioni innixa, nempe hanc aliam non esse nisi unitatem ecclesiae catholicae. Cf. Petr. Ballerinium *De vi ac ratione primatus* cap. VIII.

(3) Sane Hugo Grotius in *Voto pro pace* ad art. 7. haec scribit: « Gradus praepositorum in ecclesia esse debere, et per illos gradus compaginari ecclesiam, docuit nos Paulus Ephes. IV. 11. Ordo sive in partibus, sive in toto, continetur principatu quodam, sive praepositi uni-

457. Ad 3. *D.* Scriptura nobis exhibet apostolos omnes aequales in apostolatu, ac in omnibus apostolatus facultatibus, qui fuit omnibus communis, *C.* in primatu, et in facultatibus primatus propriis *N.* Hic enim cum potestate jurisdictionis uni Petro collatus a Christo est; ut liquet ex probationibus, quas nullo modo infirmant objecta Scripturarum oracula quae de communi apostolatus facultate et potestate loquuntur (1). Haec vero apostolatus potestas *suprema* quidem est in ordine suo, minime vero absolute, eo ipso quod vi primatus Petro collati, apostoli omnes ei subjecti fuerint ac subordinati a Christo ipso. Et hoc rursum ejusdem primatus acerbiores impetitores concedunt (2).

tate. *Et hoc est quod in Petro nos Christus docuit.* Hoc a Christo didicit Cyprianus: idem cum Cypriano dicit Hieronymus adversus Jovinianum. . . . Tale caput est inter presbyteros episcopus, inter episcopos Metropolitanus, aut alio quis modo electus, ut caeteris praesit. Tale inter omnes episcopus romanus (opp. ed. Amstelod. 1679. tom. III. p. 658.) ». Plura alia heterodoxorum in hanc rem testimonia profert P. Ignatius Fiume ord. Praed. in op. *Schola veritatis orthodoxae* et ex ipso Petrus Ballerinius op. et loc. cit. quae illic recoli possunt.

(1) Hoc ipsum fatetur auctor adversario nostro apprime carus, nempe Dupinius, qui in his dissertat. *De antiqua ecclesiae disciplina* docet s. Petro apostolos *potestate et auctoritate* omnino aequales fuisse *excepto primatu.* Nam in diss. IV. c. I. §. 3. allatis quibusdam patrum sententiis (illis nempe eisdem quas ex hoc auctore deinde citat Palmer), quibus omnes apostoli Petro pares fuisse dicuntur: « Haec, inquit, probant, apostolos in clavium administratione fidei praedicatione, ecclesiarum fundatione, potestate, auctoritate aequales fuisse; *at eos in primatu Petro aequales fuisse* nullus dicit ». Loqui porro hunc auctorem de jurisdictionis primatu non autem de solo primatu ordinis aut praeeminentiae et honoris liquet ex iis quae in eadem diss. cap. II. §. 3. « Ex hoc primatu romani pontificis fluunt multae praerogativae, quae ipsi non secus ac primati jure divino competunt », quas mox distincte refert. Quomodo vero hic auctor sibi cohaereat, ipse viderit.

(2) Id fassus est Quesnellus, qui in libello edito an. 1705. inscripto *Idee generale du libelle: Motif du droit pour le procureur de la cour ecclesiastique de Malines accusateur et partie contre le P. Quesnel,* cum accusaretur, eo quod in alio opere s. Petrum et s. Paulum duo ecclesiae capita constituens, reproduxisse visus esset propositionem damnatam, ut accusationem dilueret pag. 92. scribit eum tantum in damnatam thesim incurrere, qui admitteret inter Petrum et Paulum *omnimodam aequalitatem sine ulla subordinatione ad s. Petrum,* ut in decreto explicatur. Profitetur autem pag. 94. se alienum ab hac sententia, cum s. Paulo nunquam tribuerit primatum universalem, qualem uni s. Pe-

458. Ad 4. *N.* Nam hoc ipso quod jurisdictionis primatum Christus Petro contulit, is debuit, ut verbis Bossuetii utar, « super omnes sine restrictione (1) » auctoritatem habere; eamque exercere potuisset, si opus esset; et reipsa exercuit, dum scripta Pauli probavit, et alia gessit, quae in probationibus commemoravimus, quaeque ipsa rei natura postulat. Primatus enim et subjectio sunt ideae relativae, nec una sine altera concipi potest. Quod si Petrus vim coactivam in apostolos non exercuit, ideo est, quia hac vi apostoli non indigebant (2).

459. Ad 5. *D.* Deus juxta Scripturas posuit *primum* apostolos inter eos qui charismatum donis praecelluerunt ad munia ecclesiastica obeunda, *C.* absolute *N.* Scopus

tro asserendum non dubitat. Eadem fatetur M. Antonius de Dominis lib.VI. n.2. scribens: « Hic jam nos romani sistere solemus, et dicere, Petrum a Domino designari pro fundamento totius ecclesiae, quae debet eidem inniti, quemadmodum aedificium innititur fundamento »; qui tamen paulo post obvium hunc sensum eludere conatur, uti videbimus.

(1) In serm. ad Comitia cleri Gallic. Parisiis habito an. 1681.

(2) Apposite card. du Perron in *Réplique au Roi de la grande Bretagne* ch. LVI. pag. 458. seq. « Pour maintenir l'unité, inquit, il était besoin encore outre l'autorité interne et essentielle à l'apostolat, d'une autre autorité externe et accessoire à l'apostolat, qui eût la superintendance sur le soin de la conservation de l'unité. Et comme l'office de la cause est de régler son effet, il fallait que celui qui était le principe et l'origine de cette unité eut aussi la superintendance sur les autres, pour ce qui regardait la conservation de l'unité, et par conséquence la jurisdiction superéminente sur les choses nécessaires à la manutention de l'unité . . . Non que les apôtres eussent besoin pour se maintenir en unité, que les effets de cette autorité se pratiquassent si évidemment sur eux, comme sur leurs successeurs à cause de l'assistance, qu'ils avaient chacun en particulier de l'esprit de Dieu : mais afin de proposer à l'église une forme et un modelle de l'ordre qu'elle devait suivre après leur décès ». Quod etiam Petrus de Marca in opusc. cit. *De discrim. clericorum et laicorum* fassus est scribens cap.III.n 13. « Tenebantur apostoli fundare ecclesias in unitate, cujus caput cum esset Petrus, illius communioni eas subjicere tenebantur » et num.21. « Porro (docet Optatus) unitatem ab omnibus apostolis servandam in illa una cathedra (Petri), ne si ab ejus unitate recedentes in ecclesiis aedificandis aliam cathedram constituerent, schismatici et peccatores haberentur. Nullum erat periculum, ne scissa unitate ecclesiae, apostoli proprias sibi ecclesias defenderent sejunctas a communione Petri. Sed regiminis semel constituti forma exposcebat, ut sciremus apostolos quoque ipsos huic regulae a Christo praescriptae subditos fuisse ».

Apostoli in objecto loco minime est gradus hierarchicos recensere, alioquin recensuisset episcopos, presbyteros et diaconos; sed fuit commemorare varia charismatum dona et officia quae Spiritus S. distribuit in ecclesiae utilitatem, his autem praecellere affirmat primo loco apostolos, deinde prophetas, tertio doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum. Ex hoc vero sequitur apostolos quidem primos esse, uti jam diximus, in ordine suo, nempe in apostolatu, non autem in ordine ad Petrum universo collegio apostolico praelatum cum vera jurisdictionis potestate a Christo ipso (1).

460. Ad 6. *N.* Omissis porro testimoniis Tertulliani, Hieronymi, et Chrysostomi, quae ad praesentem controversiam non pertinent, utpote quae commendant dignitatem apostolatus omnibus communem, ac si placet, etiam supremam in ordine suo, juxta dicta, expendemus ne longiores simus reliqua quae objecta sunt, et propius ad rem praesentem referuntur. Itaque:

461. S. Cyprianus affirmat apostolos pari fuisse consortio praeditos honoris et potestatis cum Petro, *D.* In apostolatu, seu in potestate apostolica ac muniis ei adnexis, *C.* Sub omni respectu *N.* Etenim contrarium eruitur ex ipsis adductis s. Martyris verbis: « Tamen ut unitatem manifestaret (Christus) unitatis ejusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit . . . Exordium ab unitate proficiscitur ut ecclesia una monstretur »; perinde ac si diceret: licet omnes aequales seu pares essent apostolica potestate et honore, ut tamen in unitatem omnes convenirent et coalescerent, praefecit omnibus Petrum veluti unitatis exordium, fontem ac originem; seu quod idem est, contulit Petro super omnes primatum potestatis et jurisdictionis cum sine ipso

(1) Cf. Estium tum hic, tum in cap. IV. epist. ad Ephes. v. 11.

unitas nunquam emersisset. Germanam hanc esse s. Cypriani mentem patet tum ex verbis ipsis, tum ex iis quae scribit in ep. LV. in qua vocat Petri cathedram *ecclesiam principalem* ex qua *unitas sacerdotalis exorta est*; quae ejus unitatis formandae vim, *principalitatis* ipsius cathedrae propriam atque praecipuam, significant (1).

462. S. Ambrosius in primo textu scribit, Petrum egisse primatum confessionis, non honoris; fidei, non ordinis *D.* Cum nondum assecutus esset hunc primatum honoris et ordinis; *C.* postquam hunc assecutus est *N.* Significat itaque his verbis s. doctor Petrum ceteris praeivisse apostolis in edenda fidei confessione.

463. In altero autem textu juxta s. Ambrosium, quod Petro dicitur omnibus dicitur, *D.* quoad potestatem remittendi peccata, *C.* quoad primatum *N.* Contendit quippe s. Ambrosius adversus Novatianos, potestatem quam ecclesia exercet in remittendis peccatis non esse usurpatam, sed ei a Christo collatam tum in Petro tum in reliquis apostolis.

464. S. Cyrillus affirmat *Petrum et Joannem aequa-*

(1) Idque magis liquet ex idea quam constanter ingerit ecclesiae s. martyr, praesertim vero ep. LXIX. ubi ecclesiam unam definiens, ejusque unitatem describens ait: « Plebs sacerdoti coadunata, et pastori suo grex adhaerens ». Quoniam vero in particularibus ecclesiis quilibet *sacerdos* et *pastor*, nempe episcopus unitatis suae cujusque particularis ecclesiae origo est, eandemque unitatem eatenus format atque conservat, quatenus ipsi, qui radix et centrum est unitatis, tota ipsius ecclesiae *plebs* coadunari, et totus *grex* adhaerere in unum debet, ut ex plebis ac gregis unione cum suo sacerdote ac pastore ecclesia una fiat; ita juxta s. Cyprianum in universali ecclesia unus summus sacerdos ac pastor s. Petrus, et propterea romanus Pontifex, qui, uti postea ostendemus, Petro succedit, catholicae unitatis origo est, unitatemque totius ecclesiae catholicae format et continet, quatenus ipsi ut radici et centro ejusdem unitatis, coadunari atque adhaerere debent omnes et fideles et episcopi, ut ex pluribus particularibus plebibus gregibusque ei supremo sacerdoti atque pastori adhaerentibus, unus grex, et ecclesia una universalis coalescat. Quo reipsa fit, ut ecclesia catholica, pluribus licet in locis dispersa « sit utique connexa, ut ibidem subdit, et cohaerentium sibi invicem sacerdotum glutino copulata ». Hoc vero minime verificaretur si Petrus auctoritate primatus etiam inter apostolos ac super apostolos minime praeditus a Christo fuisset. Cf. Ballerin. op. cit. cap. XIII. n. 10.

*

lis esse dignitatis, *D.* In apostolatu, *C.* in primatu *N.* Talem porro esse sensum verborum Cyrilli patet ex immediate sequentibus: « Propter quod et *apostoli* et sancti discipuli esse monstrantur (1) ».

465. Victor Carthag. scribit, *omnes beatissimos apostolos pari honoris et potestatis consortio praeditos*, *D.* In apostolico munere ac dignitate, *C.* in primatu *N.* Loquitur enim Victor de orthodoxa doctrina qua ecclesia ab apostolis eadem ratione informata est (2).

466. Nec alia est mens s. Isidori Hispalensis, qui adducta verba, perinde ac Victor Carthagin. mutuatus est a s. Cypriano in eodemque propterea sensu. Sane id liquet ex verbis immediate praecedentibus; praemiserat quippe Isidorus: « In novo testamento post Christum sacerdotalis ordo a Petro coepit. Ipsi enim primum datus est pontificatus in ecclesia Christi: sic enim loquitur ad eum Dominus: *Tu es Petrus* etc. (3) ».

467. Concilii V. auctoritas extra praesentem controversiam urgetur, siquidem concilium non loquitur de aequalitate potestatis inter apostolos, sed de aequalitate donorum, praesertim vero infallibilitatis, ad instruendam Christi ecclesiam; quod nemo inficiatur (4).

468. Ad Nicolaum Cusanum denique quod spectat, miramur adversarii facilitatem in illius afferenda auctoritate, qui palinodiam cecinit senior factus eorum, quae

(1) Apud Harduin. *Acta concil.* tom. I. col. 1287.

(2) Cf. apud Baron. tom. XI. an. 646. n. XV. ed. cit. Lucens. p. 378.

(3) Cf. quae in hunc locum adnotat eruditus Arevalus in nova s. Isidori opp. edit. Romae 1802. tom. VI. pag. 418.

(4) Scopus concilii erat inducere Vigilium rom. pontificem in urbe Costantinopolitana degentem ut una cum patribus disceptaret ad judicandam causam trium capitulorum, non autem judicaret per se solum seorsum a concilio, prout ipse facere constituerat. Quod ut obtinerent afferunt hujus concilii patres exemplum apostolorum, qui quamvis etiam singulatim gratia Spiritus Sancti abundarent, non tamen aliter voluerunt de eo quod movebatur, si oporteret gentes circumcidi, definire, priusquam communiter congregati divinarum Scripturarum testimoniis unusquisque sua dicta confirmaverint. Cf. apud Hard. tom. III. col. 188. seq.

juvenili aetate in opere cit. incaute scripserat (1). Tunc enim Basileensis concilii fama captus totus erat in extollenda concilii oecumenici auctoritate, ac pontificia dignitate deprimenda et coarctanda. Cum vero comperisset illud in schisma deflectere, consilium mutavit, atque ad schisma compescendum totus incubuit, ut patet ex ejus epist. ad Rodericum, in qua Petri primatum egregie defendit (2). Imo et in ipso, quod objicitur, opere primatum Petri omnino non respuit, sed solum intra angustos fines illius auctoritatem redigere sategit (3), idque argumentis plane tanto homine indignis nec sine pugna cum semetipso (4).

469. II. Obj. Saltem nihil evincunt pro Petri primatu quae ex Matth. XVI. et Jo. XXI. a catholicis proferuntur, utpote *incertae* interpretationis, ineptae propterea ad fidei articulum adstruendum, praesertim cum interpretatio diversa sit *probabiliter* justa. Facile porro est utrumque ostendere. Sane ut incipiamus a textu Matthaei 1. Ecclesia non convenit hic *petram* significare

(1) Cf. Bellarm. *De scriptoribus ecclesiast.* opp. edit. Venet. 1728. tom. VII. pag. 528.

(2) Cf. in edit. Basileensi an. 1565. pag. 825. seqq. quae profecto lectu digna est; evertit porro cardinalis de Cusa in hac epistola quidquid in objecto opere *Concordantia catholica* constituerat.

(3) Sane lib. II. edit. Paris. 1514. fol. XXIII. inter cetera scribit: « Petrus primo pontificatum super apostolos accepit . . . Cum autem episcopatus sit principatus super sacerdotium, ut praehabitum est, quare dicere habemus principatum ecclesiasticum successione quadam a primo principe scilicet Petro dependere, et sicut principatus Petri a legatione Christi dependebat ita et omnium episcoporum », et paulo post: « Nam et inter apostolos *quaedam fuit discretio*: et licet omnes essent apostoli, Petro tamen concessum est a Domino: et ipsi inter se idipsum voluerunt ut reliquis omnibus praeesset apostolis, et Cephas id est caput et principium teneret apostolatus, qui et eandem formam successoribus suis et reliquis episcopis tenendam tradiderunt ».

(4) Quis enim admittat quod ibid. contendit Cusanus, auctoritatem in ecclesia pendere ex contractu sociali? Imo et Christum, volentibus apostolis, constituisse Petrum principem ecclesiae suae, ut exinde concludat hos potuisse exercere auctoritatem super ipsum? Episcopos omnes, et forte etiam presbyteros, ut ipse loquitur, aequalis potestatis esse quoad jurisdictionem, licet non executionis? Aliaque ejusmodi quae in disputationis aestu eidem exciderunt, quaeque nec probarentur a Palmerio ipso?

Petrum ; nonnulli enim patres apud Dupinium et Natalem Alex. exponunt de *apostolis in genere* ; alii ut Hieronymus, Augustinus, Theodoretus, Beda, Paulinus, Rabanus, Anselmus, Petrus Lombardus, Innocentius III. intelligunt *petram* de Christo ipso ; plerique, ut Hilarius, Gregorius Nyssenus, Ambrosius, Hilarius diaconus, Chrysostomus, Augustinus, Cyrillus Alex., Juvenalis, Leo, Petrus Chrysologus, Theodoretus, Eucherius, Felix III., Gregorius III., Beda, Jo. Damascenus, Hadrianus I., Nicolaus I., Joannes VIII., Stephanus VI., Innocentius II., Hadrianus IV., Urbanus III., Thomas Aquinas, Tostatus, Ekius etc. intelligunt *petram de vera fide* (1). Verum quidem est plures patres accepisse *petram de Petro* inter quos Tertullianus, Origenes, Cyprianus aliique quos idem Natalis Alex. recenset ; ast ex hoc recte infertur ecclesiam nullam traditionem apostolicam accepisse circa sensum prioris partis hujus textus; Constat praeterea non modo diversos patres diversam hujus loci dedisse interpretationem, sed eosdem patres, diversis temporibus eum diversimode interpretatos esse, ut patet ex Augustino, qui *liberum* relinquit unicuique intelligere *petram* aut de *Petro*, *aut de ipso Christo* (*Retract.* lib. I. cap. XXVII.). Nulla igitur interpretatio *de fide* est, aut sufficere potest ad fidei articulum adstruendum, quod nobis in praesentia satis est. Et haec de prima textus parte ; ad alteram enim quod spectat de *potestate clavium*, eam minime evincere quod romanenses contendunt 2. aperte liquet ex facto admisso a Dupinio, omnes scilicet antiquos patres *unanimi consensu* docere, claves *universae ecclesiae datas esse in persona Petri.* Haec est doctrina Tertulliani, Cypriani, Hieronymi, Optati, Gaudentii, Ambrosii, Augustini, Fulgentii, Theophylacti, Eucherii, Bedae, Rabani, Lyra-

(1) Nat. Alex. diss. IV. in sec. XV. et XVI. n. XI.

ni, Hincmari, Odonis, Petri Blesensis, aliorumque pene innumerorum (1). Ergo apposite concludit Dupinius : claves hoc in loco significare nequeunt potestatem principalem super totam ecclesiam, ut contendit Bellarminus ; neque inferri potest ex eo, Petrum aliquid accepisse quod collatum non sit apostolis reliquis. Ergo multo minus poterit romanensium circa hunc textum recepta interpretatio fulciri consensu universali ecclesiae, neque fidei articulo fundamentum praebere. 3. Insuper diversa interpretatio hujus loci probabilior est. Cum enim *fundamentum* significet id ex quo incipit aedificium ipsumque sustentat; cumque *claves* cum potestate ligandi atque solvendi exprimant privilegium aperiendi quod hactenus clausum fuit, hinc Petrus debebat incipere et sustentare ecclesiam, ejusque januam credentibus aperire. 4. Haec interpretatio antiqui auctoris est, qui sub Ambrosii nomine circumfertur : « Petra enim dicitur, scribit, eo quod primus in nationibus fidei fundamenta posuerit (2) », eamque tuetur Tertullianus (3). Ex quo merito infert Dupinius, quod si haec verba de persona Petri dicta fuerunt, non significare supremam potestatem Petro collatam, ut perperam contendit Bellarminus, sed primas partes ac magnos labores quos Petrus in conversione infidelium, et ecclesiarum administratione exantlare debebat (4). Ergo.

470. Resp. *N. A.* ad 1. prob. *D.* Idest ecclesiae patres praeter expositionem *litteralem*, ac *primariam* de primatu Petri alias *secundarias* ac *improprias* per quandam extensionem interpretationes illius textus adjecerunt, quae primariam confirment, *C.* ad exclusionem expositionis litteralis et primariae *N.* Certum enim est 1. Patres quatuor priorum seculorum constanter ac unanimi

(1) Dupinius *De antiq. eccles. discipl.* p. 309.
(2) Serm. 11. *De sanctis.*
(3) *De pudicitia* p. 574. edit. Rigalt.
(4) Ita rursum Palmer op. et loc. cit.

consensione intellexisse in sensu litterali proprio ac primitivo verba Christi de Petri persona, ac de primatus dignitate illi soli collata (1): certum est 2. ipsam ecclesiam universalem orientalem et occidentalem eundem sensum horum verborum professam esse in formula ab Hormisda rom. Pontifice subscribenda proposita orientalibus (2): certum est proinde 3. reliquas tres interpretationes postea adjectas, non esse nisi secundarias, adventitias, temporarias ex peculiari occasione datas, et per quandam, ut ajunt, extensionem applicatas aliis praeter quam personae Petri, et genuinum sensum minime excludere, sed eidem inniti eumque supponere (3).

471. Et sane ut a prima interpretatione quae objicitur incipiamus; nonnulli patres verba Christi exponunt de apostolis in genere, *D.* Ratione apostolatus, *C.* ratione fundamenti, subd. exponunt de apostolis uti fundamento secundario, *C.* uti primario *N.* Quae ut magis patefiant animadvertendum est cum card. Du Perron, duplicem distingui in apostolis potestatem, alteram *intrinsecam* et *essentialem*; alteram vero *accidentalem* et *extrinsecam*, seu clarius aliis verbis, potestatem *ordinis* ac potestatem *jurisdictionis*. Illa erat potestas evulgandi evangelium, conficiendi sacramenta, episcopos

(1) Cf. Card. Du Perron op. cit. cap. LVI. pag. 448. ubi scribit: « La différénce de ces deux expositions est, que l'une est immédiate, et l'autre médiate: l'une directe et l'autre collatérale; l'une littérale, et l'autre morale: l'une originale et perpétuelle, et l'autre accessoire et temporelle; l'une conseignée dès le commencement, et l'autre introduite par occasion ».

(2) In hac enim formula dicitur: « Prima salus est rectae fidei regulam custodire, et a patrum traditione nullatenus deviare; quia non potest D. N. J. Christi praetermitti sententia dicentis: *Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam.* Haec, quae dicta sunt, rerum probantur effectibus; quia in sede apostolica inviolabilis semper catholica custoditur religio ». Jam vero Bossueto adnotante « Haec professio ab Hormisda papa dictata ab omnibus episcopis orientalibus eorumque antesignanis Constantinopolitanis patriarchis est recepta . . . ut certum sit hanc formulam a tota ecclesia catholica comprobatam ». *Defensio declarat. cleri Gall.* lib. XX. al. XV. cap. VII.

(3) Cf. Ballerin. op. cit. cap. XII.

et presbyteros consecrandi, ecclesias fundandi et similia; isthaec erat potestas praesidendi fidelibus, eosque regendi, errantes revocandi et corrigendi, in unitate conservandi, aliaque hujusmodi praestandi. In priori potestate aequales Petro fuerunt apostoli omnes et hoc sensu vocantur fundamenta ecclesiae una cum Petro; in posteriori dispares fuerunt ceteri apostoli a Petro, quia a Christo, ut vidimus, ipse constitutus fuit fons, radix, et fundamentum ecclesiasticae unitatis (1).

472. Quod vero spectat ad secundam interpretationem: alii patres *Petrae* nomine intelligunt Christum ipsum, *D.* ut petram principalem et meritoriam firmitatis petrae secundariae, *C.* ad exclusionem petrae secundariae, Petri nempe, quae a petra principali firmetur *N.* Voluerunt scilicet patres per ejusmodi interpretationem significare Christum solum esse petram principalem ecclesiae, juxta illud Pauli I. Cor. III. 11. « Fundamentum aliud nemo potest ponere praeter id quod positum est, quod est Christus Jesus ». At non inficiantur Petrum esse petram secundariam et in Christo fundatam, prout postulat orationis series ac verborum constructio. Etenim, si Petro semoto, super se tantum Christus aedificatam ecclesiam adductis voluisset verbis significare, uti adnotat p. Scheffmacher, sic deberet eorum syntaxis constitui: « Tu es Petrus, tu Simon quem alloquor, et ego qui tecum loquor, sum ista petra, et super hanc petram, id est super me, aedificabo ecclesiam meam, et tibi dabo claves regni coelorum (2) ». Quis porro affirmabit Chris-

(1) Op.cit. *Réplique au Roi de la grande Bretagne* cap. cit. pag. 450. 458.

(2) *Lettres d' un docteur catholique à un grand homme protestant*. Strasb. 1730. tom. I. *Trois. lettr.* pag. 171.

Huc pariter spectat pulcherrima laudati cardinalis observatio circa nomen *Petri* in loco de quo agimus. Voluit Christus his verbis: *Tu es Petrus etc.* allusionem facere ad nomen s. Petri. Jam vero omnes allusiones ad nomina vel allusiones sunt *confirmationis*, vel *reprehensionis*. Allusiones confirmationis illae dicuntur quibus probatur aut confirmatur nominis impositio quod alicui primum

tum adeo inconcinniter, immo insipienter esse locutum? Itaque non Christus, sed Petrus per illud *petrae* vocabulum apud Matthaeum significatur, prout reipsa versiones omnes, si vulgatam excipias quae sequitur textum graecum (1), habent constanter: Tu es *petra* et super

datum est, uti cum Vopiscus vocat imperatorem Probum *vere probum*; et imperatorem Carum *vere carum*, ac sanctus Athanasius dicit Hosium vere *hosium* id est vere *sanctum*; conc. Constantinopolitanum sub Menna celebratum appellat pontificem Agapetum vere *agapetum* id est *dilectum* seu *amatum*. Allusiones correctionis illae sunt, quae fiunt ad corrigendum ac reprehendendum eo quod aliquem immerito nomen gerat ei impositum: haec autem correctio duplici ratione fit; aut scilicet per negationem ac per antithesim, uti cum Noëmi dixit: *Ne vocetis me Noëmi* id est *pulchram*, sed vocate me *Mara* id est *Amaram*; aut per translationem quatenus significatur alteri potius, quam illi nomen aptari, cui impositum est; veluti cum s. Augustinus loquens de Absalom cujus nomen significat *patrem pacis*, asserit verum Absalom esse Christum Jesum. Porro si cum Christus dixit: « *Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam*, petrae voce significavit Petri personam, facere voluit allusionem approbationis; quod si intellexisset seipsum, fecisset allusionem translationis, ac proinde correctionis. At omnia adjuncta clamant Christum hic nullomodo intendisse ejusmodi correctionem aut improbationem Petro facere perinde ac si apostolus indigne Petri, seu petrae nomen illi impositum gessisset, tum quia ipsemet Christus illi hoc nomen imposuerat, tum quia voluit Christus remunerari ejus fidei confessionem, tum denique quia hunc sensum excludit illud exordium: *Beatus es Simon Bar-Jona*. Restat igitur ut Christus voluerit facere allusionem approbationis, ac proinde hoc nomine Petri personam designaverit, non autem seipsum. Cf. op. cit. pag. 465. seq.

(1) Ratio hujus mutationis in textu graeco *Petri et petrae* desumitur ex proprietate linguae grecae in quo voces Πέτρος et πέτρα in masculino ac faeminino genere promiscue usurpantur ad idem significandum. Cum igitur Christus dixerit syriace: Tu es cepha (petra) et super hanc cepha (petram) aedificabo ecclesiam meam graecus interpres, quoniam id lingua ferebat, masculinum genus Petri personae, foemineum rei quae significabatur, accommodavit. Vulgatus latinus sequutus est interpretem graecum. Grotius penitiorem rationem exhibet quare Matthaei interpres mutaverit genus, quia nimirum πέτρος *usitate* id non significabat, quod Christus indicatum volebat, videlicet *saxum* tale, super quo aliquid aedificari soleat; hinc positum esse πέτρα. Ceterum nunc etiam recentiores protestantes interpretationem petitam ex vocibus πέτρος et πέτρα explodunt. Satis sit hic exscribere verba Kuinoelii in hunc loc. « Male, inquit, plures interpretes per πέτραν intellexerunt vel Christum ipsum, vel professionem Petri ante v. 16. editam. Vid. Sviceri thes. eccles. hac voc. Wolfius in Curis, Koecherus anal. ad h. l. Neque vero ad has contortas interpretationes confugissent interpretes, si non pontificii e verbis καὶ ἐπὶ ταυτῃ, τῃ πέτρᾳ ad Petrum relatis, male ac perperam vindicare voluissent Petri successoribus, hoc est, pontificibus rom. auctoritatem et praerogativam singularem ac divinam (est enim protestans rationalista qui ita scribit) ». Eadem fere habet Rosenmüller.

hanc *petram*: ita syriaca, arabica, persica, aethiopica (1), nec non armena, coptica, et ruthena (2).

473. Nec quidquam evincit quod legitur apud Apostolum: *Petra autem erat Christus;* nam ex eo quod inibi Christus *petrae* nomine intelligatur, non fluit ipsummet hoc nomine intelligi Matth. XVI. aut in quovis alio Scripturarum loco ubicumque vox *petrae* occurrit, quod esset absurdum.

474. Augustinus utique aliique recensiti patres per *petram* apud Matthaeum intellexerunt Christum, non ad excludendum collatum Petro primatum, sed ad indicandam originem firmitatis quam consecutus est Petrus. Deinde vero quia s. Doctor in mutatione *petrae* et *Petri* ex ignoratione linguae syriacae, suspicatus est aliquod latere mysterium; tum etiam, quia cum ipse pugnaret adversus donatistas, qui sacramentorum vim ex ministrorum sanctitate derivabant, veritus est ne si in *Petro fundata* diceretur ecclesia, praesidium in eo sui erroris invenirent, maluit ad eripiendum illis quodcumque effugium fundamenti seu petrae rationem ad Christum revocare. Non ita tamen huic interpretationi haesit Augustinus, ut litteralem et obviam excluderet; siquidem enarr. in Ps. LXIX. ita scribit: « Petrus, qui paulo ante eum confessus erat filium Dei, et in illa confessione appellatus erat petra, supra quam fabricaretur ecclesia (3) », et alibi passim. Ceterum s. Doctor primatum Petri constanter agnovit, sive cum scripsit: « Ecce ubi

(1) Cf. Walton in *Polyglotta* tom. V. ad hunc loc. Sine animadversione peculiari dimitti non debet versio persica, quae sic energice reddit verba Christi: « Et ego tibi dico: Tu es *petra religionis meae*, (id est lapis) et *fundamentum ecclesiae meae, super te extructum erit*, et portae inferi illam non destruent ».

(2) Cf. Card. Du-Perron op. et loc. cit. pag. 469. Placet haec omnia confirmare confessione ipsius Bezae, qui textum s. Matthaei ita commentatus est: « Dominus syriace loquens, nulla usus est agnominatione; sed utrobique dixit *Cepha*: quemadmodum et vernaculum nomen, *Pierre*, tam de proprio, quam de appellativo dicitur. In graeco quoque sermone πέτρος et πέτρα non re, sed terminatione tantum differunt ».

(3) n. 4.

commemorat Cyprianus quod etiam nos in Scripturis sanctis didicimus, apostolum Petrum, in quo *primatus apostolorum* tam excellenti gratia praeeminet; . . . a posteriore Paulo esse correctum (1) », sive cum ait: « Cujus ecclesiae Petrus apostolus, propter apostolatus sui primatum, gerebat figurata generalitate ecclesiam (2) », ut alia loca praeteream (3). Porro si excipias b. Hieronymum, et Theodoretum quorum expositio quin adversetur obviae ac litterali, eam potius aperte confirmat (4), reliqui Augustinum seculi sunt in hac secundaria expositione (5).

475. Ut jam ad tertiam deveniamus interpretationem: plerique per *petram* aut *fidem Petri* aut fidei confessionem intellexerunt, *D.* in *concreto*, nempe Petrum divinitatem Christi confitentem, *C.* in *abstracto* vel *N.* vel subd. *causaliter*, ut cum scholis loquamur, *C. formaliter N.* Cum haec potior difficultas sit ob plurium patrum, v. potissimum et vi. seculi, expositionem, juverit nonnulla animadvertere ad eam enodandam. Patres enim praesertim post exortam arianam haeresim, cum cerne-

(1) Lib. II. *de Baptismo* cap. I. num. 2.

(2) Tract. CXXIV. in Jo. n. 5.

(3) Alia cf. apud P. Scheffmacher loc. cit.

(4) Etenim s. Hieronymus in cap. II. epist. ad Galat. scribit: « Non quod aliud significet Petrus, aliud cephas, sed quod quam nos latine et graece petram vocamus, hebraei et syri propter linguae inter se viciniam cephan nuncupent ». In lib. autem III. in Hierem. cap. XVI. « Non solum enim, inquit, Christus Petra, sed et apostolo Petro donavit, ut vocaretur Petra ». Textus qui objicitur ex Hieronymo desumptus est ex ejus commentario in cap. VII. s. Matth. v. 27. 28. ubi explanans s. Doctor Christi verba: *Qui aedificavit domum suam super arenam* etc. exponit mystice de Christo, qui est fundamentum principale et invisibile ecclesiae: porro in cap. XVI. nomen Petri de persona Petri interpretatur dicens: « Ita et Simoni, qui credebat in petram Christum, Petri largitus est nomen ». Sic etiam Theodoretus in cap. III. epist I. ad Cor. Quod dixit apostolus: *Nemo potest aliud fundamentum ponere* etc. Affirmat Christum esse fundamentum principale seu potius fundamentum objectivum fidei nostrae, quod Petrus posuit in sua confessione, in quo nulla est difficultas.

(5) Cf. Franc. Ant. De Simeonibus *De rom. Pontificis judiciaria potestate*. Romae 1717. tom. I. cap. I. §. VI. ubi adversus Launojum et Dupinium ostendit ejusmodi expositionem apprime conciliari cum litterali propria, etiam in sensu eorum patrum qui nobis objiciuntur.

rent firmissimum catholicae causae praesidium inesse illis Petri verbis: *Tu es Christus filius Dei vivi*: atque ob praeclaram adeo fidei confessionem a Christo super Petrum aedificatam ecclesiam esse, summis proinde laudibus eam extulerunt, et ipsammet fidei confessionem fundamentum ecclesiae nuncuparunt metonymice, id est translato nomine effectus ad causam, ut arianos divini Verbi osores liberius arguerent traducerentque veluti fundamenti ecclesiae eversores vastatoresque. Dum itaque patres nomine *petrae* intelligunt fidem et confessionem Petri non divisim a Petro, seu ut scholis loquendi mos est, in *abstracto*, sed *in concreto* spectatam, nempe prout a Petro edita est, eam intelligunt; nec Petrum excludunt sed supponunt, eadem ratione qua s. Hieronymus docet: « Super aquas ambulasse Petri fidem (1) »; id est Petrum credentem. Adde, ut recte observat s. Ambrosius (2), non super ossa, aut super carnem Petri aedificatam ecclesiam esse, sed super Petrum veram fidem confitentem.

476. Cum igitur secundariae et adjectae interpretationes patrum non modo non opponantur originariae, litterali ac nativae expositioni verborum Christi, imo huic innitantur eamque supponant, merito inferimus adversarii conatus prorsus evanescere quibus sibi aliisque persuadere nititur ex praedictarum interpretationum varietate non posse fidei articulum constitui; eo vel magis, quod iidem patres, qui alias adjecerunt expositiones, etiam originariam ac litteralem praebuerint (3). Hoc sane vel ipse

(1) Apud De Simeonibus op. cit. cap. I. §. V.

(2) De incarnat. cap. V. n. 34. Cf. card. Du Perron op. et loc. cit. nec non Ballerin. op. cit. cap. XII. §. II. ubi apprime hanc pariter expositionem conciliat cum primaria ac litterali.

(3) Cf. card. Gerdil. *Analisi contro Launojo* opp. edit. rom. tom. XIII. pag. 10. seqq. ubi ostendit illos ipsos patres qui alias secundarias interpretationes dederunt textus evangelici: *Tu es Petrus* etc. dedisse etiam interpretationem quam vocavimus originariam, primitivam, litteralem ejusdem textus de persona Petri. Cum igitur ex tribus adjectis interpreta-

adversarius insinuat dum asserit patres eosdem diversis temporibus diversas dedisse interpretationes; quod sic intelligi debet, patres, primaria interpretatione supposita, alias deinde adjecisse quae magis scopo quem intendebant opportunae ipsis visae sunt.

477. Ad 2. *D.* Liquet ex facto admisso a Dupinio, si in sensu Dupinii ejusmodi factum reipsa subsisteret, *C.* si factum istud plane confictum sit a Sedis apostolicae infensissimis hostibus *N.* Ad ejusmodi porro figmentum quod Dupinius, Febronius aliique ejusdem farinae homines cum Richerianis factum autumant, evertendum insequentem propositionem adjecimus, quae tota est de hoc argumento. Ejusmodi vero facto, seu fundamento sublato ac everso, jam sponte sua concidunt quae eidem cum Dupinio suo superstruxit Palmer quin iis refellendis heic diutius immoremur.

478. Ad 3. *N.* Quamvis enim *fundamentum* etiam significet id ex quo incipit aedificium; quamvis *claves* exprimant etiam privilegium aperiendi quod hactenus clausum fuerat, non haec tamen sola est illis significatio. Ex communi siquidem hominum sensu, atque ex recepta praesertim in libris sacris significatione, fundamenti nomine intelligitur etiam id quod jugiter erectum semel aedificium sustentat, ac tamdiu subsistere debet quamdiu idem subsistit aedificium. Ad hanc ideam nobis ob oculos in re de qua agitur objiciendam post verba: « Super hanc petram aedificabo ecclesiam meam » adjecit Christus: « Et portae inferi non praevalebunt adversus

tionibus, quae de omnibus apostolis exponit, semper inter eos Petrum ut fundamentum principale esse affirmet; quae vero exponit de Christo, ita intelligat ut Christus sit *petra* quae Petram faciat, quatenus nempe, ut loquitur s. Leo M. epist. xxviii. ad Flavianum cap. v. Petrus « a Domino, et a principali petra soliditatem et virtutis traxit et nominis »; tertia vero quae exponit de fide Petri, de Petro confitente fidem accipi debeat, ut patet ex dictis; plane consequitur, eas non solum inter se cohaerere, sed omnino primam confirmare nempe originariam, eique inniti.

eam »: id est infernales potestates numquam evertent aut concutient aedificium super ejusmodi fundamento aedificatum. Idem dic de *clavibus*, quibus, ut vidimus, suprema significatur potestas in domum cujus claves alteri traduntur.

479. Ad 4. *D.* Etiam, *C.* solum *N.* Etenim postquam objectus nobis auctor dixit: « Petra enim dicitur, eo quod primus in nationibus fidei fundamenta posuerit » protinus , vix commate interposito , prosequitur: « *et tanquam saxum immobile totius operis christiani compagem, molemque contineat.* Petra ergo pro devotione Petrus dicitur, et petra pro virtute Dominus nuncupatur . . . Recte consortium meretur nominis, qui consortium meretur et operis (1) ». Ideo igitur juxta hunc auctorem Petrus dictus est « petra, eo quod primus in nationibus fundamenta posuerit » , quia jam constitutus erat a Christo primas in ecclesia sua, et ad instar immobilis saxi universam debebat ecclesiam ex virtute Christi sustinere (2). Quod si Tertullianus jam montanista iis contradicit , quae catholicus scripserat , causa est ejus capitalis error, quod scilicet non transierit ad ecclesiam potestas a Christo Petro et apostolis collata ligandi et solvendi, seu remittendi peccata. Nimis propterea probaret, quam vellet adversarius (3). Ruit proinde Dupinii conclusio.

(1) Tom. v. opp. s. Ambros.edit. Rom. pag. 104. 105.

(2) Hic observo interpretationem, quam Palmer asserit esse probabilem, communem penes rationalistas factam esse; etenim Rosemmuller sic explanat haec Christi verba: « Efficiam te primum constantem religionis meae professorem , cujus ministerio ecclesia mea fundabitur » . . . Quum ergo dicit Christus οἰκοδομήσω, tempus illud respicit, quo *Petrus* primus omnium judaeis (act. II. 14.seqq.) deinde et alienigenis (act. x. et xv.7.) erat annuntiaturus id ipsum , quod hic profitebatur , nempe Jesum esse Christum unigenitum Dei filium ». Eamdem interpretationem sequitur Kuinoel in hunc loc. et alii passim.

(3) En ejus verba ex lib. cit. *De pudicit.* cap. xxi. edit. Rigalt.p.574. « Adeo nihil ad delicta fidelium capitalia potestas solvendi et alligandi Petro emancipata . . . Quid nunc et ad ecclesiam, et quidem tuam, psychice ? Secundum enim Petri personam spiritalibus potestas illa conveniet , aut apostolo , aut prophetae ».

480. Inst. Perperam ex Jo. xxi. inferunt romanenses verbo *pascere* significari potestatem regendi et gubernandi, et vocibus agnorum et ovium universos designari christianos, pastores ac populum. Etenim illis verbis non contulit Christus Petro *potestatem* sed *admonitionem* dedit, perinde ac si dixisset: « Si tu, Simon, diligis me plus his, id ostende diligenter curando gregem meum ». Ita Chrysostomus (1), qui alibi saepe spectat veluti *officium* seu *jussionem* Petro datam, ostendere dilectionem suam erga Christum zelo pastorali (2). Videtur pariter Augustinus eadem ratione hunc textum intelligere (3). Clerus romanus aetate Cypriani loquens de cura pastorali, adducit haec Christi verba ad indicandum munus Petro a Christo commissum, et extendit ad apostolos et pastores reliquos (4). 2. Omnium sane patrum doctrina erat, verba haec non ad solum Petrum directa fuisse, sed ad omnes ministros Christi Jesu. Tournelyus, Dupinius, Natalis Alex. ac Launojus adducunt auctoritatem Ambrosii, Augustini, Chrysostomi, Basilii ut evincant non soli Petro, sed apostolis omnibus eorumque successoribus commissum fuisse gregem pascendum. Barowius illis adjecit Cyprianum, Cyrillum Alex. aliosque. 3. Animadvertit praeterea Dupinius quod si nonnulli patres cujusmodi sunt Leo M., Theophylactus et Chrysostomus totius gregis in universo mundo curam Petro demandatam fuisse docent, et exinde inferunt Petrum ceteris apostolis fuisse praepositum, debeat in mentem revocari omnes apostolos perinde ac Petrum potestate praeditos fuisse *docendi omnes gentes*. 4. Quod vero spectat ad interpretationem *ovium* et *agnorum* de *pastoribus* et *populo*, ea incerta est. Theophylactus interpretatur de *perfectis* et *imperfectis* christianis. 5. Quare concludit Dupinius primatum pon-

(1) Hom. LXXXVIII. n.8. p.525.

(2) Apud Launoj. ep. VIII. pag. 132. ed. Colon. Allobrog.

(3) Tract. XLVII. in Jo. tom. III. pag. 607.

(4) Ep. III. ed. Pamel.

tificis haud posse ex his locis adductis a Bellarmino colligi saltem ea ratione qua ipse id contendit; verum censet quendam *primatum* inferri posse quatenus Petrus *repraesentabat* ecclesiam, et Christus eum prae aliis allocutus fuerit (1). Ergo.

481. R. N. A. Ad 1. prob. *D. Admonitionem* dedit simul et *potestatem*, *C.* solam *admonitionem* *N.* Supposita siquidem potestate potuit etiam adjicere admonitionem et exhortationem qua ad bene fungendum munere suo Petrus magis permoveretur. Ceterum, uti ostendimus, ratio ipsius officii quod Christus Petro commisit, omnino poscit ac involvit auctoritatem necessariam ad pascendum cum auctoritate gregem; alioquin oves devias neque corrigere, neque revocare posset. Utrumque sane conjunxit s. Jo. Chrysostomus in eo ipso qui nobis objicitur loco. En ejus verba: « Et cur aliis praetermissis (apostolis) de his hunc alloquitur? Eximius erat inter apostolos, os discipulorum, et *coetus illius caput.* Ideo Paulus prae aliis hunc visurus venit. Simul ostendens ei, oportere deinceps fidere, quasi abolita negatione, *fratrum ei praefecturam* committit . . . Dicit autem si amas me, fratrum *praefecturam* suscipe (2) » ac paulo post docet: « Petrum non throni hujus (Hierosolymitani), sed *totius orbis doctorem* a Christo statutum fuisse (3) ». Augustinus autem id unum contendit, quod cum Christus vellet facere Petrum pastorem bonum eo quod ei pascendas commiserit oves suas, ipsi praenuntiaverit mortem subeundam pro ovibus quas ei pascendas tradidit, adeoque universo gregi dominico prae-

(1) Ita Palmer op. et loc. cit.

(2) Καὶ τί δήποτε τοὺς ἄλλους παραδραμὼν τούτῳ περὶ τούτων διαλέγεται; ἔκκριτος ἦν τῶν ἀποστόλων καὶ στόμα τῶν μαθητῶν, καὶ κορυφὴ τοῦ χοροῦ. διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος ἀνέβη ποτε αὐτὸν ἱστορῆσαι παρὰ τοὺς ἄλλους. Ἅμα δὲ καὶ δεικνὺς αὐτῷ, ὅτι χρὴ θαῤῥεῖν λοιπὸν, ὡς τῆς ἀρνήσεως ἐξεληλαμένης ἐγχειρίζεται τὴν προστασίαν τῶν ἀδελφῶν . . . . λέγει δὲ, ὅτι εἰ φιλεῖς με προΐστασο τῶν ἀδελφῶν. Hom. cit. tom. VIII. p. 525.

(3) Ἐκεῖνο ἂν εἴποιμι, ὅτι τοῦτον οὐ τοῦ θρόνου, ἀλλὰ τῆς οἰκουμένης ἐχειροτόνησε διδάσκαλον. Ibid. p. 527.

positum supponit (1). Clerus romanus tantum scribit reliquos apostolos etiam pavisse gregem Domini, ita tamen ut primatum servet ecclesiae romanae, ideoque et Petro (2). Ex his discimus quam parum fidendum sit ejusmodi hominum citationibus, qui impugnant Petri primatum.

482. Ad 2. *D.* Per quandam extensionem et participationem, salvo Petri primatu, *C.* hoc excluso *N.* Item: Natalis Alex. et Tournelyus nonnullorum patrum auctoritatem adducunt, ut ostendant non soli Petro, sed et reliquis apostolis eorumque successoribus commissum fuisse gregem pascendum *D.* in sensu exposito, *C.* in sensu adversarii *N.* Quod vero attinet ad Dupinium, Launojum ac Barowium, quidquid isti sublestae fidei homines senserint, nihil nostra refert. Igitur, aliud est, Christi verba in quodam sensu ampliativo ut vocant atque extensivo applicare etiam apostolis reliquis, imo generatim omnibus curam animarum gerentibus pro uniuscujusque gradu et ordine, uti fecerunt patres et nos cum ipsis; aliud vero ita haec intelligere verba de apostolis aliisque pastoribus ut excludatur primatus Petri, quod numquam patres praestiterunt, imo contrarium ubique asserunt. Sane Natalis Alex. his Christi verbis utitur cum interpretatione patrum ad vindicandum Petro primatum jurisdictionis (3). Hunc eundem primatum colligit

(1) Cf. loc. cit. sub finem n. 2.

(2) Reipsa clerus rom. in objecta epistola inter cetera scribit ad clerum Carthaginiensem: « Et cum incumbat nobis qui videmur praepositi esse, et *vice pastoris*, custodire gregem etc. » in quae verba Pamelius apposite haec adnotat: « Videtur alludere ad praerogativam sedis romanae ad quam pertinet ecclesiarum omnium sollicitudo, de qua latius infra loca Scripturae hic allegata sunt Ezech. 34. Jo. 10. et ultimo ».

(3) Dissert. IV. in sec. I. prob. IV. Cum ibi retulisset Christi verba: *pasce agnos . . . pasce oves*, pergit: « Quibus verbis summa rerum in ecclesia, et sacer nedum super ceteros fideles, *sed etiam super apostolos ipsos principatus* s. Petro a Christo Salvatore collatus est. Ita hunc locum *exponunt ss. Patres et veteres auctores ecclesiastici* ». Allegat porro auctoritatem Origenis, Ambrosii, Eucherii, Gregorii M. et s. Bernardi.

etiam Tournelyus ex hoc textu (1). Quod si iidem auctores adducunt etiam auctoritatem patrum, ut, juxta placita gallicana quibus ambo adhaerent, evincant concilium esse supra pontificem (2), haec privata ipsorum sententia non opponitur primatui jurisdictionis divinitus collato soli Petro; quod nobis in praesentia sufficit: istorum autem sententiam paulo post expendemus (3).

483. Ad 3. *D.* Sed immerito haec Dupinius animadvertit, *C.* jure merito *N.* Quomodo enim apostolorum missio componatur cum Petri primatu superius diximus.

484. Ad 4. *D.* Est incerta peculiaris interpretatio, quod nomine *agnorum* significentur fideles, nomine autem *ovium* significentur pastores, Tr. incerta est interpretatio qua complexive agnorum et ovium vocibus significetur universus dominicus grex *N.* Duo haec inter se permisceri nequeunt; nam prior interpretatio nonnullorum est, atque innixa analogiae agnorum et ovium (4); posterior communis omnium patrum est, ac priorem in-

(1) Etenim Tournely in objecto loco in primis statuit generalem conclusionem: « Sanctus Petrus primatum accepit a Christo super alios apostolos ». Hanc vero conclusionem evincit secundo argumento deducto ex Christi verbis apud Joannem: « Quibus verbis, inquit, primatus s. Petri supra ceteros apostolos merito colligitur . . . hoc sensu quod soli Petro tanquam primatum gerenti, et ecclesiam universam repraesentanti, omnium ecclesiarum cura et sollicitudo concredita sit ».

(2) Natalis Alex. Dissert. IV. in sec. XV. et XVI. n. VIII. Tournely loc. cit. ubi contendunt Petrum vi primatus superiorem quidem esse *super alias ecclesias particulares*, minime vero superiorem universali ecclesiae et concilio generali, ad mentem concilii Constantiensis, de quo postea.

(3) Ex his colligitur Palmerum in magna confusione versari, dum permiscet duas quaestiones plane inter se diversas, dogma nempe fidei admissum ab omnibus catholicis de primatu jurisdictionis Petro a Christo collato, et sententiam gallicanorum; quae, salva fide, ab ipsis propugnatur circa limites ejusmodi jurisdictionis, utrum nempe auctoritati conciliorum generalium subjiciatur aut e converso.

(4) Hanc distinctionem facile omnium primus dedit s. Eucherius episc. Lugdunensis in sermone de Natali ss. apostolorum Petri et Pauli, perperam quondam Eusebio Emisseno adscripto, cujus omnium ore trita verba haec sunt: « Prius agnos, deinde oves commisit ei; quia non solum pastorem, sed pastorum pastorem eum constituit. Pascit igitur Petrus agnos, pascit et oves; pascit filios, pascit et matres; regit et subditos et praelatos. Omnium igitur pastor est, quia praeter agnos et oves, in ecclesia nihil est ». Hunc deinceps alii secuti sunt.

*

cludit (1). Includit pariter interpretationem Theophylacti, qui eatenus exponit vocem agnorum de *simplicioribus* fidelibus, ovium vero de *perfectioribus*, quatenus, ut ibid. ipse scribit, Christus « commisit Petro *fidelium omnium* praefecturam (2) », universi autem fideles distinguuntur in perfectos, et imperfectos.

485. Ad 5. Resp. Falso ac temere Dupinium ita concludere, ut patet ex discussione quam fecimus ejus praemissarum (3). Quod vero attinet ad repraesentationem, seu figuram ecclesiae quam Petrus gerebat cum Christus eum allocutus est, paulo post exponemus quo sensu intelligi debeat.

486. III. Obj. et inst. 1. Si reipsa per adductos textus

(1) Cf. Ballerinium op. cit. cap. XII. §. III. item De Simeonibus op. cit. cap. III.

(2) Ἐνεχείρησε μὲν τῷ Πέτρῳ τὴν πάντων τῶν πιστῶν προστασίαν, opp. edit. Venet. 1754. tom. I. pag. 771.

(3) Quoniam Palmer Dupinii ac Launoji auctoritate utitur perinde ac si quidpiam valeret penes catholicos, sciat scriptores hosce ab omnibus sinceris catholicis respui, atque utpote primatus rom. pontificis osores et hostes acerrimos refutari. Et quamquam, ut vidimus, interdum ad fucum faciendum nonnulla intermisceant, quibus videntur adhuc in Petro ac propterea in rom. pontifice aliquem primatum et quidem jurisdictionis admittere, re tamen ipsum evertunt. Cf. quae de Dupinio habet Charlas *in appendice ad tractatum de libertatibus ecclesiae gallicanae*. Romae 1720. tom. III. praefat. pag. 5. seqq. Legi praeterea merentur quae de janseniano, seu potius incredulo homine referuntur in celebri op. ex gallico in linguam italicam converso *Realtà del progetto* di Borgo-Fontana. Assisi 1787. tom. I. part. III. §. V. pag. 227. Clemens XI. Brevi dato 10. Apr. 1701. Galliarum regi, gratias ei agens eo quod Dupinium quippe qui subscripserat celebri conscientiae casui, in exilium pepulisset, eum vocat *nequioris doctrinae hominem, temerataeque saepius apostolicae sedis reum*. Protestans autem Jo. Frickius in compendio quod edidit *Bibliothecae ecclesiasticae* loquens de Dupinio ejusdem *bibliothecae* auctore « Quam probe inquit, semel iterumque vir doctus *principiis protestantium*, hoc est veritati accedit! ». Et haec de Dupinio: quod vero spectat ad Launojum alterum heroem Palmeri, protestans Ant. Reiserus in op. edito Amsteledami an. 1585. cui tit. *Joannes Launojus testis et confessor veritatis evangelico-catholicae* (id est *Lutheranae*) *in potioribus fidei capitibus controversis adversus Robertum Bellarminum* etc. in praefat. eum vocat: « Theologum parisiensem et Sorbonistam inter suos jure ac merito celeberrimum, curiae romanensis, et eorum, quae ibi adversus Scripturam et antiquitatem orthodoxam publice docentur, et absque ullo rubore aguntur, *hostem acerrimum et irreconciliabilem* ». Et ejusmodi auctores veluti catholicos nobis opposuit Palmer! Cf. Zaccaria *Anti-Febbronio*. Cesena 1770. *Introduzione* cap. VI. §. X.

evangelicos, praesertim vero Matth. XVI., promisisset Christus Petro primatum, haud orta subinde esset inter apostolos contentio, « quis eorum videretur esse major », ut legitur ibid. XVIII. Christus enim ad compescendam ejusmodi contentionem respondisset, litem jamdiu esse diremptam ex promissione principatus Petro facta; contra vero Christus respondit: « Quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister (1) ». 2. Probe enim noverunt apostoli quod Christus cum omnes interrogasset « vos autem quem me esse dicitis? » respondissetque Petrus omnium nomine: « Tu es Christus filius Dei vivi », in persona Petri constituerit omnes eadem ratione fundamentum ecclesiae, promiseritque omnibus claves regni caelorum. 3. Id adhuc apertius liquet ex Matth. XVIII. ubi omnibus ex aequo et in communi confert Christus amplissimam clavium potestatem, ligandi nempe atque solvendi. 4. Quapropter act. VII. legitur apostolos *misisse* Petrum et Joannem Samariam; quae agendi ratio ostendit luculentissime apostolorum omnium omnimodam aequalitatem. 5. Quod si aliquis vindicare sibi posset primatum inter apostolos, is esset Jacobus potius quam Petrus; Jacobus enim primo loco ante Cepham nominatur a Paulo (Gal. III. 9); ipse constitutus fuit episcopus Hierosolymitanae ecclesiae, quae est mater omnium ecclesiarum, ac propterea est successor Christi, quia Christus fuit episcopus Hierosolymae, non autem Romae (2); 6. aut saltem Paulus aequalis Petro esset dicendus cui « creditum est evangelium praeputii, sicut et Petro circumcisionis (3) », ac propterea jurisdictio inter ipsos divisa est; 7. Paulus praeterea Petro « in faciem restitit, quia reprehensibilis erat (4) ». 8. Hoc insuper docent patres, qui Paulum vel *apostolorum ducem* vocant, ut

(1) Matth. xx. 26. Ita Magdeburg. centuriatores, cent. I. cap. VII.

(2) Ita Febronius et Tamburinius quibus jam praeiverant protestantes.

(3) Galat. II. 7.

(4) Ibid. v. 11.

Chrysostomus (1), vel *apostolorum maximum* et *primum omnium*, ut idem s. Doctor (2); vel *apostolorum supremum*, ut Hilarius Arelatensis (3), vel *principem* aut *proto-coryphaeum*, ut patres Florentini (4). 9. Id ipsum suadent vetera monumenta, imagines scilicet et nummi in quibus Paulus ad dexteram, Petrus ad laevam visitur; 10. suadent denique facta ipsa rom. Pontificum, qui Petri et Pauli auctoritate se suffultos asserunt dum aliquid magni decernunt. 11. Sane Papebrochius omni documentorum genere ostendit Paulum fuisse episcopum romanum (5). Ergo.

487. Ad 1. *D.* Si apostoli tunc rudes adhuc promissionem Petro factam sub duplicis metaphorae velamine probe intellexissent, Tr. vel *C.* si eam, omnimode saltem, assecuti non sint *N.* Cum ageretur de promissione in futurum adimplenda et sub figurata locutione facta, nil mirum si ejus vim rudes admodum apostoli assecuti non fuerint: cum tamen aliquid de futuro Petri primatu suspicati fuissent, ideo orta est inter illos contentio (6). Christus porro omne volens ex ipsorum corde ambitionis ulcus convellere, eos adhortatus est ad sectandam humilitatem, proposito sui ipsius exemplo. Licet enim ipse foret omnium magister et dominus, attamen ita se gessit perinde ac si esset omnium administer. Ex quo intelligimus Christum in data responsione noluisse excludere dignitatem ac principatum, sed solum ambitum et dominationis abusum. Hoc melius apparet ex Luc. XXII. 26, qui sic verba Christi refert: « Qui *major est* in vobis, fiat sicut minister, ei qui praecessor est (ἡγούμενος *dux*) fiat sicut ministrator (7) ».

(1) Hom. I. *De precatione* opp. ed. Maur. tom. II. pag. 782.
(2) Hom. III. in Matth. tom. VII. pag. 42.
(3) Apud Veith S.J. *De primatu et infall. rom. pont.* August. Vindel. 1781. pag. 42.
(4) Ibid.
(5) *In exhibit. error.* p.1. ar.VII. ad accusat. v.
(6) Ita Origenes, Chrysostomus, Hieronymus in cap. XVIII. Matth.
(7) Cf. card. Duperron op. cit. cap. LVI. pag. 455.

488. Ad 2. *Neg.* sequelam. Etenim ex eo quod Christus apostolos omnes interrogaverit, non sequitur ad omnes eadem ratione spectare verba quibus ipse remuneratus est fidem et confessionem Petri. Nam 1. ceteris haesitantibus apostolis et tacentibus, solus Petrus cui Pater revelaverat aeternam filii sui generationem respondit: « Tu es Christus filius Dei vivi »; cui propterea vicem rependens Christus reposuit: « Beatus es, Simon Bar-jona, quia caro et sanguis non revelavit *tibi*, *sed Pater meus* »; adeoque illum solum Christus constituit petram ecclesiae suae, quem Pater praeelegerat ad manifestandam divinitatem filii sui, hic autem *solus* fuit Petrus. Quod ostendit series sermonis ipsius Christi, qui propterea adjecit: *Et ego dico tibi* etc. (1). 2. quia Christus singulari numero alloquitur solum Petrum; 3. quod si ceteris apostolis facta est communis responsio Petri, id tantum contigit per consensionem et approbationem, non autem alia ratione, ac proinde, quod consequens est ac patres adnotant, etiam per *participationem et quandam communicationem* facti et ipsi sunt *petra et fundamentum* ecclesiae per adhaesionem ad petram principalem quae fuit Petrus (2). Ex his etiam patet quo sensu dixerit Hieronymus: « Super omnes apostolos ex aequo ecclesiae fortitudo solidatur (3) », quodque nobis objici solet.

(1) Optime s. Leo M. ita Christum Petrum alloquentem inducit: « Ideo beatus es, quia te Pater meus docuit, nec terrena opinio te fefellit, sed inspiratio coelestis instruxit: et non caro et sanguis, sed ille me tibi, cujus sum unigenitus filius, indicavit: *Et ego*, inquit, *dico tibi*: hoc est, sicut Pater meus tibi manifestavit divinitatem meam; ita ego tibi notam facio excellentiam tuam. *Quia tu es Petrus:* id est, cum ego sim inviolabilis petra, ego *lapis angularis*, *qui facio utraque unum*, ego fundamentum praeter quod nemo potest aliud ponere; tamen tu quoque petra es, quia mea virtute solidaris, ut quae mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia » Serm. IV. *De natali ipsius* IV. ed. Baller. tom. I. col. 17.

(2) Cf. Card. Du-Perron loc. cit. atque ita corruunt objectiones Febronii et Eybel aliorumque primatus Petri osorum.

(3) Lib. I. cont. Jovinian. n. 26. ubi praeterea e vestigio subdit: « Tamen propterea inter duodecim unus eligitur, ut capite constituto,

489. Ad 3. *D.* Sed diversa ratione ab ea qua soli Petro clavium potestatem promisit, *C.* eadem ratione *N.* Nam reliqui apostoli quidquid acceperunt, acceperunt in communi et una cum Petro; Petrus vero quidquid accepit, accepit seorsum a reliquis ac singulariter. Hinc omne id quod ceteri apostoli etiam simul sumpti a Domino sunt consecuti, consecutus etiam est Petrus; sed non e converso id omne quod habuit Petrus solus, ceteri pariter habuerunt apostoli. Aliquid propterea Christus contulit speciale Petro quod non contulit reliquis apostolis, id est praeeminentiam atque primatum. Quo sensu scripsit s. Cyprianus de Petro: « Super illum *unum* aedificat ecclesiam suam, et illi pascendas mandat oves suas . . . ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit (1) » : et alibi « et una ecclesia, et cathedra una super petram Domini vere fundata (2) ». Atque exinde factum est, ut apposite animadvertit card. Duperron, ut soli romani pontifices dicantur in *recto* successores s. Petri et in cathedra Petri, reliqui autem episcopi in communi dicantur successores apostolorum, nemo autem singulariter dicatur successor alicujus peculiaris apostoli, et in ejus cathedra; nec nisi in *obliquo*, quatenus scilicet in communione sunt cum cathedra Petri, aliquo modo dicuntur succedere etiam in cathedra Petri cum qua sunt conjuncti mediante romano pontifice pro tempore, Petri successore (3).

schismatis tollatur occasio » Ed. Vallars. tom. II. col. 279. Ceterum, cum nonnulli protestantes animadverterint perperam detorqueri in alium sensum Christi verba, quod numquam antea pertentatum fuerat, aetate hac nostra, saltem in dubium textus hujus *authentiam* revocare satagerunt, prouti fecit Schultessius in op. *Vom Abendmahle*, seu *De Coena* etc. pag. 21. seqq. Verum insulsam prorsus opinionem risit vel ipse Bretschneider. Cf. Roskovány *De primatu rom. Pont.* Augustae Vindel. 1834. §. 2. not. (2).

(1) *De unit. eccles.* ed. Maur. pag. 195.

(2) Epist. XL. pag. 53.

(3) Op. cit. *Replique à la reponse du Roi de la grande Bretagne* cap. LVI. pag. 454. etiam Petrus de Marca in opusc. seu Dissert. *De*

490. Ad 4. *D.* Petrus et Joannes missi sunt Samariam ab aliis apostolis missione consilii, suasionis ac precis, *C.* missione auctoritatis *N.* Scilicet eadem ratione missi sunt Samariam Petrus et Joannes, qua Phinees et principes tribuum missi sunt ab israelitis (Jos. XXII. 13. 14); et Antiochiae fideles miserunt Paulum et Barnabam ad consulendos apostolos (act. XV. 2.). Ad ea igitur quae maximi omnium visa sunt momenti peragenda, qui inter ceteros primores fuissent legati missi sunt, non quasi a majoribus minores aut ab aequalibus aequales, sed quoniam ad id muneris obeundum postularentur. Porro cum samaritani in summo versarentur discrimine ob Simonis magi praestigias, idcirco Samariam missi sunt praecipui inter apostolos ad detegenda Simonis incantamenta atque ad impediendam samaritanorum seductionem (1).

491. Ad 5. *N.* Siquidem hunc primatum Jacobi non evincit in primis ordo exhibitus a Paulo in epist. ad Galatas; ut enim omittam plures lectiones antiquas graecas et latinas, plures patres, Hieronymum, Chrysostomum, Theodoretum, Augustinum habere *Cepham, seu Petrum, Jacobum et Joannem* (2), exploratum est s. Pau-

discrimine cleric. et laic. ex jure divino, etc. cap. III. §. II. haec in rem nostram scribit: « Christus Dominus noster Apostolis omnibus et singulis in solidum ecclesiam suam fundandam, docendam et regendam commisit, ea tamen lege adjecta, ut Petrus inter eos primatum gereret et caput esset collegii illius apostolici, eo fine scilicet, ut praeter communem cum aliis curam, unitatis conservandae in exercendo regimine sollicitudo praecipue et specialiter illi competeret. Ideoque ut consilium illud Apostolis significaret, Petrum Christus veluti petram atque fundamentum ad ecclesiam aedificandam constituit. Praeterea sermone ad illum coram ceteris specialiter directo claves ecclesiae postmodum ipsi tradendas spepondit cum potestate ligandi atque solvendi. Quae pollicitatio Petro facta ad ceteros quoque apostolos pertinebat et ad ecclesiam universam ejusque pastores in futurum praeficiendos, scilicet ut scirent omnes pontificii potestatem semper cum Petri ecclesiae capitis communione et unitate retinendam, ad quod ipse praecipue cum potestate ligandi contumaces huic unitati cogere posset ».

(1) Cf. Card. Baronium ad an. Christi 35. n. x.

(2) Hieronymus, *Comment.* in ep. ad Gal. lib. I. cap. II. v. 7. 8. In Bibliotheca autem divina sequitur ordinem vulgatae, sed cf. ibi ad-

lum loc. cit. non tenuisse ordinem dignitatis ac eminentiae, sed ordinem cognitionis, quatenus scilicet cum Apostolus Hierosolymam petiit, invenit omnium primum Jacobum, quia Petrus absens erat, adeoque Jacobus prius cognovit gratiam Dei quae data erat Paulo (1).

492. Neque praeterea ejusmodi principatum Jacobi evincit ejus episcopatus hierosolymitanus. Nam licet Solymorum ecclesia prima fuerit *antiquitate*, non tamen prima fuit *dignitate* et magisterio; universa enim ecclesia praestantiam dignitatis in ecclesia romana semper agnovit (2). Praeclare Jo. Chrysostomus: « Quod si quis

notationem Vallarsii. Chrysostomus *Comment.* in eandem epist. tom. x. pag. 685. Theodoretus in *Comm.* in cap. xv. epist. ad Rom. v. 26. tom. iii. pag. 112. nec non in argumento praemisso, hujus epistolae commentario tom. iii. pag. 263. Augustinus, *Exposit.* ep. ad Gal. tom. iii. p. ii. pag. 948.

Cf. etiam Card. Du-Perron op. et loc. cit. pag. 456. Inter ceteras lectiones in quibus alius ordo habetur diversus a vulgata, doctus cardinalis allegat etiam textum graecum Complutensem: at eum expendi et omnino illum comperi conformem textui communi.

(1) Estius censet primo loco Jacobum nominari hic ab Apostolo ob honorem Domini, cujus erat frater; et quia Hierosolymorum episcopus erat, ubi haec gerebantur; idemque maximi nominis apud Judaeos ob sanctitatis opinionem, ut liquet ex Josepho et Hegesippo. Cf. in Comm. in hunc loc. Ceterum vere haereticis, idest, protestantibus, aetatis nostrae aptare possumus quod de haereticis aetatis suae scribebat Anastasius Sinaita in op. cui tit. Ὁδηγός, seu *Dux viae - Adversus acephalos* cap. xiii. edit. Ingostad. 1606. pag. 240. Ἀλλ' οἱ αἱρετικῶν παῖδες ἐοίκασιν μονοφθαλμοῖς τισὶν ἀνθρώποις, τὰ μὲν τῶν πατέρων καθορῶντες, τὰ δὲ παρορῶντες nempe « Et haeretici quidem *similes sunt monoculis;* quaedam enim patrum (idem dic de Scripturis) dicta intelligunt; alia vero praetereunt ». Etenim, si hunc unicum locum excipias Galat. ii. 9. et quidem probabilibus de causis, ubique sive in evangeliis, sive in aliis Novi Testamenti libris ubi mentio fit Petri aliorumque apostolorum; constanter Petrus primo loco recensetur: attamen quia hic primo loco ponitur Jacobus, deinde Cephas nominatur, cetera omnia testimonia praetereuntes, inferunt Jacobum superiorem fuisse Petro!

(2) Cf. Emman. Schelstrate: *Antiquitas ecclesiae*, Romae 1697. tom. ii. Dissert. v. cap. v. ubi ostendit sedem hierosolymitanam solum honoris privilegium prae caeteris Palaestinae civitatibus a tempore Aelii Hadriani usque ad quarti seculi finem meruisse, post quod tempus Cyrillus dignitatem metropolitanam, Joannes vero autocephaliam praetenderunt. Sane Nicaenum concilium can. vii. haec habet: « Quia consuetudo obtinuit, et antiqua traditio, ut Aeliae episcopus honoretur, habeat honoris consequentiam, salva metropoli propria dignitate ». Quibus postremis verbis patres Nicaeni salvam volunt metropolis Caesareensis dignitatem, cujus Hierosolyma tunc erat suffraganea.

dixerit. Cur ergo Jacobus Hierosolymorum thronum accepit? Respondebo: Petrum non throni hujus, sed totius orbis doctorem a Christo statutum fuisse (1) »; et paulo post iterum confirmat Christum Petro *orbem commisisse* (2). Ridiculum porro est quod adjicitur de successione Jesu Christi, perinde ac si Christus haberet successorem.

493. Ad 6. *N.* ad conf. *D.* Per specialem electionem Petri ad conversionem judaeorum, et Pauli ad conversionem gentium, neque id quidem exclusive, *C.* per divisionem auctoritatis *N.* Voluit scilicet Paulus objectis verbis significare specialem gratiam et vocationem datam a Deo fuisse Petro ad conversionem judaeorum, sibi vero ad conversionem gentium. Id vero in sensu exclusivo Apostolum minime protulisse patet ex facto, cum et Petrus omnium primus admiserit gentiles in ecclesiam (3), Paulus autem constanter prius praedicaret judaeis in synagogis antequam se converteret ad gentes (4).

494. Ad 7. *D.* Restitit correctione fraterna quoad modum conversandi quo utebatur Petrus, *Tr.* uti superior inferiori, aut uti aequalis aequali *N.* Omnes autem norunt posse subditum, dummodo debita reverentia fiat, superiorem commonefacere, ac teneri superiorem lege naturali atque divina veritati et rationi legitimae etiam ab inferiore sibi propositae consentire atque acquiescere, prouti reipsa Petrus se gessit (5). Transmisimus porro primum distinctionis membrum, cum nondum inter eru-

Primum semper locum habuit ecclesia Romana in tota antiquitate, Alexandrina secundum, tertium vero Antiochena, idque in honorem s. Petri, qui aut in illis ecclesiis sedit, aut misit discipulum suum speciali missione ad eam instituendam, Marcum nempe Alexandriam.

(1) Loc. cit. ex Hom. LXXXVIII. in Jo.

(2) Ibid. n. 2. etiam s. Bernardus *De consid.* lib. II. ait: « Jacobus una Hierosolyma contentus, universitatem Petro cedit ». Cf. Bellarm. *De rom. Pontif.* lib. I. cap. XXVI.

(3) Act. X. XV. 7. 14.

(4) Ibid. XIII. XIV., etc.

(5) Cf. Card. Du-Perron loc. cit. pag. 457. ubi ostendit ejusmodi reprehensionem non fuisse *auctoritatis* sed *charitatis* allegatis testimoniis s. Augustini et s. Jo. Chrysostomi.

ditos conveniat, num *Cephae* nomine hoc in loco veniat Petrus an alius discipulus a Petro diversus (1).

495. Ad 8. *D.* Hisce titulis Paulum cumularunt ss. patres ob magnos ejus in apostolatu exantlatos labores, *C.* ob ejus cum Petro aequalitatem, aut etiam praeeminentiam *N.* Nam hi ipsi patres constanter Petrum principem apostolorum et ecclesiae caput agnoverunt et professi sunt, uti ostendimus.

496. Ad 9. *D.* Ob accidentales causas quas recensent archaeologi (2), *C.* ad Pauli praelationem significandam aut aequalitatem cum Petro *N.* Atque ut alia praeteream, in antiquis nummis imperatores christiani interdum occurrunt ad dexteram Deiparae; in nonnullis vitris ac picturis Petrus ad dexteram, Christus vero ad laevam visitur (3).

497. Ad 10. *D.* Ad implorandum utriusque patrocinium, *C.* ad parem utrique auctoritatem tribuendam *N.* Merito autem utriusque patrocinium romani pontifices implorant ad munus sibi commissum rite obeundum, cum

(1) Cf. Harduinum in peculiari dissert. in qua *Cepham a Paulo reprehensum Petrum non esse ostenditur:* inter *opera selecta* ejusd. auctoris. Amstelod. 1709. pag. 920. seqq. Vallarsius quoque in adnotationibus ad Comment. s. Hieronymi in epist. ad Galat. lib. I. cap. II. in Harduini sententiam propendit, item Zaccaria in collectione cui tit. fecit: *Raccolta di Dissertazioni di Storia ecclesiastica.* Roma 1793. tom. III. Dissert. x. *Su Cefa ripreso da s. Paolo* pag. 202. seqq., aliique non pauci. Antiquissima haec quaestio est, nec pauci neque ignobiles scriptores distinguunt hunc Cepham a Petro. Haec indicavi, non quod ipse huic sententiae adstipulari velim, sed eo tantum animo, ut ostenderem non esse adeo exploratum, quod pro certo adversarii assumunt.

(2) Cf. Arringhium *Roma subterranea* tom. II. Boldetti, *Osservazioni sopra i Cimiterj de' santi Martiri.* cap. XXXIX. pag. 192. seqq. Bosio, *Roma sotterranea*, Roma 1754. tom. III. pag. 193. Buonarruoti, *Osservazioni sopra alcuni frammenti di vasi antichi di vetro.* Firenze 1716. pag. 77. Cf. etiam eruditum Theophilum Raynaudum S. J. tum in *Heteroclitis* P. I. sect. III. punct. I. n. 5. Opp. edit. Lugd. 1665. tom. XV. tum in opusc. cui tit. *De bicipiti ecclesia sub ss. Petro et Paulo.* Punct. VII. n. 4. opp. tom. X.

(3) Cf. Veith op. cit. pag. 43. necnon Bened. Justinianum S. J. *in omnes B. Pauli epistolas explanationum* tom. I. Lugd. 1612. *Proleg. de Apostolatu*, disp. I. cap. IX. §. 8. 9.

utrique peculiares sint ecclesiae romanae patroni, quam simul laboribus ac doctrina excoluerunt, imo et sanguine irrigarunt. Quod si interdum rom. Pontifices commemorant auctoritatem Petri et Pauli, id in sensu, ut ajunt, accommodo ad ipsorum mentem intelligi debet (1).

498. Ad II. *D*. Id est Petro adjutorem in subeundis Romae muneribus episcopalibus, *C*. aequalem Petro ac independentem *N*. Ita enim mentem suam aperit Papebrochius et mentem ss. patrum, rom. pontificum et catholicorum scriptorum in asserendo romano episcopatu apostolo Paulo ad amovendam calumniam in se conflatam a p. Sebastiano a s. Paulo (2).

(1) Cf. Theoph. Raynaudum op. et loc. cit. n. 2. qui fuse adversus hanc jansenianorum haeresim de ecclesia bicipiti dimicat. Omnium primi illud paradoxum excogitarunt Martinus de Barcos in op. edito Paris. 1645. *De la grandeur de l'église rom. établie sur l'autorité de saint Pierre et saint Paul*; et Ant. Arnaldus in op. *De l'autorité de saint Pierre et de saint Paul, résident dans le Pape leur successeur*. Paris. eodem anno.

(2) Cf. Opusc. cui tit. *Responsio Daniel. Papebrochii ad exhibitionem errorum*, etc. Antwerp. 1696. part. I. art. II. §. I. n. 14. art. V. §. VII. n. 12. art. VII. n. 19. etc. ubi thesim de *ecclesia bicipiti* ab Arnaldo aliisque jansenianis introductam ut *haereticam* rejicit, statuitque rationem capitis penes unum s. Petrum, constare *catholicorum omnium consensu*.

Dum hic agerem de primatu s. Petro divinitus collato nullam mentionem injeci nonnullorum recentium ejusdem impugnatorum, Philareti e. g. metropolitae Moscoviensis, qui plura refert ad eum impugnandum, et anonymi cujusdam protestantis genevensis. Ille nimirum in opusc. cui tit. *Dialogus inter dubitantem et persuasum de orthodoxia orientalis graeco-russae ecclesiae*. Petropoli 1829. pag. 129. seqq.; alter vero in Dissert. *Du pouvoir de saint Pierre dans l'église*. Genève 1833. Nihil porro isti proferunt, quod millies non fuerit contritum, atque etiam difficultatibus hic a nobis prolatis ac dissolutis praeoccupatum non sit. Ideo eos negligendos duxi cum praeter impudentiam in affirmando, ac vesanas declamationes nihil habeant de suo. Proferam speciminis gratia quae scribit furiosus iste protestans p. 19. « Eh! la conscience et le sens moral tout seul, inquit, ne nous disaient-ils pas d'avance que des hommes couverts d'orgueil, d'avarice, d'adultère, ne peuvent avoir reçu un privilège pareil? Ne peuvent délier, étant eux-mêmes encore dans le liens de Satan? Ne peuvent pardonner étant eux-mêmes encore sous la malédiction? » Et ita passim plebejus hic scriptor loquitur in opusculo cit., quod sub oculis habeo. Accepi autem hoc ipsum opusculum denuo recusum ampliori forma fuisse anno 1840. sub tit. *Appel à la conscience de tous les catholiques romains particulièrment adressé au Pape sur le vrai sens du passage* Tu es Pierre. Quae quidem editio furore ac impudentia priorem longe excedit, atque veri auctoris sui no-

PROPOSITIO II.

Eadem veritas evincitur ex traditione

499. Quoniam nonnulli primatus Petri adversarii nos provocare non abnuunt ad traditionem, quam se praeterea venerari profitentur, cujusmodi praecipue sunt qui ad novam scholam Oxoniensem pertinent, ideo libenter ad eam discutiendam accedimus, tum ut pateat arbitrariam haud esse textuum evangelicorum interpretationem quam catholici sequuntur, tum ut sensus antiquitatis magis elucescat, tum denique ut plenior evadat causae nostrae triumphus.

500. Ne tamen angustos tractationis fines intra quos nos continere debemus, praetergrediamur, cumque agatur de testimoniis quae omnibus pervia sunt ac vulgatissima; uti alias in pari casu nos gessimus, ea ad quaedam generalia principia veluti in tabulam synopticam redigemus, ut unico veluti obtutu patrum hac in re doctrina conspici atque usurpari possit. In septem propterea classes sic patrum haec testimonia distribuimus.

501. Prima complectitur eos patres qui verba Christi Matth. XVI. de Petri persona directe intellexerunt, et ita intellexerunt ut Petro praeeminentiam et auctoritatem supra reliquos apostolos a Christo collatam agnoscant: tales porro sunt XVII., ipso Launojo fatente, id est omnes patres qui quatuor prioribus seculis potissimum floruerunt, nempe Tertullianus (1), Origenes (2), Cypria-

men praeseferi, nempe A. Bost Evangelici ministri. Lacessit porro hic auctor in limine ipso opusculi Gregorium XVI., Archiep. Tolosanum tanquam Galliarum primatem, viros doctos, ac membra quaecumque romanae ecclesiae. Adeo insane debacchatur stultulus hic protestans!

(1) *De praescript.* cap. XXII. nec non in lib. *De monogam.* cap. VIII.

(2) Hom. V. in Exod., in cap. XVII. Matth. et lib. V. in epist. ad Rom. sitque apud Euseb. H. Ec. lib. VI. cap. XIX.

nus (1), Firmilianus (2), Hilarius (3), Basilius (4), Ambrosius (5), Epiphanius (6), Gregorius Nissenus (7), Hieronymus (8), Augustinus (9), Cyrillus Alex. (10), Leo M. (11), Maximus Taurinensis (12) etc.

502. Secunda classis eos exhibet patres et scriptores ecclesiasticos, qui necessitatem adstruunt fidei Petri adhaerendi ut quis possit unitatem fidei servare, neque inter haereticos deputari; tales autem sunt ii omnes, qui exponunt eadem Christi verba: *Tu es Petrus et super hanc petram* etc. de fidei confessione a Petro edita, et praedicanda; quatuor nempe supra quadraginta quos idem

(1) Epist. LXX. ad Januar. Quoniam vero Launojus aliam lectionem secutus est, verba Cypriani afferam prout ea exhibent Pamelius, Rigaltius, Baluzius et cum ipso Maurinus editor. « Quando et baptisma unum sit, et Spiritus sanctus unus, et una ecclesia a Christo Domino super *Petrum* (Launojus habet *petram*) origine unitatis et ratione fundata ». Sic etiam epist. LXXIII. ad Jubaj. « Nam Petro, inquit, primum Dominus, super quem aedificavit ecclesiam, *et unde unitatis originem instituit et ostendit* (quae verba omisit Launojus) potestatem istam dedit, ut id solveretur in coelis, quod ille solvisset in terris ». Tum paulo post ibid. et in lib. *De unit. eccles.* edit. Maur. pag. 194. « Loquitur Dominus ad Petrum: Ego dico tibi, etc. . . . super illum unum aedificat ecclesiam suam » plura alia occurrunt in eodem libro omissa a Launojo.

(2) In epist. ad Cyprian.

(3) In cap. XVI. Matth. atque in Psalm. CXXXI.

(4) In cap. II. Isai.

(5) Serm. XLVIII.

(6) In Ancorato.

(7) Orat. XXVI.

(8) In cap. XVI. Matth. et in epist. LVII. ad Damas. nec non in epist. ad Marcellam adver. Montan.

(9) Lib. I. *Retractat.* cap. XXI. ubi sic scribit: « Dixi in quodam loco de Apostolo Petro, quod in eo tanquam in petra fundata sit ecclesia, qui sensus etiam cantatur ore multorum in versibus beatissimi Ambrosii, ubi de gallo gallinaceo ait: Hoc ipso petra ecclesiae canente culpam diluit. Sed scio me postea saepissime sic exposuisse *quod a Domino dictum est. Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam* (quae omnia verba omisit Launojus) ut super hunc intelligeretur, quem confessus est Petrus *dicens: Tu es Christus filius Dei vivi, ac si Petrus ob hoc petra appellatus, personam ecclesiae figurans, quae super hanc petram aedificatur, et accepit claves regni coelorum. Non enim dictum est illi: Tu es Petra, sed tu es Petrus. Petra enim erat Christus, quem confessus Simon, sicut eum tota ecclesia confitetur, dictus est Petrus* (quae pariter omisit Launojus). Harum autem duarum sententiarum, quae sit probabilior eligat lector ». Cf. edit. Maur. tom. I. pag. 32.

(10) Lib. II. super Jo. cap. I.

(11) Epist. LXXX. ad Leonem Augustum.

(12) Hom. I. in *Natali Petri et Pauli*.

Launojus recenset (1). Etenim, ut in praecedenti prop. ostendimus, dum patres super fidei confessionem aedificatam a Christo ecclesiam docent, non confessionem Petri in abstracto significant, sed in concreto, ita ut sensus sit, Christum aedificasse ecclesiam suam supra Petrum confitentem ac praedicantem veram fidem. Quare, ut scite observat Ballerinius (2), non unicum illum fidei articulum de Christi divinitate complectuntur, sed universam fidem quam Petrus praedicare debebat, ac Petrus propterea non solum ecclesiae *petra* et *fundamentum* a patribus dicitur, sed *petra fidei* et *fidei fundamentum*. Hinc merito Cassianus sic Petrum loquentem inducit: « Illic habes personam meam, ubi confessionem meam (3) ». Porro cum Petrus neminem adigere posset ad unitatem fidei a se professae et praedicandae absque suprema auctoritate qua dissidentes cogere valeret, plane consequitur ex patrum mente illis verbis fuisse Petro primatum jurisdictionis a Christo collatum (4).

503. Tertia classis constituitur ex illis patrum testimoniis, qui rationem tradunt quare Christus in Petro instituit primatum, ad constituendam videlicet conservandamque utriusque, fidei et communionis, in ecclesia unitatem. Tales sunt ii omnes, qui hanc tesseram adstruunt ad secernendos a catholicis haereticos et schismaticos, qui nempe non tenent fidem et communionem cum cathedra Petri; uti Irenaeus (5), Tertullia-

(1) Epist. VII. ad Voellium edit. Colon. Allobrog. tom. V. Par. II. pag. 106. seqq.

(2) Oper. cit. *De vi ac ratione primatus*, cap. XII. §. II. n. 47.

(3) Lib. III. *De incarn.* cap. XII. edit. Alardi Gazaei. Paris. 1642. In Missali gothico legitur: « Per hanc *fidei petram* basis ecclesiae fixus est (Petrus) ».

(4) Cf. Ballerinus loc. cit.

(5) Lib. III. *Cont. Haeres.* cap. III. « Maximae et antiquissimae et omnibus cognitae a gloriosissimis duobus apostolis Petro et Paulo Romae fundatae et constitutae ecclesiae eam, quam habet ab Apostolis traditionem et annuntiatam hominibus fidem per successionem episcoporum venientem usque ad nos, indicantes *confundimus omnes eos* qui quoquomodo vel per sui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per caecitatem et malam senten-

nus (1), Cyprianus (2), Firmilianus (3), Optatus (4), Pacianus (5), Eusebius Vercellensis (6), Gregorius Nazianzenus (7), Ambrosius (8), conc. Aquilejense (9), Hieronymus (10), Augustinus (11) etc. Qui quamvis directe non semper loquantur de Petro, sed de sede Petri, cum tamen non aliam ob causam, quam ex eo quod Pontifices romani successores sunt s. Petri cui personalis ejusmodi praerogativa a Christo tributa fuerit primatus in universam ecclesiam, talia praedicaverint, liquet omnimodam vim hujusmodi patrum testimonia habere, aeque ac si directe de Petri primatu loquerentur (12).

504. Quarta classis ex illis exurgit patribus, qui verba Christi Jo. XXI. de suprema in universos apostolos, et

tiam, praeterquam oportet, colligunt. Ad hanc enim ecclesiam propter potentiorem principalitatem *necesse est* omnem convenire ecclesiam, hoc est eos, qui sunt undique fideles, etc. » In quae verba Cf. quae egregie scribit D. Massuet Diss. III. art. IV.

(1) *De praescript.* cap. XXI. Cf. Chr. Lupum *Schol.* in cap. XXXVI. *De praescript.*

(2) Epist. LV. « Petri cathedra atque ecclesia principalis, unde unitas sacerdotalis exorta est ». Et in lib. *De unit. eccles.* passim, ac praesertim pag. 195. ubi legitur: « Qui cathedram Petri, super quem fundata est ecclesia, deserit, in ecclesia se esse confidit? » Equidem scio haec veluti glossema a nonnullis criticis respui, verum et illud novi haec ipsa verba ita referri in Pelagii II. epist. ad episcop. Istriae, et in antiquis etiam quibusdam codicibus reperiri, ac propterea retineri ab editoribus Manutio, Pamelio, Rigaltio, ac Maurino. Hic autem praeterea in praef. §. III. observat, quod etiamsi verba haec dispungerentur, nihil hoc doctrinae officeret Cypriani, qui alibi passim, praesertim ep. XL., hunc primatum Petri et necessitatem huic adhaerendi primatui ut quis in ecclesia Christi censeri debeat, inculcat. Sed eum adisis loc. cit.

(3) In epist. ad Cyprian.

(4) Lib. VII. in Parmenian. edit. Albaspin. pag. 107. cujus textum inferius dabimus.

(5) Epist III. ad Sympron. « Ipso referente Matthaeo, inquit, . . . ad Petrum locutus est Dominus, *ut unitatem formaret ex uno* ».

(6) In epist. Liberii ad eundem.

(7) In *Carmine vitae suae.*

(8) In Psalm. IV. num. 30. cujus praeclara haec sunt verba « Ipse est Petrus, cui dixit Christus: Tu es Petrus . . . *Ubi ergo Petrus ibi ecclesia* ».

(9) Cui praefuit s. Ambrosius, tom. II. opp. s. Ambr. class. II. ep. II.

(10) Lib. I. *cont. Jovin.* n. 26. et epist. XV. ad Damas. n. 2. ed. Vallars.

(11) In ep. XLIII. n. 7. *In Psalmo cont. part. Donati*, tom. X. pag. 7.

(12) Cf. Ballerin. op. cit. cap. XIII. §. I. seqq. a pag. 99. ad 220. ubi singulorum patrum testimoniorum vim fuse expendit.

universam ecclesiam auctoritate interpretantur. Sane praelationem Petri super apostolos reliquos exinde colligunt s. Leo M. (1), s. Jo. Chrysostomus (2), Stephanus Dorensis (3), s. Eucherius (4), quibus omnibus praeiverat s. Cyprianus (5). Super universam ecclesiam Petrum illis verbis fuisse constitutum aperte docent Hilarius Diaconus (6), s. Maximus Taurin. (7), s. Gelasius (8). Ecclesia Orientalis universa in epistola ad Symmachum Papam (9), Arator Subdiaconus (10), s. Jo. Chrysostomus (11), s. Ambrosius (12), s. Leo M. (13), s. Gregorius Magnus (14), s. Bernardus (15), Theophylactus (16), quos omnes antecessit Origenes (17).

(1) *Serm. III. de Natali ipsius*, cap. IV. edit. Ball. pag. 11. et serm. IV. cap. II. pag. 15.

(2) Hom. LXXXVIII. n. 1. ed. Maur. tom. VIII. pag. 525. et Hom. III. in *Act. Apost.* n. 1. et 3. ib. tom. IX. pag. 22 - 26.

(3) In *libello ad Martinum Papam* apud Hard. *Acta Conc.* tom. III. col. 714.

(4) Homil. in vigil. ss. Petri et Pauli in *Biblioth. Patrum* sub nomino Eusebii Emiseni tom. v. pag. 712. Colon. Agripp. 1618.

(5) In lib. de unit. eccles. pag. 195.

(6) In *comm. in epist. ad Gal* cap. I. v. 18. edit. Maur. in append. ad opera s. Ambros. tom. II. pag. 213. cujus haec verba sunt: « Dignum fuit ut cuperet (Paulus) videre Petrum, quia primus erat inter apostolos, cui delegaverat Salvator *curam ecclesiarum* ... ut sciret Petrus hanc illi (Paulo) datam licentiam, quam et ipse acceperat ».

(7) Hom. LXX. *De natali ss. Apost. Petri et Pauli.* Opp. edit. Rom. 1784. pag. 225. ubi: « Quantum igitur, inquit, meriti apud Deum suum Petrus erat, ut post naviculae parvae remigium, *totius ecclesiae gubernacula traderentur!* »

(8) Epist. v. ad *Honorium Dalmat. episc.* in act. Concil. Labbei tom. IV. col. 1172.

(9) Ibid. col. 1305. « Non enim ignuras ejus ingenium, inquiunt orientales, qui quotidie a sacro doctore tuo doceris *oves Christi per totum habitabilem mundum creditas tibi pascere* ».

(10) *Hist. Apost.* lib I. in *Biblioth. Patrum*, Colon. Agripp. tomi VI. P. II. pag. 2. col. 2. F.

(11) Hom. LIV. al. LV. in Matth. ed. Maur. pag. 548. ubi scribit: « Pastorem (ecclesiae futurae) ipsum constituit . . . sed illum (Jeremiam) uni genti, hunc autem (Petrum) in universo terrarum orbe » ex quo infert Filium, qui talem contulit Petro potestatem, esse consubstantialem Patri, et alibi saepe.

(12) *Enarrat. in Psal.* XLIII. n. 40. ed. Maur. tom. I. col. 904.

(13) Serm. IV. edit. Ballerin. cap. IV. pag. 19. tum serm. III. *Assumpt. suae*, cap. IV. ib. p. 13., et ser. IV. *Assumpt. suae*, c. II. ib. pag. 16.

(14) Lib. v. epist. XX. ed. Maur. tom. II. pag. 748.

(15) *De considerat.* lib. II. cap. VIII. ed. Maur. vol. I. pag. 428.

(16) In cap. XXI. Joan. edit. Ven. 1754. tom. I. pag. 769.

(17) In cap. VI. ep. ad Rom. ed. Paris. 1572. pag. 354. col. 2. ubi

505. Quinta classis componitur ex iis, qui absolute Petro ea tribuunt epitheta quae nonnisi suprema auctoritate praedito competere possunt, uti cum vocant Petrum *caput*, *apostolorum principem*, *apostolorum verticem*, *et os apostolorum*, *primum mundi praesidem*, quales inter ceteros sunt Hieronymus (1), Hilarius (2), Chrysostomus (3), Leo M. (4), aliique passim; cum eum dicunt *primatum super discipulos habuisse*, atque *apostolatus primatum* ut Augustinus (5), qui appellant *petram ecclesiae*, *petram infrangibilem*, *fundamentum*, *petram fidei*, ut Origenes, Chrysostomus, etc. (6), qui Petrum nuncupant *clavicularium coelorum*, vel *clavigerum*, *coeli janitorem*, *clavem ad regnum*, etc. (7).

506. Sexta classis conflatur ex illis patribus qui Petrum semper in sede sua vivere et omnes docere veritatem quaerentes; qui Petrum per Leonem, Agathonem, aliosve Pontifices locutum esse affirmant, ut s. Petrus Chrysologus (8), patres concilii Chalcedonensis (9), et patres concilii oecumenici VI. (10), quae fusius suo loco expendemus.

507. Septima demum ex iis conficitur qui extollunt

haec leguntur: « Petro cum summa rerum de pascendis ovibus traderetur, et super ipsam, velut super terram (forte *petram*) fundaretur ecclesia, nullius confessio virtutis alterius ab eo nisi charitas exigitur ».

(1) Tom. II. ed. Vallars. p. 279.

(2) Edit. Veron. tom. I. col. 749. n. 7.

(3) Edit. Maur. tom. VII. p. 549.

(4) Locc. citt. His adde Cassianum. ed. cit. pag. 936. Theophylactum l. c., et ante hos s. Greg. Nazianz. qui in carmine vitae suae vocat Petrum *Universi presidem*.

(5) *Enarrat.* in Ps. CVIII. n. 1. et Tract. CXXIV. in Jo. n. 5. col. 822.

(6) Cf. Theophilum Raynaudum in op. cit. *Corona aurea super caput rom. Pontificis.* Opp. tom. X. pag. 9. 91. seqq. ubi innumera prope patrum et scriptorum ecclesiastic. testimonia congessit de ejusmodi titulis quibus s. Petri privilegia ratione ipsius primatus celebrantur, de quibus iterum paulo post.

(7) Ibid. pag. 23. Cf. etiam Benedict. Justinianum op. cit. Prolog. *De Apostolatu* disp. 2. cap. X.

(8) In epist. ad Eutychen., inter epist. s. Leonis edit. Ballerin. XXV. cap. II. col. 779.

(9) *Act. Conc.* Hard. tom. II. col. 306.

(10) Ibid. tom. III. col. 1423.

*

romanam sedem veluti omnium maximam, ut ecclesiam principalem, ecclesiarum omnium matrem, ecclesiarum omnium matricem, principium et originem unitatis, etc. quae pariter paulo post ostendemus; quas quidem omnes hujus ecclesiae praerogativas patres ex eo colligunt, quod rom. Pontifex sit s. Petri successor, qui propterea, ut consequens est, debuerunt necessario in Petro super omnes primatum honoris ac jurisdictionis agnoscere (1).

508. Ex his porro pleno alveo fluit totius antiquitatis perpetuus et constans traditionalis sensus circa primatum verae jurisdictionis Petro super apostolos, universamque ecclesiam a Christo collatum. Si serio propterea, ut decet in re tanti momenti, profitentur adversarii quibuscum agimus, re admittere ac venerari traditionem, fateantur necesse est hanc fidei veritatem quam universa ecclesia numquam non tenuit ac docuit (2).

DIFFICULTATES

509. Obj. 1. Sanctorum patrum effata queis aut *principem*, aut *verticem*, aut *petram et fundamentum ecclesiae*, aut *ceteris apostolis majorem ac potentiorem*, aliaque ejusmodi quibus illi Petrum celebrant, nihil penitus evincunt. 2. Ejusmodi enim textus meram personalem s. Petro praeeminentiam inter apostolos asse-

(1) Cf. Card. Gerdil. in op. *De Pontificii primatus auctoritate in Petri cathedra adversus Marsilii Menandrini exitialem errorem* etc. Opp. edit. rom. tom. XV. ubi singulorum rom. Pontificum a Siricio usque ad Leonem X. testimonia profert pro s. Petri primatu, in volum. autem XII. et XIII. legitima monumenta profert a s. Petro usque ad Siricium.

(2) His addere potuissem de perpetua et constanti ecclesiae fide circa hunc articulum, argumentum deductum ex liturgiis omnibus orientalibus et occidentalibus, quas collegit Joseph Aloys. Assemanus in *Codice liturgico ecclesiae universae in XV. libros distributo*. Volumin. IX. in 4. Romae 1749. Verum de hoc iterum recurret sermo. Interim cf. Com. de Maistre in op. *Du Pape* liv. I. ch. IX. X.; necnon Mamachium *Orig.* etc. lib. IV. P. II. cap. I. §. V. n. VIII.

runt; quo sensu jure vocatur *primus* apostolorum, aut rhetorica etiam locutione *dux*, *caput*, *summitas*, *princeps*, etc. nuncupari potuit. 3. Cum praeterea ex Scriptura ac traditionibus jam ostensum fuerit constitui *aequalitatem* et *supremam apostolorum* omnium potestatem, liquet omnes objectos textus exponi debere cohaerenter ad illum sensum. 4. Nec refert, quod objicitur ex s. Leone Rom. (Serm. III. de *Assumpt. sua*); notum siquidem est Leonem aliosque rom. Pontifices interdum induci ad s. Petri privilegia plus quam par esset magnificanda ex desiderio extollendi suae particularis ecclesiae fundatorem. Hae autem amplificationes spectari merito possunt veluti privatae illorum episcoporum opiniones, minime vero uti catholicam traditionem praeseferentes. 5. Quae cum ita se habeant, possumus recte inferre *officialem* s. Petri primatum nulla posse ratione haberi uti articulum fidei, ac male omnino fundatum esse. 6. Quod vel ipsa Romanensium responsione conficitur: Tournelyus enim, aliique Romani ad textus Cypriani ceterorumque patrum quibus aequalitas asseritur reliquorum apostolorum cum Petro, reponunt ceteros apostolos aequales quidem Petro fuisse quoad potestatem seu auctoritatem *intrinsecam* et *essentialem Apostolatus*, quoad potestatem videlicet docendi ubique, administrandi sacramenta, pastores inaugurandi, etc.; minime vero fuisse pares quoad auctoritatem *extrinsecam* et *accidentalem*, et quoad modum ejusmodi potestatem exercendi. Jam vero ex hac responsione directe inferimus, nullum igitur primatum officii Petrum super ceteros apostolos habuisse; quoniam si praeditus Petrus a Christo fuisset *officiali jurisdictione* super apostolos sive seorsum sive collective sumptos, dum ipsi nulla potiebantur jurisdictione super illum, sive in alterutrum, *de facto* aliqua extitisset *essentialis* et *intrinseca* differentia inter auctoritatem Petri, et auctoritatem apostolorum. Ast hoc a Romanis negatur.

Ergo pares in potestate sive auctoritate apostoli omnes cum Petro fuerunt (1).

510. Resp. ad 1. *N.* Nam non alia de causa illis titulis patres certatim Petrum compellant, quam quod reipsa ceteris fuerit apostolis a Christo praefectus cum vera auctoritatis praeeminentia et jurisdictionis, ut constat ex allatis probationibus. Asserunt enim Christum Petro etiam apostolos subjecisse illis verbis: *pasce agnos, pasce oves meas; totius mundi praefecturam commisisse*, totius *ecclesiae caput* constituisse, aliaque ejusmodi de Petro praedicant prae apostolis reliquis, quae in aequalem cadere non possunt; ex his porro muniis divinitus uni Petro collatis vera ac germana vis illorum titulorum deprehenditur, quibus patres celebrant Petrum uti *Apostolorum principem*, *caput*, *coryphaeum*, *verticem*, *summitatem*, *primum omnium*, *reliquis majorem*, *potentiorem*, *praesidem*, *pastorem*, etc. (2). Accedit non ex solis istiusmodi effatis nos collegisse sensum traditionalem circa Petri primatum; haec enim nonnisi ad unicam classem spectant; jam vero nos septem enumeravimus, quae si simul uniantur ineluctabile prorsus robur accipiunt, quod nullis machinis concuti potest.

(1) Ita rursum Palmer op. et l. cit.

(2) Ecquid enim aliud quam super ceteros auctoritatem commendare in Petro voluit s. Jo. Chrysostomus illis verbis, quae habet in Hom. III. in Act. Apost. n. 3. « Primus *auctoritatem habet in negotio, ut cui omnes commissi fuissent*. Huic enim Christus dixerat: *et tu aliquando conversus confirma fratres tuos?* » Ex quibus patet ipsum loqui de Apostolis qui Petro *commissi erant*, seu ut majori vi dicitur in gr. textu: Πάντας ἐγχειρισθείς· *omnes habens in manu;* seu in sua potestate Quid etiam aliud sibi volunt verba Stephani Dorensis episcopi, dum loc. cit. scribit « Pascere primus jussus est oves catholicae ecclesiae, quum Dominus dicit: Petro amas me? Pasce oves meas. Et iterum ipsi praecipue, et specialiter firmam prae omnibus habens in Dominum Deum nostrum, et immutabilem fidem, convertere aliquando, et confirmare exagitatos consortes suos, et spiritales meruit fratres, utpote dispensative *super omnes* ab ipso, qui propter nos incarnatus est, *potestatem accipiens et sacerdotalem auctoritatem?* » Sic patres reliqui loquuntur in locc. citt. quae per se quisque recolere poterit.

511. Ad 2. *D.* Ejusmodi textus meram personalem s. Petro praeeminentiam inter apostolos asserunt, quatenus praeeminentia ex primatu proveniens unius Petri est, nec reliquis communis, *C.* qualenus praeeminentia proveniens sit ex solis personalibus Petri dotibus, indole, ingenio, zelo, etc. *N.* Itaque tota difficultas oritur ex aequivocatione vocis *personalis* seu *individualis*, qua vel significari queunt privatae ac propriae animi dotes et qualitates alicujus; vel significari potest munus, privilegium, auctoritas, quae ita alicui tributa sit ut sit aliis incommunicabilis, atque illius omnino propria. Si hoc posteriori accipiatur sensu *personalis Petri praeeminentia*, verissimum est, nosque ipsi hac usi voce sumus ad secernendam dignitatem et auctoritatem primatus a Christo uni Petro collatam ab illa ceterorum apostolorum. Quod si eadem vox in priori significatione usurpetur, assertio est falsa; quia cum Christus juxta doctrinam patrum instituerit primatum in bonum ecclesiae, nempe ad ejus unitatem constituendam et conservandam, evidens est patres illis titulis noluisse significare proprias ac individuales Petri personae dotes quae cum ipso perire debebant (1). Quapropter nunquam hoc

(1) Haec est potissima ratio quare Dupinius, qui, ut vidimus, quamvis videatur agnoscere in Petro primatum jurisdictionis, reipsa tamen eum redigit ad primatum meri ordinis, seu honoris; hinc ipse subdole ad evincendum primatum Petri respuit probationes quae ex Matth. XVI. et Jo. XXI. eruuntur, et solum illum colligit ex eo quod Petrus *primus* semper sit habitus, atque a Christo decretus, et quod necesse sit, ut ait Diss. IV. cap. I. §. I. « Aliquem primum inter plures esse; primus res est, quae uni tantum convenit, nec alteri potest communicari ». Eadem ratione se gessit Launojus. Cf. Gerdilium in opusc. *Analisi contra Launojo.* Opp. ed. Rom. tom. XIII. Idem senserat M. Ant. de Dominis lib. I. *De repub.* cap. IV.

Ceterum auctoritatem veri nominis, seu jurisdictionis necessariam esse ad unitatem constituendam et conservandam vel ipsi Petri primatus adversarii fassi sunt: sane Maimbourg in op. gallice inscripto: *De l'etablissement et des prérogatives de l'église de Rome, et des évêques.* Paris 1685. ch. IV. pag. 57. seqq. « Je dirai seulement, scribit, ce dont tous les catholiques conviennent, que Jésus-Christ choisit saint Pierre entre tous ses apôtres pour lui donner non seulement la primauté d'ordre, d'honneur et de rang, en lui donnant le premier lieu,

sensu ipsi potuerunt vocare Petrum *ducem*, *caput*, *summitatem*, etc.; rhetorica licet locutione, ut adversario etiam hoc detur (1).

512. Ad 3. *D.* Videlicet, nisus est adversarius ostendere, quod nemo catholicorum negavit, *aequalitatem* et *supremam apostolorum omnium* potestatem in munere apostolico, *C.* ostendit reipsa apostolos omnes aequales fuisse Petro sub omni respectu et absolute, seu per exclusionem primatus uni Petro collati *N.* Hoc enim primatu sublato, textus illi nullum amplius sensum haberent, imo essent sibi plane contradictorii (2).

513. Ad 4. *N.* Duplici enim ratione peccat adversarii assumptio; tum in eo quod autumet rom. Pontifices cum veritatis dispendio voluisse s. Petri praerogativas ut se se extollerent magnificare, quod absque gravi tot sanctorum virorum qui ab aetate apostolica ad nos usque floruerunt, injuria nec suspicari possumus (3); tum

comme à celui qui est le premier entre ses égaux, et en ces dons, ces pouvoirs et ces graces, qui sont inséparables et de l'apostolat et de l'épiscopat; mais aussi la primauté de jurisdiction, de puissance et d'autorité sur tous les fidèles dans toute l'église, dont il le constitua le chef ». Sic Nicole *Instruct.* v. *sur le symbole* §. 10. « La tradition, inquit, nous apprend, que Dieu pour conserver son église en unité a établi une chaire, et autorité supérieure pour veiller à la maintenir, qui est celle de l'église de Rome, etc. ». Alia inferius subjiciemus testimonia.

(1) Quando adversarii luculentissimis patrum testimoniis a catholicis premuntur, quae eludere non possunt tanquam ad communem locum confugere consueverunt ad *rhetoricas* figuras, amplificationes, locutiones, etc. Ad hoc ipsum effugium Palmer se recepit.

(2) Cf. Benedict. Justinianum op. et loc. cit. *De Apostolatu.*

(3) Apposite ad rem nostram scribit Bossuetus in *Defens. cleri gallicani* lib. x. cap. vi. « Audio quid dicant: Romanis Pontificibus, sedis suae dignitatem commendantibus, in propria videlicet causa non esse credendum. Sed absit: pari enim jure dixerint, ne episcopis quidem, aut presbyteris esse adhibendam fidem, cum sacerdotii sui honorem praedicant; quod contra est. Nam quibus Deus singularem honoris dignitatisque praerogativam contulit, eisdem inspirat verum de sua potestate sensum; ut ea in Domino, cum res poposcerit, libere et confidenter utantur, fiatque illud quod ait Paulus: *Accepimus Spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quae a Deo donata sunt nobis.* Quod quidem hic semel dicere placuit, ut *temerariam ac pessimam responsionem confutarem;* profiteorque me de Sedis Apostolicae majestate, romanorum Pontificum doctrinae et traditioni crediturum: quanquam eorum sedem

in eo quod supponat solos esse rom. Pontifices, qui Petro a Christo tributum primatum super ceteros apostolos affirment, quod alienum prorsus a veritate est, ut ex allatis probationibus elucescit. Patet proinde non posse spectari illorum summorum Pontificum locutiones ut privatam opinionem praeseferentes, sed eas vere repraesentare, ut verbis adversarii utamur, traditionem catholicam (1).

514. Ad 5. *D.* Si ecclesia Petri primatum non proponeret credendum ut articulum fidei, Tr. vel *C.* Si ecclesia tanquam fidei articulum, illum credendum proponit *N.* Atque hic obiter animadvertimus adversarium tum hic, tum alibi pro certo assumere juxta principia protestantismi privatorum esse colligere ac decernere aliquid credendum ut articulum fidei quod quispiam in Scriptura et traditione contineri existimet; at talis profecto regula fidei catholicae, saltem proxima, haudquaquam est. Haec non est nisi auctoritas ecclesiae, quae quidem in decernendis fidei articulis innititur Scriptura ac traditione, ut regulis inadaequatis, si seorsum spectentur, et remotis, attamen illius tantum est, utpote infallibilis, declarare verum divinae revelationis sensum, et quemlibet articulum in revelatione contineri. Verum de hoc postea. Ceterum ecclesiam tenuisse semper ac docuisse veluti articulum fidei Petri primatum liquet tum ex facto, tum ex solemni definitione edita in pluribus conciliis oecu-

non ipsi magis, quam reliqui, ac tota ecclesia, atque orientales haud minus quam occidentales praedicant. Id sequentia declarabunt ». Ed. Versailles opp. tom. XXXIII.

(1) Verba s Leonis M. ex Serm. III. *De Assump. sua.* quae adversarii nostri oculos nimis perstringunt sunt haec : « Et tamen de toto mundo unus Petrus eligitur, qui et universarum gentium vocationi, et *omnibus Apostolis, cunctisque ecclesiae patribus praeponatur :* ut quamvis in populo Dei multi sacerdotes sint, multique pastores; omnes tamen proprie *regat Petrus* quos principaliter regit et Christus ». In ed. Baller. Serm. IV. cap. II. col. 16. Certe haec evertunt totum Palmerii oxoniensiumque ceterorum novum systema.

menicis, praesertim Lateranensi IV. Lugdunensi II. et Florentino (1).

515. Ad 6. *D.* Ast perperam et antilogice id infert adversarius ex responsione catholicorum, *C.* jure ac logice *N.* En igitur adversarii argumentatio: catholicis fatentibus apostoli omnes pares fuerunt in dignitate, aut munere apostolico essentiali; quod praeterea Petro seorsum collatum est, non est nisi superadditum et accidentale. Ergo omnes apostoli pares in auctoritate fuerunt. Rigidus porro logicus ita concluderet: ergo omnes Apostoli pares quidem fuerunt in *potestate sive auctoritate apostolica intrinseca et essentiali*, minime vero quoad potestatem sive auctoritatem extrinsecam, accidentalem ac superadditam qua Petrus constituebatur superior reliquis apostolis, et qua aliquid adjiciebatur super ipsum Apostolatum, seu auctoritatem apostolicam. Quapropter Petrus uti merus apostolus nullum jus, nullum *officialem* primatum exercere potuisset super ceteros Apostolos, neque Apostoli exercere itidem potuissent super Petrum et alter in alterum; at vere Petrus potuisset super reliquos omnes exercere vi illius potestatis et auctoritatis superadditae quam nos primatum vocamus. Falsum porro est, quod si Petrus vi primatus potuisset potestatem super alios Apostolos exercere, essentialis exinde atque intrinseca differentia inter Petrum et Apostolos reliquos consequeretur; etenim hoc quidem oriretur si intrinseca haec fuisset potestas *Apostolatui speciali* Petri, quia reipsa tunc in apostolatu omnes non fuissent pares, sed Petrus vi apostolatus sui caeteris emineret. Cum vero non vi apostolatus, sed vi primatus superadditi apostolatui eidemque extrinseci Petrus ceteris praefectus fuerit, liquet

(1) Conc. Later. IV. Decr. V. apud Hard. *Acta Concil.* tom. VII pag. 23-24. Concil Lugd. II. ibid. col. 695. et 702. Conc. Florent. in *Decreto Unionis.* Ibid. tom. IX. col. 985. et seqq. In his porro conciliis convenerunt graeci et latini, illorum verba inferius exhibebimus.

exinde inferri haud posse intrinsecam et essentialem inter Petrum prout Apostolus est, et Apostolos reliquos differentiam. Insuper ex dictis colligimus quo sensu catholici vocent hanc Petri praeeminentiam extrinsecam et *accidentalem*, quatenus nempe natura sua ita non inhaeret apostolatui, multo vero minus peculiari apostolo prae alio, ut Christus, si quidem ei placuisset, non potuisset alii praeterquam apostolis primatum conferre, eumque tribuere Joanni, Jacobo, vel Matthaeo potius quam Petro. Ceterum, semel a Christo instituto primatu in ecclesia sua ad ejus unitatem constituendam et conservandam, hic primatus jam essentialis est ipsi ecclesiae constitutioni, eoque sublato, unitas ac per consequens ecclesia prout a Christo instituta est plane dilaberetur. Adeo sibi illudunt impugnatores catholicae ecclesiae!

PROPOSITIO III.

Petrus jurisdictionis primatum in universam ecclesiam immediate a Christo, non autem ab ipsa ecclesia accepit

516. Haec propositio est adversus richerianos, febronianos ac pistorienses. Edmundus enim Richerius doctor sorbonicus et facultatis syndicus, protestantium vestigiis insistens omnium primus inter catholicos docuit ecclesiam, seu fidelium omnium corpus esse *subjectum* illud in quo auctoritas et jurisdictio regiminis ecclesiastici ex Christi institutione resideat. Ex hoc porro principio collegit Pontificem rom., episcopos aliosque pastores esse totius corporis fidelium ministros, qui de mandato et nomine universitatis fidelium pastoralem auctoritatem exerceant eo pacto, quo in democratica republica magistratus sunt ministri populi a quo tanquam delegati habent auctoritatem, prout in priori hujus partis sectione expo-

suimus cum de ecclesiastica ageremus hierarchia (1). Itaque tota ecclesia, seu universitas fidelium ea est, quae juxta hoc systema *principaliter* ac *radicaliter* obtinuit claves Petro ac reliquis apostolis, ac propterea eorumdem successoribus tradendas ac communicandas, cum ecclesia seu fidelium universitas illis uti non possit (2).

517. Perniciosum hoc ac toties proscriptum systema avide ab appellantibus arreptum fuit, praecipue vero a Quesnello cujus propositio XC. in dogmatica constit. *Unigenitus* damnata fuit his verbis concepta : « Ecclesia auctoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos pastores, de consensu, saltem praesumpto, totius corporis (3) ». Hanc eandem doctrinam, ut vidimus, adoptavit synodus Pistoriensis (4).

518. Jam vero jure merito ejusmodi doctrinam pro-

(1) Num. 94.

(2) Ita in lib. *De ecclesiastica ac politica potestate* edito an. 1611. qui statim an. insequenti 1612. a Synodo Senonensi, praesido Card. Du-Perron, proscriptus est tanquam continens propositiones, expositiones, et allegationes falsas, erroneas, scandalosas, et ut sonant, haereticas, et schismaticas. Richerium porro palinodiam cecinisse l. c. diximus; quae quidem duplex fuit, altera data est die 7. decemb. 1629. alteram vero longe pleniorem una cum refutatione suorum errorum, quos in septem propositionibus complexus erat, moriens reliquit in suo Musaeo, futurum etiam posteris sincerae mentis suae perpetuum indubium testimonium.

Quae autem ad praesens argumentum pertinent hae sunt. Prop. I. pag. 8. « Christus suam fundando ecclesiam, prius, immediatius, et essentialius claves seu jurisdictionem toti dedit ecclesiae, quam Petro et aliis Apostolis » Prop. II. pag. 9. « Tota jurisdictio ecclesiastica primo proprie et essentialiter ecclesiae convenit. Romano autem Pontifici, atque aliis episcopis, instrumentaliter, et quoad executionem tantum, sicut facultas videndi oculo competit ». Prop. III. pag. 10. « Christus non tam uni Petro, quam unitati infallibilem clavium potestatem detulit » Prop. IV. pag. 12. « Status ecclesiae ab ejusdem regimine distinguitur. Status enim monarchicus est . . . Regimen vero aristocraticum . . . quia omnium optimum et naturae convenientissimum » Prop. V. pag. 18. « Petrus claves jurisdictionis accepit a Christo Domino, non pro se, sed pro ecclesia, et nomine totius ecclesiae, non ut pastor oecumenicus et princeps; sed ut minister tantum et executor decretorum ecclesiae ».

(3) Cf. in hanc proposit. Fontana in op. cit *Constitutio Unigenitus propugnata* tom. III. col. 1140. seqq.

(4) Propp. II. et III.

scriptam esse ac nota haereticali inustam sic breviter ostendimus. Petrus immediate ab ecclesia, seu mediante ecclesia, jurisdictionis primatum non accepit, si Christus per se ac immediate eundem illi primatum promisit et contulit: porrò Christum immediate ac per se jurisdictionis primatum in universam ecclesiam Petro promisisse et contulisse evidenter constat ex iis quae in praecedentibus propositionibus disseruimus. Ostendimus enim verba Christi: *Tu es petra*: quibus promisit primatum, ac illa quibus eumdem contulit, nempe: *Pasce agnos meos, pasce oves meas* peculiari Petri personae dicta fuisse, nec nisi per quandam extensionem in sensu aliquo accommodo, ac per participationem Apostolis reliquis, multo vero minus fidelium coetui convenire posse; quatenus scilicet Apostoli et fideles petrae fundamentali ac primariae ecclesiae visibilis, Petro nempe, inhaereant et cum eo in unitatem conveniunt: quod et patres, ut vidimus, uno animo docent (1). Accedit, Petrum non potuisse ab

(1) Juverit hic pro opportunitate nonnulla adjicere patrum testimonia, quae rem propius attingant et ex quibus pateat illorum germana doctrina. Tertullianus in *Scorpiace* cap. x. « Memento, inquit, claves ejus hic Dominum Petro, *et per eum, ecclesiae reliquisse* ». Ed. Rigal. pag. 496. S. Cyprianus epist. LXXIII. « Quo venturus est, scribit, qui sitit . . . an ad ecclesiam, quae una est et *super unum qui et claves ejus accepit*, Domini voce fundata est? » Ed. Maur. pag. 132. Firmilianus in epist. ad Cyprian. « Hinc intelligi potest, quod *soli Petro* Christus dixerit: *quaecumque ligaveris*, etc. » Ibid. epist. LXXV. pag. 148. Optatus lib. VII. « B. Petrus . . . claves regni coelorum *communicandas caeteris solus* accepit » Ed. Albaspin. pag. 107. S. Augustinus lib. II. *de Bapt. contra Donatist.* cap. 1. n. 2. scribit: « Ecce ubi commemorat Cyprianus .. Apostolum Petrum, in quo primatus Apostolorum tam excellenti gratia praeeminet . . a posteriore Apostolo Paulo esse correctum . . Ceterum magis vereri debeo, ne in Petrum contumeliosus existam. Quis enim nescit, illum apostolatus principatum cuilibet episcopatui praeferendum? » Et lib. I. *Contr. duas epist. Gaudentii.* cap. XXXI. n. 39. « Numquid, inquit, melior Razias, quam Petrus Apostolus, qui ubi dixit, *tu es Christus Filius Dei vivi*, tam beatus a Domino appellatus est, ut claves regni coelorum accipere mereretur? Nec tamen ideo creditur imitandus, ubi mox eodem momento reprehensus audivit: *Vade post me Satana; non enim sapis quae Dei sunt; sed quae hominum?* »; eadem habent s. Gregorius M. lib. v. cap. XX. col. 748. ed. Maur. S. Hilarius in Matth. XVI. S. Ambrosius lib. de

ecclesia primatum jurisdictionis accipere cum nondum existeret, sed adhuc esset aedificanda; etenim solum post Christi in coelos ascensum, uti alias animadvertimus, proprie ecclesia esse coepit.

519. Imo et illud observandum est, tantum abesse, ut Christus primatum Petro contulerit mediante ecclesia, ac propterea Petrus ab ecclesia immediate jurisdictionem consecutus sit aliamve praerogativam, ut potius e converso Christus statuerit ecclesiam omnibus suis fulgere dotibus ac praerogativis mediante Petro, seu mediante primatu Petro collato, atque, ut mox ostendemus, suis in hoc primatu successoribus. Per Petrum enim ecclesia est una; per Petrum leges suae sanctione et omnimoda auctoritate muniuntur; per Petrum infallibilitate pollet, ut partim ex dictis, partim vero ex dicendis manifestum fiet. Tanti propterea est ex Christi dispositione primatus Petri, ut prius ipse designaverit Petrum in futurum ecclesiae suae caput, quam ecclesiam constituerit, quod liquet tum ex Jo. I. 42. ubi Christus viso primum Petro, illico dixit ad eum: *Tu vocaberis Cephas*, proludens scilicet ad futuram ejus evectionem; tum ex Matth. XVI. cum ei dixit: « Tu es Petrus et super hanc petram *aedificabo* ecclesiam meam ». Nempe ut sapiens architectus prius fundamentum statuere voluit quam aedificium erigere. Hinc Petri primatus spectari debet uti radix unitatis, uti radix ac principium auctoritatis, uti principium denique et radix unde dimanant

Isaac cap. III. n. 10. circa finem, s. Jo. Chrysostomus in cap. XXI. Jo. s. Epiphanius in *Ancorato* n. IX. edit. Petav. tom. II. pag. 15.; verum his aliisque omissis, ne longior sim, lubet rationem afferre quare Petro claves regni caelorum potius datae sint quam alteri apostolorum, quamque exhibet Eulogius Alex. apud Photium in *Bibliotheca* cod. CCLXXX. lib. II. *contra Novatian.* « Ideo, inquit, nec Joanni nec alteri cuiquam discipulo dixit Salvator: *Tibi dabo claves regni caelorum*, sed *soli Petro*, qui cum negaturus erat, et peccatum lacrymis et poenitentia expiaturus, ut suo ipsius exemplo erga peccatores humanior esset. Alii enim non tentati forsan severius cum peccatoribus egissent ». Edit. And. Scotti S. J. Colon. 1611. col. 1599.

dotes quibus ecclesia emicat, utpote quae per illam petram, Christo ita volente, firmata sit, atque constabilita. Non igitur Petrus ab ecclesia primatum jurisdictionis accepit, sed ecclesia potius, saltem quoad usum, et modum exercendae potestatis et jurisdictionis a Petro dependet (1). Ad fidelium autem coetum quod attinet, nec potestatem ipse, nec potestatis usum a Christo unquam accepit, adeoque neutrum Petro vel alii cuilibet potuit communicare, cum nemo det quod non habet.

DIFFICULTATES

520. I. Obj. 1. Christus Matth. XVIII. *discipulis suis* dixit: *quaecumque alligaveritis, quaecumque solveritis.* At fideles omnes discipuli Christi sunt. 2. Ibid. praeterea v. 15. legitur sic Petrum allocutum Christum esse: « Si peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum », et postea adjecisse: « Si te non audierit, *dic ecclesiae*: si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus »; ubi manifeste ecclesiam, omnium videlicet coetum fidelium, constituit Christus tanquam supremum tribunal. 3. Exinde factum est, ut semper episcopi in usu clavium se appellaverint *ministros ecclesiae*; 4. atque in sacris litteris fideles omnes vocentur *fratres* ac *sacerdotes*. 5. Verum quod omne removet dubium, est ratio quam Christus tenuit Jo. XXI., nec enim imperavit fidelibus ut obedirent Petro, sed impera-

(1) Haec intelligi debent in sensu thesis: nec enim inficiamur apostolos extraordinaria quadam ratione claves immediate a Christo accepisse. Verum apostoli reliqui non eodem modo acceperunt quo eas accepit Petrus; siquidem potestas clavium in apostolis fuit extraordinaria ad fundandas scilicet ecclesias, ceteraque praestanda quae ad earum institutionem necessaria erant, adeoque cum ipsorum obitu cessare debebat. Cum vero in Petro ordinaria fuerit juxta primatus finem ad unitatem ecclesiae constituendam atque in perpetuum conservandam, ideo, uti postea ostendemus, in ejus successores erat transmittenda. Quapropter omnes ecclesiae praesules a Petro, nec sine mensura, claves istas accipere debuerunt. Cf. Bellarm. *De Rom. Pontifice* lib. 1, cap. XII.

vit Petro ut aleret fideles; Petrus igitur per verbum *pasce* constituitur istorum minister. 6. Hinc videmus fideles exprobasse Petro consuetudinem cum gentilibus, et Petrum act. XI. 3. se purgasse, seu eis rationem reddidisse ejus quod gesserat. Ergo.

521. Ad 1. *D.* Id est apostolis, *C.* fidelibus tantum *N.* Ecquis enim ignorat integro illo capite discipulorum nomine apostolos significari? Sane quod hic discipulis promisit Christus, illis contulit Jo. XX. 23. Certum porro est ex v. 24. discipulorum nomine apostolos significatos fuisse; refert enim evangelista, Thomam unum *ex duodecim* abfuisse, cum Christus illis dixit: *Accipite Spiritum Sanctum* etc.

522. Ad 2. *D.* Id est *ecclesiae praelatis*, uti patres, atque inter eos s. Jo. Chrysostomus, hunc locum exponunt, *C.* fidelium coetui *N.* Hic enim sensus est absurdus; esset nempe congreganda universa fidelium multitudo, quoties peragenda esset fraterna correctio (1). Negamus praeterea Christum allocutum heic specialiter fuisse Petrum, cum dixit: *si peccaverit in te frater tuus* etc. sed Christi verba generalia sunt, atque ad eos omnes spectant, qui in ejusmodi casu versantur (2). Ce-

(1) Cf. Cornel. a Lapide in hunc loc. qui non minus copiose quam solide textum istum explanat, ostenditque nulla ratione posse *ecclesiae* nomine heic fidelium coetum intelligi, praesertim ex eo quod ibid. Christus dicat: *Si ecclesiam non audierit*, id est, si reus ecclesiae non obedierit etc. Obedire autem nemo tenetur nisi superiori, fideles autem inter se non sunt invicem superiores, nulla auctoritate fruuntur in alios sibi aequales. Quod vidit et ipse Calvinus, qui tum in *Harmonia evangel.* in hunc loc. p. 213. seqq. ed. Amstelod. 1667. tum in *Institut.* lib. IV. cap. VIII. §. 15. verba: *Dic ecclesiae*, exponit de ecclesiae pastoribus qui senioribus synagogae succedere debebant, quibus jus erat excommunicationis, et ad quos Christus accommodat sermonem suum. Immerito proinde Castalio, Vatablus aliique protestantes exponunt Christi verba: *Dic reipublicae*, *aut coetui fidelium*, *communitati*, *multitudini* etc. Cf. Criticos sacros in hunc loc. Quamvis porro Vatablus protestans non fuerit, attamen ejus commentaria utpote a Rob. Stephano calvinista collecta et edita imo respersa sectae erroribus tanquam commentaria protestantium spectantur, quamdiu expurgata non sunt.

(2) Mirum est adversarios affirmare Christi verba: *Si peccaverit*

terum, cum Christus dixerit: « Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus », patet his verbis significasse excommunicationem, ac propterea *ecclesiae* nomine eos designasse qui tali potestate fruuntur, eos scilicet, qui ab eodem Christo claves acceperunt, Petrum nimirum et apostolos, quibus proinde immediate subdidit: « Amen dico vobis, quaecumque alligaveritis etc. ».

523. Ad 3. *D.* Episcopi se vocare consueverunt *ministros ecclesiae*, in bonum videlicet ecclesiae a Christo constitutos, *C.* constitutos a fidelibus seu a fidelium coetu *N.* Significant illa loquendi ratione se pro Christo legatione fungi tanquam Christi ministros, in animarum salutem, seu ministros esse ecclesiae ut fungantur officio, ob quod praepositi sunt.

524. Ad 4. *D.* Fideles vocantur *fratres* ratione ejusdem fidei, ac mutuae dilectionis, *C.* ratione aequalitatis *N.* Sacerdotes autem interdum dicuntur, ut alias ostendimus (1) mystice et improprie ob mysticum laudis ac precum sacrificium quod Deo offerre debent, aut etiam ob mysticam unctionem qua christiani sunt.

525. Ad 5. *Neg.* Suppositum, nimirum per verbum

in te etc. ad Petrum speciali ratione directa esse, cum hoc in loco nulla Petri mentio fiat. Ex quo colligimus eos voluntatis perversitate potius quam intellectus errore impugnare catholicam veritatem. Sane ipsi hic vident Petrum etiamsi nec nominetur Petrus, ut inferant ecclesiam seu coetum fidelium claves immediate habere. Contra vero Matt. XVI. Petrum non vident, etiamsi ibi Christus tot modis Petri personam designavit, ut non pluribus circumstantiis, uti apposite observat Cajetanus, describere soleant aliquem certum hominem notarii illi, qui instrumenta publica conficiunt. Etenim in primis substantiam personae singularis per pronomen *tibi*; deinde addidit nomen inditum in nativitate, cum ait *Beatus es Simon.* Adjecit nomen patris cum ait *filius Jonae*; nec omittere voluit nomen a se recens impositum: *Ego dico tibi, quia tu es Petrus*; quorsum vero haec tam accurata descriptio, si nihil ipsi Petro proprie promittitur? Cf. Bellarm. lib. I. *De rom. pontif.* cap. XII. Attamen si adversarios audias hic Christus Petri nomine significavit ecclesiam; qui tamen uno animo de Petro intelligunt quae ibid. paulo post leguntur: *Vade post me satanas.* Nonne ejusmodi agendi ratio eos ex malitia peccare apertissime ostendit?

(1) In tract. *De ordine* cap. II. prop. I.

pasce tantum significari, *alimenta praebe*, non autem pascere cum imperio, regendo videlicet, prouti paulo ante ostendimus. Quoniam vero praeesse et subesse, regere ac regi, pascere ac pasci relationem inter se habent, ita ut alterum sine altero nec esse nec intelligi queat, patet quod cum Petro dictum sit ut praesit, regat et pascat, dictum pariter intelligatur fidelibus et injunctum, ut Petro subsint, atque ab ipso se regi sinant ac pasci.

526. Ad 6. *D.* Quia maluit Petrus rationem reddere quam uti auctoritate sua, *C.* quasi non potuerit se aliter gerere *N.* Scilicet voluit Petrus ecclesiae praesulibus mansuetudinis ac modestiae exemplum praebere potius quam auctoritate qua praeditus divinitus erat, tumultum compescere, uti observarunt s. Jo. Chrysostomus et s. Gregorius M. hoc factum expendentes (1). Hac sane potestate usus est Petrus tum adversus Simonem magum, tum adversus Ananiam et Sapphiram; potuisset propterea etiam adversus hos objurgatores, siquidem opportunum ei visum fuisset, eadem uti (2).

527. II. Obj. 1. Patres antiquissimi, Augustinus praesertim, passim docent Christum ecclesiae claves dedisse, ac Petrum ut *figuram* gestantem ecclesiae, atque ecclesiae nomine eas accepisse (3); ergo si ecclesia in

(1) S. Jo. Chrysost. Hom. xxiv. *In acta* n. 2. s. Greg. M. lib. xi. epist. xlv. edit. Maur. col. 1130. cujus verba haec sunt: « Si enim cum a fidelibus culparetur, auctoritatem, quam in sancta ecclesia acceperat, attendisset, respondere poterat ut pastorem suum oves, quae ei commissae fuerant, reprehendere non auderent. Sed si in querela fidelium aliquid de sua potestate diceret, profecto doctor mansuetudinis non fuisset .... Si ergo pastor ecclesiae, apostolorum princeps, signa et miracula singulariter faciens, non dedignatus est in causa reprehensionis suae rationem humiliter reddere; quanto magis nos peccatores etc. ».

(2) Cf. Cornel. a Lap. et Calmet in *Acta apost.*

(3) Launojus lib. ii. epist. v. ad *Hadrianum Vallantium* lxx. congessit testimonia ex patribus, conciliis et scholasticis, ut evincat adversus Bellarminum claves collatas esse s. Petro in persona ecclesiae, seu gestanti ecclesiae personam. Edit. Colon. Allobrog. tom. v. p. 1. pag. 213. seqq. In hoc porro censu complexus est auctores illos qui contendebant concilium esse supra pontificem; plura item attulit testimonia

persona Petri claves regni coelorum accepit, evidens est ecclesiae immediate a Christo claves collatas esse. 2. Sane Deus et natura *prius* et *immediatius* ad totum intendunt, cum aliquid moliuntur, potius quam ad aliquam suppositi partem, utut nobilissimam; ita Christus in ecclesia et ecclesiastica potestate constituenda potiorem duxit totius corporis curam, id est, ecclesiae, quam unius membri licet praestantissimi, cujusmodi est Petrus aut summus Pontifex aut quilibet alius episcopus. 3. Verum, dato etiam, quod Christus Petro atque apostolis ac proinde, si placet, rom. Pontifici ac episcopis claves proprie contulerit, nihil tamen inde conficitur. Nam quamvis facultas visiva in oculo resideat, *homini* tamen data est, ut ab ipso per oculum tanquam per organum et administrum exerceatur, cum oculus *per* et *propter* hominem existat; hominis siquidem proprium est oculos dirigere, ut haec potius quam illa objecta intueantur, adhibere manus aut pedes. Itaque totius pariter ecclesiae proprium est uti Pontifice aut etiam episcopo, et hunc potius quam illum exercere ad actum quem voluerit eliciendum. Ergo sin minus potestas ipsa clavium, saltem ejus usus et exercitium ab ecclesia pendet (1).

528. Resp. Ad 1. *D.* Patres docent Christum claves ecclesiae dedisse, id est, in ejus commodum et utilitatem seu, ut schola loquitur, *finaliter*, *C.* proprie et *formaliter* *N.* Ut autem patrum veterum mens innotescat, dum illam loquendi rationem usurparunt, animadvertendus est scopus quem sibi proposuerunt. Porro patres qui nobis objiciuntur in eo toti erant, ut montanistarum et novatianorum errorem convellerent; cum enim isti haeretici negarent ecclesiam habere potestatem di-

quae ad rem non faciunt; nonnulla quae plane evertunt ejus sententiam; nonnulla item more suo foede corrupta. Ex Augustino autem xxvi. testimonia collegit.

(1) Cf. etiam apud Petavium *De ecclesiast. hierarchia* lib. III. capp. XIV. et XV. quibus totum Richerianum systema ipse evolvit.

mittendi graviora crimina, contendebant potestatem clavium datam Petro et apostolis fuisse *personaliter*, ut loquitur Tertullianus, ac propterea cum ipsorum obitu cessasse. En Tertulliani verba: « Si quia dixit Petro Dominus *super hanc petram* . . . qualis es evertens atque commutans manifestam Domini intentionem *personaliter* hoc Petro conferentem (1) »? Ut igitur se illis opponerent, docuerunt potestatem clavium fuisse collatam ecclesiae in persona apostolorum, et apostolis in persona Petri; docuerunt Petrum repraesentasse collegium apostolicum, et figuram gessisse ecclesiae cum accepit claves regni coelorum. Quae quidem effata eo tendunt, ut indicent potestatem istam ad Petri atque apostolorum successores transiisse, seu Petro claves esse collatas cum *jure traducis*, ut contendebant catholici adversus Tertullianum, postquam in montanistarum haeresim dilapsus esset (2), cum ad ecclesiae bonum has claves Christus Petro et apostolis contulerit. Ex eorum proinde mente non unus Petrus, et apostoli acceperunt hasce claves, verum etiam ecclesia, id est corpus episcoporum, ut per eas filiorum suorum crimina, quaecumque demum essent, solverentur. Hoc tamen interponitur discrimen inter Petrum et apostolos, atque ecclesiam, prout hoc nomine designatur coetus fidelium, quod illi claves acceperint, ut ita dicam, *active* ad eas scilicet adhibendas, ecclesia autem seu communitas fidelium acceperit *passive* quandoquidem in ejus commodum essent a Petro et ab apostolis adhibendae. Cum autem ecclesia semper duratura esset, Petrus vero et apostoli ad tempus tan-

(1) *De pudicit.* cap. XXI. ed. Rigal. p. 574.

(2) Cf. Christ. Lupum in can. XIX. *Dictati sancti Gregorii VII.* art. IV. ubi patefacit malam Launoji fidem in referendis Tertulliani testimoniis, ostenditque nunquam Tertullianum retractasse priorem sententiam de collatione clavium facta Petro immediate a Christo Domino, sed solum, postquam montanista effectus est retractasse quod antea adstruxerat collatas esse Petro claves cum jure traducis, ita ut moriente Petro transierint claves ad ejus successores. Opp. ed. Venet. tom. V. pag. 289. seqq.

tum victuri, concludebant patres semper has claves esse mansuras, nempe in Petri et apostolorum successoribus, quia collatio ista non fuit *personalis*, sed perpetua (1).

529. Ejusmodi esse germanam patrum mentem evincunt ipsorum testimonia. S. Ambrosius scribit: « Tibi inquit (Christus) dabo claves regni coelorum ut et solvas et liges. Hoc Novatianus non audivit, sed ecclesia Dei audivit; ideo ille in lapsu, nos in remissione: ille in impoenitentia, nos in gratia. Quod Petro dicitur, apostolis dicitur. Non potestatem usurpamus sed servimus imperio (2) ». Eadem habet s. Pacianus in tribus ad Sympronianum epistolis (3); sed praecipue s. Augustinus qui: « Petro, inquit, in multis locis scripturarum apparet, quod personam gestet ecclesiae; maxime illo in loco, ubi dictum est: *Tibi dabo claves regni coelorum* . . . Numquid istas claves Petrus accepit et Paulus non accepit? Petrus accepit, et Joannes et Jacobus non accepit, et caeteri apostoli? Aut non sunt *istae in ecclesia claves ubi peccata quotidie dimittuntur*? Sed quoniam in significatione personam Petrus gestabat ecclesiae, quod *illi uni* datum est, ecclesiae datum est (4) ».

(1) Seu ut modo animadvertimus patres eo sensu docuerunt claves non uni Petro datas esse sed in ipso universae ecclesiae, quatenus earum potestas, moriente Petro, non fuerit in ecclesia aut sublata aut suspensa, sed jugiter in ea perseveraverit, quia in ejusdem bonum atque emolumentum clavium potestatem Petro ejus primati, Christus contulit. Petrus propterea in clavibus accipiendis repraesentabat ecclesiam quomodo pater posteros, fons rivos, radix ramos.

(2) *Enarrat.* in Ps. XXXVIII. n. 37.

(3) Argumentum trium harum epistolarum est ostendere potestatem dimittendi peccata datam fuisse Petro et ceteris apostolis, ut transiret ad ipsorum successores ad ea ecclesiae membra vivificanda, quae per peccatum post baptisma patratum demortua fuissent, secus ac contenderent Novatiani de quorum grege erat Sympronianus.

(4) Serm. CXLIX. al. XXIV. *De diversis.* n. 7. Nec minus clare loquitur s. Doctor tract. ult. in Jo. n. 7. dicens: « Omnibus sanctis ad Christi corpus inseparabiliter pertinentibus, propter hujus vitae procellosissimae gubernaculum, ad liganda et solvenda peccata claves regni coelorum *primus apostolorum* Petrus accepit ». Ubi notandum illud: *omnibus sanctis*, seu dativus qui a grammaticis *commodi* dicitur, ad signi-

Porro aperte liquet ex verbis illis : *aut non sunt istae in ecclesia claves , ubi peccata quotidie dimittuntur* , scopum revera ipsius esse tueri existentiam clavium adversus Novatianos ; ex aliis autem : *quod illi uni dictum*

ficandum in utilitatem omnium sanctorum , scilicet fidelium , datas Petro apostolorum primo claves , adeoque in successores eas transire debuisse. Quod ibidem declarat Augustinus subdens : « Quoniam nec iste solus (Petrus) , sed universa ecclesia ligat solvitque peccata ». Accedit passim ipsum inculcare eatenus Petrum gestasse figuram ecclesiae in accipiendis clavibus , quatenus habebat primatum : *Propter apostolatus sui primatum* , ut scribit Tract. ult. cit. in Jo. *Propter primatum quem in discipulis habuit* , ut ait in Enarr. in ps. CVIII. , « Petrus a *petra cognominatus beatus , ecclesiae figuram portans apostolatus principatum tenens ;* ut scribit serm. LXXVI. *De verbis Domini*. Si igitur ratione primatus sui juxta s. Augustinum Petrus personam aut figuram gestabat ecclesiae , evidens est ex ejus mente Petrum non accepisse claves ut ecclesiae legatum qui ejus nomine ageret , et quemadmodum legatus nomine principis accipit claves civitatis ; sed accepisse ut ejusdem ecclesiae principem ac supremum moderatorem. Eodem nempe pacto , ut loquitur Bellarminus l. c. , quo dicimus regno dari , quod regi ipsi datur : praesertim si id in publicam utilitatem cedat . Nec abs re erit cum eodem eminentissimo Bellarmino praeterea animadvertere, quod quum s. Augustinus docet Petrum accepisse claves prout gerebat figuram ecclesiae non excluserit narrationem historicam , sed illa supposita , sensum parabolicum attexuisse , uti cum scribit Judam fuisse figuram judaeorum ingratorum cum Christum prodidit; s. Joannem figuram ecclesiae triumphantis et vitae contemplativae cum de eo dixit Christus : *Sic eum volo manere* ; et Petrum gessisse figuram ecclesiae militantis et vitae activae cum ei dixit Salvator : *Sequere me* ; Christum ipsum figuram gessisse ecclesiae quando baptizatus est; quin tamen quisquam negare voluerit reipsa historice Judam prodidisse in propria persona Christum ; Joanni historice dictum esse in propria persona *Sic eum volo manere* etc. et Christum vere in propria persona fuisse baptizatum. Quo sensu etiam s. Paulus Galat. IV. docet duos Abrahae filios significasse duo testamenta ; attamen hoc non impedit quominus Abraham vere duos filios genuerit. Itaque quamvis s. Petrus gesserit figuram ecclesiae cum claves accepit, negari nequit historice reipsa in persona propria claves ipsum accepisse.

Haec sedulo notanda erant cum agatur de re magni momenti ob abusum quem post Lutherum in lib. *De potestate papae* , Calvinum lib. IV. *Institut*. cap. VI. Magdeburgenses Centuria I. lib. I. et II. librum Smalchaldicum *De primatu papae* , M. Ant. de Dominis , Launojum , Richerium etc. quesnelliani , pistorienses ac demum Palmer faciunt auctoritatis s. Augustini ut inferant nihil peculiare Petro Christum contulisse. Praeclare ad rem nostram scripsit s. Franciscus Salesius in sermone XXXII. de ecclesia , qui ineditus asservatur in bibliotheca Chigiana cujus apographum Schelestrate in *Antiquit. eccl.* tom. II. diss. II. cap. VI. ar. 2. testatur in manibus habuisse, praecl re inquam haec habet adversus illos Novatores quae pariter omnibus recentioribus eorum discipulis aptari debent: « Les ministres tâchent tant qu' ils peuvent de troubler si finement la claire fontaire de l'Evangile , que s. Pierre n' y puisse plus

est, propugnare s. doctorem uni reipsa Petro seu Petri individuo datas claves fuisse, alioquin in sensu adversariorum dicere debuisset: *quod ecclesiae datum est, illi datum est.*

530. Ad 2. *D.* In ordine intentionis et finis, *C.* in ordine ad media *N.* Cum Deus ac proinde Christus aliquid ad bonum ac emolumentum alicujus dirigit et ordinat, profecto rationem prius habet *totius* quam partis cujuscumque etsi nobilissimae. Cum vero de electione agitur mediorum quae aptiora ac magis idonea ad praestitutum finem obtinendum sunt, tunc prius rationem habet partis quam totius, cum et pars dirigatur et aptetur ad bonum totius. Quapropter Christus omnia quae in ecclesiae commodum et ornamenta contulit, gratias, sacramenta, potestatem, jurisdictionem, regimen, praerogativas seu dotes omnes, omnia, inquam, ad totius corporis utilitatem, emolumentum et fructum retulit tanquam ad primarium atque ultimum finem quem sibi proposuit; quod et declarat apostolus scribens: « Omnia enim vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive vita, sive mors, sive praesentia, sive futura; omnia enim vestra sunt, vos autem Christi: Christus autem Dei (1) ». Id ipsum in reliquis hominum coetibus accidit, qui communis boni cujusdam

trouver ses clefs, et font leur possible, pour nous dégoûter d'y boire l'eau de la sainte obéissance, qu'on doit au vicaire de notre Seigneur; mais qu'ont-ils fait? Ils se sont avisés de dire, que s. Pierre avait reçu cette promesse de Notre-Seigneur au nom de toute l'église, sans qu'il eût reçu pour cela aucun privilége particulier en sa personne. Or si ceci n'est pas violer l'écriture, jamais homme ne la violera: car n'est-ce pas à s. Pierre, à qui il parlait? Et comment pouvait-il mieux exprimer son intention, qu'en disant: *Et ego dico tibo . . . dabo tibi*: car puisqu'immédiatement il venait de parler de l'église ayant dit: *portae inferi non praevalebunt adversus eam*, qui l'eût empeché d'ajouter: *et dabo illi claves regni*; s'il eût voulu donner à toute l'église immédiatement? Il ne dit pas *illi*, mais *dabo tibi*: que s'il est permis d'aller ainsi devinant sur des paroles claires: il n'y aura plus rien en l'écriture, qui ne se puisse plier à tous sens ».

(1) 1. Cor. III. 22.

gratia congregantur, ut in navigatione, in exercitu etc. Verum quod spectat ad media singillatim sumpta, ac prout in se spectantur, res aliter se habet; nam architectus prius cogitat fundamentum quam fastigium; uti reipsa vidimus se gessisse Christum, qui prius caput determinavit quam ecclesiam constituerit; prius designavit petram seu fundamentum, quam aedificium erexerit; prius pastorem constituit quam agnos et oves contulerit; ac proinde huic capiti, fundamento ac pastori firmitatem, ac plenitudinem potestatis praebuit, quibus opus erat ad ecclesiam regendam et gubernandam. Imo nihil prorsus contulit sive potestatis, sive jurisdictionis, saltem quoad exercitium, et praerogativarum ecclesiae suae nisi per Petrum, seu mediante capite, quod propterea constituit in ecclesia esse perpetuum cum eadem semper plenitudine potestatis, prout paulo post ostendemus. Ergo falso Richerius cum suis asseclis affirmat jurisdictionem *primario*, *essentialiter*, atque *formaliter* residere in ecclesiae corpore, ex quo perveniat ad caput, cum e contra ea *primario*, *essentialiter* atque *formaliter* ex Christi institutione resideat in capite ex quo pervenit in ecclesiae corpus.

531. Ad 3. *N.* Ad prob. autem: *quamvis facultas visiva* etc. *D.* Si auctoritas primatus resideret in Petro ut facultas videndi, quae est in oculo, residet in homine, *C.* si diversa prorsus ratione juxta Christi voluntatem *N.* Jam vero diverso omnino modo disserere debemus de corpore physico in exercitio suarum facultatum ac de corpore morali in ordine ad facultates suas. Utique totius individui est imperare oculis, manibus ac pedibus, et sensibus utut nobilissimis, non ita vero se res habet cum de societate agitur aut communitate. De hac enim judicare opus est juxta voluntatem ejus fundatoris et institutoris. Cum autem constet Christum plenitudinem potestatis una cum pleno ac libero ejusdem exer-

citio Petro promisisse et contulisse illis verbis : *et tibi dabo claves , . . . quodcumque solveris , quodcumque ligaveris. . . . pasce agnos meos , pasce oves meas,* evidens est , ipsi haud opus alia fuisse delegatione , seu applicatione potentiae ad actum , aut similibus , ut iis uti posset. Haec magis confirmantur ex similitudinibus pastoris et ovilis , fundamenti et aedificii aliisque ejusmodi quibus usus est Christus ad designandam ecclesiam suam. Restat igitur ut dicamus ecclesiae constitutionem et regimen pure monarchicum esse , minime vero aut democraticum , aut aristocraticum uti cum protestantibus Richerius , Launojus , Eybel , jansenistae ac pistorienses contendunt (1).

CAPUT II.

De Petri primatus in Christi ecclesia perpetuitate

532. Tria sunt quae hoc in capite conficienda suscipimus ; ac primo primatum a Christo in ecclesia institutum ac Petro collatum , debere post Petri obitum ad ejus successores transire, et usque in seculi finem in ipsis perseverare ; secundo hos successores in Petri primatu alios non esse nisi rom. pontifices , qui post illius mortem ejus cathedram seu romanum pontificatum obtinuerunt , atque id quidem jure divino. Quum vero ejusmodi successio ex Petri in urbem adventu ejusque in ea episcopatu quem

(1) Si quis uberiorem velit sibi comparare hujus argumenti cognitionem, poterit praeter auctores citt. in locis quos indicavimus , Bellarminum, Petavium, Schelestrate, Chr. Lupum , Fontana , consulere Zaccaria in *Antifebronio vindicato* . Cesena 1771. par. 1. dissert. II. *De forma regiminis ecclesiastici a Christo Domino constituta* ; Gerdil in op. *Confutazione di due libelli diretti contro il breve SUPER SOLIDITATE.* Opp. ed. Rom. tom. XII. Duvalium *De suprema rom. pontificis in eccles. potestate* part. 1. quaest. III. prostat in *Bibliotheca maxima pontificia* Thomae de Rocaberti tom. III. pag. 408. seqq. Charlas in opusc. *Primatus jurisdictionis rom. pontifici assertus* , seu responsio ad dissert. Ludovici Ellies Dupinii etc. Opp. ed. Rom. 1720. tom. III. pag. 51. seqq.

gesserit usque ad mortem tota pendeat, ideo ab hoc facto veluti basi ac fundamento constabiliendo auspicandum nobis est, ut illam successionem adstruamus. Sit interim

PROPOSITIO I.

Primatus Petro collatus ex Christi institutione debuit in ecclesia post illius obitum in perpetuum perdurare

533. Primatus a Christo institutus est ad ecclesiae suae unitatem constituendam et conservandam, adeoque partem essentialem ejusdem ecclesiae ex Christi institutione constituit. Tandiu ergo primatus perdurare debet quamdiu perdurat ecclesia ipsa ad cujus essentiam spectat, nempe usque ad consummationem seculi.

534. Si qua est difficultas in proposito argumento, circa veritatem antecedentis versatur. Jam vero talem fuisse Christi mentem in institutione primatus in ecclesia sua ex dictis in capite superiore facile colligitur. Etenim Christus instituit ecclesiam suam ad instar ovilis cui praefecit unum pastorem, ut ita exurgeret unum ovile et unus pastor; instituit ad instar regni et ei unum praefecit principem cui claves seu insigne supremae potestatis contulit, ne regnum esset divisum ac desolaretur; instituit ad instar aedificii cui unum primarium fundamentum seu petram fundamentalem supposuit ad illud regendum ne collaberetur (1); instituit ad instar individui jugiter vi-

(1) Hic ad cavillationes omnes praecavendas protestantium, qui scandalizantur cum audiunt catholicos docere Petrum esse *fundamentum* ecclesiae ex quo firmitas soliditasque ejusdem pendeat, cum tale fundamentum ex Apostolo. 1. Cor. III. 11. sit solus Christus Jesus, revocare in mentem patrum doctrinam debemus, qua haec apprime inter se concilientur. Ex doctrina siquidem ss. patrum eatenus Petrus petra seu fundamentum solidissimum est quod regit universum aedificium, quatenus a Christo fundamento et petra angulari essentiali firmitatem soliditatemque accepit, ita ut quod Christus est *natura*, sit Petrus *per participationem*:

ventis cui propterea caput dedit a quo membra singula dirigerentur ac motum quodammodo acciperent, et cum quo unum corpus efficerent.

535. Universa traditio unanimis est in hac reddenda ratione institutionis primatus, ut patet ex allatis patrum testimoniis: ita enim docuere ss. Irenaeus, Cyprianus, Hieronymus, Optatus, Augustinus, Leo M. ceterique omnes, nemine excepto, ex quibus alii adstruunt necessitatem conveniendi in fide et communione cum Petri sede ob ejus primatum, ut Irenaeus (1); alii Christum contulisse primatum Petro, « ut capite constituto, schismatis tolleretur occasio », uti Hieronymus (2); alii ut *unitatis originem* institueret, et unam ecclesiam, uti Cyprianus (3); alii *bono unitatis b. Petrum apostolis omnibus praeferri meruisse*, uti Optatus (4); alii *ut unitatem*

Hinc illud Augustini a *petra Petrus*: aliaque huc patrum ejusmodi effata referuntur ad idem significandum, quidquid Petrus est Christi virtute est. In quo profecto nihil est quo adversarii offendi possint, siquidem id efficit Deus cui omnia possibilia sunt. Talis porro est doctrina catholicorum. Quo igitur abeunt furiosae declamationes stolidi illius disputatoris genevensis cujus paulo ante mentionem injecimus, dum cit. diss. pag. 6. 7. scribit: Sur quelle *pierre* est donc bâtie l' église, *hommes irréflechis ou coupables* qui, pour une misérable dispute de préséance et d' ambition, venez nous parler de substituer, pour l'appui et le gouvernement de l' église, un frêle roseau au Rocher des siècles? » En autem responsionem quam nos ei praebemus, iisdem plane verbis quae ipse immediate subjicit: « N' est-il pas évident, que si Pierre, que si les apôtres, que si les prophètes, peuvent être considérés (en un sens infiniment subordonné) comme portant l' édifice de l' eglise, à leur tour ils sont portés par celui seul, qui en forme la véritable base? » Et hoc omnino est quod nos praecise dicimus ac tuemur.

(1) Talem vim esse vocis *principalitatem* qua utitur s Irenaeus ostendit Ducangius in suo *Glossario*, ea enim passim ab antiquis adhibetur pro *principatu* vel *primatu*, ut liquet ex Tertulliano *De anima* cap. XIII. « Ad hoc dispicere superest *principalitas* ubi est, id est *qui cui praeest* ». Sic etiam Remigius Antissiodorensis in cantica: « Caput ergo, inquit, ecclesiae, *principalitas* mentis fidelium intelligitur ». In libello precum Marcellini et Faustini legitur: « Sed ne aliorum impietatibus et crudelitatibus sanguis effusus Christianorum diu pissimum vestrae *principalitatis* gravet imperium » cf. alia exempla apud eundem auct. edit. Venet. 1739. tom. V. ad hanc vocem.

(2) Lib. I. *Adoers. Jovinian.* n. 26.

(3) Epist. LV. et epist. LXX. item in lib. *De unitate eccles.* edit. cit. pag. 195. et alibi passim.

(4) Lib. VII. *adv. Parmen.* edit. Albaspin. pag. 107. qui praeterea jam praemiserat lib. II. pag. 48. « Ne-

fundaret ex uno, ut s. Pacianus (1); alii ut inferrent ibi esse *ecclesiam ubi est Petrus*, uti s. Ambrosius (2); alii ut in *uno Petro formaret ecclesiam*, quemadmodum s. Augustinus (3); atque uti unitatem significaret ecclesiae, universum mundum Petrum accepisse, ut idem s. Doctor affirmat (4); alii ut ex Petro *ipse episcopatus et tota auctoritas nominis hujus emergeret*, uti s. Innocentius (5): et ita porro per patres singulos discurrentes hanc constanter rationem invenimus ab ipsis assignatam quare Christus primatum instituerit quem Petro contulit super omnes apostolos, super omnes fideles, super eccle-

gare non potes, scire te in urbe Roma Petro primo cathedram episcopalem esse collatam in qua sederit omnium *apostolorum caput* Petrus: unde et Cephas appellatus est: in qua una cathedra, *unitas ab omnibus servaretur*, ne ceteri apostoli singulas sibi quisque defenderent: ut jam schismaticus et peccator esset, qui contra singularem cathedram alteram collocaret. Ergo cathedra una est quae est prima de dotibus etc. ». Haud ignoro nonnullos protestantes, quos inter praecipue Chillingworth, ac aetate hac nostra ejusdem vestigia premens, minister anglicanus D. Poole, ad elidendam hujus testimonii vim, contendere, quidquid eo in loco de romana *Petri cathedra* atque *unitate* scripserit Optatus, non ecclesiam universam spectare sed illud dumtaxat peculiare schisma Romae a donatistis excitatum, dum alium ibidem factionis suae episcopum, Macrobium, collocarant. Sed nimis id a veritate abhorret. Etenim Optatus 1. loquitur adversus Donatistas de notis quibus catholica ac vera Christi ecclesia discerni posset, ac primo inter illas *cathedram* recenset. De ea igitur cathedra sermo erat quae totam spectaret ecclesiam. 2. Loquitur de sede romana tamquam *unica* et *singulari* relate ad *caeteras sedes ab aliis apostolis* erectas, nullamque licet *apostolicam* adversus illam sine schismatis nota exurgere posse affirmat. De eo igitur unitatis disserit centro in quod caeterae simul convenire deberent ecclesiae. 3. Loquitur de cathedra illa Petri *per quam unam* caeterae ecclesiae notae simul probarentur. Subdit enim: *Et per cathedram Petri quae nostra est, per ipsam et caeteras dotes apud nos esse.* cap. IX. p. 38. ed. Dupin. Optati mentem solide vindicavit adversus Poole, egregius F. C. Husenbeth, catholicus sacerdos anglus in opere *St. Cyprian vindicated* etc. seu *S. Cyprianus vindicatus adversus quasdam doctrinae ejus perversiones factas in libro rev. G. A. Poole.* Noruich 1839. p. 64. seqq. Cf. etiam *Dublin Review* August. 1839. in praeclaro articulo adversus Oxonienses inserto, cujus auctor est episcopus Nicolaus Wiseman strenuus rei catholicae propugnator.

(1) *Epist. III. ad Sympron. in biblioth. patrum.* Colon. Agripp. 1618. tom. IV. pag. 241. col. 1.

(2) *In psalm.* XL. n. 30. col. 879.

(3) *Serm.* CXXXVII. *De verbis evang.* Joan. n. 3. tom. V. col. 664.

(4) Tract. CXVIII. in Jo. n. 4. tom. III. par. II. col. 800-801.

(5) Inter epistol. s. Augustini, epist. CLXXXI. n. 1. tom. II. col. 635.

siam universam. Cujus quidem primatus virtus est efficiendi ut omnes Christi fideles conveniant sive in *una eademque fide* profitenda, sive in *una eademque charitatis* seu *communionis compage* constituenda, ut iidem patres docent (1).

536. Nec abnuunt adversarii ipsi non pauci, qui praeterea id concludunt ex analogia quae intercedit inter episcopos seu pastores singulis ecclesiis praepositos ad earum constituendam tuendamque unitatem, ut docet Apostolus (2), et pastorem seu primatem universalem quo totius ecclesiae unitati prospiceretur. Horum testimonia partim exhibuimus, partim vero commodiori loco afferemus. Hic satis sit unum adducere protestantem Henke qui adeo hoc perspectum habuit, ut quamvis *unitatem* ecclesiae uti commentum rejiciat, ultro tamen fassus est, « ceteras causas ad primatus confirmationem haud suffecturas fuisse, nisi commentum illud *unitatis* assumptum extitisset, cujus constituendae causa Petrus ab ipso Domino curam ecclesiae cum auctoritate consecutus fuerit (3) ».

537. Cum igitur, tum ex Scripturis, tum ex constanti sensu traditionali totius antiquitatis, tum denique ex ipsa rei natura et adversariorum confessione pateat primatum ad unitatem ecclesiae suae constituendam et conservandam a Christo fuisse institutum ac Petro collatum; pronum est inferre ipsum cum Petri obitu minime cessare debuisse, sed tamdiu esse in ecclesia perduraturum quamdiu ecclesiae unitas perdurare debet ex Christi institutione, nempe usque ad mundi exitum, prout nobis ostendendum proposuimus.

(1) Cf. apud Ballerin. *De vi ac ratione primatus* toto cap. XIII.

(2) Epist. *ad Ephes.* cap. IV. 11. seqq.

(3) *Opusc. academ.* Lips. 1802.

DIFFICULTATES

538. Obj. Perperam romanenses adnituntur ostendere primatum Petri institutum fuisse ob aliquod *objectum permanens*, ac proinde ad alios debuisse trasmitti; Si quod enim fuisset ejusmodi objectum, certe fuisset *conservatio unitatis*, jam vero 1. nulla unquam ex Scripturis adducta fuit probatio hujus *rationis theoreticae* de institutione Petri primatus, nullumque prorsus occurrit in Scripturis hac de re testimonium; 2. quod cum ita se habeat, jure infertur ex principiis Veronii, Bossueti, ceterorumque praestantiorum theologorum ecclesiae romanae, motivum institutionis primatus non posse fidei materiam esse, neque fundare articulum fidei. Numquam hoc motivum revelatum est, ac soli proinde conjecturae innititur. 3. Quod si s. Hieronymus, et forsan unus alterve praeterea pater romanensium ideae favent, id nequit istorum ideam objectum certitudinis efficere. 4. Nec obest ecclesiam in Scripturis appellari *ovile*, *regnum*, *corpus*, quod exigere videtur pastorem, principem et caput et quidem *visibile* prouti visibilis ipsa ecclesia est; siquidem ecclesia non est proprie, seu *litteraliter ovile*, sed solum figurate et improprie; idem dicatur de *regno et corpore*; ejusmodi proinde locutiones tantum significant ecclesiam esse societatem ordinatam; 5. porro essentiale societati haud esse *caput* visibile, patet ex eo quod plures status existant absque monarchia. Quamvis autem institutio capitis ac pastoris plurimum conferat ad ecclesiae unitatem et ordinem, prout vel ipsi protestantes confessi sunt, inferri exinde nequit Christum id perfecisse. Etenim uti animadvertit Bossuetus, nos minime insistere debemus meris ratiocinationibus aut desideriis, sed *promissionibus certis*, *et certae traditioni*. Si semel desideriis aut somniis indulgere nos delectaret, possemus quidem optare rom.Pon-

tificem non modo immunem ab errore esse, sed insuper a peccato, ignorantia aut cupiditate. Possemus quaerere quare si Christus dixit apostolis: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi*, non deberent episcopi eadem promissione frui fidei indeficientis, ut apostoli? Concludamus igitur haud posse ejusmodi primatum demonstrari ut objectum permanens a Christo institutum esse; imo quamvis id probari posset, nondum *jus divinum* primatus romani constitutum foret quoniam primatus Petri potuit a Christo institui non ob ecclesiae unitatem, vel aliud objectum permanens, sed veluti praemium ejus fidei, zeli et amoris erga Christum Dominum (1).

539. Resp. N. A. ad 1. prob. *D.* Id est conceptis verbis nuspiam Scriptura affirmat *conservationem unitatis* motivum seu causam fuisse quare Christus instituerit primatum, *C.* aequivalentibus *N.* Si semel haec regula admitteretur in dignoscendo quid Scriptura contineat aut non contineat, actum plane esset de innumeris prope veritatibus fidei quas nobiscum adversarii profitentur adversus socinianos et rationalistas. Ubi enim quaeso, scriptum est conceptis verbis, Filium esse *consubstantialem* Patri, *tres* in Deo esse divinas *personas* aequales, coaeternas in unitate naturae, ut de aliis sileamus (2)? Satis

(1) Ita Palmer op. cit. par. VII. cap. II. vol. II. pag. 493. seqq. cujus nonnulla argumenta praetermisimus utpote quae vel nos minime feriant, vel quorum vis pendeat ex iis quae antea dissolvimus.

(2) Multiplicari ejusmodi exempla facile possent tum ex baptismo infantium, tum ex baptismo collato ab haereticis, ex suffectione diei dominicae sabbato ad Deo cultum exhibendum etc. Verum hisce opus non habemus, cum omnibus obvia sint. Dum cerno Palmerium in dubium revocare utrum Christus instituerit primatum ad unitatem ecclesiae conservandam mihi videre videor incredulos illos philosophos, qui non ita pridem ad impugnandas causas finales negarunt, aut saltem in dubium revocarunt utrum oculi nobis a natura, ut ipsi loquuntur, dati fuerint ad videndum, aures ad audiendum, pedes ad ambulandum. Qui merito insaniae insimulati in hoc sunt, cum hic finis ex ipso horum sensuum aut membrorum officio pateat, ipsique intrinsecus quodammodo atque essentialis sit.

proinde est quo aliquid in scripturis contineri dicatur, si expressa habeatur veritas quae illud involvat ac supponat. Cum igitur ex dictis Christus ecclesiam veluti *aedificium*, *domum*, *ovile*, *regnum*, *corpus* instituerit atque illi assignaverit *fundamentum*, *patremfamilias*, *pastorem*, *principem*, *caput* ad eam sustentandam et gubernandam, seu primatum Petro contulerit ad haec praestanda, fundamentum vero suapte natura ad illud unum aedificium quod ei superstructum est sustentandum, pater familias ad unitatem domus, pastor ad unitatem ovilis, princeps ad unitatem regni, caput ad unitatem corporis constituendam et conservandam ordinata sint, pronum est inferri hac de causa, ob finem scilicet ipsi primatui insitum, primatum esse a Christo institutum; praesertim cum si quod adhuc dubium superesset ex sensu traditionali perpetuo et constanti sublatum fuerit.

540. Ad 2. *N.* Siquidem numquam aut Veronius aut Bossuetus aut quisquam alius catholicus theologus talia posuerunt principia ex quibus inferri jure queat motivum instituendi primatus non posse fidei materiam esse, neque fundare articulum fidei, uti autumat adversarius. Ut enim insistamus *Regulae fidei* Veronii, his verbis ab eo proponitur: « Illud omne et solum est de fide quod est revelatum in *verbo Dei*, et propositum omnibus ab ecclesia catholica, fide divina credendum (1) ». Animadvertit autem aliquid posse esse revelatum a Deo *etiam in verbo suo obscure*, ac ecclesia interprete egere a qua proponatur credendum uti revelatum, cum ecclesiae sit sensum *verbi Dei* seu *scripti* seu *traditi* aperire (2). Ex hac regula infert ipse

(1) *Regula fidei catholicae* cap. 1. §. 1.

(2) Ibid. §. 2. Hic vero animadvertendum est, quo melius intelligatur adversarii mens dum urget auctoritatem Veronii, ipsum alibi citare Veronium, qui affirmat *duo* requiri ad constituendum *articulum fidei*, ac 1. quod revelatum a Deo sit per prophetas, apostolos seu *authores canonicos* (alludens evidenter *ad Scripturas*); 2. quod propositum sit ab

Veronius de fide esse romanum Pontificem esse ***successorem*** b. Petri Principis apostolorum, et verum Christi vicarium, totiusque ecclesiae caput, atque omnium christianorum patrem ac doctorem, ipsique in b. Petro ***pascendi, regendi ac gubernandi universalem ecclesiam*** a Christo plenam potestatem traditam esse. Si itaque ex regula Veronii de fide est rom. Pontificem esse Petri successorem, et plenam in Petro potestatem a Christo accepisse pascendi, regendi, ac gubernandi universalem ecclesiam, nonne includitur in *verbo Dei* motivum institutionis primatus, ad constituendam scilicet et conservandam in perpetuum ecclesiae unitatem? Cum vero regula a Veronio tradita admissa sit ab omnibus catholicis theologis, non est cur in singulorum sententias ulterius inquiramus (1).

ecclesia. Jam vero Veronius in reg. cit. scribit: *quod revelatum sit in* VERBO DEI, quod potest esse sive *scriptum* sive *traditum*; ast hoc Palmerio non arridet. Quod si in declaratione regulae suae Veronius meminit prophetarum, apostolorum seu *authorum canonicorum*, non eo fine haec scribit, ut excludat veritates quae per solam traditionem ad nos pervenerunt, sed ut opponat revelationibus quae post tempora apostolorum quibusdam sanctis factae perhibentur, Ambrosio e. g. Cypriano seu aliis antiquis illis aut recentioribus, uti ibid. exponit §. 3. in corollariis quae deducit ex suae regulae declaratione. Cum igitur ex traditione aperte constet finis ob quem Christus instituit primatum, liquet hunc articulum fidei in verbo Dei fundari.

(1) Quoniam vero adversarius nobis opposuit auctoritatem Bossueti ex ejus *defensione declarat. cleri gallicani*, non abs re erit Meldensis episcopi verba in medium adducere quibus thesim nostram adstruit. Haec autem habentur in illo ipso loco ex quo Palmer protulit quae nobis objicit. Sic igitur scribit Bossuetus lib. x. cap. 1. « Ne quid necessariae disputationi desit, placet exponere luculentius illud immotum, quod in fide Petri *omnis ab origine agnovit antiquitas*. Id duplici modo a patribus intellectum: primum, ut ecclesia catholica in Petri fide immota consistat: tum, ut immotum aliquid et invictum in ecclesiam quoque peculiarem romanam ac sedem apostolicam, Petri fide, praedicatione, sanguine, auctoritate, *ac successione* translatum fuerit ». Deinde recitatis Christi verbis: *Tu es Petrus* etc. prosequitur: « Quibus verbis Christus, qui *suam maxime unam volebat ecclesiam, crearit magistratum amplissima prae caeteris potestate ac majestate praeditum, qui omnes moveret ad unitatem, maxime in fide*. Atque his duo quidem confirmavit: alterum, haud immerito Petrum omnium nomine respondisse, qui omnium princeps ab ipso magistro Christo constitutus esset: alterum, quoties *successores Petri* communem ecclesiarum fidem, ex communi traditione, pro officio pro-

541. Ad 3. *Neg.* suppositum, videlicet solum Hieronymum, aut *forsan* unum alterumve patrem praeterea docuisse Christum instituisse primatum ut consuleret ecclesiae unitati. Hoc aperte veritati adversatur: testimonia quae hactenus ex universa antiquitate retulimus contrarium evidenter evincunt.

542. Ad 4. *Neg.* Ex eo enim quod ecclesia non sit *litteraliter ovile* etc., sed solum *figurate* id est ordinata societas, minime sequitur illi praesidem haud esse constitutum a Christo Domino; sed potius ex indole ac natura figurae ovilis, corporis, regni contrarium omnino consequitur. Quorsum enim similitudo ovilis, et pastoris illud pascentis ac regentis, similitudo corporis, similitudo regni, nisi ut significetur, ad eum modum societati christianae seu ecclesiae praeesse Petrum, quo gregi pastor, corpori caput, regno princeps praepositi sunt (1)?

543. Ad 5. Fatemur essentiale societati haud esse regimen monarchicum, ac propterea, si aliter Christo placuisset, aliam ipsum potuisse ecclesiae regiminis formam praestituere. Cum tamen voluerit, ut constat ex facto, ei regimen monarchicum, et monarchicam constitutionem dare, unique illam principi, capiti, pastori subjicere, non est quod ulterius quaeramus.

merent, eorum decretum, praedicationem, fidem, *fore ecclesiae fundamentum* ». Nescio utrum haec arrideant anglicanis. Cf. opp. ed. Versailles 1818. tom. XXVIII. p. 148. seq.

(1) Profecto non lubet in re tam gravi ludere; ast si haec voluntas nos incesseret, optimam ad id occasionem nobis praeberet Palmer dum nos serio admonet ecclesiam non esse *litteraliter ovile*, id est neque ecclesiam esse proprie ovium caulam, nec nos totidem plane pecudes et bruta animantia. Praestiterit potius ad nos recreandos Dantis Alighierii versus afferre, qui ad argumentum nostrum maxime spectant.

« Avete 'l vecchio e 'l nuovo Testamento
E *'l pastor della Chiesa*, che vi guida:
Questo vi basti a vostro salvamento.
Se mala cupidigia altro vi grida,
Uomini siate, e non pecore matte,
Si che 'l Giudeo, tra voi, di voi non rida.
Non fate, come agnel, che lascia il latte
Della sua madre, e semplice, e lascivo
Seco medesmo, a suo piacer, combatte ».
(*Paradiso*. Canto v. vv. 76-85.)

544. Exinde liquet quod adversarius superstruxit, nempe minime nos posse ex convenientia *factum* institutionis inferre, perinde ac si nos catholici ita argumentaremur. Ast hoc falsum est; nec enim catholici ex convenientia, commodo aut utilitate quae ex primatu ad unitatem ecclesiae firmandam proveniunt, unquam intulere primatus ipsius existentiam atque institutionem; sed e contra certissimis biblicis ac traditionalibus documentis ostendunt primatum a Christo in ecclesia statutum ac Petro collatum, et ex iisdem documentis probant hunc primatum perpetuum institutum esse ad ecclesiae bonum, ac unitatem fidei et communionis servandam, nec propterea cum Petri obitu terminare debuisse. Nullus igitur hic datur conjecturae locus, aut arbitrariae seu gratuitae illationi, ut perperam adversarius nobis affingit.

545. Cum vero ex falso supposito applicet casui nostro principium Bossueti quod ad rem praesentem non facit, cumque ex falsis praemissis concludat adversarius non posse a nobis demonstrari collatum esse Petro a Christo Domino primatum ut *objectum permanens*, quin temporis dispendio his refellendis singillatim immoremur, satis erit haec omnia veluti *alogica* contemnere. Ista vero adversarii agendi ratio luculentius adhuc apparet in eo quod postremo subjicit loco, ex primatu Petri non posse nos deducere *jus divinum* primatus romani, quia potuit Christus illum conferre Petro in praemium fidei, zeli ac dilectionis suae, in quo manifeste adversarius, ut paulo ante animadvertimus, permiscet causam institutionis primatus cum motivo quo Christus illum Petro potius quam alteri apostolo contulerit.

*

PROPOSITIO II.

Petrus Romam venit, atque hujus urbis episcopatum instituit rexitque usque ad obitum suum

546. Fere sopita erat sub finem seculi elapsi controversia haec critica quae de adventu Petri in Urbem ejusque romano episcopatu ac in eadem urbe martyrio agitata diu fuit inter protestantes et catholicos ingenti animi contentione. Perciti siquidem protestantes plerique totius antiquitatis pondere, suorumque doctiorum criticorum ingenua confessione, spartam hanc deseruerant. Ast nunc denuo recruduit quaestio haec ex occasione novae biblicae exegeseos et criticees, qua factum est ut *Babylonis* urbs ex qua priorem epistolam suam dedit Petrus, in propria significatione de Chaldaeae metropoli jam passim ab ipsis protestantibus accipiatur, atque exinde concludant numquam Petrum in occidentales partes venisse, multo vero minus sive Romae episcopatum gessisse sive ibidem pertulisse martyrium. Cogimur propterea contra novos hos adversarios dimicare, ac tria statuere; primo scilicet Petrum reipsa Romam venisse; episcopatum praeterea sive ecclesiam romanam fundasse; atque in hac alma urbe sanguinem suum pro Christi fide profudisse. Quoniam vero eadem documenta militant pro triplici hoc capite, ne ea sine causa repetere debeamus, tria quae proposuimus una simul conficiemus sequenti argumento.

547. In adstruendo Petri in Urbem adventu, ejusque romano episcopatu ac demum obito in eadem urbe martyrio conspirat universa prorsus antiquitas; ergo aut omnis historiae fides deneganda est, aut tria illa quae enunciavimus sunt admittenda.

548. Sane in factis illis asserendis conspirant I. aucto-

res omnes coaevi, aut aetati illi suppares qui de Petro scripserunt: tales sunt Clemens Romanus (1), Ignatius (2), Papias (3), item Dionysius Corinthiorum episcopus (4), Irenaeus (5), Cajus (6), Clemens Alex. (7), Origenes (8), Cyprianus (9), Eusebius, Lactantius, Athanasius, Epiphanius, Julianus Apostata, Augustinus, Palladius (10), quibus non pauci alii addi possent (11), qui omnes diserte Petrum Romam venisse, ejus episcopatum gessisse, atque ibidem obiisse testantur.

549. II. Conspirant ii omnes qui catalogum exhibent romanorum Pontificum, quique pari prorsus ratione eum exordiuntur a Petro; cujusmodi sunt Irenaeus (12), Tertullianus (13), Eusebius (14), Optatus (15), aliique posteriores quotquot nempe hunc catalogum confecerunt (16).

(1) Ep. I. *ad Corinth.* cap. V. et VI. apud Cotelerium, *Patrum Apostolic.*, tom. I. ed. cit. cum adnot. 39. Junii.

(2) In epist. *ad Rom.* Ibid. tom. II. cap. IV.

(3) Apud Euseb. H. Eccl. lib. II. cap. XV.

(4) Ibid. cap. XXV. in quem locum cf. adnotat. Wilhelmi Lowth in edit. cit. Cantabrigiensi.

(5) Lib. III. *cont. haeres.* cap. I.

(6) Apud Euseb. lib. II. cap. XXV.

(7) Ibid. cap. XV.

(8) Ibid. lib. III. cap. I.

(9) Epist. LII. ad Antonian. edit. Maur. pag. 68. tum epist. LV. ad Cornel. pag. 86. et alibi passim.

(10) Horum singillatim testimonia collegit ac protulit ipse vir protestans, Pearsonius, in *Tract. de successione primorum Romae episcoporum*, cap. VII. pag. 32. Haec ipsa magno numero cf. apud Natalem Alex. Diss. XIII. in sec. I. cum notis Mansi adversus Basnagium. Cf. item Caveum: *Scriptorum ecclesiasticorum historia litteraria.* Genev. 1694. tom. I. pag. 4.; Baronium ad an. XLIV. n. 27. cum critica Pagi; Mamachium *Origin. et antiquit. Christian.* tom. I. lib. II. cap. VI. §. 2. pag. 317. not. (4). Verum prae ceteris legi meretur eruditissimum opus Petri Francisci Fogginii: *De romano divi Petri itinere et episcopatu*, vol. un. in 4. Florentiae 1741. in quo viginti exercitationibus quae ad hoc argumentum spectant, ita complexus est, ut illud veluti exhausisse videatur. Cf. praesertim *Exercit.* III.

(11) Apud citt. AA.

(12) Lib. III. *cont. haeres.* cap. III.

(13) *De Praescript.* cap. XXXII.

(14) *Hist. Eccl.* lib. II. cap. XIII. XIV. XV. item lib. III. cap. II. lib. IV. cap. I.

(15) Lib. II. *cont. Parmenian.* ed. cit. pag. 48.

(16) De quibus agit Schelstrate: *Antiquitas ecclesiae.* Romae 1692. tom. I. diss. tertia: *De antiquis rom. Pontificum catalogis*; necnon Franc. Blanchinius in erudita praefat. ad *Vitas Pontificum romanorum Anastasio Bibliothecario attributas.* Romae 1718.

550. III. Conspirant ad unum veteres omnes qui tradiderunt Marcum fuisse interpretem Petri, ac Romae juxta quod Petrum referentem audierat, evangelium conscripsisse. Tales porro sunt Papias (1), Clemens Alexandrin. (2), Irenaeus (3), Hieronymus (4), Tertullianus (5), Origenes (6), Epiphanius (7), Augustinus (8), quibus consonat syriaca versio (9).

551. IV. Conspirant innumera antiquissima documenta, quae Romae potissime invisuntur in picturis, nummis, parietibus, ac sepulcro quo jam a sec. III. Cajus sub Zephyrino haereticorum cataphrygarum frangebat audaciam eos provocando ad invisenda *trophaea*, ut ipse loquitur, apostolorum, videlicet Petri et Pauli sepulcra (10).

552. V. Conspirat universus christianus orbis penes quem celeberrima fuit vel a remotissima antiquitate peregrinatio ad sepulcra sanctorum apostolorum (11); nec minus celebris est ecclesiarum tum orientalium tum occidentalium traditio de Petri morte et cathedra ejusdem

(1) Apud Euseb. lib. III. cap. XXXIX.

(2) In deperdito Hypotyposeon opere apud Euseb. lib. II. cap. XV. et lib. VI. cap. XIV.

(3) Op. cit. lib. III. cap. I.

(4) *De Scriptor. Ecclesiast. in Marcum.*

(5) *Contr. Marcionem* lib. IV. cap. V.

(6) Apud Euseb. lib. VI. cap. XXV.

(7) *Haeres.* LI. cap. VI. ed. Petav. pag. 428.

(8) *De consensu Evangelistarum* lib. I. cap. I.

(9) Haec enim in epigraphe ad calcem habet: « Finitum est Evangelium praedicationis Marci quod locutus est et praedicavit (quod hic tantundem valet ac *scripsit*, cum talis etiam vis sit et potestas vocabuli ܣܒܪ *Sabar*, juxta usum ejusdem interpretis quoad alia evangelia) latine Romae ». Alios antiquissimos testes cf. apud Fogginium op. cit. *Exercit.* XI.

(10) Cf. Euseb. lib. II. cap. XXV. qui praeterea ibid. commemorat inscriptiones, seu ut vertit Valesius: *Petri Paulique nomine insignita monumenta, quae in urbis Romae caemeteriis etiamnum visuntur*, ad confirmationem passionis ss. Apostolorum in urbe Romae. De antiquissimis pariter Apostolorum Petri et Pauli imaginibus loquitur idem Eusebius lib. VII. cap. XVIII.

(11) De antiquissimis hisce peregrinationibus ad limina Apostolorum ex universo orbe christiano susceptis cf. Gretzerum: *De sacris peregrination.* lib. II. cap. I. et cap. IX. X. XI. XII. XIII. XIV. Op. ed. Ratisb. tom. IV.

romana cujus dies festus anniversarius ab immemorabili solemni celebritate colitur (1); universalis demum veneratio ac subjectio erga romanam sedem, ob romanum nempe Petri episcopatum.

553. Quae cum ita se habeant, cum nullum factum historicum tanta scriptorum, monumentorumque conspiratione universali, constanti, perenni firmatum ac constitutum sit, cujusmodi est istud de Petri in Urbem adventu, episcopatu atque martyrio, jure merito concludimus aut omnem historiae fidem esse denegandam, aut certe factum istud necessario admittendum. Haec omnia confirmantur ex eo quod nemo vel infensissimus ecclesiae romanae hostis ex tot haereticis qui ab apostolica Sede damnati sunt (2), nemo ex tot schismaticis, graecis praesertim, quibus id commodum omnino accidisset sibique atque causae suae perutile; nemo unquam ex tot ambitiosis praesulibus atque ecclesiae romanae aemulis id vel in dubium revocare in tota antiquitate pertentaverit. Sane nonnisi seculo XIV. coepit omnium primus Marsilius Patavinus levissimis conjecturis ductus, ad fovendum Ludovici Bavarici schisma, rem absque ullo successu inficiari (3). Ipsi posthac haereticorum sec. XVI. parentes non-

(1) Cf. de hoc festo Baronium in adnotat. ad Martyrologium Rom. die 18. Jan. et Bollandum in *Actis sanct.* tom. II. mens. Januar. ad hunc ipsum diem.

(2) Cf. Fogginium op. cit. *Exercit.* I.

(3) En quod judicium tulerit de hoc Marsilio Menandrino scriptor coaevus Joannes Villani; scribens enim in *Lib. Histor.* IX. cap. CCLXIV. de damnatione Ludovici Bavari refert eum a Joanno XXII. ideo anathemate fuisse perculsum, quod fautor esset haereticorum, qui Mediolani degebant, necnon, ut ipse prosequitur: « Di Mastro Gian di Giandone, e di Mastro Marsilio di Padova, grandi maestri in natura et astrologia, ma heretici in più casi ». Loquens deinde lib. X. cap. CII. de ejus morte quae contigit apud Montem Altum an. 1328. haec habet: « Cho a dì dieci di settembre si partirono da Corneto, e vegnendo moriva a Monte Alto il *perfido heretico*, e maestro, e conducitore del Bavero, Maestro Marsilio da Padova; et giunse il Bavero, et l'hoste sua a Grosseto a dì 15. di settembre ». Apud Muratori *Rerum Italicar. Script.* tom. XIII. cf. etiam Raynaldi ad an. 1327. 1328. et 1331. Talis porro est qui nobis a protestantibus veluti *catholicus* objicitur.

nisi cunctanter de facto hoc scripserunt (1): tantum vero abest, ut protestantes hac in re convenerint, ut non pauci ex ipsis, iique magni apud suos nominis, illud data opera propugnaverint (2). Adeo nempe exploratum est factum quod vindicamus, ut luce sua adversarios ipsos acerrimos percellat.

(1) Sane Lutherus, si fides habenda Fevardentio in notis ad cap. II. lib. III. s. Irenaei, fassus est: « Omnes historias affirmare Petrum fuisse primum Papam Romae ». Theoph. Raynaudus tamen in cit. *Disputat. De bicipiti ecclesia*, tom. X. pag. 262. scribit Lutherum bene potum asseruisse incertum fore quod Romae Petrus fuerit. Sic etiam Calvinus in *Instit.* lib. IV. cap. VI. §. 15. cum congessisset omnia quotquot potuit argumenta ad negandum Petri in urbem adventum, illa scilicet eadem quae deinde sec. XIX. audacter urget ministellus ille genevensis de quo scripsimus, concludit: « Et tamen propter hunc scriptorum consensum, non pugno quin illic mortuus fuerit (Petrus): sed episcopum fuisse, praesertim longo tempore, persuaderi nequeo ». In commentario autem in II. epist. Petri ad cap. I. v. 14. audacius scribit: « Quomodo autem si Babylone (ut ipse gratis supponit) oraculum accepit de propinqua morte, Romae crucifixus est? Certe nisi maria et terras momento transvolaverit, procul ab Italia mortuum esse constat ». (Opp. ed. Amstelod. tom. VII. pag. 36.). Ita semper sibi cohaerent haeretici.

(2) Tales sunt Caveus, Hammondus, Pearsonius, Grotius, Usserius, Chamier, Blondellus, Junius, Jos. Scaligerus, Jo. Pappius, Kipping, Bebelius, Ittigius, Jo. Clericus, Sam. Basnagius, Isaac Newtonus, aliique quorum singillatim loca recenset Rogginius op. cit. exercit. I. His vero alii adjiciendi sunt ex recentioribus, adversus fanaticum ac furiosum provocatorem genevensem, qui opusc. cit. pag. 26. scribit: « Il n'est point si surprenant, qu'il ait fallu aux protestans plus d'un siècle pour sortir entièrement du bourbier où il se trouvaient enfoncés », nempe Schröck, *Christl. Kircheng.* seu *Historia ecclesiae christianae* P. II. pag. 155. ubi scribit: « Nullum fortasse eventum est in veteri historia ita extra quaestionem positum subsidio testimoniorum adeo consentientium antiquorum doctorum christianorum, uti *istud* (de Petri in urbem adventu) ». Bertholdt *Historisch-kritische Einleit* etc., seu *Introductio Historico-critica* in V. et N. T. P. 5. p. 2690. « Ejus (Petri) Romae praesentia, scribit, et martyrium ibi ab eo passum, plenum est historica certitudine ». Idem scribunt Neander in *Allgem. Gesch der Christ. relig.* seu Historia univers. religion. et ecclesiae, tom. I. sect. I. Colln *Allgem. Encycl.* etc., seu *Encyclopedia univers. scientiarum et artium*, P. 18. pag. 42. Gieseler *Lehrbuch der Kirchengesch.*, seu *Manuale Hist. Ecclesiasticae*, tom. I. edit. 2. Bonn. 1827. pag. 89. not. (c), haec habet: « Fuit polemica factionis, si nonnulli protestantes, speciatim Spanhemius, ad exemplum quorumdam adversariorum Pontificum medii aevi, inficiari voluerunt Petrum umquam Romae fuisse ». Cf. apud Roskovány op. c. p. 17. not. 45.

DIFFICULTATES

554. I. Obj. 1. Nullis argumentis biblicis ostendi potest Petrum Romam se contulisse aut ibi mortuum esse; 2. imo argumenta biblica utrumque evertunt, ut patet ex silentio Pauli dum ex Urbe scribit, aut scribit ad Romanos; quibus praeterea suum patefacit consilium ac vehemens desiderium eos invisendi, ut aliquid ipsis gratiae spiritualis impertiret, nempe gratias gratis datas, cum nondum apostolorum aliquis illuc appulisset, sed solum ab advenis romanis (quorum fit mentio Act. II. 10.) de fide christiana aliquid accepissent. Quod clarius adhuc fit ex proposito Pauli in iis tantum locis praedicandi evangelium in quibus alii apostoli nondum praedicassent « Ne, ut ipse loquitur, super alienum fundamentum aedificaret (1) ». 3. Exploratum denique est penes eruditos Petrum Babylone Assyriorum quondam metropoli priorem suam scripsisse epistolam, ut constat ex I. Petr. V. 13., ac propterea etiam posteriorem ad easdem provincias datam prout ex cap. III. 1. abunde liquet: porro cum hanc epistolam proxime ante mortem Petrus conscripserit, uti ejus verba ostendunt cap. I. 14., aperte exinde colligitur argumentis biblicis evinci neque Petrum Romam venisse, neque in ea urbe esse martyrio sublatum (2). 4. Id ipsum patet ex chronologia

(1) Rom. xv. 20. Ita Rosenmüller senior in *Schol. in epist. ad Rom.* ed. v. pag. 354.

(2) Ita Michaelis *Introduction au Nouveau Testament.* Genève 1822, tom. iv. ii. Part. ch. xxvii. p. 328. seqq. cui praeiverant praeter Calvinum l. c. Erasmus, Drusius, Capellus, Lyghtfootus, Bengelius, Wetstenius, Basnagius, Beausobrius aliique apud Pott in op. *Novum Testament. graece perpetua adnotatione illustratum.* Ed. Koppianae vol. ix. fasc. ii. Gottingae 1810. Proleg. pag. 15. seqq. ubi hic auctor Michaelis aliorumque sententiam maxime statuere confirmareque nititur. His addendus ex recentioribus exegetis biblicis Eichhorn in *Introduct. in Novum Test.* ed. 2. Lips. 1820., cujus verba inferius dabo. Ex catholicis vero his assentiuntur, saltem quoad interpretationem vocis *Babylonis* in sensu pro-

quam exhibent Acta apostolica ac Pauli epistolae ex quibus certissime constat an. aerae christianae 66., in quo Petrus martyrio functus perhibetur, Romae ipsum minime degere potuisse. 5. Haec autem argumenta infirmari nullatenus possunt ex antiquitatis traditione; ceteris enim omissis quae peti possent ex defectu critices, ex documentorum falsificatione aliisque ejusmodi, si rem ad suam originem revocemus, deprehendemus non alios testes hujus traditionis existere praeter Ignatium, et Papiam: ceteri enim nimis distant a facto ut eorum testimonium admittere possimus, iique jam a Papia decepti fuerant. 6. Jam vero testimonium Ignatii dubium est; nondum enim est exploratum, epistolas quae sub ejus nomine circumferuntur, genuinas esse, aut saltem non fuisse interpolatas; Papias autem utpote mediocris ingenii vir et in pluribus aliis deceptus, idoneus non est ad testandum; Irenaeus porro ac reliqui posteriores a Papia fuerunt in errorem inducti. 7. Neque res melius conficitur ex monumentis de quibus haud constat an fuerint coaeva; nec tantae esse poterant molis ut publicum testimonium exhibere valeant. 8. Omni propterea traditione destitutum est factum istud Petri, sive quoad ejus in Urbem adventum sive quoad ejus in eadem urbe martyrium, quod praeterea Scriptura impossibile ostendit (1). Ergo.

555. Resp. ad 1. Tr. *A. Neg. cons.* Inesset quidem

prio et non figurato, Hug apud Cellérier *Introduction*, etc. pag. 467. et Scholz qui in suo *Novo Testamento graece*. Lips. 1830. Proleg. pag. CLXVIII. scribere non dubitavit: « *Epistolae Petri in Mesopotamia inde ab an. 53. ad an. 70. (transcribebantur).* Ex quibus verbis patet hunc auctorem non solum affirmare, Petrum Babylone Mesopotamiae priorem scripsisse epistolam, verum etiam *posteriorem* et quidem ab an. 53. ad an. 70. Cum vero Petrus martyrio sublatus fuerit juxta communem veterum sententiam an. circiter 66., consequens est, ex mente hujus scriptoris, Petrum nec Romae fuisse neque ibi mortem obiisse juxta argumentum Calvini. Omitto, ut patet, anachronismum, quod nempe dari potuerint a Petro an. 70. epistolae, quum ipse fuerit martyrio functus an. 66.

(1) Ita cit. provocator genevensis, detractis ejus furiosis declamationibus, in *Dissertation sur la question: si Pierre a été à Rome*. Genève 1833. pag. 22. seqq.

huic argumento vis si Scripturarum silentio documentis historicis locupletissimis abunde non suppleretur: cum vero ex dictis constet universam antiquitatem eamque remotissimam nos certiores facere de Petri in Urbem adventu, deque ejus inibi episcopatu et martyrio, perperam obtruditur defectus documentorum biblicorum. Ridiculum sane prorsus esset aut negare, aut in dubium saltem revocare existentiam ac gesta sive Neronis sive Domitiani, aut Nervae eo quod argumentis biblicis de illis haudquaquam constet. Talis porro est adversariorum agendi ratio. Transmisimus porro propositi argumenti antecedens, cum adversarii assumant uti certum, quod vel falsum, aut dubium saltem est, quemadmodum ex iis patebit quae de urbe Babylonis dicemus.

556. Ad 2. *N.* Ad probationem autem quae desumitur ex Pauli silentio quod tantopere urgent adversarii, dicimus nullius plane roboris esse, cum exinde non exurgat nisi argumentum *negativum*, non autem *contrarium*; eo magis quod valde probabiles reddi possint ejusmodi silentii rationes (1).

557. Desiderium vero quod patefacit Paulus invisendi romanos, non habet pro objecto, uti adversarii pu-

(1) Cum hoc argumentum ex silentio peti solitum, desumatur sive ex Actis Apostolicis, sivo ex Pauli epistolis, diversa ratione eidem occurritur. Quod spectat ad silentium Act. Apostolicorum animadvertunt catholici propositum s. Lucae non fuisse Petri gesta referre et persequi, sed acta potissimum s. Pauli cujus discipulus et peregrinationum comes fuit; quanquam nec omnia Pauli gesta narraverit, ut constat ex epist. ad Galatas, cap. I. 17. 18. Quod vero attinet ad epistolas Pauli, iidem observant Petrum potuisse esse absentem ab Urbe sivo cum Apostolus scripsit epistolam ad Romanos, sive cum ab urbe Roma nonnullas scripsit epistolas. Notant praeterea quod si ex eo quod Paulus nullam salutem dixerit Petro, concludi posset Petrum Romam non venisse, concludi pariter posset non fuisse Jacobum episcopum Solymorum eo quod Paulus scribens ad Hebraeos Jacobum non salutaverit. Idem dic de episcopis Galatarum, Ephesiorum, Thessalonicensium, aliorumque populorum quos in epistolis ad eos datis expresse non memorat Paulus. Attamen hoc silentium est totus Achilles Calvini, Illyrici, Spanhemii, ac demum nostri provocatoris Genevensis. Cf. Fogginium op. cit. *Exercit.* IV. ubi istorum nugae plane dissolvuntur.

tant, collationem gratiarum quas vocant gratis datas, sed, ut ipsemet declarat, mutuam dare et accipere consolationem; en quomodo ipse rem explanet: « Id est simul consolari in vobis, per eam, quae invicem est, fidem vestram atque meam (1) ».

558. Mirum porro est, quod subdunt de propagatione evangelii, imo de fundatione ecclesiae omnium nobilissimae per *advenas romanos*, de quibus ignoratur etiam conversio. Quod si ab illis advenis fundata est ecclesia romana, quare pariter aliae ecclesiae fundatae non sunt a Parthis, Medis, Aelamitis, Mesopotamiis, etc., qui omnes pariter interfuerunt miraculo quod contigit Hierosolymis die Pentecostes? Quorsum apostoli universum peragrati sunt orbem tanto labore ac vitae discrimine, si facili adeo ratione fundari poterant ecclesiae? Tales sunt nugae criticorum nostrorum biblicorum (2)!

559. Nec magis soliditatis habet quod adjiciunt de Pauli proposito praedicandi evangelium iis in locis quae alii apostoli minime perlustrassent; tum quia objecta verba ejus tantum curam significant et studium quod habuit dum antea perfungeretur apostolico ministerio in regionibus quas ibidem memorat; tum quia haec respiciunt praesertim Hispanias ad quas se conferre meditabatur, ita ut vix esset Romam pertransiturus (3); tum denique quia, ipso Apostolo teste, non constituerat sibi Romae fundare ecclesiam, quae nempe dum haec idem scriberet, adeo jam florebat ut ejus fides annunciaretur in universo mundo (4); sed hoc sibi unum proposuerat, *confir-*

(1) Rom. I. 12.

(2) Cf. Fogginium op. cit. *Exercit.* v. in qua Basnagii caeterorumque protestantium vagas conjecturas, adductis gravissimis veterum testimoniis, depellit. Haec autem ipsa denuo refricantur. Nam: *Nil sub sole novum.*

(3) Rom. I. 8. XVI. 19.

(4) Cf. Estium in Comment. ad hunc locum, ubi observat juxta gr. textum legi v. 12. *Id autem est ad simul consolandum* τοῦτο δέ ἐστι, συμπαρακληθῆναι, ita ut sensus sit: id volo, ut communem atque una vobiscum consolationem seu recreationem capiam ex mutua communicatione fidei vestrae et meae.

mare romanos ea ratione quam modo exposuimus (1).

560. Ad 3. *D.* Exploratum est Petrum Babylone Assyriorum metropoli priorem suam scripsisse epistolam penes eruditos audaciores contra sensum totius antiquitatis, *C.* penes saniores criticos *N.* Nam 1. fatente ipso Michaëlis, praecipuo obsoletae jamdiu sententiae instauratore, veteres omnes patres de romana urbe intellexerunt Babylonem de qua Petrus loquitur (2); imo et rationes attulerunt quare Petrus Romam Babylonis nomine designaverit (3). 2. Idem praestitere historici antiquissimi Papias (4), Clemens Alex. (5), Eusebius (6), aliique fere omnes qui hoc de argumento scripserunt (7). 3. Idipsum adstruitur ex argumentis ipsi epistolae in-

Siquidem ipsa confirmatio fidei romanorum futura erat Paulo, simul et illis, materia consolationis et gaudii. Adnotat praeterea vocem χάρισμα v. 11. quae de iis donis accipi solet, quae dantur ad aliorum utilitatem, posse etiam ad alia extendi, perinde ac si dixerit: Causa tanti mei desiderii, non alia est, quam ut supra ea quae jam accepistis, aliquid adhuc donorum seu gratiarum spiritualium vobis per meum ministerium impertiar. Sed eum vide.

(1) Apposite Theodoretus in Comment. in ep. ad Rom. ex hac ipsa voce *confirmandi* qua utitur Paulus, colligit, a Petro romanos in fide institutos esse. En ejus verba: « Et quia primus eis magnus Petrus doctrinam evangelicam praebuit, necessario intulit, (*ad confirmandos vos εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς*). Non enim aliam, inquit, doctrinam vobis afferre, sed eam, quae jam oblata est confirmare, et arbores jam plantatas irrigare volo ». Opp. ed. Paris. 1643. tom. III. pag. 14.

(2) *Introd. au Nouveau Test.* tom. IV. II. Part. ch. XXVII. sect. V. pag. 340. Mirum porro est sagacem hunc scriptorem communi scriptorum graecorum et latinorum consensui circa interpretationem vocis *Babylonis* de urbe Roma opponere auctoritatem unius aut alterius obscuri syri scriptoris medii aevi, et provocare ad Jo. Sim. Assemanum, tom. III. Bibl. Orientalis. Jam vero Assemanus in tom. III. P. I. non refert nisi Amrum Matthaei qui in vita Maris et in lib. *Magdal.*, P. II. cap. 8. affirmat Petrum praedicasse in Oriente, hoc est in Mesopotamia, et Chaldaea, et Babylonem in altera Petri epistola memoratam nil aliud esse, quam celeberrimam illam Assyriae urbem. Cui addendus Jesujabus Nisibenus in lib. adversus sectas, P. II. cap. 8. qui tamen scribit Petrum Babylone ubi epistolam priorem scripserat una cum Marco comite Romam se contulisse, apud eumdem Assemanum tom. III. P. II. pag. 6. Porro hi soli sunt ex scriptoribus syris quos affert Assemanus asserentibus Babylonis nomine Petrum Metropolim Chaldaeae designasse, quos quidem ipse confutat.

(3) Cf. Baron. ad an. 45. num. XVIII.

(4) Apud Euseb. lib. II. cap. XV.

(5) Ibid. et in *Chronico*.

(6) Loc. cit.

(7) Cf. Valesium in adnot. ad

trinsecis, ex qua nimirum constat Petrum commonefacere christianos asiaticos de imminenti persecutione ex parte imperatoris (1), quod quidem Romae commoranti ex indiciis facile erat cognoscere, minime vero Babylone dissita adeo urbe a centro imperii et Parthis subjecta (2); constat praeterea Petrum obedientiam et subjectionem imperatori ejusque ducibus ad exemplum Pauli (3) commendasse, quod iterum de imperii subdito pronum est intelligere; in ea praeterea fit mentio de Silvano seu Sila prius Pauli deinde Petri comite (4), notissimo in illis regionibus ad quas per Silvanum Petrus epistolam suam mittit (5), nec non de Marco, quem, ut vidimus, veteres ad unum omnes referunt Romae scripsisse evangelium probante Petro, quemque hujus ipsius epistolae, dictante Petro, sententias exarasse plures affirmant (6). Cum his porro omnibus argumentis extrinsecis et intrinsecis si leves conjecturas conferas quibus recentiores cuncta innovandi lubidine ducti eo devenerunt, ut vel Chaldaeae metropolim, vel Aegypti hujus nominis urbem, aut ipsam Hierosolymam significatam esse contenderent, comperies eas

loc. cit. necnon Fogginium op. cl. *Exercit.* x. Dixi *fere* omnes quia Cosmas Indicopleusta sexti sec. scriptor in *Topographia Christiana* apud Montfaucon in *Nova Collect. Patrum* Paris. 1706. tom. II. pag. 147-148. Babylonem de urbe Assyriae intellexit, scribens: « At enim in romana primum ditione apostolorum tempore christiana praedicatio diffusa est: statim vero postea in Perside per Taddaeum apostolum. Et sane in catholicis epistolis scriptum est: *Salutat vos ecclesia quae est in Babylone coëlecta* ». De hoc scriptore aegyptio cf. Montfaucon in erudita praefat. ad ejus opera.

(1) Cf. de his ipsum Michaëlis op. et l. cit. sect. I. seqq.

(2) Quod quidem argumentum urget Lardner in Supplem. tom. III. pag. 246. seqq. apud Pott prolog. l. c. pag. 19. Licet ipse Babylonis nomine Hierosolymam mystice significatam esse contendat.

(3) Cf. Michaël. sect. II.

(4) Ex urbe Corinthi ubi teste Dionysio Corinthiorum episc. Petrus praedicavit, comitem sibi adscivit Silam sive Silvanum de quo fit sermo Act. xv. 27. 32. 40. Cf. Calmet et Cornelium a Lapide in I. Petr. v. 12.

(5) I. Pet. v. 12.

(6) Cf. AA. quos paulo ante allegavimus, qui uno animo testantur Marcum comitem et interpretem fuisse s. Petri, qui propterea existimant s. Marcum fuisse amanuensem Petri, quatenus ei calamum ac stylum accomodaverit in scribendo. Sane stylus prioris epistolae a stylo posterioris nonnihil discrepat utpote ab alio exaratae.

plane evanescere (1); praesertim cum non desint ex antiquitate documenta e quibus novimus Romam quandoque Babylonis nomine fuisse significatam (2). Negamus propterea nulla nobis argumenta biblica suppetere ad evincendum Petri in Urbem adventum (3).

(1) Horum omnium discrepantium sententiarum auctores et argumenta quibus suam unusquisque adstruere nititur refert Pott op. et l. c. prol. pag. 12. seqq. qui praeterea et aliam adjecit in adnotationibns ad cap. v. 13. 14.. Ex eo nempe quod in vulgato graeco textu desit vox Ἐκκλησία, collegerunt Wolfius et Millius vocem Συνεκλεκτῆν esse nomen foeminae cujusdam, et speciatim uxoris Petri, quam ipse secum Babylonem duxerat. Hanc sententiam amplexus est Pott, qui proinde adjecit Marcum fuisse filium naturalem Petri; cumque poenituit quod haec omiserit in prolegomenis quae tum praelo excusa erant, quando haec observavit. Ita strenue nugantur, qui non antiquitatis documenta, sed proprias sectantur conjecturas in Scripturarum intelligentia. Sed cf. Fogginium loc. cit. qui haec in antecessum docto eruditeque refellerat.

Qnoniam vero de opinionibus singularibus protestantium agimus, non abs re erit adjicere eventum memorabile quod ephemerides litterariae Lipsienses (*Leipziger Litteratur-Zeitung* 1831. pag. 195. seqq.) referunt, scilicet a centurione quodam occasione expeditionis Napoleonicae in Aegyptum susceptae, prope Joppen Syriae hanc lapidis sepulcralis (cujus delineationem memoratae ephemerides exhibent) inscriptionem detectam fuisse: Simon Petrus discipulus Jesu hic jacet. Scriptor porro articuli observat, ejusmodi inscriptionem quae ponit sepulcrum Petri in diverso omnino loco ab eo quem ei assignat narratiuncula (*leggenda*) ecclesiae catholicae, reipsa probatione destitui; attamen nihil esse quod eam incredibilem efficiat. Tanti proinde faciendam esse quanti narratiuncula altera, quod Petri ossa Romae consistant. Ex historia apostolorum novimus Petrum multo tempore Joppe conversatum esse; quid ni igitur ibidem potuit mori ac sepeliri? Hactenus hic auctor, cujus patet admirabilis logica: inscriptio Joppensis omni probatione destituta est: tanti propterea est facienda quanti historia de Petri in urbe romana martyrio et sepulcro, quae totius antiquitatis testimonio et documentis omnigenis fulcitur! Verum redactor protestans ephemeridum Darmstadiensium, qui an. 1828. e relatione Augusti comitis Melin ejusmodi facti adjuncta pagellis suis inseri curaverat, addidit, fragmentum illius inscriptionis sine ulla haesitatione in numero *apocryphorum* habendum esse. (*Allgem. Kirchen-Zeitung*, 1828. n. 134.). Cf. Roskovány op. cit. pag. 15, seqq. not. 41.

(2) Etenim in Fragmentis agrariis, quae Fausto et Valerio *VV. PP.* inscribuntur pag. 307. edit. Wil. Goesii sic loquitur: *Circa urbem Babylonis Romae maritimum fiet et Gallicum*, et pag. 266. ib. *Contra (urbis Babylonis) Romam maritimi limites fient, et Gallicus impinget*, ex quibus patet antiquitus *Babylonem Romam* Urbem interdum vocatam fuisse. Cf. *Rei agrariae auctores legesque variae*, cura Wilhelmi Goësii, una cum notis Nicol. Regaltii. Asmst. 1674. cl. Mazochius in *Spicilegio biblico*, Neap. 1778. tom. III. p. 370. suspicatur nonnullos veteres *Babylonem Romam* dixisse ut hanc a *nova Roma*, quae fuit Constantinopolis discernerent.

(3) Huc referri pariter debet quod

561. Ad 4. *D.* Prout gratis confingitur, *C.* reipsa *N.* Plura enim adversarii ea in re ex mera conjectura et ex arbitrio juxta praeconceptum systema supponunt, quae si negentur, eorum machina dissolvitur (1). Docti et eruditi tum catholici tum protestantes chronologi optime cum Petri Romam adventu ejusque obitu illa omnia componunt (2). Si quae differentiae apud eos reperiuntur, accidentales sunt et plures paucioresque annos afficiunt qui ab hoc adventu ad Petri in Urbe obitum effluxerunt, in quo nihil est certi (3).

562. Ad 5. *N.* Haec enim animadversio ex solo mentis tumore provenit, quo sibi adversarii persuadent antiquos omnes fuisse totidem bardos ac stupidos, ac se solos tandem aliquando oculos aperuisse, quod intolerabilis arrogantiae est. Licet enim demus in nonnullis veteres aliquot deceptos esse, prout et recentiores labuntur, numquid exinde inferri potest respuendum esse illorum

legitur Jo. xxi. 18. 19. dictum Petro a Domino: « Amen amen dico tibi: cum esses junior cingebas te, et ambulabas ubi volebas: cum autem senueris, extendes manus tuas et alius te cinget, et ducet quo tu non vis. Hoc autem dixit (subdit Evangelista), significans qua morte esset clarificaturus Deum ». Cum vero haec scripserit Joannes post Petri mortem seu crucifixionem, quae juxta omnia historica documenta, Romae contigit, patet exinde novum argumentum biblicum haberi de Petri in Urbem adventu et martyrio. Cf. Maldon. in hunc loc nec non Mazochium op. et loc. cit. p. 213. et in *Comm. ad Kalend. marm. Neapol.* ad 29. Jun.

(1) Sane fanaticus hic scriptor in sua tabula Chronolog. hiatum relinquit ab an. 52. ad an. 70.: quo temporis intervallo quare Petrus Romam venire non potuit?

(2) Satis hic mihi sit quatuor ex potioribus chronologis appellare duos ex catholicis, duos vero ex protestantibus qui optime componunt chronologiam quae in Actis Apost. habetur cum historia testatissima de Petri in Urbem adventu ejusque in eadem Urbe martyrio. Ex catholicis cf. Petavium in *Doctrina temp.* lib. xi. capp. xiii. et xiv. ubi disjicit eadem ferme argumenta nunc denuo a genevensi prolata: item Ricciolium in *Chronologia reformata* tom. i. lib. ix. cap. ii. n. 5.-8. Ex protestantibus cf. Joseph. Scaligerum in *Thesauro temporum*, Amstelod. 1657. ib *Animadv. ad Euseb. Chronic.* pag. 183. et 197. et Jac. Usserium in *Annalibus V. et N. Testam.* Genevae 1722. p. 646. 647. ubi et Petro cruci affixo applicat illud Jo. xxi. *Quum senueris*, etc. Quibus summis chronologis si provocator noster comparetur, quantillus demum erit?

(3) Cf. Ricciolium loc. cit. et Scaligerum l. cit. necnon Cotelerium in not. 36. et 39. ad i. epist. s. Clementis ad Corinth.

testimonium in re facti cunctisque obvia? Falsum praeterea est solos Ignatium et Papiam primos testes esse facti quod adstruimus; recensuimus enim praeterea Clementem romanum utroque antiquiorem. Papias praeterea, Irenaeus et Origenes Romam se contulerunt: potuerunt proinde rei veritatis certiores fieri ab iis qui vixerunt cum illis qui eo tempore quo Petrus est cruci affixus, floruerunt. In his quippe celeberrimis factis traditio viva conservatur. Nunc addo eadem plane ratione qua adversarii utuntur ad factum istud evertendum, posse *authentiam* sacrarum N. T. Scripturarum everti; nec enim, ut postea videbimus, potioribus illae argumentis innituntur. En quo se conjiciant imprudentes ejusmodi impugnatores?

563. Ad 6. *N.* Ignatius enim scribens ad Romanos profitetur se iis non imperare ut Petrus et Paulus (1): ecquis porro non videat apertam allusionem ad hos apostolos qui romanos instituebant, imo eum loqui de re notissima? Mirum porro est adhuc suspicionem ab adversariis ingeri de *genuinitate* epistolarum Ignatii in tanta critices luce, quum vel ipsi protestantes illarum vindicias susceperint (2); idem dic de interpolatione, postquam epistolae genuinae ab interpolatis apprime distinctae sunt, et exquisita est inter utrasque collatio usque ad apices instituta (3). Verum quo non impellit haereticus furor?

564. Licet vero Papias fuerit angustae mentis, ac facile propterea decipi potuerit sive in nonnullis speculativis

(1) En verba s. Ignatii: *Οὐχ ὡς Πέτρος καὶ Παῦλος διατάσσομαι ὑμῖν· ἐκεῖνοι ἀπόστολοι κ. τ. λ. Non ut Petrus et Paulus praecipio vobis. Illi Apostoli*, etc.

(2) S. Ignatii epistolarum vindicias ex protestantibus inter ceteros egerunt Jo. Pearsonius in prolixa disputatione adversus Dallaeum, quae prostat ad calcem vol. II. *Patrum Apostol.* Cotelerii, et Isaac. Vossius in epist. ad Andr. Rivetum datis adversus Blondellum; ibid. p. 439. seqq.

(3) Cf. Praefatt. Usserii, Vossii et Cotelerii in Ignatium apud Cot. l. cit. pag. 5. seqq. necnon ibid. erudita prolegomena Jac. Usserii in Ignatium, tom. II. Part. II. pag. 187. seqq.

opinionibus, sive in facilitate quasdam admittendi traditiones, non inde sequitur ipsum haud potuisse testem esse facti celebratissimi ac vulgatissimi; alioquin rudes omnes inepti plane essent ad fidem faciendam in tribunalibus. Quod vero Irenaeus deceptus fuerit a Papia, gratuita assertio est, quae eadem facilitate contemnitur, qua profertur. Non satis est asserere, sed praeterea necesse est probare, quod numquam adversarii efficient.

565. Ad 7. *N*. Etenim nisi fuissent coaeva, nulla ratione ad illa monumenta potuisset Cajus initio sec. III. scilicet an. 210. provocare haereticos a quibus facile falsitatis argui potuisset; nec enim minus audaces erant haeretici sec. III. quam sint haeretici sec. XIX. Siluerunt tamen illi: argumento itaque ineluctabili est, quod nihil haberent repouendum. Ridiculum autem est quod opponitur de exiguitate illius monumenti, perinde ac si ad fidem faciendam opus esset erigere templum s. Petri. Certe si haec ratio valeret frustra Jacob lapidem erexisset in titulum, aut veteres patriarchae acervum lapidum pro monumento posuissent.

566. Ad 8. Neg. conseq. ex falsis praemissis deductam, uti ex datis responsionibus aperte liquet; prout falsum est Scripturas impossibile utrumque factum ostendere, quae quidem demonstratio unice innititur silentio Pauli in II. ad Timoth. scripta paulo ante ejus mortem (1);

(1) Ridiculum plane est quod a nonnullis urgetur argumentum ex verbis Pauli II. Tim. IV. 16. « In prima mea defensione nemo mihi affuit, sed *omnes me dereliquerunt* » quae sine injuria s. Petri scribere non potuisset Apostolus, perinde ac si Petrus qui et ipse in vinculis detinebatur, potuisset Paulo suppetias ferre. Ceterum apud protestantes nondum exploratum est quo tempore haec epistola exarata sit, ut ab ipsis urgeri possit adversus nos. Cf. Michaëlis op. cit. tom. IV. ch. XXII. sect. II.

Hic demum observo quam feliciter protestantes inter se pugnent dum aggrediuntur catholicos qui Romam Petrum venisse ibique mortuum esse tuentur. Etenim juxta Calvinum Comment. cit. in I. Petr. epist Pontificii in illam venere sententiam quod Petrus Babylonis *nomine* Romam significaverit, ex praeconcepta falsa sententia quod Petrus Romam venerit; at vero juxta Eichhornium op.

cujus autem ponderis sit argumentum quod ex ejusmodi silentio eruitur paulo ante vidimus.

567. II. Obj. Saltem ostendi nequit Petrum fuisse romanae urbis episcopum. Etenim 1. id non conficitur ex eo quod Sedes romana passim *Cathedrae Petri* nomine insignita fuerit, cum exploratum eruditis sit de aliarum etiam ecclesiarum episcopis dici eos Cathedram Petri obtinuisse, imo et *Petri Successores* fuisse vocatos. 2. Certe nemo apostolorum peculiarem gessit episcopatum : 3. secum enim invicem pugnant apostoli et episcopi munera; apostoli siquidem munus exigit nulli peculiari loco addictum esse, episcopi autem certam sedem et peculiarem gregem exposcit (1). Ergo.

568. *R. N. A.* Ad 1. prob. *D.* Legitur de aliarum ecclesiarum episcopis eos obtinuisse Petri Cathedram, et vocatos Petri successores abusive et improprie, *C.* proprie *N.* Nempe quandoque etiam aliae sedes praeter romanam dicuntur Cathedra Petri, earumque praesules Petri successores plures ob causas, ac 1. quia ex Petri Cathedra sua veluti ex fonte, episcopalis jurisdictio promanat; 2. quia unitatem ipsius constituunt cum Petri cathedra, quae totius ecclesiae centrum est; 3. quia peculiares illae ecclesiae vel a Petro, vel ab aliquo ejus successore institutae fuerunt. His propterea aliisque ejusmodi de causis factum est, ut *interdum* lata quadam significatione iis nominibus sedes illae fuerint insignitae, et earum

cit. ideo catholici autumant Petrum venisse Romam quod Babylonis nomine mystice Romam interpretati fuerint. Sic enim scribit: « Habitatio Petri Romae juxta *majorem omnem probabilitatem*, fabula est. Innititur compilationi prioris epistolae suae Babylone 1. Petr. v. 13. quod nomen *primitiva ecclesia* exponebat figurate de urbe Roma; et super hoc id omne aedificatum est quod *mundus christianus antiquus et novus* fabulatus est de illius meritis cum ecclesia rom., de ejus illic primatu, ac de suo martyrio. Ego *fidenter quaero: ubi aliunde* haberetur hujus rei probatio? Et historia critica deberet ne pati probationem adeo inopportunam? » Ita quidem isti novi gigantes.

(1) Ita Sam. Basnagius in *Annal. politico-eccles.* ad an. 51. §. 31. ad an. 40. §. 20. ad an. 42. §. 8.

*

episcopi, *Petri Successores* nuncupati. Ceterum nunquam in istorum episcoporum catalogis primo loco ponitur Petrus, uti constanter fit in catalogis ecclesiae romanae: numquam dicitur Petrum in illa ecclesia sedisse eamque ad mortem usque rexisse, uti semper de romana occurrit ecclesia.

569. Ad 2. *N.* Universa siquidem antiquitas docet s. Jacobum fuisse episcopum ecclesiae hierosolymitanae (1): quod si reliqui apostoli certam sibi sedem non elegerunt, uti sibi Petrus romanam delegit, ideo est quia in illis non extabat peculiaris ea ratio qua Petrus ad suam eligendam debuit permoveri. Petrus enim, praeter apostolatum omnibus collegis suis communem, habuit primatum in universam ecclesiam, quem cum alii, dum ipse in vivis ageret, tradere non posset, debuit necessario certam eligere Sedem in qua primatus hic sibi divinitus collati relinqueret haeredem, cum ex Christi institutione deberet juxta dicta esse perpetuus.

570. Ad 3. Neg. Uti constat ex episcopatu Jacobi. Accedit, optime potuisse Petrum utrumque munus conjungere, apostoli nempe atque episcopi. Constituta enim semel ecclesia romana, potuit episcopatum per vicarium administrare, ac varias interea excursiones ipse facere, prout reipsa Petrum se gessisse certissima historica documenta testantur (2).

(1) Uti Hegesippus apud Euseb. lib. II. cap. XXIII. Clem. Alex. Ibid. cap. I. Eusebius ipse ib. cap. XXIV. item lib. III. cap. V. et cap. VII. item lib. VII. cap. XIX. Epiphan. Haeres. LXXVIII. edit. Petav. n. VII. Chrysost. Hom. XXXVIII. in 1. Cor. n. 4. Cyrillus Hierosol. *Catech.* XIV. n. 21. et alibi passim. Hieronym. *De Viris illustr.* cap. II. ed. Vallars. et in *Comment.* in ep. ad Gal. lib. I. ed. cit. tom. VII. pag. 396. Augustinus lib. II. cont. Crescon. cap. XXXVII. et *Cont. liter. Petil.* lib. II. cap. LI.

(2) Cf. Papebrochium in op. cit. *Responsio ad exhibit. errorum*, Part. I. art. VII. §. 4. ubi luculenter ostendit a b. Petro adscitos fuisse ad ecclesiae rom. administrationem adjutores Linum et Clementem quos ordinaverat episcopos, ut se absente Romae episcopalia munera obirent. Idem ostendit Isaacus Vossius in *Respons. ad Blondellum* ad calc. tom. II. *Patr. Apost.* Cotelerii p.

PROPOSITIO III.

Romani Pontifices Petri in episcopatu romano successores illius primatum jure divino obtinuerunt; non autem humana sive ecclesiastica sive politica dispositione

571. Uti ex ipsa propositionis enunciatione liquet, apprime secerni debet in rom. Pontificibus eorum successio in romanum Petri episcopatum, seu romanam Petri sedem et cathedram, a successione in ejus primatum. Successio enim in Petri episcopatum juris ecclesiastici est, successio vero in illius primatum est juris plane divini. Successio in Petri sedem uti conditio solum se tenet ad successionem in ejus primatum, qui cum ex Christi institutione, quod ostendimus, perpetuus in ecclesia sit et alligatus personae Petri, fit, ut qui Petro in episcopatu succedit, hoc ipso in ejus primatum, ex Christi dispositione succedat (1). Hanc porro diversam rationem qua rom. Pontifices succedunt in Petri episcopatum, atque in ejus primatum permiscendo, nonnulli in fere inextricabiles difficultates se conjecerunt.

572. Thesis haec adstruitur adversus acatholicos omnes, qui quamvis in ceteris inter se mire dissentiant, in oppugnando tamen rom. Pontificis primatu qui sit juris

443. nec non Godofredus Vendelinus in Diss. *De Clementis et ejus epistolar. tempore divinatio.* Ibid. tom. 1. pag. 138.

(1) Romani scilicet Pontifices, mediante episcopatu romano, potiuntur Petri primatu, qui nunc ab illo inseparabilis est, postquam nempe Petrus utrumque in propria persona conjunxit; et ideo peculiarem sedem fixam seu episcopatum elegit, ut per ipsum transmitteret ad successores suos in episcopatu primatum perpetuo in ecclesia duraturum, id quod ex dicendis clarius fiet. Diximus autem rom. Pontifices esse Petri in sede, seu episcopatu romano successores *jure ecclesiastico*; quia reipsa individuorum electio in episcopos romanos a sola ecclesia pendet; quod vero electi in romanos praesules potiantur primatu, hoc juris divini est; quod ex propositionis quam adstruimus evolutione patebit.

divini unanimes sunt, et furore quodam aguntur. Graeci, protestantes, russi, anglicani nervos omnes in id contenderunt, atque contendunt. Ejusmodi enim primatu semel constituto actum plane de sectis omnibus et conclamatum est. Aequum proinde, ut et nos vires nostras ad eum propugnandum omni quo par est studio conferamus. Sic igitur quod proposuimus evincendum aggredimur.

573. Ex hactenus constitutis Christus contulit Petro primatum jurisdictionis super universam ecclesiam; contulit hunc primatum Petro ad constabiliendam ecclesiae suae unitatem, eamque in perpetuum conservandam, seu in utilitatem et emolumentum ecclesiae suae; ac propterea, quod consequens est, voluit eundem primatum in societate a se in unitate constituta esse perpetuum: debuit igitur hic primatus ex Christi dispositione in Petri successores promanare. Atqui nullus alius Petri successor praeter rom. Pontificem, qui illius nempe sedem seu episcopatum romanum quem ipse prius instituit et ad obitum usque rexit, occupaverit, est vel esse potest; ergo solus rom. Pontifex Petri primatus jure divino haeres est, seu gaudet primatu jure divino.

574. Sane Petrus, qui ratione apostolatus sui potuisset nullam sibi *certam* sedem eligere, ne *incerta* permaneret post obitum suum primatus sui successio, postquam Antiochenam per aliquot annos rexisset ecclesiam, uti fert antiqua traditio (1), Romam venit, episcopatum

(1) Hujus traditionis testes sunt Origenes Hom. VI. in Luc., Eusebius in *Chronico*, Hieronym. in Comment. in epist. ad Galat. cap. II. et in *Catalogo*, Jo. Chrysost. tom. I. Hom. XLII. et tom. V. p. 180. et alibi; Innocentius I. ep. XIV. ad Bonifac. et epist. XVIII. ad Alexand. Antiochenum episc.; Leo M. serm. I. in *Natali ss. Apostol. Petri et Pauli*, et ep. LXII. ad Maximum Antioch. episc., Theodoretus ep. LXXXVI. ad Flavian. Basilius Seleuciensis in *Vita s. Theclae* lib. I. pag. 276. edit. Paris. 1622. Fulgentius lib. *De Trinit.* cap. I. Gregorius M. epist. ad Eulogium episc. Alex. Auctor libri Pontificalis; Maximus Antioch. episc. in Concilio Chalced. Act. VII.; aliique apud Fogginium op. cit. *Exercit.* IX. adeout mirum sit Basnagium ad an. 40. n. 20. potuisse Antiochenum s. Petri episcopatum veluti commentum traducere ab *Recognitionum* Clementis lacunis exortum.

instituit, illumque ad mortem suam usque occupavit ac tenuit. Dum vero Petrus romanum gessit episcopatum, etiam primatum sibi divinitus collatum in universam gessit ecclesiam, atque uti episcopus romanus unitatem ecclesiae in se, ut ita loquar, *personificabat*, adeo ut unus idemque esset episcopus romanus et ecclesiae universae primas, ac unitatis ecclesiae centrum. Qui propterea Petri episcopatum adepti sunt, jure naturali successionis utrumque sunt munus adepti, episcopatus scilicet et primatus quibus Petri persona potiebatur; atque essentialem ecclesiae unitatem per primatum romano episcopatui, ut ita dicam, a Petro inoculatum et insertum continuarunt. A Petri obitu, in episcopatu romano utraque dignitas inseparabilis evasit, sic ut altera ab altera jam dispesci haud amplius potuerit. Alioquin quaelibet peculiaris sedes primatum sibi vindicare potuisset aut independentiam, actumque propterea fuisset de ecclesiae unitate per primatus institutionem a Christo intenta. Merito proinde Bossuetus « Petri, inquit, successores, cum ordinandi fuerint, e coelo lapsuri non sunt; neque ad creandos eos, ubi opus fuerit, totam ecclesiam citari, commoverique oportebat. Necesse ergo est, ut sit aliqua ecclesiae catholicae pars, ex qua existant, aliique aliis subrogentur (1) ».

575. Atque inde dimanavit *realis illa praesentia*, ut eam vocat cl. Maistrius, quae ab ipsis rei christianae incunabulis ubique se prodit, hujus primatus a rom. pontificibus administrati et exerciti. Hunc enim deprehendimus in rom. Pontificum gestis sive cum errores haeresesque damnarunt (2), sive cum sanxerunt disciplinam in ecclesia universa (3), sive cum exortas controversias

(1) *Defens. Cleri gallic.* lib. x. cap. v. cit. edit. tom. xxviii.

(2) Cf. gesta rom. Pontificum Zephyrini, Dionysii, Victoris, Stephani apud Euseb. H. Ec. lib. v. c. 23. seqq. lib. vi. cap. 43. lib. vii. cap. 3. seqq. etc.

(3) Ibid. lib. v. capp. 24. 25.

ubique gentium diremerunt; sive cum episcopos longe dissitos tum in Oriente tum in Occidente obedire detrectantes minis perterruerunt, aut etiam deposuerunt, sive dum alios id genus auctoritatis actus exercuerunt quibus referta est ecclesiastica trium priorum seculorum historia (1).

576. Eandem praeterea deprehendimus in scriptis atque in agendi ratione ecclesiae patrum totius christiani orbis. Vix enim per id temporis haeresis aliqua aut schisma exoriebatur, omnes illico oculos suos convertebant ad rom. Pontificem, remque totam ad eum deferebant (2); opponebant haereticis et schismaticis auctoritatem ecclesiae romanae quacum si quivis haud communicaret, frustra speraret sese ad ecclesiam pertinere (3). Eam propterea certatim vocabant *petram ecclesiae principalem* (4); *ecclesiarum omnium matricem* (5), et *ex qua unitas sacerdotalis exorta est* (6), *ecclesiam potentiorem cum qua necesse est convenire omnes qui sunt undique fideles* (7); *Petri cathedram contra*

(1) Cf. Bolgeni in op. cui tit. *L'episcopato* edit. Orvieto 1837. tom. III. *Appendice H.* n. 630. seqq. pag. 61. seqq. qui ad id ostendendum percurrit et excutit ejusmodi facta incipiendo a sec. I. ad sec. V. inclusive, quibus quod asseruimus luculentissime evincitur.

(2) Ita factum est in schismate donatistarum, in schismate Alexandrino et Antiocheno; ita in haeresibus quae exortae sunt vel a primis ecclesiae seculis, gnosticorum, Pauli Samosateni, Theodoti coriarii etc. Dionysius Alex. cum in suspicionem haeresis venisset, apud Dionysium rom. accusatus est. Id ipsum contigit cum enatae sunt haereses ariana, macedoniana, nestoriana, eutychiana etc. Nullum unquam alicujus momenti negotium agitatum est, quod illico delatum non fuerit ad rom. pontificem, uti testis locupletissima est universa historia ecclesiastica. S. Basilius ep. LXIX. ad Athanasium: « Nobis autem, inquit, operae pretium esse visum est, ad episcopum Romae scribere, ut res nostras invisat, et consilium daret ... Ipse hoc negotium suo marte aggrediatur » ed. Maur. tom. III. p. 163. Sane epist. LXX. scribit ad Damasum opem ejus implorans in difficillimis illis rerum adjunctis, eundemque excitat ad exemplum praedecessorum suorum.

(3) Cf. Praefat. editoris Maurini opp. s. Cypriani §. III. nec non Ballerinium *De vi et ratione primatus* cap. XI. §. II. p. 59. seq.

(4) S. Cyprianus ep. LV. ad Cornel.

(5) Idem ep. XLV. ad eund.

(6) Idem ep. cit. LV. ed. cit. pag. 86., et s. Ambrosius, qui in epist. ad Gratianum Imp. loquens de rom. ecclesia scribit: « Inde enim in omnes venerandae communionis jura dimanant ». Apud Labbeum tom. II. col. 999.

(7) S. Iren. loc. cit. Ubi notandum illud *necesse est*, quo signifi-

quam numquam praevaliturae sint superbae inferorum portae (1); *ex qua profluxit quidquid in episcopis auctoritatis est* (2); ex *cujus firmitate firmitas pendet episcoporum et episcopatus* (3); Quae quidem aliaque sexcenta ejusmodi patrum effata quibus rom. sedem seu roman. Pontificem *unitatis centrum*, *unitatis originem*, *Sedem Apostolicam* per antonomasiam appellant, *firmamentum a Deo fixum et immobile*, *episcopum episcoporum*, *patrem patrum* etc. apertissime evincunt agnitum semper constanterque fuisse primatum Petri in rom. potificibus ejus successoribus perseverantem, adeo ut monumentorum omnigenorum copia veluti obruamur (4).

catur absoluta necessitas non solum eamdem fidem profitendi cum apostolica sede, verum etiam servandi unitatem communionis cum ea. Technas adversariorum circa hunc textum paulo post expendemus.

(1) S. Augustin. in *Psalmo contra partem Donati.*

(2) S. Innoc. I. epist. ad Victric. Rothom. c. 2. Item in epist. ad conc. Milevitan. cap. 2.; s. Greg. Nazianzen. in orat. *Adversus eos, qui reprehensiones aegre ferunt*, aliique passim apud Bolgeni op. cit. *Append. B.*

(3) S. Leo M. *serm. IV. De Natali ipsius annivers. die assumpt. suae.* Ed. Ballerin.

(4) Cf. Theoph. Raynaudum in op. *Corona aurea super mithram rom. Pontificis*. Opp. ed. Lugd. tom. X. Ubi hic auctor incredibili patientia et labore ex patrum graecorum et latinorum aliorumque scriptorum ecclesiasticorum scriptis collegit titulos quibus b. Petrus et rom. Pontifex donati sunt, ac enumerat *quadringentos nonaginta quinque*. Equidem fateor pro aetatis illius critica, nonnullos ex his titulis hunc auctorem hausisse ab operibus quae nunc uti spuria habentur. Attamen plerique ex genuinis fontibus collecti sunt; ex his porro facile deprehenditur quinam fuerit totius antiquitatis sensus circa divinam originem, praerogativas, ac supremam dignitatem primatus illius quo rom pontifex utpote s. Petri successor potitur, quique illis titulis ac onomastico significatur. Cf. etiam Mamachium *Orig. et antiquit. Christ.* tom. V. p. I. libri IV. p. II. cap. III.

His addendi sunt card. Orsius in op. *De irreformabili rom. pontificis judicio* trib. volum. in 4. Romae 1739. card. Gerdilius: *Analisi contro Launojo* opp. ed. cit. tom. VI. Muzzarelli *Del buon uso della logica* opusc. III. edit. Flor. 1831. tom. I. Bolgeni op. cit. Zaccaria in *Antifebbronio*, et in *Antifebronio vindicato* qui uberrima exhibent in hanc rem patrum testimonia. Ex recentioribus idem praestiterunt Franc. Patricius Kenrick coad. episcopi Philadelph. in provinciis foederatis Americae in op. *The Primacy of the apostolic see and the authority of general concils vindicated*. Philadelphiae 1838.: praesertim vero Dr. Rothensee in op. *Der primat des Papstes in allen christlichen Jahrhunderten* etc. seu *primatus Papae antiquis seculis christianis*. Mogunt. 1836. Quamvis hoc opus, auctore morte praevento, absolutum non fuerit.

577. Huc pariter referuntur appellationes, accusationes, purgationes quas ad rom. Pontificem episcopi etiam primarii undique habuerunt cum opprimerentur, aut in discrimen aliquod vocarentur (1); quae procul dubio patefaciunt veram auctoritatem superioris ordinis, sive jurisdictionis in rom. pontificibus Petri successoribus professos esse.

578. Eandem *realem* summi pontificatus *praesentiam* in rom. praesulibus deprehendimus in ipsa agendi ratione haereticorum ac schismaticorum, qui ut coproprios honestarent errores ac perduellionem minime dubitarunt Romam confugere (2), Romam se conferre (3), sanctae Sedis auctoritatem extollere, donec scilicet spes ipsis aliqua affulsit vitandi promeritam damnationem (4).

579. Eam deprehendimus in actis omnibus conciliorum oecumenicorum, atque, ut verbo dicam, in fastis omnibus, annalibus et historiis ecclesiae, ita ut nullum aliud factum perspectum adeo sit atque exploratum quovis rei christianae seculo.

580. Possemus denique hanc eandem veritatem firmare aperta confessione ipsorum protestantium Lutheri, Calvini, Melanchthonis, Casauboni aliorumque plurium (5), nec non graecorum schismaticorum, anglica-

(1) Cf. Ballerinios: *Observationes in dissert. v. Quesnelli.* tom. II. opp. s. Leonis, pag. 902. seqq.

(2) Cujus agendi rationis exempla notissima sunt Nestorii, Eutychis, Pelagii etc.

(3) Sane Cerdo, Valentinus, Marcion, Caelestius aliique Romam se contulerunt ad reddendam rationem doctrinae suae. Alias dedimus testimonium Wetstenii id aperte fatentis. Cf. com. de Maistre: *Du pape* liv. I. ch. v. ed. Lyon 181. tom. I. pag. 60. seqq.

(4) Plura hujus rei exempla suppeditat com. de Maistre op. et loc. cit. ch. x. praesertim ex Photio et Michaele Cerulario.

(5) Haec exhibet laudatus auctor ibid. ch. IX. *Témoignages protestans;* nec non de Starck, quamvis protestans et ipse, in suo *Convivio Theoduli.* Plura item congessit Barruel in op. *Del papa. Trad. dal franc.* Genova 1803. tom. I. p. II. cap. v. *Testimonianze de' protestanti intorno al papa e alla chiesa romana.* Novissime vero magno etiam numero ex recentioribus protestantibus profert testimonia Eslinger in sua *Apologie de la religion catholique par des auteurs protestans* art. *Pape.*

norum, russorum (1). Verum ne ulterius rem protrahamus quam institutionum brevitas ferat, hic finis sit.

581. Interim evidenter conficitur, non ex ecclesiastica, multoque minus ex politica dispositione factum esse ut rom. Pontifices Petri primatus in universam ecclesiam haeredes exsistant. Nam cum primatus iste ita Petro collatus fuerit, ut semper in ecclesiae bonum perdurare deberet, adeoque ad ejus successores transire, cumque rom. Pontifices ideo primatum obtineant, quia succedunt in cathedra Petro, patet non alio ipsos jure primatum hunc tenere, quam eo quo Petrus illum accepit ac tenuit. Ergo ex vi institutionis Christi, et ex Petri in urbe romana episcopatu, romanorum Pontificum in Petri primatum successio unice est repetenda. Hoc praeterea omnia, quae vix attigimus, sive patrum testimonia, sive ecclesiasticae historiae gesta demonstrant; quorum plura eam antevertunt aetatem, qua pax ecclesiae a Constantino reddita est: quo quidem solo satis ii refutantur qui primatum hunc romanorum Pontificum ab humana origine arcessere praesumunt. Quapropter non minus vere quam eleganter scripsit s. Leo M. « Sicuti permanet quod in Christo Petrus credidit, ita permanet quod in Petro Christus instituit... Manet ergo dispositio veritatis, et b. Petrus in accepta fortitudine petrae perseverans, suscepta ecclesiae gubernacula non reliquit (2) ». Perseverat videlicet Petrus et vivit in successoribus suis in quibus et per quos gregem universum pascit ac regit (3). Quapropter florentini patres « Definimus, inquiunt, sanctam

(1) Et haec pariter adducit com. de Maistre op. et loc. cit. ch. x. *Témoignages de l'eglise Russe, et par elle témoignages de l'eglise grecque dissidente*. Quoad auctores armenos eosque antiquissimos cf. Clem. Galanum in *Conciliatione ecclesiae armenae cum romana*. Romae 1661. tom. II. tract. III. *De militantis ecclesiae capite* pag. 225. seqq.

(2) Serm. III. *De Natali ipsius* etc. Ed. Baller. cap. II. et III.

(3) Merito proinde De Marca in diss. cit. *De discrimine cleric. et laic.* cap. III. n. 2. affirmat ea verba: *Tibi dabo claves* etc. ad unum Petrum directa esse « Ut scirent omnes, Pontificis potestatem semper cum Petri ecclesiae capitis communione et unitate retinendam; ad quod ipse praecipue cum potestate ligandi contumaces huic unitati cogere posset ».

apostolicam sedem, et rom. Pontificem in universum orbem tenere primatum, et ipsum Pontificem romanum successorem esse b. Petri principis apostolorum, et verum Christi vicarium, totiusque ecclesiae caput, et omnium christianorum patrem et doctorem existere, et ipsi in b. Petro pascendi, regendi et gubernandi universalem ecclesiam a D. N. J. C. plenam potestatem traditam esse; quemadmodum etiam in gestis oecumenicorum conciliorum, et in sacris canonibus continetur (1) ».

582. Patet igitur quod initio proposuimus, rom. Pontifices Petri in episcopatu romano successores, illius primatum divino jure obtinuisse, minime vero ex humana sive ecclesiastica, sive politica dispositione.

DIFFICULTATES

583. I. Obj. 1. Ecclesiae romanae praeeminentia tota accepta referenda est adjunctis externis quae in eam unice concurrebant, quibus suapte natura auctoritas qua vel ab initio ecclesia ista potita est, intelligitur. Haec autem sunt *a*) numerus ejus cleri et populi (2); *b*) ejus divitiae et charitas (3); *c*) ejus origo apostolica ut-

(1) In *Decreto seu definitione*. Apud Hard. *Acta concil.* t. IX. col. 986.

(2) De quo Cornelius in epist. ad Fabium Antiochenum apud Euseb. in hist. eccles., vigente Decii persecutione: sic Cyprianus scribens ad Cornelium episc. rom. loquitur de *florentissimo illic clero* secum praesidente, et de *sanctissima et amplissima plebe* (epist. LV.). Irenaeus disserit de ecclesia romanâ, tanquam de ecclesia *maxima*.

(3) Opulentia romanae sedis talis erat, ut fuerit speciali ratione sugillata ab Ammiano Marcellino veluti causa violenti schismatis, quum Damasus et Ursinus contenderent pro illa sede (lib. XXVII. sub finem cap. III.). Veruntamen divitiae istae profundebantur in opera charitatis. Dionysius Corinth. episcopus scribens ad ecclesiam rom. tempore Soteri circa medium sec. II. « Haec, inquit, vobis *consuetudo* est jam inde *ab ipso religionis exordio*, ut fratres omnes universo beneficiorum genere afficiatis etc. » (apud Euseb. lib. IV. c. 23.). Ejusdem charitatis meminit Dionysius Alex. sec. insequente in epist. ad Stephanum; ubi refert universae Syriae et Arabiae necessaria a rom. ecclesia suppeditata fuisse (ibid. lib. VII. cap. 5.). Nil porro mirum esse debet si divitiae bene adeo expensae conciliaverint sedi rom. universalem venerationem.

pote a Petro et Paulo fundata (1), quo factum est ut a patribus *Sedes Petri* nuncuparetur; *d*) puritas ejus fidei, in qua, ut loquitur Irenaeus, *semper conservata est ea* quae est *ab apostolis traditio* (2); *e*) dignitas temporalis romanae urbis, prout 2. declarat conc. Chalcedonense can. XXVIII. his verbis concepto: « Etenim antiquae Romae throno, quod urbs illa imperaret, jure patres privilegia tribuerunt, et eadem consideratione moti centumquinquaginta Dei amantissimi episcopi, sanctissimo novae Romae throno aequalia privilegia tribuerunt »; et Cyprianus: « Quoniam, inquit, pro magnitudine sua debet Carthaginem Roma praecedere (3) ». Episcopus romanus sec. III. fruebatur jurisdictione super magna Italiae parte: eam ipsi confirmavit synodus Nicaena can. VI. qui ita se habet: « Antiqua consuetudo servetur per Aegyptum, Lybiam et Pentapolim; ita ut Alexandrinus episcopus horum omnium habeat potestatem; quia et urbis Romae episcopo parilis mos est. Similiter autem et apud Antiochiam, ceterasque provincias suis privilegia serventur ecclesiis (4) » seu ut legitur in versione Rufini « Et ut apud Alexandriam, et in urbe Roma, vetusta consuetudo servetur, ut vel ille Aegypti, vel hic suburbicariarum ecclesiarum sollicitudinem gerat (5) ». 3. Concilium Sardicense ei contulit peculiaria privilegia sec.

(1) Ita Irenaeus, qui loquitur de eadem ecclesia veluti de ecclesia *maxima, et antiquissima et omnibus cognita a gloriosissimis duobus apostolis Petro et Paulo Romae fundata et constituta* (lib. III. cap. 3.); Synodus antiochena agnovit quod in scriptis omnes libenter honorarent ecclesiam rom. utpote quae vel ab initio schola fuerit apostolorum, ac religionis metropolis. Peculiari vero modo honorata est, eo quod ei praesederit Petrus primus apostolorum, ac propterea a pluribus patribus *Petri sedes* nuncupata est.

(2) Loc. cit. Sane rom. ecclesia sollicita semper fuit de conservanda vera fide ab remotissimis usque temporibus, damnans et pellens gnosticos, artemonistas etc. :et furente arianorum insania, ipsa fuit fidei catholicae propugnaculum.

(3) Epist. XLIX. Theodoretus epist. ad Leonem loquitur de urbe Roma tanquam *de omnium maxima et clarissima, quae et orbi terrarum praesidet, et incolarum numero redundat* (apud Baller. opp. s. Leon. tom. I. ep. LII.).

(4) Apud Hard. tom. I. col. 326.

(5) Ibid. col. 333.

IV. (1); 4. Imperatores vero Gratianus, Valentinianus et Justinianus aliique agnoverunt rom. pontificis primatum ac varias ei contulerunt praerogativas et privilegia. A vero porro abluderet qui praeeminentiam ecclesiae romanae a solis imperatorum decretis aut conciliorum canonibus inferret, quamvis valde aucta ex ejusmodi causis fuerit. Fundabatur illa siquidem in possessione attributorum, quae collective ad nullam aliam ecclesiam spectabant. Exinde pronum est agnoscere quare episcopi romani vocarentur a patribus *successores s. Petri*; ipsi enim erant episcopi particularis ecclesiae cui s. Petrus fundandae adlaboraverat, cuique praesederat, erantque adeo veluti episcopi ecclesiae principalis, *eminentiores* inter successores apostolorum, ad eum praecise modum quo Petrus praeeminentiam habuerat inter apostolos ipsos (2). Ergo.

584. Resp. ad 1. *N.* Haec enim adjuncta, non sunt nisi aut causa aut effectus. Causa sunt quatenus determinaverunt apostolorum principem ut Romae potius figeret sedem suam quam in alia civitate. Divinae enim providentiae consilio factum est, ut urbs illa quae centrum erat gentium omnium et paganicae superstitionis, centrum fieret verae religionis; et judaicae gentis a Deo rejectae in poenam patrati deicidii metropoli, Hierosolymae, subrogaretur metropolis gentium, Roma, in novae religionis, seu potius novi foederis ad quod gentes divina gratia vocatae sunt, principium et caput (3). Semel ve-

(1) Canonn. III. IV. VII. Ibid. col. 639-642.

(2) Hactenus fere Palmer op. cit. par. VII. cap. III. vol. II. pag. 497. seqq., qui, ut patet, communem impugnandi primatum rom. pontificis viam deseruit, videns parum profecisse eos qui vel ex decretis conciliorum vel ex imperatorum legibus, vel qualibet alia peculiari causa seorsum sumpta illum impugnabant. Nova proinde arte usus est ut eriperet catholicis arma quibus causam rom. ecclesiae defendebant. Cumulat in eam ecclesiam praerogativas, amplificat patrum sententias, ut sic meliori successu finem sibi propositum obtineat; at uti patebit, frustra hanc ipse artem in sui praesidium adscivit.

(3) Juverit, quae heic asseruimus confirmare auctoritate scriptoris adversariis nostris haud suspecti, toties nempe citati judaeo-increduli Salvador, qui in op. *Jésus-Christ et sa doctrine* lib. III. ch. II. tom. II. pag. 311. seq. in rem nostram haec

ro religionis christianae metropoli constituta in romana urbe, consequens plane erat ut vitam ibi suam religio peculiari ratione exereret, suamque vim, ac energiam. Inde enim profluxerunt tum cleri tum populi christiani numerus; divitiae et charitas; sedis apostolicae origo; Petri sedis nuncupatio; fidei puritas, et si quae alia sunt quae sedis romanae praeeminentiam commendant.

583. His praeterea adjiciendum est, ex praemissis, in eo totius quaestionis cardinem versari, utrum primatus in perpetuum a Christo institutus ad constabiliendam servandamque ecclesiae unitatem in fide et communione, ac Petro collatus, in romana ecclesia, an vero in alia firmatus sit et constitutus ut ad seculorum finem una cum ecclesia ipsa perserveraret. Porro et Petri sedes romana, et totius christiani orbis consensus qualibet aetate evidenter solum rom. Pontificem uti episcopatus, ita et primatus Petri successorem evincunt. Nam sola romana sedes jus istud et dictis et factis semper sibi vindicavit: nulla alia ecclesia jus istud sibi competere unquam contendit; immo ecclesiae omnes orientales et occidentales, patresque omnes unanimi consensu et proclamarunt et vindicarunt praerogativam hanc uni ecclesiae romanae: re-

habet: « Celle qualification très-exacte de christianisme de la gentilité imposait dès l'origine une tendance invincible à ses propagateurs. Elle leur inspirait d'obtenir un jour pour leur établissement *central et sacre*, et d'appeler du nom de vraie Jérusalem la ville même, où la puissance des gentils avait le plus brillé, la capitale du monde payen, de monde étendu que le Dieu des Juifs, si l'on veut accomplir l'image commencée précédemment, devait livrer à l'une des deux grandes divisions de son peuple choisi, afin de rendre mieux sensible à tous les yeux que la force de la parole ou de l'intelligence dont il était roi ne la cédait en rien au fil le plus acéré de l'epée. Dans cet état de choses, ce n'est donc ni au *concours fortuit des circonstances* (ut contendit Palmer), ni à une usurpation, ainsi qu'une foule de sectes chrétiennes dissidentes et presque tous les écrivains philosophes l'ont pensé, qu'il faut attribuer *la suprématie acquise par Rome et par son Pontife* dans le monde chrétien. Cette suprématie découlait des principes communs aux fondateurs d'Israel, ou du peuple nouveau; elle était une des nécessités les plus manifestes de leur mission, et elle devait servir à la fois de couronne et de fin à leur conquête ».

stat igitur ut eam et nos in hac romana sede agnoscamus. Ab hoc quaestionis statu manifeste divertunt adversarii, et elabi adnituntur.

586. Ad 2. Transmissa utriusque canonis Nicaeni scilicet, et Chalcedonensis auctoritate, *Neg.* conseq. Ac primo quidem transmisimus utriusque objecti canonis auctoritatem; notum quippe eruditis est controversiam agitari circa germanam canonis Nicaeni lectionem (ut ab antiquiori hoc incipiamus), utrum scilicet cum Paschasino s. Sedis legato apud concilium Chalcedonense legi debeat, prout ipse eum recitavit Act. XVI. ejusdem synodi, nempe: « *Quod ecclesia romana semper habuit primatum.* Teneat autem et Aegyptus, ut episcopus Alexandriae omnium habeat potestatem, quoniam et romano episcopo haec est consuetudo etc. (1) », an vero, prout habet versio Dionysiana (2). Itidem notum est quaestionem agitari utrum priora verba a Paschasino recitata ex titulo irrepserint in textum, an secus, ut plures contendunt (3). Exploratum aeque est divisos esse ab invicem eruditos circa intelligentiam *ecclesiarum suburbicariarum* de quibus in compendiaria Ruffini paraphrasi adducti canonis fit mentio (4); num scilicet veniant ecclesiae omnes patriarchatus romani, an provin-

(1) Apud Harduin. tom. II. col. 638.

(2) Quae est superius recitata.

(3) Certum est in nonnullis Mss. canonem hunc fuisse inscriptum: *De primatu ecclesiae romanae* uti apud Dionysium, in Mss. bibliothecae Colbertinianae, in cod. Claudii Hardy senatoris parisiensis, et in cod. Fossatensi in cod. collegii jesuitarum Paris., in cod. Pithoeano aliisque. Exinde factum esse nonnulli rentur, ut Paschasinus canonem una cum titulo recitaverit illis verbis: *Ecclesia romana semper habuit primatum.* Cabassutius in *Notitia concil.* pluribus persuadere nititur, initium hoc de primatu ecclesiae romanae supplendum esse. Quesnellus auctoritate fretus cod. Oxoniensis contendit legendum esse: *Ecclesia romana semper habeat primatum*: at Ballerinii tom. III. opp. s. Leonis in *cod. canon. ecclesiasticorum* tit. X. pag. 52. not. (32), ejusmodi lectionem criticam haud esse invicte ostendunt.

(4) De qua Rufinii paraphrasi cf. Baron. ad an. 325. n. 135. Valesium dissert. *De sexto canone conc. Nicaeni* cap. 7. Bianchi *Della potestà e della polizia della chiesa.* tom. IV. lib. II. cap. I. §. XVI. n. 9. nec non Nat. Alex. diss. XX. in sec. IV. cum adnotat. Mansi adversus Basnagium.

ciae tantum *praefecto Urbi subjecta*, uti cum Jac. Gothofredo propugnavit Salmasius, quos tamen acriter confutavit Sirmondus (1). Compertum praeterea est can. XXVIII. synodi Chalcedonensis, legatis romanis absentibus exaratum, rejectum fuisse a s. Leone M. atque ab insequentibus rom. Pontificibus, adeo ut non solum vim ullam numquam habuerit, sed insuper graeci ipsi in suis canonum collectionibus illum penitus praetermittant (2). Notum denique est in dubium revocari canonis III. concilii Constantinopolitani adducti a patribus chalcedonensibus, authentiam (3). Quae cum ita se habeant jam patet infirmitas fundamenti cui Palmer, ceterique romani primatus innituntur osores.

587. Negavimus quoque consequentiam quam ex illis canonibus deducere vellent adversarii; ambo enim illi

(1) Tanto eruditionis apparatu tam Gothofredus, quam Salmasius causam suam propugnarant, ut res confecta videretur, et card. du Perron ipse non crederet quempiam reperiri posse, qui tantae argumentorum machinae impetum retunderet. Ast surrexit doctus Sirmondus, qui pro sedis apostolicae praerogativa feliciter adeo dimicavit, ut tribus libellis quos inscripsit *Propempticum cl. Salmasio de regionibus suburbicariis*, adversarios suos penitus profligaverit. Dupinio teste eruditi pene omnes, inter quos vel ipse Blondellus, Sirmondo victoriae palmam tribuerunt. Demonstravit igitur Sirmondus vicarium urbis esse distinguendum a praefecto urbis; suburbicarias regiones eas dici, quae vicario parebant; ecclesiasticas dignitates non ad civilium normam dumtaxat institutas fuisse, nec propterea rom. Pontificis potestatem ad suburbicarias ecclesias coarctandam esse. Cf. Roskovany op. cit. §. 36. not. (113). Prostant porro tres libri Sirmondi tom. IV. opp. edit. Paris. 1696.

(2) Cf. Nat. Alex. diss. IV. in sec. I. prop. II. in responsis ad object. VII.

(3) Cf. quae de hoc can. fuse ac erudite scribit Christ. Lupus in scholio quod ipsi apposuit opp. edit. cit. tom. II. p. 109. seqq.: cf. etiam Katerkamp in op. *Kirchengeschichte* etc. seu *Hist. ecclesiastica*. Munster 1826. tom. III. p. 256. seqq.

Can. III. concil. Constantinopolitani I. quem laudant patres Chalcedonenses his verbis conceptus est: « Constantinopolitanae civitatis episcopum habere oportet primatus honorem post rom. episcopum, propterea quod sit nova Roma ». Lucentius legatus rom. Sedis apud concilium Chalcedonense protestatus est quod canon ille *in synodicis non habetur*. Atque hinc factum est, ut Baronius suppositum cum traduxerit; Natalis vero Alexand. diss. XXXVIII. in sec. IV. art. II. ejus authentiam tuetur. Illud certum est nunquam eum neque a Damaso, neque a subsequentibus rom. Pontificibus fuisse probatum. Innocentius III. in conc. Lateran. IV. eum demum admisit, postquam scilicet a Latinis Constantinopolis occupata fuit, et in concilio Florentino ab Eugenio IV. fuit confirmatus. Cf. Lupum in schol. ad hunc can. tom. I. p. 333. seqq.

canones de solo agunt jure patriarchali, quod canon Nicaenus adstruxit episcopo Alexandrino adversus molimina schismatici Meletii, qui illud invaserat (1); et quoad ejus exercitium illud exegit ad exemplum patriarchatus romani, qui subditas sibi ecclesias mira prorsus ratione moderabatur, quin ullo modo in privilegia alterius ecclesiae cujusque invaderet (2). De jure pariter patriarchatus sermo est tum in canone III. Constantinopolitano, tum in can. XXVIII. Chalcedonensi, quod patres illi volebant cum detrimento ecclesiarum Alexandrinae et Antiochenae extendere ad episcopum Constantinopolitanum (3). Cum igitur de ecclesiae romanae primatu nullo modo agatur in allatis canonibus, de quo nulla mota est controversia, et in confesso penes omnes erat illum esse divini juris (4), perperam sive graeci et novatores, sive jansenistae ac febroniani ab oecumenicis synodis illum repetunt; ac perperam post ipsos Palmer, saltem inde amplificatam aut confirmatam pontificiam auctoritatem deducit, cum ne specie quidem tenus istam attingant.

588. Ad 3. *D.* Id est conc. Sardicense asseruit ac vindicavit rom. pontifici privilegia quae ipsi divinitus competebant vi primatus sui, quaeque ei denegabantur ab ariana seu eusebiana factione, *C.* vere contulit peculiaria privilegia quae ipsi jure divino non competerent *N.* Nempe cum ariani seu eusebiani non modo Nicaenam fidem, sed ecclesiasticam disciplinam modis omnibus evertere conarentur jus recipiendarum appellationum ex universo christiano orbe quo antea potiebantur romani

(1) Ita Lupus op. cit. in can. VI. Nicaen., Nat. Alex. diss. cit. XX. in sec. IV. prop. I. Petrus de Marca *De concordia* lib. III. cap. 7. Katerkamp *Kirchengeschichte, seu Hist. Eccl.* l. c.

(2) Cf. Sirmondum op. cit. lib. II. cap. I. et Lupum loc. cit.

(3) Cf. eund. Sirmondum in *Censura dissert. II. de ecclesiis suburbicariis* cap. I. Nat. Alexandr. diss. IV. in sec. I. prop. II. Gerdil *Confutazione di due libelli contro il breve Super soliditate* p. III. ed. cit. tom. XII. p. 333. seqq.

(4) Cf. citt. AA. praesertim vero Christ. Lupum in can. VI. conc. Nicaeni l. c. Nat. Alex. diss. XX. in sec. IV. prop. II. Gerdil loc. cit.

pontifices, iis denegare ausi sunt, eo quod Julius in suam recepisset communionem, suisque sedibus restituisset Athanasium, Marcellum, Asclepam, Paulum, Lucium aliosque plures antistites qui in odium catholicae fidei suis in synodis, Thyria praesertim et Antiochena, depositi fuerant suisque sedibus pulsi. Patres proinde Sardicenses ut his conatibus occurrerent, plures condidere canones quibus integram ecclesiae disciplinam aut confirmarent aut restituerent. Atque in his ad rem de qua agimus spectant can. III. IV. et VII., quibus non solum jus appellationum ad apostolicam sedem confirmarunt, verum etiam in modo, ut vocant, procedendi nonnulla statuerunt quae magis conferrent ad honorem Sedis apostolicae evehendum, cum eam deprimere ariani satagerent. Jus porro ipsum recipiendi appellationes quod ex primatu dimanat quodque longe ante concilium Sardicense Pontifices exercuerant, patres illi conferre profecto non potuerunt, quinimo ubique supponunt (1).

589. Ad 4. *D.* Laudati imperatores agnoverunt in rom. Pontifice primatum jure divino ratione successionis in cathedra Petri, *C.* qualem adversarii fingunt *N.* Nam constanter imperatores isti eatenus in rom. Pontifice primatum agnoverunt, quatenus b. Petri apostolorum principis ex divina institutione successor est. Satis hic sit verba adducere ex *Novella* III. Valentiniani, quae haec sunt: « Cum Sedis apostolicae primatum, sancti Petri meritum, qui princeps est episcopalis coronae, et Romanae dignitas civitatis, sacrae etiam synodi (Nicaenae)

(1) Cf. Doctam ac eruditam dissertat. P. Stefanucci Soc. Jesu *De appellationibus ad rom. Pontificem* Romae 1768. part. III. cap. I. seqq. nec non Ballerinios: *Observationes in primam partem dissert. V. Quesnelli ubi de jure appellationum episcopalium ad apostolicam sedem fusius disseritur.* Opp. s. Leonis tom. III. pag. 902. seqq. Jo. Politi *Jurisprud. eccles. univ.* Venet. 1768. tom. III. lib. III. quaest. II. p 9. seqq. Marchetti: *L' autorità suprema del rom. Pontefice* ossia *Dissert. polemico-canonica sopra il conc. di Sardica.* Romae 1789. par. II. et III.

*

firmarit auctoritas (1) ». Ex quibus intelligimus juxta imperatores Petrum primatum honoris sui Romam intulisse, non autem a Roma accepisse, atque ex hoc inconcusso principio imperatores romanam Sedem privilegiis, extrinsecis nempe, cumulasse, uti christianos imperatores decet (2).

590. Ad reliqua vero, quae subtexuit adversarius, quod spectat, ex dictis sponte sua corruere ea liquet, quin diutius illis instistamus. Constat enim neque imperatorum decretis, neque conciliorum canonibus praeeminentiam rom. Sedis in se *auctam* esse, quae unice in acceptis referenda est primatui Petri (3); neque attributorum possessionem quidpiam romanae ecclesiae contulisse, quum juxta exposita haec attributa non fuerint nisi vel causa vel effectus primatus quem secum in Urbem intulit Petrus, cujus reipsa romani Pontifices et successores et haeredes existunt. Quo quidem sensu tantum episcopi romani a patribus *successores Petri* vocantur, et ideo *eminentiores* sunt inter ceteros episcopos, quia Petrus cui Pontifices romani haereditario jure succedunt, vera praec-

(1) Apud Sirmondum opp. tom. IV. in *Censura dissert. secundae de ecclesiis suburbicariis* cap. II. col. 27.

(2) Cf. Sirmond. ibid.

(3) Apposite card. G[illegible]dilius observat, scriptoribus existimantibus, ab imperatoribus concessam esse rom. Antistiti primatus praerogativam, opus esse ut fateantur tribus prioribus ecclesiae seculis sub ethnicis imperatoribus ecclesiam extitisse absque primatu, aut aliquod proferre debeant Neronis diploma, quo post martyrium s. Petri primatus dignitas s. Lino ejusque successoribus fuerit tributa. Ulterius, si Caesares originem primam dedissent primatus dignitati, quomodo super universas ecclesias rom. imperio minime subjectas extendi poterat primatus iste? Cf. op. cit. *Confutazione* etc. p. 340. Quoniam vero nonnulli qui se catholicos adhuc vocant non erubescunt ejusmodi commenta ab haereticis invecta obtrudere, satis erit ad istorum retundendum errorem condemnatio art. IX. Jo. Huss facta in concilio Constantiensi: « Papalis dignitas a Caesare inolevit, et Papae profectio a Caesaris potentia emanavit ». Quare merito Barruelius in op. cit. *Sul papa ed i suoi diritti* tom. I. p. II. cap. I. p. 158. hoc epiphonemate hanc discussionem concludit: « Si fieri potuisset, ut homines everterent fundamentum a Christo positum, ne unum quidem suae sedis haeredem Romae Petrus habuisset: adeo verum est Romam christianam debere nihil Romae paganae, suaeque sedis primatum, non Caesarum throno, sed soli Petro acceptum referre! »

minentia jurisdictionis et auctoritatis super reliquos apostolos vi primatus illi a Christo collati, potitus est. Interim magni facimus lubenterque amplectimur concessiones adversarii, tum scilicet Petrum Romam venisse, rom. pontifices Petri in Sede romana successores esse, patres vocasse eosdem pontifices successores Petri; tum imperatores primatum rom. pontificis agnovisse, singulari praeeminentia inter ecclesias omnes romanam Sedem vel a suis primordiis obtinuisse; tum denique neque imperatorum decretis neque conciliorum canonibus ejusmodi praeeminentiam constitutam esse, quae omnia hactenus protestantes, et graeci schismatici nobis impudenter denegabant. Utinam qui haec ingenue agnoscit ac fatetur, veritatem totam agnoscere ac profiteri non erubesceret!

591. II. Obj. 1. *Moralis certitudinis* gradu ostendi potest traditionem catholicam minime agnoscere rom. Pontificem, aliquo peculiari sensu diverso a ceteris episcopis, uti successorem Petri *jure divino*. Patrum enim testimonia a romanis polemicis collecta ad hoc evincendum generatim *silent* hac de re. Haec quippe testimonia in quinque classes distribui possunt. 1.ma Est eorum qui unice adstruunt praeeminentiam ecclesiae romanae; cujusmodi sunt Irenaeus qui affirmat ad ecclesiam romanam convenire necesse esse omnes qui sunt undique fideles *propter potentiorem* ejus *principalitatem*; Augustinus qui scribit *primatum cathedrae apostolicae semper viguisse in ecclesia romana*; Vincentius Lirin. Pontificem Stephanum caeteros episcopos *loci auctoritate superasse dicit*; Prosper vocat Romam *caput mundi et pastoralis honoris*; synodus Aquilejensis appellat *caput universi mundi romani*. 2.ad Eorum est, qui adstruunt praeeminentiam s. Petri ac rom. Pontificis Petri successoris, quin eam ad ullam referant institutionem divinam. Ita Ignatius qui epistolam suam ad ecclesiam dirigit *quae praesidet in loco romanae regionis*; Cyprianus qui eam vocat *cathe-*

dram Petri et ecclesiam principalem unde unitas exorta est; synodus Sardicensis quae loquitur de Sede romana veluti de *capite*, ac *sede Petri*. 3.tia Eorum est, qui se ad auctoritatem rom. Pontificis uti spectabilem in ecclesia referunt; ita Tertullianus, Cyprianus qui exhortatur eos qui Romam se conferunt ut agnoscant in Cornelio *radicem* ecclesiae catholicae, ad significandum nempe Cornelium esse episcopum legitimum ecclesiae catholicae in urbe Roma, ubi tunc temporis aderat episcopus schismaticus; Basilius affirmat se ad episcopum romanum scripsisse ut casum expenderet ac suum decretum interponeret; Theodoretus scribit ad Renatum, ecclesiam romanam *habere directionem ceterarum ecclesiarum;* Hieronymns vero ad Pontificem Damasum: « *Ego Beatitudini tuae id est cathedrae Petri communione consocior; super hanc petram aedificatam ecclesiam scio*; Concilium Chalced. scripsit ad Leonem, ipsum esse *cui vineae custodia a Salvatore commissa est* (id est qui divina sua providentia permissus est locum adeo excelsum in ecclesia occupare), et ipse *sicut membris caput praeesset* (nempe quod fuerit eorum dux in haeresi damnanda). 4.ta Classis conficitur ex testimoniis spuriis, cujusmodi est canon quidam Nicaenus qui hoc initium diceba!ur habere: *Ecclesia romana semper habuit primatum;* qui interpolatus in synodo Chalcedonensi detectus est; Athanasius scripsit ad Papam Felicem quod Christus *Apostolicos praesules in summitatis arce constituit, omniumque ecclesiarum curam habere praecepit;* Cyrillus Alex.: *Debemus nos, ut qui membra sumus, capiti nostro rom. Pontifici et apostolicae sedi adhaerere*. Haec quae meliora testimonia essent, atque *perpetuo* a romanensibus adducta; malo ipsorum fato *genuina* non sunt. 5.ta Denique classis nonnulla episcoporum et presbyterorum romanorum effata complectitur, qui veniabili desiderio peculiarem suam sedem ex-

tollendi, ea veluti praeseferentia privatas suas opiniones protulerunt; ita in conc. Ephesino Philippus legatus rom. Sedis, in Chalcedonensi legatus Paschasinus, s. Leo, etc. Talia sunt praecipua testimonia a Tournelyo, Baillyo, Hookio, Colleto, De la Luzerne, Milner, Bouvier collecta. Jam vero conferunt illa quidem ad ostendendam *praeeminentiam* ecclesiae romanae, ejusque dignitatem, ac potestatis *superioritatem*, quam quidem nos omnes plenissime atque citra dubium admittimus eam a remotissima aetate possedisse; ast in hoc nulla vertitur quaestio. Controversiae cardo consistit in eo, *an primatus romanus sit reipsa de jure divino*, quique provenerit a Petro ex *divina institutione?* Porro traditio catholica de hoc *alte silet;* nequit igitur id ostendi ex traditione; non posse autem ex Scripturis demonstrari uti *fidei articulum* ipsi romanenses ultro fatentur non obstantibus temerariis nonnullorum assertionibus. Ergo (1).

592. Resp. ad 1. *D.* Juxta methodum quam in ea expendenda sectantur adversarii romani primatus, Tr. juxta methodum qua reipsa expendi debet *N.* Quae distinctio ut intelligatur, revocari et huc debet principium quod in solutione prioris difficultatis satis evolvimus, scilicet non esse dispescendam unanimem ss. patrum doctrinam de institutione primatus a Christo facta ad ecclesiae suae unitatem constituendam perpetuoque servandam, deque ejusdem primatus collatione peculiari Petri personae, ab iis quae de rom. Sede, seu de rom. Pontificibus iidem tradunt. Hoc autem principio juxta unanimem patrum doctrinam, prout praestitimus, semel posito, ad adstruendum ex eadem patrum doctrina primatum romanum *de jure divino*, unum tantum superest inquirendum, utrum nempe patres agnoverint in rom. Pontifice successorem b. Petri: jam vero hoc abunde constat tum ex adver-

(1) Ita rursum Palmer. op. et loc. cit.

sarii quem refellimus confessione, tum ex quatuor ipsis testimoniorum classibus in quas patrum doctrinam idem redegit adversarius: nam de classe apocryphorum distincte loquemur.

593. Etenim si primatus divinitus institutus, et peculiari individuo collatus spectat ad essentialem christianae ecclesiae constitutionem, unice remanet inquirendum in quonam individuo post Petrum hunc primatum agnoverint patres: porro nullum dubium est eosdem patres in nullo alio individuo praeterquam in Petri successore, rom. Pontifice, ejusmodi primatum agnovisse. Quod si ita primatus a Christo institutus est, ut sit in ecclesia perpetuus, jam sponte, imo necessario sequitur, quod quicumque eum possidet, possideat *jure divino*; possidet autem ex doctrina patrum et ex confessione adversarii rom. Pontifex; ergo rom. Pontifex ex eorundem patrum doctrina *jure divino* eum possidet. Tantum igitur abest ut traditio catholica *alte sileat* de primatu rom. Pontificis *jure divino*, ut *alte illum proclamaverit.*

594. Hec porro aperte declarant vehementiores illae, ut ita loquar, phrases quibus patres utuntur in illis ipsis testimoniorum classibus quas expendit adversarius, ut his nunc insistamus. Etenim in 1.a classe ita Irenaeus docet ecclesiam romanam habere *potentiorem principalitatem*, ut *necesse sit ad eam omnem convenire ecclesiam, id est omnes qui sunt undique fideles.* Quorsum vero haec necessitas nisi ob *primatum ejus*, seu ut ipse loquitur propter *potentiorem principalitatem* (1)?

(1) Cf. Massuetum Diss. III. praevia ad op. Irenaei art. IV. n. 32. ubi in hunc textum observat 1. Romanam ecclesiam jam Irenaei seculo omnium *maximam* existimatam esse, longe minus fidelium numero, de quo tunc temporis cum ea contendere potuissent aliae quaedam ecclesiae, quam auctoritatis amplitudine; 2. *Omnium antiquissimam*: quod si ad fundationis tempus referatur, falsissimum erit; dudum enim antea Hierosolymitanam, Antiochenam, et alias fundaverant apostoli. Ad dignitatem igitur necessario referendum est, ut ideo omnium antiquis-

Sic etiam s. Augustinus dum scribit *primatum cathedrae apostolicae* in ecclesia romana *semper* viguisse; aut *ceteros auctoritate superasse episcopos* ut loquitur Vincentius Lirinensis; et ita porro quoad ceteras singillatim locutiones patrum, quin in illis reproducendis longiores simus. Ex quibus constat satis non fuisse patribus vocare rom. Pontifices *successores Petri*, successores in *cathedra* Petri; verum ei praeterea tribuerunt quae nonnisi uni

sima romana dicatur ecclesia, quae omnium princeps est et praecipua; 3. *Omnibus cognitam* asserit Irenaeus, utpote quam ceteris sublimiorem ac excellentiorem, aliae omnes ut caput et primam suspicerent ac venerarentur; 4. *A gloriosissimis duobus apostolis Petro et Paulo fundatam et constitutam* dicit: quo ruit absurdum illud recentiorum quorundam haereticorum commentum, qui, tota reclamante antiquitate, negare ausi sunt Petrum Romam usque venisse; 5. *Ad hanc ecclesiam necesse esse omnem ecclesiam* seu *omnes omnino fideles* per totum orbem dispersos convenire: non quod illuc proficisci tenerentur ii, qui erant undique fideles; id vel cogitare absurdissimum fuisset; sed quod, ut fateri coactus est ipse Salmasius necesse esset *convenire et concordare in rebus fidei cum ecclesia romana*. Idque ob *potiorem* (seu *potentiorem*) *principalitatem*, quo significare voluit, ideo omnes ecclesias cum romana consentire teneri, utpote quae principatus ac primatus jure omnibus dominetur, omnibus praesit, omnesque sibi subditas habeat; 6. denique, in ea ecclesia *semper ab his, qui sunt undique, conservatam esse eam, quae est ab apostolis traditionem*. Cum enim hujus sententiae atque doctrinae adhaerere teneantur omnes, qui sunt undique fideles, longe tutius ac facilius conservari in ea potuit apostolica traditio, tot episcopis, presbyteris et clericis, totque fidelium myriadibus credita, imisque pectoribus recondita, quam in aliis ecclesiis divisim spectatis, quarum jurisdictionis fines non tam longe lateque patebant. Ita quidem Massuetus: nos vero quoad postremam observationem diceremus, ob infallibilitatis praerogativam qua rom. Sedes, seu rom. Pontifex gaudet.

Mirum est quomodo se torqueant ecclesiae rom. osores ut vim hujus textus Iraenaici declinent; alii enim illud *necesse est*, etc. exponunt de *concursu physico* fidelium ad urbem Romam imperii metropolim ad sua procuranda negotia, ut Richerius *Def. lib. de eccles. et polit. potest.* tom. 1. lib. 3. c. 5. n. 13.; Grebius, qui censet juxta Irenaeum omnes qui sunt undiquo fideles debuisse Romam convenire, ut causam christianorum agerent apud imperatores; alii autumant *potentiorem principalitatem* ex Irenaeo repetendam esse a splendore politico urbis, ut Pelcm *Historisch-statistische Abhandlung*, etc. seu *Dissertatio historico-statistica de institutione episcopatuum.* Vien. 1790. p. 27. Plank, *Geschichte der christlich-kirchlichen* etc. Nempe: *Historia constitutionis societatis christianae ecclesiae*, tom. 1. p. 117. Pinel, *Ueber den primat des römischen Papstes*, seu *De rom. Pontificis primatu*, pag. 221.

Alii textum ipsum temerare aggressi sunt, ut Ben. Stattler, qui in *Demonstr. cathol.* sect. 2. cap 3. loco: *ad hanc ecclesiam*, legit in *hac ecclesia*. Cf. Roskovány op. cit. pag. 29. seqq.

ecclesiae primati competere queunt. Haec enim testimonia tantam vim habent, ut adversarius coactus fuerit suis illam glossis extenuare, prout praestitit in testimonio Cypriani; nam hoc ipso quod Cyprianus Romam navigantes admonet in solo legitimo Petri successore Cornelio agnoscendam esse ac tenendam *ecclesiae catholicae radicem et matricem*, patet ex ejus mente hanc esse Petri successorum praerogativam. Idem dic de altera glossa verbis patrum Chalcedonensium apposita, quae luculentissima sunt; ipsi enim a Salvatore agnoscunt *vineae* seu ecclesiae totius custodiam rom. Pontifici uti Petri successori commissam, cui profitentur se tanquam membra capiti conjungi, seu quod idem est, sibi eum *sicut membris caput praeesse* (1). Quod vero spectat ad romanorum Pontificum eorumque legatorum, seu presbyterorum romanorum effata quibus Sedi apostolicae primatum jure divino adscribunt, ridiculum sane est quod adversarius asserit, id eos ex veniabili desiderio extollendi romanam Sedem praestitisse. Nam si jura sibi indebita usurpassent, an ceteri non reclamassent episcopi in concilio praesertim congregati, maxime vero graeci? Ast nemo profecto unquam reclamavit. Certe acatholici qui usurpationis accusant rom. Pontifices, ad sidera usque vocem extollunt; evidens igitur est eos ab antiquitatis et traditionis doctrina uti in aliis sic et in hoc fidei articulo descivisse.

595. Ex hisce patet nos haud indigere testimoniis spuriis, quae in quarta classe ab adversario recensentur,

(1) Singularis plane est agendi ratio quam tenet Palmer, qui cum praevideret assertioni suae de *alto silentio* traditionis opponi a catholicis potuisse auctoritatem patrum Chalcedonensium, qui aperte profitentur Leonem Petri in cathedra successorem *sibi praeesse ut caput membris*, idque ex Christi dispositione qui ei totius *vineae*, nempe ecclesiae *custodiam* demandaverat; ipse eos praevenit fucatis glossematibus extenuando vim hujus testimonii adeo solemnis. Idem dic de textu s. Hieronymi « *Super hanc petram*, etc. O artem vere praeclaram! Verum haec ipsi ars necessaria est ad collabentem anglicanismum adversus dissidentes et catholicos quacumque demum ratione fulciendum!

quaeque ipsi *meliora* seu *validiora* appellare lubet. Sine his enim res catholica plane conficitur. Attamen circa haec observamus, 1. quod si excipias textum Athanasio adscriptum, reliqua cum expresse non meminerint *juris divini*, potuissent commode ab ipso in aliqua ex classibus suis collocari, cum eadem ratio vigeat, nec proinde possent dici prae reliquis ad causam catholicam tuendam *meliora*. Observamus 2. falsum omnino esse in conc. Chalcedonensi detectam esse *interpolationem* canonis Nicaeni; sed solum juxta exemplar regiae urbis omissum esse exordium illud, quod, uti paulo ante animadvertimus, longe probabilius non erat nisi titulus canonis, et cum titulo recitatus est a Paschasino in concilio Chalcedonensi (1). Restat igitur ex recensitis solus textus s. Athanasio perperam adscriptus. Hunc si quidem adversarius velit, sibi habeat: ultro enim eum ipsi concedimus; alium substituimus vero textum, qui genuinus certe est, et eandem exprimit sententiam iisdemque pene verbis; Sergii scilicet Cypriensis episcopi, qui scribens ad Theodorum Papam sic orditur: « Firmamentum *a Deo* fixum et immobile, atque tituli formam lucidissimam fidei, *vestram Apostolicam sedem constituit, o sacer vertex, Christus Deus noster* (2) ». Ergo non est quod de malo fato suo romanenses ob spuria illa testimonia tantopere dolere debeant.

596. Et haec quidem in adversarii hypothesi quod apostolica traditio, uti ipse scribit, *alte* sileat, id est *expresse* non loquatur de successione rom. Pontificum *jure divino*. Nam si his verbis contendat hanc non inva-

(1) Ut enim animadvertit Christ. Lupus in Scholio ad can. VI. Nicaenum, ideo in concilio Chalcedonensi omissa fuerunt verba illa, quia codex Constantinopolitanus caruit illo exordio, uti caruerunt codices ecclesiae Alex. et Antiochenae, codices descripti ad Africanos episcopos cum rom. ecclesia de appellationibus contendentes. Nulla igitur in illo concilio detecta fraus est, vel interpolatio.

(2) Apud Harduin. *Acta Conc.* tom. III. col. 730.

valuisse *formulam*, verissimum quidem est, quod nemo ex antiquis expresse illam pronunciaverit, cum recens sit; quod si rem per formulam illam significatam intelligat, nempe *divina dispositione*, *divina auctoritate*, *Christo ita volente* successorem Petri frui primatu quem Christus ipse Petro contulit, id certe omnino falsum (1). Hoc enim affirmant, qui vocant rom. Pontificem *firmamentum a Deo fixum*, uti Sergius habet; qui vocant rom. Pontificem *Rectorem domus Dei*, uti Ambrosiaster (2); qui dicunt ibi esse *ecclesiam ubi est Petrus*, nempe rom. Pontifex, uti Ambrosius (3); qui testantur *Christi esse*, qui adhaeret rom. Pontifici uti Hieronymus; qui adstruunt Sedem romanam *Petram illam esse super quam Christus aedificavit ecclesiam suam*, uti rursum Hieronymus et Augustinus (4); qui docent *rom. Pontifici in persona Petri a Christo pascendum fuisse traditum universum gregem suum*, ut iterum Augustinus (5); qui profitentur *auctoritatem Sedis apostolicae a D. N. J. C. datam esse*, ut Stephanus Larissaeus (6), vel *a Deo* ut monachi graeci sec. VI. ineunte (7); qui

(1) Hic scopulus est ad quem constanter novatores navem suam allidunt; permiscentes enim doctrinam et formulam qua doctrina aliqua exprimitur, ex eo quod *formula* nonnisi serius inducta fuerit, concludunt doctrinam pariter novitiam esse, et hac ratione impingunt et corruunt. Ita olim sabelliani, ariani, nestoriani, etc. et aetate hac nostra haeretici quicumque protestantes.

(2) Comment. in I. ad Timoth. III. 14. ubi enarrans verba Apostoli: *Haec tibi scribo . . . ut scias*, etc. haec habet: « Idcirco ne forte, tardem, scribo tibi, ut scias quomodo ecclesiam ordines, quae est domus Dei . . . cujus hodie rector est Damasus ». Hic auctor fuit Ambrosio fere coaevus. Opp. s. Ambros. edit. Maur. tom. II. in append. col. 296.

(3) Enarrat. in Ps. XL. n. 30. qui propterea exinde inferebat lib. I. *De poenitent.* cap. VII. num. 33. « Non habent Petri haereditatem, qui Petri sedem non habent, quam impia divisione discerpunt ».

(4) Hieronym. epist. XV. ad Damasum n. 2 edit. Vallars. Augustinus in *Psalmo* contra partem Donati.

(5) In lib. *Contra epistol. fundam.* cap. IV.

(6) Apud Luc. Holstenium *Rom. Collect.* Romae 1662. tom. I. pag. 15. et pag. 23. et 27.

(7) In libello Mariani et aliorum archimandritarum ad Agapetum Papam et relato in conc. Constantinopolitano sub Menna apud Labb. tom. V. pag. 30. ita concludunt: « Quam defendentes, beatissimi,

asserunt Sedem apostolicam *a Domino J. C. per beatum Petrum apostolum tantum meruisse principatum*, uti Rothardus Suessionensis episcopus (1); qui professi sunt se *secundum divina praecepta, et patrum statuta Sedi apostolicae servire*, uti episcopi Dardaniae (2), ut alia ejusmodi pene innumera silentio premamus; omissis etiam apertis hac de re Innocentii I. (3), Leonis I. (4), Gelasii (5), Caelestini (6), Martini I., aliorumque testimoniis utpote adversario nostro adeo suspectis, quibus curam sibi universae ecclesiae in Petro commissam a Christo profitentur, nemine prorsus reclamante, imo adsentientibus expresse concilii Chalcedonensis patribus universis in testimonio ipso ab adversario prolato (7). Quo igitur recidit machina illa ab adversario nobis objecta? Ita nempe firma sunt catholica dogmata ut numquam ne latum quidem unguem dimoveri aut concuti possint. Tantum abest ut *morali certitudine* constare pos-

suscipite nostram supplicationem et *potestatem vobis a Deo datam* in ipsos moventes, purgate Dei ecclesiam, et a lupis liberate, etc. ».

(1) Hic cum iniquam in se expertus esset sententiam his verbis appellat ad Sedem apostolicam: « Ad illam summam auctoritatem appello, cui nulla potest contradicere, *quae a Domino Jesu Christo per Beatum Petrum Apostolum tantum meruit principatum* ». Ibid. tom. VIII. pag. 787.

(2) Ibid. tom. IV. pag. 1165.

(3) Epist. XXIX. et XXX. apud Constant.

(4) Loco sup. laud.

(5) In Decreto in conc. Romano I. cujus praeclara haec verba sunt: « Sancta romana catholica et apostolica ecclesia, nullis synodicis constitutis ceteris ecclesiis praelata est, sed evangelica voce Domini et Salvatoris nostri primatum obtinuit ». In collect. concil. edit. Venetae Coleti, tom. V. pag. 386.

(6) Epist. IV. ad episc. provinciae Viennens. et Narbon. apud Constant. col. 1066. ubi scribit rom. Pontif. *in speculis a Deo constitutos*. Qui plura cupit patrum hac de re testimonia poterit consulere *Breve* Pii VI. *Super soliditate*, quod datum est adversus Eybel, nec non ejusdem Brevis apologiam quam texuit doctissimus Card. Gerdilius opp. tom. XII item De-Simeonibus in ep. *De rom. Pontificis judiciaria potestate*. Romae 1717. Nec non Barruel op. cit. tom. I. P. II. Zaccaria in Anti-Febronio, tom II. Diss. II. Roskovány *De primatu rom. Pont*. P. I. §. 12-17.

(7) Cf. Christ. Lupum in Schol. ad can. XXVIII. conc. Chalced. opp. ed. cit. tom. II. pag. 110. ubi eandem exceptionem quam hic urget Palmer jamdiu adversus Marc. Anton. De Dominis propulsaverat.

sit traditionem catholicam non agnovisse rom. Pontifices uti Petri Successores *jure divino!*

597. Ad 2. *D.* Conferunt ad ostendendam ecclesiae romanae *praeeminentiam* et *superioritatem* jure divino, *C.* jure ecclesiastico tantum *N.* Si enim ejusmodi praeeminentia ecclesiae romanae obtigit ex eo quod rom. Pontifices jure divino in Petri primatum succedunt, uti ex hactenus dictis luculentissime patet, jam eodem jure hac praeeminentia et superioritate in universam ecclesiam gaudet ecclesia romana, seu potius rom. Pontifex. Lubenti animo hic etiam gratulamur adversario de eo quod profitetur se plenissime admittere; verum opus est, si velit veritatem integram agnoscere, ut ulterius progrediatur, atque admittat juxta apostolicam traditionem ejusmodi praeeminentiam plane de *jure divino.* Siquidem ex dictis quae ipse falso fundamento superstruxit in conclusione, concidant necesse est (1).

598. III. Obj. 1. A divino jure repeti nequit quod ex mero hominis arbitrio dependit; talis porro est successio rom. Pontificum in Petri primatum: etenim quod Petrus Romam potius in sedem elegerit quam urbem aliam qualemcumque, factum est mere humanum, a libera scilicet Petri voluntate ita sese determinante dependens; 2. jam vero jus divinum a facto humano prorsus independens est. 3. Quemadmodum igitur in arbitrio Petri fuit Romae potius quam alibi cathedram suam collocare, ita et in arbitrio ecclesiae est Petri cathedram alio transferre, e. g. Mediolanum, Petropolim, Berolinum, etc. Si praesertim id rerum adjuncta atque eccle-

(1) Hic obiter observo Palmerium technas movere adversus successionem rom. Pontificum in Petri primatum *jure divino* eo quod haec formula non inveniatur expressa in patrum testimoniis, licet ut vidimus, rem ipsam quae formula illa significatur ipsi apertissime tradant. Cum vero agit de infallibili ecclesiae auctoritate, quam ipse pariter non vult admittere, licet expresse et aperte certatim patres illam inculcent, alia ratione tunc ipsorum testimonia eludit. Ita proinde sese gessisset, si apertis verbis eandem formulam patres adhibuissent.

siae ipsius utilitas exposcerent; perperam ergo rom. Pontifices jus divinum obtendunt in successione in Petri primatum (1).

599. *R.* ad 1. *D.* A jure divino repeti nequit quod a mero hominis arbitrio pendet in ipsa re instituenda, *C.* in ponenda conditione ut res quae divino jure instituta est suum sortiatur effectum *N.* Quod ut exemplo familiari illustretur: ex divina institutione fit, ut panis per consecrationem convertatur in Christi corpus, a sacerdotis tamen arbitrio pendet in hunc potius quam illum panem verba consecrationis proferre. Ast si semel panem aliquem consecraverit, in nullius jam potestate est consecrationem a pane illo auferre, ac vere diceretur jure divino, seu ex divina institutione panem illum factum esse corpus Christi, quamvis a facto mere hu-

(1) Ita Febronius ejusque sectatores passim; atque exinde ejusmodi quaestio, utrum ecclesiae auctoritate a Sede romana in aliam primatus possit transferri, celebris effecta est, de qua jam ab an. 1782. scripsit auctor *Epistolae in causa: an Summus pontificatus a romana ecclesia avelli et alio transferri possit?* atque an. 1787. Ticini thesis haec publicae disputationi proposita fuit: *Episcopatui romano non ita annexum esse dicimus primatum, ut ecclesia illum in aliam quamcumque cathedram transferre non possit.* Dixi *exinde celebrem* factam esse hanc quaestionem; si quidem notum est nonnullos scholasticos et theologos existimasse absolute fieri posse, ut primatus, seu summus pontificatus auctoritate ecclesiae aut rom. Pontificis a Sede romana in aliam posset transferri, cujusmodi sunt Scotus *in 4. sent. Dist. 24.* Card. Cusanus *De concordant. cathol.* lib. II. cap. 34. (qui tamen postea in epist. ad Bohemos eam sententiam retractavit) Cordubensis lib. IV. q. 1. Bannez in II. *Quaest.* 1. art. 10. Dom. Soto in IV. *Sent.* tom. II. *Dist.* 24. q. 2. art. 5. ed. Venet. 1755. pag. 40., Paludanus, Armacanus, Mendoza apud Suarez, *De triplici virtute Theol.* Tract. *De Fide* Disp. 10. sect. 3. n. 9. Thom. Waldensis apud Cordubensem in *Doctr. Fidei* lib. 2. art. 2. cap. 41. Ballerinius in *Vindiciis auctoritatis pontificiae*, cap. VIII. §. 2. negat quidem ecclesiam, prout separatim a summo Pontifice consideratur, posse alio transferre primatum, at dubium se exhibet, num id fieri possit a rom. Pontifice, neque *facile decidendum* esse affirmat. Ne unus tamen ex recensitis auctoribus catholicis concludit, uti Febronius et ante ipsum lutheranus Amesius apud Dupinium *De aut. eccles. disciplina* Diss. IV. §. 3. pag. 534. intulerunt, ex eo nempe quod Pontificum rom. successio in facto humano fundetur, atque in Scripturis non narretur, haud divinum sed humanum esse jus, quo Pontifices romani in Petri primatum succedunt.

mano sive mero alicujus sacerdotis arbitrio factum sit, ut panis ille in corpus Christi per consecrationem fuerit mutatus (1). Hoc autem ut casui nostro applicemus, ex divina institutione, sive divino jure institutus est in ecclesia primatus in persona Petri cui divinitus collatus est ejusque legitimis successoribus perpetuo duraturus: in Petri arbitrio erat sibi eligere in sedem episcopatus ac propterea primatus sui sive Romam, sive Mediolanum (2): posito autem quod in sedem fixam sui episcopatus atque primatus Romam aut Mediolanum delegerit, rexeritque usque ad obitum suum, jam in nullius est potestate a successoribus in hanc sedem Petri episcopatum et primatum dispescere atque divellere. Jus enim divinum, verificata conditione per factum quamvis liberum Petri, ab hac sede inseparabile est. Hinc quicumque legitime succedunt in Petri sedem, divino jure succedunt in ejus primatum. Idem dic de electione personali cujusvis Pontificis quae fit a cardinalibus. Electio quippe alicujus peculiaris individui in Pontificem est factum mere humanum; ast vero hoc posito, electus a Christo immediate totam suam obtinet auctoritatem (3).

(1) Cf. Gerdil. *In Commentarium a Justino Febronio in suam retractationem editum animadversiones*. Opp. cit. ed. tom. XIII. *Posit.* IX. pag. 241. qui inter cetera praeclare observat: « Unum illud, quod contra facere videtur, nexum primatus cum rom. Sede ex Petri facto pendere, nullius omnino momenti est. Multa quippe sunt, quae ut sint et existant, factum humanum praerequirunt: statim autem atque facto humano prodierunt, divino plane jure sanciuntur », quod deinde plurimis exemplis declarat, ac demum concludit: « Non est ergo confundendum factum cum jure, quod, posito facto, divina institutione exoritur: factum quidem interponitur, idque humanum; sed eo posito, praevia Christi institutione jus ipsum divinum exerit sese, et explicat ».

(2) Cf. Bellarm. *De Summo Pontif.* lib. IV. cap. IV. n. 13. Bellarmino, quod mireris, assentitur Dupinius Diss. IV. *De ant. Discipl.* eamque adstruit adversus Amesium; quoad auctores catholicos, si excipias paucos illos, quos modo recensuimus, communis doctrina est non amplius separari posse primatum a rom. Sede neque ab ecclesia neque a rom. Pontifice. Horum elenchum exhibet Zaccaria in *Anti-Febbronio* Diss. II. pag. 17. seqq. Cf. etiam Bolgeni, *L'Episcopato* cap. III. art. IV.

(3) Cf. Zaccaria, *Anti-Febbronio* tom. II. cit. Diss. II. cap. I. §. 4.

600. Ad 2. *D.* Id est jus divinum summi pontificatus seu primatus in se spectati independens est a facto humano, *C.* est independens a facto humano ad verificandam successionem personalem *N.* Responsio patet ex dictis (1).

Bened. XIV. *De Synodo dioeces.* lib. 2. cap. 1. §. 1. De-Marca Diss. 1. *De singulari primatu Petri* n. 20. Marc. Ant. Cappellum Disp. II. *de successione episcopi rom. in Pontificatu* Colon. Agrip. 1621. cap. 1. Cf. etiam Suarez in *Defens. Fidei ado. anglicanae sectae errores* lib. III. cap. XII. seqq. usque ad cap. XX.

(1) Haud pauci nec ignobiles scriptores censent non absque Christi voluntate Petrum Romae sedem suam collocasse, de qua quamvis ex Scripturis non constet, attamen D. Carol. du Plessis d'Argentré doctor Sorbonicus id ita certum ratumque habet, ut de eo dubitari non sinat, cf. ejus *Elem. Theologica* cap. IX. §. II. ed. Paris. 1702. pag. 265. seqq. Sane credibile est haud absque Christi dispositione, aut saltem Sp. Sancti impulsu Petrum illud egisse ex quo determinandus in perpetuum erat ecclesiae primatus in peculiari Sede. Nec desunt in antiquitate bujus assertionis fundamenta. S. Leo serm. 1. do ss. Apost. Petro et Paulo cap. III. ed. cit. « Beatissimus Petrus, inquit, princeps apostolici ordinis ad arcem Romani *destinatur* imperii, ut lux veritatis quae in omnium gentium revelabatur salutem, efficacius se ab ipso capite per totum mundi corpus effunderet ». S. Gelasius ep. XIV. « Duodecim scribit, certe fuere Apostoli, paribus meritis, parique dignitate suffulti. Cumque omnes aequaliter spiritali luce fulgerent, unum tamen principem ex illis voluit Christus, cumque dispensatione mirabili in dominam gentium Romam *direxit*, ut in praecipua Urbe vel prima primum et praecipuum *dirigeret* Petrum ». Collect. conc. Venet. Nic. Coleti, tom. V. col. 342.: et ante ipsos Eusebius H. Ec. lib. II. cap. XIV. loquens de Simonis magi praestigiis « Confertim, scribit, ipsis Claudii Augusti temporibus benigna et clementissima *Dei providentia* fortissimum et maximum inter Apostolos Petrum, et virtutis merito reliquorum omnium principem ac patronum, Romam adversus illam generis humani labem ac pestem *perducit* ». S. Ambrosius in *Serm. contr. Auxentium*, n. 13. refert quod cum Petrus a christianis rogaretur, ut paulisper persecutioni cederet « Nocte muros egredi coepit, et videns sibi in porta Christum occurrere, urbemque ingredi, ait: Domine quo vadis? Respondit Christus: Venio (Romam) iterum crucifigi . . . intellexit ergo Petrus quod iterum Christus crucifigendus esset in servulo. Itaque sponte remeavit ». Ed. Maur. tom. II. col. 867. Licet vero protestantes Velenus Petrus et Basnagius hanc historiam veluti fabulam traducant, acerrimi tamen critici eam tuentur, quos inter Fogginius op. cit. *exercit.* XVII. pag. 404. seqq. et Mazochius in *Kalend. Neapol.* pag. 889. Sane ejus meminit Hegesippus lib. III. apud edit. Maur. in loc. cit. atque ad hanc historiam alludere videtur Origenes tom. XXI. in Jo. edit. Huet. tom. II. pag. 290. illam referens ex *Actis Pauli*, quae fortasse olim vulgata erant sub tit. *Act. Petri et Pauli* cujusmodi sunt quae refert Combefisius ex Biblioth. regia Parisiensi. Hoc item factum memorat s. Greg. M. in Psalm. IV. Poenit.

601. Ad 3. *N.* Quamvis enim in arbitrio Petri fuerit hanc potius quam illam urbem in sedem deligere, attamen electione facta ac morte post electionem superveniente in eadem sede, jam in potestate Pontificis aut alterius haud est ecclesiae sedem ac titulum alio transferre. De jure siquidem divino est, uti diximus, in Petri successores summum ecclesiae primatum a Christo institutum transire. Quare in nullos alios quam in legitimos Petri successores ex divina institutione primatus dimanare potest. Aliud porro est de *residentia* disserere, aliud vero de *sede* ac *sedis titulo*. Residentia enim non ita uni affixa loco est, ut justis intercedentibus causis, non possit alio transferri, uti saepe contigit, tot praesertim annis quibus rom. Pontifices Avenione commorati sunt; atque in hypothesi quod Roma deleretur, aut ea christiani et catholici nominis hostes potirentur, idem omnino fieret. Sedes vero prout Petri est, ac sedis titulus a nulla humana auctoritate immutari potest aut in aliam sedem titulumve transferri. Quamobrem fieri quidem potest, ut summus Pontifex resideat Viennae, Mediolani, Berolini aut Petropoli; numquam vero potest fieri, ut simplex episcopus viennensis aut petropolitanus sit summus Pontifex; ubicumque idcirco resideat, semper erit Pontifex romanus, ut possit dici, ac vere sit in primatu Petri successor (1).

(1) Hoc optime novit Pontifex ille Avenione residens de quo loquitur Franc. Petrarcha in lib. *Epistolarum sine titulo*, ep. xv. in qua *calamitatem urbis Romae deplorat*. Cum enim Pontifex Italis esset infensus, quidam ex ejus intimis familiaribus illi consuluit, ut papatum Romae eriperet, et transferret Cathurcum in Vasconiam, ut hoc modo de Italis ulcisceretur. Quod consilium Pontifex risu excepit, respondens: « Fefellisti me; hactenus te nondum delirare cognoveram. An ignoras, inscie, hac via quam statuisse subtiliter visus es tibi, et me, et qui mihi successerint, episcopos Cathurcenses fieri . . . illum vero, qui Romae praefuerit, Papam fore? Sic italum nomen dum evertere putas, attollis, et in antiquam restituis dignitatem . . . De titulis non certemus; velimus nolimus enim, rerum caput Roma erit ». Opp. Francisci Petrarchae, edit. Basileae 1581. tom. II. pag. 727 - 728. Noverat nempe Pontifex, neminem, qui non fuerit Petro in cathedra Romana successor, posse summum pontificatum obtinere, qui ejusmodi successioni inseparabiliter connexus est.

CAPUT III.

De natura et juribus primatus rom. Pontificis

602. Petrus Tamburinius ejusque asseclae non esse permiscendum rom. Pontificis primatum cum potestate episcopali contendunt, sed primatum istum ejusdem affirmant esse speciei ac jura metropolitica et patriarchica, addito tantum jure repraesentandi universalem ecclesiam, atque in toto orbe procurandi puritatem fidei, morum ac disciplinae vigorem, ita ut omnibus rom. Pontifici, modo tamen hic agat ecclesiae nomine, parendum sit. Magni sane interest peculiari sollertia hanc expendere quaestionem ex qua haud exigui momenti corollaria pendent. Si enim primatus natura episcopalis sit, jam sponte sua consequitur tum romani Pontificis potestatem spectari minime posse in ecclesia catholica universa uti potestatem *extraneam*, prout passim liberiores nonnulli scriptores, quod superius vidimus, eam vocare consueverunt; tum vi istius primatus rom. Pontificem superiorem esse oecumenicis conciliis, quae ipse propterea solus cogere potest, iisdem praeesse, eaque confirmare; tum demum ex eo dimanare jura indiscriminatim omnia, quibus in ecclesiam universam rom. Pontifex pollet. Jam vero talem esse primatus rom. Pontificis naturam, ac talia propterea, quae exinde consequuntur jura, insequentibus propositionibus ostendere aggredimur.

PROPOSITIO I.

Primatus auctoritas qua divino jure pollet rom. Pontifex, auctoritas est episcopalis, quae omnes complectitur christifideles etiam episcopos

603. Auctoritas episcopalis consistit in immediata et ordinaria potestate pascendi, regendi et gubernandi gregem sibi commissum, dicente Apostolo Act. XX. 28. « Attendite vobis et universo gregi in quo vos Spiritus Sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Dei » et apostolo Petro I. cap. V. 2. « Pascite qui in vobis est gregem Dei ». Atqui Petro ac proinde ejus successoribus rom. Pontificibus Christus eandem contulit potestatem, pascendi scilicet immediate, regendi et gubernandi ecclesiam universam quae ex agnis et ovibus, id est, populo ac pastoribus coalescit, dum Jo. XXI. ei dixit: « Pasce agnos meos... pasce oves meas », et Luc. XXII. 31. « Simon, Simon, ecce Satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum: Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos », scilicet apostolos; ac demum cum Matth. XVI. eum constituit petram seu fundamentum ecclesiae suae, et claves ei promisit cum potestate plenissima quodcumque ligandi atque solvendi. Auctoritas igitur primatus quem habuit Petrus, adeoque rom. Pontifex, est potestas episcopalis super universam ecclesiam.

604. Atque hinc factum est, ut in vetustissimis ecclesiasticis documentis passim rom. Pontifex appelletur *Episcopus episcoporum* ... *Pontifex universalis* ... *Episcopus universalis* ... *Pastor pastorum*, *Caput capitum* (1); quae quidem aliaeque ejusmodi denomina-

(1) Cf. Theoph. Raynaudum in op. cit. *Corona aurea*, ubi innumeros prope titulos ejusmodi invenies; apud Sirmondum vero op. pa-

tiones aperte ostendunt pontificium primatum idem esse ac episcopalem potestatem seu auctoritatem, quae sese ad omnem extendat ecclesiam. Quod Eusebius Emisenus, seu quisquis est vetus auctor sermonis *De natali Apostolorum*, ut vidimus, expressis illis verbis declaravit: « Prius agnos, deinde oves commisit ei: quia non solum pastorem, sed pastorem pastorum eum (Petrum) constituit ». Et ante ipsum s. Ambrosius expendens eadem Christi verba *pasce*, etc. adnotat distinctionem quam Christus agnos inter ac oves interposuit, et *agnorum* nomine populos, *ovium* autem episcopos interpretatur dicens: « Et jam non agnos, ut primo quodam lacte vescendos; nec oviculas, ut secundo; sed oves pascere jubetur, perfectiores ut perfectior gubernaret (1) ». Pari prorsus ratione s. Bernardus exponit, sic Eugenium III. alloquens; « Habent illi (episcopi) sibi assignatos greges, singuli singulos: tibi universi crediti, uni unus. Nec modo ovium, sed et pastorum tu unus omnium pastor. Unde id probem quaeris? Ex verbo Domini... *pasce oves meas* (2) ». Huc spectat conc. Lateranense IV. dum decernit quod « Ecclesia Romana, disponente Domino, super omnes alias *ordinariae potestatis* obtinet principatum, utpote mater universorum Christi fidelium et magistra (3) »; adeoque fidelium et episcoporum. Huic concinit concilium Florentinum in adducto decreto illis verbis quibus definivit, « Traditam esse rom. Pontifici in b. Petro plenam potestatem pascendi, regendi et gubernandi universam ecclesiam (4) ».

riter cit. *De ecclesiis suburbicariis* cap. III. opp. tom. IV. col. 32. a Theodoro Studita in epist. ad Leonem III. vocatur romanus Pontifex Τῶν ὅλων κεφαλῶν κεφαλή, imo *ἀρχιποίμην τῆς ὑπ' οὐρανὸν ἐκκλησίας*, *universae quae sub coelo est ecclesiae princeps pastor;* quia scilicet, ut ibidem animadvertit Sirmondus, episcopi romani, ut Papa est, dioecesis non occidens, sed orbis est universus.

(1) Lib. X. in Luc. n. 176. ed. Maur.

(2) *De Consider.* lib. II. cap. VIII. n. 15. ed. Maur.

(3) In collect. conc. Veneta Coleti, tom. XIII. pag. 937.

(4) In Act. Conc. Hard. tom. IX. col. 423.

605. Luculentissime hanc eandem veritatem rom. Pontificum constans ac perpetua praxis confirmat. Res enim testatissima est in historia ecclesiastica rom. Pontifices suam hanc potestatem exercuisse sive in decernendis fidei controversiis ubique terrarum exortis, sive in praefigenda disciplina, sive in recipiendis dejectorum episcoporum appellationibus, sive in restituendo sedibus suis illos qui immerito fuerant exauctorati; in mulctandis, cum opus fuit, excommunicatione praesulibus, et orientalium sedium patriarchis (1); in coarctanda episcoporum jurisdictione nonnullis sibi casibus reservatis (2); in removendis episcopis reluctantibus a propria sede ob ecclesiae necessitatem aut magnam utilitatem (3), quod et aetate nostra in Galliis praestitit immortalis Pius VII. (4); sive in aliis demum ejusmodi gravissimis negotiis perficiendis, quae palmari et apertissima prorsus ratione potestatis de qua agimus exercitium in universam

(1) Sane plures legimus in Hist. eccles. in patriarchatibus Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, Hierosolymitano aut fuisse a rom. Pontificibus e sede dejectos, aut sedibus propriis restitutos. Nicolaus I. epist. VIII. ad Michaëlem imperatorem apud Harduin. *Acta conc.* tom. V. col. 157. octo enumerat patriarchas Constantinopolitanos a rom. Pontificibus depositos. Gelasius in ep. ad episcopos Dardaniae (collect. conc. Venet. Coleti tom. V. col. 329.) scribit; « Dioscorum secundae sedis (Alexandrinae) praesulem sua auctoritate (apostolica Sedes) damnavit, et impiam synodum non consentiendo submovit ». E contra Athanasium Alex. aliosque episcopos a synodo orientali depositos Julius I. suis sedibus restituit; restituit item Sedes apostolica Flavianum a Dioscoro in conciliabulo depositum, et Joannem Chrysostomum pariter a conciliabulo damnatum sedi Constantinopolitanae; de quibus aliisque actis jurisdictionis a rom. Pontifice in patriarchalibus orientalibus fuse agit s. Gelasius in cit. epistola. Plura alia exempla refert etiam Bellarminus *De rom. Pontif.* lib. II. cap. 28.

(2) Cf. Zaccaria in *Antifebronio* tom. I. cap. V. §. 4. et iterum in *Antifebbronio vindicato* tom. II. Diss. IV. cap. IV. §. 2. seqq.

(3) Cf. Muzzarelli in Dissert. *An Summus Pontifex habeat auctoritatem destituendi episcopum invitum et reluctantem a propria Sede ob ecclesiae necessitatem, aut magnam utilitatem.* Quae est IV. inter *Dissertationes Selectas.* Rom. 1807.

(4) Cf. opus cit. cl. Barruelii S. J. *Sul Papa ed i suoi diritti all'occasione del Concordato del 1801.* tom. II. P. IV. cap. I. seqq. cum tribus conclusionibus.

ecclesiam quovis tempore et ubique locorum in rom. Pontificibus ostendunt.

606. Denique id ipsum postulat ipsius ecclesiae notio atque natura. Re quidem vera, si pontificius primatus minime reponendus esset in episcopali auctoritate, jam episcopi suum non haberent pastorem et episcopum, ideoque Christi ecclesia unum non esset ovile sub uno visibili in terris pastore, sicut Christus indixit Jo. X. « Fiet unum ovile et unus pastor »; sed tot essent pastores quot episcopi, quin illi ab uno supremo pastore regerentur. Hinc tota pessumdaretur, imo evanesceret contra Christi institutionem tum fidei, tum regiminis unitas; totidem essent membra sine capite a quo dirigerentur, neque propterea corpus unum constituerent, seu personam moralem ad instar individui viventis; ac plane deesset in ecclesia universali quod in qualibet particulari ecclesia ad ejus unitatem constituendam requiritur. Nam ex s. Cypriano ecclesia est « Plebs sacerdoti suo adunata, et pastori suo grex adhaerens (1) »; ergo quemadmodum unitas ecclesiae particularis ab episcopi unitate pendet, sic ab episcopi supremi et universalis unitate pendet unitas ecclesiae ipsius universae; quandoquin, ut loquitur s. Hieronymus: « Ecclesia non est, quidem non habet sacerdotes (2) »; nimirum episcopos qui eam regant, adeoque episcopum supremum, qui universae praesit ecclesiae. Alioquin haberentur quidem ecclesiae particulares, numquam autem haberetur ecclesia

(1) Epist. LXIX. ubi cit. edit. p. 123. cum praemisisset s. Cyprianus verba Petri apud Jo. VI. *Domine ad quem ibimus? Verbum vitae aeternae habes, et nos credimus et cognovimus quoniam tu es Filius Dei vivi*, subdit: « Loquitur illic Petrus, super quem aedificanda fuerat ecclesia, ecclesiae nomine docens et ostendens quia etsi contumax ac superba obaudire nolentium multitudo discedat, ecclesia tamen a Christo non recedit, et illi sunt ecclesia plebs Sacerdoti adunata, et pastori suo grex adhaerens ».

(2) *Dial. adv. Lucifer.* n. 21.

universalis, quae una sit, cum sine universali episcopo, universalis non sit ecclesia (1).

607. Sive igitur Scripturas expendas, sive constantem ecclesiae traditionem, sive perpetuam ac jugem Pontificum romanorum praxim, sive denique ecclesiae naturam et constitutionem, constat quod ab initio proposuimus, primatus scilicet auctoritatem, quam divino jure habet rom. Pontifex, auctoritatem esse episcopalem, quae omnes Christi fideles, etiam episcopos complectitur (2).

DIFFICULTATES

608. I. Obj. 1. Si primatus ejusdem esset generis cum episcopali auctoritate secum ipse pugnaret, quia simul esset limitibus circumscriptus et indefinitus; 2. pugnaret cum aliis episcopis, quibus in eodem genere par simul esset et superior. 3. Accedit quod nomen *episcopi universalis* sive *oecumenici* proscriptum fuerit a s. Gregorio M. tanquam blasphemiae nomen, illudque idem tum a se, tum a Joanne jejunatore repulerit (3). 4. Episcopi praeterea omnes possident *in solidum* cum Pontifice absque primatus sui praejudicio eundem episcopatum, ipsamque episcopalem auctoritatem juxta vulgatum s. Cypriani effatum: « Episcopatus unus est, cujus a singulis in solidum pars tenetur (4) »; 5. qui proinde s. mar-

(1) Huc pariter referuntur quae scribit s. Optatus *De Schismat. Donatist.* lib. II. « Certa membra sua habet ecclesia, episcopos, presbyteros, diaconos, ministros et turbam fidelium » ed. Albaspin. pag. 53. Nisi propterea omnes isti episcopi, presbyteri, diaconi, ministri ac fidelium turba uni universali subjicerentur episcopo unam ecclesiam non constituerent.

(2) Cf De hoc argumento Bolgeni in op. cit. *l'Episcopato* tom. I. cap. IV. art. I.; item Zaccaria in *Antifebbronio* tom. II. Diss. II. cap. 2. et 3. et in *Antifebronio vindicato* tom. II. Diss. IV. cap. 4. nec non Card. Orsi *De rom. Pontificis in Synodos oecumenicas potestate.* Romae 1740. P. II. lib. VII. cap. V.

(3) Lib. V. epist. XLIII. ad *Eulog. episc. Alexandr.* ed. Maur. et epist. XVIII. ad *Joannem episc. Constantinopolitanum.*

(4) Lib. *De unit. eccles.* cit. ed. pag. 93.

tyr ad ejusmodi romani Pontificis auctoritatem super episcopos reliquos excludendam in concilio Carthaginiensi ajebat: « Neque quisquam nostrum episcopum se esse episcoporum constituit, aut tyrannico terrore ad obsequendi necessitatem collegas suos adigit (1) »; 6. cujus vestigiis insistens s. Hieronymus scribebat ad Evangelum: « Si auctoritas quaeritur, orbis major est urbe. Ubicumque fuerit episcopus, sive Romae, sive Eugubii, sive Constantinopoli, etc. ejusdem meriti, et ejusdem est sacerdotii (2) ». 7. Atque hinc factum est, ut antiquitus episcopi non solum *Papae* passim nuncuparentur, verum etiam dicerentur *Successores Petri* (3), ad significandam omnimodam in episcopali dignitate cum rom. Pontifice aequalitatem. Ergo.

609. Resp. ad 1. *N.* Dum enim asserimus Pontificem, episcopum universalem, esse quoque particularem Romae episcopum id unum significamus rom. nempe Pontificem in ecclesia peculiari romana eam exercere auctoritatem, quam potest, et pro rei opportunitate reipsa exercet in singulis mundi ecclesiis, hoc tantum interjecto discrimine, quod cum ecclesia romana alium non habeat episcopum a Pontifice distinctum, iste in romanae ecclesiae regimine eum non servat modum, eosque respectus, quos in ceteris adhibet administrandis ecclesiis, ut intacta permaneat episcoporum jurisdictio; eadem nempe ratione, qua sese gerunt episcopi quoad paroecias suis ditionibus subjectas (4). Quo in sensu nulla primatum inter auctoritatemque episcopalem apparet pugna.

610. Ad 2. *N.* Optime siquidem ac perbelle duo haec

(1) *Sententiae episcopor.* LXXXVII. *de haeret. baptiz.* ibid. pag. 329. seqq.

(2) Ed. Vallars. ep. CXLVI.

(3) Ita inter ceteros s. Gaudentius Brixianus vocat s. Ambrosium *Petri Apostoli successorem* in serm. in die ordinationis suae, qui est num. XVI. edit. Brixiens. 1738. pag. 334.

(4) Cf. quae praeclare hanc in rem scribit Muzzarelli in cit. Dissert. IV. *An summus Pontifex*, etc. pag. 352.

inter se pariter componuntur, si observatur quod episcoporum aequalitas cum Pontifice reponenda sit in charactere et episcopali dignitate, primatus vero in limitum extensione. Accedit, episcopos in suae potestatis exercitio subjici rom. Pontifici, Pontificem vero nulla auctoritate detineri, ea generali regula excepta, juxta quam uti ipse debet potestate sua in aedificationem et non in destructionem (1).

611. Ad 3. *D.* Nomen *episcopi universalis* proscriptum fuit a s. Gregorio M. ob pravum sensum qui eidem affingi poterat, atque abusum qui a graecis jure timebatur, *C.* per se, perinde ac si rom. Pontifici res per illud significata non competeret *N.* Omnes norunt quo tenderent episcopi Constantinopolitani, nempe ad se penitus eximendos a romani Pontificis auctoritate, ita ut eorum audaciam vel ipsemet Phocas compescere, imo frangere debuerit (2). Jam enim alte ipsorum animos persuasio occupaverat primatum Sedis alicujus ab urbis dignitate, imperio ac amplitudine pendere. Cum igitur imperium occidentale barbarorum direptione evanuisset, emineretque ejus vice imperium orientale, eo arrogantiae devenerunt episcopi Constantinopolitani, ut non contenti praeeminentiae quam affectabant super patriarchatus Alexandrinum et Antiochenum, sibi etiam subjicere, si fieri potuisset, ipsam romanam Sedem contenderent. Perceptos jamdiu timores exitus comprobavit (3). Merito idcirco *oecumenici episcopi* denominationi forti-

(1) Cf. ibid. pag. 376. seqq.

(2) Cf. Sirmondum in *Censura Dissertat. secundae de ecclesiis suburbicariis* cap. II. cit. opp. ed. tom. IV col. 29.

(3) Ut patet ex schismate Photiano instaurato deinceps a Michaele Cerulario. Cujus schismatis germina jamdiu fovebantur in ecclesia Constantinopolitana a pluribus seculis, ut ex actis conciliorum et agendi ratione episcoporum illius sedis apertissime constat. Cf. Christ. Lupum in *Scholiis* ad can. III. conc. Constantinopolitani I. et ad can. XXVIII. conc. Chalced. ubi ambitionis illorum praesulum principium, progressum, ac funestum tandem exitum exponit.

ter restitit Magnus Gregorius ad mala semina suffocanda. Cum vero illud interdixisset Joanni, prudentis oeconomiae gratia debuit a se Gregorius pariter respuere, quamvis fateatur sibi illud competere jure posse (1). Interim ut praeclarum humilitatis exemplum praeberet, teste ejus biographo, sese exinde coepit s. Gregorius *Servum Servorum Dei* nuncupare (2).

612. Ad 4. *D.* Episcopatus unus est ratione originis, naturae ac identitatis, *C.* ratione auctoritatis et jurisdictionis *N.* Talem esse s. Cypriani mentem in objecto toties effato, patet ex eo quod s. martyr illud protulerit ad primatum constabiliendum, utinde erueret ecclesiae catholicae unitatem. Unum propterea esse affirmat episcopatum ratione originis et radicis, quatenus omnes episcopatus particulares ab episcopatu romano, velut ab

(1) Etenim s. Gregorius epist. cit. XVIII. ex lib. V. aperte scribit: « Numquid non, sicut vestra fraternitas novit, per venerandum Chalcedonense concilium hujus Apostolicae Sedis Antistites cui Deo disponente deservio, *universales* oblato honore vocati sunt? Sed tamen nullus unquam tali vocabulo appellari voluit, nullus sibi hoc temerarium nomen arripuit; ne si in pontificatus gradu gloriam singularitatis arriperet, hanc omnibus fratribus denegasse videretur ». Eadem fere repetit ibid. ep. XLIII. En quo sensu sanctus Pontifex respuerit ejusmodi denominationem, et quo illam sensu temerariam ac profanam dixerit, ob pravum scilicet sensum quo usurpari poterat. Ceterum 1. titulum hunc per se, quatenus oblatus est a conc. Chalcedonensi, seu potius in libellis supplicibus qui Act. III. illius concilii lecti sunt, non reprehendit s. Gregorius ut patet ex ep. XX. lib. V.; 2. rem hoc titulo significatam rom. Pantifici constanter ipse vindicat, dum vocat rom. Pontificem *caput fidei ex quo membrorum status integer manet*, ut in epist. XXXVII. lib. XIII.; dum potestatem se exercere profitetor etiam in orientales episcopos subjectos aliis patriarchis, ut liquet ex epist. LXVI. lib. VI.; dum affirmat a rom. Pontifice causam primatuum judicari uti constat ex ep. LIX. lib. IX. dum sibi tribuit jus aliorum episcoporum retractandi sententias, ut in epist. XXIX. lib. X.; dum rom. Pontificem « Universis ecclesiis curam impendere » affirmat; dum loquens de romana Sede ait: « Nescio quis ei episcopus subjectus non sit » ut in epist. LIX. lib. IX. etc.-etc. Cf. De Simeonibus op. cit. *De rom. Pontificis judiciaria potestate.* Cap. IV. §. II. et Nat. Alex. Diss. IV. in sec. I.

(2) Apud Bolland. tom. II. mensis Martii in *Vita* a Joanne Diacono conscripta lib. II. cap. I. Ex hac porro vita non secus ac ex illa quam adornarunt Maurini editores opp. tom. IV. ex scriptis s. Gregorii patet, utrum reipsa hic s. Pontifex auctoritatem exercuerit necne in ecclesiam universam, orientalem et occidentalem.

origine, exordium sumentes, eique velut radici adhaerentes cum eo unum pastorale corpus constituunt, unumque efficiunt episcopatum universalem, cujus principatum tenet rom. Pontifex. Huc referuntur similitudines quibus ibidem s. Cyprianus usus est *multorum ramorum* qui unam arborem efformant, *multorum rivorum, quorum unitas servatur in origine;* qua de causa ecclesiam romanam appellat *radicem et matricem ecclesiae catholicae* (1); nec aliunde obortas esse haereses aut nata schismata affirmat, « quam inde, quod sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in ecclesia ad tempus sacerdos, et ad tempus in ecclesia judex vice Christi cogitatur, cui si secundum magisteria divina fraternitas obtemperaret universa nemo adversum sacerdotum collegium quicquam moveret (2) ». Jam vero ideo pars unius illius episcopatus universalis et individui in solidum tenetur ab episcopis singulis, non quod eadem sit jurisdictio et dignitas omnium episcoporum, quae est romani Pontificis, sed ratione ordinis et characteris episcopalis, qui de se indivisibilis est, totusque inest quibus imprimitur (3).

613. Ad 5. *N.* Neque enim in objectis verbis voluit s. Cyprianus rom. Pontificis auctoritatem excludere, verum unice intendit significare se plenam in suffragio ferendo de valore baptismi ab haereticis collati libertatem episcopis relinquere (4). Quod si, ut nonnulli con-

(1) Epist. XLV. ad Cornelium ed. Maur. pag. 59.

(2) Epist. LV. ad eumdem Cornelium pag. 82.

(3) Sane ab eodem s. martyre ep. cit. LV. dicitur: *Portio gregis singulis pastoribus adscripta* in quo ipse suum effatum luculentissime explicat. Verum de hoc textu cf. quae scripsimus in tract. *De vera religione* Part. II. Prop. V. n. 130. seqq. Cf. etiam Ballerinium op. cit. *De vi et rat. primatus.* cap. XIII. §. III. n. 10. seqq.

(4) De hoc aliisve similibus Cypriani testimoniis cf. Natalem Alex. Diss. IV. in sect. I. §. IV. Obj. 2. ubi fuse ea ac plenissime discutit. Jam de hoc ipso egerat s. Augustinus lib. III. *De Baptismo* cap. III. Cf. etiam card. Orsi lib. III. *De rom. Pontificis auctoritate.* lib. III. cap. III. art. I.

tendunt, voluit s. martyr iis alludere ad Stephanum rom. Pontificem, non potestatem ejus carpit, sed, ut ipse falso existimabat, potestatis abusum, eo quod anathema comminatus fuerit in tot sanctissimos praesules in re disciplinari ac nondum penitus eliquata (1).

614. Ad 6. *D.* Sunt omnes episcopi ejusdem meriti et sacerdotii, *C.* ejusdem potestatis ac jurisdictionis *N.* Primum tantum affirmat Hieronymus ratione ordinis, ut diximus, et characteris; alterum autem numquam dixit, imo contrarium ubique docuit (2).

615. Ad 7. *Neg. conseq. Papae* enim seu *Patris* titulus antiquitus non solum episcopis sed et presbyteris passim tribuebatur (3), uti adhuc in praesentia sacerdotibus regularibus tribui solet, quin inde quidpiam inferri possit ad presbyterorum aequalitatem cum episcopis adstruendam. Ideo vero quandoque episcopi successores Petri dicti sunt, quod in partem sollicitudinis ecclesiae Petro commissae sint vocati; tum etiam quia ex dictis Petrus est fons et origo ecclesiastici ordinis, nec non potestatis in omnes episcopos suo modo derivatae (4). Idem dic de appellatione *Vicarii Christi*, qua pariter interdum donati sunt episcopi, atque etiam presbyteri,

(1) Cf. Baronium ad an. 258. n. XLII. seqq. cum critica Pagii in an. 256. et juxta Baronium 259. Cf. item Gerdil. in op. *Esame dei motivi*, etc. Part. II. art. VI. opp. tom. XIV.

(2) Cf. Natalem Alex. loc. cit. Sensus profecto s. Hieronymi in objecto loco ex ejus scopo apertissime colligitur, retundendi nimirum diaconorum ecclesiae romanae audaciam, qui se praeferebant presbyteris, innixi nescio cui consuetudini quae vigebat in rom. ecclesia. Ad eos propterea compescendos s. Hieronymus vehementiori stylo eos perstringit qui ob auctoritatem et majestatem episcopi romani se audebant praeferre presbyteris aliarum dioeceseon. Quare merito s. Hieronymus docet episcopos omnes, spectata solius episcopi conditione et charactere aequales esse, neque eorum dignitatem intrinsecam pendere a majori vel minori civitatum, aut ecclesiarum amplitudine.

(3) Cf. Binghamum: *Origines, sive antiquit. ecclesiasticae* lib. II. cap. II. §. VII. et cap. XIX. §. XIV. et Theoph. Raynaudum in op. cit. *Corona aurea* ad vocem *Papae* ubi observat non solum sacerdotibus nomen istud sed quandoque ipsis clericis inferioris ordinis fuisse tributum.

(4) Cf. eundem Raynaudum ibid. ad vocem *Successor Petri*.

quatenus iu ministerio pro Christo legatione funguntur (1).

616. II. Obj. 1. Semel episcopatu universali rom. Pontificis constituto, episcopi evaderent totidem ejusdem vicarii et ministri, quod esset evertere ecclesiasticam hierarchiam divinitus institutam. 2. Ordinaria Papae potestas in alienis dioecesibus excitare facile posset turbamenta, contentiones, scandala, et in legitimos pastores contemptum. 3. Fieri praeterea nequit ut unus rom. Pontifex recte possit providere ecclesiae per universum orbem dispersae. Neque ab hac sententia abhorret Bellarminus, qui inquirit, utrum expeditius foret ab uno principe regi totum terrarum orbem? Quaestionem porro negative resolvit, quum fieri non possit ut ab u no principe tot tamque dissimilium nationum regimen habeatur per ministros absque injustitia (2).

617. Resp. ad 1. Neg. sequelam, cum episcopatus universalis quem rom. Pontifici adstruimus non excludat episcopatus particulares, imo supponat. Nec enim rom. Pontifex per episcopos veluti per administros aut vicarios suos ecclesiam regit, sed eos constituit tanquam totidem principes ordinaria potestate instructos ad uniuscujusque ecclesiae peculiaris bonum, quamvis cum debita subjectione in hujus potestatis exercitio a romana Sede ad servandam unitatem tum fidei tum communionis in ecclesia universa. Tunc solum intervenit auctoritate sua rom. Pontifex, cum aut alicujus peculiaris dioeceseos aut ecclesiae universalis utilitas sive necessitas id ipsum postulat (3).

618. Ad 2. N. Patet siquidem ex modo dictis nullam prorsus jurium collisionem, nullas colluctationes,

(1) Cf. Natalem Alex. Diss. cit. ad Object. IV.

(2) *De rom. Pontifice* lib. I. cap. IX, n. 71.

(3) Cf. Ballerinium: *Vindiciae auctoritatis Pontificiae contra opus Just. Febronii* cap. III. n. 3. seqq.

scandala nulla aut contemptum provenire in subjectos praelatos ex romani Pontificis praeeminentia. Nam quemadmodum in una dioecesi multae paroeciae sunt, quae proprium pastorem habent, nemo tamen immediatam ac ordinariam in singulos suae dioeceseos fideles jurisdictionem episcopo inficiatur, et nullae perturbationes pertimescuntur, sic nullae pertimescendae sunt in casu nostro.

619. Ad 3. *N.* Res enim aliter se habet in ordine ad ecclesiasticum regimen, in quo quamvis unus sit, qui primatum exercet, nihilominus singulae dioeceses suos habent praesules, qui non precaria auctoritate, sed propria et ordinaria eas regunt; nec enim, uti diximus, episcopi meri sunt Papae ministri, sed veri principes. Tot seculorum experientia aperte ostendit hujusmodi regiminis modum maxime opportunum esse. Neque opus est omnes mundi provincias iisdem civilibus legibus gubernari; postulat autem ecclesiae regimen quoscumque fideles eandem profiteri fidem, eadem habere sacramenta, quod fieri non posset, nisi unus veluti populus esset ab unico veluti principe in unitate coactus (1).

PROPOSITIO II.

Romanus Pontifex vi sui primatus suprema auctoritate gaudet in omnes episcopos etiam in generali synodo collectos

620. Tum haec tum subsequentes propositiones sponte veluti sua profluunt ex doctrina hactenus vindicata. Priusquam tamen manum admoveamus ad efficiendum quod

(1) Cf. Bellarm. loc. cit. n. 58. Hic essent expendenda, quae Guillelmus Palmer op. cit. Par. VII. cap. IV. pag. 506. seqq. affert ut evincat rom. Pontificem non habere *jure divino* ordinariam jurisdictionem super ecclesiam universam, et praeterea eadem ordinaria jurisdi-

hic proposuimus, nonnulla ad legitimum quaestionis statum aperiendum praemittere necesse est.

621. Ac 1. quidem animadvertimus hanc controversiam agitari de suprema auctoritate, seu ut vocant *superioritate* seu praeeminentia rom. Pontificis certi, legitimi, ac viventis supra concilium generale, non autem Pontificis illegitimi, dubii (1) aut defuncti.

622. 2. Animadvertimus hic non agi de concilio oecumenico cui praesederit rom. Pontifex aut per se aut per legatos suos, quodque ipse confirmaverit; hac enim ratione exposita thesis nullum sensum haberet, perinde enim esset atque adstruere rom. Pontificem a quo omnem firmitatem, ut paulo post ostendemus, accipiunt conciliorum decreta esse sibi superiorem. Quod si decreta, pontificia auctoritate firmata, vim habent, uti nonnulli existimant, ad cogendum ipsum Pontificem, id non ab intrinseca, ut ita dicam, eorum virtute provenit, sed ab extrinseca, ab altiori scilicet naturali divinoque jure, uti explicant qui ita sentiunt (2); alii quippe censent conciliorum etiam oecumenicorum canones et decreta disciplinaria, de quibus tantum est sermo, numquam habere in Pontifices vim *coactivam*, sed solum *directivam* (3). Itaque controversia movetur de relativa superioritate rom. Pontificis seorsum sumpti supra concilium seorsum pariter spectatum a rom. Pontifice; sic enim eam proponit Natalis

ctione rom. Pontificem *jure divino* minime pollere super episcopos reliquos; cum tamen ea quae profert vel disjecta et praeoccupata magna ex parte hic a nobis jam sint, partim vero pro opportunitate executiemus, ne prolixiores simus, ea hic missa facimus, praesertim cum nihil novi proferat, quod ab auctoribus catholicis in confutatione Launoji et Dupinii jamdiu non fuerit apprime disjectum.

(1) Quo in casu munus concilii erit tantum inquirere in qualitates, conditionesque electionis, quin exerceat ullam potestatem seu auctoritatem in detrimentum auctoritatis pontificiae, in quam, ut videbimus concilium nihil potest.

(2) Ita Ballerinius in op. *De potestate ecclesiastica* cap. III.

(3) Cf. Bolgeni op. cit. cap. IV. art. II. praecipue vero card. Orsi in op. *De rom. Pontificis auctoritate* lib. VII. cap. IV. seqq. ubi plenissime hoc argumentum evolvit.

Alexander strenuus sententiae de superioritate concilii supra Pontificem propugnator (1); hujus enim doctrinae patroni autumant rom. quidem Pontificem superiorem esse ex divina institutione episcopis seu ecclesiis ***distributive*** sumptis, ast episcopos seu ecclesias ***collective*** acceptas sive in concilio sive extra concilium superiores esse rom. Pontifici; imo tenent concilium generale cogere rom. Pontificem posse ad servanda disciplinae decreta, ipsumque praeterea Pontificem reluctantem deponere.

623. Hoc sensu quaestione praefinita, vix non supervacanea videri posset ulterior inquisitio, cum nunquam fieri queat ex Christi promissis, ut vel caput a corpore ecclesiae, vel ecclesia a capite suo visibili divulsa aliquando sint, atque ad invicem sibi opposita; alioquin ecclesia ipsa penitus dissolveretur atque interiret. Corpus siquidem sine capite non est nisi membrorum compago acephala ac sine vita, caput vero sine corpore monstrum esset (2). Cum tamen ex hac opinandi licentia haud levia oriantur incommoda, schismata fiant, imminuatur debita Christi vicario observantia, perturbatoribus ansa detur rom. Pontifici molestias pro lubitu creandi, ciendique tumultus in ecclesia Dei, idcirco eam silentio praetermittendam minime duximus (3).

(1) Diss. IV. sec. XV. et XVI. art. III. §. III. ubi agens de decretis sess. IV. et V. concilii Constantiensis nititur ostendere adversus Schelstrate agi in illis decretis de concilio *seorsum sumpto* a rom. Pontifice, et cui Pontifex *collaborare nollet, ejusque mandatis parere*; imo contrarium sensum veluti *nugatorium* ac *ridiculum traducit*. Cf. etiam Bellarmin. *De ecclesia et conc.* lib. II. cap. XIII. n. 4. seqq. cum vindiciis Erbermanni.

(2) Ex hac una observatione patet quam futilis sit ejusmodi quaestio, quae in praxi numquam locum habebit. Cf. *Lettere sopra de' quattro articoli detti del clero di Francia. Tradotte dal francese dal P. Anton-Francesco Orioli Min. Conv.* (nunc meritissimus S. R. E. Cardin.) Romae 1818., quae sunt Card. Laurentii Litta. Lett. XIV. seqq. Cf. etiam Petrum de Marca *De concord.* lib. III. cap. 7.

(3) Hanc propositionem adstruimus potius adversus illos qui abutuntur hac doctrina, quam adversus clerum gallicanum. Notum quippe est clerum gallicanae ecclesiae addictissimum esse Sedi apostolicae, atque in praxi eidem obsequentissimum se nullo non tempore exhibuisse atque adeo exhibere, itaut vix

624. Non desunt qui gallicanorum sententiam de suprema concilii generalis auctoritate vix haereseos non incusent (1); sunt e contra qui ex gallicana ejusmodi doctrina totam ecclesiae oeconomiam pendere affirment (2), doctrinamque saniorum theologorum de suprema rom. Pontificis auctoritate veluti paradoxum rejiciant (3). Nonnulli denique intra scholae septa tanquam omnino

hac in parte ulli secundus existat. Incensum ejus studium in catholica fide propaganda mirum semper in modum eluxit. Ac duae quidem institutiones illae, ut caetera sileam, quae aetate hac nostra uberes adeo fructus edunt, nimirum *Associatio de propagatione fidei* anno 1820. Lugduni exorta, et *Conservatio catholicae religionis in Europa*. Lutetiae Parisior. an. 1839. fundata, perpetuo erunt ecclesiae illi decori atque ornamento. Verum refractarii ac contumaces qui ubique sunt, non religionis zelum, virtutem ac obedientiam ex clero gallicano, sed hanc solum doctrinam mutuantur, ut Sedi apostolicae molestias creent, habeantque unde veluti pallio quodam suam pervicaciam contegant. Hac propterea de causa verae doctrinae defensionem suscepi; eo vel magis, quod *omnes haeretici hujus temporis*, ut loquitur Bellarminus loc. cit. cap. xiv. eam doctrinam complexi sint ac mordicus tueantur.

(1) Sane Bellarminus op. cit. cap. xvii. cum statuisset hanc propositionem: « Summus Pontifex simpliciter et absolute est supra ecclesiam universam, et supra concilium generale, ita ut nullum in terris supra se judicium agnoscat » adjicit: « Haec (propositio) *est fere de fide* ».

(2) Ita Dupinius *De antiq. eccles. disciplina*, tom. ii. pag. 117. et ex eo Spitz in *Nova collect. dissert. in jus eccles.* vol. i. pag. 204. « Si enim, ajunt, rom. Pontifex conciliis superior asseratur, ruit omnis ecclesiae libertas, concilia sua auctoritate spoliantur, canones in irritum mittuntur, omnia ad unius Pontificis nutum et arbitrium revocantur; quae si semel admittantur, ecclesiae gallicanae libertates nullo pacto tueri quis poterit ». Sic etiam Schroeckh *Christliche Kirchengeschichte*; seu: *Historia ecclesiae christianae*. P. v. pag. 456. pariter a determinatione quaestionis hujus disciplinam ecclesiae atque hierarchiam dependere autumat. Cf. apud Roskovány *De primatu Papae*. §. 76.

(3) Hac de causa nonnulli scriptores in ephemeridibus theologicis. Tubing. 1822. p. 687. cl. comitem de Maistre censoria virga perstrinxerunt; imo Droste-Hülshoff in op. *Grundsätze des Kirchenrechts*, seu *Principia juris Canonici*, tom. ii. pag. 153. narrat se *ex certa scientia* accepisse eundem com. De Maistre ob paradoxa quaepiam adserta, *a romanis theologis in album haereticorum* referri. Ego vere ignoro a quibusnam romanis theologis talia acceperit auctor iste. Equidem reor nomine romanorum theologorum voluisse significare aliquos janseniana lue infectos; illud enim *certa scientia* novi opera com. de Maistre magni Romae fieri, imo opus *De Papa* cum aliis ejusdem cl. Auctoris operibus fuisse ex gallico in italicum idioma translatum, ac typis editum cum adnotationibus cl. Marchetti. Isidorus Guzmicz in *Theol. Christ. fundam.* pag. 348. eundem auctorem ex eo severius notare non dubitavit, quod contra *rectam ecclesiae christianae notionem*, *communemque sensum paradoxam* de

adiaphoram totam hanc quaestionem amandant (1). Verum his omnibus dimissis, nos vestigiis semel positis insistentes sic assertam propositionem evincimus.

625. Ex superiori propositione constat rom. Pontificis primatum natura sua esse auctoritatem episcopalem super ecclesiam universam; ergo jure inferimus: primatus rom. Pontificis suprema auctoritate praestat super omnes episcopos catholicae ecclesiae etiam in synodo generali congregatos, seu rom. Pontifex suprema pollet auctoritate ex divina institutione etiam super concilium generale prout distinctim a rom. Praesule spectatur.

626. Sane episcopus superior est synodo dioecesana non alia de causa, nisi quia episcopus est; cum igitur rom. Pontifex sit episcopus episcoporum, episcopus universalis, hoc ipso superior est ipso concilio generali (2).

627. Rursum: Christus Matth. XVI. Petrum, adeoque ejus successores, fundamentum constituit ecclesiae suae universae; ergo quin dicatur in concilio episcopos simul collectos fieri fundamentum Petri ejusque caput, fatendum est, etiam in concilio generali Petrum ac ejus propterea successores fundamentum et caput esse ejusdem concilii, seu quod idem est, rom. Pontificem frui potestate suprema etiam super episcopos simul in synodo coadunatos.

628. Accedit sensus totius antiquitatis ex quo discimus plane ignotam fuisse veteribus sive patribus sive conciliis etiam oecumenicis distinctionem nuper invectam inter episcopos *distributive* et *collective* sumptos, quae tamen unicum est doctrinae gallicanae fundamentum. Etenim praeter denominationes quas passim tributas a

auctoritate rom. Pontificis, quatenus ea auctoritati concilii generalis *opponitur,* sententiam defenderit ». Cf. apud Rolkovány op. cit. §. 77.

(1) Ita Scheill, *Kristlicher Comm.* seu *Critic. Commentar. Freyi* P. IV. pag. 717. qui scribit, *tota quaestio versatur veluti chimera in lana caprina.*

(2) Cf. Bolgeni l. c. et Zaccaria in *Antifebronio vindicato*, loco pariter cit.

*

tota antiquitate rom. Pontifici paulo ante ostendimus, e. g. *capitis capitum*, *episcopi oecumenici*, *pastoris pastorum*, etc. quae collectionem denotant, id aperte vindicatur ex ipsis patrum testimoniis, quos inter satis hic sit ex ecclesia gallicana recensere episcopos provinciae Arelatensis, qui in epist. ad Leonem M. scribere non dubitarunt: « Per b. Petrum Apostolorum principem sacrosancta ecclesia romana tenet supra *omnes totius mundi ecclesias* principatum (1) »; et s. Bernardus ecclesiae gallicanae sidus: « Plenitudo siquidem, inquit, potestatis *super universas orbis ecclesias*, singulari praerogativa apostolicae Sedi donata est (2) »; *universas* porro ecclesias non distributive, sed collective s. Doctorem accepisse, declarant quae ad Eugenium scribit: « Quisque ceterorum (episcoporum) habent suam, tibi una commissa est grandissima navis; *facta ex omnibus ipsa universalis ecclesia* toto orbe diffusa (3) ». Exinde factum est ut oecumenica concilia in suis synodicis epistolis ad rom. Pontificem, ipsum compellaverint nomine *capitis* quod membris praeest (4), et *summitatis*, quae quod filiis deest adimplet (5); illum cui vineae (ecclesiae universae) custodia a Salvatore commissa est (6); item *verticem* (7), et *antistitem* universalis ecclesiae (8), cuique se acquiescere profitentur (9).

629. Volens propterea conc. Nicoenum I. ut ab omnibus Christi fidelibus ubique terrarum eadem die pascha celebraretur, commisit patriarchae Alexandrino, ut per

(1) Epist. LXV. cap. II. edit. Ballerin. col. 995.

(2) Epist. CXXXI. ad Mediolan. n. 2. edit. Maur. col. 141.

(3) *De consid.* lib. II. cap. VIII. n. 16. ib. col. 428. integram hoc caput legi meretur.

(4) Ita conc. Chalced. apud Harduin. *Acta conc.* tom. II. col. 655. Item conc. Constantinopolitanum III. ibid. tom. III. col. 1459.

(5) Conc. Chalc. ibid. tom. II. col. 659.

(6) Ibid. col. 655.

(7) Ibid. col. 659.

(8) Concil. Constantinopolitanum III. in epist. ad Agathonem, ibid. tom. III. col. 1438.

(9) Ibid, tom. III. col. 1438.

epistolam quotannis diem in quo pascha incideret rom. ecclesiae significaret, ut haec *pro sua auctoritate in universam ecclesiam omnes adigeret* ad eundem diem sine ulla disceptatione ubique celebrandum (1). Patres concilii Ephesini professi sunt se *coactos litteris Caelestini* ad depositionem Nestorii devenisse (2). Huc denique spectant quae superius attulimus sive ex conc. Lateranensi IV. quod rom. Pontifici plenam et ordinariam auctoritatem in universam ecclesiam adstruit, sive ex conc. Florentino definiente *plenam illi potestatem* a D. N. J. C. pascendi, regendi et gubernandi *universam ecclesiam* traditam esse.

630. Tantum igitur abest, ut patres et concilia illam admiserint distinctionem inter supremam Pontificis auctoritatem super ecclesias sive episcopos distributive sumptos, et supremam auctoritatem ecclesiarum seu episcoporum simul collectorum, ac proinde conciliorum generalium super Pontificem, ut eam plane evertant et dictis et factis luculentissimis (3). Sane cum solus rom. Pontifex obstitisset canoni XXVIII. concilii oecumenici Chalce-

(1) Ita s. Cyrillus Alexandrinus in *Prologo scripto pro cyclo xcv. annorum* apud Aegidium Bucherium S. J. in op. *De doctrina temporum commentario in Victorem Aquitanum*, etc. Antverpiae 1639. pag. 481. ubi num. 2. haec leguntur: « Cum his igitur atque hujusmodi dissensionibus per universum orbem paschalis regula turbaretur: Sanctorum totius orbis synodi consensione decretum est, ut, quoniam apud Alexandriam talis esset reperta ecclesia, quae in hujus scientia clareret, quota kalendarum vel iduum, quota luna pascha debeat celebrari, per singulos annos Romanae ecclesiae literis intimaret: unde *Apostolica auctoritate universalis ecclesiae* per totum orbem deffinitum Paschae diem sine *ulla disceptatione* cognosceret ». Non poterat luculentioribus verbis ecclesiae romanae seu rom. Pontificis in universam ecclesiam auctoritas coactiva significari.

(2) Apud Harduin. *Acta conc.* tom. 1. col. 1422.

(3) Quod vel ipso sanae rationis lumine vidit protestans Moshemius, qui in *Dissert. de Gallorum appellationibus ad concilium universae ecclesiae unitatem ecclesiae visibilem tollentibus*, (quae reperitur inter ejus *dissertationes ad historiam ecclesiasticam pertinentes*. Altonaviae 1739. tom. 1. pag. 612.) ejusmodi distinctionem refellit scribens: « Quod universis, sive singulis ecclesiis praeesse Pontificem dicunt, non universae ecclesiae, id tam mihi scitum videtur, ac si quis affirmaret, membra quidem a capite regi, non vero quod ex mem-

donensis, nullam canon hic unquam vim habuit (1). Tantum praeterea abest ut concilia generalia sibi arrogaverint potestatem cogendi Pontificem, aut jus in eum ferendi sententiam, ut concilium oecumenicum VIII. contrarium expresse statuerit; sic enim act. X. can. 13. se habet: « Si qua vero *oecumenica synodo collecta* de romana etiam ecclesia controversia extiterit; liceb it cum decenti reverentia de proposita quaestione venerantes percontari, responsumque admittere, et sive juvari sive juvare, non tamen impudenter contra senioris Romae Pontifices sententiam dicere (2) ». Multo igitur minus poterit universalis synodus rom. Pontificem deponere. Quomodo enim poterit sive synodus oecumenica, sive quaevis alia potestas in terra auferre a Pontifice primatum illum quem nulla ei humana potestas dedit, aut conferre potuit, sed quem ipse immediate a Deo habet?

631. Huc demum accedit nova doctrinae nostrae confirmatio ex nimis recenti adversariorum sententiae origine. Primum enim gallicanae sententiae vestigium occurrit in conc. Pisano ad schisma occidentale tollendum coacto, nec sine horrore propositio de superioritate concilii supra Pontificem excepta est (3). Cum vero nullum remedium attulerit Pisana synodus, imo malum non parum auxerit, a Jo. Gersonio cancellario Parisiensi in medium iterum prolata est nova haec sententia in conc. Constantiensi, ubi coepit patronos habere, donec in ejusdem concilii sess. IV. et V., non paucis refragantibus etiam ex *obedientia*, ut vocant, Joannis XXIII. qua sola tunc

bris constat, corpus; aut urbes quidem omnes, villas, et praedia subesse regi, non vero, quae his continetur, ipsam provinciam ».

(1) Qua de re, cf. vel ipsum Natalem Alex. qui cit. Diss. IV. in sec. I. §. IV. in resp. ad object. VIII. aperte profitetur canonem illum utpote a Leone M. reprobatum nullam vim habuisse, unde et graeci ipsi illum ex codice ecclesiae suae expunxerunt. Cf. etiam Roncaglia in *Animadvers.* ad Diss. IV. sec. XV. et XVI. Natalis Alex. §. IX.

(2) In collect. conc. veneta Coleti, tom. X. col. 879.

(3) Cf. Ballerin. *De potestate ecclesiastica* cap. V. §. III.

constituebatur concilium, absente et repugnante eodem Joanne XXIII., *per modum constitutionum synodalium* ad schisma tollendum asserta fuit (1): rursum vero a conc. Basileensi sess. II. adstructa (2). Porro ex illo tempore factiosi quique, jansenistae, aulici, Febronius, Eybel, Emsensium conventus, aliique ejusdem furfuris homines non solum doctrinam hanc novam ac toti antiquitati adversantem pugnaciter asseruerunt, verum etiam summis extulerunt laudibus decreta Constantientia et Basileensia. Dissimulant interim isti, bina illa concilia tunc temporis non fuisse oecumenica; numquam de aperta et expressa approbatione illorum decretorum ex parte apostolicae Sedis constitisse; decreta illa non esse absoluta, sed coarctari ad casum de Pontifice dubio, ac de tempore schismatis (3); rom. Pontifices saepius iisdem refragatos esse (4); innumeros prope theologos contrariam doctrinam protueri (5). Attamen si nonnullos ex istis neotericis audias, elato supercilio, perinde ac si ipsi soli saperent, ceteros omnes veluti Pontificum assentatores despiciunt, atque sententiam tot antiquitatis documentis fultam, divinae ecclesiae a Christo fundatae constitutioni innixam, tot conciliorum oecumenicorum apertis decretis firmatam, a sanioribus doctoribus traditam et in ecclesia communem, veluti inauditum paradoxum traducunt, ut reprobata sua Constantiensia et Basi-

(1) Cf. Matth. Petitdidier in op. *Dissertazione storica e teologica in cui si esamina, qual sia stato il sentimento del concilio di Costanza*, ecc. Trad. dal franc. Roma 1731. in 4. cap. IV. pag. 338. seqq. Hanc editionem selegi utpote ceteris uberiorem, quaeque exhibet documenta ipsa originalia.

(2) Decr. III. et IV. apud Harduin. *Acta*, etc. tom. VIII. col. 1121.

(3) Cf. Petitdidier loc. cit. pag. 347. seqq. et Ballerin. op. cit. *De potest. eccles.* cap. VII. necnon Roncaglia in *Animadv. in decreta* sess. IV. et V. conc. Constantiensis ad calcem cit. Diss. IV. Nat. Alex. §. I. et III.

(4) Cf. Roncaglia ibid. §. V.

(5) Loquens propterea Duallius de sententia quam vindicamus tali eam affirmat auctorum numero et gravitate gloriari, ut « TOTUS ORBIS, *exceptis pauculis doctoribus*, eam amplectatur ». Cf. Zaccaria in *Antifebronio vindicato*, tom. II. Diss. IV. cap. V. §. 3.

leensia decreta tantum obtrudant. Adeo verum est potiorem partem in iis quae minime arrident, sibi voluntatem magis quam intellectum vindicare!

DIFFICULTATES

632. I. Obj. Scriptura aperte sententiae de praeeminentia concilii supra Pontificem suffragatur; nam Christus Matth. XVIII. 15. seqq. ait: « Si peccaverit in te frater tuus . . . dic ecclesiae : si autem ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethnicus et publicanus ». Jam vero Petrus ejusque successor *frater* est, qui peccare potest; ergo ex Christi lege et ipse ad ecclesiam saltem in concilio congregatam deferri potest, ab eoque tanquam a supremo tribunali puniri (1). 2. Eo vel magis quod promiserit Christus sese in medio adfuturum ubi duo vel tres fuerint in ejus nomine congregati (2), 3. qui ad exemplum concilii Hierosolymitani dicere possunt: « Visum est Spiritui Sancto et nobis (3) ». Ergo.

633. *R. N. A.* ad 1. prob. *D. Dic ecclesiae*, seu concilio, si de eo agatur qui ecclesiae seu concilii auctoritati subjectus sit, *C.* si de eo qui ecclesiae sive concilio uti primas et episcopus praeeminet *N.* Hoc prius evincendum ab adversariis esset, ut aliquid pro causa sua inferre possent ex adducto testimonio; alioquin principium petunt, nihilque legitime concludere queunt. Petrus utique ejusve successor rom. Pontifex *frater* est

(1) Ita Gersonius, Almainus, Card. Alliacensis. Natalis Alexandr. aliique passim. De Gersonii doctrina ac fidei puritate Cf. Petitdidier op. cit. cap. I. pag. 293. seqq. ac videbis eum talem haud esse, qualis ab editore istius operum praedicatur; De Andrea d'Escobar, Nicolao Cusano, Juliano Cesarini, Paulo Sarpio, Thuano, Launojo, etc. qui sunt heroes febronianorum. Cf. Zaccaria in *Antifebbronio. Introduzione* cap. VI.

(2) Matth. XVIII. 20

(3) *Act.* XV. 28. Et haec praecipua fundamenta sunt hujus sententiae, quae ex Scripturis afferuntur; reliqua quae ab adversariis congesta sunt ad rem non pertinent, ut cuique legenti Diss. IV. sec. XV. et XVI. Natalis Alex. patebit, qui haec omnia collegit, art. I. §. II.

natura, fide, aliisque titulis, ast simul omnium pater est, caput ac superior, utpote ecclesiae universae a Christo ipso praepositus (1). Si casus itaque contingeret quod Pontifex peccator contumax esset, posset quidem ab inferiori ea qua par est reverentia commonefieri; verum ultra progredi nefas esset, sed Dei interim providentiae ejus resipiscentia esset committenda, ab eaque precibus ac gemitibus unice efflagitanda (2).

634. Ad 2. *D.* Ubi duo vel tres fuerint congregati *legitime*, id est cum suo capite, *C.* illegitime et adversus caput *N.* Alioquin Christus in medio fuisset conciliabuli Ephesini II., Ariminensis, Constantinopolitani a Photio adunati etc. Accedit in adversariorum interpretatione non solum concilia generalia, verum etiam provincialia supereminere Pontifici romano.

635. Ad 3. *D.* Praesente Petro, adeoque rom. Pontifice, *C.* Petro absente, imo vero obsistente *N.* Responsio patet ex dictis.

636. II. Obj. Opinio de praeeminentia Pontificis supra concilium adversatur toti antiquitati. 1. Compertum enim est Asianos quartodecimanos restitisse Victoris decreto; restitisse item s. Cyprianum cum episcopis Asianis et Africanis, qui alioquin cessissent oecumenici concilii de-

(1) Hinc optime Pius II. postquam docuit rom. Pontificis esse concilia congregare et dissolvere subdit: « Qui etsi filius est propter regenerationem, propter dignitatem tamen Pater habetur: et sicut filiationis causa venerari debet ecclesiam tanquam matrem, ita et praelationis causa praefertur ei, ut pastor gregi, princeps populo, rector familiae », apud Roncaglia in *Animadv. in conc. Basileense* ad calcem Diss. VIII. Natalis Alexandr. §. V.

(2) Cf. Bellarm. *De eccles. et conc.* lib. I. cap. IX. n. 5. Quapropter Innocent. III. *De consecr. Pontificis* ait: « In tantum mihi fides necessaria est, ut, cum de ceteris peccatis Deum judicem habeam, propter solum peccatum, quod in fide committitur (uti a persona privata) possem ab ecclesia judicari ». Cf. Veith *De primatu* sect. II. §. XLIX. Hinc receptum semper in ecclesia est illud principium veluti axioma: *Prima Sedes a nemine judicatur*, de quo loquitur vel ipse Maimbourg in op. *Histoire du grand schisme d'Occident* Paris 1680. tom. II. liv. V. pag. 305. cf. quae paulo ante retulimus ex conc. generali VIII.

creto. Idem dicatur oportet de gestis in causa donatistarum, qui defectu plenarii concilii, ut passim testatur s. Augustinus (1), ad unitatem revocari non potuerunt, quamvis plura lata essent a rom. Pontificibus decreta; nec non de gestis in causa Apiarii Romam a sententia synodi provincialis appellantis eodem s. Augustino teste (2). 2. Idipsum evincit celebratio conciliorum generalium ad haeresim compescendam Nestorii, Eutychetis, monothelitarum, qui licet damnati jam fuissent a rom. Pontificibus, iterum a concilio oecumenico veluti supremo tribunali debuerunt damnari, ut causa finita dici posset. 3. Quare s. Gregorius M. mire extollit conciliorum oecumenicorum auctoritatem (3). 4. Innocentius vero III. aperte professus est concilium generale sibi praeeminere, seque ab eo coërceri etiam posse; sic enim inter alia scribit ad Philippum Augustum Galliarum regem: « Verum si super hoc, absque generalis deliberatione concilii determinare aliquid tentaremus, praeter divinam offensam, et mundanam infamiam, quam ex hoc possemus incurrere, *forsan ordinis et officii nobis periculum immineret*, cum contra praemissam veritatis sententiam nostra non possit auctoritas dispensare (4) ». Ergo.

637. *R. N. A.* ad 1. *D.* Cessissent ii pervicaces decreto concilii oecumenici celebrati sub praesidentia rom. Pontificis, Tr. seorsum ab illo celebrati *N.* In hoc porro vertitur totius quaestionis cardo juxta praenotata. Ex qua quidem animadversione jam patet paralogismus adversariorum tum in hoc, tum in sequentibus argumentis, quae omnia eodem vitio laborant, falsae nempe, ut ajunt, suppositionis.

(1) *De baptismo contr. Donat.* lib. I. cap. VII. et lib. II. cap. IX. etc. epist. XLIII. al. CLXII. *ad Glorium*, *Eleusium* etc. cap. VII. n. 19.

(2) In epist. concilii Africani ad Papam Caelestinum apud Harduin. *Acta conc.* tom. I. col. 947. seqq.

(3) Lib. I. *Epistol.* XXV. edit. Maur. alias XXIV. col. 515.

(4) Epist. CVI. ad Philippum Augustum apud Nat. Alex. Diss. cit. §. IV. n. XXX.

638. Ceterum in causa Asianorum quartodecimanorum agebatur de re disciplinari, quae tota ex veritate facti pendebat, utrum nempe ex s. Joannis traditione esset pascha celebrandum luna XIV., an vero dominica insequenti ex traditione s. Petri (1). Putabant propterea Asiani voluisse s. Victorem ex ignoratione propriae ipsorum traditionis eos cogere ad suum ritum quem a s. Joanne acceperant, deserendum. Addo, etiam post concilii Nicoeni decretum non paucos etiam ex occidentalibus in antiqua consuetudine diu retinenda perstitisse (2). Nimis proinde evinceret argumentum adversariorum, si quid valeret.

639. Idem dicendum de resistentia s. Cypriani, ceterorumque episcoporum, cum et ipsi contrariam consuetudinem, seu traditionem non ubique obtinere acriter contenderent, ac propterea liberum ecclesiis esse in re, quam disciplinarem arbitrabantur, propria instituta sectari. Et hic praeterea adnotandum, etiam post concilii Nicoeni decretum impune non paucos consuevisse ab haereticis tinctos iterum baptizare (3).

640. In causa donatistarum agebatur pariter de quaestione facti, de culpa aut innocentia Caeciliani. Nimirum s. Melchiadem qui ejus asseruerat innocentiam haud satis perspectam habuisse Caeciliani causam excipiebant donatistae, ac propterea iterum ad examen in concilio plenario causam illam revocandam contendebant. Ejusmodi autem concilium minime necessarium esse vel ipse s. Augustinus fassus est (4).

(1) Cf. Euseb. *Hist. eccl.* lib. v. cap. xxiii.

(2) Cf. Usserium *De primordiis ecclesiar. Britann.* pag. 925. seqq. Bucherium op. cit. cap. x. *in paschalem canonem* Victorii, nec non Bollandianos tum tom. iii. mens. Febr. die xviii. ad vitam s. Colmani episcopi Landisfarnensis §. 2. tum tom. ii. mens. Jun. die ix. *ad vitam s. Columbae*, seu *Columbani presb. Abbatis in Jona Scotiae insula*, ad vitam prolixiorem Commentario praevio §. ii.

(3) Cf. quae scripsimus in Tract. *De Sacram. in genere* cap. iii. Prop. i. n. 116. seqq.

(4) Cf. Roncaglia in *Animadv.* ad Diss. iv. sec. xv. et xvi. Natalis §. viii.

641. Afri in causa Apiarii errore facti decepti sunt, haudquaquam animadvertentes canones Sardicenses inter Nicoenos canones recenseri (1), et hic pariter causa agitabatur personalis, in qua Pontifex decipi poterat. Quapropter africani praesules improbas tantum appellationes haud facile nimis admitti a rom. Pontificibus exoptabant.

642. Ad 2. *D.* Ob extrinsecam auctoritatem, quae exurgit ex conjunctione et conspiratione capitis ac membrorum in eandem sententiam, *C.* ob auctoritatem intrinsecam, quae superveniat Pontificum decretis *N.* Illud in primis animadvertimus extra praesentem quam agitamus controversiam, haec urgeri ab adversariis. Omnia enim concilia illa convocata, celebrata, aut saltem confirmata sunt a rom. Pontificibus, uti paulo post ostendemus. In casu autem nostro quaestio est de concilio celebrato absque Pontifice, et ad Pontificem cogendum. Agebatur praeterea in illis conciliis de haeresibus damnandis et fide catholica asserenda; nemo autem unus dubitavit rom. Pontifices decretis conciliorum quae ab ipsis probata fuerint et confirmata in fidei articulis subjici. Hic vero agitur de vi coactiva conciliorum generalium in rom. Pontifices circa rem disciplinarem. Demum observamus catholicos omnes statim acquievisse rom. Pontificibus in errorum damnatione, ne ipsis quidem conciliis exceptis; haereticos autem qui Pontificum decretis restiterant, restitisse pariter auctoritati conciliorum oecumenicorum, uti ex haereticis antiquioribus et recentioribus compertum est. Nihil propterea ex horum reluctatione concludi potest.

643. Ad 3. *D.* Extollit s. Gregorius M. concilia oecu-

(1) Cf. Marii Anton. Cappelli Ord. Convent. *De appellationibus ecclesiae africanae ad rom. Sedem dissertat.* Romae 1722. cap. v. nec non Baller.ii. in *Tractatu de antiquis tum editis tum ineditis collectionibus canonum*, tom. III. opp. s. Leonis. Par. II. cap. I. , §. III. Marchetti, *Del concilio di Sardica* P. II. §. v. n. 61. seqq.

menica sub regimine rom. Pontificum celebrata, C. concilia acephala de quibus hic agitur *N.*

644. Ad 4. *D.* Ea scripsit Innocentius III. ne se periculo exponeret agendi contra Christi sententiam: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*: quaeque pendebat ex discussione facti, *C.* absolute *N.* Cum enim Philippus priori uxori Ingenburgi vellet aliam superinducere, obtendens prius matrimonium non fuisse consummatum, secus ac affirmaret Ingenburge, Innocentius noluit factum istud per se exculere, ne in difficili adeo negotio deciperetur. Voluit proinde ut a concilio simul expenderetur; sicque etiam moras nectebat, ut interea Philippus, defervescente priori aestu, ad saniora consilia se reciperet, ut reipsa factum est (1).

645. III. Obj. 1. Concilium Constantiense sess. IV. et V. duo edidit decreta quibus declaravit concilio generali quemcumque cujusvis dignitatis, *etiam papalis* obedire teneri (2). Concilium autem Basileense quinquies decreta Constantiensia confirmavit (3). Haec porro concilia recepta fuerunt et approbata ut oecumenica a Martino V., Eugenio IV. et Pio II. (4). Jam vero conciliorum oecumenicorum decreta quae a rom. Pontificibus confirmata sunt omnimodam vim habent, ut nemo iis possit absque erroris nota refragari. 3. Huc quoque accedit celeberrima declaratio cleri Gallicani an. 1682. in solemnibus comitiis emissa, in qua auctoritas suprema concilii generalis supra Pontificem struitur. Ergo.

646. Resp. ad 1. *D.* Concilium Constantiense decrevit supremam concilii potestatem super Pontifices dubios et ad tollendum schisma, C. supra Pontifices certos *N.* Id constat ex ipso prooemio decreti sess. IV. ubi aperte

(1) Cf. apud Hurter *Histoire du Pape Innocent*.III.tom.III. liv.XVIII. ed. cit. p. 226. seq.

(2) Apud Hard. *Acta conc.* tom. VIII. col. 252. et 258.

(3) Loc. cit.

(4) Ex Nat. Alex. diss. cit. §.VII. et VIII. et diss. VIII. sec. XV. et XVI. not. III. et IV.

illius concilii patres declarant : » Pro extirpatione praesentis schismatis (1) » ; cum vero non alio sensu ea decreta probaverit concilium Basileense, jure infertur ejusmodi decretis nulla ratione praeeminentiae rom. Pontificis certi supra concilia generalia derogari. Si addatur, incertum omnino esse utrum pro oecumenico haberi debeat Constantiense concilium in illis sessionibusob ea quibus laborabat vitia, multoque vero magis concilium Basileense quod desiit in conciliabulum schismaticum atque eo prorupit audaciae, ut Eugenium IV. legitimum Pontificem haereticum declaraverit ac deposuerit, quanti faciendae sint istae auctoritates patebit (2). Attamen decreta horum conciliorum sunt sedes praecipuae omnium argumentorum quibus nituntur adversarii fulcire praeeminentiam concilii acephali super rom. Pontificem Christi vicarium et caput universae ecclesiae.

647. Ad 2. *D.* Concilia Constantiense et Basileense a rom. Pontificibus confirmata sunt in gestis adversus haereticos et in fidei definitionibus, *C.* in decretis de quibus agitur *N.* Etenim Martinus V. expresse declaravit se « Omnia et singula determinata, conclusa et decreta *in materiis fidei* per praesens concilium (Constantiense) conciliariter tenere, et inviolabiliter observare velle, ipsaque sic *conciliariter* facta adprobare, et ratificare, et non aliter, nec alio modo (3) ». Quam quidem declarationem facto ipso confirmavit Pontifex, dum edita bulla oratoribus Polonis sub poena excommunicationis pro-

(1) Loc. cit.

(2) Cf. Roncaglia in *Animadvers. in decreta* sess. IV. et V. conc. Constant. §. I. ad calcem diss. IV. sec. XV. et XVI. Natalis ; et in *animadv.* ad diss. VIII. quae est de concilio Basileensi §§. VI. et VII. praecipue vero card. Orsi *De rom. Pontificis auctoritate* tomi II. par. I. toto libro V. ubi agit de conc. Constantiensi, et ejusdem tomi p. II. lib. VI. ubi agit de conc. Basileensi. Idem brevius praestiterunt Ballerinius in op. *De ecclesiastica potest. rom. Pontificum* capp. VII. VIII. et IX. atque Petitdidier op. cit. capp. III. IV. V. et VI. Hi omnes scripserunt post Schelstrate quem impugnaverat Natalis Alex.

(3) In collect. conc. veneta Coleti tom. XVI. col. 746.

hibuit ne a Pontifice ad generale concilium provocarent (1). Hanc vero bullam istorum decretorum Constantiensium *fundamentale penitus robur destruxisse*, Jo. ipse Gersonius, praecipuus ipsorum assertor et vindex, conquestus est (2). Sed neque Eugenius IV. probavit decreta concilii Basileensis, dum litteris datis die 18. Jan. an. 1433. legitimam concilio continuationem indulsit, ut ipsemet Pontifex declaravit in solemni congressu Florentiae habito dicens : « Nos quidem bene progressum concilii approbavimus, volentes ut procederet, ut inceperat ; *non tamen approbavimus ejus decreta* (3) ». Multo vero minus probavit Pius II. de quo Natalis Alex. conqueritur, ipsum, mutata conditione, mutasse sententiam quam in minoribus constitutus Aeneas Sylvius sectatus fuerat de concilii supra Pontificem praeeminentia (4).

648. Ad 3. *D.* Quae tamen saepius reprobata est a rom. Pontificibus, atque ab ipsis illius auctoribus retractata, *C.* quae aliquam obtineat auctoritatem *N.* Etenim ad rom. Pontifices quod spectat, satis hic sit verba adducere quibus Pius VI. in const. *Auctorem fidei* synodum Pistoriensem, quae illam declaratio-

(1) Ibid. col. 747. seqq.

(2) *In dialogo apologetico pro condemn. proposit. J. Parvi* opp. edit. Ellies Dupinii, Antwerp. 1706. tom. II. col. 390. ubi sic scribit : « In deteriora continue relapsa est, usque adeo, quod pro parte dominorum Polonorum interjecta est tandem appellatio ad futurum concilium: cui appellationi cum respondendum esset, lecta est, ut dicitur, in consistorio generali, et publico, quod ultimo Constantiae celebratum est, minuta quaedam sub forma Bullae, *destruens* (ut asserunt qui legerunt eam) *fundamentale penitus robur*, nedum Pisani, sed Constantiensis concilii, et eorum omnium, quae in eis, praesertim super electione summi Pontificis, et intrusorum ejectione, attentata factave sunt. Continebat itaque in nullo casu licere appellationem a Papa facere, nec ejus judicium in casu fidei declinare ... contra decreta concilii ».

(3) Ita testatur card. Jo. De Turrecremata qui interfuit ipsi congressui Florentino, idque ex ore accepit Eugenii IV. et refert in op. *De summa ecclesiae* lib. II. c. 100. quodque profert Rocabertus in *Bibliotheca maxima pontificia* tom. XIII. pag. 430. col. 2. Cf. ejusdem card. *Apologiam Eugenii IV. ad Basileensem oratorem in Florentino concilio* apud Labbeum tom. XIII. col. 1661. seqq.

(4) Cf. Roncaglia, *Animadv.* in diss. VIII. sec. XV. et XVI. P. Natalis §. V.

nem adoptaverat, perstrinxit: « Quamobrem quae acta conventus Gallicani, mox ut prodierunt praedecessor noster ven. Innocentius XI. per litteras in forma brevis die 11. Aprilis an. 1682., post autem expressius Alexander VIII. constit. *Inter multiplices* die 4. Augusti an. 1690. pro apostolici sui muneris ratione improbarunt, resciderunt, nulla et irrita declararunt, multo fortius exigit a nobis pastoralis sollicitudo recentem horum factam in synodo tot vitiis affectam adoptionem, velut temerariam, scandalosam, ac praesertim *post praedecessorum nostrorum decreta, huic apostolicae sedi summopere injuriosam* reprobare ac damnare, prout eam praesenti hac nostra constitutione reprobamus, et damnamus, ac pro reprobata et damnata haberi volumus ». Quod vero attinet ad auctores declarationis in epist. data an. 1693. ad Innocentium XII. « Profitemur, scribunt, et declaramus nos vehementer quidem, et supra id quod dici potest, ex animo dolere de rebus gestis in comitiis praedictis, quae Sanctitati vestrae, et suis praedecessoribus displicuerint summopere; ac proinde quidquid in ipsis comitiis circa ecclesiasticam potestatem, et pontificiam auctoritatem decretum censeri potuit, pro non decreto habemus, et habendum esse declaramus (1) ». Ludovicus XIV. pariter retractavit edictum quo declarationem in publicis scholis et academiis tradi praeceperat (2). Demum vel ipse Bossuetus non sine stomacho « Abeat ergo, inquiebat, declaratio quo libuerit (3) ». Quaenam igitur superest declarationi illi auctoritas, ut jure objici possit?

649. IV. Obj. 1. Vel ipsa ratio et sensus naturae communis docet, *totum majus esse sua parte*; jam ve-

(1) Cf. apud card. Litta op. cit. *Lettere* etc. lett. IV. pag. 24. seq.

(2) Ibid. pag. 21.

(3) Ibid, p. 22. cf. de hac *Declaratione* P. Bianchi opp. cit. tom. II. pag. 637. Zaccaria in *Antifebbronio* tom. II. diss. II. cap. X. n. VIII. seqq. nec non De-Maistre *De l'eglise Gallicane* lib. II. ch. III. suiv.

ro concilium est totum, Pontifex autem tantum ecclesiae pars, concilium igitur majus est Pontifice (1). 2. Dictat praeterea jus naturae, quod membra quae totum inficiunt corpus, possint amputari; tale vero membrum censeri debet Pontifex flagitiose vivens; poterit igitur ab ecclesiae corpore per concilium abscindi. 3. Accedit, sententiam de praeeminentia Pontificis supra concilium jam obsoletam penes plurimos esse, ac magis in dies vilescere. Ergo.

650. R. Ad 1. Ratio docet totum majus esse sua parte, si de toto *physico* sermo sit, *C.* si de toto *morali* *N.* Absonum prorsus est a magnitudine physica assurgere ad auctoritatem moralem, perinde ac si haec ab illa esset dimetienda. In hac hypothesi major esset auctoritas exercitus quam ducis; filiorum quam patrisfamilias; ecclesiae quam Christi: spectata siquidem mole minor est dux exercitu, pater familia, Christus ecclesia. Ita desipiunt qui sic argumentantur! Addatur, in ecclesia auctoritatem communicatam esse extrinsecus a Christo, adeoque ibi majorem reperiri, ubi majorem Christus collocaverit; porro Christus non ecclesiam Petro, sed Petrum ecclesiae praeposuit ut caput, pastorem, principem ac vicarium suum (2). Nec omittendum pro certo sumere adversarios, quod falsum omnino est, ecclesiam nempe acephalam *totum* esse, cum nec ecclesia dici possit (3).

651. Ad 2. *D.* Dictat jus naturae amputanda ea membra esse, quae corpus inficiunt, si sint minus principalia, *C.* si sint membra principalia cujusmodi est caput *N.* Quid si ratio haec in civili societate valeret? Quot turbae ac seditiones orirentur? Negamus praeterea

(1) Ita Gersonius, card. de Alliaco, etc. apud Petitdidier op. cit. cap. II. et post ipsos Natalis Alex. aliique passim.

(2) Cf. Petitdidier loc. cit.

(3) Apposite de Natali Alex. qui haec ipsa objecit Albertinius or. Pr. vol. I. *Acroasi* IX. *De rom. Pontif.* « Vir integrae fidei, immensae eruditionis, judicii summi: at in re nostra, nullius criterii, incertae sententiae, perpetuae cum semetipso pugnae ».

esse in ecclesia auctoritatem in Pontificem, qui auctoritatem suam immediate a Christo accipit; haec proinde ab hominibus auferri nequit, prouti neque ab hominibus confertur.

652. Ad 3. *D.* Obsolevit ac viluit haec sententia apud plurimos neotericos quibus nova placent, *C.* apud sanos catholicos theologos *N.* Apud hos enim veritas immota stat, quae sine piaculo vix aut ne vix quidem impugnari potest. Huc enim refertur prop. XXIX. ab Alexandro VIII. proscripta: « Futilis et toties convulsa est assertio de Pontificis romani super concilium oecumenicum auctoritate, atque in fidei quaestionibus infallibilitate (1) ».

PROPOSITIO III.

Ad solum rom. Pontificem vi sui primatus spectat concilia oecumenica cogere, iis praesidere, eaque confirmare

653. Et haec propositio legitime sequitur ex priori de natura primatus rom. Pontificis a nobis vindicata. Etenim si natura pontificii primatus in eo consistit, quod sit auctoritas episcopalis in universam ecclesiam, et respectu omnium episcoporum, jure infertur ab illo solo convocari concilium oecumenicum posse, eidemque illum solum posse praeesse, atque item unice confirmare,

(1) In quam proposition. Cf. Viva, *Damnatae theses* etc. Patavii 1717. p. 447. seqq. Atque hic obiter observo, eos qui hanc doctrinam tuentur, ut plurimum sectari moralem doctrinam rigidiorem; ast iidem isti, cum agitur de rom. Pontificis auctoritate, videntur obliti suorum principiorum, et absque scrupulo quod sibi magis arridet adversus pontificias constitutiones amplectuntur. Possem hic adjicere catalogum theologorum, qui etiam post declarationem sic dictam cleri gallicani antiquam imo avitam doctrinam adstruxerunt. Verum hunc reperies apud Zaccaria in *Antifebbronio* tom. II. diss. II. cap. IV. et in *Antifebronio vindicato* par. II. diss. IV. cap. V. quibus plures alii addi possent.

qui supremus est episcoporum omnium pastor et episcopus, quique in illos sive distributive sive collective sumptos potest ex divina dispositione auctoritatem exercere. Atqui ex dictis talis est solus rom. Pontifex; ergo.

654. Rursum: illius tantum est quae recensuimus praes'are, qui jure divino toti praesidet ecclesiae quam generale concilium repraesentat: jam vero solus rom. Pontifex jure divino praesidet ecclesiae universae; ipse proinde solus potest episcopos cogere, atque iis collectis tanquam caput ac supremus pastor praeesse et acta probare.

655. Quod vero speciatim attinet ad confirmationem conciliorum oecumenicorum, illam ad solum rom. Pontificem pertinere, praesertim si neque per se, neque per legatos suos iisdem interfuisset, exinde constat, quod nisi ipse concilium confirmaverit, sive acceptaverit, illive consenserit, hoc neque oecumenicum sit, neque in suis judiciis irreformabile. Nam eatenus habetur uti oecumenicum et infallibile concilium, quatenus ecclesiam universam repraesentat cui infallibilitatem Christus promisit. Jam vero sine rom. Pontifice, qui totius ecclesiae caput est, concilium quodlibet aut oecumenicum aut repraesentans universam ecclesiam nec est, nec dici potest, cum sit corpus acephalum: ergo sine Pontificis confirmatione nullis hisce praerogativis concilium gaudet, multo vero magis eis destituetur, si contradicentem habuerit Pontificem. Quare hinc factum est, ut numquam cujusvis concilii decreta, quae rom. Pontifex firma ac rata non habuerit, veluti ineluctabilia ac fide divina credenda suscepta fuerint; contra vero tanquam divina fuere recep'a, quae a rom. Pontifice fuerint confirmata (1).

656. Ex his patet 1. quid de aulicis illis scriptoribus

(1) Quinimo animadvertendum est, interdum vel ipsa concilia provincialia confirmata a rom. Pontifice auctoritatem adepta fuisse ineluctabilem, ut constat de conc. Arausicano II. Concilium Constantinopolitanum I. ab initio, defectu istius confirmationis, neque inter oecumenica recensebatur, sed solum postquam probatum est a rom. Pontifice.

sentiendum sit, qui jus convocandi concilia generalia uni tribuunt politicae potestati; aut saltem autumant non competere rom. Pontifici jus illud nisi ex tacita principum atque ecclesiarum consensione (1).

657. 2. Quid itidem de iis sentiendum, qui perfricta omnino fronte asseverant esse in potestate concilii deferre alteri praesidentiam quam legatis pontificiis, perinde quasi Pontifex jure divino ac proprio expoliari a quoquam posset, et in caput membra dominarentur (2).

658. De iis, qui pontificiam confirmationem ad merum suffragium restringunt, et ad assensum cujusmodi ab infimo episcopo datur; aut statuunt concilia oecumenica absque ulla ulteriori approbatione infallibilia esse, ut facilius inde evincant concilium oecumenicum, id est acephalum, supra Pontificem esse (3). Hi enim omnes sunt catholici larvati, et causae catholicae proditores, qui odio aestuant in apostolicam Sedem, quam pro munere tueri ac defendere tenerentur.

659. Priusquam vero difficultates adversariorum proferamus, operae pretium erit animadvertere, fieri quandoque posse, ut concilium neque convocatione, neque praesidentia rom. Pontificis celebratum sit, obtineat tamen dignitatem concilii oecumenici accedente rom. Pontificis approbatione et confirmatione, cujusmodi censetur concilium Constantinopolitanum I. Confirmatione enim pontificia defectus si qui fuerint, sanari possunt.

(1) Ita inter ceteros sentit Febronius, *De statu ecclesiae et legitima rom. Pont. potestate*, cap. vi. §§. 2. et 3. et post eum etiam Pehem in *jure eccl.* tom. i. §. 767. ex catholicis; ex protestantibus vero Wieggers in op. *Allgemeine Encyclopedie* seu *Enciclopedia Univers.* etc.

(2) Ita rursum Febronius op. cit. cap. v. §. 4.

(3) Febronius loc. cit. et anonymus in *Theologische Quartalschrift*. seu Ephemerid. Theologicis Tubing. 1823. p. 272.

DIFFICULTATES

660. I. Obj. 1. Octo priora concilia generalia in Oriente celebrata ab imperatoribus indicta sunt ; 2. in quo quidem summum imperantem jure suo usum esse exinde liquet quod « ad eum pertinet , ut , potestate sibi concessa , populi ei commissi , non modo temporalem, sed aeternam etiam felicitatem tueatur atque promoveat. Ex hoc vero fonte fluit jus , ortis haeresibus , imperandi , ut episcopi in coetum coëant (1) ». Id praeterea confirmatur ex eo « quod , quum omne concilium in territorio quodam sit celebrandum , tali vero Pontifex careat , nec jure convocandi concilii gaudere possit (2) ». 3. Quod si progressu temporis rom. Pontifex consuevit convocare concilia generalia , cum « Nulla lex divina aut ecclesiastica extet , quae convocationem generalium conciliorum rom. Pontifici reservet , tacito principum et ecclesiarum consensu jus hoc rom. Pontifici dimissum fuisse » dicendum est (3) ; 4. Aut si placet , tribuendum hoc erit *usurpationi* rom. Pontificum , qui medio aevo in tanta potestatis sacrae et profanae *confusione* jus imperio adeo pretiosum ac necessarium eripuerunt (4). 5. Sane prima ecclesiae aetate summe conveniens erat , ut supremus imperans concilium convocaret , quandoquidem ecclesia nec sciverit , quomodo aliter haec convocatio institui deberet ; romanis vero episcopis ne in mentem venerit , jus hoc pro se adserere ; erroneum autem foret , ad tacitam juris hujus ab ecclesia imperanti factam cessionem provocare (5). Ergo.

(1) Ita Febron. op.cit. cap.VI.§.2.
(2) Idem in *Tractatiuncula Jesuitae* Heidelbergensi (Anton. Schmidt) *opposita* opp. tom. III.
(3) Idem loc. cit. ex opere *De statu ecclesiae* etc.
(4) Ita Pehem loc. cit.
(5) Ita Planckius in op. *Geschichte der christlich-kirchlichen Gesellschaftsverfassung* , seu *Historia Constitutionis socialis christianae Ecclesiae* p. 1. pag. 680.

661. R. Ad 1. *D.* Ex consensu rom. Pontificis, *C.* auctoritate propria *N.* Etenim si divino jure, uti ostendimus, unus rom. Pontifex auctoritate pollet in omnes episcopos; si uni rom. Pontifici onus incumbit pascendi universum dominicum gregem, ipse profecto solus vi primatus sui potest generalia concilia convocare. Dum igitur historia videtur imperatoribus tribuere convocationem conciliorum, intelligi id debet de convocatione, ut ita loquar, *materiali*, non autem de convocatione *formali* et *legitima*, quae nullo modo competere potest politicae potestati. Sane non desunt documenta quae ostendant priora concilia auctoritate, suasione, consensu rom. Pontificum fuisse ab imperatoribus indicta. De concilio Nicaeno I. constat ex patribus conc. Constantinopolitani III. an. 680. celebrati, qui, nullo repugnante, in acclamationibus dixerunt: « Arius divisor Trinitatis et partitor insurgebat, et continuo Constantinus semper Augustus, *et Silvester* laudabilis magnam atque insignem in Nicaea synodum congregabant (1) »; de Constantinopoli-

(1) Act. XVIII. in *Sermone Acclamatorio* apud Harduin. *Acta conc.* tom. III. col. 1418. Idipsum insinuat Rufinus *Hist. eccl.* lib. I. cap. I. dum scribit quod imp. Constantinus « *Ex sacerdotum sententia* apud urbem Nicaeam episcopale concilium convocet » opp. edit. Paris. 1580. p. 195. ex sententia scilicet tum s. Silvestri, tum Hosii episcopi Cordubensis qui tanquam legatus missus fuerat a s. Silvestro ad componendas quaestiones in Oriente exortas circa diem celebrationis paschalis et ad sedandas turbas ab Ario in Aegypto excitatas, ut colligitur ex Socrate lib. I. cap. VII. et Sozomeno lib. I. cap. XVI. atque ex sententia Alexandri episcopi Alex. ac liquet ex Epiphanio *haer.* LXIII. §. IV. edit. Petav. tom. I. pag. 720. Quare Anastasius Bibliothecar. *De vitis Pontificum* in *Silvestro* sect. 35. scribit: « Hujus temporibus factum est concilium *cum ejus consensu* in Nicaea Bithyniae, et congregati sunt 318. episcopi catholici » ed. Blanchinii Romae 1718. tom. I. pag. 37. cf. etiam de hoc argumento P. Bianchi op. cit. *Della potestà e della politica della chiesa.* tom. IV. lib. II. cap. III. §. IX. n. I. nec non Muzzarelli in op. posthumo *De auctoritate rom. Pontificis in conciliis generalibus.* Gandavi (sine anno) tom. I. cap. V. §. II. pag. 82. seqq. ubi profert praeterea auctoritatem Theodori Studitae ep. 34. ad Leonem Pont. Rom., et legatorum rom. Sedis qui missi fuerant ad conc. Chalcedonense a s. Leone M. ex quibus Lucentius act. I. reddens rationem quare Dioscorus ex praecepto s. Leonis sedere non deberet in concilio, dixit: « Quia cum personam judicandi non haberet praesumpsit, et *Synodum* (ephesinam II. proditoriam) *ausus*

tano I. nihil attinet dicere, quum nonnisi per subsequentem confirmationem fuerit inter oecumenica connumeratum (1). De conc. Ephesino testatur liber diurnus rom. Pontificum: « Sub principalis quidem memoriae Theodosio Augusto factum est, ex auctoritate tamen Caelestini apostolicae sedis Antistitis (2) »; item Chalcedonense *jussione* Leonis M. convocatum esse a Marciano fidem faciunt Moesiae secundae episcopi in sua ad Leonem imp. epistola (3); nec diffitentur adversarii, qui hoc primum usurpatae majoris potestatis exemplum a Leone M. adducere consueverunt (4). Certa pariter res est ex epistolis ipsius Justiniani Constantinopolitanum II. seu generale quintum ex consensu Vigilii fuisse celebratum (5);

est facere sine auctoritate Sedis apostolicae, quod nunquam licuit, numquam factum est ». Ad haec Dioscorus obmutuit, quod certe non fecisset, nisi ageretur de re tunc temporis exploratissima. Ex his patet impudentia Schröckii qui in *Christliche Kirchengeschichte*, seu *Historia ecclesiae christianae* par. v. pag. 530. ed. secunda. decretorie pronunciat in convocatione concilii Nicaeni nullam Silvestrum partem habuisse. Cf. Roskovány op. cit. §. 70.

(1) Quanqnam neque desint documenta, quae suadeant imp. Theodosium ex consensu rom. Pontificis Damasi illud convocasse. En verba conc. VI. oecumenici loc. modo cit. « Macedonius deitatem Spiritus Sancti denegabat, sed maximus imperator Theodosius et *Damasus adamas fidei* . . . illam in hac regia urbe synodum congregabant ». Cf. Baronium ad an. 381. n. xix. et xx. Cf. etiam Bianchi op. et loc. cit. n. 2.

(2) Quem edidit Garnerius. S. J. Paris. 1680. pag. 36. Cf. Bianchi op. et loc. cit. n. 6. et Zaccaria *Antifebhronio* tom. iv. p. ii. lib. iv. cap. i. Muzzarelli op. cit. tom. ii. cap. vii. §. 2.

(3) In cod. Encyclico apud Hard. *Acta conc.* tom. ii. col. 710. Observandum porro hic est, hos episcopos rationem reddere quare per *jussionem Leonis romani Pontificis* Chalcedonem convenerint; subdunt enim, *qui vere caput episcoporum*. Luculentum praeterea testimonium hujus convocationis suppeditat s. Leo M. qui ep. cxiv. ed. Baller. cap. 1. col. 1197. scribens: « Propter quam (causam fidei) generale concilium et ex praecepto christianorum principum, et *consensu apostolicae Sedis* placuit congregari »; et Gelasius rom. Pont. in epist. ad episcop. Dardaniae in collect. conc. veneta Coleti tom. v. col. 339. « Ac pro veritate, scribit, ut synodus Chalcedonensis fieret (Sedes apostolica) *sola* decrevit ».

(4) Ita Plaackius apud Roskovány §. 70.

(5) Imperator Justinianus licet repugnante Vigilio concilium v. congregaverit, tamen ex consensu Vigilii fuisse celebratum ex epistolis Vigilii ad *Eutychium, et episcopos sub ipso constitutos*, et Justiniani ipsius in ep. *ad Patres* quintae *synodi*. Quare patres conc. vi. in sermone acclamatorio cit. dixerunt: « Vigilius post haec Justiniano piissimo conso-

sic conc. generale VI. non fuisse absque consensu rom. Pontificis convocatum constat ex epistolis imp. Constantini Pogonati datis ad Pontificem Donum, quibus illum hortabatur ad mittendos suos legatos (1), nec non generale VII. seu Nicaenum II. ex consensu Hadriani I. (2); demum generale VIII. seu Constantinopolitanum IV. ex jussione Hadriani II. (3). Cum igitur ex indubiis documentis constet omnia et singula priora octo concilia auctoritate et consensu rom. Pontificum convocata aut celebrata fuisse ab imperatoribus, pudorem exuisse necessum est qui assererunt imperatores jure proprio illa coëgisse (4).

662. Ad 2. *D*. Summus imperans praeter temporalem, aeternam etiam felicitatem promovere debet per media statui suo consentanea, *C*. quocumque modo *N*. Ex illa obligatione seu munere quod summo imperanti in-

nuit, et quintum concilium constitutum est ». Cf. Zaccaria in *Antifebbronio* loc. cit. p. II. lib. IV. c. I. p. 121.

(1) Cf. Zaccaria loc. cit. nec non Muzzarelli op. cit. tom. II. cap. X. §. IV.

(2) Id liquet ex Hadriani I. epistola ad Tarasium, in qua sic scribit: « Quod si nan perspecta mihi esset et probe cognita erga sacras synodicas sex caustilutianes, et venerandas imagines vestra sinceritas et arthodoxa fides, nequaquam ad synodum convacandam *adsentiremus* » apud Zaccar. l. c. Apud Hard. *Acta conc.* tam. IV. cal. 98. aliquantisper verbis immutatis haec ipsa leguntur. Cf. etiam Muzzarelli op. cit. tam. II. §. II. ubi plura alia hanc in rem profert.

(3) En verba Hadriani II. in epist. ad imp. Basilium: « *Volumus* ergo, per vestrae pietatis industriam, illic numerosum celebrari concilium, cui nostri quoque missi praesidentes etc. » Apud Harduin. tom. V. col. 768.

(4) Hi nimirum ideo adnituntur hoc rom. Pantificibus eripere jus, illudque transferre in regimen civile quia animo vehementer ab illarum primatu abhorrent uti scite observat Raskavány op. cit. §. 70. Attamen hi studiosi antiquitatis non animadvertunt se hac agendi ratione a sensu antiquitatis longe recedere. Vidimus jam rejectum fuisse uti latrocinium conc. Ephesinum II. eo quod absque cansensu ram. Pontificis convocatum; nunc vero adjicimus cancilium oecumenicum VII, quod act. VI. ostendit ideo rejectam fuisse synadum a Leone, et Constantino iconomachis imperatoribus cangregatam, « quod *adjutorem non habuerit illius temporis* rom. Papam, vel eos qui circa ipsum sunt sacerdotes, nec etiam per vicarios ejus, neque per encyclicam epistalam, *quemadmodum lex dictat conciliorum* ». Apud Harduin. tom. IV. col. 327. Adeo nempe tunc temporis apud omnes certum erat, quad absque rom. Pontifice nulla esset rata generalis synodus!

cumbit, non fluit jus imperandi episcopis sibi subjectis, ut exortis haeresibus in coetum coëant. Dum oriuntur errores, summus imperans commonefaciat Pontificem, qui si opportunam judicaverit concilii celebrationem, nil intentatum relinquet ut ipsum cogat; atque hoc modo consulet spirituali ditionis ei subditae bono. Imo si opus sit, rom. Pontifici ad celebrandum concilium suppeditabit illud territorium, quo destitui rom. Pontifices Febronius affirmat.

663. Ad 3. Resp. Utramque legem divinam et ecclesiasticam extare, quae convocationem generalium conciliorum rom. Pontifici reservet. Extat divina, quae onus imposuit Petro et officium pascendi agnos et oves, atque confirmandi fratres suos, ac proinde jus quod ex officio exurgit. Extat praeterea ecclesiastica, consuetudine firmata, ita ut numquam rata haberentur concilia ab alio, quam a rom. Pontifice convocata, si casum excipias de Pontifice dubio, aut haeretico (qui non alius quam ut homo privatus esse potest (1)), quia tunc sedes vacans censetur, atque ut vim habeat, debet a Pontifice legitime electo confirmari. Ruit proinde quod de principum et ecclesiarum consensu obtrudit Febronius. Hoc enim paradoxum supponit quod falsum esse ostendimus de jure principibus inhaerente, cum tamen ipsi cum Valentiniano fateri teneantur « Laicos omnes se ingerere non debere in negotiis ecclesiae (2) »; alioquin apostoli se Hierosolymam convocassent ex consensu Caji Caligulae.

664. Ad 4. *N.* Responsio patet ex dictis. Hoc effu-

(1) Hic quidem est casus qui in abstracto potius quam in concreto solet afferri. Nec enim Dei providentiam, quae adeo vigilat super hanc rom. Sedem, ejusmodi scandalum permissuram putandum est. Sane numquam hactenus casus iste locum habuit, spatio scilicet XVIII. seculorum.

(2) En ipsa imperatoris verba ex Sozomeno lib. VI. cap. VII. Ἐμοὶ μὲν μετὰ λαοῦ τεταγμένῳ, οὐ θέμις τοιαῦτα πολυπραγμονεῖν. *Mihi quidem in laicorum ordine constituto, fas non est, hujusmodi negotia curiosius scrutari.* Ex ed. Val.

gium pseudo-catholicorum et protestantium jamdiu obsolevit; cum jus et facta ipsi contradicant (1).

665. Ad 5. *D.* Prout sibi persuadet, aut divinare satagit adversarius, *C.* prout vere se res habet *N.* Optime siquidem noverat ecclesia quomodo illa institui convocatio deberet, quae exemplar habebat in primo concilio Hierosolymis celebrato (2). Pontifices vero de inhaerente sibi divino jure in cogendis conciliis oecumenicis certi erant, eo ipso quod scirent se a Christo praepositos esse universae ecclesiae (3). Denum documenta attulimus quae in resp. ad 1. luculentissime id evincunt.

666. II. Obj. Saltem perperam adstruitur rom. Pontifici jus praesidendi conciliis oecumenicis. 1. Compertum est ex historia concilio Nicaeno praesedisse Hosium cordubensem episcopum cum Vitone et Vincentio presbyteris rom. Sedis legatis; porro licet Vito et Vincentius se subscripserint uti legati rom. Pontificis, Hosius tamen subscripsit ut cordubensis episcopus (4). 2. Dicendum igitur est aut nomine imperatoris Constantini concilio praefuisse, aut a concilio ob nominis celebritatem meritaque erga ecclesiam primas partes Hosio fuisse delatas. 3. Neque est quod quaeras rom. Pontificis legatos in concilio Constantinopolitano I. aut in concilio Ephesino; quamvis vero concilium V. seu Constantinopolitanum II. ce-

(1) Solent isti confugere ad locum communem pseudo-isidorianarum decretalium; verum nunc temporis hac arte nemini amplius imponunt post tot catholicorum virorum exantlatos labores in illas Isidorianas

(2) Cf. Muzzarelli op. cit. tom. I. cap. II. et III.

(3) Hic addendum plura tam in Oriente quam in Occidente celebrata fuisse concilia sive provincialia, sive nationalia antequam data esset ecclesiae pax, uti ex historia compertum est. Jam vero ipsa analogia docet, quemadmodum concilia provincialia, ac nationalia aut a primatibus aut a patriarchis indicta fuerunt, non autem a praefectis civilibus aut a proconsulibus paganis, sic plane debuisse concilia generalia indici ab universae ecclesiae capite, non autem ab imperantibus politicis.

(4) Cf. *Acta conc.* Hard. tom. I. col. 311. ubi legitur: *Osius Cordubensis episcopus dixit: sic credo, quemadmodum dictum est*; juxta edit. Labbaeanam vero: « *Osius episcopus civitatis Cordubensis prov. Hispaniae*. Deinde sequuntur subscriptiones Victoris (seu ut alibi legitur *Vitonis*) et Vincentii.

lebratum fuerit praesente Vigilio Pontifice, ipse tamen ei minime interfuit. 4. Ac ratio quidem est, quia ut animadvertit de Marca « Si summam in censendo ac definiendo potestatem Sedi apostolicae tribuamus, perit libertas suffragandi quam tantopere commendant Caelestinus et Leo Pontifices. At vero concessa suffragiorum libertate, aequalitas quaedam hac in parte induci videtur inter Pontificem et ceteros episcopos. Itaque aut unius libertas aut dignitas alterius periclitatur sicut in disputationibus de auxiliis gratiae, vel hinc arbitrii humani libertas laedi, vel illinc gratiae vis et efficacia minui videtur (1) ». Ergo.

666. Resp. N. A. Ad 1. *D.* Praefuit Hosius cordubensis conc. Nicaeno ut Silvestri rom. Pontificis legatus, *C.* praefuit quovis alio titulo *N.* Nam praeter apertum testimonium tum Gelasii Cyziceni, qui innititur praeterea auctoritate tum Eusebii Caesariensis (2), tum antiquae canonum collectionis (3), qui nempe exhibent Hosium s. Silvestri legatum, ipsa rei natura exposcit, ut Hosius nomine Silvestri ac forte etiam concilii Occidentalis (4), dicatur praesedisse concilio Nicaeno. Etenim nulla ratio assignari potest « Cur Hosius Cordubensis, ut inquit vel ipse Fleury, ex vulgari episcoporum ordine, Alexandrino et Antiocheno praesentibus, suo nomine omnibus episcopis praesedisset (5) »; idque confirmatur ex usu constanti insequentium conciliorum, in quibus, uti ostendemus, semper legati pontificii praefuerunt. Nec refert quod non subscripserit ut rom. Pontificis legatus, sed tantum

(1) In *Dissert. de modo conciliandi potest. rom. Pontificis cum libert. suffr.*

(2) Lib. II. *Voluminis actor. conc. Nicaen.* cap. V. apud Harduin. *Acta conc.* tom. I. col. 375. ubi scribit ex auctoritate Eusebii lib. III. *Vitae Constant.* « Ipse etiam Hosius ex Hispanis, nominis et famae celebritate insignis, *qui Silvestri episcopi maximae Romae locum obtinebat*, una cum Romanis presbyteris Vitone et Vincentio ». De quo Eusebii loco, qui in nostris editionibus non reperitur cf. Muzzarelli op. cit. *De auctor. rom. Pontif.* tom. I. cap. V. §. III.

(3) Apud Ballerin. opp. s. Leonis tom. III. pag. CLXXXVII.

(4) Cf. Zaccaria *Antifebbronio* tom. IV. p. II. lib. IV. cap. II. §. 4. 5.

(5) *Hist. Eccles.* liv. XI. §. 5. edit. Paris. 1713. p. 121.

ut episcopus Cordubensis, secus ac fecerint Vito et Vincentius, qui sese romanae ecclesiae legatos declararunt; nam uti observat Zaccaria necesse non erat quod hanc legationem apertius declararet Hosius, utpote omnibus orientalibus ecclesiis apprime compertam; diversa autem ratione se gerere debebant Vitus et Vincentius meri presbyteri illuc recens ex Occidente appulsi, qui suum explicare munus debebant, ne quis eos ante episcopos et patriarchas subscripsisse miraretur (1).

667. Ad 2. *N.* Tum quia haec omnia nonnisi conjecturae sunt nullo subnixae documento; tum quia repugnat, uti observat Natalis Alex., ostenditque invictis argumentis, Hosium ut Constantini imperatoris legatum praefuisse, cum praesens esset Constantinus ipse (2); qui tantum abest, ut jus sibi arrogaverit praesidentiae, ut aperte illud sibi convenire negaverit. Immo nec sedere voluit nisi humili loco ac episcopis annuentibus (3). Sic nullo argumento fulcitur quod de Hosio delata a concilio praesidentia Febronius affirmat; numquam enim, ceteris omissis, passi fuissent patriarchae totque nobilissimarum ecclesiarum praesules, ut sibi parvae civitatis in Hispania episcopus praeficeretur, quaecumque demum merita ejus essent, saltem absque aperta declaratione, ne successorum suorum jura aliquomodo laesisse viderentur (4).

668. Ad 3. Quoad concilium Constantinopolitanum I. *D.* Quia, ut antea diximus, concilium illud veluti oecumenicum habitum non est, nisi postquam rom. Pontifex ipsum adoptavit, Tr. vel *C.* alia de causa *N.* Si vero sermo sit de conciliis reliquis negamus prorsus ipsis non praefuisse Pontificem vel per se vel per legatos suos: cum vero de ceteris nullam quaestionem moveant adversarii, satis erit, ut assertionem nostram evincamus

(1) Loc. cit.
(2) Diss. VII. in sec. IV.
(3) Cf. Euseb. in *Vita Constantini* lib. III. cap. X.
(4) Cf. Zaccaria op. et loc. cit.

de conciliis Ephesino, et Constantinopolitano V. Porro in conc. Ephesino Cyrillum Alexandrinum cum tribus aliis legatis vicem gessisse s. Caelestini refert Evagrius scribens: « Divino Cyrillo Caelestini quoque romanae Urbis episcopi vicesgerente » (1); et patet ex ipsa synodo (2). Quod vero attinet ad concilium V. cujusdam oeconomiae causa maluit Vigilius potius *constituto* suo quam praesentia concilio robur adjungere: cum tamen ex ejus absentia sibi timerent patres, trina legatione illum invitarunt ut ad synodum accederet, eique praesideret (3).

669. Ad 4. Resp. Conciliari duo illa inter se facile posse, si dicantur episcopi esse *conjudices* cum rom. Pontifice, quippe qui sint eadem divinitus potestate judicandi praediti in rebus fidei. Neque obstat non posse episcopos dissentire ab eo judicio quod jam emiserit rom. Pontifex; nam judicii essentia posita minime est in facultate dissentiendi, sed in sententia, cum cognitione causae, ferenda. Illa autem causae cognitio sufficiens censenda est, quae elicitur post suffragium rom. Pontificis, qui nimirum testis est traditionis ecclesiae romanae *cum qua*, ut loquitur s. Irenaeus, *necesse est omnem convenire ecclesiam* (4). Quod si Pontifex nondum sententiam tu-

(1) *Hist. eccl.* lib. I. cap. IV. ed. Valesii.

(2) In act. I. ubi haec habentur: « Cyrillus Alexandriae, qui et Caelestini quoque sanctissimi sacratissimique romanae ecclesiae archiepiscopi locum obtinebat ». Apud Hard. *Acta conc.* tom. I. col. 1354.

(3) Cujus rei testis locupletissimus ipse Vigilius est, qui respondens Eutychio et episcopis sub eo constitutis ait: « Poposcit vestra fraternitas, *ut nobis praesidentibus* de tribus capitulis . . . conferatur » Cf. apud Harduin. tom. III. col. 62. Cf. etiam ibid. col. 64. seqq. quae gesta referuntur in collat. II. vid. etiam Muzzarelli op. cit. tom. II. cap IX. §. IV. Quapropter nulla est ratio quare Pinel. in op. *Ueber den primat des Papstes* seu *De primatu Pontificis* pag. 192. exultet, uti recte observat Roskovány op. cit. 71. p. 133.

(4) Cf. Ballerin. *De potestat. ecclesiast.* cap. II. §. 1. num. 3. qui pluribus evincit judicis rationem in libertate dissentiendi minime collocandam esse, ita ut consistere non possit cum obligatione assentiendi. Idque ostendit tum ex concilio Chalcedonensi, in quo episcopi, ipsis fatentibus adversariis, veri judices fuerunt etsi non potuerint Leonis definitioni contradicere in Eutychis errorem antea editae, et ab episcopis tum Orientis tum Occidentis subscriptae, et ita catholicae ecclesiae non solum tacito, sed etiam expresso consensu ap-

lerit, liberum uuicuique est inquirere in quaestionem de qua agitur, monumenta excutere, ac demum una cum Pontifice sententiam dicere. In utroque casu definitio concilii oecumenici fertur per modum unius tum capitis tum membrorum, quia caput simul et membra ecclesiae unitatem constituunt. Hac ratione et sua Pontifici suprema in concilio servatur auctoritas, et episcopis sua judicandi potestas sub et una cum rom. Pontifice (1), cui cooperantur.

670. III. Obj. 1. Si monumenta antiquitatis evolvas vix dubites confirmationem conciliorum ad politicam potestatem spectare; 2. priora enim concilia fuisse ab imperatoribus confirmata publica ipsorum edicta ac leges evincunt (2). 3. Concilia ipsa necessariam ejusmodi confirmationem existimasse, ceteris omissis, ostendunt verba concilii generalis II. quibus patres sic imperatorem alloquuntur: « Rogamus tuam clementiam, ut per litteras

probatae. Id ipsum evincit ex illis totius Orbis episcopis, qui Leone imperat. postulante novum judicium protulere litteris, quae in *codice encyclio*. continentur, de eo quod in conc. Chalcedonensi fuerat peremptoria definitione decisum. Ostendit praeterea ex ipso concilio Tridentino in quo patres fuere veri judices in definiendis veritatibus quae jamdiu in antecedentibus conciliis oecumenicis fuerant constitutae, et a quibus dissentire nullomodo poterant

(1) Qua ratione assensus episcoporum Pontificiis definitionibus adhibitus et adhibendus judicii naturam induat ita perbelle exponit Fenelonius in epist. seu instructione pastorali data die 20. Apr. 1715. apud eundem Ballerinium loc. cit. « Judicare, inquit, post judicium Pontificis est suum judicium cum pontificio conjungere. Hac ratione episcopi olim subscripserunt ipsorum conciliorum generalium decretis. Eorum submissio erat judicium, et eorum judicium erat submissio. Subscribentes sese submittebant simul et confirmabant decisionem synodi ». Quod constat ex actis et ex his aliisque similibus subscriptionum formulis: *judicans subscripsi; recognoscens consensi; obtemperans sententiae sanctissimorum et beatissimorum episcoporum consentiens et ego subscripsi; consentiens et ego subscripsi; cognoscens discussionem sanctorum patrum et cum sequi deleam subscripsi* etc. Aliis placet judicium rom. Pontificis vocare *principale*. Cf. etiam Zaccaria in *Antifebronio vindicato* tom II. diss. IV. cap. VI. ubi fuse de hoc argumento scribit adversus Febronium.

(2) Ita Planck in op. *Geschichte der Christlich-Kircklichen* etc. seu *Historia constitutionis socialis ecclesiae christianae* p. I. p 687. ubi ejusmodi imperatoriam confirmationem ad ipsa fidei dogmata extendit apud Roskovány op. cit. §. 73. p. 136.

quoque tuae pietatis *ratum habeatur concilium decretum* (1) » ; 4. Quibus concinunt, quae ad Constantinum Pogonatum, qui confirmaverat concilium VI. scripsit Leo II. « Synodali igitur sententia et imperialis edicti censura, tanquam ancipiti spiritus gladio, cum priscis haeresibus etiam novae pravitatis error expunctus est (2) ». Contra vero rom. Pontificis confirmatio desideratur quoad concilium Nicaenum, et Constantinopolitanum I., et nonnisi sero introducta est. 6. Eo magis quod illa vel sit prorsus noxia, aut saltem supervacanea; *noxia* quidem, quia derogat auctoritati concilîorum; quorsum enim, uti animadvertit Febronius, dicerent patres anathema tali vel tali qui ita sentit aut credit? Luderent profecto synodi dum definiunt, si firmae definitiones earum non essent, nisi accedente Pontificis confirmatione; *supervacanea* vero si Pontificis legati synodo praesint. Ergo.

671. Resp. Ad 1. *N.* Fieri enim nequit, ut documenta antiquitatis paradoxon inferant quod evangelicae institutioni ac naturae primatus rom. Pontificis adversatur. Quandonam enim Christus demandavit humanae politicae, ut judex in causis fidei, morum, aut disciplinae existeret? Principes siquidem ut filii reliqui parere synodalibus decretis debent, non autem ea confirmare. Si res ita se haberet, cur concilium Hierosolymitanum non expetivit decretorum suorum confirmationem a Cajo Caligula? Verum singula quae obtrudunt adversarii expendamus.

672. Ad 2. *D.* Concilia confirmata sunt ab imperatoribus, ut robur eis intrinsecum adderent, seu ut obligarent, *N.* Ut executioni ab omnibus mandarentur, seu ut illis adderent vim extrinsecam *C.* Tota extrinseca erat illa imperatorum confirmatio, quae auctoritati ecclesiae omnes et singulos ad parendum editis decretis in conscientia ad-

(1) Apud Harduin. *Acta conc.* tom. I. col. 807.

(2) Ibid. tom. III. col. 1474.

stringenti, potestatem politicam adjiciebat, ut perversi et contumaces ad ea pariter admittenda cogerentur, compescerentur haeretici, atque ad bonam frugem sin; minus auctoritate infallibili ecclesiae, timore saltem paenarum adigerentur (1).

673. Ad 3. *D.* Ad obtinendam confirmationem extrinsecam, *C.* ad intrinsecam firmitatem decretis conciliandam *N.* Neque aliud patres synodi Constantinopolitanae I. in allatis verbis significant, quam omnia ex ordine gesta fuisse, ut sic ab imperatore Theodosio leges obtinerent, quibus ad officium revocarentur damnati haeretici, aut saltem eorum furor compesceretur (2).

674. Ad 4. Responsio liquet ex dictis.

675. Ad 5. *N.* Quamvis enim daretur subdititias esse epistolas quae in actis concilii Nicoeni referuntur, quaeque hanc confirmationem exhibent; inferri tamen nequit ex monumentorum defectu, quae temporum injuria perierunt, aut confirmationem pontificiam a patribus minime expetitam fuisse, aut a Silvestro datam haud esse. Etenim praeter documenta, quae partem patefaciunt quam habuit Silvester in synodo Nicoena, Felix III. ita de ea scribit: « Quam vocem (*Tu es Petrus*) sequentes tercenti decem et octo ss. Patres apud Nicoeam congregati, confirmationem rerum, atque auctoritatem san-

(1) Optime proinde Zalwein, *Princ. juris canon.* tom. I. p. 427. haec in rem nostram scribit: « Imperatores decreta conciliorum sua auctoritate munivere quatenus juncta vi pontificiae et imperatoriae dignitatis tantum roboris acciperent, quantum ad supprimendam haereticorum pertinaciam, humiliandam rebellium superbiam, ac stabiliendam pacem inter sacerdotium, ac imperium fuerit necessarium ». Cf. etiam Zaccaria, *Antifebbronio* tom. IV. p. II. lib. IV. cap. IV.

(2) Animadvertit vero Zaccaria loc. cit. Haec verba ita adduci a Febronio juxta versionem Gratiani Herveti, ceterum vim vocis ἐπικυρωθῆναι propriε significare *adjicere auctoritatem*, scilicet extrinsecam et politicam, uti exposuimus. Neque illud praetermitti hic debet, quod observat vel ipse Petrus de Marca in op. cit. *De concordia* lib. II. cap. IV. « Oportet regiae auctoritati limitem certum figere, ne inconsulto trahamus *ad eam adulationem, qua principibus suis totius disciplinae ecclesiae summum* graeci deferebant ».

ctae romanae ecclesiae detulerunt (1) ». Mirum porro est Schröchh (2) negare, censorem vero Tubingensem (3) in dubium revocare potuisse confirmationem concilii Constantinopolitani I. a Damaso factam, cum praeter epistolam synodi quam refert Theodoretus, et in actis conciliorum legitur (4), hujus confirmationis testis sit ipse Photius qui aperte scribit: « Damasum Pontificem reipsa professionem fidei illorum (patrum) confirmasse (5) ».

676. Ad 6. *N.* Pontificia enim conciliorum confirmatio neque noxia neque supervacanea est; non quidem *noxia*, cum nulla ratione deroget valori definitionis episcoporum, sed ei potius adjiciat firmitatem et robur quod antea non habebat, quale nempe exurgit ex unitate suffragii capitis et membrorum, ut definitio dici possit ecclesiae. Quapropter non ludunt quidem episcopi si cum rom. Pontifice pronuncient. At luderent profecto si dissentientem haberent Pontificem, prout lusere in synodis Ariminensi et Ephesina praedatoria. Sed neque *supervacanea* confirmatio Pontificis est, quamvis ejus legati interfuerint concilio, utpote necessaria tum ut omnibus omnino constet omnia rite gesta esse, nec legatos quae in mandatis acceperunt fuisse transgressos; tum etiam, quia

(1) Tom. VII. conc. edit. Mansi col. 1140.

(2) *Christliche* Kirchengeschichte seu *Historia eccl. christianae* tom. VIII. p. 121.

(3) *Theologische Quartaleschrift* seu *scripta theologica trimestr.* Tubingen. 1824. p. 265. apud Roskovány op. cit. §. 75. p. 142

(4) Theodoret. *Hist. Eccl.* lib. V. cap. IX. cf. *Acta conc.* Hard. tom. I. col. 822.

(5) In op. *De septem synodis ad Michaël. imperat.* apud Gulielmum Voellium *Bibliothecae juris canonici veteris*. Lutet. Paris. 1661. tom. II. pag. 1143. Photii verba haec sunt: « Οἷς οὐ πολὺς χρόνος καὶ Δάμασος ὁ τῆς Ῥώμης τὰ αὐτὰ κρατύνων ἐγχωρίζετο, σύμφωνος τοῖς προλαβοῦσι καθιστάμενος seu: Quibus haud multo post et Damasus Romae (episcopus) *eadem confirmans* atque idem sentiens accessit ». Cf. etiam de hoc argumento Muzzarelli op. cit. *De auctorit. rom. Pontificis* tom. II. cap. VI. §. 3.

Hinc merito Gelasius concludebat: « Totumque (ut dictum est) in sedis apostolicae positum est potestate. Ita quod firmavit in synodo sedes apostolica, hoc robur obtinuit: quod refutavit, habere non potest firmitatem » in tomo *De anathematis vinculo* in collect. conc. edit. Veneta Coleti tom. V. col. 356.

summi Pontificis est, scribit Natalis Alex., declarare quae concilia vere oecumenica sint; ad ipsum spectat judicare an iis sint instructa conditionibus, quae concilii oecumenici rationem constituunt. Sane superfluam ejusmodi confirmationem synodi ipsae generales non judicarunt, cum omnes constanter illam expetierint, quamvis praesentibus legatis fuerint celebratae.

PROPOSITIO IV.

Decreta dogmatica concilii oecumenici confirmati a rom. Pontifice irreformabilia sunt ex se seu ante consensum et acceptationem ecclesiae

677. Enunciata propositio duo complectitur, tum scilicet infallibilitatem legitimi concilii oecumenici in decernendis fidei dogmatibus, tum ejusmodi infallibilitatem ex se habere concilium quod confirmatum a rom. Pontifice fuerit. Primum adversus protestantes, alterum adversus jansenianos et febronianos, diverso licet sensu, vindicamus.

678. Protestantes negant infallibilitatem conciliorum generalium, eo ipso quod eandem praerogativam denegent universae ecclesiae cujus auctoritati spiritum privatum substituunt.

679. Janseniani contendunt unicam rationem tollendi ambages circa legitimitatem conciliorum oecumenicorum esse *unanimem ecclesiae universae acceptationem et consensum*, ita ut ea concilia tanquam generalia habenda sint, quae sic per unanimem consensum acceptaverit ecclesia; ea vero habenda talia non sint, quae ecclesia per unanimem istum consensum non acceptaverit (1).

(1) Ita Opstraetus in Tract. *De Locis Theolog.* Vindobon. 1779. Diss. IV. q. IV. §. 1. n. 3. seqq.

Ecclesiae autem nomine non solos episcopos verum etiam et clericos inferiores, imo et laicos significant (1).

680. Haec omnia permiscens Palmer professor Oxoniensis contendit infallibilitatem concilii oecumenici legitime celebrati, et confirmati a solo rom. Pontifice rem esse *merae opinionis* in ecclesiis romanis (2); neque habere ejusmodi concilium auctoritatem *irrefragabilem* absque ecclesiae universalis consensu; haec vero universalis ecclesia juxta ipsius systema coalescit ex omnibus communionibus, quae saltem retinent ecclesiasticam hierarchiam, quales praecise sunt ecclesia graeca, russica, atque anglicana (3).

(1) Auctoritatem hujus assertionis afferamus irrefragabilem, utpote celebris apud suos doctoris, Petri Tamburinii quondam professoris Ticinensis. Sic igitur ipse jansenianorum doctrinam exponit in sua *Analisi del libro delle prescrizioni di Tertulliano.* Pavia (sine anno) §. LV. « La funzione di giudicare irrefragabilmente delle cose di fede, essendo legata al *consentimento universale di tutte le chiese*, alla cospirazione di tutti i pastori, necessariamente ne siegue, che *tutti* prestino i proprj lumi, che uno ajuti la debolezza dell'altro... *Le chiese e i pastori concorrendo in solidum* alla decisione dommatica, e tutti in essa riconoscendo la propria fede, vi si attaccano con intima persuasione, e con più forte impegno di sostenere una parte del patrimonio comune confidato alle chiese di G. C. Il *loro assenso alla decisione* supponendo esame, cognizione di causa, giudizio della dottrina, produce in essi non una cieca ubbidienza, ma una persuasione illuminata, ed un ragionevole assenso alla parola di Dio » et §. L. « Non avendo G. C. legato il privilegio della inerranza a un certo numero determinato di quegli, che sono nel seno della chiesa, ma a tutto il corpo della chiesa, egli per conseguenza non ha promesso che nella divisione de' sentimenti sia sempre il più picciolo, o il più gran numero che abbia ragione ». Eadem inculcat §. LVIII et alibi passim. Haec autem doctrina pendet ex principio quod cum richerianis profitentur jansenistae de constitutione ecclesiae democratica. Quoad doctrinam Febbronii cf. Zaccaria in *Antifebbronio* tom. II. Diss. II. cap. XII. §. 2. pag. cit. edit. 318.

(2) Op. cit. P. IV. cap. VII. sect. 1. Valde hic improbandum illud *in ecclesiis romanis*: nam si ita disseruisset de coetibus protestantibus aut anglicanis hac bene locutione usus esset, quia reipsa plures sunt, sunt enim acephali; at male nimis dum de romana agitur ecclesia, quae *una* prorsus est.

(3) Hac de causa ibidem cap. VII. non agnoscit nisi *sex* priora concilia uti oecumenica, reliqua autem ab oecumenicorum censu, praesertim vero Florentinum et Tridentinum, ex defectu consensionis ceterarum communionum, rejicit. De concilio Tridentino specialim affirmat Palmer loc. cit. cap. VII. varias doctrinas uti articulos fidei definivisse, quae anglicani probare non possunt; plura illius decreta esse

*

681. Nos e contra juxta catholicam doctrinam adversus protestantes adstruimus concilium oecumenicum convocatione, celebratione et confirmatione legitimum in suis sanctionibus dogmaticis, quae scilicet habeant pro objecto fidem et mores, esse prorsus infallibile. Adversus vero jansenianos, febronianos ac Palmerium statuimus tum veram rationem dignoscendi utrum concilium oecumenicum legitimum fuerit necne esse confirmationem rom. Pontificis, tum concilium oecumenicum legitimum totam vim suam ac invictum robur habere absque praevia acceptatione et consensu subsequenti ecclesiae universalis. Haec autem sic per partes evincimus.

682. Ac primo quidem cum protestantes ideo concilio oecumenico infallibilem auctoritatem abjudicent, quod eam denegent ecclesiae ipsi universali, hinc illa omnia, quae suo loco attulimus ad ejusmodi ecclesiae dotem vindicandam huc referuntur, cum aeque se res habeat; status enim ecclesiae sive dispersae sive congregatae nihil circa praerogativam a Christo ei concessam immutat.

683. Verum haec indirecte; directe vero sic thesim probamus: concilia oecumenica non sunt nisi ecclesia ipsa congregata, seu si placet sunt ecclesia repraesenta-

laudabilia, alia vero admittere posse *interpretationem catholicam*. Ceterum illud absolute rejicit 1., quia ejus decreta, non fuere judicia ecclesiae catholicae; 2. quia non fuerunt judicia *romanae* obedientiae. Primum potissime evincere nititur, quia a schismaticis anglicanis, a schismaticis graecis et haereticis lutheranis et calvinistis rejecta fuerunt. Verum quidem est, adversarium inficiari coetus anglicanos, graecos, russicos, aut protestantes esse communiones schismaticas aut haereticas. Ast quam parum sibi in hoc ipso cohaereat, et quam falsum absurdumque sit ejusmodi systema in priori hujus tractatus sectione ostendimus. Alterum vero nititur ostendere ex eo quod, cum celebratum est concilium Tridentinum, invaluerint in *ecclesiis romanis* opiniones theologicae, quae omnes adstringebant ad acceptanda absque examine et discussione decreta Tridentina. Hoc deinde fuse exponit eandem semper repetens crambem de fallibilitate uniuscujusque partis etc. Atque huic tenui filo Palmer negotium aeternae salutis suae committit, ac sibi illudit!

tiva; quod enim publica sunt et generalia comitia in statu politico, sunt plane concilia oecumenica in ecclesia; atqui ecclesia, ut suo loco ostendimus, infallibili pollet auctoritate; eadem igitur, juxta Christi promissa, frui concilia oecumenica dicenda sunt. Sane haec concilia, ad exemplum primi concilii quod Hierosolymis celebratum est quodque reliquis normam et exemplar praebuit, dum aliquid ad fidem moresque pertinens definiunt, dicere possunt: *Visum est Spiritui Sancto et nobis* (1). Cum porro Spiritus Sanctus errori obnoxius non sit, neque obnoxia erunt errori oecumenica concilia, quae sub Spiritus Sancti adsistentia ac praesidio de illis quidpiam decernunt.

684. Atque hinc factum est, ut quovis tempore dogmaticae conciliorum oecumenicorum sanctiones absque ulla controversia ceu totidem fidei articuli habitae fuerint, atque uti haeretici spectati illi omnes qui illorum definitionibus acquiescere detrectarunt. Sic post Nicoenum concilium ariani; post Constantinopolitanum macedoniani; post Ephesinum nestoriani; eutychiani post Chalcedonense et ita porro. Jam vero nisi certum ratumque in tota antiquitate fuisset oecumenica concilia infallibili praedita esse auctoritate, injusta plane atque irrationabilis fuisset haec ecclesiae agendi ratio (2). Perperam omnes catholici ita firmiter adhaesissent dogmaticis hisce definitionibus, ut pro illis martyrium subire haud dubitarent, prouti innumeros

(1) *Act.* xv. 28.

(2) Hic vero obiter adnoto singularem agendi rationem quam tenent protestantes, saltem quos *orthodoxos* vocant, qui in censum haereticorum referunt arianos, macedonianos, nestorianos etc. quia damnati sunt a primis illis oecumenicis conciliis; nec suspicantur se haereticos esse, quamvis ab oecumenico pariter concilio ejusdem ecclesiae damnati sint eorum errores. Exceptiones porro quibus assolent auctoritatem adimere concilio Tridentino, sunt eaedem prorsus quas antiquiores haeretici opponere potuissent adversus unumquodque concilium a quo et ipsi damnati fuere. Imo historiae ecclesiasticae periti reperient forsan speciosiores exceptiones eos opponere potuisse adversus antiquiora concilia illis quas haeretici subsequentes adversus Tridentinum opponunt. Quomodo igitur sibi cohaerent?

prope quavis ecclesiae aetate exilia, carceres, bonorum direptionem, mortemque ipsam pertulisse universa historia ecclesiastica testatur (1); quos quidem veluti martyres ecclesia semper venerata est. Post haec supervacaneum fere videtur congerere patrum testimonia ad illorum ecclesiaeque sensum cognoscendum, cum exploratum sit eos concilii oecumenici sententiam aut vocare *ultimum ecclesiae judicium* quod ullo modo retractari non possit, uti Athanasius (2), Epiphanius (3), Leo M. (4), Gelasius (5), concilia Ephesinum (6) et Chalcedonense (7); aut *haereticos* appellare qui concilii dogmaticae definitioni non acquiescunt, ut iterum Athanasius (8), Gregorius Nazianz. (9), Leo M. (10), Basilius (11), conc. Chalcedonense (12); aut affirmare *divina et a Spiritu S.* edita generalium conciliorum decreta, uti Athanasius (13), Constantinus imperator (14), Gregorius Nazianzenus (15), Leo M. (16), Gregorius M. qui protestatus est se qua-

(1) Plurimorum istorum martyrum nomina recenset Martyrologium Romanum. Satis deinde est oculos conjicere in historiam ecclesiast. cam Socratis, Sozomeni, Theodoreti, Evagrii etc. ut pateat quam saevitum sit ab arianis, macedonianisque adversus catholicos; satis est percurrere fastos ecclesiasticos ut quisque intelligat quae quantaque ab omnibus factionibus, a donatistis, monothelitis, iconomachis, in persecutione Vandalica etc. atque ut verbo dicam ab omnibus haereticis et schismaticis catholici passi sint; atque utinam aetate hac nostra quae humanitate adeo gloriatur, tam multa ab ipsis adhuc non sustinerent!

(2) Epist. ad Epictetum. Opp. ed. Maur. tom. I. P. II. p. 901. seqq.

(3) *Haeres.* LXXVII. ubi praeterea retulit integram cit. epistolam s. Athanasii.

(4) Epist. edit. Ballerin. XC. ad imp. Marcianum cap. II. et alibi.

(5) Epist. ad episc. Dardaniae in collect. conc. ed. Venet. Coleti tom. V. col. 325.

(6) In epistola *Tractoria* apud Hard. *Acta conc.* tom. I. col. 1623. seqq.

(7) Actione V. ibid. tom. II. col. 447. seqq.

(8) Epist. ad Afros, edit. et loc. cit. col. 891. seqq.

(9) Epist. I. ad Cledonium seu orat. LI. Opp. edit. Paris. 1630. tom. I. pag. 738.

(10) Epist. ed. cit. CLXII. ad Leonem August. col. 1339. seqq.

(11) Epist. CXXV. ed. Maur. Opp. tom. III. pag. 214. seqq.

(12) Loc. cit.

(13) Epist. cit. ad Afros episc.

(14) In epist. *ad omnes eccles. de Nicoena synodo* apud Euseb. *De vita Constant.* lib. III. cap. XVII.

(15) Orat. XXI. in s. Athanas. ed. cit. tom. I. pag. 381.

(16) Ep. CVI. ed. cit. cap. II. col. 1161. seqq. et in ep. cit. ad Marcianum, et Leonem August.

tuor priora concilia, sicut quatuor evangelia venerari (1); aut denique docere moriendum potius quam recedere a conciliorum oecumenicorum decretis, prout verbis et factis inter ceteros praestiterunt Athanasius, Hilarius, Eusebius qui propter Nicoenam fidem exilium passi sunt (2). Nihil proinde in tota antiquitate hac doctrina certius, nihilque exploratius. Et haec quidem quoad protestantes.

685. Sed ut ad jansenianos, febronianos, Palmeriumque accedamus, quam absurda sit ipsorum doctrina, constat 1. Ex sensu totius antiquitatis, quae illico uti haereticos habuit eos omnes qui post decretorum dogmaticorum promulgationem obtemperare illis detrectaverint, nullo expectato ecclesiae aut consensu aut acceptatione. 2. Ex agendi ratione ipsorum conciliorum oecumenicorum, quae anathema dixerunt contrarium asserentibus ab eo quod definitum ab ipsis fuisset, atque uti haereticos ab ecclesiae communione separarunt. 3. Ex tessera quam veteres dederunt de legitimitate alicujus concilii oecumenici; quod nempe fuerit a rom. Pontifice confirmatum, quin alia re opus fuerit. Sane Ferrandus diaconus ad certitudinem et plenam confirmationem decretorum concilii generalis sufficere scripsit, si « perducta in notitiam totius ecclesiae. . . . Apostolicae fidei *convenire firmentur*, Apostolicae Sedis roborata *consensu* (3) »; cum propterea sollicitus esset Marcianus, imperator de obtinenda expressa s. Leonis confirmatione ut os obstrueretur eutychianis, ad eumdem Pontificem scripsit, ut dignaretur quantocius per litteras idipsum efficere (4). Synodus VII. seu Nicoena II. ideo

(1) Epist. lib. I. XXV. ed. Maur. opp. tom. II. col. 515.

(2) Cf. Bellarm. *De conc.* lib. II. cap. III.

(3) Ep'st. VI. ad *Pelagium et Anatolium diaconos urbis Romae*. Cap. IX. apud Galland. *Biblioth. Patr.* tom. XI. pag. 363.

(4) Ex eo enim quod acceperant eutychiani s. Leonem improbasse

pseudo-synodo iconomachorum episcoporum CCCXXXVIII. auctoritatem omnem detraxit, propterea quod « Non habuit adjutorem illius temporis romanorum Papam, vel eos, qui circa ipsum sunt, sacerdotes, nec etiam per vicarios ejus, neque per encyclicam epistolam, quemadmodum *lex dictat* conciliorum (1) »; e contra vero episcopi amplissimi patriarchatus Alexandrini et Antiocheni quorum nemo in VII. synodo inventus est, merito ad Tarasium Constantinopolitanum antistitem scripserunt: « Nullum ex hoc sanctae adhaesit synodo praejudicium: neque vires habuit prohibitio aliqua statuendi, et manifesta faciendi recta dogmata pietatis: *praecipue cum sanctissimus et apostolicus Papa romanus concordaverit*, et in ea inventus sit per apocrisarios suos (2) ». Quapropter vel ipse Gersonius fassus est Sedem Apostolicam illam esse « a qua fidei certitudo petenda est (3) ». Constat 4. ex eo quod illa sola concilia vere oecumenica ac legitima habita fuerint quae Sedes Apostolica seu rom. Pontifex probaverit, illa vero uti spuria illegitima ac latrocinia spectata fuisse, quae rom. Pontifex reje-

can. xxviii. conc. Chalcedonensis, eaque omnia quae gesta fuerant in absentia legatorum suorum, rumorem sparserant synodum illam minime fuisse a s. Sede probatam etiam in decretis fidei. Hinc imp. Marcianus scripsit ad eundem Pontificem his verbis: « Quod nonnullorum animis, qui Eutychetis etiam nunc pravam opinionem et perversitatem sectantur, ambiguitatem multam injecit, utrum tua Beatitudo, quae in sancta synodo decreta sunt, *confirmaverit*. Et ob eam rem tua pietas litteras mittere dignabitur, per quas omnibus ecclesiis et populis manifestum fiat in sancta synodo peracta rata haberi ». Inter epist. s. Leon. edit. Ballerin. cx. col. 1182. seqq. Hoc reipsa praestitit Pontifex scribens ad episcopos, qui in sancta synodo Chalcedonensi congregati fuerunt, et est edit. cit. n. cxiv. ubi cap. 1. « Ne ergo per malignos interpretes dubitabile videatur, utrum quae in synodo Chalcedonensi per unanimitatem vestram de fide statuta sunt, approbem, haec ad omnes fratres et coepiscopos nostros qui praedicto concilio interfuerunt, scripta direxi... ut et fraterna universitas et omnium fidelium corda cognoscant me... per approbationem gestorum synodalium propriam vobiscum unisse sententiam » col. 1195.

(1) Act. vi. apud Harduin. *Acta conc.* tom. iv. col. 327.

(2) Ibid. col. 142.

(3) In serm. *De Ascens. Domini* coram Alexandro Papa recitato. Opp. edit. Dupinii tom. ii. P. i. col. 136.

cerit, uti ex conc. Ephesino II., Ariminensi ac Constantinopolitano iconomachorum palam fit (1).

686. Quae cum ita se habeant, consequitur unicam rationem certo cognoscendi utrum concilia oecumenica legitima fuerint necne, esse confirmationem rom. Pontificis cui in Petro et per Petrum datum est pascere et regere universum dominicum gregem, datum est petram esse et fundamentum ecclesiae visibilis, confirmandique fratres suos. Consequitur praeterea nullum ulteriorem ad eorumdem firmitatem exposci consensum aut acceptationem unanimem totius ecclesiae pastorum, qui et ipsi quin velint ab ecclesia exscindi, tenentur judicio dogmatico concilii oecumenici a rom. Pontifice confirmati acquiescere ac subjici; multo vero minus requiri inferiorum clericorum aut plebis christianae acceptationem unanimem et consensum: alioquin oves pascerent confirmarentque pastores eosque docerent minime vero ab illis docerentur; haec enim jansenistarum regula si valeret nullum jam, concilium uti oecumenicum haberetur in ecclesia. Consequitur demum a fortiori haud requiri acceptationem et consensum coetuum acatholicorum, ut concilium oecumenicum censeri debeat, secus ac arbitratur Palmer. Quamvis enim ipse ecclesias graecam, russicam, et anglicanam minime inter acatholicas recenseat, imo catholicas plane eas communiones esse contendat, hoc tamen inauditum ejus commentum superius a nobis explosum est, cum nulla sit ecclesia catholica quae in unitate fidei et communionis non sit cum rom. Pontifice ecclesiae Christi capite, centro ac fundamento.

(1). Scribens propterea s. Damasus de conc. Ariminensi hanc unicam rationem affert quare concilium illud rejectum fuerit: « Neque enim, inquit, praejudicium aliquod nasci potuit ex numero eorum, qui apud Ariminum convenorunt: cum constet *neque rom. episcopum cujus ante omnia fuit expetenda sententia* . . . hujusmodi statutis consensum aliquem commendasse ». Apud Constant. *Epist. rom. Pontif.* epist. III. col. 489. seqq. Cf. Zaccaria *Antifeb.* tom. IV. lib. IV. P. II. cap. IV.

Nestoriani porro juxta hoc principium excipere potuissent adversus concilium Ephesinum illud non fuisse oecumenicum eo quod in illud non consenserint ariani ac macedoniani; eutychiani potuissent excipere non fuisse oecumenicum concilium Chalcedonense ex eo quod ipsi adstipulati non fuerint nestoriani et ita deinceps. Palmerius tamen veluti oecumenica habet sex priora concilia, prout ipsa fingunt suscipere etiam protestantes. Si priora sex concilia uti oecumenica censentur quae confirmata sunt a rom. Pontificibus, et proinde ab omnibus catholicis suscepta, nulla prorsus est ratio quare ab illorum censu reliqua subsequentia debeant excludi. Ast frustra in his logicam quaeris ab acatholicis.

687. Stat igitur quod proposuimus, decreta dogmatica concilii oecumenici confirmati a rom. Pontifice irreformabilia ex se esse, seu ante consensum et acceptationem ecclesiae, quocumque demum sensu ecclesiae nomen accipiatur sive pro coetu pastorum, sive pro coetu etiam cleri inferioris et plebis, sive denique pro consensu illorum qui a romana communione divisi sunt, videlicet acatholicorum (1).

DIFFICULTATES

688. I. Obj. 1. Irretractabilia dogmatica conciliorum oecumenicorum decreta patres non habuerunt; s. praesertim Gregorius Nazianzenus, qui profitebatur se fugere episcoporum coetum, quippe quod nullius concilii felicem exitum viderit (2); et s. Augustinus, qui fatetur

(1) Notandum tamen hic est confirmationem essentialem rom. Pontificum, quae scilicet necessario requiritur ac sufficit ut synodus oecumenica censeatur, ac proinde omnimodam habeat auctoritatem consistere in declaratione consensus sive adhaesionis concilio. Hoc autem triplici ratione fieri potest a rom. Pontifice, sive per se, sive per legatos, sive demum per litteras confirmationis.

(2) Epist. LV. ad Procopium.

concilia *plenaria* priora a posterioribus emendari (1). 2. Disputans propterea s. Doctor adversus Maximinum arianum: « Nec ego Nicaenum, inquit, nec tu debes Ariminense tanquam praejudicaturus proferre concilium. Nec ego hujus auctoritate, nec tu illius detineris: Scripturarum auctoritatibus . . . utrisque communibus testibus, res cum re, causa cum causa, ratio cum ratione concertet (2) ». 3. Ratio vero est, quia si irretractabilia ac proinde infallibilia forent dogmatica conciliorum generalium decreta veluti Scripturae canonicae habenda essent, quod nemo sanus dixerit; 4. atque hinc factum est ut nullo hactenus canone conciliorum ejusmodi infallibilitas definita fuerit. Ergo.

689. Resp. ad 1. *N.* S. porro Gregorius Naz. in objecto loco non loquitur nisi de conciliis particularibus quae intra concilium generale I. seu Nicaenum, et concilium generale II. seu Constantinopolitanum I. celebrata sunt, agentibus potissimum arianis episcopis aut pneumatomachis, quorum certe nullum felicem exitum habuit, malumque potius auxerunt quam sustulerint (3). Quanti autem fecerit s. Gregorius tum concilium Nicaenum, tum Constantinopolitanum patet ex ejus dictis et factis; siquidem praeterquamquod summis laudibus extulit concilium Nicaenum, fidem in eo promulgatam immensis laboribus Constantinopoli fere extinctam restituit (4); Constantinopolitano autem ipsemet interfuit in quo Macedonianorum error confixus est.

690. S. vero Augustinus loquitur de conciliis provincialibus aut nationalibus quae ut eruditis constat ab antiquis interdum *plenaria* aut etiam *universalia* vocari consueverunt; quod quidem ex eo colligitur quod s. Au-

(1) Lib. II. *De Baptismo* cap. III.
(2) Lib. II. cap. XIV. n. 3.
(3) Talia sunt concilia per ea tempora celebrata, Seleuciense, Tyriense, Ariminense, Mediolanense, Syrmiense etc. Cf. Bellarm. lib. II. *De concil.* cap. VII.
(4) Cf. Socratem *Hist. Ecc.* lib. V. cap. VI. et VII.

gustinus hic sibi proposuerit respondere donatistis, qui urgebant pro rebaptismo auctoritatem s. Cypriani ejusque concilii Africani; tum etiam ex eo quod aetate s. Augustini nonnisi duo celebrata fuerint concilia oecumenica Nicaenum scilicet et Constantinopolitanum, a quo non solum Nicoenum emendatum non est, sed fuit admissa et commendata fidei professio in illo edita.

691. Ad 2. *D.* Argumentando ad hominem, ut ajunt, ac praescindendo ab utriusque concilii auctoritate, *C.* absolute *N.* In verbis enim immediate praecedentibus auctoritatem concilii Nicaeni atque assertam ab eo veritatem catholicam commendaverat (1). Ad tricas proinde Maximini tollendas, qui opponebat conc. Nicaeno Ariminense, abstractione facta ab utriusque concilii auctoritate, aliis argumentis voluit adversarium suum perstringere.

692. Ad 3. *N.* Discrimen enim inter canonicas Scripturas et concilia multiplex est, hic satis sit commemorare divinam inspirationem qua auctores sacri afflati scripserunt, quam certo neque in ipsis conciliorum decretis nos admittimus (2).

693. Ad 4. Esto nullum canonem editum esse ad adstruendam conciliorum generalium infallibilem auctoritatem, utpote inutilem, sensus tamen ecclesiae hac in re manifestus est, uti ex dictis patet, ex ipsa ejus agendi ratione; cum inter haereticos deputaverit eos omnes qui solemnibus dogmaticis ejusmodi conciliorum definitionibus obsistere ausi fuerint.

(1) Sic enim loc. cit. scribit: « Hoc est illud *Homousion* quod in conc. Nicoeno adversus haereticos arianos a catholicis Patribus veritatis auctoritate, et auctoritatis veritate firmatum est ».

(2) Immo observant accurate TT. post Canum sola objecta definitionum dogmaticarum esse irretractabilia, atque in iis solis infallibilia esse concilia oecumenica, non autem in motivis quibus moventur, aut innituntur ad edendam definitionem, multo vero minus infallibilia oecumenica concilia censentur in iis quae ad personas referuntur, ad res physicas etc. quae necessariam connexionem non habeant cum dogmate.

694. II. Obj. 1. Cum tam multa sint, quae ad concilium generale ac legitimum requiruntur, nec facile constare possit, an ea simul omnia in concilio, dum convocatum ac celebratum est, adfuerint; an sufficiens in concilio fuerit numerus episcoporum; an omnes orbis episcopos repraesentarint; an tales fuerint dignitate et eminentia, quales oportet esse in concilio generali, ut caeteri, qui absunt, censeantur illis suas vices commisisse; an in concilio omnia legitime peracta; an satis mature discussa et examinata; an satis libere, an metus ullus sive a potestate seculari, sive *ab ecclesiastica* incussus, aliaque ejusmodi, patet nonnisi per unanimem ecclesiae universae acceptationem et consensum certo nobis constare posse quaenam fuerint concilia legitima quaenam vero non item (1). 2. Hac ratione adversus arianos probat Athanasius tanquam generale ac legitimum habendum esse concilium Nicaenum ita ad africanos episcopos scribens: « Huic certo concilio universus orbis assensum praebuit: et quanquam multae habitae sint synodi . . . hanc agnoverunt (ecclesiae) et admiratae sunt, et subscriptione approbarunt (2) ». Ergo.

695. Resp. ad 1. facile de his omnibus constare posse ex unius rom. Pontificis confirmatione juxta regulam quam majores nostri semper sequuti sunt. « Qua ignorantia, ajebat Ratherius Veronensis, quo melius exui, quo aptius possum quam Romae doceri? Quid enim de ecclesiasticis dogmatibus alicubi scitur, quod Romae ignoretur? Illic summi illi totius orbis doctores: illic praestantiores enituerunt universalis ecclesiae principes. Illic decretalia Pontificum, universorum congregatio, examinatio canonum, approbatio recipiendorum, reprobatio spernendorum. Postremo *nusquam ratum*, *quod*

(1) Ita Opstraetus loc. cit. qui pluribus has nugas prosequitur.

(2) Epist. ad Afros etc. loc. cit. col. 891.

illic irritum, nusquam irritum quod illic ratum fuerit visum (1) »; et Ferrandus diaconus: « Quae finiuntur, inquit, indicantibus episcopis sanctis, et ad b. Petri memoriam perducta, diligentius examinantur, atque firmantur, sequenda sunt, tenenda sunt, amplectenda sunt: in retractatione, sub qualibet pietatis occasione teneri non debent (2) ». Haec certe jansenianis non arrident. Attamen velint nolint, ita est; illud igitur tanquam legitimum et oecumenicum concilium habendum est, quod susceperit, probaverit, atque ut tale universae ecclesiae proposuerit rom. Pontifex. Haec regia via est, quaecumque alia fingatur incerta erit, ac innumeris incommodis scatens prorsusque inepta (3).

696. Ad 2. *D.* Docet s. Athanasius ecclesias universas ideo Nicaenae synodo subscripsisse, *quia* oecumenicam eam fuisse ac legitimam noverunt, *C.* Nicaenam synodum fuisse oecumenicam, *quia* eidem ecclesiae universae subscripserunt *N.* Aliud enim est synodo alicui ecclesias universas adhaerere, eo quod certum habeant non posse in fide errare oecumenicas legitimas synodos, aliud vero ab ecclesiarum adhaesione pendere, ut synodus aliqua pro oecumenica ac legitima habeatur. Prius affirmat s. Athanasius, posterius asserunt janseniani. A forma quippe sua synodi habent, ut oecumenicae ac legitimae sint.

697. III. Obj. 1. Auctoritas rom. Pontificis eadem non est ac ecclesiae universalis; Bossuetus siquidem ineluctabili prorsus ratione ostendit rom. Pontificem errori

(1) *Itiner.* n. 2. Opp. edit. Ballerin. Veronae 1765.

(2) Loc. cit.

(3) Possent enim janseniani opponere non satis constare de episcoporum omnium positivo et expresso consensu, uti saepe reipsa ab illis factum est, cum ageretur de consensu ad Constitutiones Pontificias quae adversus Jansenium et Quesnellum datae sunt. Deinde cum in multitudine nunquam desint refractarii, si aliqui episcopi essent alicui erroneae doctrinae addicti, cujusmodi certe essent episcopi ultrajectini, possent semper pallio se tegere. Ad longum praeterea tempus res protrahi deberet, et interea serpere impune posset error et plures inficere, ut alia incommoda silentio praeteream.

atque haeresi obnoxium esse, ejus proinde confirmatio fundamentum infallibile fidei non praebet; 2. Christus omnibus apostolis in communi pariter contulit publicum et auctoritativum controversiarum judicium, non potest igitur minori episcoporum numero competere ita ut sine aliorum assensu censeri possit *finale* ac *irrefragabile*; 3. solo ecclesiae consensu factum est, ut plura conciliorum provincialium decreta tanquam finalia et irrefragabilia spectata fuerint, ex. gr. conciliorum Arausicani, Gangrensis, Antiocheni, Milevitani quae celebrata sunt adversus haereticos, ergo pari prorsus ratione ex consensu et acceptatione ecclesiae universae irrefragabilia dici debent decreta oecumenicorum conciliorum, non vero ex confirmatione summi Pontificis. 4. Eo magis quod infallibilitas synodorum generalium essentialis minime sit finiendis controversiis, plures siquidem haereses a synodis provincialibus aut etiam ab episcopis individualibus damnatae sunt; proscripta insuper est a facultate Sorbonica propositio de omnimoda concilii oecumenici necessitate ad haereses damnandas; si igitur potest ecclesia alia ratione quam per concilium oecumenicum controversias dirimere, patet infallibilitatem concilii haud esse essentialem, adeoque illius infallibilitatis defectui posse per ecclesiae consensum suppleri. 5. Accedit, infallibilitatem concilii oecumenici confirmati a rom. Pontifice esse *meram opinionem* in ipsis romanis ecclesiis, ex quo consequitur non posse reperiri probationes certas quod illius infallibilitas innitatur Scripturae et traditioni, aut quod Christus ejusmodi concilii infallibilitatem ecclesiae suae reliquerit. Opinio praeterea numquam poterit basim praebere fidei certae; romanenses proinde nequeunt habere certitudinem veritatis doctrinarum, quae fuerint definitae a synodo cujus infallibilitas simplex opinionis materia est (1). Ergo.

(1) Hactenus Palmer op. cit. cap. VII. sect. I. et 2.

698. Resp. ad 1. *D.* Id est non eadem certitudine constat de auctoritate infallibili rom. Pontificis seorsum spectati, qua constat de auctoritate ecclesiae universalis, cum haec sit veritas fidei illa vero non item, *C.* alio sensu *N.* Qua vero ratione Bossuetus ostenderit rom. Pontificem errori atque haeresi obnoxium esse paulo post expendemus. Negamus praeterea illationem, quod si rom. Pontifex confirmaverit concilium oecumenicum exinde non exurgat infallibilis auctoritas concilii generalis; in hoc enim casu habetur conjunctio capitis cum membris suis, seu ecclesia docens quae omnium catholicorum consensu infallibilis est (1).

699. Ad 2. *D.* Christus omnibus in communi publicum contulit et auctoritativum controversiarum judicium una cum Petro et sub Petro, *C.* seorsum a Petro *N.* Porro juxta patrum regulam *ubi Petrus ibi ecclesia*, sive major sive minor sit episcoporum numerus qui Petro assentiuntur seu sunt cum Petro, in ea parte in qua est Petrus seu rom. Pontifex ibi ecclesia est; reliqui autem episcopi quicumque demum sint, semper erunt acephali, nec unquam ecclesiam constituent, si praesertim Petro repugnent. Sane videmus concilia oecumenica in quibus exiguus etiam fuit episcoporum numerus, ut in Constantinopolitano I. et II. (2) ex assensu et confirmatione rom. Pontificis statim vim obligandi habuisse nullo expectato ecclesiae consensu et acceptatione (3), ac proinde tulisse *finale* et *irrefragabile* decretum.

(1) Mira certo est hujus viri dexteritas in permiscendis controversiis liberis cum doctrina catholica ab omnibus admissa, ut deinde tenebras offundat. Haec est perpetua fere Palmerii ars, ut ejus opus sedulo perpendenti patebit.

(2) Etenim in conc. Constantinopolitano I. uti notum est, non interfuerunt nisi 150. episcopi; in II. autem seu generali V. sederunt 166. Cf. Harduin. *Acta conc.* tom. III. col. 207.

(3) Saltem cum ecclesiis certo constiterit de expressa ac libera confirmatione concilii, quo sensu, ut alias animadvertimus, excusari potuerunt ecclesiae illae occidentales dum ad tempus noluerunt recipere concilium V. quia rumor ad ipsas detulerat rom. Pontificem Vigilium illi restitisse.

700. Ad 3. *D.* Et praecipue assensu rom. Pontificis, *C.* absque hujus assensu, imo eo refragante *N.* Nullum ex tota antiquitate exemplum afferri potest, quo probetur vel absque assensu rom. Pontificis, multo vero minus ipso repugnante sententiam alicujus sive concilii sive individualis episcopi uti finalem et irrefragabilem spectatam fuisse. Contra autem plura suppetunt exempla in historia ecclesiastica conciliorum etiam provincialium, nationalium ac plenariorum, quae nullam prorsus vim habuerunt eo quod fuerint ipsorum decreta a rom. Pontificibus reprobata (1).

701. Ad 4. Admittimus totum argumentum adversarii, cum et nos contendamus adversus jansenistas et febronianos minime esse absolutae necessitatis concilia oecumenica ad haereses damnandas, licet et nos demus illa esse valde utilia. Ast negamus quod perperam exinde adversarius inferre adnititur, nempe fallibilem esse concilii oecumenici auctoritatem. Nam ex eo quod ecclesia dispersa infallibilis sit, haud sequitur fallibile esse concilium. Sane plane nescio utrum accuratus dialecticus probaret ejusmodi argumentandi rationem; si quidem id unum ex ea consequitur, si aliunde probetur, et infallibilem esse ecclesiam dispersam, prouti demonstravimus, et infallibilem esse ecclesiam in synodo oecumenica congregatam. Neque enim altera alteri adversatur.

702. Ad 5. In sensu, seu ex mente adversarii, *C.* in doctrina catholica *N.* Omnes enim catholici, nemine excepto, docent infallibilitatem concilii oecumenici in dogmaticis definitionibus certam esse, et ad fidem pertinere quam constanter ecclesia universa professa est et dictis et factis, uti ostendimus. Si qua est inter catho-

(1) Ut constat de conc. Carthaginiensi celebrato a s. Cypriano in causa rebaptismi; ac de innumeris pene aliis conciliis sec. IV. et V, in Oriente et Occidente celebratis, quorum omnium acta irrita fuerunt, quia illis obstiterant rom. Pontifices.

licos doctores controversia, volvitur tantum circa principium hujus infallibilitatis, utrum nempe ideo infallibile sit concilium ob rom. Pontificis assensum et confirmationem, an vero infallibilis sit auctoritas rom. Pontificis ex superveniente assensu episcoporum sive concilii. Ceterum in re omnes consentiunt esse per se infallibile concilium oecumenicum quod fuerit confirmatum a rom. Pontifice (1).

703. Argumenta porro quibus adversarius nisus est ostendere infallibilitatem concilii oecumenici intra *merae opinionis* fines contineri inter catholicos, meri sunt paralogismi tanto homine indigni, aut innituntur auctoritate jansenianorum quos a societate nostra repellimus. Sane 1. paralogismus est quem in priori sectione excussimus,

(1) Quandoquidem adversarius saepe abutitur auctoritate Bossueti ad quem provocat, non abs re erit hic subjicere nonnulla testimonia illustrissimi hujus praesulis ac de re catholica optime meriti. Ipse itaque in *Append. ad defens. declaration. cleri gallic.* haec in rem nostram scribit: « Tum illud certum est *apud catholicos omnes*, nostrique assidue inculcant, non *tantum concilium*, sed catholicam ecclesiam absolute infallibilem esse, etiam absque concilio ». Opp. ed. cit. tom. XXXIII. pag. 563. atque in op. in quo expendit *Cogitationes privatas* ab. Molani Par. II. cap. IV. ar. 3. « Protestantes, scribit, catholicis vitio solent vertere, quod cum ecclesiae infallibilitatem agnoscunt, de hujus infallibilitatis subjecto nihil certi habeant, cum pars in Papa etiam solo, pars in conciliis oecumenicis, pars in ecclesia toto orbe diffusa infallibilitatem collocent. Horum ergo gratia nobis foedum incerti animi vitium atque apertam repugnantiam objiciunt. Neque animadvertere volunt, eas sententias, quas repugnantes putant, communi omnibus dogmate ac veritate niti. Qui enim Papam vel solum putant esse infallibilem, quanto magis cum synodum consentientem habeat; si vero synodum, quanto magis ecclesiam, quam ipsa synodus repraesentat? Aperta ergo calumnia sit, quod nos catholici de infallibilitatis subjecto nihil certi habeamus, cum *pro indubitato apud nos habeatur et ecclesiam et concilium eam repraesentans infallibilitate gaudere* » cit. ed. tom. XXV. pag. 455. et alibi passim. Quod si hic et alibi Bossuetus videtur exposcere consensum ecclesiae ut concilium legitimum habeatur, non loquitur de consensu qui robur intrinsecum addat concilio a Pontifice confirmato, sed de consensu quo extrinsece cognoscatur uti legitimum illud concilium. En iterum ejus verba ex *Corollario Defensionis* §. VIII. ed. cit. pag. 375. « *Certum est apud catholicos* concilia generalia infallibilia esse; at cum dubitari possit, conciliumne aliquod generale sit, id ex ecclesiae consensione repetatur »; prout pariter docet Bouvier quem nobis pariter opponit Palmer, de quo mox dicam.

scilicet non esse nisi *opinionem* quod concilium coalescens ex rom. Pontifice, et episcopis sit infallibile; quia mera opinio est quod rom. Pontifex seorsum sumptus, aut seorsum sumpti episcopi sint infallibiles. 2. Paralogismus est, non posse ostendi infallibilitatem totius, nisi ostendatur infallibilitas alterutrius partis. 3. Paralogismus est argumentum quod deducit ex principio Bossueti: « Id tantum in ecclesia habendum est pro impossibili, quo facto nullum superesset veritati praesidium »; ex quo principio ipse subsumit: atqui si generale concilium confirmatum a Pontifice obnoxium foret errori, auctoritas ecclesiae dispersae satis esset ad veritatem communiendam; ergo impossibile non est ejusmodi concilium errare posse. Verum quis non videat adversarium heic abuti principio Bossueti, qui juxta doctrinam catholicam supponit non posse concilium oecumenicum legitimum in fide errare, quin universa erret ecclesia, quae tenetur edita fidei decreta suscipere ac venerari uti infallibilia, seu irretractabilia? Haec enim, uti ostendimus, vim habent ex se obligandi omnem ecclesiam, ita ut nullo modo possit suspendi assensus donec accedat acceptatio totius ecclesiae. Addo impossibile esse ecclesiam posse adversari concilio legitimo oecumenico, quod repraesentat ecclesiam ipsam, alioquin sibi ipsi adversaretur quod est absurdum et contra pollicitationes Christi. Quod demum spectat ad illos theologos *romanos* quos adversarius ex auctoritate Bouvierii commemorat nec sine aliqua infidelitate (1), illos non moramur, cum iidem

(1) Dixi non sine aliqua infidelitate auctoritatem cl. Bouvierii afferri ab adversario; nam ipse sic refert perinde ac si ille dixisset aliquos theologos opinari ecclesiae approbationem *totam* auctoritatem concilio generali tribuere; ast illud *totam* de suo adjecit Palmer. Cf. edit. Paris. 1834. tom. 1. p. 353. Ceterum Bouvier non agit nisi de auctoritate extrinseca ut patet tum ex solutione tertiae objectionis, dicens: « Igitur ecclesiae acceptatio auctoritatem concilio non tribuit »; tum in loc. cit. ab adversario ubi post recitata verba immediate subdit: « At grave incommodum inde non sequitur: nam *ubi constabit*

non sint *romani* sed vel janseniani, vel de jansenianismo suspecti, quos nuper confutavimus. Ideo janseniani hoc effugium excogitarunt, ut si concilium, ad quod appellarunt, celebraretur, possent ejus eludere auctoritatem, prouti eludere adnisi sunt constitutiones pontificias a quibus toties damnati sunt atque protriti (1).

concilium aliquod ut generale ab ecclesia fuisse receptum, certum erit ipsius decreta esse de fide ». His tamen theologis nos minimo assentimur.

(1) Atque haec hactenus adversus Palmer, frustra catholicorum doctrinam pervertere conantem ut desperatae causae suae undecumque praesidium quaerat. Cum vero de recentiori schola theologica Oxoniensi identidem fuerit a nobis actum, quae illi dum haec vulgamus, tristia sane fata impendant, juverit referre. Inter scripta illa quae inde jampridem prodeunt, titulo *Tracts for the Times*, extabat sub num. 90. tractatus quidam continens « Observanda super XXXIX. articulis » ubi articuli isti, anglicanae fidei propugnaculum, ita explanabantur ut ad meliorem quemdam sensum, magisque a protestantismi placitis abhorrentem pertraherentur, atque hoc tantum modo illis subscribi posse contendebatur. At enim universitatis Oxoniensis rectores, quotquot sunt, solemni habita convocatione, editoque ab ejus Vice-Cancellario decreto, scriptum hoc nuperrime damnarunt, utpote quod (ut ajunt expresse) non explanatio sed evasio illorum articulorum esset, erroribus scateret, et anglicanae ecclesiae indoli adversaretur. Tum illico prodiit epistola prof. Newmani die 16. martii 1841. data, qua se auctorem scripti illius palam profitetur, et quidquid ibi a se statutum non modo verum esse atque honestum, sed necessarium omnino proclamat. Magna inde in tota universitate partium studia et animorum contentio ». Vide *Galignani's Messenger Paris. 24. martii 1841. n. 8122.* Rem porro eo usque progressam esse accepimus, ut Oxoniensis episcopus sive auctoritate sua sive suasionibus, effecerit ut tractatus illi Oxonienses finem protinus habeant, ac perpetuo conticescant. Quo ergo professorum istorum conatus evaserunt? Eo nempe ut miseranda anglicanae ecclesiae conditio magis magisque in omnium conspectu pateret. En qui ecclesiam istam veluti catholicam et apostolicam mordicus tuebantur, qui eam ad pristinum originis suae statum revocare, liturgiae usum restituere, traditionem atque auctoritatem extollere, ac protestantismi principia damnare prae se ferebant, nunc iidem ipsi veluti homines ecclesiae suae infensi, perniciosi, erroresque propinantes tum verbis tum facto ab iis qui auctoritatem inibi exercent, declarantur! Videant igitur scriptores isti cuinam causae ingenium atque industriam suam manciparint! Videant qui status ecclesiae hujus existat in qua nihil fixum ac stabile, nihil cohaerens, sed de ipso articulorum quibus illa innititur sensu adeo acriter dimicatur inter eos ipsos, qui doctrinam anglicanam pro officio exponere ac profiteri debent. Quid porro erit de caeteris omnibus? quid de populo universim? quam fidei suae regulam nanciscetur? quid porro anglicana a caeteris protestantium sectis distabit? Utinam haec omnia scriptores isti probe perpenderent, luceque reperta, in tenebris coecutire non mallent.

PROPOSITIO V.

Commentitia est, ac naturae primatus Pontificii prorsus adversatur nuper invecta, inter jura primatus essentialia et accidentalia sive accessoria, distinctio.

704. Et haec propositio veluti consectarium est quod ex nostra priori propositione de natura Pontificii primatus necessario descendit. Adstruitur autem adversus illos, qui, Febronio praeeunte (1), jura primatus rom. Pontificis in duas potissimum classes dispescunt, quorum alia *essentialia* vocant, utpote necessario nexu cum primatu ipso colligata, atque a rom. Pontificibus sex aut septem prioribus ecclesiae seculis exercita (2); alia vero nuncupant *accidentalia* sive *accessoria* eo quod ab illo nexu minime dependeant, ac illorum exercitium nonnisi medio aevo penes rom. Pontifices coeperit: quos aut ope Isidorianae mercis, aut aperta usurpatione, fretos universali illa ignorantia quae tunc temporis dominabatur, atque proinde jurium omnium confusione ea sibi arrogasse contendunt (3). Nimirum pontificiae auctoritatis vaferrimi

(1) *De statu ecclesiae et legitima potestate rom. Pontificis* tom. I. cap. II. §. 7. n. 9. Ubi ipse hunc veluti canonem statuit: « Habet universalis primatus sua jura partim ex jure divino, partim *ex humano*; immo plura *ex hoc quam ex illo*: habet ordo episcoporum *fere omnia sua ex jure divino* ». Verum quae primatui jura tribuit ex jure divino ad nihilum fere redigit, quae autem ei obtigisse affirmat ex jure humano, ac propterea *adscititiis* adnumerat pleraque sunt, atque ipsam jurisdictionem; sic enim loquitur in eodem op. tom. II. pag. 313. « Canones et concilia pontificibus jurisdictionem *vere talem* atque alia contulerunt, quae proprio et nativo jure, non habent ». Cf. Zaccaria in *Antifebronio vindicato* p. III. diss. VI. cap. I. et diss. VII. cap. I. Quaeque etiam ex jure humano tribuit jura rom. Pontifici Febronius maxima ex parte derivata affirmat ex pseudo-Isidorianis mercibus.

(2) Cf. Roskovany op. cit. *De primatu rom. Pont.* §. 44. seqq. Hic vero auctor apprime catholicus et eruditus eo majori laude dignus est quod contra plenum alveum impavide se in Hungaria opposuerit grassanti doctrinae.

(3) Cf. Hertig *Handbuch der Kirchengesch.* seu *Manuale Historiae Eccles.* I. I. edit. II. Landshut 1827. p. 382. seqq. qui evolvit quomodo ex ejusmodi distinctione nonnulli pro-

hostes nihil intentatum reliquum faciunt, quo ad pertenuem umbram speciemve primatum pontificium dejiciant, ita ut nonnisi nomen aut quandam praeeminentiae et honoris praerogativam inter pares rom. Pontifici relinquant, re autem omnem veram jurisdictionem eripiant. Videntur hi scilicet sibi triumphum agere dum, conspiratione cum protestantibus inita, pervenire possunt ad auctoritatem extenuandam rom. Pontificis, aut fere in nihilum redigendam, ac ignominiam patris gloriam suam fore arbitrantur.

705. Commentitiam porro esse ac naturae primatus pontificii penitus adversantem febronianam illam distinctionem inter jura essentialia et accidentalia sic ostendimus. Distinctio illa commentitia dicenda est, et naturae primatus pontificii contraria, quae arbitraria omnino existit, falsoque innititur principio; quae naturam ipsam destruit primatus divinitus Petro ejusque successoribus collati; quae denique incognita plane toti fuit antiquitati. Atqui.

706. Sane arbitrariam censendam esse ejusmodi distinctionem ex multiplici capite abunde liquet. Ac 1. quia nulla apparet ratio quare adversarii desumant illam distinctionem ex sex vel septem prioribus seculis non autem ex tribus insequentibus, aut eam non coarctent ad tria priora secula prouti facere consueverunt protestantes istorum antesignani et magistri, qui ad tria quatuorve priora secula revocant puram et auream ecclesiae aetatem; 2. Quia nulla certa ratio suppetit quare essentialia jura dicantur arctum ac necessarium nexum cum

gressi sint usque ad plenam episcoporum a rom. Pontificibus independentiam proclamandam, et ad omnem denegandam primatus praeeminentiam in ecclesia; alii vero eo devenerunt, ut consilium dederint episcopis Germaniae de excutiendo rom. Pontificis jugo, atque de statuenda quadam stabili synodo permanente, quae universam repraesentet ecclesiam sub Caesaris auspiciis ac suprema inspectione; admissis, si ita visum fuerit, etiam aliarum gentium episcopis, quin et romano Antistite, uti *simplici praelato*, nec ipsis protestantibus exclusis; inter hos eminet auctor libelli: *Beiträge zur Aufklärung* etc. seu *Documenta, ad illustrat. seculi nostri* etc. Francofurti 1787.

pontificio habere primatu, accidentalia vero non item, ita ut si bonum ecclesiae exposcat, necessarium dici nequeat accidentalium, quae vocant, jurium exercitium; 3. quia adversarii se solos judices constituunt ad decernendum quae jura debeant essentialibus, quae autem accidentalibus adnumerari, cum certo ex historia constet plura ex iis juribus quae accidentalia vocant, utpote contenta in Isidoriana collectione, fuisse in usum adscita a rom. Pontificibus longe antequam ejusmodi collectio evulgaretur (1). 4. Quia destituitur omni fundamento historico.

707. Sed falsum praeterea est principium cui praedictae distinctionis adinventores innituntur. Principium enim in quod superstructa illa distinctio incumbit, est, quod *antiquum* ecclesiae jus sit prorsus immutabile, ita ut *novum* jus censeri debeat corruptela et usurpatio ex Isidorianis decretalibus et barbarie profecta. Porro ejusmodi principium falsum est; siquidem, ceteris omissis, cum jus ecclesiasticum ex quo patriarchalis et metropo-

(1) Cf. Ballerinios opp. s. Leonis M. tom. III. *De ant. collection. et collect. can.* p. III. cap. VI. in quo doctissimi viri ex professo agunt *De collectione Isidoriana* praesertim §. II. ubi accurate secernunt documenta sincera quae inserta sunt huic collectioni a spuriis et ab interpolatis; tum §. III. in qua ostendunt nulla ratione fuisse immutatam disciplinam ecclesiasticam ex supposititiis documentis. Sed praestiterit eruditorum virorum haec verba subjicere quae lucem afferunt iis quae diximus: « Non pauci, scribunt, de pseudo Isidoro severius conqueruntur, perinde ac si ejus imposturis disciplina vetus abolita, et nova fuerit introducta . . . perturbata *episcoporum et provincialium conciliorum jura*, sublatas judiciorum leges, aliaque rei ecclesiasticae damna illata fuisse. Haec autem novae et immutatae disciplinae reprehensio quam minus aequa sit, quisque facile intelliget, si duo animadvertat, nimirum *pleraque* pseudo epistolarum Isidori excerpta esse ex sententiis ss. Patrum, ex sinceris constitutionibus rom. Pontificum post Siricium, ex canonibus conciliorum, ac ex romanis legibus: quae sane novi juris, novaeque disciplinae non sunt: cetera vero eam disciplinam plerumque exhibere, quae vel jamdiu inoleverat, vel jam ante aliquanto induci coeperat. Impostura autem in eo sita est, quod Pseudoisidorus eas sententias iis auctoribus imposuerit, quorum non sunt, et posterioris aevi disciplinam antiquioribus Pontificibus affixerit, quasi prioribus ecclesiae saeculis aeque viguisset ». Cf. l. c. pag. CCXXI. Ibidem vero ostendunt propositum hujus collectoris haud fuisse Sedis apostolicae jura amplificare. Cf. etiam Zaccaria in *Antifebronio vindicato* p. IV. diss. IX. cap. IV.

litica auctoritas prodiit, sit mutationi obnoxium, ita pro temporum ac locorum varietate, ecclesiae bono id exposcente, potest variari, ut novum jus a legitima auctoritate constituatur. Quapropter etsi daretur, quod tamen falsum est, ab Isidorianis mercibus novam fuisse disciplinam invectam, cum haec tamen longo seculorum usu ab ecclesia recepta sit, et ab oecumenicis conciliis confirmata, in primis vero a Tridentino, nemo dixerit novam hanc disciplinam esse corruptelam atque usurpationem (1). Ea quippe auctoritate qua aliquid sancitum est, eadem potest, justis intercedentibus causis, quod statutum fuerat, inmutari eique derogari.

708. Verum, quod secundo loco proposuimus, praedicta distinctio adversatur insuper naturae primatus divinitus Petro ejusque successoribus collati. Etenim, uti ostendimus, primatus pontificii natura in eo posita est, ut sit auctoritas episcopalis super universam ecclesiam; quaecumque propterea, annuente rom. Pontifice, circa regimen ecclesiae et disciplinam antiquitus vel servata vel constituta sunt, quia ita ferebant illius aetatis adjuncta, hisce immutatis, atque ita suadente ecclesiae bono, potuerunt a rom. Pontificibus vi proprii primatus immutari. Id inficiari perinde esset ac plane primatum ipsum divinitus institutum evertere. Primatus enim cum non sit solum honoris et cujusdam praeeminentiae, sed verae jurisdictionis, auctoritas nempe cum plena potestate ea statuendi quae ad ecclesiae bonum et aedificationem conferre possunt, patet ex ejusdem primatus natura ac vi, jura omnia quae ei adnexa sunt, pro diversis temporibus diversa posse ratione exerceri. Ex hac autem diversa ratione, qua pro opportunitate diversis temporibus Pontifices jura illa exercuerunt, nullo modo inferri licet invecta illa distinctio, ita ut alia dici debeant jura essen-

(1) Cf. Balleria in op. *Vindiciae auctoritatis pontificiae contra opus Justin. Febronii* cap. v. §. III.

tialia, alia vero accidentalia aut accessoria, cum omnia prorsus ex eadem divini primatus natura dimanent. Haec proinde distinctio naturae primatus Petro ejusque successoribus divinitus collati omnino adversatur (1).

709. Quod demum eadem distinctio incognita fuerit toti antiquitati, abunde deprehenditur tum ex eo quod ante Febronium, qui eam primus invexit, aut si placet, ante Marcum Ant. de Dominis, Launojum et Richerium quos Febronius aut secutus est, aut exscripsit, nuspiam illius vestigia occurrant; tum etiam ex eo quod videamus patres, quamvis generalis antiqua disciplina viguerit, nuspiam limitibus pontificiam jurisdictionem circumscripsisse, aut reclamasse quod Pontifices, ita poscente ecclesiae utilitate, praeter vigentem disciplinam quidpiam aut egerint aut sanxerint; tum etiam ex eo quod noverimus Pontifices interdum longe ampliorem auctoritatem exercuisse, quam eis pseudo-Isidorianae decretales tribuerint (2).

(1) Ex his plane colligitur haud ferendam esse ejusmodi distinctionem quae jam passim ab aetate Febronii in scholis germanicis percrebuit, adeo ut vix reperire sit aliquem juris canonici tractatorem qui eam non adoptaverit, imo auxerit, atque ulterius etiam progressus sit; uti ex dicendis patebit. Nonnulli tamen ex iis qui incaute ejusmodi distinctionem adsciverunt, non malo animo aut prava intentione ducti id praestitere, imo aperte impugnant Febronium primum ejus inventorem, sed morem gesserunt usui jam in Germania invalescenti. Adversariis s. Sedis satis est, ut ea semel admittatur, a se deinde cetera sumunt.

(2) Cf. Card. Gerdil: *Esame dei motivi della opposizione fatta da M. vescovo di Noli alla publicaz. della bolla Auctorem Fidei.* Opp. ed. rom. tom. XIV. p. II. art. XIII. et XIV. ubi pluribus adductis certissimis documentis evidenter ostendit eminent. auctor longe forsan ampliorem potestatem septem prioribus seculis exercuisse rom. Pontifices in universam ecclesiam, quam sec. insequentibus. Neque id abnuit vel ipse Bossuetus, qui *Defens. declarat. in Corollario* quod illi subtexuit, §. 10. haec fidenter scribere haud dubitavit: « Haec habens et exercens apostolica Sedes, *tanta antiquitus auctoritate viguit*, ut postea, fidens dixerim, *imminuta magis* quam *aucta* esse videatur »; cumque ad hoc evincendum plura exempla ex s. Leone M. et Gelasio attulisset concludit: « Quis autem Pontifex posteriore aetate, qua nonnullis potestate aucti videntur, tanta auctoritate tanta gessit? » Id ipsum conficit ex Agapeto, s. Gregorio M. Cf. edit. cit. tom. XXXIII. pag. 400. seqq. Qua sola animadversione corruit tota Febronii ac febronianorum machina de distinctione jurium *In accidentalia, accessoria, humana,*

710. Quae cum ita se habeant, merito concludimus non solum commentitiam esse invectam distinctionem, naturae pontificii primatus divinitus instituti adversantem, incognitamque toti antiquitati, prout demonstrandum assumpsimus, sed praeterea injuriosam esse tot sanctissimis Pontificibus, qui tot retro seculis pacifice jura quae vocant accidentalia exercuerunt; injuriosam universae ecclesiae, quasi nempe ea passa fuerit sese auctoritate inalienabili spoliari; ac insuper inducentem eam esse inferimus in schismata ac perduellionem (1), dum novam disciplinam traducunt adversarii veluti imparem in praesenti rerum ordine excogitatis illis incommodis medendis, quae ex ea ipsi repetunt, quorumque obtentu pontificiae potestatis osores distinctionem illam in medium protulerunt. Nova siquidem perturbaretur disciplina, vetus autem minime revocaretur. (2).

DIFFICULTATES

711. I. Obj. 1. Christus non uni rom. Pontifici sed

mutabilia, et *essentialia*, *divina*, *immutabilia*, etc.

(1) Cujus assertionis documentum luculentissimum suppeditat congressus Emsensis an. 1786. celebratus; qui totus innixus doctrinae febronianae sategit subducere Germaniam ab auctoritate rom. Pontificis; hinc innumeras turbas excitavit, pluraque schismatica et erronea sancivit. Cf. opus inscriptum: *Colpo d'occhio sul Congresso di Ems trad. dal francese arrichito di note e di un append. di monumenti.* Aletopoli 1788. quod opus Fr. Xaver. Feller auctorem habet. Cf. praesertim doctam dissertationem prooemialem in qua idem auctor clarissimo in lumine ponit schismatica illius congressus molimina. Paulo ante jam commemoravimus erroneas et schismaticas doctrinas in quas nonnulli distinctionis hujus assertores prolapsi sunt.

(2) Neque hic omittendum est ex plurium episcoporum ac metropolitarum negligentia superioribus temporibus factum esse ut rom. Pontifices interponere debuerint auctoritatem suam, cujus non pauca exempla vel ipse protestans Hurter profert in historia Innocentii III. Neque praetereundi sunt nonnullorum episcoporum abusus in exercitio suae auctoritatis qui occasionem praebuerunt rom. Pontificibus plura sibi reservandi. Neque denique praetermittendum est talia quandoque ex rerum politicarum statu adjuncta vigere quibus impossibile sit concilia provincialia cogere. Adversarii qui saepe adeo adversus abusus pontificiae auctoritatis declamant, haec omnia dissimulant, si nonnullos magis moderatos excipias.

etiam episcopis ecclesiam ordinario jure regendam et gubernandam commisit, imminui proinde non potest ordinariorum potestas quin perturbetur ordo a Christo ipso institutus. 2. Sane ecclesia primitiva fidelissima Christi voluntatis interpres et canonum custos, usu et observatione aperte ostendit quaenam jura essentialia pontificii primatus censeri debeant, *jus* scilicet *supremae inspectionis*, *jus supremi provisorii regiminis*, *jus concilia convocandi*, *iisque praesidendi*, *jus vindicandi canonum observantiam* etc. reliqua vero jura, e. g. *confirmandi episcopos*, *canonizandi sanctos*, *appellationes recipiendi*, *dispensandi*, *festa instituendi*, *casus reservandi* etc. quae primis seculis a rom. Pontificibus minime exercebantur, sed serius primo a metropolitanis, deinde a synodis provincialibus ad eosdem devoluta sunt, velut accidentalia sunt putanda vel ex eo etiam capite quod ad naturam primatus haud pertineant, ab eoque abesse omnino possint (1). 3. Alioquin potestas primatialis nullis circumscripta limitibus agere posset prout libuerit, ac episcopis, quos Spiritus S. ad regendum ecclesiam posuit, sola obsequendi relicta provincia, unus ecclesiae Primas pro indefinita auctoritate sua, ea quoque acturus esset, quae e secundariis tantum muneribus et considerationibus profluunt, et in ecclesiarum peculiarium detrimentum redundant. 4. Eo vel magis quod

(1) Non tamen omnes conveniunt in recensione ejusmodi jurium essentialium et accidentalium. Satis sit percurrere opus Mauri de Schenkl ord. Ben. *Institutiones juris ecclesiastici communis* ed. x. adaucta a Jos. Scheill, Landshuti in Bavaria 1830. par. 1. *Jus ecclesiasticum publicum* sect. 1. cap. 1. §. 225. seqq. ubi constituta distinctione inter jura essentialia et accessoria, traditisque regulis ad ea secernenda, primo recenset jura essentialia generalia IV. deinde ex illis deducit specialia IX. inter quae n. V. *ponit jus decreta dogmatica* PROVISORIA *edendi*. Descendens postea ad jura secundaria et accessoria quae *serius* nempe ad primatum devenere ac decem expresse enumerat, quae illic recoli possunt. Verum alii, ut ibidem videre est in adnotationibus, e. g. Rechberger, Frey, Sauter, Walter etc. alias divisiones ac subdivisiones inducunt, et ad diversas classes referunt, quas nimis longum esset singillatim recensere. Cf. etiam Roskovàny op. cit. §. 49. seqq.

absonum plane videatur, non aliter fere conceptum potestatis primatialis, nisi e complexu omnium omnino jurium, uti dicuntur, accidentalium, efformare. Ergo.

712. Resp. ad 1. *D.* Christus etiam episcopis commisit ecclesiam jure ordinario regendam sive mediate sive immediate, *C.* immediate vel Tr. vel subd. Cum dependentia seu subjectione quoad exercitium a rom. Pontifice, *C.* absque subjectione ac dependentia *N.* Quamvis omnes conveniant quoad potestatem ordinis, eam habere episcopos immediate a Deo, non omnes tamen pari ratione catholici theologi id ipsum tenent quoad potestatem jurisdictionis, quam non pauci iique insignes ex ipsis contendunt episcopos immediate a summo Pontifice derivare (1). Verum, et hoc omisso, nemo est, qui dubitet potestatem jurisdictionis qua episcopi divinitus instructi sunt, summo ecclesiae Primati ita ex eadem divina dispositione subjici, ut ille possit pro ecclesiae bono ejus exercitium moderari, imminuere, aut etiam omnino tollere (2). Tantum igitur abest, ut perturbetur ordo a Christo institutus per primatialem Pontificis auctoritatem, ut potius maxime conservetur.

(1) Hanc sententiam tenuerunt s. Thomas, s. Bonaventura, Durandus, Herveus, s. Antoninus, Aegydius Columna, Thomas Argentin., Joannes a Celaja, Mauclerus, Coëffeteau, Jo. Puteanus, Charlas etc. praeter Bellarminum, Suarezium, Vargas, Fagnanum, quorum loca cf. apud Zaccaria in *Antifebronio* tom. II. diss. II. cap. VI. et apud Benedictum XIV. *De synodo dioec.* lib. I. cap. IV. n. 2. ubi scribit: « Licet autem eorum opinio, qui etiam hanc potestatem (jurisdictionis) immediate a Christo oriri propugnant, validis fulciatur argumentis; nihilominus tamen et rationi et auctoritati conformior videtur sententia opposita ». Sententiam de immediata episcoporum jurisdictione a Christo omnium primus invexit Franc. Victoria Ord. Praed. et adstipulatores habuit plures hispanos, atque inter ceteros Alphonsum de Castro, et Vasquezium: cf. Zaccaria l. c. Quamvis quaestio haec summa contentione inter patres Tridentinos agitata fuerit, ut constat ex card. Pallavicini *Hist. conc. Trid.* lib. XVIII. cap. XIV. et lib. XXI. cap. XI. et XIII., nihil tamen definitum est.

(2) Cf. Bened. XIV. op. cit. lib. VII. cap. VIII. n. 7. qui haec in rem nostram habet: « Episcoporum jurisdictio sive sit immediate a Christo, sive a summo Pontifice, ita semper huic subest, ut *consentientibus omnibus catholicis*, ejus aucturitate et imperio limitari, atque ex legitima causa omnino auferri possit ». Cf. etiam Muzzarelli diss. IV. cit. inter opuscula varia p. 358. seqq.

713. Ad 2. *D.* Ita tamen ut primitiva ecclesia non sit exclusive unica norma distinctionis jurium de quibus agitur, *C.* secus *N.* Fatentur adversarii ipsi praxim et usum alicujus juris quoad aliquod definitum tempus non posse normam invehere juris alicujus sive adserendi, sive negandi. Fieri enim potest, ut nulla sese obtulerit per id temporis occasio aut necessitas illius exercendi, quin propterea debeat aut possit jus ipsum, quod alicui inhaeret, avelli. Profecto ecclesia tribus prioribus seculis, persecutione saeviente, nequivit illa exercere jura, quae postea, concessa pace, tanta cum majestate exercuit sive in conciliorum oecumenicorum celebratione, sive in sanciendis legibus, sive in pluribus aliis; idem dic de rom. Pontifice. Perperam porro quispiam inde inferret, jura quae ecclesia simul sumpta cum suo capite, aut rom. Pontifex seorsum exercuerunt IV. seculo fuisse accidentalia et accessoria; sic perperam infertur accidentalibus juribus primatus pontificii ea esse accensenda, quae post sex aut septem secula Pontifices exercuerunt. Accedit, adjuncta posteriorum seculorum ac rei ecclesiasticae et politicae statum vix non necessariam effecisse novam disciplinam, quae sensim ac sine sensu antiquae suffecta est antequam Isidorianae decretales confingerentur (1). Ex his liquet quid sentiendum sit de duplici jurium classe quam febroniani excogitarunt, ut silentio praetereamus quae animadvertenda essent circa illa *supremae inspectionis* et *supremi provisorii reyiminis* jura quae ipsi commenti sunt, necnon de *devolutione* quam vocant jurium accidentalium a metropolitanis et synodis provincialibus, quae supponit quod adhuc in controversia est; ut praetermittamus insuper absurdum, quod ex istorum neotericorum theorica profluit, eccle-

(1) Cf. Ballerinios in op. et loc. cit. De collectione Isidoriana; Bianchi *Dell'esterior polizia della chiesa* tom. IV. lib. II. cap. III. §. V. p. 450. seqq. Zaccaria op. et loc. cit. diss. III. cap. III. et IV.

siam scilicet posterioris aetatis non esse aeque fidelem interpretem voluntatis Christi, ac fuerit ecclesia primitiva.

714. Ad 3. *D.* Si Christus ita constituisset dignitatem primatialem, *C.* si ita non constituit *N.* Inutile prorsus est congerere, aut sibi confingere incommoda, quae ex suprema auctoritate ita constituta provenirent, si plane constet de Christi ecclesiae architecti et conditoris voluntate. Jam vero nullo alio limite voluit Christus primatialem circumscribi dignitatem praeter illum quem praefigeret ejus abusus in destructionem ecclesiae. Nihil enim Pontifex potest efficere quod vergeret in ecclesiae destructionem, ac si quid ejusmodi moliretur, nulli censerentur ejus actus. At in aedificationem omnia potest. Hoc tantum et nullo alio limite circumseptam voluit Christus Vicarii sui auctoritatem. Adversariorum porro est evincere disciplinam tot seculorum usu, atque oecumenicorum conciliorum auctoritate firmatam vergere in detrimentum ecclesiarum particularium. Experientia autem ostendit haud exigua inde bona in ecclesiae aedificationem dimanasse (1).

715. Ad 4. Resp. nihil plane absoni exinde oriri, nisi quod ab anticipatis adversariorum judiciis apprehenditur.

716. II. Obj. 1. Certum est metropolitas et synodos provinciales pacifica possessione ad plura secula obtinuisse atque exercuisse jura, quae deinceps ad se privative traxerunt rom. Pontifices. 2. Haec autem usurpatio legitima fieri non potest, sive nonnullorum metropolitarum culpa et ignavia, sive frequentibus ad Pontificem recursibus aut devolutionibus causarum, sive synodorum provincialium intermissione, sive denique temporis lapsu, cum nulla detur adversus legitimam possessionem prae-

(1) Cf. Roskovány op. cit. §. 56.

scriptio (1). 3. Incommoda porro quae ex hac rom. Pontificum dominandi lubidine oriuntur aetate jam sua deflens s. Bernardus, querebatur « De ecclesiarum detruncatione, qua subducuntur abbates episcopis, hi metropolitanis, hi patriarchis seu primatibus (2) ». 4. Sane ex quo regulares suis episcopis subducti sunt, relaxari monastica disciplina coepit, atque ex appellationibus ad rom. Pontificem clericorum facinoribus omnibus aditus aperiri. 5. Demum nisi ad pristinae disciplinae normam revocetur pontificiae auctoritatis exercitium, quaenam regula ei praefigi poterit, ne sibi cuncta surripiat? Ergo.

717. Resp. ad 1. *D.* Ex concessione rom. Pontificum revocabili, *C.* ex concessione irrevocabili *N.* Verum est episcopos, metropolitas ac provinciales synodos ad plura secula juribus usos esse quae temporis tractu ad se summi Pontifices revocarunt; sed et illud certum est, episcopos, metropolitas ac synodos iis juribus auctas esse ex concessione sive expressa sive tacita rom. Pontificis cui ex Christi institutione competit plenitudo potestatis in universam ecclesiam: dum propterea Pontifices pro temporum, locorum ac personarum adjunctis aliquid de propriis ac insitis primatiali dignitati suae juribus cesserunt ad ecclesiae bonum et utilitatem, censendi non

(1) Scheill cum in adjectionibus ad §. 240. *Instit* Schenklii merito rejecisset jurium accidentalium natales, ut ipse loquitur, a nonnullis excogitatos, nempe *Pontificum ambitionem*, *Isidori falsas decretales*, *secula rudia*, *regularium* Papae imperium promoventium *conatus*, alios ipse natales his juribus adscribit saltem tanquam *praecipuas causas*, videlicet *episcoporum* et metropolitarum in conservandis suis juribus *incuriam*, et maxime *negligentiam in officio*, facilitatem et *indulgentiam* nimiam, aut contra imperiosiorem dominationem; *impotentiam* eorum ad abusus reprimendos; perpetuum *recursum* et causarum ad Papam remissionem; *infrequentiam synodorum provincialium*; *simoniam*, *incontinentiam*, aliorumque vitiorum impune grassantium labem, et inde ortam necessitatem, ut summa Sedes auctoritatem suam interponeret, hasque demum causas sibi servaret; *jus patriarchale* rom. Pontificis per Occidentem; ac *jus devolutionis* ob omissas synodos provinciales. Fatendum tamen est hunc auctorem prae ceteris moderatum se exhibere, et addictum s. Sedi.

(2) *De consider*. lib. III. cap. IV. num. 14.

sunt ita propriam cedere auctoritatem voluisse, ut si ecclesiae beneverteret, illam ad se ex integro revocare non possent; quod neque in ipsorum erat potestate. Quare dum etiam vigeret pacifica illa jurium possessio, identidem Pontifices ex potestatis plenitudine per se eadem jura exercuerunt, quoties nempe ecclesiae bonum postulavit. Hinc eodem ecclesiae bono exigente factum est, ut temporis lapsu eadem ad se jura revocarent.

718. Ad 2. Neg. suppositum adversariorum, qui odiosa *usurpationis* denominatione legitimam adscititiae auctoritatis revocationem designant. Diximus *adscititiae auctoritatis*, quia jura illa quibus episcopi, metropolitae, aut synodi antiquitus fruebantur non ex intima gradus episcopalis, metropolitici, aut synodalis natura profluebant, sed unice ex ecclesiastica, seu potius ex Pontificis concessione, qui fons et origo est totius immediatae ecclesiasticae jurisdictionis, aut saltem supremus ejus exercitii moderator existit (1). Concidit proinde superstructa Febronii ac febronianorum machina de nullitate praescriptionis adversus legitimam jurium possessionem: quae quidem ad summum valeret quoad jura propria seu intime connexa cum gradu quem praelati respective obtinent, exque eo profluentia, non autem si eidem extrinseca sint et adventitia, ut in eo quod vindicamus contingit (2).

719. Ad 3. *D.* Et s. Bernardi querelae abusus in administratione afficiunt, *C.* Pontificium jus et potestatem *N.* Dolet scilicet s. Doctor nonnullos abusus, qui irrepserant ex parte subditorum se extollentium adversus praelatos suos occasione aut obtentu quarumdam exemptionum, ut vocant; hortatur proinde Pontificem, ne

(1) Cf. Ballerin. *De vi et ratione primatus* cap. III. tum in op. *De potestate ecclesiastica* cap. I. §. I. Item: Bianchi op. cit. tom. IV. lib. II. cap. I., Christ. Lupum in *s. Gregorii VII. dictatum* opp. ed. Venet. tom. V.

(2) Cf. Ballerin. op. cit. *De potest. eccl.* l. c.

sine necessitate aut utilitate illas facile concedat, ne tollat graduum distinctionem sapienter in ecclesia constitutam, atque ea plenitudine potestatis qua divinitus praeditus est, in aedificationem et non in destructionem utatur. At jura Pontificis non solum non attingit, sed semel iterumque et pluries hoc ipso in loco inculcat et adstruit (1). Aliud porro est loqui de jure, aliud vero de ratione utiliter jus exercendi, sine detrimento videlicet auctoritatis, quae unicuique juxta vigentem disciplinam competit. Nullam autem graduum perturbationem ex pontificia administratione induci, ex longa tot seculorum experientia abunde liquet (2).

720. Ad 4. *D.* Qui tamen abusus aeque ac forte pejus inoleverunt, quin regulares subducerentur, et quin appellaretur ad Papam, quique compensantur ex aliis emolumentis inde manantibus, *C.* secus *N.* Satis est oculos conjicere in antiquiora historiae ecclesiasticae monumenta, ut facile quisque sibi persuadeat monasticae disciplinae vincula fuisse disrupta, et abusus obtinuisse, etiam cum monachi suis immediate subderentur ordinariis, et episcopos ultro fassos se impares omnino esse ad eos tollendos, aut ad disciplinam in suo vigore restituendam (3). Quod vero ad clericorum attinet appellationes,

(1) En s. Bernardi verba, quae immediate subdit eodem in loco: « Sic factitando *probatis vos habere plenitudinem potestatis*, sed justitiae forte non ita. Facitis hoc *quia potestis*: sed utrum et debeatis, quaestio est »; et n. 15. « Quid item, pergit, tam indignum tibi, quam *ut totum tenens*, non sis contentus toto, nisi minutias quasdam, atque exiguas portiones ipsius tibi creditae universitatis, tanquam non sint tuae, satagas nescio quomodo adhuc facere tuas? » Ex quibus luculenter patet s. Abbatem jurium distinctionem in Pontifice haud agnovisse. Alia plura ejusdem s. Doctoris in hanc rem testimonia cf. apud Ballerin. in *Vindiciis auctoritatis pontificiae cont. Febronium*. Cap. IV. n. 2. seqq. Verum clarissime mentem suam aperit s. Bernardus in eodem cap. IV. n. 18.

(2) Cf. Ballerinium ibid. cap. VI. ubi quod asserimus luculentissime ostendit; necnon Muzzarelli, *Il buon uso della logica*, opusc. V.

(3) Cf. inter caetera quae de monachis non exemptis sui temporis scripsit Ratherius in sex libris *Praeloquiorum* in cit. ed. col. 9. seqq. et in *Confessione, seu Excerpto ex dialogo confessionali*. Ibid. col. 249. seqq. ut silentio praeteream quae ex historia ecclesiastica IV. V. etc. seculorum erui possent.

cum juxta Tridentinum, sententiae executionem illae non suspendant quoties de moribus agitur (1), patet ex eis nullum facinoribus aditum aperiri. Accedit praeterea episcopos in pluribus casibus tanquam delegatos apostolicos extraordinaria potestate praeditos esse ex ejusdem concilii Tridentini dispositione (2); item metropolitas in suos suffraganeos, necnon patriarchas seu primates in metropolitas et episcopos jura sua exercere. Partim igitur falsa, partim exaggerata sunt quae ad invidiam conflandam in Sedem apostolicam adversarii comminiscuntur, perinde ac si subditi omnes ab immediata superiorum suorum jurisdictione arcerentur.

721. Ad 5. Resp. iterum nullam aliam regulam pontificiae auctoritati praefigi posse praeter eam quam ei praefixit Christus Dominus, ecclesiae videlicet bonum. Quare si ecclesiae bonum id exposcat, modo angustiori modo ampliori auctoritate uti poterit rom. Pontifex, qui solus praeterea judex esse potest eorum quae pro temporum, locorum ac personarum adjunctis in casibus sive generalibus sive particularibus praestanda sint ad ejusdem ecclesiae aedificationem. Quaelibet alia regula arbitraria erit atque ex perduellionis spiritu proficiscens.

(1) Sess. XIII. cap. I. de Reform. tum sess. XXII. cap. I. de Reform.

(2) Vel ipse Bossuetus in sermone habito ad comitia cleri Gallicani, Parisiis 1681. distinguens potestatem a Christo Petro collatam ab illa quam contulit Apostolis, aperte profitetur potestatem Petro traditam fuisse: « *Super omnes sine restrictione* nec alios terminos habere nisi quos praescribit REGULA ». *Elle n'a de bornes que celles, que donne la* RÈGLE. Haec autem regula cui suberat idem Petrus, qui *super omnes sine restrictione* praefectus fuerat, nulla lex humana esse poterat, sed naturalis ac divina, nempe bonum ecclesiae. Hinc Gelasius epist. XIII. ad Dardaniae episcopos edit. Ven. Coleti col. 326. scribebat: « Uniuscujusque synodi constitutum, quod universalis ecclesiae probavit assensus, non aliquam magis exequi sedem prae ceteris oportere quam primam, quae et unamquamque synodum *sua auctoritate confirmat*, et continuata moderatione custodit, pro suo scilicet principatu, quem beatus Petrus apostolus Domini voce perceptum, ecclesia nihilominus subsequente et tenuit semper et retinet ». Ex quibus postremis verbis sensus apparet priorum verborum: *Quod universalis ecclesiae probavit assensus*, quibus nonnulli male abutuntur.

CAPUT IV.

De Romani Pontificis primatus dotibus

722. Cum ex iis quae hactenus disputavimus constet rom. Pontificem ratione primatus quem divinitus obtinet caput esse universae ecclesiae, consequitur dotes omnes ac praerogativas quas ecclesiae vindicavimus, eminentiori quodam modo reperiri debere in rom. Pontifice, prouti in humano etiam individuo caput eminentiori ratione in se continet quidquid in membris excellentiae invenitur. Vidimus porro duas praecipue dotes in ecclesia eminere, *infallibilitatem* in docendo, et *auctoritatem* in regendo: quapropter et has in rom. Pontifice agnoscamus necesse est (1). Cum vero de posteriori hac dote satis constet ex iis quae superiori capite potissime disceptavimus (2), ne longius tractationem hanc protrahamus, coarctamus eam ad priorem tantummodo dotem rom. Pontifici vindicandam, nempe ad irreformabilem pontificii primatus auctoritatem adstruendam in fidei morumque judiciis.

723. Haec porro dos seu praerogativa plures nacta est adversarios praesertim post editam declarationem

(1) Quod enim spectat ad *indefectibilitatem*, quae altera est ex tribus quas enumeravimus ecclesiae dotibus, locum hic non habet, nisi forsan seriem ipsam rom. Pontificum excipias; ast sub hoc respectu, cum identificetur cum ecclesia ipsa cujus pars essentialis et constitutiva est, ideo jam in tuto est posita.

(2) Agentes de natura et juribus primatus, ex quo consequitur pollere rom. Pontificem potestate suprema ferendi leges disciplinares, aliaque praestandi quae ad bonum ecclesiae conferunt unitatemque ejus servandam. Ceterum cf. quae hac de re habet Zaccaria in *Antifebbronio* tom. II. dissert. II. cap. VIII. et tom. III. lib. II. cap. I. seqq. nec non cl. Jo. Ignatius Moreno archidiaconus ecclesiae metropol. Limanae in Peruvia in egregio op. cui tit. *Ensayo sobre la supremacia del Papa*. Trib. vol. in 8. quod primum in America deinde Matriti recusum est an. 1838.-1840. praesertim vol. I. ubi de hac legislativa rom. Pontificis auctoritate fuse agit; atque in aliis voluminibus plura ex iis quae capite superiori egimus adversus neotericos, solide et catholico vere sensu adstruit copioseque defendit.

cleri Gallicani an. 1682. cujus quartus articulus ita se habet: « In fidei quoque quaestionibus praecipuas summi Pontificis esse partes, ejusque decreta ad omnes et singulas ecclesias pertinere; nec tamen irreformabile esse judicium, nisi ecclesiae consensus accesserit (1) ». Ideo autem irreformabile ante ecclesiae consensum censetur non esse ab hujus articuli auctoribus judicium summi Pontificis in dogmaticis decretis, quia ipsi minime infallibilem esse existimant in suo magisterio ejusdem auctoritatem. Communis autem catholicorum sententia est, rom. Pontificem ejusmodi infallibilitatis praerogativa a Christo Domino praeditum esse, ita ut errare nequeat cum tanquam supremus ecclesiae Primas aliquid de fide credendum aut tenendum universis christifidelibus proponit.

724. Quoniam vero ex bene definito quaestionis statu ejus solutio maxime pendet, idcirco nonnulla praemittenda sunt, quae viam sternant ad illum recte constituendum.

725. Ac 1. dogmaticae definitionis nomine, seu, ut trito jam loquendi usu obtinuit, definitionis editae *ex cathedra* significatur rom. Pontificis decretum quo proponit aliquid universae ecclesiae de fide tenendum, aut respuendum veluti fidei contrarium sub censurae aut anathematis poena (2).

726. 2. Controversia agitari solet utrum ejusmodi decreta vim habeant omnes et singulos cogendi ad praestandum interiorem intellectus ac voluntatis assensum

(1) Apud Bossuetum: *Defensio declarat. conventus cleri Gallic.* Opp. edit. cit. vol. XXVI.

(2) Quapropter neque facta personalia, neque praecepta, neque rescripta, neque opiniones quas identidem promunt rom. Pontifices, neque decreta disciplinae, neque omissiones definitionis, aliaque id genus plurima in censu veniunt decretorum de quibus agimus. Quanquam enim haec omnia pro summa auctoritate ex qua dimanant, magno semper in pretio habenda sint ac humili mentis obsequio ac veneratione sint excipienda, nihilo tamen minus non constituunt definitionem ex cathedra de qua loquimur, et in qua sola adstruimus Pontificiam infallibilitatem. Cf. quae scite non minus quam prudenter hac de re observat post Canum et Bellarminum Petrus Ballerinius *De vi ac ratione primatus* cap. XV. §. X.

ante expressam aut tacitam ecclesiae acceptationem, tanquam judicia irreformabilia, nec ne. Qui tenent rom. Pontificem ex cathedra definientem infallibilem esse, affirmant; qui fallibilem adstruunt, negant.

727. 3. Qui rom. Pontifici infallibilitatem adjudicant in dogmaticis definitionibus ex cathedra editis ante ecclesiae acceptationem aut probationem, minime dispescunt summum Pontificem ab ecclesia ipsa, ita ut seorsum spectent solum caput, seorsum vero membra seu corpus; hoc enim perinde esset ac capitis ab eo dignitatem auferre. Nam eatenus rom. Pontifex caput ecclesiae est, quatenus *unum* cum ea corpus constituit, ex capite scilicet ac membris coalescens. Cum proinde ex officio rom. Pontifex aliquam edit dogmaticam definitionem, eaque universae ecclesiae credendum aliquid aut rejiciendum veluti fidei contrarium proponit, necessario tanquam unitatis centrum ministerio fungitur sibi a Christo commisso.

728. 4. Quando rom. Pontifex suas fidei definitiones emittit, propria non edit, sed ea quae in revelationis deposito per Scripturam et traditionem ad nos derivata, asservantur, profert. Quod si in revelationis deposito veritas fidei quae a rom. Pontifice decernitur, continetur, fieri omnino nequit, ut fidem diversam ecclesiae reliquae profiteantur ab illa quam definit rom. Pontifex, quaeque necessario etiam continetur in traditione ecclesiae romanae, quae, quatenus rom. Pontificem episcopum habet, pars *essentialis* totius ecclesiae est.

729. 5. Imo et illud adjicimus, quaestionem hanc *in concreto* ut ajunt, et in praxi vix supervacaneam non videri. Etenim cum aliquis error aut haeresis alicubi exurgit, illius regionis praesules in qua haeresis suboritur, primi ut plurimum sunt qui arma sumant adversus profanam novitatem; ipsi commonefaciunt Pontificem de novo errore, ejusque judicium atque definitionem exposcunt.

Rom. Pontifex mature quod sibi propositum est perpendit, diuturnamque instituit inquisitionem, ut ea qua par est prudentia ac maturitate in difficillimis gravissimisque negotiis se gerat. Rumores excitantur, scripta hinc inde prodeunt, concilia interdum provincialia aut nationalia etiam ad rem discutiendam coguntur, plures quandoque anni in his dilabuntur antequam sancta Sedes definitionem suam emittat, uti experientia constat (1). Quando proinde summus Pontifex ultimum suum judicium profert, integrum negotium plane maturuit. Quamobrem fieri nequit, ut ecclesia vel insurgat adversus Pontificis dogmaticum judicium, aut illud reformare possit; ac numquam certe accidit rom. Pontificem in definitionibus dogmaticis solum extitisse. Quod si episcopi dividantur ab invicem, aliique cum Pontifice, contra Pontificem autem alii stent, nulli catholico ignota regula est: « Ubi Petrus ibi ecclesia (2) », adeoque eos necessario errare qui contra Pontificem se erigunt, cum ecclesiam non amplius ipsi, sed factionem acephalam constituant (3).

(1) Hujus agendi rationis luculentum suppetit exemplum in controversia janseniana, quae diu agitata atque discussa in Galliis fuerat. Romam, ubi novum est institutum examen, janseniani suos delegatos miserant, singula magna sollertia ac diu fuere perpensa, in quadraginta aut quinquaginta congregationibus sive coram Pontifice sive coram cardinalibus ad hoc delectis qui octo postremis mensibus illius biennii quo examen istud confectum est, usque ad triginta tres interveniebant, donec Innocentius X. an. 1653. die 31. Maii celebrem constitutionem edidit quae incipit: *Ex occasione*. Cf. *Histoire des cinq Propositions de Jansénius*. Liége 1699. tom. 1. liv. 1. Aliud recentius adhuc exemplum habemus in Constitutione Pii VI. *Auctorem fidei*, quae toto decennio a celebrata pseudo-synodo Pistoriensi, nempe an. 1794. exarata est.

(2) S. Ambros. *Enarrat.* in Ps. XL. n. 30.

(3) Id apertissime constat ex tot factionibus quae identidem in ecclesiis orientalibus excitatae sunt, praesertim vero ex occasione schismatis Acaciani. Quamvis porro magno numero essent episcopi qui cum suis patriarchis restiterunt rom. Pontifici, absque ulla dubitatione illi omnes et soli ad unitatem ecclesiae pertinuisse habiti sunt, qui rom. Praesuli adhaeserunt. Quapropter Bossuetus in *Instructione pastorali de promissis ecclesiae factis*, agens adversus haereticos autumantes ecclesiam visibilem in fide deficere posse n. XXXII. haec praeclare scribit: « Il ne faut qu'un peu de bon sens et de bonne foi pour avouer que l'église chrétienne dès son ori-

730. Ex hisce animadversionibus vix, uti innuimus, non absoluta haec controversia videri potest: ne tamen muneri nostro in re gravissima deesse videamur, fundamenta praecipua a nobis exponi debent quibus doctrina nostra fulcitur. Cum vero haec partim ex Scriptura, partim ex traditione et ecclesiae praxi, partim vero denique ex facto ipso desumantur, tres erunt propositiones quibus hoc argumentum absolvemus.

PROPOSITIO I.

Rom. Pontifex ex cathedra definiens in rebus fidei et morum infallibilis est, ejusque dogmatica decreta, etiam antequam accedat ecclesiae consensus sunt prorsus irreformabilia; prout in primis sacrae Litterae ostendunt

731. Tria potissimum oracula ejusmodi Petri, seu rom. Pontificis infallibilitatis praerogativam in publico magisterio dogmatico adstruunt, ita ut irreformabilia evadant ejus decreta etiam ante ecclesiae consensum.

732. Primum illud est quod legitur Luc. XXII. 31. seqq. cum dixit Christus: « Simon, Simon, ecce Satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum: ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos ». Quibus verbis tria Christus effecit; praedixit scilicet futuram apostolorum

gine *a eu pour une marque de son unité sa communion avec la chaire de saint Pierre, dans laquelle tous les autres siéges ont gardé l'unité, in qua sola unitas servaretur*, comme parlent les saints Pères (Optat. cont. Parm. lib. II.): en sorte qu'en y demeurant, comme nous faisons, sans que rien ait été capable de nous en distraire, nous sommes le corps qui a vu tomber à droite et à gauche tous ceux, qui se sont séparés eux-mêmes . . . *Dans cet inviolable attachement à la chaire de saint Pierre*, nous sommes guidés par la promesse de Jésus-Christ » En igitur tesseram exploratissimam unitatis verae ecclesiae, *communio cum cathedra s. Petri*. Opp. ed. cit. tom. XXII. pag. 423. seqq.

in communi tentationem circa fidem, *expetivit vos*, ac proinde ecclesiae in eorumdem persona; deinde affirmavit Petro se specialim orasse pro eo, ac propterea pro successoribus suis, ne fides ejus aliquando deficeret, *ut non deficiat fides tua*; demum onus seu munus injunxit Petro confirmandi in fide fratres suos, nempe ecclesiam expetitam a Satana, ut eam cribraret: *confirma fratres tuos.* Quibus ex verbis hoc instruimus argumentum: juxta adducta verba ecclesia obnoxia futura erat tentationi, et Christus praesens ei remedium praeparavit in speciali oratione pro Petro futuro ecclesiae capite, adeoque pro ejus successoribus fusa, ut a Petro ac successoribus ejus, quorum fides deficere non poterat, eadem in fide confirmaretur. Jam vero si Petrus, seu rom. Pontifex infallibilis non esset, seu deficere posset fides ejus dum publico magisterio fungitur in dogmaticis decretis, dicendum foret aut Christi orationem pro Petro inefficacem fuisse, aut sufficienti remedio Christum ecclesiae suae nequaquam consuluisse. Ergo cum neutrum sine blasphemia et Christi injuria admitti possit, sequitur dotem hanc infallibilitatis in Petro ejusque successoribus esse agnoscendam. Rursum: si decreta dogmatica rom. Pontificis possent reformari ab ecclesia eo quod rom. Pontifex etiam dum universam docet ecclesiam posset deficere in fide, duo exurgerent contra Christi promissa; ac primo, quod ecclesia prout distinguitur a capite praedita esset infallibilitate, cum tamen haec ei non competat, nisi quatenus unum corpus cum capite suo constituit; secundo, quod inverteretur ordo a Christo constitutus; nam non amplius Petrus confirmaret fratres suos, sed potius fratres Petrum in fide confirmarent, secus ac Christi verba exposcunt (1).

(1) Cf. *Lettere sopra de' quattro articoli detti del clero di Francia.* Card. Litta. Lett. XXIV.

733. Alterum oraculum desumitur ex Matth. XVI. 17. seqq.: « Beatus es Simon Bar-jona . . . et Ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, et portae inferi non praevalebunt adversus eam ». Quamvis porro daremus adversariis, secus ac ferat sensus antiquitatis ipsaque rei natura de qua agitur (1), postrema verba « *et portae inferi non praevalebunt adversus eam* » non ad petram, sed ad ecclesiam referri; attamen quin velimus Christum uti stultum architectum traducere, qui ad sustinendum regendumque aedificium aeternum petram elegerit fragilem et ineptam, fatendum est exinde infallibilitatem Petri seu rom. Pontificis in iis quae ad fidem pertinent, evidenter constabiliri. In communi enim hominum sensu non petra seu fundamentum soliditatem firmitatemque suam ab aedificio acquirit, sed e converso aedificium a fundamento. Sed si Petrus in fidei decretis reformari ab ecclesia posset, praeter absurda illa de quibus paulo ante diximus, sequeretur non ecclesiam seu aedificium a Petro, fundamento scilicet, consolidari, sed Petrum, nempe fundamentum a superstructo aedificio, id quod Christi adversatur sententiae. Eo magis quod Christus ideo stultum vocaverit hominem cujus domus cecidit ex irruentibus imbribus et flantibus ventis, quia illam quin aedificasset super firmam petram, potius inordinate super arenam extruxisset. At ita se Christus in adversariorum hypothesi plane gessisset, quod vel cogitare absonum et impium esset.

734. Tertium denique nobis suppeditat s. Joannes XXI.

(1) Cf. ibid. necnon Emmanuel. Sa, *Scholia in quatuor Evangelia* in h. loc.; quamvis vero Maldonatus, et Corn. a Lapide intelligant de ecclesia, attamen exinde colligunt infallibilitatem rom. Pontificis, cum non alia de causa dicatur a Christo Domino portas inferi praevalere non posse adversus ecclesiam, quam quod haec aedificata sit supra firmam petram.

15. seq. in illis verbis a Christo redivivo Petro dictis: « Pasce agnos meos . . . pasce oves meas »; pastoris hujus munus non solum in sacramentorum administratione, verum etiam, imo praecipue in verae doctrinae ministerio consistit. Porro Christus per adducta verba Petrum universi gregis sui, agnorum et ovium pastorem constituit; quare licet episcopi pastores sint respectu illius gregis portionis, quae ipsorum curae commissa est: « Pascite qui in vobis est gregem Dei » attamen et ipsi agni aut oves sunt respectu supremi pastoris, scilicet Petri seu rom. Pontificis juxta illud: « Fiet unum ovile et unus pastor (1) ». Ergo et ipsi tenentur hujus *pastoris vocem audire et eum sequi* (2). Jam vero si rom. Pontifex in publico suo ac solemni magisterio in rebus fidei errare posset, num non universum gregem in errorem induceret? Restat igitur ut dicamus quod si Christus nobis praecepit ut magisterio Petri in iis praesertim quae ad fidem pertinent nosmetipsos subjiceremus, Petrum vicarium suum infallibilitate in his donasse, quo tuto prospiceret fidei nostrae integritati; alioquin in errores contra fidem necessario induci possemus. Accedit, quod in adversariorum hypothesi non amplius esset pastor qui oves pasceret, ac per tutam duceret semitam, sed ipsae forent oves quae pascerent pastorem, ac devium illum in viam revocarent, quod absonum est ac apertae Christi menti omnino opponitur. Gratis denique adstruitur ab adversariis ecclesiam a capite distinctam infallibilitatis dote pollere ad caput suum corrigendum, cum tamen neque ex Scripturis neque ex traditione id uspiam appareat, imo appa-

(1) Jo. x. 16.

(2) Ibid. 27. Sane vel ipse Bossuetus in *Meditationibus* super evangelium die LXX. Christi verba: *Pasce agnos . . . pasce oves* exponit etiam de episcopis dum Christum sic loquentem inducit: *Pais les mères comme les petits*, et adjicit. « Ce qui revient au commandement de les affermir dans la foi, puisque cela même, c'est gouverner le troupeau » Opp. ed. cit. tom. x. pag. 22.

reat plane contrarium. Constat igitur ex Scripturis quod evincendum assumpsimus (1).

DIFFICULTATES

735. I. Obj. Abs re profertur primum testimonium ad adstruendam rom. Pontificis infallibilitatem, cum in eo agatur de favore personali Petri; sermo enim illic est de imminenti apostolorum tentatione in passione Christi, de lapsu Petri ejusque conversione. 2. Distingui praeterea debet in illis Christi verbis onus Petro impositum *confirmandi fratres* ab oratione quam Christus pro eo fudit, quippe hujus orationis objectum est ecclesia ipsa a Petro tanquam capite repraesentata, et in ecclesia suum habet effectum. Ergo.

736. Resp. ad 1. *N.* Etenim quamvis proxima apostolorum tentatio et Petri lapsus occasionem Christo praebuerint verba illa proferendi, cum tamen munus quod iis Christus Petro commisit confirmandi fratres in fide, sit munus publicum ab eo exercendum ut ecclesiae Primate atque in ecclesiae ipsius utilitatem, patet minime favorem personalem aut personale privilegium extitisse, sed privilegium adnexum primatui, qui cum perpetuus esse deberet, perpetuum pariter esse debuit privilegium quod ei Christus Dominus adjecit; ita rem ecclesiae etiam patres intellexerunt, uti ex dicendis constabit; nec Bossuetus ipse repugnat (2).

(1) Cf. Ballerinium op. cit. *De vi et rat. primat.* cap. XII. §. 1. seqq. in quibus copiose singulos hos textus evolvit.

(2) Etenim in *Meditat.* cit. pulchre connectit quae leguntur Matth. XVI. cum iis quae expendimus scribens pag. 16. « Qui peut douter que saint Pierre n'ait reçu par cette prière une foi constante, invincible, inébranlable, et si abondante d'ailleurs, qu'elle fût capable d'affermir, non-seulement le commun des fidèles, mais encore ses frères les apôtres, et les pasteurs du troupeau, en empêchant Satan de les cribler? Et cette parole revient manifestement à celle où il avait dit: *Tu es Pierre*: je t'ai changé ton nom de Simon en celui de Pierre, en signe de la fermeté que je te veux communiquer, non seulement pour toi,

737. Ad 2. *D.* In ecclesia suum habet effectum *mediante Petro*, *C.* eo excluso *N.* Nec enim abnuimus Christi orationem habere potissime pro objecto ecclesiae utilitatem in eaque compleri: verum id verificatur per Petrum pro quo Christus singulariter oravit, ut confirmaret fratres in fide.

738. II. Obj. Nec alterum testimonium quidpiam evincit, siquidem 1. Petrus Matth. XVI. dictus est petra ratione primatus honoris ac jurisdictionis quo pollet super ecclesiam universam, non ratione infallibilitatis in fidei decretis, saltem quoad ejus successores. 2. Multo vero minus ejusmodi privilegium probatur ex eo quod Petrus constitutus sit ecclesiae fundamentum, cum ecclesia non a fundamento secundario ac minus principali mutuetur firmitatem in fide, sed a fundamento primario, interno et essentiali cujusmodi solus est Christus Jesus, et quo solo fundamentum secundarium, Petrus nempe ejusque successores, solidum perstat, quamdiu ecclesiae totius aedificio aptissime adhaeret, minime vero si forte ab ipso propter haeresim sejungatur (1). Ergo.

739. R. N. A. Ad 1. prob. *D.* Etiam, *C.* solum *N.* Utrumque enim Christus Petro contulit, et primatum et infallibilitatem; nam haec illi necessaria est ut primatus munere rite fungeretur. Portae enim inferi praevalerent adversus petram, ac proinde ex dictis, etiam adversus ecclesiam, si petra fundamentalis ac visibilis ecclesiae in solemni judicio circa fidem erraret; cum concipi ne-

mais encore pour toute l'église, car je la veux bâtir sur cette pierre ». Et iterum in *Medit.* die LXXII. Ibid. p. 28. « Il y devoit toujours avoir un Pierre dans l'église, pour confirmer ses frères dans la foi: c'étoit le moyen le plus propre pour établir l'unité des sentimens, que le Sauveur désiroit plus que toutes choses; *cette autorité étoit d'autant plus nécessaire aux successeurs des apôtres, que leur foi etoit moins affermie que celle de leurs auteurs* ».

(1) Ita fere Tournely *De Eccles. Quaest. v. art. III. in resp. ad 1. memb. ex Script.* ed. Paris. tom. v. P. II. pag. 109.

queat quomodo aedificium, collapso fundamento cui totum innititur, subsistere valeat.

740. Ad 2. *N.* Quamvis siquidem fateamur, quod inficiatur nemo, firmitatem fidei ac religionis in ecclesiam promanare a Christo capite ac fundamento primario; nihilo tamen minus contendimus singulari munere Christi constitutum esse ecclesiae fundamentum secundarium perpetuo in terris visibile, Petrum, qui ejus vice fungi deberet; fundamentum nempe quod accessione omnipotentis virtutis suae Christus firmum reddit ac immobile, ut fundamenti istius praesidio firma et immobilis consistat ecclesia. Alioquin si quidpiam valeret adversariorum argumentum, nulla esset ratio quare tribueretur ecclesiae ipsi infallibile magisterium.

741. III. Obj. Nullius demum roboris est argumentum quod instruitur ex Jo. XXI. Nam 1. etiam episcopi singuli pastores sunt, quibus populi subjecti obedire tenentur, quin tamen colligi possit singulorum infallibilitas. 2. Quod si quis contendat Pontifici competere infallibilitatem eo quod ecclesiae universae praeses sit, pastor et doctor, ac propterea ecclesia ei obtemperare debeat, is vehementer errat; nec enim ecclesia universa Pontifici sibi inferiori, sed potius Pontifex ecclesiae utpote sibi superiori obedire tenetur. 3. Necesse quidem est, ut omnes et singulae ecclesiae Pontifici obsequantur, *sed sana rectaque suadenti*, ut Gelasius loquitur (1); seu necesse est, ut obsequantur, sed *obsequio*, ut ait Apostolus Rom. XII. *rationabili*, suum nempe interponendo judicium, ac definitis a Pontifice ex animi sententia consentiendo, quo accedente consensu, firmum ac irreformabile evadit Pontificis ipsius judicium. Numquam vero accederet consensus ille, nisi perspectum haberent, sanum ac revelatae fidei consentaneum Pontificis decretum extare.

(1) *In Common. ad Faustum.*

4. Neque obest tunc oves judicare pastorem; quidni enim, si oberret pastor? Non posset quidem ab ulla particulari ecclesia judicari summus Pontifex; sed potest ab ecclesia universa cui subjacet tanquam praecipuum membrum (1). Ergo.

742. *R. N. A.* ad 1. Prob. Neg. paritatem: episcopi enim singuli ad summum nocere possent peculiari gregis portioni cui praesunt, ac multiplici praeterea ratione ejusmodi partiali damno posset occurri, uti toties factum est, nec proinde ecclesia universa in discrimen veniret. Contra vero rom. Pontifex utpote pastor supremus et universalis, si falsum dogma evulgaret fide credendum, ecclesiae universae damnum inferret, donec saltem totus orbis catholicus reclamaret (2). Et hic iterum observamus gratis adversarios supponere, ecclesiae, quatenus distincte seu seorsum a rom. Pontifice spectatur, competere pollicitationes ac praerogativas quibus Christus eam cumulavit; cum tamen certo constet has ei non contulisse Christum, nisi prout cum capite unum ac integrum corpus efficit. Hoc constanter laborat vitio adversariorum hypothesis.

743. Ad 2. *N.* Superius enim hoc paradoxon expunximus, Petrum scilicet, caput quidem esse singulorum membrorum, non autem corporis totius; supremum item pastorem esse singularum ovium, minime vero universi gregis, cum tamen Christus dixerit universim: *Super hanc petram aedificabo ecclesiam meam;* et *pasce oves meas.* Novum plane est, corpus praeesse capiti, gregem ducere pastorem, aedificium regere fundamentum.

744. Ad 3. *D.* Si ovium esset judicare pastorem, *C.* secus *N.* Ecquis enim judex erit, in rebus praesertim vere dubiis, ut loquitur Bellarminus (3), utrum Ponti-

(1) Ita Tourn. ibid.

(2) Cf. Ballerin. *De vi et rat. prim.* cap. xv. §. iii.

(3) *De rom. Pont.* lib. iv. cap. iii. n. 33.

fex sana rectaque suadeat, an prava suggerat? Praesertim cum exploratum sit integra concilia, eaque numerosissima sine Pontifice turpiter errasse? Accedit, perperam adversarios existimare haud esse rationabile obsequium quod a singulis ecclesiis exhibetur Pontifici ex cathedra dogmatice definienti, nisi prius expenderint intrinseca fundamenta quibus innixus Pontifex illud fidei decretum emis erit. Nonne protestantes ac sectarii omnes idem ipsum possent adversus ecclesiae definitiones excipere (1)? Demum assumunt adversarii in hac etiam difficultate, ut in ceteris aliis, ecclesiam seu potius episcopos inerrantia praeditos a Christo esse separatim a capite, quod tamen evincere nequeunt. Neque illud silentio praetereundum, in praxi hanc doctrinam summopere noxiam esse, cum sectarii omnes eludere possent rom. Pontificum decreta, quibus eorum proscribuntur novitates, quae praesenti remedio indigent, donec constiterit de expresso vel tacito ecclesiae assensu; et interim longe lateque impune possent errores suos disseminare (2).

745. Ad 4. *N.* ut patet ex resp. ad 2.

(1) Haec sane est perpetua protestantium exceptio, quod ecclesia postulet *caecam* suis dogmaticis definitionibus adhaesionem. Janseniani vero exinde commentum suum excogitarunt de necessitate consensus ecclesiae universae ut irretractabile censeri debeat concilii oecumenici decretum, qui consensus antequam praebeatur, ut rationabilis sit ex ipsorum principiis vi examinis elici debet. Satis enim in his est principium jacere, ut deinde evolvatur et applicetur.

(2) Si quis attente perpendat quinam demum sint, qui moras nectunt Pontificis dogmaticis definitionibus se subjiciant, comperiet, non ecclesiam gallicanam, non gallicanumclerum ita se gerere, sed nebulones atque factiosos. Qui quidem cum videant actum esse de propriis novitatibus ex damnatione a rom. Pontificibus edita, ut earum vim elidant, illico excipiunt rom. Pontifices haud infallibiles esse in suis decretis juxta gallicanam doctrinam, nisi accedat ecclesiae consensus: et interim de abysso in abyssum proruunt, obtendentes hac ratione immunitatem. Numquam sinceri catholici et qui bona fide se gerunt definitionibus Pontificiis obsistunt: cujus rei praeclarum exemplum praebuit universis Galliis totique orbi catholico illustrissimus Cameracensis archipraesul Fenelonius numquam satis commendandus, dum humiliter adeo se subjecit damnationi latae a S. Sede operis sui inscripti *Maximes des Saints*.

PROPOSITIO II.

Eadem veritas evincitur ex sensu traditionali

746. Sensus ecclesiae traditionalis de rom. Pontificis infallibilitate nobis patescit qua dictis qua factis. Rursum dicta seu sententiae possunt bifariam distribui, nempe in eas quae adducta Scripturarum oracula exponunt de rom. Pontificis infallibilitate, et in eas quibus generatim haec eadem doctrina firmatur. Sic facta pariter quae huc spectant duplicis sunt generis: alia quae ex catholicis, alia quae ex haereticis desumuntur. Ne tamen prolixiores simus in iis afferendis, potiora ex singulis classibus seligemus; reliqua vero indicare contenti erimus una cum auctoribus penes quos collecta et expensa est reperire.

747. Atque ut a biblicorum quae memoravimus testimoniorum expositione exordiamur, primo occurrunt patrum sententiae in illud Luc. XXII. *Rogavi pro te*, etc. Itaque vetus auctor *Quaestionum ex N. T.* allatis Christi verbis ita prosequitur: « Quid ambigitur? Pro Petro rogabat, et pro Jacobo et Joanne non rogabat, ut ceteros taceam? Manifestum est in Petro omnes contineri: rogans enim pro Petro, pro omnibus rogasse dignoscitur. Semper enim in praeposito populus aut corripitur aut laudatur (1) »; id est dum pro solius Petri fide immediate rogavit, rogavit mediate pro ecclesiae totius fide, quae in ea petra ac fundamento subsistit; uti pariter

(1) In Append. ad Par. I. tomi III. opp. s. Augustini col. 73. seqq. Jure proinde Bossuetus in *Medit.* cit. LXX. *jour.* exponens Christi verba *Ego autem rogavi pro te* prosequitur: « *Pierre, j'ai prié pour toi*, pour toi en particulier, pour toi avec distinction: non qu'il ait négligé les autres; mais, *comme l'expliquent les saints Pères*, parce qu'en affermissant le chef, il vouloit empêcher par-là que les membres ne vacillassent. C'est pourquoi il dit: *J'ai prié pour toi*; et non pas, *j'ai prié pour vous* ».

exposuerunt s. Leo M. (1), Gelasius, Pelagius II., Vitalianus, Hadrianus I., necnon s. Agatho in epist. ad imper. Constantinum quaeque in sexta oecumenica synodo a patribus lecta, et communi calculo probata est (2), item Arnulfus, Paschalis II., Innocentius III. aliique passim (3). Cum vero id colligant ex munere Petro commisso confirmandi fratres in fide, seu ratione primatus, qui in successores ejus transfunditur, ideo quae Petro dicta sunt, rom. Pontificibus applicant. Quare perbelle s. Bernardus haec addit: « Dignum namque arbitror ibi potissimum resarciri damna fidei, *ubi non possit fides sentire defectum*. Haec quidem hujus praerogativa Sedis. Cui enim aliquando dictum est, *Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua?* Ergo quod sequitur, a Petri successore exigitur: *et tu aliquando conversus confirma fratres tuos* (4) ». Quod nec gallicani ipsi diffitentur (5).

748. Nec minus patres consonant in adserenda unanimi sensu inconcussa rom. Pontificum fidei firmitate ex Matth. XVI. Sane Origenes explanans verba illa: *Non praevalebunt adversus eam*, interrogat: « Quam autem

(1) Serm. IV. *Natal. sui.* n. 3. edit. Ballerin. cujus haec verba sunt: « Commune erat omnibus Apostolis periculum de tentatione formidinis, et divinae protectionis auxilio pariter indigebant, quoniam diabolus omnes exagitare, omnes cupiebat elidere: et tamen specialis a Domino Petri cura suscipitur, et pro fide Petri proprie supplicatur, tanquam aliorum status *certior sit futurus, si mens Principis victa non fuerit*. In Petro ergo omnium fortitudo munitur, et divinae gratiae ita ordinatur auxilium, *ut firmitas, quae per Christum Petro tribuitur, per Petrum Apostolis conferatur* ».

(2) Apud Ballerin. op. cit. *De vi* etc. cap. XV. §. III. n. 10.

(3) Ibid.

(4) *Epist.* CXC, seu *Tract. contra quaedam capitula errorum Abaëlardi ad Innoc. II. praef.* edit. Mabill. tom. I. col. 649.

(5) Afferamus adhuc pauca verba ex Bossueto loc. cit. pag. 17. ubi loquens de Petro « Il est donc, inquit, de nouveau chargé de toute l'église: il est chargé de tous ses frères, puisque Jésus-Christ lui ordonne de les affermir dans cette foi, qu'il venoit de rendre invincible par sa prière ». Et in op. *Defens. declarat.* lib. X. cap. III. scribit: « Hoc ergo ex officio Petrus habet: hoc Petri successores in Petro acceperunt ut fratres confirmare jubeantur ».

eam? An enim petram, super quam Christus aedificat ecclesiam? An ecclesiam? Ambigua quippe locutio est: an quasi unam eandemque rem, petram et ecclesiam? Hoc ego, respondet, verum esse existimo: *nec enim adversus petram super quam Christus ecclesiam aedificat*, nec adversus ecclesiam portae inferi praevalebunt (1) ». Eadem habent ss. Hilarius, Ambrosius, Augustinus, qui praeterea rom. Pontificum serie commemorata, subdit: « Ipsa est petra, quam non vincunt superbae inferorum portae (2); ita etiam Cyrillus Alex., Leo M., Simplicius Papa, Gelasius (3).

749. Luculenta pariter sunt quae patres habent de adstruenda inconcussa fidei firmitate in Petro ejusque successoribus expendentes verba Christi Jo. XXI. Sic inter ceteros s. Augustinus (4), s. Maximus Taurinensis (5), ac reliqui patres, qui simul conjungere tres evangelicos relatos textus consueverunt, ut Petro ejusque successoribus tum primatum in universam ecclesiam, tum immobilem in fide firmitatem ad ecclesiam in eadem fide solidandam vindicarent (6).

750. Huc accedunt, prout innuebamus, patrum effata quibus dotem hanc universim romanis adjudicant Pontificibus: hi patres sunt qui adstruunt in omnibus necessitatem con-

(1) Tom. xii. in Matth. n. 11. edit. Maur. opp. tom. iii. p. 526. Haec Origenis verba paulo aliter redduntur ab antiquo interprete, nempe: « Manifestum est, quia nec adversus petram illam super quam aedificatur ecclesia, nec adversus ecclesiam quae aedificatur super hujusmodi petram, portae praevalebunt inferorum ». Cf. ibid.

(2) In *Psalm. cont. partem Donati.*

(3) Apud Baller. op. cit. cap. xv. §. ii.

(4) Loc. cit. ubi laudata Pontificum serie subjicit: *Ipsa est petra* etc. quo ostendit non ad unum Petrum sed ad successores etiam ipsius in romana Sede eam Christi promissionem pertinere, uti observat Baller. l. c.

(5) Serm. lxiv. ac *De nat. ss. Apost. Petri et Pauli.* iv. ed. Rom. 1784. col. 578.

(6) Plura alia Patrum in hunc sensum test. Cf. apud Baller. loc. cit. necnon apud card. Orsi *De irreformabili rom. Pontific. in definiendis fidei controvers. judicio.* Romae 1739. tom. ii. lib. iv. cap. ii. art. i. cf. etiam Salmeron. *Comm. in Evang.* Colon. Agripp. 1604. tom. xi. tract. xxx. p. 242. seqq.

sentiendi ac conveniendi ad rom. Cathedram si quidem fideles esse velint (1); qui fidenter affirmant per successionem rom. Pontificum quoscumque posse haereticos confundi, cujusmodi inter ceteros est Irenaeus (2); qui docent catholicum eum esse, qui fidem habet romanae ecclesiae, uti Hieronymus (3); qui post romanum rescriptum clamant: *causa finita est*, uti Augustinus (4); qui asseverant Petrum semper in propria sede et vivere et praesidere, ut *praestet quaerentibus fidei veritatem*, uti Petrus Chrysologus (5); qui praedicant ad romanam Sedem *perfidiam habere non posse accessum*, uti Cyprianus (6). Ex his porro aliisque ejusmodi quamplurimis quae afferri possent patrum testimoniis luculenter patet eos semper pro certo habuisse rom. Sedem, seu rom. Pontificem in dogmaticis decretis a recta fide deficere non posse (7).

751. Verum praeter sententias patrum huc spectant publica facta, quae eandem in antiquitate obtinuisse doctrinam manifeste produnt. Tale in primis est catho-

(1) Apud Baller. op. cit. cap. XII. §. I. n. I. seqq.

(2) Lib. III. *Cont. Haeres.* c. III.

(3) Lib. I. in Ruffinum n. 4. ed. Vallars. tom. II. col. 461.

(4) Serm. CXXXI. n. 10. Mirum est quomodo se torqueant ad haec Augustini verba prolata pro concione, ut eorum vim eludant, infallibilitatis pontificiae adversarii: verum card. Orsi op. cit. lib. III. cap. II. art. un. strenue illa defendit; item Zaccaria, *Antifebbronio*. Tom. III. P. II. lib. I. cap. III. n. XIII. ac Bolgeni *Episcopato* ed. cit. vol. III. Appendice *DD.* ubi praeterea innumera pene patrum testimonia congessit ad evincendum constantem hac in re antiquitatis sensum. Cf. etiam ejusdem opus: *Risposta al libro cos' è un appellante.*

(5) In epist. ad Eutychem Presbyterum cap. II. inter epist. s. Leonis M. edit. Ballerin. n. XXV. col. 779.

(6) Epist. LV. bd Cornelium ed. cit. pag. 86.

(7) Praeter citt. AA. cf. etiam Petitdidier, *Traité théologique sur l'autorité et l'infaillibilité des Papes* Luxembourg 1724. Hic tractatus in latinum versus prostat etiam in *Thesauro Theol.* Zaccariae tomi VII. P. II. Qui omnes post Bossuetum scripserunt; anteriores enim adversus quos scripsit idem Meldensis episcopus nolui commemorare, ne quis exciperet eos ab illo confutatos fuisse. Nequeo tamen perillustri antistiti Meldensi non opponere clarissimum aliud ecclesiae gallicanae decus, magnum nempe Cameracensem antistitem, Fenelonium in Diss. *De summi Pontificis auctoritate* opp. cit. edit. Versailles 1820. tom. II.

*

licorum agendi ratio; ex hac enim constat 1. Novatores damnatos a solis rom. Pontificibus illico uti haereticos habitos esse antequam cogerentur oecumenica concilia (1); 2. plures errores tanquam haereses spectatos fuisse ex sola rom. Pontificum damnatione absque conciliorum celebratione (2); 3. conciliorum oecumenicorum decreta velut irreformabilia minime fuisse habita ante rom. Pontificum confirmationem, imo interdum rejecta hujus confirmationis defectu (3); 4. exortis vixdum controversiis, ad eas dirimendas episcopos undique ad rom. Praesules oculos convertisse, eosque rogavisse, ut quod ipsi de iis sentirent patefacerent (4); 5. catholicos omnes constanter acquievisse pontificiis dogmaticis decretis, neque iis nisi solos haereticos obluctatos esse (5); 6. universam ecclesiam ratam habuisse formulam ab Hormisda subscribendam propositam in qua haec infallibilitas constituitur (6); ac 7. demum in publica liturgia hanc ipsam praerogativam romanae ecclesiae, seu fuisse romano Pontifici assertam (7). Quae quidem omnia aut supponunt aut adstruunt apertissime rom. Pontificis infallibilitatem, eamque ante expressum aut tacitum ecclesiae consensum.

752. Hanc denique doctrinam omnino consignat ipsa agendi ratio haereticorum. Tam alte enim pervaserat omnium animos in antiquitate, persuasio ineluctabilia plane esse quae per rom. Pontifices in fidei decretis sancirentur, ut haeretici ipsi in concilianda sibi illorum sententia enixe adlaborarint. Sane inter ceteros ita se

(1) Hoc est argumentum quod copiose et erudite evolvit card. Orsi duobus volum. seu tom. 1. *prima et secunda parte* op. cit. *De irreformabili rom. Pontificis in definiendis fidei controversiis judicio.* Id enim luculenter ostendit de macedonianis, nestorianis, eutychianis etc.

(2) Cf. Petitdidier op. cit. cap. II. seqq.

(3) Cf. ibid. cap. XVI. et card. Orsi op. cit. tom. I. P. II. cap. II. seqq.

(4) Cf. Ballerin. op. cit. *De vi et ratione prim.* cap. XIV.

(5) Ibid. cap. XV. §. XI.

(6) Ibid. cap. XIII. §. XVI.

(7) Apud eund. in *Append. de infallib. Pontificia in definitionibus dogmaticis* §. XII. *in conclus.*

gesserunt Pelagius ac Caelestius, quorum alter oblata Innocentio I. fidei confessione concludit: « Sin autem haec nostra confessio apostolatus tui judicio comprobatur; quicumque me maculare (al. culpare) voluerit, se imperitum, vel malevolum, vel *etiam non catholicum, non me haereticum* comprobabit (1) »; alter vero, qui quamquam objectos sibi a Paulino errores damnare noluit, « sed beati Papae Innocentii litteris non est ausus obsistere; immo *se omnia quae Sedes illa damnaret, damnaturum promisit* » Augustino teste (2). Quorsum vero haec nisi receptum tunc temporis fuisset rom. Pontifices in fide errare non posse (3)? Postea quidem amota larva, cum se damnatos viderint, patefecerunt quo animo illa affirmarent; sed interea testimonium praeclarissimum prodidere de catholicae ecclesiae sensu.

753. Ex luculentissimo hoc sensu traditionali factum esse reor ut gallicana ecclesia usque ad celebrem anni 1682. declarationem, eandem constanter professa nobiscum fuerit doctrinam, prout ex certissimis documentis constat (4).

(1) Cf. *Libellum fidei Pelagii, ad Innocentium* in append. Opp. s. Augustini tom. x. *Varia scripta et monumenta ad pelagianorum historiam pertinentia* col. 97.

(2) Lib. *De peccato originali* cap. VII. cf. de hoc argumento Lud. Du Mesnil. Soc. J. *Doctrina et disciplina ecclesiae*. Colon. 1730. tom. II. lib. XX. n. XXXVIII. seqq.

(3) Hinc merito anonymus auctor, quamvis adversae partis, in *Traité de l'autorité du Pape*. Haye 1720. lib. I. cap. III. n. 8. pag. 90. « Methodus, inquit, priorum reformatorum est argumentum magni ponderis adversus ipsos. Disputationis initio confessi sunt Papam esse supremum Christi vicarium; nec ejus auctoritatem in dubium revocare coeperunt, nisi cum contra ipsos definivit, perinde ac si judex desinat esse judex, cum adversus aliquam partem sententiam pronuntiat, vel si veritas, cum incommoda esse incipit, veritas amplius non sit ».

(4) Hyacinthus Serry in Appendice historica *De mente ecclesiae gallicanae et academiae Parisiensis circa rom. Pontificis infallibilitatem* quam adjecit dissertationibus duabus *De romano Pontifice* num. 15. « Anno tantum 1682.; inquit, novos de romanorum Pontificum infallibilitate sensus induit clerus gallicanus, et ab avita suorum doctrina deflexit, dum solemnem de ecclesiastica potestate declarationem, in comitiis generalibus edidit . . . *En primam* antiquae doctrinae de rom. Pontificum infallibilitate *desertio-*

DIFFICULTATES

754. I. Obj. 1. Perperam antiqua traditio invocatur ad ejusmodi privilegium rom. Pontifici adstruendum, cum quaestio haec antiquis plane esset ignota. 2. Sane adducta testimoniorum congeries rem non conficit, cum vel *de solo Petro* loquantur, vel *de ecclesia catholica*, vel *de Sede romana*, minime vero de solis rom. Pontificibus. 3. Quod si nonnulla ex recensitis de his loqui videntur, non de ipsis Pontificibus singillatim, sed de ipsorum serie ac successione ita sunt accipienda, ut significent fidem a Petro traditam semper fuisse ab ea custoditam aut custodiendam fore usque ad consummationem seculi, ut confirmentur fideles, quod nemo ambigit. Si enim contigerit quempiam errare, cum error a successore corrigatur, dici propterea nequit portas inferi adversus fidem Petri esse praevalituras. 4. Accedit, quod etsi errent Pontifices, haud consequens esse cathedram, romanamve Sedem a fide desciscere, cum juxta notum Leonis M. effatum « aliud sunt sedes, aliud praesidentes (1) ». 5. Demum haud semper presse Patrum effata

nem, publico cleri nomine solemniter faciam . . . En vera certaque mulatae solemniter hoc in capite sententiae epocha ». Amplissimis vero seculorum omnium documentis a tota quoque gallicana ecclesia, et ab academia Parisiensi ad an. usque 1682. deductis avitam hanc nobilissimae illius ecclesiae doctrinam constanter perseverasse evincit. Nec minus luculenter id ipsum ostendit card. Orsi op. cit. tom. II. lib. IV. cap. XVII. seqq. Non pauca etiam documenta congessit Muzzarelli in op. *Il buon uso della logica* etc. opusc. III. *Primato ed infallibilità del Papa*. Verum omnibus palmam facile praeripuit cl. Soardi in regia universitate Taurinensi prof. in opere quod duobus voluminibus in 4. complexus est: *De suprema romani Pontificis auctoritate hodierna ecclesiae gallicanae doctrina.* Avenione 1747. ubi postquam in erudita praefatione ostendit hanc semper inhaesisse ecclesiae gallicanae sententiam de pontificia in decretis dogmaticis infallibilitate, documentis omnigenis in priori parte demonstrat etiam ab an. 1680. usque ad aetatem suam strenuos semper assertores et vindices avitae doctrinae in ecclesia gallicana viguisse. Hoc opus denuo recusum est paucos ante annos Moguntiae ac Pio VII. immort. mem. nuncupatum. Cf. etiam Com. De Maistre *Du Pape* liv. I. ch. I.

(1) Epist. CVI. edit. Baller. ad Anatolium episc. CP. cap. V.

accipienda sunt, cum urbanitatis quandoque et officii causa ita fuerint locuti. Ergo.

755. Resp. ad 1. *D.* Id est *formula* sub qua nunc proponitur, ignota fuit, Tr. vel *C.* res ipsa *N.* Quid enim patres de ipsa re senserint, abunde liquet et ex eorum dictis et ex eorum agendi ratione; alioquin numquam potuissent publicam rom. Pontificis de fide doctrinam uti regulam certam assignare qua orthodoxi ab heterodoxis, vera a falsa doctrina secernerentur, prout ipsi fecerunt.

756. Ad 2. *N.* Siquidem cum de Petro loquuntur patres, de eo disserunt quatenus primas, caput et fundamentum ecclesiae suae a Christo constitutus est; cum vero ex patrum traditione haec eadem auctoritas competat *jure divino* ejus successoribus, consequitur ex eorundem docrina etiam Petri successoribus eas competere praerogativas, quae in gratiam primatus et adnexi muneris Petro fuerunt communicatae.

757. Sic etiam: loquuntur interdum patres de ecclesia catholica, quatenus in petrae soliditate fundata est, *C.* independenter ab illo solidissimo fundamento *N.* ut patet ex ipsorum locutionibus; nam indidem ipsi colligunt ecclesiae in fide inconcussam stabilitatem.

758. Demum patres loquuntur de ecclesia seu cathedra romana quatenus episcopos habet successores Petri, *C.* alio sensu *N.* Illa enim ratione seposita, a reliquis ecclesia romana non distingueretur. Quaecumque enim sunt privilegia quibus romana fruitur ecclesia, ea, praesertim vero fidei firmitas, ob quam patres mirifice illam extollunt, unice a Petro ejusque successoribus derivant (1).

(1) Auctores omnes, qui hoc de argumento scripserunt adversus gallicanos ejusmodi distinctionem non ita pridem invectam inter rom. Pontificem et *ecclesiam*, sive *sedem* aut *cathedram* romanam, perinde ac si ecclesiae, aut sedis aut cathedrae romanae fides indefectibilis sit, non item vero fides etiam *ex cathedra* definita a rom. Pontifice, nisi constet eam conformem esse fidei ecclesiae romanae, hanc distinctio-

759. Ad 3. *N.* Hoc enim est effugium excogitatum ad eludendam traditionis vim: concipi autem nequit quomodo possint Pontifices singuli ex cathedra errorem in fide credendum ecclesiae proponere, et tamen in eorundem Pontificum serie fidei indefectibilitas permaneat (1). Deinde, non solum seriei sed Pontificibus singulis munus incumbit confirmandi fratres in fide, cum vero in hunc finem Christus dotem illis infallibilitatis contulerit, patet aut nullis aut singulis illam competere (2).

760. Ad 4. *N.* Ad effatum vero Leonis M. *D.* Aliud sunt sedes aliud praesidentes quatenus sedium jura non pendeant ex meritis aut demeritis personalibus praesulum, pro tempore sedentium, *C.* quatenus jura sedium non competant praesidentibus *N.* Profecto aliam in hoc effato non fuisse mentem s. Leonis patet ex ejus scopo, nimirum sartos tectosque custodiendi nicaenos canones, qui sua cuique sedi jura servanda praefinierant, neque sinebant

nem, inquam, expunxerunt, et jure merito; siquidem ideo ecclesiae romanae fides indefectibilis est, quia profitetur eam fidem quam Petrus ejusque successores ecclesiae universae Primates professi sunt et profitentur. Hac enim causa sublata, potuisset ac posset fides rom. ecclesiae deficere, uti defecit in ecclesia Antiochena et Alexandrina.

(1) Circa hoc Bossueti effugium legendus omnino est Com. de Maistre in op. *Du Pape* liv. I. ch. XI. ubi inter cetera scribit: « C'est à peu près comme s'il (Bossuet) avait dit que tous les empereurs romains doivent être considérés comme la personne d'Auguste continuée; que si la sagesse et l'humanité ont paru quelquefois trébucher sur ce trône dans les personnes de quelques uns, tels que Tibère, Néron, Caligula, etc. on ne sauroit dire néammoins qu'elles aient jamais manqué *entièrement*, puisqu'elles devoient ressusciter bientôt dans celles des Antonin, des Trajan, etc. ». Atque ut alibi observat, *series* Pontificum esset infallibilis etsi Pontifices singuli possent haeretici esse. Cf. *De l'eglise gallicane* liv. II. ch. XII. scilicet Pontifices in Bossueti hypothesi *in abstracto* essent infallibiles, fallibiles vero *in concreto*.

(2) Certe s. Augustinus in *Ps. cont. Part. Donati* cum scripsisset: « Numerate sacerdotes vel ab ipsa Petri sede, et in ordine illo Patrum quis cui successit videte », subdit: « Haec est petra, quam non vincunt superbae inferorum portae », perinde ac si diceret: *In hoc successionis ordine nullus donatista episcopus invenitur*, si enim vel unus donatistarum erroribus inquinatus reperiretur satis fuisset ad seriem illam vitiandam. Cf. Ballerin. op. cit. *De vi et rat. prim.* cap. XV. §. V. n. 20.

ut ob personalem Dioscori impietatem secundae sedis jus adimeretur Alexandrinae et in Constantinopolitanam transferretur (1). Ceterum non pro sede Romana, sed pro Petro ejusque successoribus rogavit Christus ne deficerent in fide, et sic in ea fratres confirmare possent.

761. Ad 5. *N.* Haec enim merae urbanitatis officia patrum gravitatem dedecent; alioquin idem posset de eorum dici testimoniis quibus rom. Pontificum primatus adstruitur. Ecquis praeterea dixerit conc. oecumenicorum Ephesini, Chalcedonensis et Constantinopolitani III. acclamationes, atque Hormisdae formulae subscriptionem sapere officiosam urbanitatem!

762. II. Obj. Facta quae occurrunt in antiquitate componi nequeunt cum adserta Pontificis infallibilitate. Etenim 1. ex iis constat editas a rom. Pontificibus definitiones numquam irreformabiles existimatas esse donec ad eas accesserit consensus ecclesiae sive dispersae sive in conciliis congregatae, ut patet ex iis quae scribit s. Leo ad Theodoretum: « Quae nostro prius ministerio definierat (Deus), universae fraternitatis *irretractabili* firmavit assensu (2) », qui praeterea subdit: « Sic summorum servatur auctoritas, ut in nullo inferiorum putetur imminuta libertas (3) ». Ergo duo exinde explorata sunt; ac *primo* ante concilii confirmationem dogmaticas Pontificum sanctiones *irretractabiles* non esse; *secundo* ante ejusmodi assensum, *liberum* examen esse pontificiarum definitionum, ut eis quis possit assentire aut ab eis dissentire; quae de infallibili judicio nefas est dicere. 2. Exinde factum est, ut passim celebrarentur concilia ad ea ipsa infallibili ac irretractabili auctoritate definienda, quae prius fuerant a Pontificibus definita, 3. atque ut a pontificiis definitionibus provocaretur ad concilium ge-

(1) Prout contendebat Anatolius, quem acriter arguit hac epistola s. Leo.

(2) Epist. cxx. ed. Baller. cap. 1. col. 1219.

(3) Ibid. col. 1120.

nerale. 4. Sane nisi ita se res haberet, concilia oecumenica non solum haud essent necessaria, sed prorsus inutilia, cum sine tot opum, rerumque publicarum dispendiis et incommodis a solo rom. Pontifice posset infallibili ac irretractabili auctoritate dirimi quaestio. Ergo.

763. *R. N. A.* Ad 1. prob. vero, admissa s. Leonis auctoritate, ad 1. sequelam *D.* Si hic *irretractabilis assensus* afficiat dogmaticam s. Leonis definitionem, Tr. si afficiat patres Chalcedonenses *N.* Jam vero *irretractabilem* hunc assensum non afficere pontificiam definitionem, ceteris omissis (1), aperte constat ex iis ipsis quae objiciuntur verbis: *Quae* (Deus) *nostro prius ministerio definivit*, alioquin absurde deberemus admittere posse retractari quae *a Deo definita sunt.* Itaque insequentibus verbis: *Universae fraternitatis irretractabili firmavit assensu*, s. Leo patrum Chalcedonensium significavit assensum, quem *irretractabilem* evasisse affirmat ob illorum adhaesionem pontificiae definitioni, cum tota irretractabilis vis decretorum concilii generalis, in his potissimum quae ad fidem pertinent, ab unitate pendeat cum apostolica romanae Sedis fide. Sane si vi sua definitiones conciliorum etiam generalium irretractabiles essent, frustra patres Chalcedonenses efflagitassent pontificiam confirmationem, ut *irretractabilia* fierent eorum decreta, prout eos fecisse novimus (2).

764. Ad alteram sequelam pariter *D.* Liberum esse examen confirmativum, *C.* dubitativum seu in ordine ad assensum vel dissensum *N.* Quae ut intelligantur

(1) Etenim s. Leo quamvis indulserit Marciano ut Chalcedone celebraretur concilium, monuit tamen imperatorem epist. LXXXII. cit. ed. « Ne cujusquam procaci imprudentique versutia *quasi de incerto quid sentiendum sit sinerit inquiri, nec cujusmodi sit fides tenenda, esse tractandum*, sed quorum precibus, et qualiter annuendum ». Et in aliis litteris, ep. nempe XC. eundem principem rogavit ne pateretur fidem *quasi dubiam* in synodo *retractari*. Idem repetit epist. XCIII. cap. II. et ep. XCIV.

(2) Cf. Ballerin. tum in op. cit. cap. XIII. n. 69. tum in not. 2. ad cit. epist. Leonis ad Theodoretum.

animadvertendum est, vix prolata ac lecta in Act. II. conc. Chalcedonensis epistola s. Leonis, a patribus universim acclamatum esse: « Anathema ei, qui ita non credit. Petrus per Leonem ita locutus est (1) ». Igitur examen quod in gratiam episcoporum *Illyricianorum* et *Palaestinensium* sub finem ejusdem actionis permissum est de s. Leonis epistola, non potuit esse dubitativum cum libertate assensus vel dissensus, sed confirmativum plane fuit, « ut qui dubitabant docerentur (2) ». Eo vel magis quod de examine ageretur epistolae per subscriptionem episcoporum ab universa ecclesia jam receptae, uti constat ex s. Leonis epistolis (3), et approbatae, uti vidimus, per ejusdem concilii acclamationes, quae proinde juxta adversarios irreformabilis jam erat (4).

765. Ad 2. *N*. Cum ex modo dictis aliud sit liberum examen confirmativum, aliud vero dubitativum cum libertate assensus vel dissensus, quod numquam permissum est circa dogmaticas rom. Pontificum definitiones etiam ante omnem ecclesiae consensum. Caelestinus enim, Leo M., Agatho epistolas suas miserunt ad concilia Ephe-

(1) Apud Harduin. *Acta conc.* tom. II. col. 306.

(2) Ibid. col. 307.

(3) Nempe epist. cit. ed. LXXXVIII. ubi cap. I. haec expresse habet s. Leo: « Epistolam nostram, quam ad sanctae memoriae Flavianum de hac re plenissimam misimus, *quamque ecclesia universalis amplectitur* ». Eadem repetit ibid. cap. III., item in epist. XCI.

(4) Cf. card. Orsi op. cit. *De irreformabili rom. Pontificis judicio*, tom. I. P. I. ubi copiose ac ineluctabili prorsus ratione ostendit examen quod interdum permissum est de iis quae antea circa fidem definita jam fuerant a rom. Pontificibus nullo modo adversari irretractabili eorum dogmatico judicio. Allatis enim luculentissimis exemplis decretorum dogmaticorum quae ab oecumenicis synodis jam lata fuerant, quaeque propterea uti irreformabilia ab omnibus catholicis semper habita sunt, et tamen fuere in aliis subsequentibus conciliis iterum examini subjecta; nemo autem dicet ejusmodi examine quidpiam detractum fuisse priori firmitati quam jamdiu eadem obtinerent, nec posse vocari istud examen dubitativum. Cf. praesertim cap. XV. art. I. et seqq. qui propius ad rem nostram referuntur. Item cap. XVII. art. I. seqq. tum Part. II. cap. XXXVII. art. I. necnon Ballerinios in nota 14. ad cit. epist. ad Theodoret. in haec ipsa quae objiciuntur verba. Hoc examen a Ballerinis vocatur *revisionis*.

sinum, Chalcedonense, et Constantinopolitanum III. veluti normam quam sequerentur haec concilia, caventes expresse in mandatis quae suis legatis dederunt, ne quidpiam in iis quae ibi de fide continebantur immutari paterentur (1).

766. Ad 3. *D.* Ab haereticis seu sectariis, *C.* a catholicis *N.* Si enim novatores excipias, nullos in tota antiquitate reperies, qui a damnatione per rom. Pontificem facta ad concilium oecumenicum appellaverint. Quae vero adduci solent exempla vel s. Cypriani, vel quartodecimanorum, non sunt de causis dogmaticis, aut saltem uti dogmatica spectata non fuerunt (2).

767. Ad 4. *D.* Si cogerentur concilia ad intrinsecam pontificiis dogmaticis decretis vim conferendam, *C.* si ad auctoritatem extrinsecam adjiciendam, ita poscentibus rerum adjunctis *N.* Dogmaticae enim rom. Pontificum definitiones totam vim eamque coactivam ex se habent, adeo ut nemo vere catholicus iis obsistere possit aut refragari. Verum cum novatores eis contumaces obsistunt, turbas movent, incautos decipiunt, opus praeterea est ut concilia interdum convocentur, quo ex multorum collatis suffragiis, atque solemni adhaesione ad pontificiam definitionem magis pateseat totius ecclesiae catholicae fides, ac vel contumaces facilius ad unitatem revocentur, vel solemnius eorum pervicacia damnetur. Expe-

(1) Cf. citt. AA.

(2) Cf. quae de hoc argumento scripsimus in Tract. *De Sacram. in genere* cap. III. Prop. I. n. 121. Ceterum huic etiam difficultati aptare possumus quod cl. comes De Maistre respondebat Bossueto: « Bossuet veut-il nous prouver la nouveauté de cette doctrine (de l'infaillibilité)? Qu'il nous assigne une époque de l'église, où les décisions dogmatiques du saint Siége *n'étoient pas des lois*: qu'il efface tous les écrits où il a prouvé le contraire avec une logique accablante, une érudition immense, une éloquence sans égale; *qu'il nous indique surtout le tribunal qui examinoit ces décisions et qui les réformoit*. Au reste, s'il nous accorde, s'il nous prouve, s'il nous démontre que *les decrets dogmatiques des souvrains Pontifes ont toujours fait loi dans l'église*, laissons-le dire que *la doctrine de l'infaillibilité est nouvelle*: qu'est-ce que cela nous fait? » *Du Pape* liv. I. ch. I. in fine.

rientia tamen ostendit eos omnes, qui fidem et subjectionem pontificiis dogmaticis sanctionibus detrectarunt eandem detrectasse oecumenicorum conciliorum decretis. Accedit, quod Pontifices ipsi identidem ejusmodi conciliorum convocationem efflagitaverint ut medium idoneum ad quaestiones implexas ac difficiles tutius discutiendas. Nec enim sive rom. Pontificis, sive concilii oecumenici infallibilitas media excludit ad veritatem de qua agitur assequendam, quippe, ut alias diximus, non per modum infusi doni, sed per modum praesidii, sive ut ajunt *adsistentiae*, Deus illam promisit.

768. III. Obj. 1. Christus infallibilitatem contulit ecclesiae universae; ergo ab ea unice est exquirenda vera fides, et ab ejus consensu irretractabile fit pontificium dogmaticum decretum. 2. Nec obest tenendam esse fidei unitatem cum rom. Pontifice, quandoquidem in *decisis* ea teneri debet necessario, non autem in *decidendis*. 3. Alioquin non intelligitur quomodo censeri et haberi non debeant ut haeretici, etiam ante consensum totius ecclesiae, qui refragantur dogmaticis Pontificum definitionibus, si hae reipsa infallibiles essent. 4. Satius proinde erit externam obedientiam *provisorie*, ut ajunt, exhibere, ne unitas proscindatur, donec scilicet aut ecclesia non reclamet, aut assensum tacite vel expresse praebeat pontificiis dogmaticis definitionibus; 5. absurdum quippe est affirmare quempiam teneri ad assensum internum praestandum definitioni dogmaticae, quae proponitur ab ea auctoritate cujus infallibilitas de fide non constat; 6. praesertim cum minime compertum sit utrum Pontifex ad dogmaticas suas edendas constitutiones consuluerit traditionem ecclesiae romanae, cardinales, clerum, atque alia subsidia adhibuerit, quae tamen necessario adhibenda sunt, ut *ex cathedra* dici possit edita definitio. Ergo.

769. Resp. ad 1. *D.* Cum Petro et mediante Petro

ejusque in primatu legitimo successore rom. Pontifice, *C.* sine Petro ac immediate *N.* Ideo enim ex dictis portae inferi non sunt praevaliturae adversus ecclesiam, quia haec fundata est supra firmam petram, quae Petrus est pro quo Christus speciatim etiam oravit, ut in fide confirmaret jugiter ac semper ecclesiam, quam ejus curae commisit. Haec est oeconomia circa infallibilitatem ecclesiae. Numquam Christus, ut alias animadvertimus, aut hanc aut alias praerogativas ecclesiae suae nisi cum Petro ac dependenter a Petro largitus est.

770. Ad 2. *D.* In decisis et in decidendis, *C.* in decisis tantum *N.* Alioquin nihil Christus speciali ratione contulisset Petro ejusque successoribus, quod caeteris aeque non fuisset commune. Major difficultas non in adhaesione ad decisa seu definita consistit, sed in adhaesione ad decidenda circa quae fidelibus debet tuto innotescere cui parti ex pluribus inter se disceptantibus adhaerendum sit, ne decipiantur. Sane s. Hieronymus Damasum, s. Augustinus Innocentium, s. Cyrillus Alex. Caelestinum, aliique omnes non in decisis sed in decidendis apostolicam Sedem consuluerunt. Romani ipsi Pontifices in suis decretis aut synodicis ad concilia, non decisa sed decidenda proposuerunt, iisque ut suis sese conformarent decretis interminaverunt. His addimus novam oriri nunc temporis obligationem adhaerendi doctrinae ecclesiae Romanae seu rom. Pontificis ex ratione apostolicitatis, postquam scilicet reliquae ecclesiae apostolicae perierunt praecise ex defectu illius adhaesionis quam tenere debebant cum ecclesia Romana (1). Cum

(1) Etenim ex celebri regula quam tradidit Tertullianus in lib. *De Praescriptionibus* quaerenda est vera Christi doctrina in ecclesiis matricibus sive apostolicis, quae scilicet habuerunt auctores Apostolos, ac praecipue in Romana ecclesia « cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt » ut idem loquitur ib. cap. XXXVI. et ad quam *necesse est omnem convenire* ecclesiam, ut ait s. Irenaeus. Cum igitur ceterae omnes apostolicae ecclesiae defecerint, restat ut a Romana Sede, quae

enim ecclesia haec sola superstiterit ex proprie dictis ecclesiis apostolicis, jam ab ecclesiis omnibus ad eandem recurrendum est ecclesiam ut hauriant doctrinam apostolicam, utque per participationem apostolicitatis nota perfruantur.

771. Ad 3. *D.* Si ejusmodi infallibilitas pontificia certa esset apud omnes certitudine fidei, *C.* si certa tantum sit certitudine quae exurgit ex vi demonstrationis *N.* Cum enim adhuc impune inter catholicos ipsos quaestio haec agitetur, nullaque expressa seu formalis circa eam prodierit definitio, inde fit, ut non statim veluti formales haeretici declarentur refractarii, donec ad pontificiam definitionem tacitus aut expressus ecclesiae consensus accesserit. Cum enim hic accesserit, ex unanimi catholicorum doctrina, effugium quodlibet intercipitur. Ceterum contumaces illi jam rei sunt coram Deo et coram ecclesia, atque ob agitatam hanc controversiam sola requiritur formalis declaratio ut abscindantur a totius ecclesiae corpore in foro externo (1).

772. Ad 4. *N.* Ejusmodi externa observantia ac obsequium sine sincero et interiori mentis assensu turpis esset hypocrisis et simulatio merito ab ipso clero gallicano damnata in jansenianis cum hi celebrem, quem vocant, *casum conscientiae* proposuerunt (2). Profecto uni-

sola hactenus in vera Christi fide superstes permanet per numquam interruptam Pontificum suorum seriem perquirenda sit evangelicae doctrinae veritas, et cum ea necessario sit fidei unitas conservanda a reliquis ecclesiis, quae ab ea sola possunt apostolicam fidem derivare ex Tertulliani principio. Porro si rom. Pontifices errare possent in definitionibus dogmaticis, dum eas ceterae ecclesiae exquirunt, nonne in errorem traherentur ineluctabilem, cum haec unica eis via suppetat sive ad apostolicam doctrinam certo habendam, sive ad apostolicitatis notam conservandam? Cf. de hoc argumento card. Gerdil in op. cit. *Esame de' motivi della opposiz. alla Bolla* AUCTOREM FIDEI, sez. II. art. IV. opp. ed. rom. tom. XIV.

(1) Hoc argumentum egregie evolvit Petrus Ballerinius in toties laudato opere *De vi et ratione primatus* cap. XIV. §. IV.

(2) Hoc declararunt episcopi Galli, dum aperte professi sunt in litteris ad Innocentium X. datis an. 1653. die 19. Julii, dogmatica Sedis apostolicae decreta « *Divina aeque ac*

tas fidei, qua ex Apostolo *captivatur omnis intellectus in obsequium Christi* (1), praeter externum obsequium interiorem assensum exposcit, ut omnes in rebus fidei *idipsum invicem sentiamus, et idipsum dicamus omnes* (2); quapropter sine interiori hoc mentis obsequio fidei unitas servari nullatenus potest. Absonum porro est ubi de fide agitur praestare assensum *provisorium*. Hoc effugium patribus nostris plane ignotum fuit (3).

773. Ad 5. *D.* Si praeterea auctoritas illa jus non haberet cogendi ad interiorem assensum et obedientiam dogmaticis suis definitionibus, Tr. vel *C.* si jus istud divinitus habeat *N.* Porro adversariis ipsis fatentibus, et constanti ecclesiae praxi suffragante, fideles omnes tenentur ex Christi institutione obedire ecclesiae capiti de fide aliquid solemniter decernenti; cum vero ex dictis ejusmodi obedientia, ut vera sit, debeat esse ex corde, interior scilicet et sincera, patet, quod quamvis de fide aperte non sit rom. Pontificem infallibilitate pollere,

summa per universam ecclesiam auctoritate niti, cui christiani omnes ex officio *ipsius quoque mentis* obsequium praestare tenentur 1; cumque *casus conscientiae* prodiisset, quo pontificiis decretis obedientiae nomine debitum asserebatur externum quidem obsequium, non vero assensus internus, insurrexerunt illico gallicani praesules, praecipue vero Bossuetus et Card. de Noailles, remque ad apostolicam Sedem detulerunt, ac die 14. Julii 1705. prodiit constitutio *Vineam Domini Sabaoth*, qua declaratum est, obedientiae, quae constitutionibus rom. Sedis debetur, non satisfieri *obsequioso*, ut auctores casus vocabant, *silentio*, nec licere professionem ore vel scripto edere, si discordet a sensu et obsequio cordis, in quo sita est *vera orthodoxi hominis obedientia*. Ecclesia gallicana universa eam statim suscepit constitutionem, ac in omnibus dioecesibus publicandam curavit. Cf. op. cit. cap. XIII. n. 75.

(1) II. Cor. x. 5.

(2) Rom. XII. 16. - 1. Cor. I. 10.

(3) Hujus *provisorii* assensus inventor fuit Febronius, dum scripsit definitionibus judiciisque dogmaticis rom. Pontificum obsequendum esse *provisorie*, saltem *non dogmatizando contrarium quamdiu non reclamet ecclesia* apud Ballerin. in *Append. de infallibilitate Pont.* Prop. v. not. 3. 4. Exinde profluxit illud quod Schenkl §. 234. vocat jus quo fruitur rom. Pontifex *edendi decreta dogmatica provisoria*. Ita decipiuntur homines! *Provisorie* possemus mentis et cordis obsequio adhaerere errori in fide idque ex praecepto Christi, donec ab eo abduceremur per examen episcoporum, qui ad sanam et catholicam doctrinam rom. Pontificem revocare possent. Eoquis devoret haec absurda?

omnes tamen cogi ad assensum interiorem dogmaticis pontificiis definitionibus praebendum; eo vel magis quod infallibilitas ista morali certitudine constet, et ex hac ipsa interioris obsequii obligatione qua fideles omnes[1], juxta ipsos adversarios, adstringuntur ad dogmaticas pontificias constitutiones amplectendas, nos eruamus argumentum ad eam infallibilitatem evincendam (1). Si de fide esset hic articulus, jam illico formales haeretici atque ab ecclesia extorres hoc ipso essent quicumque illis definitionibus refragarentur.

774. Ad 6. *D.* Si praerogativa infallibilitatis non esset adnexa primatui Petri ac successorum ejus, *C.* secus *N.* Jam vero ideo a Christo Petrus ac successores ejus in bonum ecclesiae infallibilitate praediti sunt, quia primatum eis contulit. Cum autem primatus personalis sit, consequitur, non ab ecclesia romana pendere Pontificum inerrantiam, sed e converso omnia privilegia quibus fruitur Romana Sedes a Petro ejusque successoribus in eam dimanare. Per ipsos fidelibus patefit vera ecclesiae romanae traditio, nec ulla nos necessitas urget inquirendi in media quibus usus sit aut uti debeat rom. Pontifex ad solemnes suas dogmaticas definitiones edendas; alioquin semper eludi possent.

(1) Alioquin difficile omnino est, ne impossibile dicam, conciliare ejusmodi obligationem adhaerendi mente et corde rom. Pontificum dogmaticis decretis eum illorum sententia qui tenent rom. Pontificem docentem ex cathedra universam ecclesiam, errori contra fidem obnoxium esse. Quomodo haec inter se adversarii componere valeant, profiteor me vere assequi haud posse. Addo in praxi numquam licite obsistere quempiam posse pontificiis dogmaticis judiciis, sub obtentu quod ecclesia juridice contradicere queat Pontifici sic definienti. Nam hic casus est impossibilis, cum ecclesia universa semper adhaeserit et adhaereat atque adhaesura semper sit, unitatis fidei centro, et ecclesiae unice apostolicae, seu rom. Pontifici capiti suo. Propterea qui refragantur, hoc ipso se rebelles ac refractarios patefaciunt.

PROPOSITIO III.

Idipsum confirmatur ex facto ipso rom. Pontificum, quorum neminem in dogmaticis decretis errasse ostendi potest

775. Perperam hactenus adlaboratum a nobis esset in adstruenda rom. Pontificis infallibilitate, dum ex cathedra quidpiam de fide esse decernit; nisi simul ostenderemus facto ipso perpetuo et constanti numquam rom. Praesules in suis dogmaticis constitutionibus in errorem contra fidem dilapsos esse. Si enim vel unicus ejusmodi error deprehenderetur, appareret omnes adductas probationes in nihilum redactum iri. Huc propterea demum debuimus animum nostrum appellere, ut evinceremus verissime scripsisse s. Agathonem Pontificem quod: « Ejus vera confessio a Patre de coelis est revelata, pro qua a Domino omnium beatus esse pronuntiatus est Petrus: qui et spiritales oves ecclesiae ab ipso Redemptore omnium terna commendatione pascendas suscepit: cujus annitente praesidio, *haec apostolica ejus ecclesia numquam a via veritatis in qualibet erroris parte deflexa est:* cujus auctoritatem, utpote apostolorum omnium Principis, semper omnis catholica Christi ecclesia et universales synodi amplexae (1) ». Quod vero *numquam* factum esse usque ad aetatem suam pronunciavit Agatho, ut nempe *deflexa fuerit apostolica Sedes a via veritatis in qualibet erroris parte*, insequentibus seculis numquam pariter contigisse exploratissima res est, quamque ostendere aggredimur.

776. Cum vero negativa potius sit ejus probatio, quae tota sistit in erroribus fidei adversantibus diluendis, qui-

(1) In epist. ad imp. Constant. apud Harduin. *Acta conc.* t. III. col. 1079.

bus rom. Pontificum nomen aspergi solet, nonnulla praemittenda sunt ut dicendis lumen affulgeat. Quandoquidem vero non de quibuslibet erroribus quaestio est, sed de iis tantum qui in decretis dogmaticis ex cathedra emissis, dum scilicet Pontifices universam docerent ecclesiam, iis exciderint, duo efficiant adversarii necesse esset ad Pontifices ex cathedra loquentes erroris insimulandos. Deberent *primo* ostendere errorem objectum ita certo fidei errorem esse, nulla ut possit apta interpretatione purgari: *secundo* esse praeterea errorem definitionis dogmaticae, seu definitionis *ex cathedra* latae. Alterutrum enim si desit, multo vero magis si neutrum comprobetur, nulla poterunt ratione adversarii infallibilitatem quam Pontificibus summis adstruebamus appetere. Porro cum nullus sit penitus error ex tot quorum ab adversariis incusantur Pontifices, in quo modo una, modo altera ex recensitis conditionibus, modo etiam ambae non desiderentur, jure concludimus, nullo modo ostendi posse aliquem Pontificem in dogmaticis decretis errasse.

777. Priusquam expendamus errores rom. Pontificibus impactos, animadvertimus horum catalogum ab initio satis prolixum contextum fuisse ab adversariis pontificiae auctoritatis (1); deinde valde imminutum, donec contractus est ad duos vel tres tantum, videlicet ad Petri lapsum cum negavit Christum, ad lapsum item Liberii, ac demum Honorii (2). Jam vero ex his iterum

(1) Eum vide apud Bellarminum *De rom. Pontif.* lib. IV. cap. VIII. seqq. Magdeburgenses in solo s. Petro quindecim lapsus enumerarunt, et ita porro in insequentibus rom. Pontificibus.

(2) Sane Bossuetus in celebri sermone *De ecclesiae unitate* quem habuit ad comitia cleri gallicani die IX. Novemb. 1681. ad unum vel duos Pontifices revocat numerum eorum, qui contra morem omnium praedecessorum per vim aut per subreptionem non defenderint constanter, aut non satis aperte explicaverint doctrinam fidei. Sed juverit textum ejus vere pulcherrimum in medium afferre: « C'est cette église romaine, inquit, qui, enseignée par saint Pierre et ses Successeurs, ne

seponendi sunt lapsus s. Petri et Liberii; siquidem in lapsu Petri nulla data fuit definitio fidei, cum neque ecclesia fuerit tunc temporis solemniter instituta, nec primatus actu collatus s. Petro, sed solum promissus in cujus gratia hac infallibilitatis dote praeditus est ipse ac successores ejus (1). Quod vero ad lapsum attinet Liberii, praeterquam quod non agatur ibi de fidei definitione data ad universam ecclesiam, sed de lapsu personali per subscriptionem vi fraudeque extortam et quidem formulae Sirmiensi, quae sensum catholicum praeseferebat, nunc apud criticos exploratum est ejusmodi lapsum commentitium esse, aut saltem ita dubium, ut nullam adversariis criminandi causam praebere possit (2). Restat propterea unus Honorius de quo

connoit point d'hérésie .... Les hérésies ont pu y passer, mais non pas y prendre racine. Que contre la coutume de tous leurs prédécesseurs, *un ou deux* Souverains Pontifes, ou par violence, ou par surprise, n'aient pas assez constamment soutenu, ou assez pleinement expliqué la doctrine de la foi; consultés de toute la terre, et répondant durant tant de siècles à toutes sortes de questions de doctrine, de discipline, de cérémonies, *qu'une seule* de leurs réponses se trouve notée par la souveraine rigueur d'un concile écuménique; ces fautes particulières n'ont pu faire aucune impression dans la chaire de saint Pierre. Un vaisseau qui fend les eaux n'y laisse pas moins de vestiges de son passage .... Ainsi l'église romaine *est toujours vierge; la foi romaine est toujours la foi de l'église*; on croit toujours ce qu'on a cru; la même voix retentit partout; et Pierre demeure dans ses Successeurs le fondement des fidèles. C'est Jésus-Christ, qui l'a dit; et le ciel et la terre passeront plutôt que sa parole ». Opp. cit. ed. tom. xv. pag. 501. seq.

(1) Mirum proinde est potuisse adhuc archiep. Turonensem Aloysium-M. de Barral in op. *Défense des libertés de l'église gallicane et de l'assemblée du clergé de France tenue en* 1682. Paris, 1817. pag. 327. seqq. ad ostendendam *fallibilitatem rom. Pontificum* afferre lapsum s. Petri, perinde ac si Petrus cum dixit ancillae ostiariae *non novi hominem istum*, dedisset definitionem dogmaticam *ex cathedra quam nondum habebat*.

(2) Cf. Stiltingum, *Acta Sanctor.* tom. vi. mens. Septembr. die 23. *De s. Liberio Papa Conf. Romae commentarius critico-historicus* a pag. 572. ad pag. 632. Item *Dissertaz. critico-storica* dell'ab. Pietro Corgne tradotta dal franc. *in cui si dimostra insussistente la pretesa caduta del santo Papa Liberio con note del raccoglitore* in op. *Raccolta di dissertazioni di storia ecclesiastica per opera di Francantonio* Zaccaria. Roma 1794. tom. x. Diss. iii. atque ejusdem Zachariae S. J. *Dissert. de Commentitio Liberii lapsu*, quae prostat in *Thesauro Theologico*. Tom. ii. P. ii. lib. i. opusc. vi. Quapropter vel ipse Bossuetus fassus est: « J'ai rayé de mon traité *De la puissance ecclé-*

suspicari possimus in errorem incidisse in suis ad Sergium epistolis.

778. Porro Honorium neque astu monothelitarum hallucinatum, neque rem dogmatice definivisse sic vindicamus. Ille in dogmate de duplici operatione ac voluntate errasse dicendus non est, qui aperte et expresse duplicem in Christo pro duplici ejus natura asseruit operationem et voluntatem; quique praeterea eadem illa usus est forma ad dogma hoc asserendum, quae tanquam catholica ab oecumenico concilio cum plausu excepta est. Rursum: ille definitionem dogmaticam dedisse dicendus non est, qui aperte profitetur se nolle quidpiam definire: atqui utrumque constat fecisse Honorium in ipsis epistolis ob quas accusatur.

779. Et sane quoad primum, decretoria sunt Honorii verba: « Quantum ad dogma ecclesiasticum pertinet... *utrasque naturas* in uno Christo unitate naturali copulatas *cum alterius communione operantes, atque operatrices confiteri debemus, et divinam quidem quae Dei sunt operantem*, et *humanam quae carnis sunt exequentem* (1) »; et iterum paulo post scribit, « Duas naturas, id est, divinitatis et carnis assumptae, in una persona Unigeniti Dei Patris, inconfuse, indivise et inconvertibiliter nobiscum praedicare propria operantes (2) ». Porro banc fidei professionem commentario etiam addito descripsit Honorius ex celebri dogmatica epistola s. Leonis ad Flavianum scribentis: « Agit enim utraque forma cum alterius communione, quod proprium est; Verbo scilicet operante quod Verbi est, et carne exequente quod carnis est (3) ». Hoc autem testimonium cum prolatum esset in VI. synodo legati Rom. Sedis

siastique tout ce qui regarde le pape Libère, *comme ne prouvant pas bien ce que je voulois établir* ». Cf. apud de Maistre, *Du Pape* liv. I. ch. XV.

(1) Epist. II. apud Harduin. *Acta* cto. tom. III. col. 1354.

(2) Ibid.

(3) Ibid. tom. II. col. 294.

adjecerunt: « Ecce, benignissime Domine, ***manifeste*** duas naturales operationes inconfuse et indivise in D. N. J. C. praesens sanctissimus praedicat Pater (1) »; nec ullus repugnavit nisi Macarius archiepiscopus Antiochenus haereticus monothelita. Quod si in s. Leonis testimonio ***manifeste*** catholicum dogma de duplici operatione continetur, cur non continebitur in testimonio Honorii, qui non solum eadem usurpavit verba, sed idem praeterea dogma clarius adhuc expressit?

780. Ad alterum vero quod attinet, non minus luculenta verba sunt quibus Honorius declarat se nolle edere fidei definitionem dicens: « Non nos oportet unam vel duas operationes *definientes* praedicare (2) ». Immo tantum abest ut voluerit Honorius definire unam vel duplicem esse in Christo operationem, ut grammaticis id discutiendum reliquerit: « *Utrum* autem, inquit Pontifex, propter opera divinitatis, et humanitatis, *una an geminae operationes* debeant derivatae dici vel intelligi, ad nos ista pertinere non debent, relinquentes ea grammaticis (3) ». Cum igitur Honorius professus sit se nihil definire, cum voces declinaverit unius aut duplicis operationis, patet ipsum noluisse dogmaticam dare definitionem, etsi concederemus dogmaticas esse ejus epistolas, quod alii forsan haud immerito inficiantur (4).

781. Cum igitur ex omnibus qui incusabantur Pontificibus duo aut tres, fatentibus ipsis adversariis, super-

(1) Ibid. tom. III. col. 1063.
(2) Epist. II. Ibid. col. 1354.
(3) Epist. I. Ibid. col. 1322.
(4) Cf. card. Orsi op. cit. *De irreformabili*, etc. Tom. I. Par. I. cap. XIII. art. II. §. V. Attamen Honorius est magnus, imo unicus gallicanorum Achilles, Bossuetus lapsum Honorii maxime urget. Nunc vero adeo eliquata res est Honorii causa, ut praeter haereticos, uti Garnerius et Baluzius testantur, nullus jam fere sit, qui Honorio haereseos crimen impingat. Vel ipse Natalis Alex. gallicanus acerrimus Diss. II. in sec. VII. prop. III. statuit, *Honorium ab haeresi tam vere excusari quam pie*. Quid de ceteris rom. Pontificibus dicemus quorum accusatio longe levioribus argumentis innititur?

sint, qui cum aliqua veri specie in suspicionem venire possint, et exploratum sit neque hos ipsos in dogmaticum errorem lapsos esse, merito concludimus ex ipso facto evinci inerrantiae dono praeditos a Christo esse rom. Pontifices ex cathedra definientes. Nec enim absque divini praesidii munere fieri potuit, ut deficientibus ceteris apostolicis ecclesiis omnibus, sola romana Sedes ex tot retro seculis immota perstiterit.

DIFFICULTATES

782. I. Obj. Saltem Honorius ab errore dogmatico purgari nequit; etenim ipse 1. epistolas dedit ad Sergium patriarcham Constantinopolitanum, et proinde ad Cyrum patriarcham Alexandrinum, qui eo mediante eum quoque consuluerat in quaestione fidei, adeoque dogmaticas; 2. In his vero epistolis probat consilium Sergii et Cyri de indicendo silentio profitentibus duas in Christo operationes. 3. Improbavit epistolam synodicam Sophronii patriarchae Hierosolymitani, quae lecta, et orthodoxa habita est in conc. oecumenico VI. 4. Ineptum esse judicavit *sentire et promere* unam aut duplicem esse in Christo operationem (1) ». 5. Affirmavit se pari animo praedicare quod haereticus monothelita Sergius praedicabat, finem priori suae epistolae his verbis faciens: « Haec nobiscum fraternitas vestra praedicet, *sicut et nos ea vobiscum* unanimiter praedicamus (2) ». 6. Unam adstruxit in Christo voluntatem dum ait: « Unam voluntatem fatemur D. N. J. C. (3) ». 7. Nec obest, formulam in specie catholicam Honorium usurpasse, cum exploratum sit eadem formula, iisdemque Leonis verbis usum esse Sergium monothelitam dum in epistola ad Honorium significavit se ad Heraclium scripsisse ut per-

(1) Epist. II. apud Hard. tom. cit. col. 1351.

(2) Epist. I. Ibid. col. 1323.

(3) Ibid. col. 1319.

maneret « in attrita patrum doctrina, quam omnes consonanter confitentur . . . Unigenitum filium Dei, qui veraciter Deus simul, et homo est, eundem operari divina, et humana: et ex eo uno eodemque incarnato Deo Verbo, sicut jam sumus effati, *inseparabiliter, atque indivise omnem divinam atque humanam operationem* procedere. Hoc nempe nos Leo Dei portitor instruit, manifeste perhibens: *Agit enim utraque forma*, etc. (1) »; nemo tamen propterea Sergium a monothelismo absolvet. Ergo.

783. Resp. *N. A.* ad 1. prob. *D.* Quin tamen epistolae illae dogmaticum decretum aut fidei definitionem exhibeant, uti ex dictis luculenter patet, Tr. Secus *N.* Aliud autem est scriptum aliquod esse dogmaticum, aliud vero in ipso contineri dogmaticam definitionem. Alterum cum altero permisceri nequit (2).

784. Ad 2. *D.* Probat consilium Sergii et Cyri de indicendo silentio ex inconsulta ac improvida oeconomia ab illorum vafritie deceptus, *C.* probat pravum ac subdolum eorum consilium in haeretico dogmate tradendo, quodque adhuc latebat *N.* Argui enim nequit Honorius in sua agendi ratione cum illis occultis haereticis nisi nimiae credulitatis, atque ut ajunt, *bonae fidei*, dum putavit illos sincere agere, quando impia moliebantur.

785. Ad 3. *N.* Sed cum Honorius fallaci persuasione sibi adblandiretur sese orientalibus pacem allaturum, si semel obtinuisset silentium circa voces unius aut duplicis operationis, eodem modo ac vetuit Sergio et Cyro quominus *unam* praedicarent in Christo operationem,

(1) Ibid. in epist. Sergii col. 1318.

(2) Non sine animadversione dimittendum est, quod synodus VI. quae saepe adeo *dogmatica* vocavit scripta Sergii, Cyri aliorumque, nusquam tamen loquens speciatim de Honorii epistolis eas *dogmaticas* dixerit. Hinc Nat. Alex. in cit. Diss. in *Hist. eccles.* sec. VII. prop. II. *privatam* vocat epistolam quam ad Sergium scripsit Honorius, quod ex professo ostendit Roncaglia in animadv. ad cit. Natalis dissertationem; quodque pariter praestitit Thomassinus diss. XX. in syn. sextam n. 8. seqq.

ita vetuit Sophronio ne adhiberet vocabulum ***duplicis*** operationis, ut ex ipsis ejus verbis elucet (1).

786. Ad 4. *D.* Ineptum esse judicavit sentire et promere duas operationes in ordine ad vocabula et praedicationem, *C.* in ordine ad veritatem catholicam *N.* Etenim praeterquamquod incertum est utrum vox ***sentire*** quae ex versione graeca reddita est, reperiretur in originali latino quod periit, patet ex scopo Honorii conciliandae pacis per suppressionem vocabulorum ***unius*** vel ***duplicis*** operationis, illam non ad rem ipsam, sed ad vocabula plane referri. Dogma enim catholicum de duplici operatione apertissime professum esse Honorium ostendimus: quamobrem quî fieri potuerit, ut ipse nunc ineptum censuerit ***sentire*** unam aut duplicem esse in Christo operationem (2)?

787. Ad 5. *D.* Quoad oeconomicum silentium, *C.* quoad haereticam illorum mentem *N.* Ut liquet ex dictis et ex toto contextu, cujus prolata verba necessario inferunt silentium hactenus commendatum.

788. Ad 6. *D.* Unam adstruxit in Cbristo voluntatem ***humanam*** ad exclusionem pugnae inter carnem et spiritum, *C.* divinam et humanam, seu ***divino-humanam*** *N.* Idque constat 1. ex verbis immediate insequentibus; pergit enim Honorius: « Quia profecto a divinitate assumpta est nostra natura, non culpa; illa profecto, quae ante peccatum creata est, non quae post praevaricationem vitiata . . . Nam lex alia in membris,

(1) Praeter allata Honorii verba, non minus clare quod contendimus evincunt quae Pontifex profert ut Sergio ac Sophronio suadeat repudiare novas voces, quae « noscuntur, ut ipse loquitur, sanctis Dei ecclesiis scandala generare; ne parvuli aut duarum operationum vocabulo offensi, sectantes nestorianos nos vesana sapere arbitrentur: aut certe si rursus unam operationem D. N. J. C. fatendam esse censuerimus, stultam eutychianistarum attonitis auribus dementiam fateri putemur ». Apud Hard. loc. cit. col. 1323.

(2) Cf. Ballerin. *De vi et rat. prim.* cap. xv. §. ix. num. 35. in not. (1).

**

aut voluntas diversa non fuit, vel contraria Salvatori (1) ». Constat 2. ex locupletissimis testibus, Joanne abbate, qui erat Honorio a secretis, ejusque nomine epistolam exaravit; Joanne IV. Honorii ab anni dimidio successore in apologia, ac s. Maximo martyre tum in disputatione cum Pyrrho, tum in epistola ad Marinum (2).

789. Ad 7. *D.* Formulam catholicam et Leonis verba etiam usurpavit Sergius ad facilius decipiendum Honorium, *C.* eo quod catholice sentiret *N.* Nihil porro est quod magis excuset Honorium detegatque vafritiem haeretici Sergii, quam ipsa agendi ratio ab isto erga illum adhibita. Cum enim desperaret se fucum ei facturum, si haereticum quod intus latebat virus evomuisset, simulavit catholicam fidem, seque zelo catholicae ecclesiae permotum, atque hinc indicendum esse silentium ostendere Honorio nisus est. Quod vero dissimulabat cum Honorio, vaferrimus veterator patefaciebat Heraclio et Cyro (3). Quid porro diversa haec Sergii agendi ratio cum Honorio ab ea quam idem sectatus cum ceteris est, significat, nisi quod probe sciret aliam prorsus Honorio inhaesisse mentem circa catholicum dogma a sua, quam propterea tegere sategit? Catholicus igitur Honorius et catholica mente fidem expressit; contra vero Sergius fuit haereticus, et haeretica mente catholice locutus est.

790. II. Obj. Si ita se res habet, erravit ergo concilium oecumenicum VI. quod 1. sexies damnavit Honorium, actione nempe XIII.; eo quod ejus epistola ad Sergium *dissentanea* sit a patribus (4), mentemque

(1) Apud Hard. loc. cit. col. 1319. et 1322.

(2) Cf. quae scripsimus in Tract. *De Incarnat.* P. II. cap. III. art IV. Prop. n. 484. seqq. una cum adnotation. quae illuc referuntur.

(3) Ut patet ex Ecthesi vulgata sub Heraclii nomine et auctoritate, cujus tamen verus auctor fuit Sergius. Eam cf. apud Baronium ad an. 639. n. IX. qui integram exhibet, necnon ex ejusdem Sergii epist. ad Cyrum apud Harduin. loc. cit. col. 1310.

(4) Apud Harduin. loc. cit. col. 1331.

Sergii in omnibus sit secutus ac dogmata confirmaverit (1); quod ejus epistola in unam eandemque impietatem cum scriptis haereticorum concurrat (2); Act. XVIII. quod per eum perinde atque per alios daemon disseminaverit haeresim unius voluntatis et operationis (3); ibid. quod praedicaverit unam voluntatem et operationem (4); et rursum ibid. quod secutus sit Theodorum, Sergium, Pyrrum etc. (5). 2. Anathematizavit Honorium, ut haereticos reliquos quorum nomina e sacris diptycis expunxit, ejusque epistolas una cum scriptis Sergii, Pyrrhi etc. flammis addixit. Ergo.

791. Resp. *N. A.* Ad 1. prob. seu probationum seriem *D.* Ex his evincitur Honorium damnatum fuisse ob oeconomicam dispensationem suam, *C.* ob errorem in fide *N.* Non aliud colligitur ex ejusmodi damnatione, quam quod Honorius perversis aliorum consiliis conniverit, non resistendo uti par erat, sed per imprudentem silentii jussionem malum fovendo. Hoc silentio abusi haeretici a dogmate catholico de duabus voluntatibus et operationibus populos sensim sine sensu abducere moliebantur. Igitur non haeresis assertae sed fotae reus fuit; non consensionis cum haereticis, sed inconsultae dissimulationis. Cumque dote infallibilitatis in fide asserēnda utpote ecclesiae Primas praeditus esset, non confirmavit fratres suos juxta munus sibi a Christo Domino deman-

(1) Ibid. col. 1334.

(2) Ibid. col. 1354.

(3) Ibid. 1398.

(4) Col. 1414. Locus hic difficilior videtur; etenim postquam commemorati sunt a concilio Theodorus, Sergius, Honorius aliique, prosequitur concilium: « Omnibus haereticis anathema, qui praedicaverunt et praedicant, et docent ac docturi sunt unam voluntatem et unam operationem in dispensatione Jesu Christi Dei nostri, anathema ». Ex quibus videtur colligi et Honorium docuisse una cum ceteris unam in Christo voluntatem unamque operationem. At difficultas evanescit si observetur cum Garnerio, eamdem unice oriri ex ratione interpunctionis. Nam anathema prius dicitur omnibus nominatim recensitis; tunc adjecto puncto subditur: *Omnibus haereticis anathema.* Iterum adjecto puncto: *Qui praedicaverint et praedicant* etc. *anathema*; uti reipsa legitur cum hac ipsa interpunctione apud Harduinum loc. cit.

(5) Ibid. 1422.

datum. Hanc stetisse concilio mentem in damnando Honorio, praeter Leonem II. in epist. ad Constantinum imperatorem, ubi causam affert cur et ipse concilii sententiam confirmans anathematizet « et Honorium, qui, inquit, hanc apostolicam ecclesiam non apostolicae traditionis doctrina illustravit, sed profana proditione immaculatam maculari permisit (1) »; seu etiam uti scribit ad episcopos Hispaniae: « Qui flammam haeretici dogmatis non, ut decuit apostolicam auctoritatem, incipientem extinxit, sed negligentia confovit (2) »; praeter Leonem, inquam, testem habemus locupletissimum imperat. Constantinum Pogonatum, qui assidue synodi actionibus interfuit, nec parum causam catholicam juvit. Hic porro cui optime perspecta erat synodi mens, loquens de episcopis qui ecclesias perverse gubernarunt: « Hi sunt, inquit, Theodorus qui fuit Pharan episcopus; Sergius qui fuit nostrae a Deo conservandae regiae urbis antistes, ad haec et Honorius qui fuit antiquae Romae Papa, hujusmodi haereseos *confirmator*, qui etiam sui extitit oppugnator (3) ». Ex quibus patet eum vocare *confirmatorem* haereseos propter inconsultam oeconomiam, eumque praeterea arguere quod secum ipse pugnet, quia cum catholice reipsa sentiret in litteris, non iis tamen animis, quibus ad profligandam haeresim opus erat, et egit et locutus est (4). Certo si quis singula objecta concilii loca expendat nec unum offendet in quo dicatur anathema Honorio eo quod unam docuerit in Christo voluntatem.

792. Ad 2. Responsio patet ex dictis. Receptum si-

(1) Ibid. col. 1475.

(2) Apud Labb. conc. tom. VI. col. 1247. Licet haec ipsa jam dederim in Tract. cit. *De Incarn.* l. c. Attamen ut plena hic haberetur de Honorii causa disceptatio, nec cogerem lectorem ad ea sibi comparanda ex illo tractatu, iterum illa hic in ejus commodum subjeci.

(3) In *Edicto* apud Harduin. loc. cit. col. 1447.

(4) Cf. Jo. Garnerium S. J. in *Appendice ad notas capitis* II. *libri Diurni rom. Pontificum* §. VI. n. LXV. seqq.

quidem antiquitus fuit, ut *haereticorum* nomine significarentur tam haeretici proprie dicti, quam eorum fautores (1); cum vero monothelitarum fautorem, etsi deceptus, se exhibuerit Honorius, ideo a concilio ut haereticus damnatus est; ejus nomen e diptycis expunctum; scripta igni addicta eo quod ceteris exitium importaverint. Ita porro se gessit VI. synodus, quia nullum peccatum est quod fidei catholicae quovis modo noceat in quod ecclesia animadvertere non possit (2).

793. De ecclesiae ejusque supremo capite, romano Pontifice, hactenus. Quanti autem interfuerit haec prolixius fortasse disseruisse, tum alias, tum praecipue in reliquis quas proposuimus tractationis hujus partibus quisque facile intelliget.

(1) Cf. Ibid. n. LXIX.

(2) Ex his patet necesse haud esse ad tuendum Honorium, ut confugiamus sive ad vitiata acta conc. VI. sive ad epistolas imperatoris et s. Leonis II. supposititias etc. uti nonnulli etiam ex recentioribus facere consueverunt. Omnes enim peritiores critici, ut recte observat Roncaglia in *Animadv.* ad cit. *Dissert.* Nat. Alex. inaniter defendi Honorium fatentur ab haereseos nota illi inusta, ex ratione quod acta sextae synodi ad nos adulterata pervenerint; quoniam hodie vix est, ut subdit card. Orsi l. c. cap. XXVI., qui Honorium in sexta synodo reapse damnatum fuisse neget. Sane qui legerit Garnerium in cit. Appendice sibi facile persuadebit nullo modo de ejusmodi adulteratione aut epistolarum suppositione vel tenuem suspicionem admitti posse.

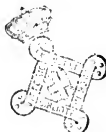
Qui plura cupit de Honorio, ac de Rom. Pontificis infallibilitate universim, adeat quas identidem commemoravimus optimorum auctorum fontes. Non possumus tamen quin heic praecipue commendemus opus illud, quod hac ipsa de re Gregorius XVI. Pont. Max. quem diu sospitem incolumemque Deus servet, jampridem, dum in minoribus esset, evulgavit titulo: « *Il Trionfo della santa Sede e della Chiesa contro gli assalti de' novatori combattuti e respinti con le stesse loro armi* » Roma 1799.; quodque recens et pluries recusum, ac gallice etiam, germanice, hispanice atque hollandice versum magnum ubique plausum excitavit. In hoc quippe opere praeclarissimus Auctor ea logicae methodi severitate, ea argumentorum vi ac doctrinae copia Pontificiam infallibilitatem, adversus neotericos e janseniano grege, vindicavit, ut rem plane confecerit. Ita nempe Gregorius XVI. quadraginta et amplius abhinc annis divinas Sedis illius praerogativas strenue propugnabat, quae aeternae providentiae consilio ab eo, nil tale cogitante, deinceps erat tenenda, ac tanta cum sapientia atque apostolici animi robore gubernanda.

FINIS PRIMAE PARTIS

INDEX

TRACTATUS
DE LOCIS THEOLOGICIS

NIHIL OBSTAT

Josephus Maria Graziosi *Censor Theologus.*

IMPRIMATUR

F. D. Buttaoni *Ord. Praed. S. P. A. Mag.*

IMPRIMATUR

N. Ferrarelli *Archiep. Myren. Pro-Vicesgerens.*

